

SVERDLOV

URALLI DELİKANLI

Klavdiya Sverdlova

SVERDLOV • Urallı Delikanlı

Klavdiya Sverdlova

CEYLAN YAYINLARI

BİRLEŞTİRİLMİŞ 2. BASKI

Biyografi

SVERDLOV
Urallı Delikanlı

Klavdiya Sverdlova

Almancadan çeviren
İbrahim Okçuoğlu - Halil İçöz

Klavdiya Timofeyevna Sverdlova (Novgorodzeva): 1904'ten itibaren Bolşevik Parti üyesidir. 1905 ve 1917 devrimlerine aktif olarak katılmıştır. 1905-1906'da RSDİP'in Yekaterinburg/Perm Komitesi Üyesi; IV. Parti Kongresi için Ural Bolşevik örgütü delegeşi.

Sverdlova, aktif bir parti üyesi olarak çalışmalarını yürütürken birçok kez tutuklandı. Cezaevinde ve kale hapsinde kaldı, pek çok kez sürgüne gönderildi.

Temmuz 1917'den itibaren Petrograd'da Merkez Komite'nin yayınevi "Priboi"yi yönetti. 1918'de MK tarafından parti sekreteryasına atandı. Daha sonra da basım ve halk eğitimi alanlarında yönetici görevleri üstlendi.

Klavdiya Sverdlova

Sverdlov - Urallı Delikanlı

Almanca özgün adı; Swerdlow

Biyografi Dizisi: 8

© Ceylan Yayınları: 110

ISBN: 975-8426-83-4 (Birleşik 2. baskı)

Editör:

Mukaddes Erdoğan Çelik

Kapak resmi

Sverdlov

Fon resmi: Kustodiey, III. Enternasyonal'in I. Kongresinin açılışı nedeniyle Petersburg'daki Urizki Meydanı'nda Şenlikler.

Teknik düzenleme:

Arif Tağaç

Baskı-Cilt:

Can Matbaacılık • Telefon/faks: (0212) 610 13 77

© **Ceren Basım Yayın:** Hocapaşa Mah. Kargılı Sk. No: 1
Celal Orman İş Merkezi Kat 2/24 Sirkeci-İstanbul
Telefon-faks: (0212) 519 70 93

e-mail: ceylanyayinlari@ttnet.net.t

Biyografi

SVERDLOV
Urallı Delikanlı

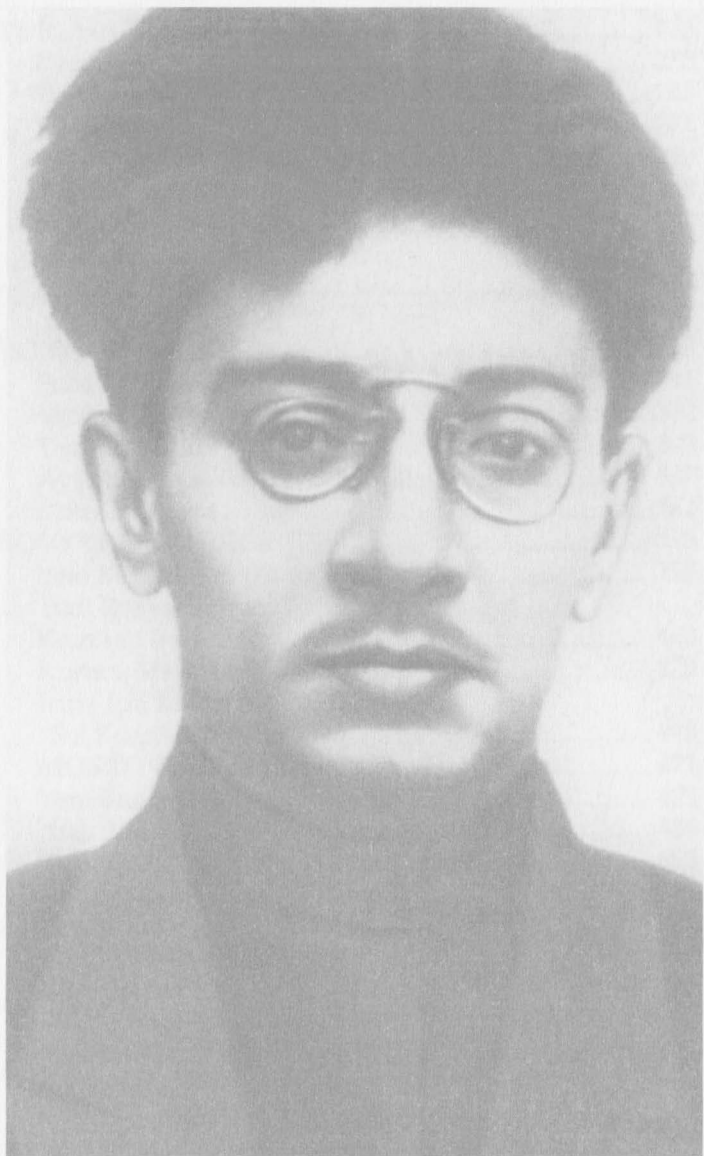
Klavdiya Sverdlova

İÇİNDEKİLER

YOLDAŞ ANDREY	9
İlk Karşılaşma.....	11
Ural	18
Ural İşçilerinin Önderi.....	23
Bizim Komün.....	49
Meşrutî "Özgürlükler" in Sonu.....	49
Hoşça kal Yekaterinburg.....	59
Perm'de.....	66
Sürek Avı.....	79
ÇOCUKLUK VE GENÇLİK DEVRİMÇİ	
FAALİYETİN İLK YILLARI	87
Çocukluk.....	89
NIŞNİ-NOVGOROD Hapishanesinde	
Baba Şehrine Veda.....	110
Profesyonel Devrimci.....	116
HAPİSTE VE ÖZGÜRLÜKTE.....	127
Mücadele Sürüyor.....	129
Cezaevi Üniversitesi	141
Moskova.....	155
Yeniden Parmaklıklar Arkasında.....	163
Petersburg'da Yeni Tutuklama.....	170
NARİM VE YENİDEN PETERSBURG.....	183
Narim Sürgünü	
İlk Aksilikler.....	185
Maksimkin Yar.....	191
Narim'e Geri Dönüş.....	204
Kayıkta.....	211
Narim'den Birlikte Kaçış.....	221
Bir Kaçırma Yöntemi: Urgancık.....	231
Merkez Komite Üyesi	
Milletvekillerinin "Dokunulmazlığı"	240

TURUHANSK BÖLGESİNDE.....	253
Ohrana'da Panik.....	255
Turuhansk Prozası	263
Savaş	271
"Yaşayan Ruhü Kaybetmem.....	280
Turuhansk Sürgününe Gidiyoruz	284
Duma Grubu	294
Monastirskoye'de Boş Zaman	
Pervasız Polis Komiseri	299
İKİNCİ KİTAP.....	309
Şubat'tan Sonra	311
Merkez Komitesi Sekretaryası	332
Temmuz Günleri	343
Ayaklanmaya Kısa Bir Süre Kala	357
Ekim Taarruzu	382
SOVYET CUMHURİYETİ	393
Yeni Bir Toplum Düzeninin Doğuşu	395
Tüm Rusya Merkez Yürütme	
Komitesi Başkanı	408
Kurucu Meclisin Sonu.....	429
Barış İçin Mücadele	
"Sol Komünistler"	448
MOSKOVA	471
Yeni Başkentte.....	473
Aile, Arkadaşlar ve Yoldaşlar	488
İlk Sovyet Anayasası.....	513
Sol Sosyalist Devrimci Partinin	525
Yok Edilmesi	542
Silahlı Güçlerin İnşası	551
30 Ağustos 1918.....	564
Günler Geçerken	575
"Kalbin Son Atışına Kadar"	583
Sonuç	587

YOLDAŞ ANDREY

İlk Karşılaşma

Yakov Mihayloviç Sverdlov'la ilk defa Ural'da, Yekaterinburg'da (şimdiki Sverdlovsk'ta), ilk Rus devriminin uzak, unutulmaz günlerinde karşılaştım.

...1905'in Ekimi'ndeydi. Bütün ülkeye bir gösteri ve kitlesel siyasi güç dalgası hakimdi. Rusya proleteryası, Çarcı mutlakiyete karşı silahlı mücadeleye başlamıştı. Köylü ayaklanmaları alevlenmişti.

Ekim ayı ortalarında, altı aydır yattığım Yekaterinburg Hapishanesi'nden mahkemeye çıkarılmadan serbest bırakıldım. İlegal basımevimizin açığa çıkarılmasından dolayı daha ilkbaharda tutuklanmışım; basımevinin faaliyetine RSDİP'in Yekaterinburg Komitesi üyesi olarak aktif katılmışım.

Beklenmedik bir şekilde özgürlüğe kavuşunca ilk işim, bütün gizlilik kurallarına uyarak Yekaterinburg Komitesi'ndeki yoldaşlarla ilişkiye geçmek oldu. Hemen karar altına alınması gereken sorun, bundan sonra ne olacağı sorunuydu. Yerel jandarmaların ve ajanların beni çok iyi tanıdığı Yekaterinburg'da, artık faaliyet sürdüremeyeceğime inanıyordum. Komiteye dahil olduğumu bilmeseler de, beni gerçekten tam

anlamıyla tanıdıklarına, tutuklanmamın daha ilk günlerinde kesin olarak emin olmuşum. Beni o zaman Ohrana'nın bir çalışanı hapishaneye götürmüş ve görevli gardiyan onun yanında hapishane kayıt defterini doldürmüştü. Kafam örme büyük bir başörtüsüyle sarılı olarak orada oturuyordum ve bıkkınlık, can sıkıntısı verecek kadar çok sorulara tek kelimeyle cevap veriyordum. Sıra eşkâl tespitine gelince gardiyan, beni tam olarak incelemek için; gözlerimin hangi renkte olduğunu ve burnumun nasıl olduğunu görmek amacıyla (Bunların hepsi hapishane kayıt defterinde vardı), başörtüsünü çıkarmamı talep etti. Ama Ohrana çalışanı onun sözünü kesti.

Alaylı bir şekilde "Oturmaya devam etsin o" dedi, "Onun özelliklerini ezberle biliyoruz, bütün özelliklerini sana o tarafa bakmaksızın en iyi bir şekilde sayayım."

Bu konuşmayı unutmamıştım. Yekaterinburg'da artık nasıl faaliyet sürdürebileceğimi düşündüm. Benimle buluşmak zorunda olanın yakalanma tehlikesini her an taşıyan ben, yoldaşlarla ilişkiyi nasıl devam ettirecektim? Birçok sıradan parti işçisi gibi ben de 1905 yılının birkaç ayında ülkemizin her şehrinde meydana gelen değişimleri hemen kavramamıştım. Devrimci hareketin fırtınalı yükselişiyle, parti faaliyeti koşullarının ne denli çok değiştiği üzerine kafam henüz tam anlamıyla açık değildi.

Çocukluğumu, gençliğimi geçirdiğim, ilk defa devrimci mücadelede yer aldığım ve Bolşevik Parti'nin saflarına katıldığım, arkadaşlarımla ve yoldaşlarımla yaşadığım şehrimden ayrılmak ne kadar zor olursa olsun, kararım tek doğru karardı: Yekaterin-

burg'u terk etmek zorundayım! Ohrana'nın beni tanımadığı bir şehre taşınacağım. Orada parti örgütüyle ilişkiye geçeceğim ve yeni yerde faaliyete yeniden başlayacağım.

Kararımı aktardığım ve böyle hareket etmeme rıza gösteren yoldaşlarla buluşmayı başardım. Hareket sorunun karara bağlanmıştı. Bütün şüphelerimin artık geride kaldığı bir durumda, önümüzdeki günlerden birinde Yekaterinburg'u terk etmek isterken, bana, yoldaş Andrey'le buluşmam gerektiği bildirildi.

Yoldaş Andrey! Yoldaş Andrey'i kişisel olarak bir kez de olsa henüz görmemiş olmama rağmen, bu ismi duymuştum. Bu isim altında Yakov Mihayloviç Sverdlov, 1905'in Eylül'ü sonrasında veya Ekim'i başında, parti merkez komitesi tarafından temsilci veya o zaman söylendiği gibi MK görevlisi olarak Ural'a gönderildikten sonra Yekaterinburg'da ortaya çıkmıştı.

Yekaterinburg'da yeni bir MK görevlisinin bulunduğunu, daha hapishanedeyken öğrenmiştim. Hapishane yönetiminin bizi tecrit etme çabasına rağmen, az ve bölük pörçük de olsa bize dışarıdan haber ulaşıyordu. Bazen tutuklanan bir bolşeviğe becerikli tarzda bir kağıt parçası veriliyor, bazen başka birisini ziyaret sırasında bazı şeyler fısıldanıyordu. Böylece, genel olarak şehirde ve parti örgütlerinde olup bitenden haberdar oluyorduk.

Dışarıdaki yoldaşlar bize, yeni MK görevlisi yoldaş Andrey'in kısa zamanda Yekaterinburg parti örgütünün bütün çalışmasını iyi bir şekilde düzenlediğini bildirmişlerdi. Bize, onun mükemmel bir örgütleyici, ajitator ve propagandacı olduğunu, her tarafa

grip çıkararak herkesle tanışmış olduğunu ve çoğu açıklığa kavuşturulmamış soruları cevaplandığını bildirdiler.

Ural'da daha önce de MK görevlileri bulunmuşlardı. Merkez Komitesi sürekli olarak parti faaliyetini yerinde örgütlesinler ve oradaki yoldaşlara yardımcı olsunlar diye, en iyi parti işçilerini ülkenin çeşitli bölgelerine gönderiyordu. Ama şimdiye kadar esasen çekingen ve övgüye eğilimli olmayan Urallılar, hiçbiri için, Andrey üzerine olduğu gibi ateşli konuşmamışlardı.

Serbest bırakılmamdan sonra bulduğum komite üyeleri de devamlı Andrey'den bahsediyorlardı. Onunla buluşma önerisi bana daha da mantıksız geldi. Gerçekten de benim gitmem sorunu çözülmüştü ve komitenin, artık Yekaterinburg'da çalışamayacağım üzerine düşüncesi biliniyordu. Öyleyse yoldaş Andrey benimle niçin buluşmak istiyordu? Sadece meraktan dolayı mı? Ve ajanların onun izini sürmesine neden olursam ne olacaktı? Kimseye bir şey vermeyecek tek bir buluşma için, önemli bir görevliyi tehlikeye sokmaya değer mi? Benim düşüncelerim aşağı yukarı böyleydi ve buluşma için beni bilgilendiren yoldaşa cevabım da böyle oldu.

Ama bütün savlarım tamamen etkisiz kaldı. Bana, yoldaş Andrey'in Yekaterinburg'tan ayrılan her parti işçisiyle mutlaka konuştuğu ve Yekaterinburg Komitesi üyesi olduğum için benimle buluşmasının daha da zorunlu olduğu cevabı verildi.

Deşifre olma tehlikesine gelince; ne pahasına olursa olsun takibe uğramamak için oldukça dikkatli hareket etmem gerekiyordu ve polis ajanlarına, yol-

daş Andrey'in izini bulma fırsatını vermemeliydim. Bunların hepsini hem komite hem de yoldaş Andrey dikkate almış, görüşmede gizlilik sağlanmış, ayrıca yoldaşlar, bana güveniyorlarmış!

Talimatlar tamdı ve birkaç gün sonra örgütümüzün bir üyesinin beni beklemesi gereken yere, saptanan saatte varmak için yola çıktım. Yolda bilinçli olarak bir o tarafa bir bu tarafa gittim, dolaştım, han geçitlerinden, sokaktan sokağa geçtim ve bir ajanın beni takip etmediğinden emin olduktan sonra buluşma yerine vardım.

Yoldaş bekliyordu. Koluma girdi ve gezintiye çıkmış bir çift gibi kalabalık içinde kaybolduğumuz ana caddede yürüdük.

İsset nehri barajından uzak olmayan bir yerde refakatçim dikkatimi, yaya dolaşan birisi üzerine, aldırışsız simalı, oldukça genç birinin, bir delikanlının üzerine çekti. Genç adamın dış görünüşü, ilk bakışta göze batmıyordu. O, orta boylu, ince ve dik duruşluydu. Sık, dalgalı siyah saçı, hafifçe arkaya itilmiş şapkasının altında diken gibi dışarı çıkıyordu. Zayıf gövdeyi, sade siyah bir Rus mintanı sarmalıyordu. Ceket omza atılmıştı ve uyumlu hareketli gövdeden delikanlı bir coşkunluk fışkırıyordu. Giyinmiş olduğu her şey eski, ama temiz ve tertipliydi.

Genel izlenim iyiydi. Ama o ne kadar gençti! Bu, çokça konuşulan yoldaş Andrey miydi? Refakatçime soru dolu gözle baktım. Sessiz ve ancak fark edilebilir bir şekilde başını büktü, kolumu bıraktı, adımını yavaşlattı ve geri kaldı. Yoldaş Andrey de bizi fark edince sessizce yan bir sokağa girdi ve hemen ben de ona katıldım.

Konuşmamız sakindi, ilk defa karşılaşmıyormuşuz, eskiden beri ve iyi tanıyıyormuşuz gibi, canlı ve doğal oldu. Andrey'in sesi oldukça büyüleyiciydi. Derin ve yumuşak, bas bir ses. Bu ses, önce onun ince gövdesine hiç de uymuyor gözüküyordu. Ama birkaç dakika sonra bu izlenimin tutarsızlığı kayboldu, Andrey'in fiziki çehresi, zihni çehresiyle kaynaştı ve sanki, bu insan başka türlü konuşamaz havası doğdu.

O günden beri seneler geçti, bu buluşmanın ayrıntıları unutuldu, ufak tefek şeyler, ayrıntıdaki özellikler zihinden silindi, ama, Yakov Mihayloviç Sverdlov'un hemen ilk karşılaşmada üzerimde bıraktığı silinmez izlenim unutulmuyor!

"Ural'dan gitmek istiyormuşsunuz, öyle mi?" diye başladı Andrey.

Gitmek mi? Gitmek istemiyordum. Bana göre Yekaterinburg'dan ayrılmamı zorunlu kılan bütün nedenleri sakın ve ayrıntılı olarak açıkladım.

Andrey, dikkatlice dinlemesini, sorunun özünü derhal kavramasını ve gerekli yerde, gerekli tanımlamaları yapmayı, gerekli sözü eklemesini biliyordu.

Beni dinledikten sonra Andrey, "Şöyle başlayalım" dedi: "Partinin şimdi, buradaki durumu bilen bir insana acilen ihtiyacı var. Yates işletmesinde bir hücreyi yönettiniz, Verch-İssetski işletmesini tanıyorsunuz, insanları, buradaki faaliyetin özelliklerini tanıyorsunuz ve işçiler de sizi tanıyor. Örgütte tanınıyorsunuz. Öyleyse nerede en çok yararlı olabilirsiniz, burada mı, başka bir yerde mi? Cevap açık: Partinin çıkarları, şimdi Yekaterinburg'da faaliyet sürdürmenizi gerekli kılıyor."

Terslik olabilir? İhbar edilme tehlikesi var? Gizli konutları ve işçi toplantılarını ziyaret etmek, insanlarla buluşmak imkansız? "Kabul ediyorum. Ama bu, dün için geçerliydi. Eski koşullardan hareket edilirse, itirazlarınız tamamen doğrudur. Ama bugün durum değişik, yarın daha da değişmiş olacak. Muaazzam bir devrimci dalga yaklaşmaktadır. Hareket büyüyor ve bütün ülkeye yayılıyor. Hareket Ural'da da, Yekaterinburg'da da büyüyor. Kelimenin tam anlamıyla ona her gün yeni kitleler, her şeyden önce ileri işçiler katılıyor. Ajanların sayısı artırılrsa dahi –ki bu öyle kolayca ve seri yapılamaz– onlar herkesin peşine takılamaz. Şaşkına dönerler, bir insandan diğerinin, bir izden başka bir izin peşine takılmak zorunda kalırlar. Yani bizim görevimiz kolaylaşacaktır, –Andrey gülüyordu– ajanlar atlatılmaya yarar. Takip edilme olasılığından ne kadar emin olursanız, o kadar akıllı ve dikkatli hareket ederseniz, ajanları o kadar ustaca atlattırsınız ve burada, Yekaterinburg'da doğmuş ve büyümüş olan, her bahçeyi, her köşeyi tanıyan sizden başka kim ajanlarla daha iyi bir şekilde alay edebilir? Komitenin, seyahatiniz üzerine bir kararı var. Yoldaşlarla konuştum. Buradan ayrılmanızın gerektiği kararlaştırılırken, acele davranılmış. Şimdi komite, buradan ayrılmamanızı, bilakis Yekaterinburg'da kalmanızı kararlaştırdı.

Düşüncelerim ve kararlarım tuz buz oldu. Andrey, gerçekleri yeni bir bakışla, benim için beklenmedik açıdan açıklayarak bütün nedenlerimi geçersizleştirdi. İlk bakışta, sade ve günlük dille, derin ve net genellemeler yaptı ve kendi görüş açımdan, bizzat kendime saçma ve tutarsız gelen sonuçlar çıkardı.

Ural

O yıllarda, 20. Yüzyılın başında Ural'da devrimci faaliyetin Ural için karakteristik olan bir dizi özel zorlukları vardı ve bu, Ural proletaryasının gelişmesinin özellikleriyle, onun tarihi ve yaşam koşullarıyla bağlantı içindeydi.

Ural, Rusya'da ilk demir döküm merkeziydi. Daha I. Petro döneminde, 18. Yüzyılın başında Ural'da büyük demir döküm ve madencilik işletmeleri doğmuştu. Rusya'da kapitalizmin gelişmesiyle birlikte demir döküm sanayi merkezi, yeni teknikle donatılmış işletmelerin kurulduğu güneye kaydı. Güneyin işletmelerinde salt kapitalist ilişkiler hakimdi. İşçi, mülk sahibine, işgücünü satmakla bağlantılıydı. Ural'da durum başkaydı.

Rusya'da serfliğin kaldırılmasından sonra Ural işçilerinin işletme sahibinin mülkü olması artık geçerli değildi. İşletmelerdeki angaryadan kurtulmuşlardı; ama ülkenin en büyük bölgelerinden birisi olan, birçok Avrupa devletini kapsamına alan bütün Ural, serfliğin birçok kalıntısının ağır zincirleriyle elinden ve ayağından bağlanmıştı. Ural işletmelerinin işçileri, yarı serflik

bağımlılığıyla işletme sahiplerine ve binlerce yıllık önyargılarla ekmek verene bağlanmışlardı. Petersburg'un, Moskova'nın, Güney ve Kuzey Rusya'nın işçilerinden farklı olarak, Ural maden işletmeleri işçileri işletmelerde doğmuş ve büyümüşlerdi. Onlardan önce de onların babaları ve dedeleri ve büyük dedelerinin babaları da işletmelerde doğmuş ve büyümüşlerdi. Ural işletmelerinin o andaki sahiplerinin babaları, dedeleri ve dedelerinin babaları için çalışmışlar ve daima kölelik içinde yaşamışlardı.

Ancak Mart 1863'te Ural işçileri, işletmelerdeki angaryadan muaf kılındılar. İşçilere, işletmeye ait çiftliklerden bir parça bahçe ve çayırılık verildi, işletme sahibine ait olan ambarı kullanmalarına ve işletmeye ait gölet ve göllerde balık tutmalarına izin verildi. Bütün bunlar, işçileri işletmeye, serflikten daha gevşek bağlıyordu.

Ama ne bir parça bahçe ve ne de çayırılık, işçi ailesini beslemeye yetiyordu. Esas yaşam aracı, işletmedeki kazançtı. Kazanmak ise gittikçe zorlaşıyordu. Güney Rus döküm sanayi, Ural işletmeleriyle başarılı bir şekilde rekabet ediyordu ve kârlarını garanti altına almak için Urallı işletme sahipleri, yeni makineler almaya, işletmeleri yeniden teçhizatlandırmaya ve işçilerin sayısını azaltmaya başladı.

İşsizlik büyüyordu. Bir dizi işletmede işçiler kısa devre çalışmaya zorlanıyorlardı. Ücretleri hızla düşürülüyordu. Mesken yerini değiştirmek ve yeni bir kazanç aramak zordu. Çünkü insanları ev, bir parça bahçe ve çayırılık işletmeye bağlıyordu.

İşçiler arasında öfke artıyordu, mevcut düzene karşı mücadele çabası büyüyordu. Ama grev ve iş

bırakmak gibi denenmiş mücadele araçları Ural'da her zaman işçileri başarıya götürmüyordu. Bazı işletmelerde işverenlerin bizzat kendileri iş gününü kısaltmaya ya da işletmeyi iki üç gün kapatmaya karşı değillerdi. Sadece iyi örgütlenmiş, uzun süren ve inatçı bir grev başarı getirebilirdi.

Diğer bir zorluk da, Ural işletmelerinin şehirlerde toplanmak yerine Ural'ın her tarafına serpiştirilmiş olmaları nedeniyle yaşanıyordu. İşletmeler çoğu kez birbirlerinden demiryolu hatlarından ve büyük yerleşim merkezlerinden düzinelerce, yüzlerce verst* uzaklardı.

Bundan dolayı biz Ural bolşeviklerinin, dışardan gelen yoldaşların Ural'daki durumu genel ölçülerle ele alma çabalarına olumsuz yaklaşmamız anlaşılabilir.

9 Ocak 1905 Petersburg'daki Saray Meydanı üzerinde gümbürdeyen salvoların yankısı kısa zamanda Ural'a da ulaştı. Ülkede devrimci hareketin genel yükselişi Ural işçilerinde de çok canlı bir yankı buldu. Her zaman başarılı olmasa da grevler, orada burada alevlendi, bir işletmeden diğerine sıçradı ve sınıf mücadelesinin ateşiyle bütün Ural'ı kapsadı.

Sissert işletmesi işçileri hemen hemen beş ay grev yaptı. İşçileri hiçbir şey; ne işletmeye getirilen Kazaklar ne de işletme yönetiminin tehditleri etkiledi. Taleplerinin gerçekleşmesi için inatla ve şiddetle mücadele ettiler. Lussva'da, Çussovai'de, Yusov'da, Perm'de ve Alapayevsk'te greve gidildi.

Ural'ın çeşitli yerlerinde mücadele çağrıları işitildi. Ural işçisi ayağa kalktı. Güçlü omuzlarını gerdi ve

* Verst: 1.067 Km. Rus eski uzaklık birimi.

çarlık mutlakiyetine karşı mücadeleye kararlı bir şekilde başladı.

Ural'daki sosyaldemokrat örgütlenmenin önündeki görev, işverenlere karşı, çar iktidarının temsilcilerine, polise ve memurlara karşı yüzyıllar boyunca birikmiş olan kini, örgütlü sınıf mücadelesinin seyrine sokmaktı. Bunun için ise sosyalist devrimcilere, menşeviklere ve anarşistlere karşı aralıksız bir mücadele yürütmek ve Ural proletaryasının, kendi durumunu henüz tam kavrayamayan ve sosyalist devrimcilere ve menşeviklere inanan kesimini, küçük burjuva unsurların etkisinden kurtarmak gerekiyordu.

Urallı bolşeviklerin, Ural'ın geniş işçi kitlelerinin ve bütün emekçilerinin her şeyden önce ihtiyaç duydukları şey, sağlam bir örgüttü.

Bizim eksikimiz tam da buydu! İlk Rus devriminin başında, 1905'te, Ural'da görece geniş bir sosyaldemokrat örgütler ağı vardı. Ama bu örgütler etkisiz durumdaydı, dağınıktı, bütünlüklü önderlikleri yoktu ve çoğu kez, birbirlerinden kopuk faaliyet sürdürüyorlardı.

O zaman MK'nin görevlisi olarak faaliyet sürdüren ve 1905'in başında çoğunluğun (bolşeviklerin) komitesinin büro görevlisi olarak Ural'a gelen Rozalia Samoilovna Semalyačka 16 Şubatta Nadejda Konstantinova Krupskaya'ya şöyle yazıyordu: "Burada her şeyi kötü bir durumda buldum. Komite tamamen yakalanmış. Çeşitli şehirlerde komitesiz gruplar var."

Ural'ın bazı parti örgütlerinde dağınıklık ve kararsızlık hakimdi, berrak bir siyasi çizgi yoktu. Menşeviklere karşı zorunlu mücadele yürütülmüyordu, sosyalist devrimcilere karşı da yürütülmüyordu.

Şurada burada oportünizme varan uzlaşmacı ruh halleri vardı.

Devrimci olayların fırtınalı gelişmesi, bütün güçlerin toparlanması, siyasi durum için muazzam bir enerjiyi, derin bir anlayışı, o anki olayların doğru tahlilini ve işçilerin devrimci eylemlerini, bütün hareketi yeni yüksek bir aşamaya getirmeyi gerekli kılarken, RSDİP'in yerel Ural komiteleri ancak günlük faaliyetin üstesinden gelebiliyordu. Komiteler, bildiriler yayımlıyor, münferit grevleri ve eylemleri yönetiyorlardı, bazı yerlerde işçileri sokak gösterilerine çekiyorlardı, hatta bazı yerlerde mücadele grupları oluşturmaya başlıyorlardı. Ama bütün hareketin örgütleyici ve yönlendirici gücü olacak durumda değillerdi. Bütün Ural'ı kapsayan genel bir parti merkezi yoktu. Tam da bunun için Ural'ın; yerel durumunu tanıyan, Urallı işçilerle aynı dili konuşabilen parti örgütçülerine, ajitatörlere ve propagandacılar acilen ihtiyaç vardı.

Ural İşçilerinin Önderi

Bütün bunları gören ve anlayan tabii ki Lenin'di, keza MK de durumu biliyor ve dikkate alıyordu. Bunun içindir ki, MK de, Yakov Mihayloviç Sverdlov gibi genç yaşına rağmen büyük pratik faaliyet içinde pişmiş olan tecrübeli, güçlü bir örgütçüyü Ural'a gönderdi.

Y.M. Sverdlov'u anma konuşmasında Lenin şöyle diyordu: "Bu çağda; 20. Yüzyılın daha başında, yoldaş Sverdlov'u bir profesyonel devrimcinin karakteristik tipi olarak görüyorduk..." Ural'ın tam da böyle bir insana ihtiyacı vardı.

Sverdlov'un gelişinden hemen sonra, önce Yekaterinburg'da ve sonra bütün Ural'da büyük bir örgütçünün varlığı hissedilmeye başlandı.

Sverdlov, Yekaterinburg'da Ural madencilik bölgesinin eski yönetim merkezine yerleşti. O günlerde Yekaterinburg, yakınlarında bulunan büyük işletmeler içinde devrimci bir merkezdi. Talimatlar burada veriliyordu. Yayınlar buradan gönderiliyordu, Sissert, Alapayevsk işletmelerine ve başka işletmelere Çelyabinsk'e, Tyumen'e, Slatost'a ve Nişni-Tagil'e ajitatörler buradan gönderiliyordu...

Yakov Mihayloviç, parti örgütünün yaşam ve faaliyetiyle oldukça kısa bir zamanda tanıştı.

Daha gelişinden sonraki ilk günlerde işçi çevrelerine gitmiş, bir dizi yoldaşı konutlarında ziyaret etmiş ve komitenin oturumuna katılmıştı. O, bir insanla sadece bir defa karşılaşmakla onun resmini birçok yıl için hafızasına işleyecek kadar parlak bir hafızaya sahipti. Yakov Mihayloviç'in, son olarak on on iki sene önce görmüş olduğu yoldaş hakkında her şeyi, onun üzerine hiçbir not almamış olmasına rağmen kolayca ve süratle hatırlamasını izlerken çoğu kez şaşırılmıştım.

Daha o zaman, 1905'te Yekaterinburg'da Yakov Mihayloviç'in başka bir karakteristik özelliği belirmişti. Olağanüstü kavrayışlıydı, ilk bakışta bir insanın özelliklerini, eğilimlerini ve özünü kavrama ve herkes için, yeteneklerini en iyi bir şekilde davanın hizmetine koyacağı bir faaliyet alanı bulma yeteneğine sahipti.

Sverdlov, işçi çevrelerini ziyaret ettikten sonra, gençliği ve bu çevrelerden insanları aktif parti faaliyetine çekmek için işe cesurca başladı.

Kısa bir zamanda Ekim günlerinde hapishanelerden çıkan tecrübeli illegallerden, işçilerle bağ içinde, Yakov Mihayloviç etrafında toparlanmış bir genç örgütleyiciler grubu oluştu.

Bunlar arasında N.N. Baturin, N.Y. Vilonov, Sergey Çerepanov, Maria Aveyde Kamaganzev (Kuzma), F.F. Siromolotov, A.J. Minkin ve başkaları vardı. Nikolay Nikolayeviç Baturin ve Mihail Vilonov daha o zaman devrimci mücadelenin büyük okulundan geçmiş olan çelikleşmiş bolşeviklerdi.

Baturin, parti MK'si tarafından Ural'a gönderilmişti ve Yekaterinburg'da MK görevlisi olarak çalışıyordu.

Mihail Vilonov da büyük deneyime sahipti. Lenin onu iyi tanıyordu ve ona oldukça değer veriyordu. 1909'da Vladimir İlyiç, Gorki'ye, Rus işçi sınıfının Rusya'da görüldüğünden daha hızlı bir şekilde bir sosyal demokrasiyi inşa edeceğini, Mihail (Vilonov) gibi insanların bunun garantisi olduğunu yazıyordu.

Sergey Çerepanov daha 24 yaşındaydı. 1905'ten önce Yekaterinburg enerji santralinde teknisyen olarak çalışıyordu. 1917'de o, Petrograd Garnizonu askerleri arasında en popüler ajitatörlerden birisiydi. Bolşevik "Soldatskaya Pravda"nın örgütlenmesine, bolşeviklerin, MK ve Petrograd Komitesi (PK) nezdinde askeri örgütlenmesinin çalışmasına katıldı ve Şubat Devrimi'ne ve Temmuz 1917 olaylarına aktif olarak katıldı.

Çerepanov Ekimden sonra Tomsk'ta çalıştı, Tomsk vilayeti iktisat konseyi başkanı ve partinin Sibirya Bölge Komitesi üyesiydi. Daha sonraları o, RKP(B) MK tarafından Tyumen'e, Kolçak tarafından işgal edilmiş bölgeye devrimci faaliyet için gönderildi. Ağustos 1918'de Sergey Çerepanov, Kolçak'ın adamları tarafından ele geçirildi ve kurşuna dizildi.

Maria Oskarovna Aveyde bütün yaşamını partiye bağlamış olan insanlardandı ve parti faaliyetini kısa bir süre dahi olsa kesintiye uğrattığı bir durum olmamıştı. Genç ve kısa boylu, dolgun bir sarışın, sakin, hatta ilk anda tembel hareketli, her zaman soğukkanlı ve ağırbaşlı birisi olarak o, en tehlikeli ve cesaret gerektiren parti görevlerini üstlendi; bu görevleri

kolayca ve alçakgönüllülükle yerine getirdi. Örneğin şöyle bir olay olmuştu: Ocak 1906'da Kazaklar Samara'da (şimdiki Kuibişev'de) toplantı yapılan tiyatroyu kuşatmışlardı. Toplantıya katılanlar teker teker dışarıya çıkartıldı ve herkes arandı. Silah aranıyordu. Çoğu, tehlikeyle karşı karşıyaydı. Maria, soğukkanlılığını kaybetmedi. Büyük atkısını omuzlarına attı, yoldaşlarının yanında olan silahlardan mümkün olduğunca çoğunu elbisesi altında sakladı ve korkusuzca çıkış yönünde ilerledi.

Marusya'nın güzel yüzünde çocuksu saflık vardı. Görünümünde öyle bir temiz yüreklilik vardı ki, tiyatro çıkışında duran Kazaklar, onu, sadece bir vuruşla dışarı attı. Onu, toplantıya tesadüfen katılmış bir kadın olarak algılamışlardı. Her şey yolunda gitti. En ufak bir şüphe üzerine Maria Aveyde aranabilirdi ve bu, onun için, kaçınılmaz olarak kurşuna dizilme demektir. Genç devrimcinin "kimlik dosyası" oldukça kapsamlıydı ve açıklamayı gerekli kılan cinstendi. Çok sayıda tutukluluk durumu ve ev aramaları, mücadele gruplarına dahil olmak ve silahlı eylemlere katılmak; bu dosyada daha neler yoktu ki. Sakince, elbisenin altına saklanmış silahlarla Kazak nöbetçilerin yanından, tehlike içinde bulunduğunu bilerek geçip gitmek için ne kadar cesaret gerekiyordu!

Maria Oskarovna Aveyde, Ekim devriminden sonra 1918 yılında Samara'da çalıştı. Çek karşıdevrimcileri Samara'yı işgal ettikten sonra Maria Oskarovna, illegal bolşevik hareket içinde önder olarak faaliyet sürdürdü. Büyük miktarlarda parti parası onun emrindeydi. Ama kendisi büyük bir yokluk içinde yaşıyordu, neredeyse aç kalıyordu.

Maria Oskarovna'nın izi, Çek istihbarat teşkilatı tarafından bulundu, tutuklandı ve Sibirya'ya gönderildi. O, Kolçak'ın ölüm treninden kaçmayı başardı. Yekaterinburg'a geldi ve derhal işe koyuldu. O dönemde her şeyden çok sevdiği üç küçük çocuğunu Samara'da bırakmıştı. Maria Aveyde, Yekaterinburg'da yeniden tutuklandı, hunharca işkence gördü ve Kolçak ordusunun çekilmesinden önce, karşıdevrimciler tarafından kurşuna dizildi. Bizim Maria Oskarovna'nın mükemmel ve ışıklı yaşamı böyle son buldu.

Sonbahar 1905'te Yekaterinburg'daki bolşevik örgütün çekirdeğini böylesi insanlar oluşturuyorlardı. Onlar, bizim Andrey-Yakov Mihayloviç Sverdlov'un en yakın yoldaşları ve mücadele arkadaşları oldular.

Hapishaneden çıktıktan sonra, örgüt faaliyetinin nasıl değiştiğini, yeni tarzda faaliyet sürdürüldüğünü hemen fark ettim. Her şeyden önce dikkatimi çeken, yeni insanların katılması ve örgütün büyümüş olmasıydı. Örgütün her üyesi, komiteden veya kendi parti grubundan belli görev alıyordu. Ne yapacağını bilmeyen hiç kimse yoktu. Herkes, görevini yerine getirdikten sonra, yeni bir görev alacağından emindi. Herkes, kendisine verilen göreve yürekten sahip çıkıyordu. Propagandacı, çevre katılımcıları tarafından övülmek istiyordu; bildiri dağıtıcısı, bütün işletmenin, bütün sokağın, bildirilerin nasıl bir ustalıkla dağıtıldığından bahsedilmesini arzu ediyordu. Daha önce tanıdığım yoldaşların şimdi oldukça zor görevleri yerine getirdiklerini tespit ettim. Bana öyle geliyor ki, ben hapishanedeyken insanlarımız çok büyümüşlerdi!

Çevrelerin sayısı hızla arttı. Çevreye katılanlar, bir vardiya işten gelirken işletme kapılarında, kısa toplantılarda konuşuyorlardı. Şehirde ajitasyon giderek daha kapsamlı yapılıyordu. Daha büyük toplantılar düzenlenmeye başlandı. Bu toplantılar daha ziyade şehir dışında, çoğu kez, hâlâ varlığını koruyan Kamen-niye Platki'lerde (taştan kulübelerde), Moskova şosesindeki manastırın arkasında yapılıyordu. Yakov Mihayloviç her toplantıda konuşuyordu. Hatta sonbahar sonlarında da işçiler, yağmura ve çamura rağmen, Andrey'in konuşmasını dinlemek için severek şehir çevresine gidiyorlardı. O, Yekaterinburg işçilerinin sevgili konuşmacısı oldu.

Yoldaş Andrey'le birlikte ziyaret ettiğim ilk büyük gösterilerden birisini hatırlıyorum. Gösteri istasyonunun yakınında, şimdi Ural makine işletmesinin bulunduğu yerde yapılmıştı. Yakov Mihayloviç gösteriye ilk gelenlendendi. (Bu onun alışkanlığıydı.) O, bir işçi grubundan diğerine gidiyor ve işçilerle konuşuyordu, onlarla heyecanlı bir şekilde tartışıyor ve bolca şaka yapıyordu. Andrey, hepsiyle eski bir dostmuş gibi konuşuyor, sade ve dostça davranıyordu. Bizzat en içine kapalı olanlar bile onunla konuşunca, hemen değişiyorlardı. Andrey'in sade varlığı o kadar doğal ve göze çarpıcıydı ki, bu onun için hemen sempati uyandırıyor ve onunla her konuşanı samimiyete zorluyordu.

Gösteri başlamıştı. Andrey, işçileri, mutlakiyete karşı kararlı mücadeleye çağırdı ve onlara partinin politikasını anlattı. O, gösteriden önce insanlarla konuştuğu gibi, sade konuştu. El hareketleri azdı, konuşması anlaşılır ve inandırıcıydı. Konuşması,

daha ilk kelimelerden itibaren dinleyicileri büyülüyor, yürekleri mücadele cesareti ve zafer umuduyla dolduruyordu.

Bugünlerde Yekaterinburg komitesinin bir oturumuna katılan herkesin, kararlı, planlı hareket eden ve enerjik bir insan olan genç Sverdlov'un komitede önder olduğu dikkatini çekmiştir.

Bu delikanlının, kısa zamanda örgüt yönetiminin tüm alanlarına hakim olması, inanılacak gibi değildi. Tabii ki bunun bir mucizeyle ilgisi yoktu. Ural'da parti faaliyetinde dönüşüm ve devrimci hareketin muazzam yükselişi için bütün nesnel koşullar mevcuttu. Bu koşullar; hem bütün ülkeyi saran devrimci dalganın genel yükselişinde –ki bu yükseliş Ural'daki olayların seyrini de etkiliyordu; gerçekten de devrimci fırtınalar ve altüst oluş dönemlerinde kitlelerin bilinci inanılmaz bir hızla uyanıyor ve devamlı yeni tabakalar aktif devrimci faaliyete çekiliyorlardı– hem de Ural işçi sınıfının ve emekçi köylülüğünün daha önceki olayların seyri içinde çarlığa karşı oldukça sert, sonuç alıcı mücadelelerden kaynaklanıyordu.

Ama nesnel koşullar, bütün derinlikleri içinde kavranmadığında ve devrim için kullanılması becerilemediğinde, tek başına istenen sonuçlara götürmüyor, zaferi yakınlaştırmıyor.

Yakov Mihayloviç Sverdlov'un biz Urallı devrimcilerin birçoğundan farkı, durumu doğru tahlil edebilme ve pratik günlük görevleri, Rus proletaryasının devrimci mücadelesinin genel görevleriyle birleştirebilme yeteneğine sahip olmasıydı. Bundan dolayı, onun gelişi bütün faaliyetimizde hızlı bir dönüşüme neden olmuştur.

Yakov Mihayloviç'in, Ural'ın bolşevik örgütlerinin gelişmesi, sağlamlaşması ve devrimci hareketin büyümesi üzerindeki etkisi, yoldaş Andrey'in Ural'a geldiği dönemde partinin örgütsel çalışmasında büyük deneylere sahip olmasıyla da açıklanır.

Pratik örgütsel faaliyetteki bu deneyler, Yakov Mihayloviç'te mükemmel teorik bilgiyle birleşiyordu. O, devrimci teoriyi yorulma nedir bilmeden araştırıyor ve kazanılmış bilgileri kendi günlük pratik faaliyetinde kullanıyordu. Şöyle diyordu: "Kitabı yaşamla sınıyorum, yaşamı da kitapla. Bu, benim eğitimim."

Devrimci faaliyetinin ilk günlerinden itibaren Sverdlov, Leninist "Iskra"dan, Lenin'in yazılarından ve Marks ve Engels'in eserlerinden eğitimini aldı.

"Proletari" ve daha sonra "Novaya Zişni" gibi elimize geçen bolşevik gazetelerde yayımlanan Lenin'in her makalesini Yakov Mihayloviç, parti direktifi olarak görüyordu; her Leninist makaleden, her Leninist yazıdan günlük faaliyetimiz için doğrudan faydalanmaya çalışıyordu. O, aynı şeyi Ural'ın bütün parti işçilerinden de talep ediyordu.

Zaman zaman önce Yekaterinburg'da ve sonraları da Perm'de MK'dan aldığımız mektupları Yakov Mihayloviç büyük bir dikkatle inceliyordu. Bu mektupları, Lenin'in en yakın iş arkadaşı olan Nadejda Konstantinova Krupskaya yazıyordu; o, uzun yıllar bolşevik MK ile yerel örgütler arasındaki bağı ayakta tuttu.

Yakov Mihayloviç'in, Leninist direktiflere gösterdiği olağanüstü ilgi, süratle yön tayin etmesinde gücünü ve yeteneğini oldukça artırıyor, faaliyetin

bütün sorunlarının başarılı çözümünde ona yardımcı oluyordu.

Bütün bilinçli yaşamı boyunca, en sıkı gizlilik içinde oldu; gizlilik yıllarında da Sverdlov, geniş halk kitleleriyle sıkı bağ içindeydi. Yorulma bilmeksizin, işçilerle ilişki kurmaya çalışırdı, onlara sadece öğretmezdi, özellikle ileri işçilerden de devamlı öğrenirdi.

Yakov Mihayloviç, Nişni Novgorod'da, Sormovo'da, Kostroma'da, Yaroslav ve Kazan'da illegal faaliyetin büyük ve çok yönlü okulundan geçtiği için, örgütün anlamını, örgütlü faaliyetin rolünü mükemmel kavriyordu. Partinin örgütsel inşasının, Leninist ilkelerinin ruhuyla eğitilmiş olarak, her türlü bulanıklığın ve belirsizliğin acımasız düşmanı olarak o, Lenin'in "Bize devrimcilerden oluşan bir örgüt verin, Rusya'yı kökünden oynatalım" sözünü derinden özümsemişti.

Yakov Mihayloviç, kişisel cazibeye sahip ender rastlanan bir insandı. Ural'da bulunurken, o anda neredeyse ve nerede mümkünse orada gecelerdi. Böylelikle o çok sayıda eve, yoldaşa gitmiş oluyordu. Sık sık işçileri ziyaret ederdi ve kısa zamanda, işçi ailelerinin çok sevdikleri misafiri oldu. Onun ziyareti bekleniyorsa, ev kadını semaveri, pırıl pırıl parlayana kadar temizlerdi, konutta büyük bir temizlik yapar ve kıt olan yiyeceklerinden en iyilerini sofraya getirirdi. Yakov Mihayloviç, bir işçi ailesine gittiğinde daima evin hanımı için dostça bir söz, çocukları için neşeli bir şaka bulurdu, semaverin hazırlanmasına yardım eder, sobayı ısıtır, beşiği sallardı. Yakov Mihayloviç insanları, düşüncesinin ateşli savunucusu olmasıyla, dürüstlüğüyle fethederdi, yoldaşlarıyla ilişkisinde titiz ve dikkatliydi; diğerleri-

nin düşüncesini dikkate alırdı. Açık ve dürüsttü, safsatıcılık ve sahtekarlıktan tiksindir, entrikalardan ve kahve politikasından nefret ederdi.

Asla boşa söz vermezdi. Andrey, bu veya şu gösteriye veya toplantıya, bu veya şu çevreye geleceğini söylediye, herkes bilirdi ki, o, mutlaka orada olacaktır. Şayet Andrey birisine maddi yardım sözü vermişse, herkes bilirdi ki, oldukça zor da olsa ona yardım edilecektir.

Emekçilerin çıkarları için, parti davası için mücadele; Yakov Mihayloviç'in bütün yaşamının içeriği ve anlamıydı. O, bu mücadelede mutlu oluyordu. Mektuplarının birisinde Yakov Mihayloviç şöyle yazıyordu: "Yeni yaşam temellerinin hakimiyeti için insanların mücadelesi sürükleyici bir ilgi alanıdır. Bu mücadeleye katılmak büyük bir zevktir." Yakov Mihayloviç böyle hissediyor ve düşünüyordu; onun duygularını yoldaşları da paylaşıyorlardı. Onunla ilişki çerçevesinde bütün önemsiz şeyler, bencilce ve salt kişisel olan bütün şeyler geri plana itilir ve unutulurdu. İnsan, çalışma ve kendini bütününüyle devrim davasına adama isteğiyle dolardı.

Yakov Mihayloviç, ümidini kaybeden bir yoldaşı yeniden eski haline getirmeyi, ona enerji ve kendi gücüne zorunlu inancı vermeyi çok iyi biliyordu. Ona güvenilirdi, ona çeşitli sorunlarla, sadece faaliyeti değil, bilakis kişisel ve hatta en gizli sorunlarla da gidilirdi. Örneğin, bizim örgütte, adını hatırlayamadığım genç bir partili işçi vardı. İyi faaliyet sürdürüyor, davaya içten sarılıyor, yoldaşlar ona saygı duyuyordu. Ama evde sık sık kavga oluyordu. Geri bir insan olan eşi ona yaşamı zehir ediyordu.

“Toplantılar seni mahvedecek, benim ve çocukların hali ne olacak? Politikayı bir kenara bırakmazsan, işi bitiririm? Kendimi suya atarım ve çocukları da beraberimde götürürüm” diye kıyameti kopartıyordu. Onun aklını başına getirmek için ne kadar uğraştıysa, bunu ne kadar denediyse de hiçbir şey fayda etmedi. Zamanla durum daha da kötüleşti. Yoldaşlarına açılmak istemiyordu. Eşinin oldukça az sınıf bilinçli olmasından utanıyordu. Artık durum dayanılmaz bir noktaya geldiğinde yoldaş Andrey’e gitti ve derdini ona döktü.

Yakov Mihayloviç, yoldaşı dikkatle dinledi ve birkaç gün sonra bizzat kendisi bu kadını görmeye gitti. Başlangıçta kadın onun konuşmasına dahi fırsat vermedi. Az kalsın başından aşağı kaynar su dökecekti. Ama Yakov Mihayloviç teslim olmadı. Dostça ve sabırlı bir şekilde yoksulluk ve acı içinde kıvranan kadına, kocasının ne işle uğraştığını ve bunu niçin yaptığını anlattı. Kötü kaderi ve çocuklarının geleceği üzerine, onların mutluluğu için mücadele edilmesi üzerine konuştu ve onu ikna etti. Yakov Mihayloviç’le bir kez konuşmasından sonra o, kocasının “ihtilalci” şeylerle uğraşmasına razı oldu. Üstelik, o andan itibaren parti örgütünün bazı görevlerini de bizzat yerine getirdi.

Bir başkası Seryoşa Çerepanov. O da genç bayan öğretmen Marusya’dan hoşlanmıştı. Her ikisi de aktif bolşevikler. Sergey, aşkın, devrimci faaliyetle bağdaşmayacağı düşüncesindeydi ve gerçek duygularını bastırıyordu. Kendisi acı çekiyordu ve Marusya’ya da acı çektiriyordu. Bu genç insanlar arasında gerçekleşen dram, Yakov Mihayloviç’in seçkin gözlem yetene-

ğinden kaçmamıştı. Sergey'i samimi bir konuşma için çağırdı ve onu, güzel ve gerçek bir aşkın insana yeni güçler vereceğine ve devrimci mücadeleyi hiçbir şekilde ihlal etmeyeceğine ikna etti. Kısa bir zaman sonra Sergey'le Marusya evlendiler, uyumlu ve sağlam bir birliktelik kurdular. Yakov Mihayloviç, onların düğününde en neşeli ve kabına sığmayan davetlilerdendi.

Perm örgütünde 16 yaşında olan Şura Kosterava da faaliyet sürdürüyordu. Gençliğine rağmen Şura, zeki ve davaya bağlı bir kızdı. Komite, Şura'yı "teknik"te, yani gizli basımevinde bir faaliyetle görevlendirmeyi kararlaştırdı. Bu, onun, matbaanın bulunduğu gizli eve taşınması, haftalarca hiç kimseyle buluşmaması ve evi de terk etmemesi anlamına geliyordu. Şura, kendine gösterilen güvenden dolayı gururluydu. Bu onun faaliyet şevkini arttırdı. Ama beklenmeyen bir engel çıktı. Şura'nın babası, Motoviliha'da yaşlı bir işçiydi. İşletmenin eskilerinden, sert ve disiplinli bu adam, Şura'ya kendisine söylemeden herhangi bir yere ve belirsiz bir süre için gidecek olursa evden kovmaya kararlı olduğunu söyledi. Ama gizlilik nedenlerinden dolayı Şura, ortalıktan kaybolma nedenlerini babasına dahi bildiremedi. Ne yapılmalıydı? Ve Şura, sonunda sıkıntısını Andrey'e anlattı.

Birkaç gün sonra Yakov Mihayloviç, akşamüstü Şura'nın babasına gitti. Tabii ki ona matbaadan bahsetmedi, bilakis. Ama Şura'nın önemli bir meseleden dolayı evden ayrı kalacağını anlattı. Aynı akşam baba, Şura'ya şöyle söyledi:

"Git kızcağızım. Andrey söylediğine göre, git! O sana kötü şey öğretmez."

Yakov Mihayloviç, tükenmeyen bir gözüpekliğe ve gönül şenliğine sahipti. 14 senelik ortak yaşamımızda ve faaliyetimizde onu asık suratlı, keyifsiz veya gergin gördüğümü hatırlayamıyorum. O, yorgunluğun, cesaretsizliğin ve çaresizliğin ne olduğunu asla bilmiyordu. Yakov Mihayloviç'in, bize; en yakın arkadaşlarına, çok sonraları Narim sürgününden kaçarken içinde bulunduğu kayığın fırtınalı Ob'da alabora olmasıyla az kalsın öleceğini anlattığını hatırlıyorum. Bu olayın hatırlanması üzerine Yakov Mihayloviç, bir müddet sustu, sonra neşeli neşeli gülümse-di, sık saçlı kafasını sallayarak şöyle dedi:

"O anda, ölümün eşiğinde neyi düşündüm? Her şeye rağmen şanslıydım. Ölüm, daha da kötü olabilirdi!"

Yakov Mihayloviç, nerede bulunursa bulunsun, insanlar daima etrafında toplanırdı. Herkesten istediği yoğun iş ve disiplin talebine karşın onunla çalışmak kolaydı ve zevk veriyordu.

Tabii ki o zaman, çarlık jandarmalarının bolşevik partinin aktif görevlilerinin nasıl peşinde olduklarını ve her bir Bolşeviği nasıl değerlendirdiklerini bilmiyorduk. Ancak Ekim Devrimi'nden sonra Ohrana'nın dokümanlarına bakabildik.

Ohrana'nın Perm Şubesi şefi, Perm ili jandarma komutanlığına şöyle yazıyordu: "Yoldaş Andrey veya 'Mihayloviç' (Y.M. Sverdlov Perm'de 'Mihayloviç' takma adıyla biliniyordu, yazarın notu) 17 Eylül 1905'teki af açıklamasından sonra Yekaterinburg'da cereyan etmiş olan bütün huzursuzlukları yönetti ve orada gerçekleştirilen bütün devrimci karakterdeki gösterilere devamlı önderlik etti ve konuştu..."

Bu arada olaylar arttı. Gazeteler ve ülkenin merkezi bölgelerinden gelen yoldaşlar da devamlı yeni haberler getirdi.

Lenin, 18 Ekim 1905'te 'Proletari'de "Barometre fırtınayı gösteriyor" diye yazıyordu. "Sadece barometre fırtınayı göstermiyordu. Bilakis her şey ama her şey, dayanışmacı proleter ilerleyişin devasa tornadosunun girdabına girmişti. Devrim, inanılmaz bir hızla ilerliyordu..."

Ekim başında siyasi genel grev bütün ülkeyi kapsamına aldı, Ural'a kadar yayıldı. Bütün parti gibi bizim parti örgütünün önünde de yeni görevler duruyordu.

Genel grev, çarlık mutlakiyetine yıkıcı bir darbe vurdu. Rus çarlığı sendeledi. Proletaryanın devimci mücadelesinin boyutu nedeniyle ölümcül bir korkuya kapılan çarlık hükümeti, bazı tavizler vermek zorunda kaldı.

17 Ekim 1905'te kötü ünlü çar manifestosunda; konuşma, toplantı ve gösteri özgürlüğü açıklandı. Siyasi tutuklular için de af ilan edildi.

Bu manifesto sadece liberal burjuvaziyi ve menşevikleri coşturdu; bunlar, sadece Danışma Duma'sında da olsa milletvekilliğini hayal ediyordu. Bolşevikler ve ileri işçiler, bu manifestonun hangi koşullar altında yayımlandığını ve bununla hangi amaçların güdüldüğünü çok iyi kavırıyordu. Cesur ve konuya ilişkin mısra o zaman boşuna popüler olmamıştı:

Korku içinde çar,
bir manifesto çıkardı;
ölülere özgürlük
yaşayanlara hapis verdi.

Çarcı vaatlerin ikiyüzlülüğü ve yalan oluşu üzerine işçi kitlelerinin ve bütün emekçilerin aydınlatılması gerekiyordu.

Manifestonun ilanından sonraki gecede Yekaterinburg Parti Komitesi, manifestonun gerçek karakterini teşhir eden bir bildiri bastı, ajitatörleri işletmelere gönderdi, pankartlar için şiarlar tespit etti ve bütün Yekaterinburg halkını büyük bir gösteriye çağırdı.

19 Ekimin sabahında Yekaterinburg'da normal olmayan bir hareketlilik hakimdi. Heyecanlı bir halk kitlesi, ana caddeleri doldurmuştu. Polis hiçbir yerde görülüyordu. Ama örnek bir düzenleme vardı. Şehrin merkezinde oldukça büyük bir kalabalık vardı. Yekaterinburg işletmelerinden işçiler, yükseköğrenim gençliği, hiç de az sayıda olmayan ücretli memurlar ve hatta tezgahhtarlar, şehir parti komitesinin çağrısına uymuş ve burada toplanmıştı. Komite üyeleri ve parti görevlileri boş kasaları bir araya getirmiş ve basit bir kürsü kurmuştu. Onların arasında tabii ki Andrey de vardı. Yoldaşlarını teşvik ediyor, şaka yapıyor ve son talimatları veriyordu.

1905'in yazında Yekaterinburg'da oluşturulan mücadele grubu, komiteden, gösteri esnasında disiplini sağlamak ve konuşmacıyı korumak için talimat almıştı. Bu koruma için çok enerjik olunması gerekiyordu.

Bu saatlerde ben meydanda değildim ve Karayüzler'in yan sokaklarda saldırıya nasıl hazırlandıklarının gayri ihtiyari şahidi oldum.

Komite, manifestoda ilan edilen "özgürlükleri" ve affı kullanarak, yoldaşlarımızın hapishanelerden çıkarılmalarının hızlandırılması kararını aldı. Nikala-

yevka Hapishanesi'nde, Nişnaya-Tura'da, komitenin aktif üyeleri yatıyorlardı; Vilonov, Baturin ve diğerleri. Nikalayevka hapishanesindeki uygulamayı bildiğimiz için, yoldaşlarımızın öldürülmelerinden korkuyorduk ve komite beni, savcı Kasizin'e gitmek ve manifestoya dayanarak onların derhal serbest bırakılmalarını sağlamakla görevlendirmişti. Önce kaza mahkemesine gittim. Ama savcıyı orada bulamadığım için evine gittim. Uzun bir oyalamadan sonra, Kasizin'in Nikalayevka Hapishanesi yönetimine yoldaşlarımızı ilgilendiren özel bir telgraf göndermesini sağlayabildim. Bu telgrafın bir kopyasını da Mihail Vilonov'a vermek için yanıma aldım.

Şimdiki 8 Mart Sokağı, üç numaralı evde bulunan savcının konutuna giden yolda, evlerin yanındaki banklarda veya kaldırımlarda oturan ve dolaşan ve pogrom* tahrikçisi görünümünde olan çok sayıda insan dikkatimi çekti. Çoğu kısa ceket giymişti, çoğunun elinde ağır sopalar ve dayanıklı coplar vardı.

Karayüzler'in taşkınlıkları bugünlerde bütün Rusya'yı kaplayan, kirli, kanlı bir dalgaydı ve eline sadece bir defa da olsa burjuva-liberal bir gazete alan herkes, bunu biliyordu. Bu insanları, gösterinin olacağı meydanın yakınında görünce, Karayüzler'in güçlerini topladığını ve gösteriye saldırmaya hazırlandığını anladım. Telgrafın kopyasını aldıktan sonra, Kasizin'e, hemen pencereye gelmesini rica ettim. Ona, savcının konutunun penceresinin hemen altındaki silahlı haydutları gösterdim. Savcı bey küçümser bir şekilde omuzunu çekti:

* Pogrom: Karayüz çetelerince uygulanan katliamlar. (ç.n.)

“Ne yani? İnsanlar gezinti yapıyorlar. Bugün pazar ve güzel bir hava var. Yoldaşlarınız da bugün keza sokaklarda geziyor ve gezintiye giden bir insan elinde niçin bir gezinti sopası taşımasın ki?”

Her biri en azından 7,5-10 kilo ağırlığında olan ve daha ziyade araba okunu andıran bu “gezinti bastonlarını” anlaşılan o ki, gayet doğal buluyordu! Savcı beyin “saflığı” anlaşılıyordu. Pogrom kışkırtıcıları, yönetimin ve polisin doğrudan hayırhah tavrıyla hareket ediyordu. Dahası, yönetim ve polis bu pogromların doğrudan örgütleyicisi ve yöneticisiydi. Karayüzler, ciddi bir dirençle karşılaşınca, normal olarak Kazaklar onların yardımına koşuyordu.

Başpiskoposun Yekaterinburg Karayüzlerini “mücadeleci faaliyetler”inden dolayı bizzat kutsadığını sonraları öğrendik.

Savcının yanındayken ve telgrafın kopyasını hapis-haneye gönderdiğim esnada gösteri başlamıştı. Açılış bayağı gecikmişti. Çünkü Yekaterinburg’daki en büyük işletme olan Verch-Isset işletmesi işçileri bekleniyordu. Ama Verch-Isset işçileri gecikmiş, insanlar huzursuz olmaya başlamıştı. Bundan dolayı gösteriye başlanması gerekiyordu; daha fazla beklenemezdi.

Önce yoldaş Andrey kürsüye çıktı. Henüz on kelime konuşmamıştı ki, yakın sokaklardan vahşi bir çığlıkla pogrom kahramanlarından bir çete hızla alana geldi ve elindeki sopaları sağa sola salladı. Kürsüye, Andrey’e doğru ilerlemeye çalışıyorlardı. Ama ilerlemek öyle kolay değildi. Mücadele grubunun üyeleri kürsünün etrafında, iğne atsan yere düşmeyecek bir şekilde duruyordu. Bazıları tabancayla silahlanmıştı ve birkaç el ateş ettiler. Pogrom kahra-

manları şaşkınlığa kapıldı ve geri çekildi, bazıları ise kaçmaya başladı. Anlaşılan onlar, sadece dirençle karşılaşmadıkları zaman cesaretliydi, ama en ufak direnç karşısında derhal şaşkına dönüyorlardı. Ama bizim mücadeleçiler de çekingen ve tutarsız hareket etti. Çünkü mücadele deneyimleri eksikti, ciddi bir çatışma için henüz yeterli bir şekilde hazırlıklı değillerdi. Pogrom uygulayıcıları yeniden toplandı; yeniden saldırıya geçerken Kazaklar da onların yardımına koştular.

Saldırganların geçici şaşkınlığını kullanan yoldaşlarımız, alanda bulunan Volga-Kama Bankası binasına çekildi. İki üç kişilik gruplar halinde avludaki arka kapılardan geçerek yakındaki sokaklara ulaştılar.

Aynı akşam Yekaterinburg komitesinin, örgütün aktifleriyle toplanması kararlaştırıldı.

Çoğumuz başımız eğik bir şekilde toplantının yapıldığı Verch-Isset işletmesine gittik. Karayüzlerin bize verdirdiği ağır yenilgiden sonra, birbirimizin gözüne bakmamız kolay olmadı. Bazıları, her şeyin kaybedildiğine inanıyordu.

O zaman Yakov Mihayloviç'i ilk defa, *bir yenilgi anında, bir başarısızlık anında gördüm*. Urallıların, onu süratle neden kabullendiklerini o zaman kesin olarak anladım. Yakov Mihayloviç toplantıyı yönetti, sözleri, mimikleri, şaşkınlığın en ufak bir izini dahi taşımıyordu. Sakin ve emin görünüyordu. Yakov Mihayloviç, söze yenilgilerden umutsuzluğa kapılmanın bize yakışmayacağını anlatmakla başladı. Devrimci bir yükseliş olduğunu ve etrafı sardığını, bir toplantının dağıtılmasının meselelerinin özünde hiçbir şey değiştirmeyeceğini söyledi.

Yakov Mihayloviç, bolşevik görüş açısıyla başarısızlığımızın nedenlerini açıkladı. Kendi dışımızda başka hiç kimsenin, bu başarısızlık için sorumlu tutulamayacağını söyledi.

Pogrom uygulayıcılarını dağıtacak güçte olan Verch-Isset işletmesinin, Yekaterinburg'un bu en güçlü işçi örgütünün kötü yönetilmekten, gösteriye geç gelmesinden gerçekten hatalı olan kim? Yakov Mihayloviç, mücadele grubunun zaafını ve tutarsızlığını, yetersiz hazırlandığını özellikle vurguladı.

Yakov Mihayloviç, Karayüzler'den birini kurşunla yaralayan ve toplantı başında gerçek bir histeriye kapılan, sarsılmış savaşılarımızdan birisi olan İvan Buşen'i iğneleyici sözlere boğdu:

"Soruna nasıl yaklaşıyorsun Vanyuşa? Beyaz eldivenlerle devrim mi yapmak istiyorsun? Kan akmaksızın, kurşun sıkmaksızın, yenilgisiz? Eğer öyleyse, liberallere gitmelisin, işçilerin yanında işin yok!"

Toplantı, sakin ve konuya objektif yaklaşım içinde geçti. En iyi güçlerin, mücadele grubuna gönderilmesi kararı alındı. Mücadele grubunun yönetimine Fyodor Fyodoroviç Siromolotov getirildi.

Pogrom günlerinde Yakov Mihayloviç, o zamana kadar görülmemiş bir şekilde sakin ve kararlıydı; çalışmalarımıza sakinlik ve güvenlik atmosferini getirdi. Yoldaşların paniğe kapılmalarına izin vermedi ve geçici yenilgilerden dersler çıkarmaya çalıştı. Karayüzlerin barışçıl gösteriye saldırmaları çoğunun gözünü açtı. Pogrom kışkırtıcıları, polis ve ruhban kurumu arasındaki komplo, sadece işçiler arasında değil, bilakis kamuoyunun geniş çevresi arasında da, aydınlar arasında ve hatta liberal burjuvazinin bir kıs-

mı arasında da tepkiye neden oldu. Öyle ki, önceleri toplumsal yaşamdan uzak duran halk tabakaları dahi harekete geçti. Her şeyi anlama, cereyan eden olayların anlamını kavrama isteği oldukça büyüktü. Durum, kitleler arasında faaliyeti geliştirmek için giderek daha uygun oluyordu. Bütün Rusya'da olduğu gibi, Ural'da da durum böyle. O günlerde Lenin şöyle yazıyordu: "Partimizin faaliyeti için koşullar temelden değişiyor. Toplantı, gösteri ve basın özgürlüğü elde edildi... Aynı zamanda... Şimdiki görece çok büyük hareket özgürlüğünü, oldukça iyi kullanmak gerekmektedir."

Yekaterinburg'da insanların küme küme akın ettiği çok kalabalık açık gösteriler ve toplantılar dönemi başladı. Yekaterinburg Komitesi durumu doğru değerlendirdi, Lenin'in direktiflerine göre hareket etti ve devamlı genişleyen bir faaliyeti başlattı. Şehrin iki büyük tiyatrosu, fiilen RSDİP komitesi tarafından aralıksız tutulmuş oldu.

İlk gösteri başarısızlığı bize becerikli olmamızı öğretti, her eylemi daha iyi ve özenle hazırlamamıza neden oldu. Şimdi, her toplantı için konuşmacı daha önceden tespit ediliyor, konuşmacıların konuları dağıtılıyor ve konumu örgütleniyordu. Salon, devamlı tıkabasa doluydu, çoğunluğu işçiler ve köylüler oluşturuyordu. Yakov Mihayloviç, büyük bir toplantıda konuşmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Neredeyse her gün konuşuyordu ve çoğu kez de günde birkaç defa. O sadece işçiler önünde konuşmuyordu, aksine şehir küçük burjuvazisinin ve hatta tezgahhtarların toplantılarında da konuşuyor; en geniş halk kesimlerinin demokratik reformlar için mücadeleye

giriştiklerini dikkate alıyordu. Ama ön planda tabii ki daima proletarya vardı.

Yakov Mihayloviç, işçilerin ekonomik durumlarını iyileştirmek için sürdürdükleri günlük mücadele üzerine konuşuyor ve bu mücadelenin Rus proletaryasının siyasi mücadelesiyle bağını vurguluyordu. Sosyal demokrasinin programını açıklıyor, işçileri çarlık hakimiyetine karşı nihai mücadele için silahlanmaya ateşli bir şekilde çağırıyordu.

Lenin'in sadık öğrencisi olarak o, dinleyicilerin önünde burjuva devrimden sosyalist devrime geçişin perspektiflerini geliştiriyor ve demokratik cumhuriyetin, "... sosyal demokrasinin nihai hedefinin gerçekleşmesi, kapitalist üretim biçiminin yerini sosyalist üretim biçiminin alması yolunda sadece bir aşama" olduğunu anlatıyordu.

Andrey, nefesler kesilerek dinleniyordu; Baturin'in, Çerepanov'un, Aveyde'nin ve diğer bolşeviklerin sözlerine kulak veriliyordu. Bugünlerde on binlerce Urallı işçi ve köylü ilk defa gerçek bolşevik sözleri duyuyordu. Bu yüzden onların çoğunun yaşamı yeni bir yön aldı. Daha önceleri anarşistlerin ve sosyalist devrimcilerin gürültülü safsatalarıyla coşan gençler, sosyal demokrat toplantılara geliyor, sosyal demokrat yayınları okuyor ve sosyalist devrimcilere, anarşistlere sırt çeviriyorlardı. Sverdlov tarafından yönetilen bolşeviklerin Yekaterinburg Komitesi, "özgürlükleri" kullanıyor ve binlerce Urallı işçi ve köylüyü Lenin'in mücadele bayrağı altında topluyordu. Bolşeviklerin etkisinin arttığı gözle görülüyordu.

Yakov Mihayloviç, sık sık işletmelere gidiyor ve doğrudan, işletmelerde işçilerle konuşuyordu. Verch-

İsset işletmesinin eski bir işçisi olan bolşevik Yermakov, bu konuşmalardan birini şöyle anlatıyordu:

“Verch-İsset İşletmesi’nde iki yüzden fazla insan haddehanede gösteri için toplandı. Üretimhane uzun-
du. Bütün çalışanlar oraya sığabilirdi. Burada makineler yoktu, sadece demir üst üste yığılmıştı. Bina aydınlıktı. Bir taraf, neredeyse tamamen pencereden oluşuyordu. Paydostan hemen sonra toplanmıştık. Toplantı başladı. Söz, Andrey’e verildi.

O, dikkatle dinlendi, herkes ona büyük saygı duyuyordu. Polis bizi aniden basmasın diye, daha önce bütün çıkışlara devriye yerleştirmiştik. İşçiler, demirden çubuklarla, taşlar veya başka şeylerle silahlanmıştı. Mücadele grubunun bazılarında Browning vardı. Bende de bir mavzer vardı. Aniden insanlar koşarak geldi: “Polis!” diye bağıryorlardı.

Kardeşim Aleksey Saharoviç bir işçi elbisesi ve şapkasına el attı ve Andrey’e kıyafet değişimine yardım etti, yüzünü biraz karaladı, onu, kazanların yanından geçirerek, arka avluya, arka geçit kulübесinden de Kitayskaya Gora’ya götürdü.

Andrey’in işçiler arasındaki popülaritesi günbegün büyüdü. O, sadece en çok sevilen konuşmacı değil, bilakis bütün büyük gösteri ve toplantıların onaylanmış yöneticisiydi de. Evet o, mükemmel bir toplantı yöneticisiydi. Kısa ve rahatlatıcı sözlerle ateşlenmiş olanları anında yatıştırıyor, güçlü sesiyle, toplantıları saptırmak, dağıtmak isteyen karşıtlarımızın her çığlığını ve gürültüsünü bastırıyordu.

1905’in Kasım sonunda sosyalist devrimciler, Yekaterinburg şehir tiyatrosunu bir kez, kendileri için tutmayı başarmıştı. Her tarafta toplantıları için büyük

reklam yapmışlardı. İşçiler, isteyerek geliyorlardı ve salon kısa zamanda tıka basa dolmuştu. Oradaki sosyalist devrimcilerin kırmızı bir ipek gömlekle süslenmiş "önderi" sahnede volta atıyor ve başarıyı, önceden tadarak ellerini ovuyordu. Sesizlik başlayınca toplantıyı açıp Yekaterinburg sosyalist devrimcilerinden "en çok emeği geçmişlerden" birinin başkanlığa seçilmesini önerdi. Ama gelişme başka türlü oldu!

Salon "çekil" diye inledi. "Yoldaş Andrey başkanlığa, Andrey, Andrey!"

Şaşkına dönmüş olan sosyalist devrimci, "Müsaadenizle... bu bizim toplantımız. Biz sosyalist devrimciler..." diye kekelemeye başladı.

Sesi, giderek artan gürültü içinde kayboldu. Salonun her tarafından "Andrey başkanlığa" sesi yükseliyordu.

Sverdlov, sahneye çıktı ve salonda şiddetli bir alkış koptu. Yakov Mihayloviç, sanki hiçbir şey olmamış gibi, bir ev sahibi edasıyla toplantıyı yönetti ve toplantı sonunda bolşevik bir karar oybirliğiyle alındı. Böylesi durumlar çok oluyordu.

Toplantının korunması ve toplantılarda düzenin sağlanması mücadele grubunun göreviydi.

Karayüzlerin 19 Ekim'de bize verdiği üzücü ders-ten sonra mücadele grubu yeniden şekillendirildi. Bütün parti örgütlerini, "proletaryanın silahlanması için enerjik tedbirler almakla" yükümlü kılan III. Parti Kongresi kararları ışığında Yekaterinburg komitesi, mücadele grubunun bütün yönetimini kendi eline aldı. İşçilerin silahlandırılması geniş çaplı değerlendirildi. En güvenilir ve en sağlam parti işçileri, birliklere gönderildi.

Yakov Mihayloviç, mücadele grubunun örgütlenmesini ve eğitimini, savaşçıların seçimini özenli bir şekilde kontrol etti. Mücadele grubunun üyeleri, eskiden olduğu gibi sadece atış talimleriyle yetinmiyor, bilakis sokak savaşı tekniğini ve silahlı mücadele tekniğini de öğreniyorlardı. Partinin bütün kadın üyeleri, ilk yardım kursuna katıldı ve hastanelerde pratik deneyim elde ettiler.

III. Parti Kongresi, parti örgütlerini “silahlı ayaklanma planı hazırlığına” başlamaya çağırdı. Böyle bir plan, Yekaterinburg’da da hazırlandı. Bize sempati duyan Işevsk silah fabrikasından bazı mühendislerin yardımıyla silahlar sağlandı ve taşınması öyle gizli yapıldı ki, bu silah taşımalarından hiçbiri polisin eline geçmedi.

Silah nakliyesi işiyle en atak ve becerikli yoldaşlar görevlendirildi. Bir defasında bir yoldaş büyük bir küfeyle silah taşıyacaktı. Ama küfe, bir kişinin tek başına kaldıramayacağı kadar ağırdı. Bizim mücadeleciler kendine zengin bir tüccar süsü verdi. Onun eşi rolünü oynaması gereken kızlardan birisi için –parti örgütünün bir çalışanı– bir gelinlik buldu. “Genç çift”, tüccar kızlarının çeyizlerini koydukları büyük bir sandığa silahları yaydı. “Tüccar” istasyonda hamalları çağırdı, onlara bol bahşiş sözü verdi ve sandıkta kristal, gümüş ve başka değerli eşya bulunduğu için oldukça dikkatli olmalarını rica etti. Süslenmiş yoldaşlar, hamalların arkasından kol kola neşeli ve gülerek yürüdüler. Jandarmalar, onları saygılı bir şekilde selamladılar ve hiçbiri, kıymetli tüccar sandığı içinde nasıl bir çeyiz olduğunu dahi düşünemedi.

Mücadele grubundaki yenilenme, kısa zamanda iyi sonuçlar verdi. Mücadele grubu üyeleri, toplantılarımızı sabote etme denemelerinin hepsini hezimete uğrattı. Bu öyle kararlı bir hezimete uğratıştı ki, Karayüzler kısa zamanda mücadele grubunun savaşılarından ciddi olarak korkmaya başladı. Mücadele grubunun disiplini ve teçhizatlanması –öyle ki çoğu mücadelecinin tüfekleri bile vardı– polis üzerinde de gerekli etkiyi yaptı.

Bir defasında sarhoş bir pogrom kışkırtıcısı grubu, bolşeviklerin gösteri yaptığı Verch-Issetsk tiyatrosuna zorla girmeye çalıştı. Mücadelecilerimiz tetikte bekliyordu. Karayüzleri derhal çembere alıp silahla tehdit ettiler, soğuk, boş bir odaya götürüp orada saatlerce hapis tuttular; ancak gösteri bittikten ve tiyatro boşaldıktan sonra serbest bırakıldılar.

Yakov Mihayloviç, 1905'in Ekim ve Kasım ayları boyunca, neredeyse tamamen Yekaterinburg'da çalıştı. Bu dönemde Yekaterinburg komitesi, işçilerden ve öğrenci gençlikten propagandacı ve ajitatör yetiştirilmesi eğitimi için büyük bir faaliyet gösterdi, güçlü bir mücadele grubu oluşturdu ve işçi temsilcileri sovyetini örgütledi. Parti üyelerinin sayısı günbegün arttı. İşçiler, örgütün gücünü hissediyordu ve onların arasından en iyileri, en ilerileri partiye giriyordu.

Şehirde daha önceleri çeşitli tiplerden bir çevre ağı vardı. Şimdi bütün çevreler, daha yüksek bir tipte birleştirildiler ve Yakov Mihayloviç'in inisiyatifi üzerine bir işçi üniversitesi, veya o zaman da tanımlandığı gibi bir parti okulu kuruldu. İşçi çevrelerinden ve Ural Maden Okulu öğrencileri arasından seçilen yaklaşık 35 kişi bu okulda, partinin program ve taktiğini,

politik ekonomiyi ve Batı'nın işçi hareketi tarihini öğrendi. Üniversitenin en önemli öğretmenlerinden birisi Nikolay Nikolayeviç Baturin'di. O, işçi hareketi tarihi üzerine ders veriyordu. Yakov Mihayloviç de, partinin program ve taktiği üzerine ders veriyordu. Propagandacıların bütün teorik eğitimi, güncel siyasi bir içeriğe sahipti.

Şehrin işçileri ve zanaatçıları arasında sendikalara olan ilgi artıyordu. 1905'ten önce Ural'da çok az sayıda sendika vardı. Komite bu ilgiyi bütün araçlarla destekledi ve yeni sendikaların örgütlenmesine yardımcı oldu. Yakov Mihayloviç, işçilere, kapitalistlere karşı mücadelede sendikalarda birleşmelerinin nasıl güçlü bir silah olduğunu yorulmaksızın anlatıyordu. O, şöyle diyordu: "İşçiler, mesleki çıkarlarının korunması için mesleki birliklerde örgülenmelidir. Bu birlikler, daha iyi iş koşulları için sermayeye karşı mücadeleyi hedeflemelidir."

Çarlığa karşı mücadelenin doruk noktasına ulaştığı ekim günlerinde her tarafta işçi temsilcileri sovyetleri kuruldu.

Yekaterinburg sovyeti, Yakov Mihayloviç tarafından kuruldu ve onun yönetiminde çalışmaya başladı. Büyük bir gösteride Sverdlov, bütün Yekaterinburg işletmelerinin işçilerine, sovyet temsilcilerini göndermek için çağrıda bulundu. Yakov Mihayloviç, RSDİP Yekaterinburg Komitesi'nin işçilere dağıtılan bir çağrısında şöyle yazıyordu: "Her 50-100 kişi için bir temsilci seçin. Temsilciler bir mücadele planı hazırlasın. Gücümüz birliktedir. Bir işçi temsilcileri sovyeti oluşturun ve onu mücadelemizin yönetimiyle görevlendirin."

Bizim Komün Meşrutı “Özgürlükler”in Sonu

“Özgürlük” günlerinde bizim yaşamımız da değişmişti. Bu, Mihail Vilonov, Nikolay Nikolayeviç Baturin ve Yakov Mihayloviç için özellikle önemliydi. Çünkü onlar, Yekaterinburg Komitesi’nde faal olarak hepimizden daha çok koşuşturmuşlardı ve en az evde kalanlardı.

Yakov Mihayloviç, sahte pasaportla Yekaterinburg’a gelmişti. Profesyonel bir devrimci, pasaportunu sadece bir şehirden diğerine taşınyorken değil, bilakis, aynı şehirde konutunu değiştirirken bile çok sık değiştirmek zorundadır. Yakov Mihayloviç’in belirli bir konutu yoktu, elbisesi eskiydi, kötü besleniyordu; neredeyse orada yiyor, o anda neyi varsa onunla yetiniyordu.

Çar manifestosundan sonra polis keyfiyetinin biraz gerilemesiyle Yekaterinburg Parti komitesi üyelerinden bir grup bir araya gelerek, komün yaşamı sürdürmeye karar vermişti. Biz Verch-Isset işletmesi yanındaki mahalleye taşındık. Yakov Mihayloviç ve benden

başka komünümüzün diğer üyeleri; Baturin, Aveyde, Mihail Vilonov, Krissin (eşi) ve birkaç yoldaşı. Ayrıca burada, devamlı, Ural'ın çeşitli şehirlerinden ve işletmelerinden gelen yoldaşlar kalıyordu. Orada kayıtsız yaşıyorduk. Ev sahibi devrimcilere sempati duyuyordu ve evini bize isteyerek bırakıyordu.

Ortak yaşam bize, düzenli bir yaşam sürdürme ve şu veya bu şekilde düzenli yemek yeme olanağı veriyordu. Baturin ve Vilonov gibi ağır hapisliği geride bırakan, darbe ve işkencelere maruz kalmış olan yoldaşlar, en azından biraz güçlenebildiler.

Komünümüzün yaşamında yazılmamış bir anayasa en sıkı bir şekilde uyuldu. Her gün için iki görevli belirlendi; iki katlı evi temiz ve tertipli tutmak, öğle yemeğini ve çayı hazırlamak onların görevleri arasındaydı. Komün üyelerinin hepsi sırayla görevlendiriliyordu. Ben, devamlı Nikolay Nikolayeviç Baturin'le görev yapıyordum ve onunla ciddi bir sorunum vardı.

Nikolay Nikolayeviç yetişmiş bir Marksistti, mükemmel, seçkin bir arkadaşı. Sade, yüksek ruhlu bir insandı ve hepimiz onu çok seviyorduk. Ama pratik yaşamda inanılmaz derecede dağınıktı.

Bizim Nikolay Nikolayeviç'in ne yapacağı asla önceden kestirilemezdi. Bazen, semaveri gırtlığına kadar kor halindeki kömürle doldurur ve sonra, içine su dökmeyi düşünmeden üflemeğe başlardı. Bazen çorba dolu tencereyi ocağın üstüne koyar, gerekli olan her şeyi içine atar, su ekler, ama sonra tencereyi unuttur, çorba yanardı.

Onun en zor sorunlarından biri, yemeğe tuz atmaktı. Nikolay Nikolayeviç, yemeği tuzlayıp tuzlamadığını asla aklında tutamazdı. Tahmininin doğru çıktığı

hiçbir durum yoktu. Yemek, ya hiç tuz atılmamış ya da yenmeyecek kadar tuz atılmış olurdu.

Nikolay Nikolayeviç'in dağınıklığı atasözü cinsindendi ve bizim hemen hemen her ortak görevimizde, bolca nükte ve yoldaşların neşeli kahkahaları için bir neden olurdu. Söylemeliyim ki, Nikolay Nikolayeviç kendini asla rencide olmuş hissetmezdi, kendi sakarlığı üzerine kendisi de neşeli bir şekilde gülerdi.

Komün, sadece bizim şahsi yaşamımız için önemli değildi. O, komitenin adeta kurmay karargahı oluyor ve faaliyeti oldukça kolaylaştırıyordu. Şimdi, hiç kimsenin, şehirde birinin peşine düşmesine gerek kalmamıştı. Hepsi düzenli olarak toplanıyor, önemli sorunlar üzerine tartışıyor ve gerekli kararları alıyorlardı. Her gün, yapılacak işin bilançosu çıkartılıyor ve gelecek günün planı saptanıyordu.

Sabahtan itibaren komiteyle işi olan propagandacılar, ajitatörler, mücadele grubu üyeleri ve işçiler geliyordu.

Akşamları ev boştu. Herkes işçi toplantılarındaydı veya gösterilerdeydi. Geceleri ise çoğu, herkesten önce Yakov Mihayloviç, kitaplarla haşır neşir oluyordu.

Ne yazık ki bizim komün sadece yaklaşık iki ay kadar varlığını sürdürebildi. Çünkü hepimiz yeniden yer altına geçmek ve çeşitli yerlerde barınmak zorunda kaldık.

Aralık 1905'te bolşevikler, küçük Fin şehri Tammerfors'ta parti konferansı için toplandı. Bu konferansta Rusya'nın çoğu parti örgütleri temsil edildi. Konferansı Lenin yönetti.

Urallı bolşevikler, Tammerfors Konferansı için Sverdlov'u delege olarak seçti. Yekaterinburg'dan ayrılışını ve Tammerfors'a hareket edişini hâlâ hatırlıyorum. Yakov Mihayloviç, ilk defa bolşeviklerin bir bütün Rusya konferansına katılma olanağına sahip oluyordu. Lenin'le, öğretmen ve önderle karşılaşma isteği, bu sabırsız istek, nihayet gerçekleşiyordu. Yakov Mihayloviç en çok bu karşılaşmanın hayalini kuruyordu. Hareketinden önce hep Lenin'den bahsetti. Ne var ki, Onun hayalleri bu sefer gerçekleşmeyecekti. Yoldayken Sverdlov, bütün ülkede süren demiryolu işçilerinin genel grevi tarafından engellendi. Yakov Mihayloviç, yolda alıkondu ve ancak konferans bittikten ve çoğu delege hareket ettikten sonra Tammerfors'a varmıştı. Lenin de gitmişti.

Ural'a dönüşünde Sverdlov, Moskova proletaryasının kahraman ayaklanmasının son günlerinin tanığı olmuştu. Yakov Mihayloviç, kitle toplantılarında, her şeyden önce de "Aquarium'da" konuştu. Ama Moskova'da kalamazdı. En kısa zamanda Ural'a dönmek zorundaydı.

Bugünlerde Ural'da da, Ural işçilerinin 1905 devriminde çarlığa karşı mücadelelerinin muazzam olaylarından biri gerçekleşiyordu. 9 Kasım'da Ural'ın en büyük işletmesi olan Motoviliha Devlet Top Fabrikası işçileri ayaklanmıştı. Perm Parti Komitesi'nin bir çağrısına uyan Motoviliha işçileri, oybirliğiyle siyasi genel greve katılmıştı. Grev ayaklanmaya doğru geliyordu. Vilayetin yöneticileri ciddi ciddi korkmaya başlamıştı. Perm Vilayeti Valisi Strişevski, 12 Aralıkta dehşet içinde işçileri bakanlığı yöneticisine şifreli bir telgrafta şunu bildiriyordu:

“Motoviliha’da işçiler, demiryolu işçilerinin grevini desteklemek için devrimcilerin önderliğinde işi bıraktılar ve işletmeyi işgal ederek, kendi denetimlerine aldılar. Halk, silahlı ayaklanmaya çağrılıyor; genç fabrika işçilerinden tüfeklerle silahlanmış gruplar dolaşüyor. Polis aciz durumda.”

Motoviliha işletmelerinde her koşul altında “düzeni sağlama” emri verildi. Ayaklanmacı işçilere karşı polis, Kazaklar ve ordu birlikleri gönderildi. İşçilerin, düşmanın oldukça büyük gücüne karşın kahraman mücadelesi, iki gün devam etti. Güçler oldukça dengesizdi. Motoviliha ayaklanması, kana boğuldu. Motoviliha’nın en iyi insanları, Motoviliha işçilerinin önderleri ya çatışmada öldü ya da yakalandı ve zindanlara tıkıldılar. Sadece bazıları kendisini kurtarabildi. Motoviliha’daki sosyal demokrat örgüt dağıtıldı, bütün Perm örgütünün yok edilişi başlamıştı.

Motoviliha’daki olayların haberleri Yakov Mihayloviç’e, O Moskova’dayken ulaşmıştı.

Moskova’da Aralık ayaklanmasının yenilgisi, Motoviliha’da ayaklanmacıların bastırılması ve çarlık hükümetinin işçi sınıfına karşı genel saldırıya geçişi, devrimin seyrindeki dönüm noktasını gösteriyordu. Çarlığın, devrimin bastırılması için bütün güçleri harekete geçirdiği açıktı.

Lenin’in önderliğinde bolşevikler, olayları doğru analiz ediyordu. Onlar, devrimin Rus ve enternasyonal proletarya için muazzam bir okul olduğunu açıklıyordu; devrim, Rus işçi sınıfının gücünü ve zaaflarını gösterdi; devrimci olaylardan dersler çıkartılmalıdır ve iktidar için gelecekteki mücadeleye hazırlanmalıdır. Paniğe ve şaşkınlığa kapılmaksızın, yavaş

yavaş, çarpışarak işçiler ve köylüler, çarlığın ve burjuvazinin vahşi baskısı altında geri çekildi.

Parti örgütlerini en kısa zamanda örgütlemek ve partiyi, işçi sınıfını, bütün halkı yeni nihai sonuçlar veren muharebelere hazırlamak gerekiyordu. Bu, oldukça karmaşık sorunlar, bütün büyüklüğüyle Sverdlov'un gözünde o daha Moskova'dayken canlanıyordu. Bu sorunlar, Moskova'dan Ural'a kadar yapılan seyahatin uzun saatlerinde onun kafasını dolduruyorlardı. Durum, olağanüstü karmaşıktı.

Şubat 1906'da Lenin şöyle yazıyordu: "Rusya'nın sosyal demokrat partisi oldukça zor bir dönemden geçiyor. Sıkıyönetim, kurşuna dizmeler ve idamlar, tıka basa doldurulmuş zindanlar, açlıktan kıvranan proletarya, çoğu gizli üslerin darbe yemesi ve legal üslerin olmamasından dolayı büyümüş olan kaos; ve nihayet, parti birliğinin yeniden inşasının zor görevleriyle zamandaş olan taktik üzerine tartışmalar. Bütün bunlar, kaçınılmaz olarak, parti güçlerinin belli düzensizliğine neden oluyordu."

Yakov Mihayloviç Sverdlov, tamamen, mevcut durumun Leninist analizine göre hareket ediyordu. Bütün iradesini ve bütün enerjisini Ural parti örgütünün en kısa zamanda yeniden örgütlenmesine yoğunlaştırıyordu. Devrimci çarpışmalarda pişen parti örgütü kadrolarının suikast tehlikesinden kurtulmalarını, gizli çalışma biçimlerine mümkün olduğunca sıkıntısız geçişin güvence altına alınmasını ve insanların, yeni ağır koşullarda en iyi bir şekilde nasıl görevlendirilebileceğini düşünüyordu.

Daha Yekaterinburg'a dönüş yolculuğunda Yakov Mihayloviç'in kafasında Ural parti örgütlerinin değiş-

miş koşullara uyum sağlayan, temel, yeniden şekillendirilmesi planı doğmuştu.

Yekaterinburg, meşruti hayallerin son günlerini yaşıyordu. Açık toplantılar ve gösteriler, artık yoktu. Açık toplantılarda ortaya çıkmak, bolşevikler için artık mümkün değildi.

Büyük bir parti toplantısında Yakov Mihayloviç, Moskova olayları üzerine bir rapor verdi. Ama bu, o yıllarda böylesi son toplantıydı.

1906 Ocakı'nın başında Yekaterinburg'un her tarafında ev aramaları ve tutuklamalar başladı. Ama bu, bizim için beklenmeyen bir şey değildi.

Jandarma ve polis, komiteyi derhal öndersiz bırakmak amacıyla ilk vuruşu kurmay karargahımıza, komüne yöneltmeyi düşünüyordu. Bunun için, önemli bir güç harekete geçirildi. Bir gece jandarma, polis ve Kazaklar Verch-Isset mahallesine daldı. Komünün bulunduğu bütün semt, çembere alındı. Yan sokaklardaki bütün trafik durduruldu. Gecenin geç saatlerine rağmen işçi kümeleri barikatların arkasında toplandı ve daha ertesi gün baskın haberi bütün şehirde duyuldu.

Kurmay karargahına örgütlü bir saldırı düzenlendi. Jandarmanın "strateji uzmanları", anlaşılan o ki, operasyon planının hazırlanmasına bayağı özen göstermişler. Bir grup polis zorla kapıdan girmeye çalışırken, diğerleri çit üzerinden aşıyor ve her yönden evin girişine doğru saldırıyordu. Evden çıkmak olanaklı değildi. Baskını yöneten polis subayı, Yekaterinburg bolşevik örgütünün bütün yönetiminin tutuklamasından dolayı hükümet makamlarının kendisine yönelteceği övgüyü önceden tadarcasına elini ovu-

yordu. Çünkü uzun zamandan beri bu evde oturduğumuz herkes tarafından bilinmekteydi.

Evin boş olduğu anlaşılınca polis subayı nasıl da hiddetlenmişti! Ne bizden biri ve ne de bir parça kağıt evde bulundu.

Polis, bu fiyaskoyu sadece ve sadece Yakov Mihayloviç Sverdlov'un dikkatli olmasına borçluydu. O, Moskova'dan döner dönmez, örgütü yeraltına çekmeye girişti ve bu işe tabii ki yönetimle başladı. Yakov Mihayloviç'in önerisi üzerine önce, kurmay karargahının yanına nöbetçi dikildi. Sonra hepimiz, çeşitli gizli konutlara taşındık ve misafirperver ev boşaldı.

Örgütün yeraltına geçirilişi, meşruti "özgürlükler" üzerine asla özel bir hayal taşımadığımız için kolay olmuştu. Yakov Mihayloviç bize, devrimin nihai zafezinin daha çok uzakta olduğunu, olayların seyri içinde her zaman göz önünde tutulması gereken daha nice dönemlerin olabileceğini yorulmaksızın anlattı. Yakov Mihayloviç, oldukça coşkulu yoldaşlara, devlet düzeninin değişmediğini, bürokrasiyle birlikte toprak beyleri ve mutlakiyet rejiminin yok edilmediğini söyledi. Ohrana, polis ve zindanlar henüz yok olmadı. Bundan dolayı da biz, illegal mekanizmamızı tasfiye etme haklarına sahip değiliz. Yakov Mihayloviç'in direktifleri Lenin'in direktiflerinden kaynaklanıyordu ve bizzat Lenin, devrimin en fazla yükseliş günlerinde, daima ve üstüne basa basa "özgürlükler"e, çarın hediyesine çok bel bağlanmaması gerektiğini ve zamanından önce gizli parti yapısının tasfiyesinden bahsedilemeyeceğini vurguladı.

Lenin'in direktiflerinden hareketle Yekaterinburg parti örgütü, bütün legal olanakları kullandı, ama giz-

li yapıyı da korudu. Gizli evler ve buluşma yerleri sürekli hazır durumda tutuldu, haberleşme sistemi ve parolalar düzenlendi. Hepimiz, her an yeraltına geçmeye hazırдық.

Bu dönemde Yekaterinburg, çoğu Ural parti örgütlerine kadro gönderen Ural'daki bütün parti faaliyetinin gerçekten de merkezi olmuştu. Yakov Mihayloviç, örgütçülerin, propagandistlerin ve ajitatörlerin eğitimine önem verirken ve Yekaterinburg'da bir parti okulu kurarken, sadece Yekaterinburg parti örgütünü değil, bütün Ural'ı düşünüyordu.

Yakov Mihayloviç, Moskova'dan döndükten hemen sonra parti kadrolarının yeniden dağıtımına, parti işçilerinin yeni baştan gruplandırılmasına başladı. Onun tarafından sunulan plan, Yekaterinburg parti komitesi tarafından iyiden iyiye incelendi ve tamamen onaylandı.

Parti faaliyetinin okulunda eğitilen Yekaterinburg'lu bolşevikler, Ural'ın çeşitli şehirlerine ve işletmelerine gönderildi. Onların yerini, Ural'ın çeşitli şehirlerinden Yekaterinburg'a gelen yoldaşlar aldı.

Yer değiştirme, bir taraftan yerel parti örgütlerinin güçlenmesine katkıda bulunurken, diğer taraftan da parti kadrolarını ajan takibatından ve açığa çıkarılmaktan korudu. Yoldaşlar, jandarma ve ajanlar tarafından tanınmadıkları yerlere gitti. Ohrana, onların izini kaybetti ve yeni yerlerinde rahat ve güvenli olarak faaliyet sürdürebildiler. Devrimci faaliyet, kesintisiz sürdürüldü. Parti güçlerinin böyle büyük ve cesur bir yeniden dağıtımı Ural'da o zamana kadar hiç olmamıştı.

Yekaterinburg örgütü son aylarda yapılan işin bilançosunu çıkardığında herkes, oybirliğiyle, hiç de

az işin yapılmamış olduğunu gördü. Örgütte işçilerin arasından güvenilir propaganda grupları ve mücadele grupları oluşturulmuştu, işletmelerde iyi örgütçüler yetişmişti. Sosyalist devrimciler, işçiler arasında önemli otorite kaybına uğradı. İşçi kitlelerinin ruh hali, devam eden baskınlara rağmen iyiydi. Gelecekteki zafere olan inanç, işçilerin kalplerinin derinliklerinde yaşıyordu.

Kurmay karargahımızı gafil avlamak için yapılan başarısız denemeden sonra jandarma ve Karayüzler, bütün şehirlerde ev aramalarına başladı. Bolşevikleri ve onlara sempati duyan herkesi korkutmak için ilk ev aramaları, kazakların katılımıyla yapıldı. Sadece tek tek evler değil, bütün ev blokları da kuşatılıyordu. Sokak ortasında, devrimci faaliyetle hiçbir ilişkisi olmayan insanlar tutuklandı. Şehirde sıkıyönetim ilan edildi. Polis, hararetle bir şekilde Andrey'i arıyordu. Ama onların bütün çabaları boşunaydı. Nihayetinde Andrey'in kellesi için beş bin ruble tutarında bir ödül belirlendi. Bu, o zaman için muazzam bir miktardı. Ama bundan da sonuç alınamadı. Her tarafa kurulan ağları beceriklice aşan, ajanları atlatan ve böylece jandarma şefini hiddetten köpürten Andrey, bulunamaz oldu. Polis ve jandarmalar için tahammül edilemez olan, Andrey'in kaybolmamasıydı, saklanmamasıydı, herhangi bir yerde iş yapmaksızın oturamaması ve iyi günleri beklememesiydi, tersine enerjik ve ateşli bir şekilde çalışmasını sürdürmesiydi. Parti örgütünün bütün çalışmasını yönetmesiydi ve işçileri, mutlakiyete karşı mücadeleye yorulmaksızın çağırmasıydı.

Hoşça kal Yekaterinburg

Bu arada Yakov Mihayloviç'in Yekaterinburg'da kalıp kalmayacağı sorunu komitenin bütün üyelerini düşündürüyordu. Onun şehirde kalması her geçen gün giderek zorlaşıyor ve tehlikeli oluyordu. Çünkü "özgürlükler" dönemi sona ermişti. Koşullar değişmişti. Genel devrimci yükseliş döneminde yerel Ohra-na'nın şu veya bu bolşeviği iyi tanınmasına önem verilmezken, şimdi gericilik saldırıya geçtiği ve her birimiz her an tutuklanabileceği için bunu dikkate almak artık mümkün değildi.

Andrey'i yakalamak için Yekaterinburg'un bütün gizli polisleri ve bütün polis ajanları seferber edildi. Ajanlar, ödülle teşvik ediliyordu. Ama sadece ajanlar Andrey için tehlike teşkil etmiyordu. Pek çok insan "özgürlük" günlerinde yoldaş Andrey'i gösterilerde ve toplantılarda dinlemişti, pek çok Yekaterinburglu onu tanıyordu. O, her an tanınabilir ve yakalanabilirdi.

Yakov Mihayloviç, tabii ki özenle korunuyordu. Sadece çok azı, onun nerede bulunduğunu, nerede gecelediğini ve kiminle buluştuğunu biliyordu. Her

buluşma, gizliliğin bütün kurallarına en sıkı bağlılık koşullarında gerçekleşiyordu. Asla ve hiç kimseye adres önceden verilmedi. Onunla doğrudan buluşma asla kararlaştırılmadı. Yakov Mihayloviç'le acilen konuşmak zorunda olan, özellikle güvenilir yoldaşlar tarafından buluşma yerine götürülürdü. Buna rağmen onun Yekaterinburg'da kalmaya devam etmesi oldukça riskliydi.

Ayrıntılı tartışmalardan sonra komite, Andrey'in Yekaterinburg'u terk etme ve Perm'e gitme zamanının geldiğine karar verdi. Perm'de Yakov Mihayloviç'i tanıyan çok azdı ve bu nedenle, onun açığa çıkarılması daha az mümkündü. Ayrıca davanın çıkarları bu taşınmayı gerekli kılıyordu.

Yakov Mihayloviç, 1906 yılında bütün Ural'daki çalışmayı fiilen yönetiyordu. O, sürekli, Ural'ın çeşitli şehirlerini, büyük şehirlerin uzağında kalan işletmeleri ziyaret ediyor ve Ural parti örgütünün bütün çalışmasını yönlendiriyordu. Örgütün birliğine birinci derecede önem veriyordu. Şimdi Ural bolşeviklerinin örgütsel birleşmeleri için bütün koşullar yaratılmıştı; bütün önemli yerlere güvenilir parti işçileri gönderilmişlerdi. Artık bölge örgütlerinin inşasını sonuçlandırmak gerekiyordu.

Perm, o zaman Ural'ın yönetim merkeziydi. Neredeyse Ural'ın tamamı yönetsel olarak Perm iline bağlıydı. Ural'ın en büyük işletmesi olan Motoviliha işletmesi Perm yakınında bulunuyordu. Bundan dolayı, o zaman, bölge parti merkezini Perm'de kurmak amaca çok uygundu.

Sorun karara bağlanmıştı. Ama saptanan kararın uygulanması öyle pek kolay değildi.

Her şeyden önce Yakov Mihayloviç sağlam kimlik kartına sahip olmalıydı. Ural'da pasaport yapımıyla bizzat uğraşmamıştık. Tersine normal olarak yabancı pasaportu kullanıyorduk; bu pasaportları bize, partimize sempati duyan, ama her türlü şüphenin dışında olan insanlar veriyordu; bunlar çoğunlukla liberal aydın çevresinden olan kişilerdi. Bazılarımız bu liberallerle kişisel ilişki içindeydik ve pasaportlarını gönüllü olarak veriyorlardı. Komite de bu pasaportları gereksinimi olan illegallere veriyordu. Pasaport sahibi belli bir zaman sonra, pasaportunu kaybettiğini bildiriyor, cezasını ödüyor ve bir yenisini alıyordu. Eski pasaportla da başka bir şehirde yasadışı olarak yaşıyordu. Pasaport vermek, pasaportlarda o zaman resim olmadığı için kolaydı.

Yakov Mihayloviç, Yekaterinburg Kız Lisesi sınıf hocasının oğlu olan Petersburg Üniversitesi öğrencisi Lev Gerz'in komiteye verdiği pasaportu almış, Perm'e gidecekti. Ama Yekaterinburg'dan nasıl çıkacaktı? Şehrin küçük bir istasyonu vardı ve Perm'e giden trene de orada biniliyordu. İstasyonda normal olarak az insan bulunuyordu, ama orada Andrey'i "özgürlük" günlerinde sık sık görmüş olan ve onun özelliklerini hafızasına tam yerleştirmiş olan özel bir jandarma duruyor, keskin bakışla halkı süzüyordu; onun gözünden kaçmak zordu. Öyleyse insanlar trene binerken bu jandarma, herhangi bir şekilde oradan uzaklaştırılmalıydı veya en azından dikkati başka yöne çekilmeliydi. Bu görev, en becerikli yoldaşlarımızdan birine verildi.

Tespit edilen günde jandarmayı görev olarak "üstlenen" yoldaş istasyona geldi. Zengin beylerin giyin-

diği kunduz yakalı şık bir kürk giyinmişti. Düğmeleri açılmış kürkün altında pahalı elbise görülüyordu. Doymuş karnının üzerinde, altından bir saat kösteği parlıyordu. Bütün bunları, devrimcilere sempati duyan ve bize bazı durumlarda yardım eden zengin bir liberalden ödünç almıştık. Tabii ki o, ondan ödünç aldığımız "süsün" o gün bize hangi hizmette bulunacağını bilmiyordu.

"Bey", fildişinden topuzun süslediği pahalı bir bastonu kayıtsızca yere vurarak birinci sınıfın bekleme odasına görkemli bir tavırla girdi. Parmakla hazır ol vaziyette duran jandarmaya işaret etti.

"Hey azizim! Bana Perm için birinci sınıf bir bilet al, ama biraz çabuk ol, üstünü alabilirsin!" "Bey" in bütün dış görünüşü, tavrı ve vurgusu, jandarmaya bilet parası vermek için cebinden üşengeç bir şekilde çıkardığı para dolu cüzdanı, jandarma üzerinde karşı konamaz bir etki yaratıyordu. Bunun ötesinde eli açık "bey", kibirli bir kafa hareketiyle tezgaha işaret ederek onun iki kadeh konyak içmesine müsaade etti, konyak parası olarak büfeciye birkaç gümüş para attı.

Jandarma görev aşkıyla yanarcasına gişeye atladı. Yolunu kapatan yolcuları sağa sola itti ve gişede çalışan memura parayı uzattı. Bu arada belirtelim ki, polis ve jandarma benzeri "düzen koruyucuları" zenginlerin böylesi işlerini severek yapıyordu.

Jandarma ne kadar enerjik hareket ederse etsin, bileti almak için 5-10 dakikaya ihtiyacı vardı. Bu zaman zarfında, yakalanamayan Andrey, diş ağrısı olan birisinin yaptığı gibi kafası kaşkolla sarılı olarak, dikkati çekmeksizin trene bindi. Trenin kalkışından önceki karmaşa içinde "bey" biletini başka bir yolda-

şa verdi ve o da onu Andrey'e ilette. Sonra üçüncü gong duyuldu, lokomotif son olarak düdük çaldı. Sverdlov, görev aşkıyla yanan bir jandarmanın satın aldığı biletle Yekaterinburg'u sağ salim terk etti.

Bana, Perm'de bir konut bulma görevi verilmişti. Yakov Mihayloviç'ten birkaç gün önce Yekaterinburg'dan ayrılmış ve ilk birkaç gün için bir otele yerleşmişim. Yakov Mihayloviç gibi ben de yabancı bir isim taşıyan kimliğe sahiptim. Perm'de bizi hiç kimse tanımadığı için birkaç hafta bir otelde kalmayı göze alabilirdik, gizli yaşayanlar kural olarak otellerden çekinmelerine rağmen. Parti örgütünün Perm'de güvenilir gizli konutlarının olmamasından ve Yakov Mihayloviç'i, belki polis gözetiminde olan bir konuta yerleştirmek doğru olmayacağından dolayı, otele sığınmak zorundaydık.

Daha önce de Yekaterinburg'da beraber oturduğumuz gibi, Yakov Mihayloviç ve ben aynı yere taşındık. Nikah kıydırmamıştık. Çarlık Rusyası'nda bir devrimci için yasal evlilik öyle pek kolay değildi. Kilişeyi ve dini nikahı tabii ki reddediyorduk. Ama bütün bunlar bir yana, sahte kimlikle yaşayan birinin dini nikahta kendisini gerçek adıyla tanıtmaması, aynı anda tutuklanması anlamına geliyordu.

Evliliğimizin kilise tarafından meşrulaştırılmaması olması bizi rahatsız etmiyordu. Bizim bağımız, çarlık döneminin bütün yasalarına göre tanınmış binlerce evliliklerden daha sağlamdı. Evliliğimizin "yasal" olarak tanınmaması, jandarmaların bizi ayırdıklarında ve birbirimizi görme olanağımız ortadan kalktığında, birbirimize yardımcı olmak hakkından yoksun kaldığımızda, acı bir şekilde kendini hissettirdi.

Ama bu, profesyonel devrimcilerin kaderiydi.

Parti görevlerinin yeniden dağıtımında Yakov Mihayloviç, Ural'ın bütünündeki çalışmanın yönetiminin yanı sıra, Perm ve Motoviliha'daki örgütlerin yeniden inşa edilmesi görevini de üstlendi. Bense sadece Perm'de faaliyet sürdürecektim.

Motoviliha'daki silahlı Aralık ayaklanmasının ezilmesinden sonra Perm hapisanesi dolmuştu. Polis, acımasız hareket ediyordu. Aralık çatışmalarında yaralanan işçiler tutuklanarak soğuk, nemli hapisane hücrelerine atıldı. Dışarıda olan parti üyeleri, parmakla sayılacak kadar azdı. Jandarmalar gizli konutları tahrip ve alt üst ediyordu.

RSDİP komitesinden sadece bir yoldaş, Motoviliha'dan genç işçi Mişa Turkin –"Trataton" diye biraz garip bir takma adı vardı– paçayı kurtarmıştı. O, Yakov Mihayloviç'in Perm'e geldikten sonra buluştuğu ilk yoldaşı. Buluşma, otelde gerçekleşti. Bu buluşma üzerine Turkin şunları anlatıyor: "Ocak ayında Mihailiç ve Novgorodzeva, Yekaterinburg'tan –eşi Olga* ile Sverdlov– geldi. Hatırladığım kadarıyla onu, otelde aradım. Mihailiç tam bir beyefendi görünümündeydi. Kolalanmış yakalar, manşetler ve gerekli olan her şey vardı. Ama gösteri için taşınan bu şıklığın altındaki iyi dostu ve yoldaşı derhal hissettim. Onunla her şey konuşulabilirdi. Daha sonraları, onun büyülemeyi nasıl başardığına ve yoldaşlar için nasıl bir çekim gücüne sahip olduğuna emin oldum. Çalışmaya derhal başladı."

Durum, ağır yenilgiden sonra çalışmayı hızla yeniden düzene sokmanın olanaklı olmayacağı, belli bir

* Olga: Benim Ural'daki takma adım. Novgorodzeva kızlık soyadım.

dönem beklenmesi gerekecek gibi gözüküyordu. Ama işçi hareketinin gücü, sadece zaferlerin değil, tersine ağır yenilgilerin de deneylerinde pekişiyordu. Bu, işçi sınıfının en iyi temsilcilerinin parti bayrağı etrafında toplandığını gösteriyordu. Çünkü onlar, yenilgi günlerinde çarlık mutlakiyetinin ne anlama geldiğini ve “çarın merhameti”nin gerçekte nasıl olduğunu görmüşlerdi.

Perm'de

Perm'e geldikten hemen sonra Yakov Mihayloviç, kadroları toplamaya ve Motoviliha'daki bolşevik örgütü yeniden yapılandırmaya başladı. Aynı zamanda Prem'i, Lisva'daki, Çusovoyi'deki ve Kisel'deki işletmeleri de dikkate almazlık etmedi. Ural'daki bütün parti çalışmasının tüm ipleri onda toplanıyordu. Onun yönetiminde Ural bölge parti konferansı için kapsamlı hazırlıklar yapıldı.

Belirtildiği gibi, gelişinin ertesi günü Yakov Mihayloviç, Turkin'le buluştu, yürüyerek onunla Motoviliha'ya gitti. Motoviliha işçisi Kaigorodov'un evinde beş veya altı kişinin katıldığı küçük bir toplantı düzenledi. Orada hazır bulunan herkese, bolşevik örgütün polisten yakayı kurtarmış üyeleriyle ilişki kurma, ayaklanma günlerinde ve yenilgiden sonra dürüst tavır göstermiş olan işçiler arasında yeni üyeler kazanma görevlerini verdi.

Birkaç gün sonra Yakov Mihayloviç başka bir evde; P. M. Obrosof'un evinde daha büyük bir toplantı düzenledi; toplantıda, Motoviliha'da güçlü bir gizli parti örgütü kurmak için somut görevleri ortaya

koydu. Bir kağıt üzerinde örgütün inşasının şemasını çizdi ve bu örgütün yapısının nasıl olması gerektiğini, tek tek üyeler arasındaki bağın nasıl sağlanacağını açıkladı.

Daha sonraları bir dizi toplantılar yapıldı. Bu toplantılara Motovilihalı parti işçileri ve devrimci gençliğin temsilcileri katıldı. Yakov Mihayloviç onların her birine ayrıntılı görevler verdi. Gençlerle, işçilerle nasıl konuşulması gerektiği, dikkatlerinin neye çekilmesi gerektiği ve öncelikle hangi sorunların açıklanması gerektiği üzerine konuştu. Yakov Mihayloviç bütün işletmelere, bizzat görevlendirdiği yoldaşları gönderdi.

Yakov Mihayloviç'in Motoviliha'da çalıştığı ilk günlerde Mişa Turkin, onun en yakın çalışma arkadaşıydı. Turkin, Motoviliha'yı, beş parmağını tanıdığı gibi tanıyordu. Bütün girişleri ve çıkışları biliyor, tutuklanmamış bütün yoldaşları ve çok sayıda işçiyi tanıyordu. Turkin, Perm Ohranasının ajanlarını da tanıyordu ki, bu, çok da önemliydi. Bu, bizim izlenmeyi zamanında fark etmemize yardım ediyordu.

Yakov Mihayloviç ile Turkin genellikle sabahları, Motoviliha'da polis ajanlarının henüz göreve başlamadığı bir saatte buluşuyorlardı. Tabii buluşma yerine ayrı ayrı gidiyor, birbiriyle sokakta asla konuşmuyor ve birbirini tanıymıyormuş gibi hareket ediyorlardı. Dışarıdan birisi bu iki insanın birbirini tanıdığı, sıkı ilişki içinde olduğunu düşünemezdi.

En yakın örgüt grubuyla ilk buluşmalardan hemen sonra Yakov Mihayloviç, Motoviliha işçileriyle tanıştı. İşçileri evlerinde ziyaret etti, onları cesaretlendirdi ve kendi güçlerine güveni, proletaryanın gelecek zaferi-

ne inancı verdi. Kısa zamanda o, Sormovo, Kazan ve Yekaterinburg'ta olduğu gibi Motoviliha işçileri arasında da tanındı.

Örgüt süratle güçlendi, tutuklanan parti işçilerinin yerini gençlik aldı. Başka şehirlerden yoldaşlar getirildi. Motoviliha'da Yakov Mihayloviç, Sormovo'dan eski dostlarla buluştu: İvan Çugurin, Grişa Kotov ve Vanya Savinov. Bunlar, Sormovo ayaklanmasının ezilmesinden sonra Nişni-Novgorod'u terk etmiş ve Motoviliha'da gizli olarak yaşıyordu.

Sverdlov'un gelmesinden sonra Motoviliha bolşevik örgütü tamamen canlandı.

İlkbaharın başlangıcında Motovilihalı yoldaşlar, heybetli Kama'nın öbür yakasındaki ormanda 1905'ten sonraki ilk toplantıyı düzenledi. Bu toplantıya Motoviliha'dan düzinelerce işçi, RSDİP mücadele grubu üyeleri katıldı. Toplantı Motovilihalı işçi ve bolşevik Vasya Frolov tarafından açıldı. Yoldaş Mihaliç'e şimdiki devrim ve Aralık ayaklanmasının dersleri üzerine rapor vermesi için söz hakkı verdi. Bu toplantıyı Klaşa Kirsanova şöyle anlatıyor: "Sanki çam ağaçları uğultu yapmayı bırakmış gibiydi. Bütün gözler büyülenmiş gibi Mihaliç'in yüzüne çevrilmişti.

Toplanmış olanların oluşturduğu çember içinde diz çöktü. Keza bazıları da diz çökmüştü. Bazıları da doğrudan yere oturmuştu. Gözlüğünün arkasından, derin parlayan gözleriyle herkesin yüzüne bakıyordu Mihayloviç... Ama sesi, bir çağrıyı andırıyordu: "Yoldaşlar! Mutlakiyete karşı saldırıyı devam ettirelim! Askeri bir örgüt kuralım! Mücadele gruplarından yoldaşlar! Silahlarımızı kaldırın ve daha fazlasını temin edin. Ordu birlikleri arasında çalışalım, orduyu hal-

kın tarafına çekelim!.. Yaşasın devrim!.. Herkes bu sloganları tekrarlardı.”

Perm'deki çalışma da başarılı gelişti. Yakov Mihayloviç, Perm komitesinin faaliyetini yönetiyordu ve bu arada günlük faaliyetin bütün ayrıntılarına nüfuz ediyordu. Motoviliha'da olduğu gibi burada da sağlam bolşeviklerden güvenilir bir çekirdek oluşturuldu ve mücadele gücü olan gizli bir örgüt inşa edildi.

Bugün, Ohrana'nın o dönemdeki dokümanlarını okumak enteresan. Perm Ohrana'sı şöyle tespit etmek zorunda kalmıştı: “Sessizlik, sadece görünüşte sağlandı. Kendini RSDİP PK (RSDİP Perm Komitesi) olarak isimlendiren cinayet topluluğunun faaliyeti... durmak bir yana, giderek daha büyük ölçülü olmaya başladı.”

Ohrana, bolşeviklerin Perm örgütü çalışmadaki bu canlanmaya neden olan kiyişi de tespit etmişti. Ohrana'nın Perm şubesi şefi, Perm jandarma yönetimine şöyle yazıyordu: “1906 Ocakı'nın son çeyreğinde Yekaterinburg'dan yeni bir örgütün (RSDİP Perm Komitesi) kurulması için örgütleyici olarak 'Yoldaş Andrey Mihayloviç' adında bir örgütleyici Perm'e gelmiş. Önceleri burada mevcut olmayan askeri ve basım tekniği kurarak ve komiteye 'mücadele örgütü' ekleyerek oldukça kısa bir zaman zarfında, oldukça ciddiye alınması gereken bir örgüt oluşturmayı başarmış.”

Ohrana yanılmamıştı. Bütün parti faaliyeti hızlanmıştı. Görevlerin komitede tam bir dağılımı sağlanmıştı. Propagandacıların eğitimini, örneğin yoldaş A. N. Sokolov yönetiyordu. O, mükemmel, anlayışlı bir yoldaştı ve Perm'de profesyonel devrimci olarak

faaliyet sürdüren eski bir tıp öğrencisiydi. Komite'de Vanya Çugurin, Mark Minkin, Bina Lobova, Sanya Aşihmina, bu satırların yazarı ve bazı başka yoldaşlar aktif görev almıştı.

1906'nın ilkbaharında Perm'de büyük bir illegal matbaa kuruldu, yaklaşık beş put (Rus ağırlık birimi, 1 put=16,38 kg.) tutarında harfe ve büyük bir kağıt stokuna sahipti. Burada, Yekaterinburg'dan gelen Aleksandar Minkin (Mark), Şura Konstaneva ve Mişa Turkin çalışıyordu. Matbaa, önce Kamişlovskaya sokağına yerleştirildi, daha sonra Monastiskaya sokağına; bir evin arka bahçesinde oldukça kuytuda duran yan bir binaya taşındı.

Yakov Mihayloviç, askerler arasındaki çalışmaya özellikle önem veriyordu. Bu işle bizzat ilgileniyordu ve yardımcısı da henüz çok genç, olağanüstü enerjik ve neşeli kız Klaşa Kirsanova'ydı. Klaşa'nın doğallığı bizi çoğu kez güldürürdü. Ama bu bazen de bizim için tehlikeli oluyordu. Bir gün sokakta benimle karşılaştığında, bütün neşesiyle üstüme atıldığını ve oldukça yüksek sesle; "Olga, Yoldaş Olga" diye bağırdığını hatırlıyorum. Yanından geçip gitmeme ve onu dikkate almamama çok şaşırmıştı. Ancak ona, kalabalık sokakta benimle parti adımı kullanarak konuşmaması gerektiği, üstelik bir de "yoldaş" sözüyle, böylelikle beni ve kendini zor durumda bırakacağı konusunda açıklama yaptıktan sonra hatasını kavradı. Klaşa, askerler arasında gerçek bir coşku ve beceriyle çalıştı. O, mükemmel bir ajitatördü ve hiç de kötü bir örgütleyici değildi. O, Perm garnizonu askerleri arasındaki sosyaldemokrat çevrenin kurulmasına, bildirilerin ve parti yayınlarının dağıtımına doğrudan katıldı.

Yakov Mihayloviç ve çok sayıda yardımcısının yerine getirdiği muazzam örgütsel faaliyet, Ural'da bütün bolşevik örgütlerin birleşmesi için sağlam bir temeli oluşturdu. Bu faaliyet, Şubat 1906'da Yekaterinburg'da, Ural'ın bolşevik örgütlerinin birliğini tamamlayan Ural Bölge Konferansı'nın çağrılmasıyla taçlandı. Konferansta Perm, Yekaterinburg, Ninşi-Tağil, Ufa, Vyatka, Tyumen örgütleri ve RSDİP'in başka Ural örgütleri temsil ediliyordu. Konferans çalışmasına Y. M. Sverdlov, N. N. Nakoryakov, M. O. Aveyde, Sergey Çerepanov ve Alekseyev; toplam olarak 25 kişi katılmıştı. Ben toplantıda hazır bulunamadım.

Katılımcılarının bildirdiğine göre Konferans, Yakov Mihayloviç'in yönetiminde yapıldı. O, Konferansta kabul edilen hemen bütün bildirgelerin yazarıydı. Leninist direktiflere dayanan ve mücadelecilerle bolşevik ruhla dolu olan bu bildirgeler, Ural'da parti faaliyetinin gelişmesinde önemli bir rol oynadı. Ajitörlerimiz ve propagandacılarımızın bütün faaliyetleri bu bildirgelere dayanıyordu.

Konferans, Ural'ın sağlam, bolşevik bir örgütü için temeli atmıştı. Bu örgüt, gericiliğin sonraki yıllarında çökertilemedi.

RSDİP'in yeni seçilmiş bölge komitesi, Lenin'in direktiflerine uygun olarak, kitlelerin yeni bir yükselişe hazırlanması için enerjik bir çalışma geliştirdi. Bölge komitesinin başında Yakov Mihayloviç Sverdlov bulunuyordu.

Ural, Rusya'nın bütün parti yaşamında giderek önemli bir yer almaya başladı. Ural'ın mücadele örgütlerinin tecrübeleri, Perm ve Güney Ural'da hazırlanan tüzükler, Kasım 1906'da Finlandiya'da

gerçekleştirilen RSDİP Askeri ve Mücadele Örgütleri'nin ilk konferansında değerlendirildi. Bu konferansın çağrılması için finansman Ural Mücadele Örgütü tarafından temin edildi ve üyelerinden birisi tarafından teslim edildi. Bu miktarla konferans protokollerinin yayını finanse edildi.

20 Konferans katılımcısından beş temsilci, (F. I. Lokozkov, I.S. Kadomzev, Y.A.Fortunatov, E.S. Kadomzev ve Alekseyev) Ural örgütlerindendi. Konferansta seçilen büroya Ural'ın bir temsilcisi de; E. Kadomzev alındı.

Sosyalist devrimcilere ve menşeviklere karşı sürekli mücadele bize çok güç kaybettiriyordu. Sosyalist devrimciler Ural'daki nüfuzlarını daha 1905'in devrimci olaylarının seyri içinde kaybetmişlerdi. Menşeviklerle olan durum biraz başkaydı. 1905 sonbaharında, en yüksek devrimci yükseliş günlerinde çoğu menşevik, genellikle bolşeviklerle birlikte hareket etmişti. Ama daha ilk yenilgilerden sonra paniğe kapıldılar ve hemen önderleri, silahlara sarılmamalıydılar diye sızlanmaya başladı. Menşevikler, bütün parti faaliyetine nifak ve bozgunculuk taşıdılar. Bütün temel sorunlarda onlar ve bizim aramızda ortak hiçbir şey yoktu.

Menşevik ideolojiye karşı kesin bir mücadele yürütmek ve hâlâ menşeviklerin yolunda giden Ural'lı işçilerin o önemsiz gruplarını da menşeviklerin etkisinden kurtarmak zorunluydu. Ama aynı zamanda durum, proletaryanın bütün güçlerinin birliğini gerekli kılıyordu ve menşeviklere karşı mücadele, "bütünlüklü" bir örgütte sürdürülmek zorundaydı.

Y.M. Sverdlov etrafından toparlanan ve leninist anlayışların temelinde yükselen Urallı bolşeviklerin

ilkesel sağlamlıkları, 1906 yılı boyunca menşeviklerin her tarafta yenilgilere uğramasına neden olmuştur.

Nisan 1906'da Perm'de RSDİP'in IV. Parti Kongresi için delege seçimleri yapıldı ve bu seçimlerde biz, menşevikler üzerinde tam bir zafer kazandık. Delege adayları, şehir dışında yapılan büyük toplantılarda tartışıldı. Oylama açık yapıldı.

Yakov Mihayloviç'in adaylığı tabii ki, herhangi bir soruna neden olmadı. Ama Motovilihalı işçiler, başlayan tutuklamalardan dolayı, onun asla yolculuk etmemesi üzerine kesin açıklama yaptı.

Andrey, kısa bir zaman içinde zor bir durumda Motoviliha'da güçlü bir örgütü yeniden inşa etti. Onunla beraber çalışmış olan herkes, onun örgütleyici yeteneğini tam anlamıyla görmüştü. Motovilihalıların savları onay bulmuştu. Parti kongresine katılmayı çok istemesine ve Lenin'le buluşmayı çok arzu etmesine rağmen Yakov Mihayloviç de onlara onay vermek zorunda kaldı. Yakov Mihayloviç'in yerine ben parti kongresi delegesi olarak seçildim. "Yakovlev" takma adıyla RSDİP IV. Parti Kongresi çalışmalarına katıldım.

Çarlık yıllarında parti kongresini tabii ki ülkemizde, Rusya'da yapamıyorduk ve bundan dolayı Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin IV. Parti Kongresi İsveç'in başkenti Stokholm'de yapıldı.

Stokholm'a gitmek öyle pek kolay değildi. Bolşeviklerin peşinde olan Ohrana'nın pençesine düşmek için devamlı dikkatli olmak yetmiyormuş gibi, bolşeviklerle birlikte IV. Parti Kongresi çağrısına katılan menşevikler de, önümüze mümkün olan bütün engelleri çıkartıyordu. Seyahat ihtiyacı sorunu, elbise

sorunu benim için kolay değildi; basit keten bir bluzdan, ucuz bir mantodan ve başörtüsünden başka bir şeyim yoktu. Bavulum dahi yoktu. Ama biraz da olsa giyinmiş, kuşanmış olarak yurtdışına gitmeliydim. Yoldaşlar bazı şeyleri temin ettikten sonra –bunun için fukara parti kasasını neredeyse boşaltacaklardı– seyahat için donatıldım ve ilk buluşma yeri olan Petersburg’a hareket ettim.

Ayrılırken Yakov Mihayloviç sürekli şunu vurguladı: “Esas olan, İlyiç’ten yana ol! Onun her bir sözünü dinle ve kafana yerleştir. Geri döndüğünde sorarız. Hiçbir sözü kaçırmamaya dikkat et.” Yakov beni, menşeviklerin muhtemel entrikalarına karşı da uyardı ve onlara karşı uyanık olmamı tavsiye etti.

Petersburg’a sağ salim geldim. Ama şehirde hemen güçlükler başladı. Buluşma yerinin menşeviklerin elinde olduğu açığa çıktı; onlar, parti kongresinde çoğunluğu garantilemek için her türlü rezaleti yapmaya hazırdı. Hiç de sempatik olmayan, zayıf, sinirli bir şekilde seyrek kırmızı sakalcığını hafifçe çeken ve sürekli tüküren birisi tarafından karşılandım. Bolşevik olduğumu öğrendikten hemen sonra, utanmaz bir tarzda, parti kongresine oy hakkıyla katılmaya hakkımın olmadığını ve buna rağmen parti kongresine gidecek olursam, sadece danışma hakkımın olacağını açıkladı.

Onu hiçe saymak ve kendi başıma hareket etmek isterdim. Ama bir sonraki buluşma yerini bilmiyordum. Bunun için bu menşevik aracı olacaktı. Dolayısıyla onunla herhangi bir şekilde iyi geçinmeliydim. Ama, vekaletimi vermeye de niyetim yoktu. Kararlı bir şekilde, sadece söz değil, oy kullanma hakkına da

sahip olarak seçildiğimi açıkladım ve beni parti kongresine seçen Perm örgütünün onayını talep edeceğimi, onayın gelmesine kadar da duruşumdan sapmayacağımı söyledim.

Perm'den cevap beklemeden geldi ve menşevike, bana buluşma yerini –Helsingfors'ta– bildirmekten başka yapacak bir şey kalmadı. Helsingfors'ta başvuracağım kişinin takma adını da –“Şeytan”– bana verdi.

“Yağmurdan kaçarken doluya tutuldum” dedim kendi kendime! Şayet sen öyle biriysen, bu “Şeytan”ın sana ne biçim zorluklar çıkartacaktır, kim bilir diye düşündüm.

Ama “Şeytan” mükemmel bir yoldaşı, tamamen büyüleyici bir insan, sağlam bir bolşevik ve leninist. Beni çok dostça karşıladı ve Stokholm'e yalnız gitmem için başka yoldaşlar gelene kadar Helsingfors'ta biraz beklememi rica etti.

Birkaç gün sonra beş yoldaştan oluşan bir grup olduk. “Şeytan” bize detaylı talimatlar verdi ve yola koyulduk. Bizim topluluğa benim dışımda, kendisini Retortin (A.S. Bubnov) olarak tanıtan Ivanovo, Vosnessensk'ten bir delege; Mihayloviç (P. Tuçapski), Sanıyorum Ukrayna'dan bir menşevik; adı aklımda kalmayan başka bir yoldaş ve güzel, sade orta yaşlı bir bayan. “Şeytan”, onu bana, Kazan'da parti kongresine seçilmiş yoldaş Sablina olarak tanıttı.

Helsingfors'ta vapura biner binmez aramızda canlı bir konuşma başladı. Aramızda, yoldaş Sablina dışındakilerimizin daha önce yurtdışında bulunmadığı açığa çıktı ve bizim için her şey biraz yeniydi. Yoldaş Sablina'nın ilk defa yurtdışına çıkmıyor olması gerçeğinden veya kişisel cazibesinden dolayı mı bilmiyo-

rum, ama her halükarda biz onu, başından beri küçük grubumuzun yöneticisi olarak görüyorduk. Konuşma, parti sorunlarına geldiğinde yoldaş Sablina'nın bu alanda da ne kadar iyi bilgi sahibi olduğu şaşırtıcıydı. Her örgütte olup biteni, hepsini kelimesi kelimesine biliyordu. Örneğin Ural'daki durumu çok iyi tanınması, bölge konferansımız, yoldaş Andrey hakkında esasa ilişkin bilgilenmek istemesi, beni hayrete düşürmüştü. Yalnız kaldığımızda, bütün bu ayrıntıları nereden bildiğini sormaktan kendimi alamadım. Yoldaş Sablina gülümsedi:

“Siz yoldaş Olga, Klavdia Novgoradzeva değil misiniz?”

Afalladım. Gerçek adımları hiç kimseye, “Şeytan” a da söylememiştim.

Yoldaş Sablina, “Sanırım tanışmamızın zamanı geldi. Adım Krupskaya” diye devam etti.

Krupskaya! Hemen anladım. Demek ki bu, oydu. Yakov Mihayloviç'in büyük değer verdiği ve faaliyetimizde bize yön veren o mektupların yazarı! Böyle tanıştık ve benim, Nadejda Konstantinovna Krupskaya'yla, Vladimir İlyiç Lenin'in can arkadaşı, yardımcısı ve eşiyle uzun dostluğumuz böyle başladı.

Sık sık sohbet ettik. Anlaşıldı ki, Nadejda Konstantinovna ve Vladimir İlyiç de, Yakov Mihayloviç'in Ural'daki etkisini biliyorlardı. Yakov'un faaliyetini büyük ilgiyle takip etmişler, Volga ve Ural'da Yakov Mihayloviç'le birlikte olmuş olan yoldaşlara onun hakkında, sorular sormuşlar.

Helsingfors'tan Stokholm'e yolculuk uzun sürmedi. Zaman farkına varmaksızın akıp gitti. İsveç'in başkentine vardık. Parti Kongresi'ne biraz gecikmiştik ve

vardığımızda çalışma çoktan başlamıştı. Stokholm'de ilk defa Lenin'i görme şansına sahip oldum.

IV. Parti Kongresi'nde durum karmaşıktı, menşevikler çoğunluklardı ve biz onlara karşı ümitsiz bir mücadele sürdürüyorduk. Normal oturumun bitişinden sonra, hemen her akşam, parti kongresinin bolşevik kesimi herhangi sıradan bir lokantada toplanıyordu. Vladimir İlyiç geldiğinde canlı bir tartışma başlıyor ve ertesi günkü eylem planı tespit ediliyordu. Bu buluşmaların resmi bir karakteri yoktu. Merkezinde Lenin'in bulunduğu canlı, doğal konuşmalar yapılıyordu. O, her birini dikkatlice dinlemeyi, uygun ara sözler söylemeyi, iyi bir öneride bulunmayı ve oldukça karmaşık, içiçe geçmiş bir sorunu açıklamayı, iyi biliyordu.

Konuşma sonuçlandığında Vladimir İlyiç, Moskova bolşeviklerinin delegesi Sergey İvanoviç Gussev'e dönüyor ve;

"Sergey İvanoviç biraz şarkı söyleyin. Sizden bunu çok rica ediyoruz" diyordu.

Sonra Gussev, şarkı söylemeye başlıyordu. Diğerleri ona katılıyor; Rus özgürlük ve devrim şarkıları uzun zaman söyleniyordu.

Lenin'in biz düşünce arkadaşlarına ve öğrencilerine karşı ne denli sade ve dikkatli; parti kongresi oturumlarında ise oportünistlere, devrimin düşmanlarına karşı nasıl uzlaşmasız ve acımasız olduğu dikkati çekiyordu. Uzun süren konuşmalarıyla menşevikleri temelden yıkarak eleştiriyor ve Lenin'le şiddetli çatışmalarda menşevik önderlikler sık sık çaresiz kalıyordu.

Menşevikler, oy çoğunluğuna sahip olduğu için parti kongresinde en önemli sorunlara ilişkin bildir-

gelerini geçirdiler. Ama biz bolşevikler için Lenin'in önerileri tavrımızın örneği idi ve biz, menşevik bildirgeleri dikkate almayı düşünmüyorduk. Perm'e geri döndüğümde komitenin bir oturumunda bu anlamda rapor verdim.

Yakov Mihayloviç ve diğer yoldaşlar bana tamamen katıldılar. Perm komitesinin kararı üzerine görece büyük bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda RSDİP IV. Parti Kongresi üzerine rapor sundum. Raporumda ağırlığı leninist bildirgelerin anlatımına verdim ve bu bildirgeleri, parti kongresinin menşevik çoğunluğu tarafından reddedilmelerine karşın, parti kararları olarak görmemiz gerektiğini açıkladım. Menşevik bildirgelere sadece değindim ve oldukça kesin eleştirdim.

Benden sonra Yakov Mihayloviç konuştu. O, dinleyicilerin dağılmamış dikkatini, leninist bildirgelerden bizim örgütümüz için çıkan pratik sonuçlara çekti.

Toplanmış olanların büyük çoğunluğu bizi destekledi. Perm örgütü ve komitesi, RSDİP IV. Parti Kongresi'nin menşevik kararlarına rağmen, eskisi gibi kararlı bir şekilde bolşevik, leninist yaklaşımdan yana oldu.

Sürek Avı

Jandarmaların yoğun aramaları ve onun kellesi için tespit edilen büyük ödülün çok sayıda polis ajanını harekete geçirmesine rağmen, uzun bir zaman Sverdlov'un izi bulunamadı. Buluşma ve toplantı yerleri oldukça gizli tutuldu. Sverdlov'un nereye ve ne zaman gittiğini Perm komitesinden başka hiç kimse bilmiyordu.

Toplantıların korunması için güvenlik tedbirleri alındı. Yoldaş Andrey işçilerle konuşurken, toplantıya katılanlar, onun etrafında sıkı bir halka oluşturarak, polisin ona yaklaşmasını engellerdi. Konuşmasının bitiminden sonra onun kitle içinde kaybolmasını sağlar, ona başka bir elbise verir ve güvenli bir yere götürürlerdi.

Ohrana, hiddetten kuduruyordu. Gerçekten de bütün Ural'da tanınmış devrimci yoldaş Andrey, "cani" faaliyetine kelimenin tam anlamıyla onların gözü önünde devam ediyordu: Bazen başka işletmelerden Andrey'in konuşacağına dair ajanların haberleri geliyordu. Ama anında orada olmayı ve onu tutuklamayı başaramıyorlardı.

Perm'den Ural'ın çeşitli şehirlerine, hatta Volga'ya kadar telgraflar gönderildi. İl jandarma komutanlığı alarma geçti, Andrey'in tutuklanmasını talep etti. Zaman akıp gitti, ama o hâlâ özgürdü.

Yakov Mihayloviç'in 1906'nın ilkbahar ve yazında bulunduğu bütün yerleri saymak zor. Örneğin dün Perm'de, Perm veya Ural bölge komitesinin düzenli bir oturumunu yönetirken, bugün Yekaterinburg'ta oluyordu. Orada jandarmalar izini bulunca, o, çoktan Ufo'ya geçmiş oluyordu. Ufo'ya telgraf çekiliyordu, ama o, yeniden Perm'e gelmiş oluyordu.

Yoldaş Andrey, Tirlyana, Alapayevsk, Sissert, Kuşva, Nişnaya-Tura'da görülüyordu... Oradaki bolşeviklere talimatlar veriyor, komite oturumlarını gerçekleştiriyor; işçi gösteri ve toplantılarında konuşuyordu. Polis ajanları Ural'ın bir ucundan diğerine koşuyordu. Boşuna!

Bir defasında bir Reşevsk işletmesine gitmişti ve küçük bir gölün kıyısında düzenlenen kalabalık bir işçi toplantısında konuşmuştu. Polisler, toplantı yerini çembere almış ve Andrey'in ortaya çıkmasını bekliyordu. Onu doğrudan toplantı esnasında, işçilerin gözü önünde tutuklamaya cesaret edemiyorlardı. Ama toplantıya katılanlar dağılmaya başladıklarında durum biraz değişti... Bir iki saat beklediler. Toplantı çoktan bitmişti. Kıyıda hiç kimse kalmamıştı ve yoldaş Andrey neredeydi? Daha toplantı bitmeden önce bir kayıkla gölün öbür tarafına götürülmüştü. Orada bir araba hazır bekliyordu ve gitmişti.

Nişni-Tagil'de, Vika ırmakçığının kıyısında, Yelisarov dağının eteğinde illegal bir parti toplantısı yapıldı. Toplantıya katılanlardan birisi, Urallı yazar

Alevey Petroviç Bondin hatıralarında şöyle yazıyordu: "Yoldaş Andrey konuşmaya başlayınca ortalık sessizliğe büründü. Dikkatli gözlerin derin bakışı, çok sayıda olan dinleyicilerin dikkatini cezbediyordu. Onun açık seçik sözleri melodi gibi geliyordu; son derecede ikna ediciydi..."

Sverdlov, kapitalizme karşı mücadele üzerine, toprağın devrimci millileştirilmesi düşüncesinin gerçekleşmesi üzerine, halkın kurtuluşu üzerine, bolşeviklerin hainlere ve provokatörlere karşı acımasız mücadelesi üzerine konuşuyordu."

Ne var ki bu konuşma, Andrey'in çarlık yıllarında Ural'daki son konuşmalarından biriydi.

Faaliyeti sürdürmek ve gizlenmek, her geçen gün zorlaşıyordu. Ohrana, bütün yolları denedikten sonra, iki misli enerjile devamlı yeni provokatörleri saf-larımıza saldı ve eskilerden daha çalışkan olmalarını talep etti. Bir provokatör, Perm komitesine sızınayı başardı. Yakov Votinov; mücadele grubunun silah deposu yöneticisi, komitenin özellikle güvendiği birisi, Ohrana'nın gizli çalışanı olarak ortaya çıktı.

Nisanda bütün propaganda çevresi tutuklandı. Belirlenmiş olan ilk görüşmenin taslağı, illegal yayınlar ve parti programımızın özel baskısı jandarmaların eline geçti. Propagandacılarla birlikte onların yöneticisi olan Saşa Sokolov da tutuklandı. Ev aramaları ve tutuklanarlardan nasıl ifade alındığının dışarıda bilinmesi, komiteye, tutuklamaların tesadüfi olmadığını, bilakis Ohrana'nın tecrübeli bir ajan-provokatörünün yardımcı olduğunu gösteriyordu.

Yakov Mihayloviç, bütün güvenlik önlemlerini aldı. Arka arkaya iki gece aynı evde kalmadı ve gün-

düzleri sokaklarda görünmedi. Perm'den başka yerlere yaptığı gezilerde –ki bunları durdurmamıştı– gizliliğin kurallarına eskisinden daha sıkı dikkat etti.

Bir ajandan kurtulup ve bir polis ajanı atlatabilirken, kendisiyle omuz omza faaliyet sürdüren ve kendini düşünce arkadaşı ve yoldaş olarak tanıtan bir provokatör ajandan gizlenmek çok zordu.

Yakov Mihayloviç, 10 Haziran 1906'de gezilerinden birinden Perm'e döndü. Aynı gece Perm'den ayrılmamız kararlaştırılmıştı. Çünkü orada kalmak, artık kolay değildi. Bizim gitmemizden dolayı faaliyet, Perm'de kalanlar arasında yeniden düzenlendi. Bazıları başka şehirlere gönderildi. Buna karşın bazıları da Perm'e çağrıldı. Bu amaç için aynı gün bir komite oturumu düzenlendi.

Yakov Mihayloviç ve ben, komitenin toplanacağı gizli evi güç bela bulabildik. Bulduğumuz evi terk etmemizden kısa bir zaman sonra, ajanlar peşimize takıldı; bir tane değil, birkaç taneydi. Bir faytondan diğerine bindik ve han geçitlerini kullandık. Bu manevrayla onları atlatabildik. Şehir kenarına kadar vardıktan sonra, ajanların artık peşimizde olmadığına emin olduk.

Yakov Mihayloviç şöyle diyordu: "Durum kötü. Görüldüğü gibi izimizi buldular, ama yakalamadılar. Bu gariptir. Düşünsene, kelimenin tam anlamıyla peşimizdeydiler ve bize dokunmadılar. Bunun altında yatanın ne olduğunu bilmek istiyorum."

Bütün bunlar bana da oldukça şüpheli geldi. Ohrana'nın herhangi bir alçaklık tasarladığı ve bizi nedensiz olarak rahat bırakmadığı açıktı. Saflarımızda var olduğunu uzun zamandan beri tahmin ettiği-

miz bir ajan provokatörün toplantı hakkında Ohrana'ya bilgi verdiği sonucuna vardık. Bu ajan provokatörü açığa çıkartmak için bazılarını dikkatli bir şekilde denemeye, çalışmalardan dışlamaya başladık. Muhtemel ki Ohrana, gelecek için planlarımızı öğrenmek ve Yakov Mihayloviç'in hangi direktifleri verdiğini gözlemek istiyor; bundan dolayı da buluşmamızı engellememeyi, bilakis oturumdan sonra, bütün toplantıya katılanları tutuklamayı kararlaştırmıştı.

Yakov Mihayloviç, düşüncelerimizi özetleyerek şöyle dedi: "Buna rağmen, acele etmeliyiz, çıkar yolumuz zaten yok. Her şeyi kendi haline terk edip gidemeyiz. Toplantı yapılmalıdır, takip edenlerden daha erken davranmak için toplantıyı mümkün olduğunca hızlı terk etmeliyiz. Risk tabii ki büyük. Ama başka çaremiz de yok."

Şehrin varoşlarından hareketle gizli eve özel bir zorlukla karşılaşmaksızın ulaştık. Toplantının yapılacağı evin yakınında da ajanları görmedik. Görünen o ki, Ohrana, şayet oturumun yerini biliyorsa, polis ajanlarını, bizi zamanından önce kaçırmamak için evden uzağa yerleştirmişti.

Yoldaşlar toplanmıştı ve Yakov Mihayloviç, zaman kaybetmeksizin oturumu açtı. Sorunlar hızla tartışıldı ve karara bağlandı. Sverdlov, hazır bulunanların her birine ayrıntılı, somut emirler verdi. Sakin ve soğukkanlıydı...

Oturum sona erdikten sonra Yakov Mihayloviç, yoldaşlardan teker teker veya ikişer kişi olarak gitmelerini talep etti, zaten normal olarak böyle yapıyordu.

O, kararlı bir şekilde "Olga ve ben önce gidiyoruz, sonrakiler beş on dakika sonra gidiyor. Hoşça kalın yoldaşlar" dedi.

Hesabımız basitti. Toplantıda hazır bulunan ajan provokatörün, gidişimiz üzerine Ohrana'ya bilgi vermesinden önce, kolayca kaybolabileceğim yer olarak, Kama nehri kıyısındaki vapurun durduğu yere zamanında yetişmemiz için ilk önce bizim gitmemiz gerekiyordu.

Ama karşıtımızı bu sefer küçümsemiştik. Yoldaş Andrey, gerçekten de çok önemli bir "yabani" avdı ve onu yakalama işi, avın bütün kurallarına göre örgütlenmişti. Sürek avına düzinelerce polis, jandarma ve ajan katılmıştı. Hatta Yekaterinburg'dan da Andrey'i iyi tanıyan birçok polis ajanı çağrılmıştı.

İskeleye giden yolun henüz yarısına varmamıştık ki, takip edildiğimizi fak ettik. Tahmin ettiğimiz gibi, polis toplantıda hazır bulunan ajan provokatörün Yakov Mihayloviç'in kayboluşunu zamanında bildirememesi durumunu göz önünde tutarak komite toplantısının yapıldığı bütün semti ablukaya almıştı.

Yakov Mihayloviç yavaşça, "sokağa girelim ve orada ilk iyi faytona. Sonra ne olursa olsun!"

Birçok faytonun bulunduğu yan sokağa saptık. Ama ne tuhaf! Biraz önce bomboş olan sokak, süratle dolmaya başladı. Şüpheli tipler bize doğru gelmeye başladı. Arkamızda ayak sesleri duyuluyordu. Sivil-ler ve üniformalılar aniden bu önemsiz sokağa daldı ve kavşakta polisler ortaya çıktı.

Orada bir de fayton vardı.

"İskeleye" diye faytoncuya seslendi Yakov Mihayloviç yavaşça.

Hemen, "dolu" cevabı geldi.

Daha sonraki faytoncu da aynı cevabı verdi. Her şey açıktı. Şimdi esas olan, sükuneti korumaktı. Hızlıca son sözlerimizi söyledik ve kol kola sakın bir şekilde yürümeye devam ettik. Öyle bir masum çehreyle ki, bizi tutuklaması gereken polis memuru, bize ulaştığında tereddüt içinde durdu ve geçip gitti.

Gerçekten engeli aşmış mıydık? Hayır...

Henüz on adım yürümemiştik ki, arkamızdan bir ses çağırdı. "Oradaki, her ikisini tutukla. Ne bön bön bakıyorsun?" Hemen birçok kişi üstümüze atladı. Yakov Mihayloviç bir faytona itildi, ben de başka birine. Basamaklara polisler atladı, ıslık sesleri duyuldu ve atlar dört nala gitti.

Ohrana sevinebilirdi; o zamana kadar ele geçmeyen Andrey, nihayet tutukluydu. Ama sevinç uzun sürmedi. Sverdlov tutuklanabilir, düzinelerce, yüzlerce bolşevik zindana atılabilirdi. Ama tarihin tekerliğini geriye çevirmek, bütün proleter Ural'ı kapsayan devasa devrimci hareketi boğmak; işte bu yapılamazdı.

Devrimci hareket 1906 yılının yarısından sonra geri çekilmeye başlamasına ve gericiliğin kudurganlığına rağmen, daha ilk siyasi kampanyalar, Ural'da bolşeviklerin konumlarının şimdi nasıl sağlam olduğunu ve MK temsilcisi Yakov Mihayloviç Sverdlov'un nasıl güçlü, mücadele yeteneği olan bolşevik bir çekirdeği kaynaştırdığını ve eğittiğini gösterdi.

**ÇOCUKLUK VE GENÇLİK
DEVRİMCİ FAALİYETİN
İLK YILLARI**

Çocukluk

Andrey yoldaş, ilk defa Ural'da ortaya çıktığında biz Urallı bolşeviklerin çok azı, onun şimdiye kadar nasıl bir yaşam sürecinden geçtiğini biliyorduk. Sadece, giderek, parça parça, seyrek hatırlamalardan ve anlatımlardan (Yakov Mihayloviç, kendinden bahsetmekten pek hoşlanmazdı) yaşamının bazı detaylarını öğrendik. Ama bu da son derecede azdı. Ancak Yakov Mihayloviç'le beraber olduğum uzun yıllar, babasının, oğlan kardeşinin ve kız kardeşlerinin anlatımları ve çeşitli dokümanların araştırılması bana, onun çocukluğunun ve gençliğinin şu veya bu şekilde tam bir resmini çıkarma olanağı verdi.

Yakov Mihayloviç Sverdlov 23 Mayıs (4 Haziran) 1885'te Nişni-Novgorod'da doğdu. Eski dönemde Nişni-Novgorod'un diğer Volga şehirlerinden farkı pek azdı. Kirli, bakımsız sokaklar, şehir içinde iki üç katlı taştan evler, varoşlarda eğri büğrü yoksul kulübeleri, Nişni-Novgorod pazarındaki coşkulu yaşam ve hareketlilik, yılın büyük bir bölümünü serserilikle geçirenler, yazın iskelelerdeki gürültülü ticaret; buna

karşın şehrin caddelerinde ve sokaklarındaki sessizlik: Bu, geçen yüzyılın sonundaki Nişni-Novgorod'du.

Küçük burjuva tüccar ve ticaret şehrine giderek güçlenen yeni bir hava nüfuz ediyordu. Şehrin varoşunda devrim öncesi Rusyası'nın bir sanayi devi olan ve devamlı genişleyen Sormovo tershanesi kuruldu.

Tahammül edilemez olan yaşam koşulları, Sormovo işçilerini, haklarının gerçekleştirilmesi için siyasi eylemlere sürükledi. Bu devasa işletmedeki ortak çalışma insanları kaynaştırdı ve onları güçlü, mücadele yeteneği olan bir kolektifte birleştirdi. Sormovo'nun 20. Yüzyılın başında Nişni-Novgorod'da devrimci hareketin merkezi olması tamamen doğaldı.

Nişni-Novgorod'un yaşamı üzerinde, Nişni-Novgorod'u "hükümete sadık" bir şehir olarak gören çarlık hükümetinin, devrimci eylemlere karışmış olan öğrencileri ve aydınların temsilcilerini, Rusya'nın diğer şehirlerinden buraya sürgün etmesi gerçeği de, şehri devrimcileştiren bir etkide bulunuyordu. Bunların arasında, çarlık idaresinin güven duymadığı gazeteciler ve yazarlar da vardı. Nişni-Novgorod'a en uzak yerlerde sürgüne gitmiş olan ve başkentlere; Moskova ve Petersburg'a yerleşme hakkına sahip olmayan çok sayıda devrimci de yerleşiyordu.

Burada, Nişni-Novgorod'da Yakov Mihayloviç Sverdlov çocukluğunu ve ilk gençlik yıllarını geçirdi. Onun profesyonel devrimci ve bolşevik olarak gelişmesi burada başladı.

Nişni-Novgorod'un merkezinde, Bolşaya-Pokrovka'da Mihail İsrailyeviç Sverdlov'un, Yakov Mihayloviç'in babasının gravür atölyesi bulunuyordu. Atölyenin yanındaki küçük bir odada bütün aile oturuyo-

rdu. Yoksulluğun üstesinden gelmek ve çocukları beslemek için baba ve anne sabah erkenden başlayarak akşam geç saatlere kadar çalışıyorlardı. Yakov Mihayloviç'in babası gravür zanaatında yetenekli bir ustaydı. Annesi Yelisaveta Solomonovna, aileyi düzen içinde tutmayı bilen, akıllı ve eğitilmiş bir kadındı. Kıt olanaklara rağmen çocuklar temiz giyimli ve iyi beslenmişti. Yelisaveta Solomonovna'nın en büyüleyici yanı, her birine hoş bir söz söylemeyi bilmesiydi. Çocuklar onu her şeyden çok seviyordu ve ona, becebildikleri kadarıyla yardım ediyorlardı. En erken çocukluk çağından beri bağımsız olma eğitimi almışlardı. Yemeğin hazırlanmasında, giyim eşyalarının düzene sokulmasında anneye yardım ediyorlardı. Çamaşırları yıkıyor ve tamir ediyorlardı. Babaya atölyedeki işinde yardım ediyorlardı. Çocuklar, haylazlığı, tembelliği, boş ve anlamsız zaman geçirmeyi tanımıyordu. Buna rağmen neşeli ve canlı çocuklardı, oyun ve eğlence için de zamanları vardı. Çalışkan bir aileydi. Çocuklar sağlıklı, yaşam dolu bir atmosferde büyüdü; onların yaşlıları, sürekli canlılık ve neşenin olduğu Sverdlov'lara severek gidiyorlardı.

Sverdlov ailesinin sık gelen bir misafiri, o yıllarda Nişni-Novgorod'da yaşayan ve bu bütünlüklü ve ilginç aileyi tanıyan ve değer veren Maksim Gorki'ydi.

Yakov, sokaktaki bütün çocuk oyunlarını örgütleyen, ele avuca sığmayan, haşarı bir gençti. Çocukların en çok sevdikleri oyun alanı Volga idi. Yakov, coşkuyla bir şekilde kürek çekiyor ve yüzüyordu. Gemicilik okulunun öğrencileriyle hararetli bir şekilde yarışıyor ve bu yarışlarda çoğu kez de galip geliyordu. Oyun

arkadaşları onu, cesareti, becerisi, içtenliği ve doğruluğundan dolayı seviyordu.

Yakov, özellikle sık sık Lubozki ailesine giderdi. Volodya Lubozki Yakov'un en iyi arkadaşlarından idi.

Yakov, oldukça erken yaşta sefaleti öğrendi. Dünyada haksızlığın hakim olduğunu, zenginlerin her şeye sahip olduğunu, buna karşın halkın çoğunluğunun onlar için çalıştığını ve hiçbir şeye sahip olmadığını gördü.

Yakov, neredeyse başkasının hiç yardımını olmaksızın okumayı öğrendi ve kısa zamanda Stepnyak-Kravçinski, R. Giovagnoli ve E. L. Voynih gibi yazarların onun en çok sevdiği yazarlar oldu. Yakov, Sparta-küs'ün yaptıklarıyla, Andrey Koşuhov'un mücadelesiyle ve "Sivrisinek"te, Garibaldi'nin kahramanlığı ve sınırsız cesaretiyle coşuyordu.

Yakov'un ebeveynleri için, çocuklarının liseye gitmesini sağlamak, okul parasını ve pahalı lise üniformasını almak kolay değildi. Ama onlar, her şeyden feragat etti, çocuklarının eğitim görmesi için inatla uğraştı ve bunun için her kuruşu biriktirdiler.

Daha belediye ilkokulunda Yakov, olağanüstü yeteneklerini gösterdi. Lisede okumak da onun için kolaydı. Ama onun ilgi alanı genişledikçe, kendini sarmalayan gerçeklik üzerine daha çok düşünmeye başladı ve lisedeki öğretimin kuru ve rutin oluşunu, zengin çocuklarına yaltaklanan ve fakirlerin çocuklarına devamlı eziyet eden sınıf öğretmeninin kalpsizliğini ve adaletsizliğini daha yoğun hissetti. Yakov Sverdlov ve Vladimir Lubozki, kendilerini meşgul eden sorulara lise öğretmenlerinden cevap alamadıkları için, liselilerin okuması kesinlikle yasaklanmış

olan kitaplara giderek daha çok ilgi duymaya başladılar.

Her iki arkadaşı da Herzen'in "Yaşanmış ve Düşünülmüş Olan"ı, Belinski'nin "Gogol'a Mektubu", Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı"sı ve Dobrolyubov ve Pissarev'in kitapları büyük ilgi uyandırıyor.

Yakov ve sınıf öğretmeni arasında giderek sık sık çatışmalar oluyordu; oldukça bilgiye susamış ve dik kafalı lise öğrencisinin beklenmeyen sorularıyla devamlı köşeye sıkışan öğretmen, ona derin bir kin duyuyordu. Okul müdürü tarafından Yakov'a verilen ihtarlar giderek çoğalıyor ve o, giderek daha sık cezalandırılıyordu.

Yakov ve Vladimir, ilk defa illegal devrimci hareketten haberdar olduklarında henüz 15 yaşında bile değillerdi. Karanlık, sessiz gecelerde küçük bir petrol lambasının ışığı altında Sverdlov ve Lubozki, Lubozkilerin evinin zemininde Nişni-Novgorod'da liseliler arasında dağıtılan bildirileri büyük bir heyecanla okuyorlardı. Böylece kafaların önünde yeni ufuklar açılıyor, yeni perspektifler oluşuyordu. "Devrimci faaliyetten başka ne, çekici ve ilginç olabilir?" diye düşünüyorlardı. Kendini beğenmiş polisleri ve jandarmaları nasıl atlatacaklarını, her gün yaşamlarını tehlikeye atarak mutlakiyete karşı mücadeleye nasıl atılacaklarını hayal ediyorlardı. Gençlik hayallerinde ne kadar romantizm vardı!

Yakov ve Vladimir, faaliyetleri için hemen doğru yolu bulamadılar. Başlangıçta, düşüncelerinde, planlarında ve hareketlerinde çocukça olan çok şey vardı. On dört-on beş yaşlarındaiken silah elde ettiler ve onları Sverdlovların evinin çatı zeminine sakladılar;

Sverdlov ailesi, atölye yanındaki odadan aynı avludaki küçük yan bir binaya taşınmıştı. Gençlik sırlarını kutsal bir yermiş gibi saklıyorlardı.

1900'de Yakov'un annesi öldü. Onun ölümü aile için büyük bir darbe oldu. Baba için, yalnız başına çok sayıda çocuğu beslemek ve evde düzeni muhafaza etmek kolay değildi. Yoksulluk daha da büyüdü. Yakov, dördüncü sınıftan sonra liseyi bırakmak, para kazanmak zorunda kaldı. Ayrıca, liseden ayrılmak ona fazla dokunmuyordu. Çünkü öğretmenlerin ve okul müdürünün sürekli eziyetleri onu bıktırmıştı. Lise, ona, amaç edindiği bilgileri veremiyordu. Yakov, sürekli, devrimci mücadele isteği duyuyordu.

Aileyi beslemenin baba için zor olduğunu gören Yakov, evden ayrıldı ve kendi yaşamına başladı. Bir varoş olan, daha çok işçilerin oturduğu Kanavino'ya gitti ve bir eczacının yanında çıraklığa başladı.

Zor iş, neredeyse bütün günü yutuyordu. Sayısız yorucu ve sıkıcı işin yapılması gerekiyordu. Ama Yakov cesaretini kaybetmedi. Ateşli bir okuyucu olarak o, hemen ilk günlerinde iş arkadaşlarının da kitaplara ilgi duymalarını sağlamaya çalıştı. Yakov, onlara kitapları okudu, tartışmalar düzenledi ve iş arkadaşlarının dikkatlerini şehirdeki amaçsız avarelikten ve kağıt oyunundan uzaklaştırdı.

Neşeli ve hoşsohbet karakteriyle Yakov, kısa zamanda iş arkadaşlarının sevgisini ve güvenini kazandı. Eski çırakların, bu genç çırağın ateşli konuşmalarından etkilenerek, onun etrafında toplandığı ve onun ilginç bir kitap okuyuşunu dinledikleri sıkça görülebilirdi.

Yakov, Kanavino eczanesi sahibinin yüzüne karşı her şeyi söylüyordu: İşgününün uzun olması, yorucu iş, az ödeme ve çıraklara verilen kötü öğle yemeği. Zayıf, pek fazla büyük olmayan, akıllı, siyah gözlü delikanlı hiçbir şeye boyun eğmiyordu. Kabalığa kabalıkla cevap veriyor, daima, çalışma arkadaşlarından yana tavır alıyor, direnmelerini talep ediyor ve her haksızlığı açıkça mahkum ediyordu.

Kanavino'da, Yakov Sverdlov'un işçilerle ilişkisi o gün başladı. Bu ilişki, onu, kesin olarak bütün hayatı boyunca etkileyecekti. O, Kanavino'da sosyal demokrat olan eczacı kalfasını tanıdı. Eczacı kalfası, Yakov Sverdlov'un bulunduğu ilk sosyal demokrattı.

Bu arada eczacının, dik kafalı çırağa olan memnuniyetsizliği arttı. Her zamanki çatışmalardan birinin ardından, on beş yaşındaki delikanlı sokağa atıldı ve hiçbir geliri kalmadı. İş bulmak kolay değildi. İlk sınıfların lise öğrencilerine ders verdi, bir dersten diğerine koştu, tiyatro rolleri yazdı ve geçimini sağlamak için tashihçilik yaptı.

1901'de Yakov Sverdlov ve Vladimir Lubozki, sosyal demokratların illegal Nişni-Novgorod örgütünün üyesi oldular.

Nişni-Novgorod Parti Komitesi Yakov'u, çağrılarının ve bildirilerin dağıtımıyla görevlendirdi. Eski oyun arkadaşlarını topladı, onları coşkusu ve örnek tutumuyla sürükledi. Atak ve becerikli delikanlılar, bildirileri şehrin avlularında dağıttı, posta kutularına, ev kapılarının altına attı ve çitlere yapıştırdılar.

Yakov, babasını sık sık ziyaret etti. Büyük kardeşleri olan Sinovi ve Sofya, daha o zaman bağımsızlaşmıştı. Evde, bir küçük kız kardeşi ve iki küçük karde-

Ŗi kalmıŖtı. Onların hepsi, özellikle kız kardeŖi Sara, Yakov'a isteyerek yardım ediyordu. Sara'ya, gizli bir mektubu bir yoldaŖa verme görevi verilebilirdi, görevini tam anlamıyla yerine getireceğinden emin olunabilirdi. Mektubu, kime verip vermeyeceğini biliyordu. Tehlike durumunda, jandarmaların ve polislin eline geçmesin diye mektubun yutulması gerektiğini de biliyordu.

En sıcak iliŖki, eskiden olduğu gibi Yakov ve babası arasındaydı. Baba, oğluna tam anlayıŖ gösteriyordu ve onu her Ŗeyden çok seviyordu. Herhangi bir olanağı olduğu zaman Yakov'u maddi olarak destekliyordu ve Yakov, babasını, atölyede birçok ıracak alıŖtıėı için Ŗaka olsun diye sömürücü olarak nitelendirdiğinden çok alınıyordu.

Sverdlov ailesinin evi, NiŖni-Novgorod bolŖeviklerinin buluŖma yeri oldu. Çoğu kez orada, polise görünmemesi gereken illegaller, birkaç gün veya bir hafta boyu kalıyordu. Saklanma yeri olarak, önceleri Sverdlov ve Lubozki'nin silahlarını sakladıkları çatı kullanılıyordu.

Yakov'un babası; evinin holünde yabancı insanlar ortaya çıktığında, çatıya çıktıklarında, Yakov'un kız kardeŖi yukarıya ekmek götürdüğünde, baŖı üstünde dikkatlice atılan adımları duyduğunda hiçbir Ŗey bilmiyormuŖ gibi yapıyordu. Bir defasında Ŗyle dedi:

"atıdaki yuvarlak pencerecik ivilenerek kapatılmamalıdır. Aniden evde yangın çıkarsa, ki bu olabilir, çatıya tırmanılabilir ve oradan sokağa atlanabilir." Bunu söylerken de kurnazca gülerdi.

Babasının atölyesindeki iŖilerle Yakov'un arkadaŖa bağı vardı. Burada, gizlice, parti örgütleri için

mühürler yapılırdı ve pasaportlar için polis mühürleri taklit edilirdi; atölyede çalışan işçiler, gizli matbaa için matbaa harflerinin bulunmasına yardımcı olurlardı. Her şey dikkatli ve gizli oluyordu. Polis, ev araması yapmayı düşündüğünde "yasak" olan bir şeyi zor bulurdu.

Bu yıllar, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin oluşum yıllarıydı. Ocak 1900'de Vladimir İlyiç Lenin, Suşenskoye köyündeki sürgün cezasını çektikten sonra merkezi Rusya'ya geri dönmüş; en geniş halk kitlelerinin ajitatörü, propagandacısı ve örgütleyicisi olması gereken, bütün Rusya için siyasi bir gazetenin kurulması amacıyla canlı bir çalışma geliştirmişti. Lenin'in bu devasa eseri, Aralık 1900'de yayımlanan "İskra"nın ilk sayısı ile taçlandı.

Şimdi devrimci sosyal demokratların ve işçilerin artık kendi gazetesi vardı. Gazete onlara, gelişmenin perspektiflerini açıklıyor, işçi sınıfı önünde duran görevleri aydınlatıyor ve büyüyen hareketin güncel sorunlarına cevap veriyordu.

Nişni-Novgorod da bu gelişmenin dışında kalmadı. Nişni-Novgorod'da ilk siyasi gösteriye, Maksim Gorki'nin şehirden uzaklaştırılması neden olmuştu.

7 Kasım 1901'de Gorki'nin jandarmalar tarafından şehirden uzaklaştırıldığı haberi Nişni-Novgorod'da hızla yayıldı. Nişni-Novgorod'da yaşamak ona yasaklanmıştı.

Kötü havaya, gözleri kapatan kar fırtınasına rağmen istasyonda gençlerden, öğrencilerden ve zanaatçılardan oluşan kalabalık bir grup toplanmıştı. İstasyona varabilmek için fırtınalı rüzgardan korunma olanağı olmayan geniş Oka üzerinden geçmek gereki-

yodu. Gorki, çok kalabalık bir insan kitlesi tarafından çevrelenmişti. "Yaşasın özgür konuşma", "Kahrolsun despotizm" çağrıları duyuluyor ve devrimci şarkılar söyleniyordu.

Gorki, kendisiyle vedaya gelen insanların dağılmaları için uğraşıyordu: "Hiç beklemiyordum, oldukça duygulandım" diye heyecanla konuştu yazar: "Endişeleniyorum, ne de olsa kendinizi tehlikeye atıyorsunuz..."

Tren hareket ettiğinde insan kitlesi istasyonu terk etti, hareket bir gösteriye dönüştü, devrimci şarkılar söyleyerek Nişni-Novgorod'un ana caddesini boydan boya yürüdüler. Tramvaylar durdu, yoldan geçenler gösteriye katıldı ve tiyatro önündeki merkezi alanda miting yapıldı. "Iskra"nın 13. sayısında bu gösteriler, Lenin tarafından, çarlık zorbalığına karşı halkın güçlü protestosunun başlangıcı anlamına gelen gösteriler olarak tanımlandı.

Örgütlü bir ortaya çıkışı beklemeyen polis, göstericilere karşı harekete geçemeyecek kadar kendini kaybetmişti. Ama polisler gösterinin en aktif katılımcılarının farkına varmış ve bunu daha istasyondayken not etmişti. Bunların arasında on altı yaşındaki Yakov Sverdlov da vardı. Belli bir zaman sonra o, tutuklandı; ama uzun bir zaman için değil. 20 Aralık 1901'de "Iskra", "3 Aralık'ta eski lise öğrencisi Sverdlov, 7 kasımdaki gösteriye katıldığı şüphesi nedeniyle tutuklandı" diye yazıyordu.

Böylece Sverdlov ismi ilk defa Leninist "Iskra"nın sayfalarında görüldü.

Devrimci Olgunluğa Doğru

RSDİP'in Nişni-Novgorod Komitesi, Sverdlov'a, giderek daha ağır görevler veriyordu. Yakov, artık sadece bildirileri dağıtmıyor, örgüte "teknik" -matbaa harfi- mühür ve pasaport sağlamakla yetinmiyordu; Sormovo'nun işçi çevrelerine propagandacı olarak da gönderiliyordu.

Propaganda çalışmasının başlamasından itibaren Yakov, işçilerin kafasında oluşan soruları cevaplandırabilmek için bilgisinin yetmediğinin bilincindeydi.

Delikanlının masasında politik ekonomi, kültür tarihi ve Batı Avrupa'da işçi hareketinin tarihi üzerine kitaplar, "Komünist Partisi Manifestosu" ve Karl Marks'ın "Kapital"i de görülüyordu.

O yıllarda genç bir insan için çok sayıda siyasi akım ve nüansları arasında yolunu bulmak, doğru yolu seçmek kolay değildi. Ama Yakov Mihayloviç, bildiğinden şaşmadı. Leninist "Iskra", onun daimi yol göstericisiydi. O, Yakov'un ayakları üstünde sağlam durmasına yardım ediyordu. "Iskra"yla işçi çevrelerine gidiyor, menşevizme eğilimli yaşlı yoldaşlarla da tartışıyordu. "Iskra"nın, sadece akşamki boş zaman-

larını değil, bütün yaşamını devrime adayın insanların yetiştirilmesi çağrısı, genç Sverdlov'un en çok gördüğü düşe denk düşüyordu. Bu çağrının kendisi gibi olan insanlara yönelik olduğuna inanıyordu. "Iskra"nın ilk sayısında basılan Lenin'in, "Hareketimizin En Acil Görevleri" makalesini okuduğunda, "bu beni ilgilendiriyor" diye düşündü.

Nişni-Novgorod ve Sormovo'daki parti çalışması, giderek daha çok insanı kapsamına alıyordu.

Komitenin verdiği görev üzerine Yakov, işçiler arasında yeni çevreler örgütüyor ve onlar için yayın temin ediyordu. Ona yakın olan yoldaşlarını enerjisiyle hayrete düşürüyordu. Gün boyu Nişni-Novgorod ve Sormovo'nun çeşitli yerlerinde bulunuyordu. Her parti çalışmasını kolayca ve neşelice yapıyordu. Küçük ve önemsiz de olsa, parti örgütü için zorunlu olan bir işi asla reddetmedi.

Sverdlov üzerine Lenin şöyle diyordu: "Çalışmasının ilk döneminde, henüz delikanlıyken, siyasi bilinci henüz uyanırken, o, kendisini derhal ve tamamen devrime adanmıştı."

17-18 yaşındaki Sverdlov'u hatırlayan yoldaşlar; devrimci işçilerin, Nişni-Novgorod Komitesinin sadık yardımcılarında genç neslin, Yakov etrafında gruplaştığını bildiriyordu. Yakov Sverdlov, yoldaşlarına gelişmelerinde yardım ederken, işçi gençlik içinde de bizzat kendisi büyüdü; onlardan yaşamı anlamayı öğrendi; arkadaşlığın, dayanışmanın, sabırlı olmanın ve boyun eğmezliğin büyük gücünü öğrendi.

Nisan 1902'de Nişni-Novgorod'da, Kazan'dan çıkartılan ve Nişni-Novgorod'da polis gözetiminde olan Kazan Veteriner Enstitüsü öğrencisi sosyal

demokrat Rurikov öldü. Onun ölümü bütün şehri galeyana getirdi. Parti örgütü, cenazeye katılma kararı aldı. Ama olası gösterilerden çekinen polis şefi, Rurikov'un yakınlarına, defin için dört gün izin vermedi ve şehir kilisesinde onun için mevlüt okunmasını yasakladı.

Ama defin günü çok sayıda insan mezarlık kilisesine geldi. Kilise dini töreninden sonra, matem marşı ve "Ölümsüz kurban, sükut ediyorsunuz" sesleri duyuldu. Üzeri el yazmalı matem bantları görüldü. Törene katılanlar arasında bildiriler dağıtıldı. Tabii ki Yakov da buradaydı. Mezarlık kuşatıldı, protokol düzenlendi ve Sverdlov ismi yeniden polis listesine geçti. Yeni bir tutuklama tehlikesi var olduğundan dolayı Yakov, birkaç gün gizlendi. Tutuklanmamalıydı, çünkü 1 Mayıs yaklaşıyordu ve Sormovo'da olduğu gibi, Nişni-Novgorod'da da gösteriler hazırlandı. Yani Yakov, bu günlerini hapisanede geçiremezdi.

1 Mayıs 1902, bir dizi siyasi gösteriden dolayı Rusya için önemli bir gün oldu. Bu gösterilerden Gorki'nin mükemmel eseri "Ana"da çok güzel anlattığı Sormovo'daki gösteri özellikle belirtilmelidir. Gösteri, sosyal demokrat partinin Nişni-Novgorod ve Sormovo Komitesi tarafından örgütlenmişti. Başında Pyotr Salomov ve yoldaşlarının bulunduğu binlerce işçi, sokaklarda yürüdü. Gösteri, polis ve ordu birlikleri tarafından dağıtıldı, önderleri hapisaneye atıldı.

Sverdlov, gösterinin hazırlığına katıldı. Birkaç gün sonra polis, onun izini buldu ve Yakov, yeniden tutuklandı. Küçük kardeşi Venyamin de tutuklandı. 15 Mayıs'ta Arsamas'tan Maksim Gorki, Pyatnizki'ye şöyle yazıyordu: "Nişni-Novgorod'da kötü şeyler

oluyor. Korkunç! Tiksindirici caniler!, siyasi ajitatörler, devrimciler, gravürcü Sverdlov'un oğulları yakalandı ve hapishaneye atıldı. Korkunç! Şimdi düzen bayram ediyor ve Rusya kurtuldu!.. Caniler 6 Mayıs'ta, gösteri esnasında, sokakta yakaladılar... Büyük olan daha 15 yaşında, küçüğü 13. Onların üçüncü kardeşi altı yaşında; bu henüz hapishaneye tıklmadı. Dördüncüsü (Sinovi -KS) şu anda benim yanımda ve gülmekten katılıyor. Darkafalı bir ruh! O, en büyüğüdür, 18 yaşında."

Nişni-Novgorod gençliği gerçekten de, 5 Mayıs'ta (Gorki'nin yanlışlıkla yazdığı gibi 6'sında değil) şehrin merkezinde devrimci bir gösteri düzenlemişti. Gösteri, akşamüstü, sokakların insanlarla dolu olduğu zamanda başlamıştı. Sokaktan geçenler arasından yaklaşık 30 kişilik bir grup ayrılarak, "Kahrolsun mutlakiyet" yazılı bir bayrak kaldırdı ve devrimci şarkılar söyleyerek Bolşaya Pokrovka'ya doğru ilerledi. Vladimir Lubozki, gösteriye önderlik yapıyordu.

Sormovo'daki olaylardan sonra polis tetikteydi. Gençler, hemen çembere alındı. Yürüyüşe katılanları hapishaneye götürmek için arabaya bindirmeye çalıştılar. Tutuklananlar, arabayla gitmeyi reddetti ve polis gözetiminde yürüyerek gitti. Hapishaneye giderken devrimci şarkılar söylemeye başladılar. Refakatçi polisler yumruklarını ve tabancalarını kullandı. Kaldırımında çok sayıdaki insan kitlesi tutukluları takip etti ve tutuklamanın kendisi bir gösteriye dönüştü.

Lubozki, bir polis memurunun kaba güç kullanımına bir yumrukla cevap verdi, ama bu, ona pahalıya mal oldu. Sormovo ve Nişni-Novgorod gösterici-

leri eşzamanlı mahkum edildi. Çarlık mahkemesi onlarla vahşice hesaplaştı. Altı Sormovolu –Salomov, Samilin, Bikov ve diğlerleri (ve iki Nişni-Novgorodlu genç, Moysseyev ve Lubozki) bütün haklarından mahrum kılındı ve Sibirya'nın en uzak yerlerine ömürboyu sürgün edildi. Volodya Lubozki henüz 16 yaşındaydı!

Yakov, tutuklanmasından iki hafta sonra serbest bırakıldı. Yeniden enerjik bir şekilde işe koyuldu, ama şimdi daha dikkatli hareket ediyordu. Parti çalışmasına hasredebileceği özgürlük günlerine, eskisine nazaran daha çok kıyınets biçiyordu. Daha o zaman Yakov, bir işi ertesi güne sarkıtmamayı kural haline getirmişti. Çünkü o, her an yeniden zindana atılabilirdi.

1902'de Nişni-Novgorod'da Vladimir İlyiç'in "Ne Yapmalı" kitabı yayımlandı. Sverdlov, onu sürekli okudu ve Lenin'in her cümlesi üzerine düşündü.

Bu dönemde Yakov bir alışkanlık daha edindi. Her gün bir kitabın incelemesini tamamliyordu. Yakov'un, birkaç defa ajanları atlatarak yorucu bir günden sonra, ancak geç vakitte eve geldiği seyrek değildi. İnanılmaz bir yorgunluk her kasını, beyninin her hücre-sini felce uğratıyordu. Ama, en azından bir saat bile olsa, Marks ve Lenin'in kitapları üzerine, tarih ve politik ekonomi araştırması üzerine okumadığı hiçbir akşam yoktu. Okuyordu, özet yapıyordu ve kendini etkileyen, özellikle karmaşık sorulara yeniden dönüyordu.

Sormovo gösterisinden sonra faaliyet daha da zorlaştı. Çünkü polis denetimini artırmıştı, sokakta ajanlılık yapanların sayısı artırılmıştı, ama aynı zamanda işçiler de kendi güçlerinin bilincine varmıştı. İlegal

çevrelere akım büyüktü. İlegal kitaplar ve bildiriler, adeta insanın elinden kapılıp okunuyor ve onlardan geriye bir şey kalmayacak kadar sık okunuyordu. Soruşturma ve tutuklamalara rağmen sosyal demokratların Nişni-Novgorod örgütü büyüdü.

Jandarma, Sverdlov'u artık gözden kaçırmıyordu. O, sürekli gözetim altında tutuluyordu. Yakov'un gençliğine rağmen Ohrana onu, mutlakiyetin tehlikeli düşmanı olarak görüyordu.

Nişni-Novgorod soruşturma şubesi polis idaresine şöyle bildiriyordu:

"Nişni-Novgorod'da yaşayan Yakov Sverdlov... aktif bir devrimcidir. O, Pensa'ya gizli yayın dağıtımını yapıyor. Yakov Sverdlov, gizli polis kontrolü altındaki Sergey Somov'la sıkı ilişki içinde, işçi çevrelerine yakındır ve örgütün aktif üyesidir..."

Yaklaşık bu dönemde Yakov, küçük gizli bir matbaa kurdu. Bu iş bütünüyle Yakov tarafından kurulan, öğrenci gençliğin devrimci çevresi tarafından yapıldı. Bu çevreye Nikolay Rastopçin, Vera Savina, Maşa Şçepetilnikova ve başka kişiler dahildi.

Yakov, Vera Savina'nın ebeveynlerinin hemen hemen hiç evde olmadıklarını öğrendikten sonra, ilişkisini sürdürdüğü eczacı çıraklarının temin ettikleri bir teksir makinesini Vera'nın evine yerleştirdi. Ayrıca, Vera'ya jelatin ve kağıt getirdi ve bildirilerin basımını örgütledi. Yakov, bu bildirilerin çoğunun yazarıydı. Çevre katılımcılarının basacağı çok şey vardı. Bundan dolayı çalışmayı mükemmelleştirdiler ve teksir makinesi normal olarak 100 nüsha yerine 250 nüsha basmaya başladı. Teksir makinesini ani bir polis baskınında herhangi bir iz bırakmadan hemen

yok edebilecek bir şekilde yerleştirmeyi başardılar. Sadece bildiriler değil, bu teksirle broşürler de basıldı ve hatta "Komünist Parti Manifestosu"nun baskısı dahi hazırlandı.

Çevrenin çalışmalarını hatırlarken Vera Vassilyevna Savina şöyle yazıyordu: "Bazen Yakov, bana ve Maşa Şçepetilnikova'ya gece için acil bir iş verirdi. Aile üyeleri gece ışığı görmesin diye odamızdaki bütün kapı aralıklarını yastıklarla tıkadıktan sonra sabaha kadar çalışırdık. Başlangıçta bize bildirileri dağıttırmadı. Çünkü o, bu işi yaparken tecrübesizlikten dolayı yakalanacağımızdan çekiniyordu. Ama sonraları bize dağıtım görevlerini de verdi... Yakov Mihayloviç, çok canlı ve neşeliydi, dikkati çeken bir konuşma üslubu vardı. Şakacılık onu asla terk etmedi. O, akıllı ve ateşleyici konuşurdu. Maşa ve ben, Yakov'dan yaşlı olmamıza rağmen, o, düşüncelerinde ve hükümlerinde, bizden olgun bir insandı."

Polis ajanlarına karşı mücadelede elde edilen tecrübeler ve onun doğuştan keskin akıllı oluşundan dolayı, Yakov, erken bir dönemde, hangi evlere girip çıktığını ve hangi insanlarla buluşmak istediğini tespit etmek için bir ajanın kendini takip edip etmediğini fark ediyordu. Onu takip etmek kolay değildi. Çünkü o, izini kaybettirip, takipçileri atlatabiliyordu. Yakov henüz 18 yaşında bile değildi, ama ajanları, gençliğe özgü gayret ve coşkuyla atlatıyordu. Bu tehlikeli, ama zorunlu bir mücadeleydi. Yakov'un bütün şehirde araştırdığı ev geçitleri sonuç verince, ajanın izlemekten vazgeçmemesi durumunda Volga'nın تنها kıyısına giderdi. En ateşli ajan dahi oraya, işçilerle karşılaşım korkusuyla gitmeye cesa-

ret edemezdi. Böyle bir karşılaşma onun için çok kötü sonuçlanabilirdi. İşçiler, özellikle de fabrika gençliği için Ohrana'nın gayretkeş uşaklarıyla hesaplaşmak bir eğlenceydi. Bazıları, dişleri ve hatta kaburgaları kırılana kadar tam anlamıyla pataklanırdı. Sverdlov'un 1902'de yönettiği çevrenin katılımcılarından İvan Aboimov, Yakov'la Marien Völcchen'den gelerek Polevaya'dan Pokrovka'ya gidişini şöyle hatırlıyor:

"Akşamın geç saatleriydi. Hızlı gidiyorduk. Benden yarım adım önde giden Yakov yoldaş, aniden şöyle dedi; 'Anlaşılan o ki, birisi bizi takip ediyor... yavaş yürüyelim.'

Dikkati çekmeksizin adımlarımızı yavaşlattık ve aynı zamanda arkamızdan gelen de yavaşladı. Yakov neşeli bir şekilde; 'Hızlı git, ama hemen değil ve sana yetişirse çenesine bir yumruk yapıştır' dedi."

Babasının evinde inşa ettiği gizli bir geçişi kullanarak ajanları sık sık aldatırdı. Sverdlovların evinin önünde büyük bir koridor vardı. Bir kapı buradan oturma odalarına açılırdı, diğeri de tuvalete. Yakov, tuvaletin bir duvarından bir tahta parçası çıkartarak ince bir aralık oluşturmuştu. Bu aralıktan komşu evin koridoruna geçilebiliyordu. Orada da bir kuyumcu atölyesi vardı. Çıraklar arasında Yakov'un çok sayıda arkadaşı vardı.

Ajanlar, Yakov'u inatla takip ettiklerinde ve onun da Volga'ya gitmeye zamanı olmadığına, masumane bir çehreyle babasının evine giderdi. Kız kardeşi tuvaletteki tahtayı çıkarmasına yardım ederdi ve sonra da yerine yerleştirirdi. Ajanlar Sverdlovların kapısını gözlerini kırpmadan gözetlerdi ve Yakov buradan

kuyumcu atölyesini, yan sokağa açılan bir kapıdan terk eder ve kaybolurdu.

Artan tecrübeyle devrimci çalışmadaki ustalık da büyüdü. 1902'nin sonunda RSDİP'in Nişni-Novgorod Komitesi Yakov'a yeni bir görev verdi. Büyük gizli bir matbaa kurmakla görevlendirilmişti.

Matbaa şehrin merkezinde, büyük gösterişli bir evde, ana caddelerin birisinde kurulacaktı. Sorun Yakov'a açılmadan önce komiteden yoldaşlar, böyle bir evi arayıp bulmuştu. Ev sahibesi devrimci harekete sempati duymasına rağmen, parti çalışmasına doğrudan katılmıyordu ve şüphe dışıydı. Bu, çok uygundu. Yakov, odaları gördükten sonra derhal reddetti. Bir kapıcının sürekli evin giriş kapısında durduğunu, açık ki, ev sakinlerini çok iyi tanıdığını tespit etti. Bu adam, her yabancıyı dikkatle süzüyor ve yoksul giysili olana hiddetli bakıyordu. Yakov, köşede, evin yakınında bir polis noktasının bulunduğunu da dikkate almıştı. Yakov, "kapıcının can sıkıcı sorularından nasıl kaçılır" diye düşünüyordu. "Polis noktasının ve kapıcının yanından geçerek kağıtlar ve boyalar nasıl taşınacak? Basılmış bildirimler evden nasıl çıkartılacak?" Bunlar ufak tefek şeylerdi. Ama böylesi şeyler dikkate alınmaksızın gizli çalışma sürdürülemezdi. Yakov, belirlenen evi kabul etmedi ve Sormovo'da, işçi semtinde gizli matbaa için bir yer kiralandı; burada jandarmalar kendilerini, şehrin merkezine göre daha az güvenli hissediyorlardı.

Matbaa kurulduktan sonra Yakov, sürekli Sormovo'da görüldü. O, matbaadaki faaliyeti yönetiyor, yazıları, kağıdı ve boyaları temin ediyordu. Yoldaşlar baskı işini bitirdikten sonra, Sverdlov onlarla mutlaka

sohbet eder, onlara parti yaşamındaki yeni gelişmeleri anlatır, Rusya'daki ve yabancı ülkelerdeki işçilerin mücadelesi üzerine en son haberleri verirdi. Onların açısından böylesi konuşmalar oldukça önemli ve zorunluydu. Çünkü özel gizlilikten dolayı parti toplantılarına gidemiyor ve matbaanın bulunduğu evi, gerekli olmadıkça terk etmiyorlardı. Yani, tam anlamıyla keşişler gibi yaşıyorlardı.

O yıllarda Sormovo matbaasında çalışan Katya Sotnikova şu olayı hatırlıyor: Bir defasında Yakov, matbaaya, Sormovo işçilerine yönelik bir çağrının metnini bırakmıştı. Çağrı bir gecede iki bin adet basılacaktı. O gün Katya matbaada yalnız kalmıştı, üstelik baskı makinesi de bozulmuştu. Ne kadar uğraştıysa da makineyi harekete geçiremedi. İş durmuştu. Gizlilik kurallarına göre kesin yasak olmasına rağmen Katya, şehre, Yakov'a gitmeye karar verdi. Çağrı bildirimleri mutlaka basılması gerektiği için Katya, kuralları çiğneme cesaretini gösterdi.

Yakov Mihayloviç, Katya'yı, kendi başına şehirde dolaşmasından dolayı biraz eleştirdi, ama başka türlü hareket edemeyeceğinden dolayı da ona hak verdi. Hemen hazırlandı ve yürüyerek Sormovo'ya gittiler. Yol uzaktı ve mevsim kıştı. Lapa lapa kar yağıyordu ve rüzgar yüzlerini kamçılıyordu. Boş arazide daha zahmetliydi. Çünkü kar her yönden yağıyordu. Yakov'un giyimi yetersizdi; eski ve ince sonbahar palatosu ve babasından aldığı eski bir şapkası vardı. Ama, sanki fırtınanın farkında değilmiş gibi gözüküyordu. Hiçbir şey olmamış gibi gülüyor ve şaka yapıyordu, donmakta olan Katya'yı cesaretlendiriyor, yorulup yorulmadığını soruyordu. Matbaanın bulunduğu eve

böyle ulaşılar. Bodruma varabilmek için avludan geçmeleri gerekiyordu. Ev sahibinin köpeği, beklenmedik bir şekilde havlamasını diye Katya onu okşadı ve Yakov da bu arada bodruma indi.

Lambayı yakmadan önce perdeleri çektiler. Bodrum korkunç soğuktu. Soba, sabah erken saatte yakılmıştı ve çoktan sönmüştü. Şüphe uyandırmamak için geceleri yakılmıyordu. Yakov Mihayloviç ve Katya, donan ellerini gaz lambasının silindir kısmında biraz ısıttıktan sonra, işe koyuldular. Makine hemen çalışır hale getirildi ve sabaha karşı beşte iki bin bildirinin basımı bitti.

Yakov, bütün gece uyumamasına rağmen, jandarma ve polis ajanları sokaklarda görünmeden önce Sormovo'dan ayrılmak için bir an dahi tereddüt etmedi.

NIŞNİ-NOVGOROD

Hapishanesinde Baba Şehrine Veda

Genç Sverdlov'un devrimci yaşamı üzerine Ohrana'nın gizli ajanlarının sürekli izleme ve raporlarına rağmen, jandarmalar, onun ne zaman gizli çağrıları, bildirileri ve matbaa harf dizme makinesini yanında taşıyor olduğunu tespit edemiyordu. Bu çok önemliydi. Mahkemeye çıkarmak ve uzun bir dönem için zindanlara tıkmak veya uzak bölgelere sürgün etmek için Yakov'u suçüstü yakalamak ve ona "hükümet düşmanı" faaliyeti suçunu atmak istiyorlardı. Kanıt olmayınca idari cezayla sınırlı kalınıyordu ve bu, Ohrana için yeterli değildi. Bundan dolayı Ohrana, beklenmedik bir saldırıda bulunmayı kararlaştırdı ve 13'ü, 14 Nisan'a bağlayan gece (1903) Yakov, yeniden, üçüncü defa tutuklandı. Bu sefer jandarma başarılı oldu. Sverdlov'un üzerinde RSDİP Nişni-Novgorod Komitesi'nin 24 farklı bildirisini bulmuşlardı. Gerçi Ohrana, bildirilerin bizzat Sverdlov'a ait olduğunu veya onun tarafından basıldığını kanıtlayamadı; soru-

nu mahkemeye getirmek için materyaller yeterli değildi ama Yakov, yaklaşık altı ay tutuklu kaldı.

Tutuklamanın, hapisanenin, sıkı gözetimin, dış dünyadan tecritin, demirparmaklıkların ve kilitli kapıların bir devrimciyi etkisiz bırakacağı ve kahredici faaliyetsizliğe iteceği düşünülebilir. Bazı durumlar böyleydi de. Ama Yakov Mihayloviç, cesaretsizliğe kapılanlardan ve bir gün dahi olsa cesaretini kaybedenlerden değildi. Geç veya erken hapisten kurtulacağını biliyordu ve her türlü fedakarlığa hazırdı.

Yakov, hapisanede de aktif devrimci çalışmalarını durdurmadı. Pratik faaliyete zorunlu ara vermeyi o, devrimci teoriyi özümlemek için, her şeyden önce inatçı, ısrarlı bir şekilde araştırma yapmak için kullandı. Çoğu insan 18 yaşındaki Sverdlov'un 1903'te Nişni-Novgorod Hapishanesi'nde kalın, muşambaya sarılmış bir günlük tuttuğunu biliyor. Bu günlük şimdi Moskova Devrim Müzesi'nde muhafaza edilmektedir.

Bu günlükte; okunmuş kitapların bir listesi, politik ekonomi ve tarih üzerine özetler, taslaklar, cebirsel problemler ve şiirler var. Sverdlov'un ilgisini çeken sorunların kapsamı oldukça büyüktü. O, siyasi ve tarihi literatürü araştırdı, yabancı lisanları öğrendi, matematik ve edebiyata ilişkin yayınlar --düzyazı ve şiir-- okudu. Hapishane döneminde Yakov Mihayloviç, sadece sözlüklerin yardımıyla Almanca ve Fransızca öğrendi. Örneğin Marks, Hilferding, Heine ve Goethe'yi oldukça rahat ve akıcı bir şekilde Almanca'dan okuyabiliyordu.

Ama Yakov Mihayloviç, Nişni-Novgorod hapisanesinde sadece araştırmayla uğraşmadı. O, dış dün-

ayla ilişki kurmak için her fırsatı kullandı. Sverdlov, serbest bırakılan yoldaşlara çeşitli görevler verdi; kiminle ve nasıl ilişkiye geçmeleri gerektiğini öğretti. O, bu iş yapılırken not alınmasına asla müsaade etmedi ve sürekli olarak bütün adreslerin ezbere öğrenilmesini talep etti. Dışarıdan haber almayı örgütledi ve bunu yaparken olağanüstü bir beceri sergiledi.

Nişni-Novgorod Hapishanesi'ndeki döneminde ve bütün başka tutuklanmalarında Yakov Mihayloviç, tutuklu yoldaşların eğitimini örgütledi. Onlara, ne okumaları ve okurken neye dikkat etmeleri gerektiğini tavsiye etti, onlara okuduklarını kavramalarında yardımcı oldu, onlara kitap temin etti ve konferanslar, görüşmeler ve tartışmalar örgütledi.

Devrimci faaliyette henüz tecrübesiz olan gençlere (yaşa göre Yakov en gençlerinden birisiydi) sorguda nasıl hareket etmeleri gerektiğini, görünüşte basit bir sorunun sorgu hakiminin, çoğu kez tutuklanana tuzağa düşürmesine yardım ettiği için, sorulara cevap verilirken dikkatli olunması gerektiğini açıkladı. Parti faaliyeti sorunu üzerine asla konuşulmamalıydı.

Ağustos 1903'te jandarma Yakov Mihayloviç'i, kanıt yetersizliğinden dolayı hapishaneden tahliye etmek zorunda kaldı. Küf kokulu, rutubetli hapishane hücre-sindeki altı aylık pislikten sonra, tadını alarak derin derin nefes alması görülmeye değerdi! Serbest bırakıldığı gün kız kardeşi ve bir arkadaşıyla Nişni-Novgorod'dan 50 verst uzakta bulunan Kstovo köyüne bir vapur seyahati yaptı. Orada indiler ve bir çimenliğe yayıldılar. Yakov, ceketini çıkardı, amuda kalktı ve bisiklet sürer gibi yaptı. Ona eşlik edenler, özgürlüğe geri dönmüş olan Yakov'u, ancak bir dizi çaba sonucu

sakinleştirebildi. Gürültülü şehir yaşamından uzak olmak ne kadar güzel olursa olsun, Yakov ertesi gün Nişni-Novgorod'a gitmek için acele etti.

Birkaç gün dinlendikten sonra, hemen ve dinlenme bilmeksizin yeniden devrimci faaliyete koyuldu. Ona en çok ihtiyaç duyulan anda oradaydı. Ajitatördü, propagandacıydı, konuşmacıydı ve kalabalıkların örgütleyicisiydi. O, Sormovo'daki korsan gösterilerin örgütleyicilerinden ve en aktif katılımcılarından.

Bu gösteriler şöyle oluyordu: Vardiya değişiminden kısa bir zaman önce Yakov, gizlice işletmeye giriyordu. Vardiya değişiminden sonra, işçiler topluca çıkış kapısına yöneldiklerinde, giriş kulübesi yanında yapay olarak bir tıkanıklık yaratılır ve hemen, büyük bir insan topluluğu oluşturulur. Bu kitlenin ortasında Yakov, işçilerin eli üstünde yukarıya doğru kaldırılmış durumdayken, ateşli bir konuşma yapardı. Sverdlov, Sormovo işçilerinin yaşamındaki gerçekleri anlatırdı, onlara bütün Rus proletaryasının tahammül edilemez yaşam koşullarını örnekleriyle açıklar ve mücadeleye çağırırdı. Şaşkınlığa kapılan Ohrana birşeyler yapmaya başlamadan önce Yakov konuşmasını bitirmiş olur ve işçiler tarafından sıkı bir duvar gibi sarılmış olarak işletmeyi terk ederdi.

Temmuz 1903'te RSDİP'in II. Parti Kongresi yurtdışında gerçekleştirildi. Parti kongresi, Lenin'in, oportünizme karşı yeni tipte bir partinin oluşması için sürdürdüğü uzun ve çetin mücadelenin bilançosunu çıkardı ve işçi sınıfının gerçekten devrimci marksist mücadele partisinin, bolşeviklerin partisinin temelini attı.

Parti kongresi ve bu kongrede Rus sosyal demokratlarının bolşevik ve menşevik diye parçalanması

üzerine haberler ancak 1903'ün sonbaharında Nişni-Novgorod'a ulaştı. Nişni-Novgorod Komitesi'nin Grazianov ve başka bazı üyeleri menşeviklerden yana tavır aldı, ama örgütün en iyi kesimi bolşevikleri takip etti. Bu dönemde Nişni-Novgorod'da Lenin taraftarlarından güçlü bir grup oluşmuştu, onların arasında genç Sverdlov yönetici konumdaydı. Yakov Mihayloviç, daha ilk andan itibaren kayıtsız-şartsız Lenin'in tarafında yer almıştı. O, ölümüne kadar uzlaşmaz bir bolşevik olarak kaldı. Başka türlü de olmazdı, çünkü Sverdlov, kendisini Sormovo işçileri arasında, kendine pusula ve örnek olarak aldığı "Iskra"nın yardımıyla siyasi olarak geliştirmiş ve teorik olarak yetiştirmişti. Sormovo proletaryası arasındaki devrimci pratik, leninist çizgiyi her gün doğruluyordu. Genç Yakov için Lenin'in adı ve otoritesinden başka daha büyük ad ve tartışmasız otorite yoktu.

Bu konuda Yemelyan Yaroslavski şunları anlatıyordu: "Parti içindeki bölünmeden sonra Sverdlov, Nişni-Novgorod'da bolşevik grubun ilk örgütleyicisi oldu. O, diğerleri arasında en genç olanıydı. O dönemde orada Semaşko ve Vladimirski gibi yaşlı yoldaşlar, Desnizki (Stroyev), D. Pavlov ve başka güzide parti fonksiyonerleri çalışıyordu. Buna rağmen hepsi, Yakov yoldaşın yeteneğini, enerjisini ve örgütleyici özelliklerini tam olarak tanıyorlardı.

O, menşevik komiteden memnun olmayan bütün işçi komitelerini birleştirmeyi ve fiilen kendine özgü bolşevik bir komite kurmayı başardı."

Ama Yakov Mihayloviç Sverdlov için baba şehrinde devrimci çalışma, her gün daha da zorlaşıyordu. Polis, onu rahat bırakmıyordu. 1903'ün Eylül ortasın-

da, hapishaneden çıkışından bir ay sonra yeniden, dördüncü kez tutuklandı; ama kısa zaman sonra serbest bırakıldı. Sonra bunu yeni bir tutuklama izledi ve Şubat 1904'te Sverdlov iki yıl için, meskeninde açık polis denetimine tabi tutuldu.

Açık denetim, Yakov'u ellerinden ve ayaklarından bağıyordu. Nişni-Novgorod'da aktif parti çalışmasını yürütemiyordu. Devrimci çalışmanın olmadığı bir yaşam ise onun için anlamsızdı.

Bundan dolayı onun Nişni-Novgorod'u terk edip, tamamen yeraltına geçme sorunu doğmuştu.

Profesyonel Devrimci

RSDİP'in Yukarı Volga, Yaroslavl, Nişni-Novgorod ve Kostroma örgütlerini birleştiren Kuzey Komitesi, 1904 yılında Yakov Mihayloviç'i Kostroma'ya göndermeyi kararlaştırdı.

Vladimir İlyiç Lenin, bolşevik partinin temellerini oluştururken kadro ve profesyonel devrimci yetiştirmenin zorunluluğunu defalarca vurguladı. Lenin'in anlayışına göre; profesyonel devrimci, kendisini tamamen parti faaliyetine adanmalıdır, bu işi meslek olarak seçmelidir. Partinin görevleri için çok yönlü eğitime sahip olmalı, teorik ve pratik sorunlarda tutarlı olmalı ve mücadelede örgütsel atılganlık sergilemelidir. Düşmana karşı mücadelenin bütün tarzlarını ve metodlarını araştırmalı; tavrıyla, yaşam tarzıyla düşmanın dahi saygısını kazanmalıdır.

Bir profesyonel devrimcinin görevleri hakkında Lenin'in düşüncesi Sverdlov ve diğer genç bolşeviklerce heyecanla benimsendi. Bu, onlarda Lenin'in önerdiği tarzda yetişen bir profesyonel devrimci olma tutkusu uyandırdı.

İllegaliteye geçiş, sahte kimlikle ve tamamen parti faaliyetine adanmış yaşam, sürekli ve daima politik

soruşturmalarından sıyrılma zorunluluğu, bütün bunlar, Yakov Mihailoviç Sverdlov'un seçtiği ve şaşmazca sürdürdüğü yaşam yolunun mantıksal sonuçlarıydı.

Şimdi artık Yakov Mihayloviç'in nadiren kendine ait bir evi oluyordu. Çünkü sürekli konut değiştiriyordu ve çoğu kez, o anda hangi yoldaşın yanındaysa orada geceliyordu. Belli bir geliri yoktu, açlık ve sefalet içindeydi. Yakov Mihayloviç, bazen birinci veya ikinci katta oturan bir yoldaşın evine girmek için gecenin geç saatlerinde, su borularını kullanarak yukarı tırmanıyordu. Orada birkaç saat uyuyor ve komşuların şüphelenmesini istemediği için, sabahın erken saatlerinde evi terk ediyordu. Ama onun zorluklar ve yoksulluktan dolayı asla cesareti kırılmadı. O, kalbinin sesini dinleyerek tüm yaşamı için profesyonel devrimcilik yolunu seçmişti. Lenin, Yakov Mihayloviç'ten bahsederken şöyle diyordu: "Ailesiyle, eski burjuva toplumun bütün refahıyla ve alışkanlıklarıyla bağını tamamen koparmış, kendini sınırsızca ve karşılık beklemeksizin devrimin hizmetine vermiş olan bir insan..."

Sverdlov, RSDİP Kuzey Komitesi'nin verdiği görevi aldıktan sonra Nişni-Novgorod'dan ayrıldı. Yaroslavl'da kısa bir süre kaldı, Yaroslavl parti örgütüyle bağ kurdu ve sonra Kostroma'ya gitti.

Yakov Mihayloviç, kendine özgü enerjisiyle, Kostroma'da devrimci çalışmayı yoluna koymak için, parti kuzey komitesinin kendine verdiği görevin yerine getirilmesine koyuldu.

O yıllarda Kostroma, ülkenin en büyük tekstil merkezlerinden birisiydi. Bütün Kostroma'nın nüfusu ancak 40 bin iken, burada 12 bin işçi çalışıyordu. Çar-

lık Rusyası'nın tekstil sanayi alanında işçilerin durumu korkunçtu. Kostroma tekstil işletmelerinde, örneğin Belçika AŞ pamuk dokumacılığında, Kaşinskiş fabrikasında, Sotov tekstil fabrikasında ve diğerlerinde normal bir işçinin günlük ücreti 15 kuruşu geçmiyordu. Kadınlar ise sadece 9,5 kuruş alıyordu.

1903'te Kostroma'da fabrikatörler ve atölye sahipleri tarafından vahşice sömürülen işçilerin grevleri, gösterileri ve ayaklanmaları gündemdedi. Polis ve ordu, işçilerle barbarca hesaplaştı, ama devamlı, yeni yeni eylemler oldu. İnsani olmayan ağır çalışmayla dermansız kalmış ve devamlı açlık tehlikesi içinde olan Kostromalı tekstil işçilerini hiçbir şey korkutuyordu.

Çarlık memurları, Kostroma işçilerinin artan mücadelesini baskı altına almak için hiçbir aracı kullanmaktan çekinmiyordu. Polis, ileri işçileri tutukluyor, onları hapishaneye atıyor ve yerel sosyal demokrat örgütü parçalıyordu.

Sverdlov, böyle bir dönemde Kostroma'ya geldi, işçiler arasında bağları yeniden kurmaya başladı. Yakov Mihayloviç, coşku ve inatla Kostroma fabrikalarında devrimci çevreleri yeniden canlandırdı, yayın temini ve dağıtımıyla ilgilendi. O dönem Kostroma'da yaşayan sosyal demokrat öğrencileri kendi etrafında topladı ve onları, işçi çevrelerine gidebilmeleri için eğitti. Onlara Lenin'den bir dizi yazı temin etti ve her birine, acilen Lenin'in "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" yapıtını araştırmalarını tavsiye etti.

Yakov Mihayloviç, gizli parti matbaasını yeniden faaliyete geçirmeye başladı. Bundan dolayıdır ki Kostroma parti örgütü, daha 1904 sonunda yeniden

taban tuttu ve çalışmalarını görülür şekilde aktifleştirdi.

Yakov Mihayloviç, işçilere devrimci hareketin görevlerini açıklamak için bolşevik ajitatörlerin doğrudan işçi kitlelerine hitap edebilecekleri her olanağı kullandı. Aynı zamanda o, Kostromalı bolşeviklere, liberaller tarafından düzenlenen büyük toplantıları proleter gösterilere dönüştürmeyi öğretti.

8 Aralık 1904'te Kostroma'nın liberal burjuvazisi bir ziyafet düzenledi. Moskova Oteli'nin büyük salonunda sofralar kuruldu ve zengin bir ziyafet hazırlandı. Masalarda liberal Zemstvocularla birlikte Duma milletvekilleri, avukatlar ve halk içinde popüler olmak amacıyla ziyafeti düzenleyenler tarafından davet edilen bir dizi öğrenci ve işçi de oturuyordu. Liberallerin çekingen, ölçülü ve hükümet yanlısı konuşmalarından sonra sözü işçi sınıfı temsilcilerine verme talebi yükseldi.

Bu ziyafete katılan eski bolşevik P.N. Karavayev, hatıralarında bu olay hakkında şöyle der: "Önce iki sosyal demokrat konuştu. Devrimci konuşmaları, genel dikkati kendi üzerlerine çekti. Sonra yoldaş Sverdlov söz aldı. Yakov Sverdlov, burjuva liberallerin korkak, ihanetçi tavrını eleştirdi ve onların, nihai olarak sınıfsal doğaları gereği kaçınılmaz olarak devrime ihanet edecekleri; sadece proletaryanın geniş halk kitlelerini kendine çekerek çarlık monarşisi üzerine zaferi garanti edebileceği tespitini yaptı. Dinleyicilerine, işçilere, parti üyelerine ve öğrencilere, yaklaşan devrimde proletaryanın görevlerini canlı ve etkileyici bir tarzda açıkladı... ve zafere giden yolu, ana hatlarıyla açıkça ortaya koydu; silahlı halk ayaklan-

masının örgütlenmesi. Önderimizin her sözüne büyülenmiş gibi kulak veriyorduk.”

Sverdlov'un konuşmasından sonra liberal Zemstvocular, geri plana çekildi, onların bir kısmı, daha ziyafet devam ederken dikkati çekmeden toz olmaya çalıştı, bir kısmı köşelere çekildi. Ama işçiler salona hakimdi ve devrimci ruhlu bir toplantı yaptı.

1905 senesi 9 Ocak kanlı pazarıyla başladı. Bütün dünya çarlığın korkunç cinayeti üzerine sarsılmıştı; o gün çarlığın emriyle Petersburg'da bin kişilik barışçıl bir işçi gösterisi üzerine ateş açıldı. 9 Ocak'dan sonra Rusya'nın işçi sınıfı, çara olan güveninin son kalıntılarını da kaybetti. Petersburg, Moskova, Bakü ve başka büyük sanayi şehirlerinde ordu güçleri ve polisle silahlı çatışmalara dönüşen işçi grevleri patlak verdi. Lenin tarafından yönetilen bolşevik gazeteler, önce "Vperyod" ve Mayıs 1905'ten itibaren de "Proletari" tam bir eylem programı tespit etti ve kitleleri silaha, mutlakiyete karşı mücadeleye çağırdı.

Ocak olayları Sverdlov'u Kostroma'da buldu. Kostroma komitesi, o dönem yeniden çalışan gizli matbaada, çarlığa karşı ayaklanmış olan Petersburglu işçileri desteklemeye çağıran bildiriler bastı. Şehrin dışında, Kostroma kıyısındaki mağaralarda sürekli işçi toplantıları yapıldı. Soğuk, korkunç ve dondurucu bir kıştı. Ama Kostroma'nın işçileri toplantılara küme küme geliyordu ve hemen hemen her toplantıda Yakov Mihayloviç Sverdlov onlara hitap ediyordu.

Bu arada Nişni-Novgorod jandarması, kaybolan Sverdlov'u arıyordu. Jandarma Yakov Mihayloviç'in bir mektubunu ele geçirmiş ve böylelikle onun izini bulmuştu. Yakov, Nişni-Novgorod'da olduğu gibi

burada da gözetlendiğini fark etmişti. Bu durumda, Kostroma'dan kaybolmak zorunda kaldı.

1905'in Nisan sonunda Yakov Mihayloviç, Kostroma'dan Yaroslavl'a taşındı ve Mayıs gösterisinin hazırlığına katıldı. Ama 1 Mayıs'ın hemen öncesi burada da polis tarafından izi bulundu ve Yaroslavl'ı terk etmek zorunda kaldı. Yaklaşık aynı dönemde yeniden Nişni-Novgorod'da görüldü ve RSDİP'in Sormovo komitesi tarafından örgütlenen birçok gösteriye katıldı.

İlkbahar 1905'teki bu Sormovo gösterileri özel cinstendi. Onlar, çoğunlukla su üstünde gerçekleştiriliyordu. Sıcak ilkbahar günlerinde yüzlerce kayık, fabrika gençliğiyle, normal yaşta ve yaşlı işçilerle tamamen dolu olarak, normal durumlarda sakin olan, ama ilkbaharda su taşkınlığı döneminde dalga dalga fırtınalı olarak kıyıyı basan bu küçük Paraşa ırmağına açılmıştı. Kayıklardan balalayka duyuluyordu ve akordeon çalınıyordu. Nehir üzerinde devrimci şarkılar duyuluyor, yayılıyor; ileri, mücadeleye ve zafere diye çağrılıyordu.

Kayıklardan birisinde, önceden saptanmış bir sinyal duyuluyor ve hemen diğer kayıklar tarafından çembere alınıyordu. Kürekler indiriliyor, şarkı susuyor ve Sormovo komitesinin konuşmacıları içtenlikli, ateşli konuşmalar yapıyordu. Gezinti, bolşevik bir gösteriye dönüşüyordu. Ama tehlike söz konusu olunca, kayıklar derhal bütün yönlere dağılıyor ve polis, kimseyi yakalayamıyordu. 1905 Nisanı'nın sonunda bir işçi buluşması da bu tarzda başladı. Diğer taraftan bu, leninist gazete "Proletari"de detaylı olarak anlatıldı. Bu sefer herkes gösteriye özellikle

itinalı hazırlandı. Sormovolu bolşeviklerin bulunduğu kayıklar kıyıya yanaştı, diğerleri de onlara katıldı. İnsanlar kayıklardan indiler ve kıyıda bin kişilik bir topluluk oluştu.

Bu buluşmanın aktif bir katılımcısı olan Sormovolu işçi ve bolşevik Ivan Çugurin, gelişmeyi şöyle anlatıyor:

“Kitle içinde daha ilk kelime olan ‘yoldaşlar’ duyulduğunda, herkesin konuşmaya gergin bir şekilde kulak vermesine neden oluyordu. Oldukça güçlü bir ses nehir üzerinde aksediyor ve kolayca, sanki tıkabasa dolu bir odadaymış gibi en sondakine, konuşmacıya en uzakta olana kadar ulaşıyordu. İnsanlar, susuyor ve küçük, ama iyi yetişmiş mütevazı şahıstan gözlerini ayırmıyorlardı.

Sverdlov konuşuyordu. Onun konuşması, hemen, önünde duran işçilerin en temel çıkarlarını dile getiriyordu. Konuşmacının derin inancı, dinleyicilere bulaşıyor, onların gözlerinin önünden işçi sefaletinin bilinen resimleri geçiyordu. Gözlerimizin önünde, Rus ordusunun Japonlara karşı savaşta, Mançurya topraklarında ve denizlerinde rezilce yenilgisinin suçluları, satılık çar generalleri ve bizzat çarın kendisi nasıl da canlanmıştı. Petersburg ve Moskova işçileriyle birleşme çağrısı, bolşevik bayrak altında mücadele çağrısı, herkes tarafından açıldı ve anlaşılıyordu.

Konuşmacı sözlerini bitirmişti, ama heyecanlanan ve ortak duygularla kaynaşan insanlar, tek tek ayrılıp gitmek istemiyordu. Şarkı söyleyerek Sormovo’ya yürüdüler. Kitle kortejinde bayraklar dalgalanıyordu. Birkaç dakika sonra yan sokaklardan atlı polis bölükleri görüldü ama korku değil, bilakis kor olmuş kin,

işçileri kuşatmıştı ve hiçbirisi, kaçmayı düşünmüyordu. İşçiler hızla, yakınlarında duran cüruf yığını taşımaya başladı. Kadınlar ve çocuklar çürufu önlüklerle veya eteklerle erkeklere taş taşıyordu, polisin üstüne taşlar yağıyor, atları şahlaniyor ve geriye dönüyorlardı. Polis rezil olarak destek alma ricasıyla geri çekilmek zorunda kaldı. İşçilerden kaçan bir polis, üniformasını çıkartıp attı ve iç çamaşırıyla koştu. Ancak yeni polis bölükleri ve altı yoldaşın yaralanmış olması, işçileri dağılmaya zorladı.”

Yakov Mihayloviç 1905’in ilkbaharında bulunduğu her yerde kararlı bir şekilde leninist çizgiyi ve çoğunluğun (bolşeviklerin- ç.n.) komitesinin görüşünü savundu ve III. Parti Kongresi’nin çağrılması için hazırlık çalışmalarına aktif olarak katıldı.

III. Parti Kongresi, 1905 Nisanı’nın ikinci yarısında Londra’da gerçekleşti. Kongre, Lenin ve bolşevik komite bürosunun inisiyatifi üzerine, menşeviklerin direncine rağmen toplanmaya çağrıldı ve Lenin’in önderliğiyle yapıldı. Bu, bolşevik bir parti kongresiydi. Kongre, Rusya’da gelişen devrimin temel sorunlarını araştırdı ve proletaryayı, devrimin önderi olarak belirledi. III. Parti Kongresi, silahlı ayaklanmanın hazırlığını, partinin ve Rus işçi sınıfının en önemli ve en ertelenemez görevi olarak gördü.

Yakov Mihayloviç, III. Parti Kongresi kararlarını, Lenin’in konuşmalarını ve yazılarını özümledikten sonra, parti kararlarının ve İlyiç’in direktiflerinin yerine getirilmesi için oldukça yoğun bir çalışma geliştirdi. Volga bölgesi şehirlerini bir bir dolaştı ve her tarafta bolşevikleri birleştirdi; Volga bölgesi işçi sınıfını mutlakiyete karşı mücadele için harekete

geçirdi ve menşeviklere karşı enerjik bir mücadele sürdürdü. Nişni-Novgorod, Yaroslavl, Saratov ve Samara'yı dolaştıktan sonra parti merkez komitesinin direktifiyle Kazan'a yerleşti.

O yıllarda Kazan, Nişni-Novgorod'dan ve Kostroma'dan önemli bir farklılığa sahipti. Burada Sormovo tersanesi ve Kostroma tekstil işletmeleri gibi büyük işletmeler yoktu. Burada Nişni-Novgorod'da olduğu gibi güçlü bir örgüt de yoktu. Kazan işçilerinin, az veya çok önemli eylemleri ancak Petersburg'daki ocak olaylarından sonra başlamıştı. 1905'in ilkbaharına kadar grevler, neredeyse tamamen ekonomik karakter taşıyordu.

Mayıstan sonra, özellikle de haziran-temmuzda şehir dışında işçi mitingleri ve tek tek işletmelerdeki korsan gösteriler sıklaştı. Bu gösterilerde ve toplantılarda ekonomik taleplerin yanı sıra siyasi talepler de dile getiriyordu.

Bolşevikler, Kazan komitesinde menşeviklere ve uzlaşmacılara karşı kararlı çıkış yapmaya başladı. Yakov Mihayloviç Sverdlov bu dönemde Kazan'a geldi. S.A. Losovski, V.M. Lihaçov, N.N. Nakoryakov ve Kazan Parti örgütünün başka aktif militanlarıyla birlikte Sverdlov, parti örgütünün sağlamlaştırılması, menşeviklerin kovulması için enerjik bir mücadele geliştirdi.

Yakov Mihayloviç, Kazan'a gelmesinden hemen sonra RSDİP Kazan Komitesi üyesi oldu ve orada oldukça aktif bir faaliyet geliştirdi. Yakov Mihayloviç, yerel bolşevik gazete "Raboçi"nin yöneticilerindendi ve bu gazete için birçok başyazı yazdı. O, bolşevikler

tarafından kullanılan legal gazete "Volçski Listok"un (Volga Gazetesi) da çalışanıydı.

Yakov Mihayloviç, RSDİP Kazan Komitesi tarafından yayımlanan ve işçiler arasında popüler olan çok sayıda bildiri ve çağrılar kaleme aldı. İşletmelerde Marksist çevrelerin kurulmasına, işçiler ve Kazan'daki garnizonun birlikleri arasında ajitasyon ve propaganda faaliyetinin gelişmesine eskisi gibi büyük önem veriyordu. Lihaçov ve Losovski'nin yanı sıra Sverdlov da, RSDİP Komitesi'nin en iyi ajitatörlerinden birisiydi. Kazan'da, ilk defa Andrey adıyla ortaya çıktı. Bu isim Ural'ın geniş emekçi yığınları arasında kısa zamanda çok popüler olmuştu.

Yaşlı Kazanlı işçi Şaşahmetov, "Andrey'in fabrikalarda görünmesi işçiler için devamlı yeni ve zorunlu şeyleri getirdi. Andrey ismi, işçiler arasında en çok sevilen isimdi" diye yazıyordu.

III. Parti kongresi kararlarının gerçekleştirilmesinde Kazanlı bolşevikler, silahlı ayaklanmanın hazırlığı rotasını takip etti. Bu dönemde Yakov Mihayloviç, bütün dikkatini Kazan Garnizonu birlikleri arasındaki devrimci faaliyetin gelişmesine çevirdi. Kışlalarda parti grupları oluşturuldu. Bu gruplarla faaliyet oldukça gizli yapılmak zorundaydı ve sadece en güvenilir yoldaşlara verildi. Deşifre olmaktan kaçınmak için Yakov Mihayloviç, kışlalarda askerler arasında bizzat görünmeyi göze almadı, fakat komitenin askeri grubunu doğrudan yönetti ve çalışmalarına yön verdi. Özel olarak askerler için yayımlanan bir dizi bildiriye kaleme aldı.

Nişni-Novgorod'dan Kostrom'a, Kostrom'dan Yaroslavl ve Kazan'a kesintisiz olarak işçi hareketi

çinde, devrimci proleterlerin ilk sıralarında Yakov Mihayloviç Sverdlov böyle mücadelede çelikleşmiş leninist olarak büyüdü ve olgunlaştı. Yemelyan Yaroslavski, Sverdlov üzerine şöyle yazıyordu: "Bir yerdeki çalışmayla yetinmiyor. Örgütsel yeteneği onu, her tarafta bir örgütler ağı oluşturmaya itiyor ve parti örgütlerinden, çevrelerden, bölge ve altbölge komitelerinden bir ağla Volga bölgesini örüyor; uygun düşen insanları seçiyor, onları her tarafta örgütleyici ve ajitator olarak görevlendiriyor; gizli yayınların yaygınlaştırılmasını örgütlüyor ve partimizin inşasında muazzam bir rol oynayan örgütsel çalışma yapıyordu. Bunun içindir ki, merkez komitesi, onu daha 1905'te kendi görevlisi olarak Ural'a gönderdi."

Vladimir İlyiç Lenin, Ural'a büyük değer veriyordu. O, Ural'ın dağınık sosyal demokrat örgütlerinin birleştirilmesinin hızlandırılmasına ve Ural'ın bolşevizmin bir kalesi olmasına çalışıyordu. Bu görevlerin gerçekleştirilmesi, Yakov Sverdlov'un birleştirmesi ve örgütlemesi gereken Urallı bolşeviklere devredilmişti. Yoldaş Andrey, Ural'da böyle ortaya çıktı.

Yakov Mihayloviç Sverdlov, leninist fikirleri yüzünün akıyla yaşama geçirdi ve Ural'da devrimci hareketin gelişmesine paha biçilmez bir katkıda bulundu. Ama kendisi de mücadele deneyimi olarak Ural proleteriyası saflarında çok şey öğrendi. İleri işçiler arasında, Ural'ın bolşevik partimizin seçkin önderlerini ilk sıralarına getiren mükemmel yeteneği, yeni güçle gelişti.

HAPİSTE VE ÖZGÜRLÜKTE

Mücadele Sürüyor

Yakov Mihayloviç 10 Haziran 1906'da hapisane hücresinin eşiğini geçerken, hapisane kapılarının bu sefer kesin ve uzun bir dönem arkasından kapandığının bilincindeydi. Somut bir kanıt olmamasının, jandarmanın onu zindana tıkması için engel teşkil etmeyeceğinin farkındaydı. Ona herhangi bir suç yüklemek ve onu uzun hapis cezasına çarptırmak için çarlık savcılarını ve mahkemeyi hiçbir şeyin engelleyemeyeceğini biliyordu.

Gerçekten de sorgu hakimleri ilk dönemde Sverdlov'un "hükümet düşmanı faaliyeti" için kanıtlara sahip değildi. Sahte pasaportla tutuklanmıştı. Gerçek adı, tutuklanma anında jandarma tarafından bilinmiyordu. Ciddi suç unsuru olabilecek dokümanları zamanında yok etmişti ve tutuklanma anında yanında bazı önemsiz notlardan başka hiçbir şey bulunmamıştı. Ama bunun ne önemi vardı ki? Ohrana, kimi ele geçirdiğini biliyordu. "Mihayliç"; ele geçirilemeyen, yakalamak için arkasında uzun zaman ve başarısız bir şekilde koştukları Yoldaş Andrey, nihayet ellerindeydi.

Bu arada tutuklamalar devam etti. Kısa zaman sonra gizli matbaa açığa çıkarıldı, Mişa Turkin ve Şura Kostareva tutuklandı. Klaşa Kirsandova da polis eline geçti. Mücadele Grubu'nun çoğu üyesi tutuklandı ve provokatör Votinov tarafından açığa çıkarılan silah deposuna el kondu.

36 kişi, iddianamede tanımlandığı gibi kendisini "RSDİP Perm Komitesi olarak isimlendiren ve açık ki Rusya'da sosyalist bir düzenin kurulması için halk kitlelerinin galeyana getirilmesiyle darbe yapmayı, monarşiyi yıkmayı ve demokratik bir cumhuriyet kurmayı faaliyetinin amacı yapmış olan" bir "cinayet şebekesi" kurmak suçlamasıyla dava edildi. Tutuklananların çoğu 22-23 yaşındaydı. En büyüğü 30 yaşındaydı. Ama Şura Kostareva, daha 17 yaşındaydı. Yakov Mihayloviç, tutuklanmasından bir hafta önce 21 yaşına basmıştı.

Tabii ki bu kadar yoldaşın tutuklanması, matbaaya ve silah deposuna el konması sırasında bazı dokümanlar da sorgu hakiminin eline geçmişti. Özellikle matbaanın aranması sırasında bir bildiri metni ve Sverdlov'un bizzat yazdığı Mayıs ayı için Perm komitesi hesabı bulunmuştu. Bu dokümanlar imza taşımalarına rağmen, grafik bir ekspertize onları kimin kaleme aldığı tespit edilebilirdi.

Bütün bunlar Sverdlov'un, Ural parti örgütünün yöneticisi olduğu şeklinde bir suçlama için yeterli değildi; faaliyetimiz üzerine, şu veya bu yoldaşın rolü üzerine tutuklananlardan hiçbirisi herhangi bir ifade vermedi. Biz Bolşevikler, soruşturma esnasında gizli çalışmamızın içeriğini ve metodlarını açığa çıkarabilecek hiçbir şey söylemedik, korkanlar ve sorgulamada

yeraltı çalışması üzerine ifade vermeye başlayanlar, Bolşevik Parti'nin saflarından atıldı.

Ama bizlerin ifadesi olmaksızın da jandarma, Ural bolşevikleri arasında Andrey'in konumunu biliyordu ve esas mesele de buydu.

RSDİP Perm Komitesi davasında sorgulamalar, yaklaşık bir buçuk sene devam etti. Hücreden hücreye, hapishaneden hapishaneye götürüldük ve sorgulamanın sonu gelmek bilmedi.

Mahkeme, ancak 1907 sonbaharında yapıldı. Dava edilenler, çeşitli ağır cezalara çarptırıldı. Yakov Mihayloviç'e iki yıl kale (zindan -ç.n.) hapsi cezası verildi ve bir buçuk yıl süren sorgulama tutukluluğu hesaba katılmadı. Böylelikle ceza üç buçuk seneye çıktı. Bana bir yıl kale hapsi verildi. Böylelikle iki buçuk yıl hapishanede kaldım. Buna rağmen şanslıydık. Bu, bolşeviklere karşı "hafif" hükümlerin verildiği son davaydı. Bunu takip eden davalarda ağır ve uzun hapis cezaları verildi.

Kale hapsi, hapisliğin en sert biçimiydi. Çarlık mahkemesi, kale hapsine, özellikle mutlakiyetin tehlikeli düşmanları olarak gördüğü kişileri çarptırıyordu.

Kale hapsi mahkumiyeti, neredeyse tamamen tecrit anlamına geliyordu. Çünkü böyle tutuklular, hücrelerde tek başına tutuluyordu. Ural'da kale hapsi, ya Perm ya da Yekaterinburg Hapishanesi'nde çekiliyordu. Ama o yıllarda her iki hapishane de devamlı dolu olduğu için, mahpuslar ortak hücrelere tıkıldı ve böylelikle de sıkı tecrit olanaksız oldu.

Perm Komitesi davasında tutuklananlar (bunların arasında Yakov Mihayloviç ve ben de vardım), önce Perm hapishanesinde tutuldu, ama sonra Ural'ın

çeşitli hapishanelerine dağıtıldı. 1906'nın sonunda, aralarında Sverdlov'un da bulunduğu bazı yoldaşlar, Nikolayevka İslahevi'ne götürüldü. Bu İslahevi büyük şehirlerden uzakta, Nishnaya-Tura'da bulunuyordu.

Nikolayevka İslahevi üzerine Ural'da öteden beri çok korkunç söylentiler dolaşıyordu. Sadece bu İslahevinin adının anılması bile dehşete neden oluyordu. Burada tutuklulara gaddarca işkence ediyorlardı. Kışın, tutukluların üstüne, avluda, soğuktan donana kadar su döküyorlardı.

Yekaterinburg ve Perm hapishanesi tutukluları, sık sık açlık grevine gidiyordu; tutuklulara uygulanan insanlık dışı muamelelerin gerçeğinin yerinde incelenmesi ve buna son verilmesinin sağlanması için savcının Nikolayevka'ya gelmesini talep ettiler. Ama her şey boşunaydı.

Yakov Mihayloviç, Perm Komitesi davasında yargılananlar ve bir dizi başka yoldaşlar, bu korkunç çar işkencehanesine getirildiler.

Nikolayevka'da Yakov Mihayloviç hemen tek kişilik hücreye atıldı. Ama siyasi tutuklular onu temsilcileri olarak seçti ve bu durum ona, yoldaşlarla ilişkiye geçme olanağı verdi. Temsilci haklarını kullanarak Yakov Mihayloviç, hücre hücre dolaştı, yemek sorunuyla ilgilendi, kitap temin etti ve hastalarla ilgilendi.

Yakov Mihayloviç, Nikolayevka Hapishanesi'nde yaklaşık bir sene yattı ve ancak duruşmadan sonra, 1907'nin sonlarında Yekaterinburg hapishanesine geldi. Orada, sürekli dolu olan ortak hücrelerde kale cezasının geriye kalan kısmını çekti. Aynı hapishaneye ben de daha önce getirilmiştim.

Nikolayevka'dan sonra kale cezası tutukluları Yekaterinburg hapishanesinde biraz nefes adı, ama orada da işleri zordu. Gericiliğin saldırısı hapishanede, belki de dışarıdan daha güçlü olarak hissediliyordu.

Ural'dan, tecrübeli bir bolşevik, seçkin bir parti ve devlet görevlisi olan A. C. Mitrofanov şöyle yazıyordu:

“Yakov Mihayloviç Sverdlov'u, 1908 yılında Yekaterinburg Hapishanesi'nde izleme olanağım oldu.

Hapishanedeki insanlık dışı, korkunç tutukluluk koşulları, küstahça zafer sevinci içinde olan galibin – mutlakiyetin– esaretinde, on insanın, çayları için sadece bir tane şeker elde ettiği; bir hücrede 30 insanın sadece bir sigarayı paylaşmak zorunda kaldığı; ara sıra dışarıdan hapishaneye akıl ermez provokasyonlar üzerine haberlerin sızdığı ve hapishanenin arka avlusunda neredeyse her hafta herhangi birisinin asıldığı veya işkence gördüğü bu yerde –bu koşullar tabii ki korkaklar üzerinde öyle bir ümitsizlik etkisi yapıyordu ki– onlar, her şeyi boş vermeye, sürtüşmeye ve sinirlenmeye başlıyordu. Yakov Mihayloviç, daima, küçük sorunlar dahil tüm sorunlar karşısında diğerlerinden çok üstündü. Devamlı neşeliydi; bütün çirkinliklere alaylı bir şekilde kolayca ve sakinçe dayanıyordu. Soğukkanlı ve dingin görüntüsüyle, sağlam, ama esnek bir maddeden yapılmış izlenimi bırakıyordu.”

Yakov Mihayloviç, “mücadele hapishanede de devam ediyor” diyordu:

“Bir şey yapmamak, karamsarlık ve dert yanmak, egemelerin işine yarar, bu onların üzerimizdeki zaferi

anlamına gelir. Eğer egemenler, bir devrimcinin mücadele azınıni kırmayı başarırssa o zaman kazandı-lar demektir. Ama çalışmak, hücrede ve cezaevinin havalandırmasındaki kısa yürüyüşlerde canlı ve sıkı uğraş, güven ve yılmamak bizim zaferimiz, düşman-larımızın yenilgisi anlamına gelir. Devrimcinin iradesi kırılmadığı sürece, egemenleriyle acımasız ikili mücadelede zaferi kazanan devrimcidir.”

Sverdlov, zafere olan inancı, iyimserliği ve yaşam sevincini cezaevinde de çevresine aşıladı.

Yakov Mihayloviç, cezaevi duvarlarının ardından, kendisi için özellikle zor olsa da, dış dünyayla ilişkiyi derhal kurdu. Ona dışarıdan ne bir ziyaretçi ne de bir paket geliyordu. Babası ve kardeşleri oldukça uzak-taydı.

Yakov Mihayloviç'in Nişni-Novgorod'dan ayrıl-masından sonra, ailesiyle düzenli bağı kopmuştu. Anne çoktan ölmüştü. 1907 ilkbaharında onu bir kez küçük kız kardeşi Nikoloyevka'da ziyaret etmişti. Yakın akrabalarının dışında kimsenin onu ziyaret etmesine izin verilmiyordu.

Ben de Yakov Mihayloviç'le beraber tutuklanıp Perm Cezaevi'ne gönderildiğimden, onunla ilişkidey-dim, ama bu ilişki tesadüfi ve düzensizdi: Bazen o, yürüyüş için cezaevi havalandırmasına çıkarıldığın-da, pencereden ona birkaç kelime bağırabiliyordum; bazen de o, bana bir iki cümle bağırıyor ve arada sıra-da da mektup alışverişinde bulunabiliyorduk.

Aynı cezaevinde geçirdiğimiz iki yılı aşkın sürede, cezaevi yönetimi Yakov Mihayloviç'le birkaç kez bir araya gelmemize müsaade etti. Tabii; bu bir araya gel-meler son derecede kısa ve geçiciydi! Hiçbir zaman

baş başa değil, her zaman, birbirimize söylememiz gerekenin yüzde birini dahi söyleme olanağımızı gaspeden gardiyanın bulunduğu ortamda bir araya geliyorduk.

Birçok yoldaş, özellikle aynı bölgede oturanlar Yakov Mihayloviç'ten daha iyi durumdaydı. Onlar düzenli bir şekilde yakınlarından paket alıyor ve yakınları tarafından ziyaret ediliyordu; bu ziyaretler dış dünyayla ilişki kurmada bir araç olarak kullanılıyordu. Dışarıya mektup göndermenin ve cevap almanın bir düzine yöntemi vardı. Mektuplar, dikkatlice hazırlanmış olan çift tabanlı zulalarda, ekmek ya da o zaman tutsaklara getirilmesine izin verilen kitapların ciltlerinin içinde ve yakınlarının tutsaklara süt ve kvas getirdikleri kenevir kökünden yapılmış tipik Ural testileri içerisinde titiz bir şekilde saklanıyordu.

Bazı genç gardiyanları arada sırada rüşvet vererek bağlantı kurmak için kullanma olanağı doğabiliyordu. Gardiyanlardan birçoğu geçinmiyordu, çünkü çok düşük bir gelirleri vardı. Cezaevi memurları içerisinde, "politik"lere gönülden sempati duyan ve koşulları olduğunda, politik tutsakların bir işini yerine getirme cesaretini gösterenler de bulunuyordu.

Perm Cezaevi'nin adını hatırlayamadığım harika doktor yardımcısını hiçbir zaman unutmayacağım.

Otuz, otuz beş yaşlarındaki bu sade kadın, biz bolşevik tutsaklara içten derin bir sempati duyuyordu. Bir kez doktor muayenesine gönderildiğimde, onunla tanışmıştım. Daha ilk anda üzerimde iyi bir izlenim bıraktı ve ona yakınlaşmaya karar verdim. Hemen, güçsüzlük ve kansızlıktan şikayet etmeye başladım ve bana düzenli bir şekilde arsenik iğnesinin yapılma-

sının kararlaştırılmasını sağladım. Bunun için gardiyanlar tarafından cezaevi laboratuvarına götürülüyordum, iğne yapılırken, birkaç dakika doktor yardımcısıyla yalnız kalıyordum. İletişim kurmak için buna ihtiyacım vardı.

Kısa sürede ortak bir dil yakaladık ve doktor yardımcısı hemen kendiliğinden cezaevi yönetimine, benim mutlaka arseniğe ihtiyacım olduğunu açıkladı. Genelde olduğu gibi otuz iğne yerine doksan iğnelik bir tedavi yazdı. İğneler oldukça acı vermesine rağmen tedaviyi istendiği gibi sürdürdüm.

Her seferinde sempatik doktor yardımcısıyla daha açık konuşuyordum. O birçok şeyi anlamıyor, politikayı bilmiyordu; ama resmi dairelerin keyfiyetine, haksızlığına kızılıyordu. Çarlık işkencehanelerine düşen bolşeviklerin cesaretli tutumlarına, sağlamlık ve cesaretlerine hayranlık besliyor, saygı duyuyordu. Birçok şeyi görmek zorunda kalmıştı. O korkunç kötü muamele ve işkencelerin sonucunu görüyordu. Bu insanlık dışı işkencelere tabi tutulmuş devrimcileri yeniden kendine getirmek ve yaralarını sarmakla yükümlüydü ve devrimcilerin nasıl bir sabır ve gururla bu eziyetleri ve hakaretleri çektiğini görüyordu.

Nihayet onu, bizim için kazanmayı başardım. Dışarıya mektup götürmeye ve cevabını getirmeye hazır olduğunu açıkladı. Bolşeviklerle ilişkisi açığa çıktığında kendisini neyin beklediğini bilmesine rağmen, korkusuzca ve doğal biçimde bu görevi üstlendi. Sonraları tutsaklarla dışarıdaki yoldaşlar arasında iyi bir kurye oldu. Arada sırada Yakov Mihayloviç ve bazı diğer yoldaşlar da onun bu gönüllü yardımına başvuruyordu. Ama biz doktor yardımcımızın yardı-

ma hazır oluşunu hiçbir zaman kötüye kullanmadık, her zaman, onu tehlikeye sokmamaya dikkat ediyor ve ona ancak acil durumlarda görev veriyorduk.

Dış dünyayla kurulan bağlantı yoluna girdiği ve sağlaştığı ölçüde, Yakov Mihayloviç her olanağı yoldaşlara öneriler ve talimatlar göndermek için kullanıyordu. Tutuklu bolşevikler tarafından alınmış olan kararlar, bir dizi soruna ilişkin alınan ilkesel tutum ve aynı zamanda cezaevinde bildiriler için yazılmış metinler dışarıya gönderiliyordu. Cezaevinden tahliye olanlara, kiminle ve nasıl ilişkiye geçebileceğini ve parti çalışmasını nasıl geliştirebileceklerini Sverdlov söylüyordu.

Tabii cezaevi yine cezaeviydi ve kabına sığmayan Sverdlov, bütün ruhuyla özgür olmak ve kavganın en sıcak olduğu yerde mücadele etmeyi arzuluyordu. Durmadan firar üzerine düşünüyor ve yaratıcı beyninde her biri diğerinden daha iyi olan sayısız plan oluşuyordu. Cüretkar olmalarına rağmen, bu planlar tümüyle gerçekçiydi. Her birinin hayata geçirilmesi için, somut hazırlıklar yapıldı ama, her seferinde hesapta olmayan koşullar, planların hayata geçmesini engelledi.

Daha Perm Cezaevi'ndeki ilk gününde Sverdlov, gezinirken kedi gibi bir çeviklikle, duvarların yüksekliğini tahmin etmek için tutsaklar arasındaki en uzun yoldaşın (bu, kod ismi "Potap" olan Tulalı işçi İvanov'du) omuzuna sıçradı.

Yakov Mihayloviç'in kafasında bir firar planı olgunlaşıyordu. O zaman Perm Cezaevi'ndeki tutuklular voltalarını büyükçe gruplar halinde atıyordu ve Yakov Mihayloviç de bu durumdan yararlanmak istiyordu. Bir oyun ayarladı ve yoldaşları uzunluğuna ve vücut

gücüne göre birçok gruba ayırdı. Uzun ve güçlü olanlar altta duruyordu. Onların omuzlarına biraz küçük ve hafif olanlar tırmanıyor ve böylece, dört beş katlı bir "fil" oluşuyordu.

Bu gürültülü kargaşa normal bir oyun gibi geçiyordu, tabii "fil" giderek canlanıyor, giderek yükseliyor ve hareketleniyordu. Düzenli provalar bu ağır "hayvana" iyi geliyordu. Yalnızca, bir grup tutuklunun başka bir cezaevine nakli ve genel cezaevi yönetiminin sıkılaştırılması "fillerin" mücadelecisi yeteneğini pratikte denemelerine engel oldu. Plan şöyleydi: Firarın zamanı dışarıya bildirilecekti. Kararlaştırılan zamanda yoldaşlar cezaevinin yanında atlarla bekleyecekti. Volta atarken "fil" cezaevi duvarına yaklaşacak; "fil" in tepesinde de firar edecekler bulunacak (tabii herkes aynı zamanda firar edemezdi) ve cezaevi duvarına çıkarak sebze bahçesinin içinden atlara koşacaklardı. Firar, cezaevinin sebze bahçesine bakan tarafında gerçekleşecekti. Parti tarafından ayarlanan biri, firarı gözetleyecek ve göstermelik olarak havaya ateş edecekti.

Birinci plan başarısız olduğunda yürürlüğe koymak için, aynı zamanda ikinci bir firar planı üzerinde de çalışıldı. Bu plan şunları içeriyordu: Sverdlov'un tutuklu bulunduğu hücre, cezaevi binasının birinci katındaydı. Tutuklular, pencere demirlerini eğyle keserek, gece çarşafıyla aşağı inmeyi düşünüyordu.

Yakov Mihayloviç'in talebiyle Motovilha'daki bolşevik işçiler özel çelik eğeler yaptı ve bunlar bir paket içerisinde cezaevine sokuldu. Tutuklular mazgal demirlerini eğelemeye başladı. Ve yine her şey ters gitti, bu kez de Yakov Mihayloviç, Nikolayevka İslahevi'ne nakledildi.

Böylece firar planları bir bir suya düştü. Nikolaevka İslahevi'nde firar düşüncesinden bir müddet vazgeçilmesi gerekiyordu. Nikolayevka'da yönetim oldukça sıkıydı ve yoğun bir gözetim vardı. Bundan başka Nişnaya-Tura parti örgütü zayıftı, az sayıda üyeden oluşuyordu ve firar için yardımı hesaba katılamazdı.

Yakov Mihayloviç, yakın zaman içinde firarın düşünülemeyeceğine ikna olduktan sonra, daha büyük bir enerjile yoldaşların eğitimini örgütlemeye yöneldi. Kendisi ısrarla ve azimle devrimci teorinin sorunlarıyla ilgileniyordu. Çok okuyor, uzun özetler çıkarıyor ve kendi makaleleri için taslaklar hazırlıyordu.

Önümde Yakov Mihayloviç'in Yakaterinburg tutukluğu döneminde çıkardığı özetlerden oluşan bir defter duruyor. Bu defterde, Lenin'in yazılarından "Rus Sosyal Demokrasininin Görevleri", "Ne Yapmalı" ve "Bir Adım İleri, İki Adım Geri"den alıntılar bulunuyor. Aynı zamanda Kautsky, Plehanov ve Mehring'in eserlerinden notları içeriyor.

Bu defter aynı zamanda, Paul Lois'in "Sosyalizmin Geleceği", Sidney ve Beatrice Vebb'in "Trade-Unionizmin Teori ve Pratiği", Charles Gide'nin "Kooperasyon"u, V. Clark'ın "Avustralya'da İşçi Hareketi", N.A. Roshkov'un "19. Yüzyılın İlk Yarısında Rusya'da Ekonomik Gelişme" ve Verner Sombart'ın "Modern Kapitalizm" adlı kitaplardan alıntılar bulunuyor.

Yakov Mihayloviç, "Ne Yapmalı", "Kapital" ve Marks ve Engels'in yazışmaları gibi bir dizi eseri, cezaevinde üç dört kere okuyup, her defasında yeniden notlar ve alıntılar çıkardı. Kendisine ait olan, kenarları işaretlerle ve notlarla dolu olan "Kapital"i

çarlık iktidarının kendisini attığı bütün cezaevlerine sokmayı başardı.

Sverdlov'la aynı hücrede yatan yoldaşlar, onun çalışma yeteneğine şaşırıyordu. Eğitim için ayrılan sekiz saat ona yetmiyordu. Sık sık, geceleyin herkes yattığında ve hücrede sessizlik olduğunda çalışıyordu.

Yakov Mihayloviç'in çalışma yoğunluğuna ilişkin anlatılanlar beni hayrete düşürmüyordu, çünkü alışkındım. Daha Yekaterinburg'daki beraberliğimizin ilk aylarında yorucu bir toplantıdan eve geldiğinde, gece geç saatlerde kitaplarına gömüldüğünü sıkça gözlemleyebiliyordum. Organizmasının doğuştan bir yeteneği mi, yoksa Sverdlov'un uzun alıştırmalarıyla ulaştığı bir sonuç mu, bilmiyorum; normal olarak beş saatten fazla yatmıyor ve bu kadar uykunun kendisine tümüyle yettiğini söylüyordu.

Yakov Mihayloviç Sverdlov'un görülmemiş bir şekilde yaşama susamışlığı vardı, gerçekten de yaşama susamıştı. Her saati, her dakikayı kullanmaya ve tadını çıkarmaya çalışıyordu. O, zamanın boş yere geçirilmesinden nefret ediyordu. Onun içindeki ateş, hiçbir zaman yarım alevle yanmamıştı. Her şeye, işe ve eğitime, hatta oyuna ya da eğlenceye, kendisini sınırsız bir şekilde, bütün ruhuyla veriyordu.

"Dünyada yaşamak iyi bir şey!" diye yazıyordu Sverdlov cezaevinden arkadaşlarına. "Yaşam; insanın bitiremeyeceği kadar çeşitli, ilgi çekici, derin içerikli; insan, en yüksek yoğunlukla yaşadığında, yalnızca küçük bir bölümünü yakalayabilir. Ve insanın, bu küçük bölümün hızla büyümesi için, peşinde koşturması gerekiyor..."

Cezaevi Üniversitesi

İster Perm’de, Nikolayevka İslahevi’nde ya da Yekaterinburg’da; Yakov Mihayloviç nerede olursa olsun, parti örgütçülerinin, ajitatör ve propagandistlerin eğitimine, uzman kadroların yetiştirilmesine büyük bir özen gösteriyordu. O, her cezaevini, bir tür “Parti Üniversitesi”ne dönüştürmeyi başarıyordu. Sverdlov’un temasa geçtiği herkes öğreniyordu; ciddi ve sistemli bir şekilde eğitiliyor, dersler, genel eğitim konuları temel devrimci teorinin öğretilmesiyle değişiyordu.

Nişni-Novgorod Cezaevi’nde olduğu gibi Yakov Mihayloviç her yerde aynı hücrede kaldığı her yol-
daşla, onun önbilgisini dikkate alarak, okunacak kitap listesi hazırlıyor ve söz konusu kişinin hangi makaleleri; hangi sırayla okuması gerektiğini bizzat belirliyordu. Yakov Mihayloviç, gerekli olan eserlerin elde edilmesini de örgütlüyordu. O, yakınları ziyarete gelen her bir bolşevikten belirli kitapları getirtmesini talep ediyordu. Bu yolla, ekonomi politik üzerine eserleri, uluslararası işçi hareketinin tarihini, felsefeyi ve güzel sanatları içeren iyi bir kitaplık oluşturuldu.

Perm ve daha sonra da Yekaterinburg Cezaevi'nde zindana atılmış deneyimli bolşevik propagandacılar tarafından yönetilen, birçok düzenli eğitim grubu oluşturuldu.

Bu eğitim gruplarına düzenli bir şekilde teorik konular ve günlük politika üzerine dersler veriliyordu. Yakov Mihayloviç sevilen bir öğretmendi. Sverdlov, Perm Cezaevi'nde de geniş katılımlı dersler düzenledi. Bu dersler şöyle düzenlendi: Cezaevi havalandırmasında gezinirken tutuklular Yakov Mihayloviç'in etrafında toplanır ve o, gökgürültüsü sesiyle onlara ders anlatırdı. Sadece erkekler bölümündekiler değil, kadınlar bölümünde kalan bizler de Andrey yoldaşın sesini duyuyorduk. Böyle durumlarda herkes mazgal demirlerinde duruyor, bir tek sözünü dahi kaçırmamaya çaba harcıyordu. Bütün hücreler sessizliğe bürünüyor, hatta adli mahkumların bile sesi kesiliyor, kulaklarını derse veriyorlardı.

Cezaevi yönetimi, o zaman -1906'nın ikinci yarısında- politik tutsaklarla gereksiz bir çatışmaya girmemeye çaba harcıyordu. Yasal "özgürlük" kısıntıları henüz hissediliyordu.

Günlük politikanın güncel sorunları ve partinin taktiğine ilişkin verilen dersler ve konuşmalar üzerine, herkes canlı bir şekilde tartışıyordu. Hücrelerde kararlar alınıyor ve cezaevi postası yoluyla bütün cezaevlerine yaygınlaştırılıyordu. Beşinci Parti Kongresi Yekaterinburg Cezaevi'nde şiddetli tartışmalara neden oldu. Menşeviklerle neredeyse kavgaya dönüşecek, uzun ve hararetli tartışmalar yapıyorduk.

RSDİP'in V. Kongresi, Mayıs 1907'de Londra'da yapıldı. IV. Kongre'nin aksine V. Parti Kongresin'de

bolşevikler çoğunlukta idi. Parti Kongresi bütün temel sorunlarda bolşevik kararlar aldı. O kongrenin temel sorunu, burjuva partilerine karşı tutumdu. Bu soruna ilişkin konuşmayı V. İ. Lenin yaptı. Parti kongresi, liberal-monarşist Kadetler Partisi'yle bir blok oluşturma önerisini getiren menşeviklere kararlı bir red cevabı verdi.

Tabii parti kongresinde, değişik eğilimlerden seçilen MK'ya güvenilemeyeceğinden, bolşevikler, Lenin'in başında olduğu kendi bolşevik merkezlerini oluşturdu. Kelimenin gerçek anlamıyla bütün sorunlarda amansız bir mücadele yürüttüğümüz menşeviklerin dışında, aynı zamanda cezaevinde bulunan sosyalist devrimciler ve anarşistlerle de sürekli hesaplaşmak zorundaydık. Böyle hesaplaşmalarda genel olarak bolşevikler zaferle çıkıyordu ve bu, şaşılacak bir şey değildi. Orada bulunan menşevikler ya da sosyalist devrimciler, özellikle de teorik sorunlarda Yakov Mihayloviç, Alexander Sokolov ve diğer yoldaşlarla boy ölçüşecek durumda değildi, Yakov'un örgütlülük söz konusu olduğunda ise, biz onlara göre oldukça üstün durumdaydık. Menşeviklerde herkes kendi başına davranırken, Yakov Mihayloviç, bolşeviklerin kararlı ve örgütlü bir şekilde hareket etmelerini sağlıyordu. O, her tartışma öncesinde, bolşeviklerden kimin konuşacağını, onun hangi sorunları, hangi sırayla ele alması gerektiğini belirliyordu. O, konuşmacının konuşma planını hazırlamasına yardımcı oluyor, gerektiğinde tartışmaya kendisi müdahale ediyor ve karşıtlarına ağır bir yenilgi tattırıyordu. Tartışmaların içeriğini çoğunlukla, partinin taktiği, örgütlenme ilkeleri ve tarım sorunu oluşturuyordu.

Bu tartışmalar, menşevik gevezeliklerin yanlışlığını, menşeviklerin liberal burjuvaziye gönüllü hizmetkarlığını açığa çıkarıyor, işçi gençliği onların etkisinden kurtarıyordu. Tartışma ve çatışmalar hücrelerin içinde olduğu gibi, hücreler arasında da yaşanıyordu. Hücreler arasındaki tartışmalar, ya birçok hücrede yaşayanların havalandırmaya çıktıklarında ya da hücre kapılarındaki dikiz delikleri aracılığıyla yapılıyordu. Tutuklular akşamları, sıkça kapılardaki mazgal deliklerinin önünde birikir ve olağanüstü, acımasız bir tartışma başlardı. Sözlü sataşmaların en çoğu Yakov Mihayloviç'in hücresinin bulunduğu koridorda olurdu. O, bu ilginç tartışmaların örgütleyicisi ve sürekli yöneticisiydi.

Yakov Mihayloviç Perm Cezaevi'nde, sadece kendi hücrelerinde değil, aksine hemen hemen bütün cezaevindeki dersleri yönetmeyi başardı. Onun direktiflerini kadınlar koğuşunda ben yerine getiriyordum. Bizim için de ders planı hazırlıyor, önerilerde bulunuyor ve yol gösteriyor, kavrayamadığımız sorunları açıklıyordu. Biz onunla, havalandırmada gezinirken, tuvaletimizin penceresinin erkek tutukluların havalandırmasına bakmasından faydalanarak anlaşıyorduk.

Perm Cezaevi'nin avlusu duvarlarla bloklara ayrılmıştı. Avlunun ortasında, bütün duvarların birleştiği yerde, sürekli nöbetçinin bulunduğu ve bütün avlunun gözetlendiği bir kule bulunuyordu.

Yakov Mihayloviç'in tuvaletimizin penceresinden görebildiğimiz "bizim" bölümdeki, yani bizim blokta havalandırmada gezindiği günlerde, hücre yoldaşlarımla beraber tuvalete giriyor, bekçinin bana

sırtını çevirdiği anı kolluyor ve parmaklıklar arasından Yakov Mihayloviç'e mektup atıyordum. Bir daha ki havalandırma gezintisinde de o, bir cevap hazırlıyor ve aynı yoldan bana ulaştırıyordu.

Tabii ki bu anlaşabilmenin ideal bir yolu değildi. Oldukça dikkatli davranmamız, her an dönüp bizi suçüstü yakalayabilecek olan (ki bazen yakalanıyorduk) bekçiyi bir an dahi gözden kaçırmamamız gerekiyordu. Bunun bir cezası da vardı: Yakınlara ziyaret yasağı ya da paket hakkının elinden alınması; hatta günlerce karanlık hücre hapsi. Ama bütün bunlar bizi fazla ürkütmüyordu.

RSDİP Askeri ve Savaş Örgütleri Birinci Konferansı'nın protokolleri bize ulaştığında hepimizi oldukça sevindirmişti. Bu kitapçık ve diğer bazı yasak yayınların hücreme sokulması başarılı ve sonra tabakalar halinde Yakov Mihayloviç'e ulaştırıldı.

Ayrıca Yekaterinburg Cezaevi'ndeki mahpusluk günlerimde illegal ve yasak yazıları "ele geçirmek" benim uzmanlık alanıma giriyordu. Yekaterinburg Cezaevi'nde konan kurallara göre, gönderilen her şey -kitaplar, elbise ve gıda maddeleri- doğrudan mahkumlara verilmiyor, aksine ilk önce cezaevi idaresine geliyordu. İdarede müdür yardımcılarında biri sürekli görevliydi. Bu kişi, kendileri için bir şeyler bırakılan mahkumlardan iki üçünü yanına çağırıyor, gönderilen eşyanın içerisine iyice bakıyor ve sonra da kim için gönderilmişse ona veriyordu. Tabii ki, bütün şüpheli eşyalara ve yasak kitaplara el koyuyordu. Önemli olan, önceden eşyanın içerisinde ne olduğunu bilmek ve bizi ilgilendiren malzemeyi görevli ilgilenmeden önce ele geçirmektir!

Görevin birinci bölümünü yerine getirmek kolaydı. Ziyaretlerde şu ve bu günde ilgi duyabileceğimiz bir şeyin bizim için gönderildiğini öğreniyorduk. İkinci bölüm biraz karmaşıktı. Bununla da ben görevlendiriliyordum.

İdaredeki bütün görevlilerin karakter ve alışkanlıklarını öğrendikten sonra, kimin dikkatini nasıl başka yöne çekebileceğimi biliyordum.

İdareye ayak bastığımızda, refakatçim, yapabildiği kadarıyla gevezelik etmeye başlıyor ve görevlileri konuşmaya çekiyordu. Gönderilen eşyalar masanın üstünde duruyordu. Hücre yoldaşım görevliyi lafa tutarken, masanın üstünde bulunan her şeye dikkatle bakıyor, gözlerimle bizi ilgilendiren önemli şeyi arıyor, uygun anı yakalıyor ve gerekli malzemeyi masanın üstünden dikkat çekmeden alıyor, bluzumun altında kaybediyordum. Bunun için sürekli olarak, kafanın üstünden atılıp, kolları ve omuzları kapatan büyük bir başörtüsü taşıyordum. Gardiyan ve cezaevi yönetimi beni bu başörtüsü içinde görmeye alışkındı.

Malzemeler bizim yanımızda kontrol edilmek zorunda olduğundan, birbirinden ayrılmamış bir yığın halinde masanın üstünde duran eşyalardan görevli görmeksizin bir şeyi almamız, onun dikkatini çekemezdi. Bu yolla ben bir dizi kitap, "el konmuş" mürekkep dolu şişe, kağıt ve kurşun kalem; tek kelimeyle bizim özellikle ihtiyaç duyduklarımızı "ele geçiriyordum." Keza aynı tarzda Yakov Mihayloviç'e ilettiğim Savaş Örgütleri Konferansı protokollerini de ele geçirdim.

Yekaterinburg Cezaevi'nde bulunduğu 1908 yılı sonundan beri, Yakov Mihayloviç felsefe sorunlarının

eğitimine daha büyük dikkat gösteriyordu. Cezaevinde yatan bolşevikler, mümkün olduğu kadar toplumsal ve politik yaşamı takip ediyor, gericiliğin ülkedeki vahşetini biliyordu. Gericilik bütün cephelerden ve bu arada ideolojik cepheden de saldırıyordu. Burjuva bilim adamları, yazarlar ve gazeteciler, bütün gçleleriyle marksizmi "rtmeye" ve onun felsefi ilkelerini kirletmeye çalışıyordu. Özellikle önceden devrim saflarında yürüyen, ama şimdi her yönüyle devrime küfreden burjuvazinin saflarındaki entelektüeller ateşliyidiler.

İdeolojik zlmeden, kendini marksist olarak gören parti aydınları da etkilendi. Valentinov, Yuşkevi ve bazı diğer menşevik aydınlr gibi, Bogdanov ve Basarov gibi bir dönem bolşeviklerin saflarında bulunan aydınlr da, marksist felsefenin temel ilkelerini revize etmeye çalıştılar. Marksist felsefenin temel tezlerine doğrudan saldırdılar ve idealizme saptılar. Lunaçarski kafa karışıklığında, marksizmle dinin birleşmesini talep edecek kadar ileri gitti. Bunlar, bilimsel sosyalizme dinsel bir karakter vermeye çalışan "tanrı yaratıcıları" olarak adlandırıldı.

1908 yılında Yakov Mihayloviç; Bogdanov, Basarov, Lunaçarski ve hempalarının kaleme aldığı "Marksist Felsefenin Yıkımı" adlı makaleler toplamını cezaevine getirtti. Her bolşeviğin "tanrı yaratıcıları"nın hilelerini hemen görebilecek kadar teorik birikimi yoktu. Durum, parmaklıkların arkasında eriyen ve yeterince haberdar olmadıklarından tutum takınamayanlar için daha da zordu. Ama temel olanı kendimiz cezaevinde kavradık: "Tanrı yaratıcıları"nın düşünceleri zararlıydı. Onlar ileri işçilerin beyinlerini bulan-

dırıyor ve devrimci yoldan çıkarıyorlardı. Onlar tarafından yayılan düşüncelere karşı acımasız bir şekilde mücadele edilmeliydi.

Biz bu mücadeleye başladık. Yakov Mihayloviç hücrelerde geniş tartışmalar örgütledi, yine karşılıklı tartışmalar düzenledi ve eğitilmiş bolşevikler, az sayıdaki "tanrı yaratıcıları" yandaşlarına karşı belirleyici bir mücadele yürüttü. Genel olarak üstün gelsek de, bazılarımızın temel bilgi eksikliği vardı. Durum, 1909 yazında özgürlüğe kavuştuğumda temelden değişti. Yekaterinburg Cezaevi'nde yatan bolşeviklerin eline dışarıdan Lenin'in "Materyalizm ve Ampriokritisizm"i ulaştı. Bu, marksist felsefenin bir ansiklopedisiydi, bu harika eser, bolşeviklerin eline, marksizm karşıtlarına karşı mücadelede verilen güçlü bir silahtı.

Urallı bolşevikler için bu kitap özel ve paha biçilmez bir değere sahipti. Lenin onu Yakov Mihayloviç'le beraber cezaevinde yatan I.A. Teodoroviç'e göndermişti.

Kitap birçok parçaya ayrılmış ve ayrı ayrı tabakalar halinde cezaevine ulaştırılmıştı; bilgisizliklerinden dolayı, Lenin'in yazdığı zengin içerikli bu kitabın, hiçbir kelimesini anlamayan cezaevi yönetimi, hücrelere gitmesine engel olmadı.

Yakov Mihayloviç, Lenin'in "Materyalizm ve Ampriokritisizm" eserini tekrar tekrar okudu. O, kitapta felsefenin karmaşık sorunlarına yeterli yanıtlar, marksizmin karşıtlarıyla tartışmalarda inandırıcı argümanlar buluyordu.

Çarlık cezaevi, devrimci mücadelenin bir okuluysa da. Bu sadece bolşevikler orada kapsamlı bir eğitim yaptıklarından değil (oldukça fazla zamanları vardı),

aksine cezaevi yaşamının kendisi, sürekli kolektif içerisinde yaşam, yoldaşlarla omuz omuza cezaevi yönetimiyle süren sürtüşme ve mücadeleler iradeyi çelikleştiriyor, sağlamlık ve cesaret yaratıyordu. Ama cezaevi yönetimine karşı yürütülen kavga sert, ağır ve inatçıydı.

1907 yazından bu yana Çarlık Rusyası'ndaki cezaevi yönetimleri, günden güne sertleşiyordu. Cezaevi yönetimlerinin eski ılımlılıklarından hiçbir iz kalmamıştı. En ufak bir fırsatta, en ufak bir şeyde, en sıradan şeylerden dolayı tutsaklar en ağır bir şekilde cezalandırıldı, ziyaret zamanları kısıtlandı ve havalandırma süreleri düşürüldü; tutsaklar sıkı bir şekilde birbirinden tecrit edildi. Tutsakların birkaç hücre birden havalandırmaya çıkarılmaları ve gündüz hücre kapılarının açık bırakılması yasaklanmıştı. Yemek oldukça kötüleşmiş, para ve yiyecek paketlerinin alınmasına sınırlama getirilmişti. Cezaevi yönetimi sertleştikçe bolşevik tutsaklar daha da kararlıca, cezaevi yönetiminin keyfiyetine karşı giriştikleri bu eşitsiz mücadelede, çoğu kez başarı elde ettikleri mücadeleler yürüttü.

Çatışmalar, tutsakların gardiyanlar tarafından sürekli maruz bırakıldığı kaba davranışlar, hakaret ve alaya alınmalarından, bir yoldaşın hastalandığında tıbbi yardımın engellenmesinden veya tutsakların kendi paralarının kullanılmasının yasaklanmasından çıkıyordu. Cezaevi yönetimiyle çatışma için her zaman bir neden bulunuyordu!

Yakov Mihayloviç, tutsakların cezaevi yönetimine karşı verdiği mücadelenin örgütleyicilerindendi. Bu mücadelenin, kolektif taleplerin ileri sürülmesi ve

protestodan, savcının hücrelere çağrılmasından açlık grevine kadar, birçok yöntemi vardı.

Yakov Mihayloviç'in olağanüstü özgüveni ve inatçılığı, her koşul altında onurunu koruması, cezaevi yönetimini, onu tüm diğer tutsaklardan daha fazla hesaba katmaya zorluyordu. Her gardiyana öyle sert tepki gösteriyordu ki, oldukça seyrek bağırma cesaretini gösteriyor, başka yoldaşlara saldırdıkları gibi saldıramıyorlardı.

Yakov Mihayloviç, cezaevi yönetimiyle hiçbir zaman küçük şeyler için çatışmaya girmede. Ancak ciddi bir neden olunca mücadeleye giriyor; çatışmayı büyük bir kararlılıkla sürdürüyor ve hiçbir engel tanımıyordu. Bunu cezaevi yönetimi de biliyor ve ona saygı gösteriyordu. Bunu beraber yatan tutsaklar da biliyordu ve onlar da bundan dolayı özellikle saygı duyuyordu.

Yoldaşlar Yakov Mihayloviç'i, sürekli olarak kendilerine temsilci seçiyordu. Bu durum ona belirli haklar kazandırıyor, özellikle de değişik hücreleri ziyaret etmek ve temsil ettiği tutsaklarla ilişkiye girme olanağı veriyordu.

Temsilcilik, cezaevi yönetimlerinden izin alınmaksızın yürürlüğe kondu. Benim yattığım tüm cezaevlerinde ve çarlık cezaevlerinin çoğunluğunda yürürlükteydi.

Temsilcilerin görevleri arasında tutsakların şu ya da bu günlük gereksinimlerine ilişkin cezaevi yönetimiyle görüşmek, yönetimin cezaevi hesabında tuttuğu tutsaklara ait paradan temin ettiği gıda siparişlerini toplamak vb. vardı. Temsilciler sayesinde yönetim, günlük yaşamın sıradan işlerinden dolayı bütün tut-

saklarla değil, sadece onların temsilcileriyle muhatap oluyordu. Bu, yönetimin işine geliyordu.

Y. M. Sverdlov'un tutsakların çıkarlarını nasıl başarılı bir şekilde savunduğunu, onunla birlikte Yekaterinburg Cezaevi'nde yatan yaşlı bolşevik N. Davidov anılarında şöyle açıklıyordu:

"Yaşam koşulları çekilmez durumdaydı. İsyân ediyorduk. Politik tutsakların temsilcisine –bu Yakov Mihayloviç Sverdlov'du, Yoldaş Andrey– cezaevi müdürünü çağırması ve onunla bizim hücremize gelmesi ricasında bulunduk.

Cezaevi müdürü geldi.

Yoldaş Andrey, cezaevi yönetiminden durumumuzun düzeltilmesi, döşek ve yastıkların olduğu gibi elbiselerimizin de değiştirilmesi talebinde bulundu. Cezaevi müdürüyle hangi tonla konuştuğu görülmeğe değerdi. Talepleri kesin ve sistematikti. Yakov, talepleri, politik tutsakların karşı karşıya bırakıldığı durumun incelenmesi için savcıya başvurulacağı tehditleriyle güçlendiriyordu.

Ertesi gün bize kamış çuvalları, yastık ve daha hiç kullanılmamış önlük, pantolon ve şapka verildi."

Her zaman protestolar amacına ulaşmıyor ve etkisini göstermiyordu; eğer ciddi bir gerekçe varsa açlık grevine başlanıyordu. Açlık grevi, tutsakların en son mücadele araçlarındandı. İdare, basına yansıtacağını, liberal basının açlık grevini kullanacağını ve bunun kendisi için kötü olacağını düşünerek açlık greviden korkuyordu. Ancak açlık grevi, en çok tutsaklar için kötüydü; onlar günlerce gıdasız kalıyordu.

Yakov Mihayloviç, Ural'da yattığı zaman defalarca açlık grevine katılmak zorunda kaldı ve sağlığı kötü

olmasına rağmen hiçbir zaman pes etmedi, tutsakların talepleri kabul edilene kadar kendisini zorladı ve yoldaşlara cesaret verdi.

Bir keresinde, 1908 yılındaydı, Sverdlov Yekaterinburg Cezaevi'nde bir grup yoldaşıyla dokuz gün açlık grevi yaptılar ve amaçlarına ulaştılar. Yoldaşlar, ondan, örgütlü bir şekilde açlığa yattığından bahsediyordu: Vücudunu bir beze sarıyor ve gücünü korumak için gereksiz her hareketten kaçınmaya özen gösteriyordu.

Diğer taraftan eğlence saatlerinde Yakov Mihayloviç kadar şakacı, oyun ve eğlenceleri onun kadar iyi örgütleyen de yoktu.

Cezaevi havalandırmasında en çok sevilen oyunlar, yakar top ve diğer top oyunlarıydı. Yakar top oyunu için topu kendi saçlarımızla doldurduğumuz bezden yapıyorduk. Bu iş için bazı yoldaşlar saç örgülerinden vazgeçmek zorunda kalmıştı.

Kötü bir şarkıcı olmasına rağmen Yakov Mihayloviç koroda severek söylüyordu. Gür bir sesi, ama müziğe hiçbir şekilde yatkın olmayan bir kulağı vardı ve olağanüstü yanlış söylüyordu. Diğer şarkıcılarla uyum sağlamak için olumlu adımlar atıyor, büyük bir çaba harcıyor ve kendisini zorluyordu. Yoldaşlardan bir kez aferin aldığında, "göreceksiniz, yakında etkileyici bir sesle şarkılara katılabileceğim" diyordu.

Yakov Mihayloviç ve aynı hücrede kalan yedi yoldaş, Yekaterinburg Cezaevi'nde yatarken, kuralları "Anayasa"da yazılı bir komün kurmuşlardı.

Bu "Anayasa"ya göre, dışarıdan gelen her türlü gıda maddesi, kime gönderilmiş olursa olsun komüne giriyordu.

O zamanlar beslenme oldukça kötü durumdaydı. Yemek yetmiyordu, sıkça bir parça şeker veya bir parça nemli, berbat cezaevi ekmeği, herkese bir şeyler düşsün diye, küçük parçalara bölünüyordu ve buna rağmen hepsi de aç karınla uyuyordu. Gelen maddelerin komündeki dağıtımından dolayı yedinci hücrede yatan tutsaklar, diğer hücredeki tutsaklara nazaran daha iyi besleniyordu. Diğer hücrelerde ise bazıları bol yiyeceği sahiplenirken, öbürleri açlık çekiyordu.

Yedinci hücredekiler, akşamları çay yapma izni aldılar. Diğerleri akşamları bir şey alamazken onlar yatmadan önce çay içmiş oluyordu. Ve bu sıcak ek bir bardak çay ne kadar da iyi oluyordu!

Yan hücredeki yoldaşlarının durumlarını biraz kolaylaştırabilmek için, hücre yedidekiler duvara bir delik açmıştı. Delikten soktukları metal bir boruyla, komşularının bardaklarına her akşam çay boşaltıyorlardı.

Bu "operasyon"lar sırasında, her iki hücrede de özel olarak bu iş için görevlendirilmiş iki yoldaş, gardiyanlar hücrelerde ne yapıldığını görmesinler diye mazgal deliklerinden bakıyordu.

Açılan delik, gündüzleri, ekmekten yapılmış bir kapakla her iki taraftan çok sıkı bir aramada dahi, açığa çıkması oldukça zor olacak bir şekilde kapatılıyordu.

"Anayasa" hücrede günlük yaşamın düzenlenmesini de öngörüyordu. O, eğitim, dinlenme ve yatma zamanını kesin bir şekilde belirliyordu. Eğitim saatlerinde hiç kimse gürültü, gereksiz konuşmalar yapmayacak ve yoldaşların dikkatlerini dağıtmayacaktı.

Yekaterinburg Cezaevi'nde yaşam böyle akıyor ve zaman böyle geçiyordu. Böylece 1909 sonbaharı geldi ve bununla Yakov Mihayloviç Sverdlov'un tutsaklığı bitti. Üç buçuk yıllık ceza geride kalmıştı.

Moskova

Yakov Mihayloviç, cezaevi yaşamı yıllarında daha da olgunlaştı, teorik bilgisini oldukça zenginleştirdi ve profesyonel devrimci olarak yeteneklerini mükemmelleştirdi. 1909 Eylülünde cezaevinden tahliye olunca, hemen, bir gün bile kaybetmeden aktif mücadeledeki yerini aldı.

Yakov Mihayloviç'in cezaevinde bulunduğu süre içinde, ülkede ve partide durum tamamen değişmişti.

Parti, polis tarafından acımasızca parçalanmıştı. Hemen hemen bütün yerel komiteler önderliklerini kaybetmişti. İşçi basını yasaklanmış ve takibe uğruyordu. Gizli çalışma koşulları, devrim öncesi yıllara göre oldukça ağırdı.

Devrimin yenilgisi, işçi sınıfını her zaman burjuvaziyle ortak hareket etmeye çağıran menşevikleri tümüyle bozguna uğratmıştı. Menşevikler tasfiyecilik yoluna girmişti. Onlar açık bir şekilde, gizli parti örgütünün dağıtılması ve gizli devrimci çalışmanın tümüyle durdurulması talebinde bulunuyordu.

Troçki ve yandaşları, merkezci bir pozisyonda gidip geliyorlar, tasfiyecilerle uzlaşma çağrısı yapıyor ve onların oyuncağı durumuna düşüyorlardı.

Bazı bolşevikler de kararsızlık gösteriyor, kitleler içinde politik çalışma için legal olanaklardan yararlanmaktan vazgeçilmesini ve Kraliyet Duması'ndaki sosyal demokratların geri çağrılmasını talep ediyordu. Böylesi bolşevikler; oztovistler (geri çağrıcılar) olarak adlandırılıyordu.

Parti saflarında Kamanev ve Zinoviyev gibi uzlaştırmacılar da çıkmış, Troçki'yle anlaşma içerisinde Lenin'in arkasından oyunlar çevirerek gizlice partiyi kendi çizgilerine getirmek istiyorlardı.

Yalnızca oportünizme karşı acımasız mücadele, nereden gelirse gelsin ve hangi örtü altında gizlenirse gizlensin, partiyi o anki krizden çıkarabilir ve ona gelecek devrimci mücadelelerde halk kitlelerine önderlik etme yeteneği kazandırabilirdi. Rus sosyal demokratlarının saflarında bu mücadeleyi yöneten Lenin, sorunu böyle koyuyordu.

Ülkede ve parti içinde ne olup bittiği, parmaklıkların arkasına yansiyordu. Tabii Yekaterinburg Cezaevi'nde dışardan bilgi akışı ne kadar iyi örgütlenmiş olsa da, bu sonuçta, bir yansımadan başka bir şey değildi. Üç yılı aşkın bir süre sonra tekrardan özgürlüğe kavuşan Yakov Mihayloviç ülkedeki gelişmelerin ne kadar gerisinde kaldığının ve mümkün olduğunca ayrıntılı bir şekilde ülkedeki politik gelişmeleri öğrenmesinin ve parti içi işlere uyum sağlamasının kendisi için ne kadar önemli olduğunun bilincindeydi. Ayrıca, yaşamını nasıl düzenlemesi gerektiğini, geçimini nasıl sağlayacağını ve nerede kalacağını da düşünmesi gerekiyordu.

Sverdlov, bir kuruş parası olmadan cezaevinden çıkmıştı. Onun bütün varlığı, üzerindeki giydiği elbi-

se ve kitaplardan ibaretti. Ne bir paltosu vardı ne de Ural'ın başlamış olan dondurucu sonbaharında başını sokacak bir evi.

Çok şükür Yekaterinburg'da bazı yoldaşlar sağ salim kurtulmuştu. Büyük bir çaba ve zahmetle az bir miktar parayı bir araya getirdiler, gece için geçici olarak kalacak bir yer ayarladılar; bir liberal burjuvadan da kullanılmış palto aldılar. Palto, Yakov Mihayloviç'e çok uzun geldi, ama küçük bir düzeltmeyle üzerine tam oturdu ve Yakov Mihayloviç'e uzun yıllar iyi hizmet verdi. Palto ona, cezaevinden cezaevine, sürgünden sürgüne gidişinde; ayrıca Tüm Rusya Merkez Yürütme Kurulu Başkanı olduğunda da hizmeti sürdürdü.

Böylece Yakov Mihayloviç, yoldaşlarının yardımıyla Yekaterinburg'da belli bir süre yaşayabildi; tabii, bu hiçbir şekilde kendisinin planlarına uygun değildi. Daha tahliye olmadan, cezaevi hücrelerinde her şey üzerine iyi düşünmüş ve planlanmıştı. Onu hemen hemen her ajan ve jandarmanın tanıdığı Yekaterinburg'da, gericiliğin kudurduğu bir sırada, işe yeniden başlayamazdı, ayrıca kendisini bu işe hazır görmüyordu. Her şeyden önce parti yazını ve materyallerini tanınması ve Merkez Komitesi'yle ilişkiye geçmesi gerekiyordu. Ancak ondan sonra, MK'den direktif aldıktan sonra, kendisine en fazla gerek duyulan alana gidecekti.

Yekaterinburg'da yolculuk için para bulabilecek kadar kaldı. Sonra düşüncesine göre Merkez Komitesi'yle en erken ilişki sağlayabileceği Petersburg'a gitti. Petersburg'da da bir evi vardı. Anlaştığımız gibi onu orada bekliyordum.

Yakov Mihayloviç'ten bir yıl önce, 1908 sonbaharında tahliye olmuşum. Yekaterinburg'da kısa bir konaklamadan sonra Petersburg'a gitmiş ve oraya yerleşmişim. Petersburg'da aralarında Nikolay Nikolayeviç Baturin'in de bulunduğu bazı eski Urallılar çalışıyordu. Baturin, cezaevi süresince kesintiye uğrayan çalışmalarına yeniden başlamam için parti örgütüyle aramda ilişkiyi sağlayandı.

Belli bir süre iş aradıktan sonra "Provinziya" kitap deposunda bir iş bulmayı başardım, böylece az da olsa, güvenilir bir gelir sahibi oldum.

Vasiyevski-Ostrov bölgesinde küçük bir evde kalıyor, Yakov Mihayloviç'i burada, özgürleşme zamanı yaklaştıkça, daha da hasretle bekliyordum. Eğer cezaevinde, gardiyanların gözetiminde kısa süreli görüşmelerimiz hesaba katılmazsa, yaklaşık üç buçuk yıl kadar beraber olmamıştık. Ve nihayet bir gün akşam eve geldiğimde, Yakov Mihayloviç'i odamda buldum.

Bu akşamın ve Yakov Mihayloviç'in Petersburg'da geçirdiği günlerin ne çabuk geçtiğini söylemeye gerek yok. Oysa, birbirimize anlatacak ve konuşacağımız o kadar çok şey vardı ki!..

Yakov Mihayloviç'le kavga arkadaşı ve dosttuk. Tabii biz de yaşayan insanlardık; erkek ve kadın olarak birbirimizi seviyorduk. Beraberliğimiz sürekli olarak dinmeyen bir coşku, güven ve güç kaynağıydı. Yakov Mihayloviç, cezaevinden bana gönderdiği mektupların birinde "Mümkün olduğunca gücümü korumaya çalışıyorum. Bunda bana, onsuz varlığımı düşünemeyeceğim ilişkimiz, hiç değişmeyen yüksek derecede bir zindelik veriyor."

Yakov Mihayloviç mektuplarında birçok şey üzerine yazıyordu. Tabii ben, o zor koşullarda bütün mektuplarını kurtaramadım. Mektupları hasara uğratmadan, yeraltı yıllarından geçirmek için her yola başvuruyordum. Sürekli arama tehlikesiyle karşı karşıya olunan cezaevi nakilleri ve sürgünlerde, her bir parça kağıdı, jandarmanın kirli ellerine düşmemesi için imha etmek zorunda kaldığımdan; onları saklamaları için dostlara veriyor, gizli yerlere saklıyor ve sonraki yıllarda da sayfa sayfa arayıp bir araya getiriyordum. Ama hepsini bir araya getirmeyi başaramadım doğal olarak. Bulunanlar da, Sverdlov'un canlı bir resmini veriyor.

Burada, Petersburg'da Yakov Mihayloviç bana planlarını anlattı. Her şeyden önce, Lenin'i ziyaret etmek için, uzun bir süre için olmasa da, belki, bir iki ay için yurtdışına çıkmak istiyordu. Ne kadar zamandır bu buluşmayı hayal ediyor, sonsuz cezaevi yıllarında nasıl da bunu arzuluyordu! Cezaevinden tahliye olmasından sonra yoldaşlara: "...Ben bu yolculuğun benim için büyük bir anlamı olacağına inanıyorum. Sorun, işin finansmanındadır" diye yazıyordu.

1906'da IV. Parti Kongresi'nde Nadejda Konstantinov'un bana anlattığı gibi Lenin de uzun bir süreden beri, birinci Rus devriminden bu yana Sverdlov'la bir araya gelmeyi arzuluyordu. RSDİP V. Parti Kongresinden sonra bolşevik merkez üyeleri Urallı Andrey ismini sıkça andılar. Rusya'dan Lenin'in kaldığı Cenevre'ye gelen yoldaşlar, Andrey üzerine Lenin'i bilgilendirdiler. Bolşevik merkez üyeleri anılarında, 1909 yılı başında, o zaman parti merkez komitesi üyesi olan Goldenberg'in Cenevre'ye geldiğini yazıyorla-

rdı. O, özellikle Andrey'den bahsediyor, onun "MK için en uygun adam" olduğunu iddia ediyordu.

Ama Yakov Mihayloviç, yurtdışına seyahat edemedi. Rusya'da her önemli parti yöneticisi hesaba katılıyordu ve her birine acilen ihtiyaç vardı. Ayrıca maddi sıkıntılar da engeldi. Ve sonra cezaevi, sürgün başladı, özgürlüğün sayılı günleri ve yine umutsuz Sibirya.

Lenin, Yakov Mihayloviç'i, "bu uzun illegal çalışma yıllarında, her şeyden önce sürekli kavga içinde, hiçbir zaman kitlelerle bağını koparmayan, Rusya'yı hiçbir zaman terk etmeyen bir insan" olarak tasvir ediyordu.

Lenin, Y. M. Sverdlov'un devrimci çalışma örneği için; "... devrim davasına adanmışlığın, Sibirya'nın cezaevleri ve en ücra sürgün yerlerinden geçenlerin yaşamlarının öyle bir göstergesi olmuştur ki, tam da bunlar, böyle önderler, proletaryamızın en seçkin kesimini şekillendirdiğini" ispatlıyor diyordu.

Yakov Mihayloviç, Petersburg'a geldikten hemen sonra, o zaman Finlandiya'da yaşayan, Merkez Komitesi ve Lenin'le ilişki sağlayan Sergey İvanoviç Gusev'e gitmesini tavsiye eden bir dizi yoldaşla buluştu.

Yakov Mihayloviç bu tavsiyeyi kabul etti ve Finlandiya'ya gitti. Sergey İvanoviç, duyumlardan tanıdığı Sverdlov'u içtenlikle karşıladı. Yakov Mihayloviç'e kendi evinde kalmayı teklif etti ve partinin çıkarıldığı en son gazete ve dergileri verdi. Aynı zamanda Yakov Mihayloviç'e gelişmeleri anlattı; onu, ayrıntılı bir şekilde parti içi gelişmelere ilişkin bilgilendirdi. Yakov Mihayloviç'in gelişinden kısa bir süre önce

Lenin'in talimatıyla MK görevlisi olarak, bir dizi parti örgütünü gezen ve her bir yerel örgütün çalışmaları-na ilişkin bilgilendirilen Sergey Ivanoviç tarafından bilgilendirilmek daha da değerliydi.

Yakov Mihayloviç, Gusev'in yanında yaklaşık bir hafta kaldı. Finlandiya'ya gidişinin ilk pazarı, -o zaman zor olmayan bir şeydi- birkaç saat Yakov Mihayloviç'le beraber geçirmeyi başardım. Ateşli bir şekilde yeni kitap, gazete ve dergilere dalmış; hapiste geçen zamanı telafi etmek için, günde on altı on sekiz saat çalışıyordu. Ben ise, onu böyle bulacağımdan emindim.

Ve sonra Merkez Komitesi'nin talimatları geldi. Yakov Mihayloviç Moskova'ya gönderildi. Tahliye olmasından kısa bir süre önce, Moskova Parti örgütünde birçok yönetici yoldaş yakalanmıştı. Bu yüzden orada durum kötüydü. Merkez Komitesi Sverdlov'u, Moskova örgütünü denetlemek ve çalışmaları yoluna koymak, gerekli olan önlemleri almak için görevlendirmişti.

Yakov Mihayloviç MK talimatlarını aldıktan sonra hiç zaman geçirmeden, Ivan Ivanoviç Smirnov adına düzenlenmiş kağıtlarla Petersburg'a gitti. Daha bir gün bile beraber olmamıştık ve yeniden ayrılmak zorundaydık. Uzun bir zaman için mi? Bunu kim bilebilirdi!

Sverdlov, bir gün sonra Moskova'daydı ve hemen işe başladı. 1909 sonbahar sonuydu. Sverdlov'un deneyimi ve enerjisi sayesinde kopan bağlantılar yeniden kuruldu, ileri işçiler parti örgütünün etrafında toplandı, semt komiteleri ve parti bölge bürosunun çalışmaları yeniden canlanmaya başladı. Ne var

ki Yakov Mihayloviç uzun süre dışarıda kalamadı. Moskova provokatörlerle kaynıyordu. Moskova tamamen "ajanlaştırılmış"tı. Moskovalı bolşeviklerin yerinde olarak söyledikleri gibi; provokatörler, gelişinden hemen sonra Sverdlov'u, Çarlık Ohranasına bildirmişlerdi. Yakov Mihayloviç 13 Aralık 1909'da, üç aylık özgürlükten sonra, Moskova Parti Komitesinin bir toplantısında yeniden tutuklandı. Bir hafta sonra, 19 Aralık 1909'da RSİDP Moskova Parti Komitesi, Merkez Komitesi'ne; "Andrey yoldaşın tutuklanmasıyla, bölge bürosu çalışmalarında yeni girdiği doğru yoldan, mutlaka zarar görecektir" diye yazıyordu.

Yeniden Parmaklıklar Arkasında

Moskova Komitesi'nin tutuklanmasında jandarma, suç unsuru herhangi bir doküman ele geçirmeyi başaramadı, Sverdlov'un evinin de aranması bir sonuç vermedi; sorguda da bir sonuç alamamışlardı.

Önümde, Yakov Mihayloviç'in şimdi SSCB Devrim Müzesi'nde korunan 13 Ocak 1910 tarihli nihai sorgu tutanağı duruyor. Tutanağın birinci sayfası kimlik bilgilerini içeriyor ve el yazısıyla bir jandarma subayı tarafından doldurulmuş: Yaşı; yirmi beş, tutuklama; yedinci kez!

İkinci sayfa esas tutanağı içeriyor. Kısa, açık, sıkı el yazısıyla yazılmış: "Her hangi bir ifade vermeyi kabul etmiyorum. Yakov Sverdlov." Demek ki iddianame, sadece Ohrana ajanlarının verdiği bilgilere dayanıyordu. Delil yetersizliğinden sorun mahkemeye intikal ettirilemiyor, duruşma olmadan da onu cezaevine sokmak, zorunlu çalışmaya ya da sürekli sürgüne göndermek mümkün değildi.

İdare kendini bir sürgünle sınırlamak zorundaydı. 1910 Martında İçişleri Bakanı, Sverdlov'u Narim bölgesine sürdü.

Bu sürede Yakov Mihayloviç yeniden yurtdışına gitme düşüncesine döndü. Çarlık zindanlarında ve sürgünde geçirdiği birçok yılda, kişisel şeyler için makamlara özel taleplerde pek bulunmadı. Ama bu kez Yakov Mihayloviç'in yurtdışına çıkma isteği o kadar büyüktü ki, 19 Mart 1910'da polis dairesine şunu yazdı:

"Tutuklanmamdan kısa süre önce üç buçuk yıl cezaevinde kaldığımdan, zaten güçsüz olan bünyem iyice zayıfladı. Şu sıralar, ilkbaharın başlamasıyla, akciğer rahatsızlığım iyice kötüleşti.

Bu nedenle sürgünümü kraliyetin ücra bir köşesine, şayet bu olmazsa, yurtdışına gitmeye çevrilmesi ricasıyla polis müdürlüğüne başvuruyorum."

Tutuklu bolşeviklere karşı tavrı hiç iyi olmayan cezaevi doktoru Kolesnikov'un raporunda; "Sverdlov'un kronik sol taraflı ciğer iltihaplanmasından, açık ki verem cinsinden bir rahatsızlıktan musdarip olduğu" tespit edilmesine rağmen Yakov Mihayloviç'in dilekçesi reddedildi.

Polis yöneticileri kendi ağlarına düşmüş bir bolşeviği yurtdışına bırakmaya istekli değildi. Hasta! Çok iyi! Hastalık çok mu tehlikeli? Daha iyi! Onu mümkün olduğunca uzağa sürelim, Sibiryaya ve hastalık hemen en hızlı bir şekilde yapacağını yapar (Çarlık cellatları böyle düşünüyordu). İşçi sınıfının kaç tane savaşçısı, az çok çekilebilir koşullarda kolayca iyileşecek hastalıklardan dolayı Sibiryanın umutsuz sürgününde kırıldı?

Böylece Sibiryada birçok diğer yoldaşın yanı sıra Parti Merkez Komite üyeleri, Innokenti Dubrovinski ve Suren Spandarian en verimli yıllarında öldüler.

1909 Aralığına kadar Moskova'dan Yakov Mihayloviç'ten düzenli bir şekilde haber alıyordum. Ama aralıkta aniden ondan haber alamaz oldum ve izini kaybettim. Tutuklandığını tahmin ettiğimden, bir hafta izinle Moskova'ya gittim.

Burada Yakov Mihayloviç'in kız kardeşi Sara oturuyordu. Ondan tahminlerimin doğru olduğunu öğrendim. Yakov Mihayloviç, gerçekten de yeniden polis tarafından yakalanmış ve Arbat polis karakolunda bulunuyordu.

Bu oldukça yıkıcıydı. Üç yıl cezaevinde geçirdikten sonra, yalnızca üç ay özgürlüğü tadıp kendisini defalarca parmaklıkların arkasında bulması, oldukça yıkıcıydı. Ama insan burada ne yapabiliirdi?

Yakov Mihayloviç'le kısa bir görüşme isteğinde bulundum, tabii buna izin verilmedi. Ziyaret iznini ancak en yakın akrabaları, egemenlerin izniyle alabiliyordu. Ama onlar, nikahımızın kilisede kıyılmadığı gerekçesiyle beni Yakov Mihayloviç'in karısı olarak tanıımıyordu.

Buna rağmen, inatçı bir şekilde polis karakoluna gidiyordum. Saatlerce kar fırtınası altında neyi beklediğimi kendim de bilmeden Arbat polis karakolunun bahçesinde duruyordum. Ve benim bu dayanıklılığım mükafatlandırıldı. Bir gün, Yakov Mihayloviç, hücreindeki pencereden, koşar adım gelen jandarmalar tarafından götürülene kadar bana baktı, kendisinin sürgün beklediğini ve huzursuz olmamamı, haber beklememi bildirebildi.

31 Mart 1910'da Y. M. Sverdlov, dört yıllığına Narim bölgesine sürüldü, ama daha ağustosta iznimi geçirdiğim sırada Yekaterinburg'da görüldü. Yani Narim'de dört ay bile kalmadan kaçmıştı.

Yakov Mihayloviç, Yekaterinburg'da fazla oyalanmadı. Özgürlüğünün her günü onun için değerliydi; işi özlemişti, işine yeniden başlayabilmek için en hızlı bir şekilde MK'yle ilişki sağlamaya çalıştı. Ayrıca iyi tanındığı Yekaterinburg'da uzun süreli kalmak tehlikeliydi, şimdi kaçıştan sonra daha da tehlikeliydi. Hiç durmadan yolculuğa devam edebilmek için, zaman geçirmeden Perm'e gittik.

Yakov Mihayloviç, Yekaterinburg'da geçirdiği birkaç gün içinde aralarında Mihail Georgiyeviç Permiakov'un bulunduğu bazı yoldaşları ziyaret etti. Permiakov, Sverdlov'a bir daha yakalanana kadar taşıdığı pasaportunu bıraktı.

Perm'den feribotla Yakov Mihayloviç'in akrabalarının bulunduğu Nişni Novgorod'a gittik. Kendisini gururla Volga'nın gerçek oğullarından sayan Yakov Mihayloviç, uzun süreden beri muhteşem Kama ve Volga üzerinde böyle bir yolculuk yapmanın hayalini kuruyordu. Beraber olduğumuza seviniyorduk ve doğanın güzelliğini hayranlıkla seyretmekten yorulmadık. Ama sevimsiz bir durum, az kalsın her şeyi berbat edecekti.

Beceriksizliğimiz, sabah, Perm'den hareketten sonra başladı. Güverteye çıkar çıkmaz iki süslü püslü kız sevinç çığlıklarıyla Yakov Mihayloviç'in üstüne atladı. Onun koluna girdiler ve kelimenin tam anlamıyla birinci sınıfın lüks salonuna sürüklediler. İlk anda şaşakaldım. Ama Yakov Mihayloviç'in şaşkın yüzünü gördüğümde, gülümsemekten kendimi alamadım. O ise, bana perişan bakıyordu ve göz ucuyla işaret ediyordu: Sus, sana her şeyi sonra anlatırım!

Durum anlaşıldı; kızlar, Sibiry'a'nın en zengin tüccarlarından birisinin çocuklarıydı. Adam, Sibiry'a makamlarının ve polisinin dalkavukluk yapmaktan geri kalmadığı nüfuzlu bir tüccardı.

Sibiry'a'nın nüfuzlu bu tüccarının kızları Petersburg'a, eğitim gördükleri başkentin kız yatılı okuluna dönüyorlardı. Yakov Mihayloviç, onları Ob vapurunda, Narim'den Ural'a kaçarken tanımıştı. Durumu hemen kavradığı için şımarık kızlarla tanışmış ve kendisini de seyahat eden bir tüccar olarak tanıtmıştı. Yakov Mihayloviç, bayan yol arkadaşlarına göğü yere indiren kurlar yapmış, şiir albümüne saçma dizeler yazmış; sürekli basit komplimanlarla kızların ondan ayrılmalarını önleyecek derecede başarılı olmuş. Yolcular, onların beraber seyahat ettiklerini, bu çevik delikanlının itibarlı tüccarın akrabası olmasa bile, ailesinin çok iyi bir tanıdığı olduğu düşüncesine varmışlar.

Bu, Sverdlov'un o zaman tam da ihtiyaç duyduğu bir durumdu. Hangi polis memuru, böyle güçlü bir şahsiyetin, bütün Sibiry'a'da tanınan tüccar ve sanayici ailesinin arkadaşının kağıtlarını kontrol etmeyi düşünebilirdi ki? Milyonların mirasçısı kızlarla birlikte seyahat eden başarılı genç adamın kaçak siyasi sürgünden, Sibiry'a polisinin durmaksızın aradığı Sverdlov'dan başka kimse olmadığı kimin aklına gelebilirdi?

Yakov Mihayloviç, neredeyse bütün Ob boyunca Tomsk'tan Tyumen'e kadar, sıkıntı veren bayan yol arkadaşlarından ayrıldığı yere kadar böyle gitmiş. Kısa bir zaman sonra, kötü bir rastlantının onu, yenden bu kızlarla bir araya getireceğini nereden bilsin;

hele de şimdi, gerçek ve eksiksiz kağıtları olduğu, onların “arkadaşlığına” ihtiyaç duymadığı bir zamanda!..

Ama gerçek, gerçektir; Nişni-Novgorod’a kadar bütün yol boyunca Yakov Mihayloviç, sırnaşık ve yapmacık tüccar kızlarından kurtulamadı. Bu da yetmiyormuş gibi onu hiç yalnız bırakmadılar ve hiç baş başa olamadık. Ve tabii, Yakov Mihayloviç, Ob seyahati boyunca onlara anlattığıyla şimdi söyledikleri arasında çelişki doğmasın diye her sözünü tartmak zorundaydı.

Görev, kolay değildi. Ama Yakov Mihayloviç onun üstesinden geldi. Her şey yolunda gitti ve kızlar şüphelenmedi. Ama seyahat, herhalükarda bize zehir oldu.

Bütün yolculuk boyunca Yakov Mihayloviç, sadece bir defa yanlış konuştu. Ama nasıl? Nişni-Novgorod’dan hemen önceki bir akşam Yakov Mihayloviç sırnaşık kızlardan, onları başından defetmek için veda etmeye başlarken, “artık yatma zamanı geldi” dedi.

Kızlar, “A, olur mu öyle şey? Henüz vakit erken, biraz daha oturalım” diye onu ikna etmeye çalıştılar.

Sverdlov, kararlı ve kesin bir şekilde. “Hayır, vakit geldi. Hava serinliyor. Hücreme gidiyorum” dedi.

Hücreye! O, böyle söyledi. Şaşkınlıktan donakaldım. İşte şimdi olan oldu, diye düşündüm. Ama kızlar kıkırdamaya başladılar. Refakatçilerinin, neredeyse aralıksız dört sene boyunca zindanda kalmış olabileceği ve hiç de tesadüfen sürçü lisan etmemiş olduğu akıllarına gelmedi. Onun, hangi nedenden dolayı kabini hücre diye tanımlamış olacağı üzerine fazla

düşünmediler. Yakov Mihayloviç'in dil sürçmesine önem vermediler.

Sonraları Sverdlov bu "hücre"yi sıkça hatırlar ve içten gülerdi, ama o zaman gülecek durumda değildik. Sadece yaşamı tanımayan şımartılmış kızların sınırsız saflıkları ve aptallıkları, Yakov Mihayloviç'i kurtarmıştı.

Çok şükür, böylece sınav zamanımız bitti. Bir sonraki gün Nişni-Novgorod'daydık. Birkaç günü, Yakov Mihayloviç'in beş seneden fazla bir zamandır görmediği babasının yanında geçirdikten sonra Moskova'ya gittik.

Yakov Mihayloviç'in Moskova'da, bölge örgütünün bir yöneticisiyle randevusu vardı. Kendisini gereksiz yere tehlikeye atmak istemediği için görüşmeye bizzat gitmedi ve ilişkiyi kurmak için beni yolladı. Yoldaşın orayı terk edip etmediğini veya bizim oraya vardığımız dönemde tutuklanıp tutuklanmadığını bilmiyorum, ama yine de randevu yerini birkaç defa aradım. Her seferinde başarısız kaldım, onunla karşılaşamadım. Daha fazla beklememizin anlamı yoktu. Sonra, benim iznim de bitiyor ve Petersburg'a dönmek zorundaydım. Yani yaklaşık bir hafta Moskova'da kaldıktan sonra Petersburg'a gittik.

Petersburg'da Yeni Tutuklama

Petersburg'a döndükten sonra kitap deposundaki işime başladım. Bir şekilde yaşamak zorundaydık. İki küçük çocuğuyla Baskov Sokağı'nda küçük bir evde oturan İvan Adolfoviç Teodoroviç'in karısı Glafira İvanovna Okulova'nın yanına taşındık.

Glafira İvanovna, Sverdlov'u, eşinin Yekaterinburg Hapishanesi'nden yazdığı mektuplardan iyi tanıyordu ve bizi oldukça samimi karşıladı. Kendini ve iki küçük çocuğu ayakta tutabilmek ve ayrıca hapishaneden sonra çalışma cezasına çarptırılan kocasını da desteklemek için çok didinmişti. Çok defa, ancak geç saatlerde işten eve geliyordu ve ben de geç geliyordum. Glafira İvanovna, yorgun argın eve geldiğinde, sıkça, çocuklarını mutlu mutlu uyurken buluyordu. Çünkü Yakov Mihayloviç, onun çocuklarıyla ilgileniyor, onlara mamalarını hazırlıyor, yediriyor ve uyutuyordu.

Yakov Mihayloviç, tahmin ettiği gibi, Petersburg'da yeniden, yoldaşlarla ve onların üzerinden Merkez Komitesi ve Lenin'le ilişki kurmayı başardı.

Onun bulduğu ilk kişi Mihail Steponoviç Olminski idi.

Yakov Mihayloviç ve Olminski arasında kısa zamanda oldukça sıkı bir dostluk ilişkisi gelişti. Mihail Stepanoviç bizi Glafira Okolova'nın evinde sıkça ziyaret etti ve Yakov Mihayloviç de onu ziyaret etti.

Olminski, Sverdlov'un güvenliğine çok ilgi duymaktaydı. Yakov Mihayloviç'e sürekli olarak, daha dikkatli olmasını rica ediyordu. Özellikle bizi Glafira İvanovna'nın, tanınmış bir bolşeviğin eşinin yanına taşındığımız için, bu evin belki polis kontrolünde olabileceği yönünde uyarıyordu. Yakov Mihayloviç, Mihail Stepanoviç'in sözlerini dikkatle dinliyordu. Onun önerisine uymaya ve evi değiştirmeye birkaç defa niyetlendik, ama olmadı...

Parti Merkez Komitesinin Petersburg'lu bolşeviklere ve Sverdlov'a verdiği yeni görevler, genel siyasi durumdan kaynaklanıyordu. Ülkede devrimci yükseliş yeniden başladı. Yeniden grevler ve sokak gösterileri yapılıyordu. Kasım 1910'da Lenin şöyle yazıyordu: "Karşıdevrimin (1908-1910) altın günlerinin üç yıllık dönemi açık ki sonuna yaklaşıyor ve onun yerini, başlayan yükseliş dönemi alacak. Hem bu yılın yazındaki grevler, hem de Tolstoy'un ölümü vesilesiyle düzenlenen gösteriler, açıkça buna işaret ediyor."

Sverdlov, mevcut durumun leninist değerlendirmesine tamamen katılıyordu ve 31 Ekim 1910'da Narim'deki arkadaşlarına şöyle yazıyordu:

"Durum, her gün daha da iyileşiyor, ilişkiler genişliyor, güçleniyor ve daha sağlam biçimler alıyor. Aynı zamanda, bununla bağlantılı olarak, son birkaç hafta-

da havanın değişiyor olduğu açıkça görülüyor. Bir dizi eski yoldaş, yeniden faaliyete döndüler ve işçi gençlik, eskiden bir kenarda duran, şu veya bu şekilde geri diye tanımlanan kitlelerle birlikte partiye yöneliyor. Okullarda, toplumsal sorunlar için bir dizi çevre oluştu. Bütün bu gerçekler ve grev hareketinin yükselmesi, kitlelerde havanın değişmesinin saçmalık, fantezi olmadığını, tersine en büyük gerçeklik olduğunu gösteriyor...”

Böylesi koşullarda çok açık konuşulmalıdır; durum bütün çıplaklığıyla anlatılmalı; imalar ve mecazi sözlerle sınırlandırılmamalıdır. Liberal legal basının sunduğu olanaklar çerçevesinin ötesine geçilmelidir. Gerçeği işçi yığınlarına taşımak bir zorunluluktur. Kendine özgü, bolşevik bir gazeteye ihtiyaç vardı ve “Svezda”^(*) böyle bir gazete olmak zorundaydı. Partinin en iyi güçlerinin Petersburg’da bir araya getirilmesi ve hareketin büyüyen yükselişi koşullarında işçi sınıfına önderlik edecek oldukça sağlam bir mücadele örgütünün oluşturulması gerekiyordu.

Partinin Merkez Komitesi, Sverdlov’un sürgünden kaçışını ve Petersburg’a dönüşünü öğrendikten sonra onu, Ohrana tarafından dağıtılan başkent parti örgütünü yeniden kurmak için bütün tedbirleri almakla ve “Svezda”nın yayımını doğrudan örgütlemekle görevlendirdi.

14 Kasım 1910’da Petersburg Ohrana’sı bir üst makamına şöyle yazıyordu:

“Bu yılın son eylül günlerinde Saint Petersburg’da Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesinin, parti adı “Andrey” olan illegal bir görevlisi görüldü. Bu görevli, Perm Valiliği Kungur şehrinde

vatandaş Mihail Georgiyeviç Permiakov adına verilen pasaportla yaşıyor ve yerel parti örgütünü yeniden inşa etmekle ve şimdiye kadar yayını örgütleyemeyen bolşevik periyodik dergi "Luç"un redaksiyonunda teknik temeli oluşturmak ve yayın kurulunda görüş ayrılıklarını gidermekle görevlidir.

Petersburg'daki sürekli başarısızlıklardan dolayı Merkez Komitesi "Andrey"e, Petersburg'un eski parti işçileriyle ilişki kurmamasını ve mümkün olduğunca illegal çalışmasını tavsiye etmiştir.

Petersburg'a geldikten sonra o, gerçekten de oldukça dikkatli hareket etmiştir ve ancak kasım başında takibe alınabilmiştir."

Belli bir zaman sonra, başka bir dokümanda Ohra-na şöyle yazıyordu: "... Gazetenin ("Svezda"- K.S.) yayımının örgütlenmesini kontrol etmek için Parti Merkez Komitesi'nin bir görevlisi, illegal Mihail Permiakov (parti adı Andrey- Yakov Mihayloviç) geldi."

Yakov Mihayloviç, Moskova örgütü gibi Petersburg örgütünün de provokatörlerle dolu olduğunu çok iyi bildiği için MK'nin direktiflerini titizlikle dikkate aldı ve oldukça dikkatli hareket etti. Petersburg örgütünün birleştirilmesi çalışmasına o, Petersburg işletmelerindeki bolşevik işçilerle buluşarak başladı. Yakov Mihayloviç, ilk randevuları MK'den aldı.

Siyasi durumu sürekli dikkate alan Sverdlov, geniş emekçi yığınları, siyasi mücadele için harekete geçirmede her olayı kullanmasını biliyordu. Onun önerileri ve talimatları, devrimci faaliyetin canlanmasına katkıda bulunuyordu. Yakov Mihayloviç, ölüm cezasının kaldırılması için Duma'ya bir yasa taslağı sun-

mak ve Tolstoy'un defnedilmesi dolayısıyla bir ajitasyon kampanyasının başlatılmasında yoldaşlara yardımcı oldu. Tolstoy'un ölümü üzerine, bolşeviklerin Petersburg Komitesi'nin yayımladığı bir çağrışı o yazmıştı.

Sverdlov, Petersburglu işçilere işletmelerde mücadele örgütlerini amaca en uygun bir şekilde nasıl kuracaklarını anlatıyor ve her bölümde kendi adamlarının olması gerektiğini açıklıyordu. Onlara, kendi aralarında nasıl ilişki kurmaları gerektiği üzerine önerilerde bulunuyor ve konuşma ve tartışma taslaklarının hazırlanmasında yardımcı oluyordu.

Yakov Mihayloviç, III. Duma'nın bolşevik milletvekilleriyle en sıkı ilişkiyi kurdu.

Tedbir nedenlerinden dolayı Sverdlov, güvenirliliği gözden geçirilmemiş hiçbir randevuya gitmedi. Gözden geçirme benim görevimdi. Gündüzleri kitap deposunda çalışıyor ve akşamları da randevuya gidiyordum. Petersburg işçi varoşlarına, Viborg tarafına veya Narvskaya Sastova'ya gitmek zorundaydım.

Söz konusu adresi bulduktan ve parolayı söyledikten sonra, yoldaştan, ne zamandan beri partide olduğunu, nerede çalıştığını ve daha önce kiminle ilişkide olduğunu sorarak öğreniyordum. Onunla güncel politik sorunlar üzerine detaylı tartışıyordum ve ancak güvenirliliğinden emin olduktan sonra o ve Yakov Mihayloviç arasında bir görüşme ayarlıyordum. Görüşme yerini derhal belirliyorduk. Yoldaşın evi her türlü şüphe dışındaysa ve görüşme orada olabilirse, Yakov Mihayloviç oraya gidiyordu. Ama ev, randevu için uygun değilse, buluşmayı, Yakov Mihayloviç'in daha önceden ilişkiye geçmiş olduğu

bir illegalin evinde sağlıyordum. Tabii ki ad ve soyaddan bahsetmiyordum. Bilakis, sadece bir parti görevlisiyle, yoldaş Andrey'le görüşme olacağını bildiriyordum (Yakov Mihayloviç, Petersburg'da yeniden bu isimle çalışma sürdürüyordu). Bu kişinin MK görevlisi olduğunu da söylemiyordum. Böylece Sverdlov, buluşmaya gittiğinde, bir araya geldiği insan hakkında önbilgiye sahip oluyordu. Ama bu insan, onun hakkında parti adından başka bir şey bilmiyordu. Bu, onun tutuklanmaması için belli bir güvence oluşturuyordu.

Yakov Mihayloviç, şu veya bu işletmede çalışan bir bolşevik işçiyle ilişki kurunca, onun aracılığıyla arkadaşlarıyla tanışırdı ve giderek, Petersburg işletmeleriyle bağlarını genişletirdi.

Bu işlerde de Yakov Mihayloviç'e yardım ediyordum. MK ve Lenin'le mektuplaşmada özel bir gizli yazı kullanırdı. Bu gizli yazıda, Sverdlov'un Vladimir İlyiç'e gönderdiği mektupları şifrelerdim.

O yılların jandarma dokümanlarında o sayfaları bugün bir daha okumam ilginçtir. Petersburg Ohranası bir haberinde, 1910 yılında K.T. Novgorodzeva'nın Sverdlov'u "Parti çalışmasında aktif olarak desteklediğini", (bu; Rusya Sosyaldemokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi'nin parti mektuplaşmalarını kendi adına aldığı ve Sverdlov'un yanında sekreter olarak faal olduğu anlamına geliyordu) yazıyordu.

Saflarımıza sızan provokatörler, Ohrana'yı hiç de fena bilgilendirmemişler. Bundan dolayı çalışmamız zorlaşmıştı. Olabildiğince gizli hareket etmek, bu koşullarda tasfiyecilere ve otzovistlere karşı en sert mücadeleyi yürütmek zorundaydık.

“Svezda” üzerinde çok ateşli bir mücadele patlak vermişti. Gazetenin yayımlayıcısı sosyaldemokrat Duma fraksiyonuydu. Bu fraksiyona ise hem Bolşevikler ve hem de menşevikler dahildi. Menşevikler, fraksiyondaki bu birlikteliği kullanıyor ve gazeteyi ele geçirmeye, tasfiyecilerin bir yayın organı yapmaya çalışıyorlardı. M. S. Olminski ve N. G. Poletayev’le Sverdlov, gazetenin redaksiyonunu tamamlıyordu. Sverdlov, gazetenin bolşevik duruşunu güvence altına alacak bir yayın kurulunu işbaşına getirmek için çaba harcıyordu.

1910 Kasımının başında Yakov Mihayloviç, Merkez Komite ve Lenin’i, yürütülen faaliyet ve gazeteye ilişkin planları hakkında bilgilendirdi. MK’ya şöyle yazıyordu:

“Sevgili yoldaşlar! Her şeyden önce gazete üzerine ... parti redaktörü sorunu şöyle: Bana da bildirdiğiniz gibi, protestoculardan oluşan bir grup tarafından bir oturuma davet edildim. Bu oturum, redaktörün seçimiyle ilgiliydi. Büyük bir üzüntüyle söylemeliyim ki, böyle bir faaliyet için uygun hiçbir aday yok... Bu iş için Baturin, şu veya bu şekilde uygun olabilir. Onu bu işe katmayı düşündüm, ama buna razı olup olmayacağını bilmiyorum...”

Ne var ki, bu mektup gönderilene ulaşmadı, postalanmadı. Alışıldığı gibi Yakov Mihayloviç, beni, mektubu Lenin’in gizli yazısıyla şifrelemem için görevlendirdi ve 14 Kasım akşamı işten eve gelince bu yorucu işe başladım. Daha yarısını şifrelememiştim ki, kapıya gümbür gümbür vuruldu ve jandarma eve girdi. Onlar, odamıza gelene kadar şifreli metni ve şifrenin kendisini yok edecek zamanım oldu. Bu esas sorun-

du. Ama Yakov Mihayloviç tarafından elle yazılan orijinal, jandarmanın eline geçti. Ama adres ve imza yoktu. Her şeyi altüst etmelerine, mobilyaları kırmalarına, duvar kağıdını ve döşekleri yırtmalarına rağmen jandarma, başka bir şey bulamadı.

Moskova'da ve daha önceleri sıkça olduğu gibi, jandarma bir daha avucunu yaladı. Baskını bekliyorduk ve hazırlanmıştık. Daha 9 Kasım 1910'da Yakov Mihayloviç, gözetlendiğini tespit etmişti. O gün Vasilyevski-Ostrov'da, sosyaldemokratların etkisi altında olan "Işığın ve Bilginin Kaynağı" cemiyetinin bir toplantısı yapılıyordu. Toplantıda, çoğu Petersburglu işçi olan yüzden fazla insan vardı. Tartışma konusu, III. Dumanın sosyaldemokrat grubu tarafından ölüm cezasının kaldırılması üzerine sunulan yasa taslağıydı. Yakov Mihayloviç, bu toplantıya katıldı. O, ilk konuşanlardan biriydi ve tartışmayı gerekli yöne çevirdi. Ondan sonra konuşan işçilerin konuşmaları devrimci nitelikteydi. Aşağıdaki karar, oybirliğiyle alındı: "Duma'da ölüm cezasının tartışıldığı gün, grev için derhal ajitasyona başlanmalıdır."

Açık ki toplantıya bir (belki de çok sayıda) provokatör sızmış ve bu provokatör Ohrana'yı zamanında haberdar etmişti ki, Yakov Mihayloviç, toplantıyı terk ettikten hemen sonra gözetim altına alınmıştı. Jandarma dokümanlarından anlaşıldığı gibi ona "Mahrovi" takma adı verilmişti.

Yakov Mihayloviç, izlendiğini derhal fark etti. Onun deneyimli bir gözü vardı ve hemen hafiyelerden kurtuldu. Ne var ki, bütün özellikleri, artık Ohrana tarafından biliniyordu. Ayrıca provokatörler özel bir çaba harcıyordu ve bir gün sonra gözetleme yeni-

den başladı. Bunun üzerine gerekli tedbirleri aldık ve mümkün olan her şeyi yoldaşlara teslim ettik.

Çok hızlı bir şekilde Ohrana tarafından izi bulunan Sverdlov'un derhal tutuklanması gerektiği düşünülebilirdi. Ama jandarmanın acelesi yoktu. Onu sürekli gözetliyorlardı, ama tutuklamadılar. Yakov Mihayloviç ve ben, buna şaşmıyorduk. Ohrananın yöntemlerini çok iyi tanıyorduk, Sverdlov'u sadece, ilişkilerini tespit etmek niyetinde oldukları ve Yakov Mihayloviç'in izlendiğinin henüz farkında olmadığına inandıkları için serbest bıraktıklarını biliyorduk.

Ama bu, uzun müddet böyle devam edemezdi. Yakov Mihayloviç'in belki bir dönem geri çekilebileceği ve saklanabileceği bir evi acilen aramaya başladık. Ama jandarma bizden daha erken davrandı. 14 Kasım akşamı Yakov Mihayloviç sokakta, evimizden uzak olmayan bir yerde tutuklandı. Bunun üzerine jandarma zor kullanarak evimize girdi, arama yaptıktan sonra beni de tutukladı.

Bu sefer, uzun değil, sadece üç ay tutuklu kaldım ve Şubat 1911'de Petersburg'dan memleketime Yekaterinburg'a sürgün edildim; özel olarak da polis denetiminde tutuldum. Cezanın hafif olmasının nedeni, son aylarda hamile olmanız ve beni bu halimle hapisanede tutmaları oldukça zordu. Bunun ötesinde bana karşı somut kanıtlar oldukça azdı.

Yakov Mihayloviç, Petersburg Tutukevinde tek kişilik hücrede kalıyordu. Gizli çalıştığımız bütün yıllarda olduğu gibi tutuklanmadan önce de maddi durumumuz pek parlak değildi. Sverdlov'un sabit bir geliri yoktu. Onun temel yaşam kaynağı, profesyonel devrimci olarak partiden aldığı paralardı. O zaman

partinin olanakları oldukça sınırlıydı; Yakov Mihayloviç, sadece çok zor durumlarda para alıyordu. Ayrıca bu da düzensiz olarak ve küçük miktarlarda olurdu. Benim kazancım azdı ve zar zor geçiniyorduk.

Tutuklandığı sırada Yakov Mihayloviç'in cebinde sadece bir ruble 57 kopek'i vardı. Ama hapisanede paraya ihtiyaç olurdu. Çünkü orada bakım kötüydü ve ayrıca gıda maddeleri satın almak gerekiyordu. Bunun ötesinde kitap ve kağıda ihtiyaç vardı. Yakov Mihayloviç, mektuplarında bana, her ne kadar yemeğin iyi olduğu, kendini mükemmel hissettiği ve hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı teminatını vermiş olsa da, onun hapisanedeki durumunu biliyordum; çünkü, ara sıra da olsa kendini ele veriyordu.

Yeniden özgürlüğe kavuştuğumda biraz para temin ettim ve Yakov Mihayloviç'e gönderdim. Onun sağlık durumu beni çok düşündürüyordu. Beslenmenin onun için ne denli önemli olduğunu biliyordum ve ondan, parayı esasen gıda maddeleri almak için harcamasını rica ettim. Beni sakinleştirdi, ama mektuplarının birisinde aniden itiraf etti: "Yemekten tasarruf etmemeliyim. Ama bunu yaptığımı itiraf etmeliyim. Tutumlu olduğum için, 8 ruble 55 kopek'e kitap satın aldım. Bunların arasında Mehring'den dört cilt, 'Artıdeğerin Tarihi' ve başkaları vardı. Ayrıca bir takım çamaşır aldım. Sen de biliyorsun ki, çamaşır konusunda özensizim."

4 (17) Nisan 1911'de oğlumuz doğdu. Çocuğun ve ilk doğumun üstesinden nasıl geleceğimi düşünmek, Yakov Mihayloviç'i oldukça etkilemişti. Bu günlerde zindanda olduğuna üzülüyordu ve çaresizlik içindeydi. Bana zindandan da bir şekilde yardım etmeye çalışı-

şıyordu. Mektuplarından çok sayıda tıbbi meslek kitabı okuduğunu görüyordum, mektuplarında bana, temizlik ve bebek bakımı üzerine mesleki önerilerde bulunuyordu. Aynı zamanda genel olarak evlilik ve doğum sorununu ayrıntılı inceliyor, Plato'ya, Thomas Moore'e, Leo Tolstoy'a ve modern sosyologlara atıfta bulunuyordu. Yakov Mihayloviç, bir sorunu ele alırsa, onu ayrıntılı incelerdi.

Çocuk, henüz doğmamıştı, ama Yakov Mihayloviç onun eğitimini ve "gerçek insan" olarak büyümesi gerektiğini düşünmeye başladı. Yakov Mihayloviç, 29 Mart 1911'de bana şöyle yazıyordu: "Eğitimin kendisi önemlidir, neredeyse belirleyici önemdedir. Çünkü doğuştan devralınan özellikler, sadece genel olarak çevre diye tanımlanabilen bir dizi önkoşul sayesinde gelişebilen yeteneklerdir."

Yakov Mihayloviç'in o günlerde yazdığı mektupların satırlarında ne büyük bir endişe, dikkat ve şefkat vardı! Bu zamanda yanımda olmasının tamamen olanaksız olması, böyle bir anda jandarmanın eşleri birbirinden, babayı oğlundan ayırması ne kadar acıydı.

Yakov Mihayloviç bana şöyle yazıyordu: "Çaresiz olduğum için, çok sevdiğim, çok değerli varlığıma yardım edemediğim için anlatılamayacak derecede üzgünüm. Özenli bakımı, en şefkatli, en duygulu özeni ne kadar çok isterdim, ama bin verst uzaktayım... Bütün yaşam isteğimi, böylelikle seninkini güçlendirme umuduyla sana aktarmak istiyorum, seni en çok neyin cesaretlendirebileceğini boş yere hatırlamaya çalışıyorum. Ne var ki, aklıma bir şey gelmiyor. Fakir olduğum için değil; çünkü ben, hem senin ilginden ve hem de benim sana olan ilgimden dolayı oldukça zen-

ginim. Beraber olsaydık, durum biraz değişik olurdu. İsterim ki, duygumun gücü uzaktan da etkili olsun, seni ısındırsın, acılarını hafifletsin ve sana, daha kolay tahammül etmen için güç versin!”

Henüz doğmamış oğlumuz üzerine her sözde ne kadar sıcaklık vardı! Yakov Mihayloviç, şöyle yazıyordu: “İsim? Evet, bu, önemli bir sorun. Mektubunda benim adımın altını çizmişsin. Böylelikle oğlumuzun adını ima edip etmediğini bilmiyorum, onu alfabenin ilk harfiyle mi, yoksa son harfiyle mi isimlendireceğin konusunda seni tamamen özgür bırakıyorum. Daha şimdiden açıklıyorum ki, ben, onu belli bir yaşa kadar sadece hayvancık olarak adlandıracağım.”

Ender olarak bütün aile olarak beraber olabiliyorduk. Ama böyle bir zamanımız olunca da Yakov Mihayloviç’ten daha iyi bir aile babası ve bizimkinden daha mutlu ve daha uyumlu bir aile yoktu.

Ama aileyi ve çocuğu düşünmek onu alışılmış yoğunluk ve sebatla çalışmaktan alıkoymuyordu. Hemen hemen her mektubunda sürekli yeni kitaplar istiyor, okuduğu üzerine yazıyor ve bana düşüncelerini bildiriyordu. Daha 1 Mart 1911 tarihli ilk mektubunda benden, Bebel’in “Yaşamından” kitabının Almancasını, ayrıca Spinoza’nın “Etik”ini, Marks’ın Sorge’ye mektuplarını ve Lassalle’nin Marks’a mektuplarını göndermemi rica ediyordu. Sonraki mektuplarında bir ciltlik Heine yayınının Almancasını ve “daha çok Almanca kitaplar” göndermemi, ayrıca Fenn’in “Son 20 Senede Rusya’nın Endüstriyel Gelişmesi” kitabını ve birçok başka kitap göndermemi rica ediyordu.

O dönem mektuplaştığı Glafira Ivanovna Okulova'dan da kitaplar istiyordu. Hapishane müdürüne verdiği bir dilekçede Sverdlov, kendisi için Karl Marks'tan "Artı Değer Teorileri", Parvus'tan "Dünya Pazarı", Bernstein'dan "Tarihsel Materyalizm" kitaplarını ve "Kapital" in III. cildinin satın alınmasını rica ediyordu.

Bir mektubunda şöyle yazıyordu: "Genel olarak yaşamım, eskisi gibi sürüyor. Ortalama olarak, yaklaşık 10 saat çalışıyorum" ve bir başka mektupta da şöyle diyordu: "Beynim ara sıra görevini yerine getirmese de ve şu veya bu karmaşık düşünceyi bütün boyutuyla ve tam açıklıkla algılamasa da, eskisi gibi okuyorum. Ve okunanlardan özetler çıkartıyorum. Matematik kitaplarını hasretle bekliyorum."

İlkbahar yaklaşıyordu. Yakov Mihayloviç, davasının sonucunu sabırsızlıkla bekliyor ve yeni sürgüne hazırlanıyordu. Sibirya, onu korkutmuyordu.

Sverdlov, o günlerde Glafira Ivanovna'ya şöyle yazıyordu: "Belirsizlik ve boşa beklemekten nefret ediyorum. Bir köşeden diğerine volta atıyorum ve çok istekli bir şekilde benim fantezim Sibirya'nın yakında yeniden kucağında olacağım, ilginç doğasında umutsuzca dolaşacağım. Resimleri çok güzel, şaka değil. Beni nereye gönderirlerse göndersinler, orada bir nehir vardır. Bu, Ob değilse Yenisey'dir veya Lena'dır. Hepsi güçlü nehirlerdir. Ve Volga'nın gerçek çocuğu olarak fazla bir şeye de ihtiyacım yok."

Karar, Mayıs 1911'de verildi. Böylece Petersburg Hapishanesi'ndeki tutukluluk da sona erdi.

**NARİM VE YENİDEN
PETERSBURG**

NARİM SÜRGÜNÜ

İlk Aksilikler

İçişleri Bakanı'nın talimatıyla Yakov Mihaloviç Sverdlov, 5 Mayıs 1911'den itibaren, dört yıllığına Narim bölgesi Tomsk Valiliği'ne sürgün edildi. Hükümet Sverdlov'un önceden bir kez daha Narim'e sürgün edildiğini ve birkaç ay sonra kaçtığını unutmamıştı. Bundan dolayı Tomsk bölge polis şefine kati bir emirle gönderildi: "Bahsedilen Sverdlov, Yakov Mihayloviç en sıkı bir şekilde gözetlenmelidir."

Narim bölgesi o yıllarda çarlığın mutlak hakimiyeti altında parmaklıksız bir politik cezaevine dönüştürülmüştü.

Bitmez tükenmez, keşfolunmamış, balta değmemiş ormanlar, geçilmez bataklıklarla kaplı alanları yazın hadsiz hesapsız haşerelerin kaynaştığı; kışın şiddetli don ve derin karların, ilkbahar ve sonbaharda yolların olmayışı, bu ilçenin dünyanın geri kalan kısmıyla bağıını kesmekteydi. Bunlar devrim öncesi Narim'in doğa koşullarıydı. Çarlık hükümeti bu doğa koşullarını, tutsaklarını güvenli bir şekilde dış dünyadan

koparmak ve onlara bu duvarsız ve parmaklıksız cezaevinde yaşamı çekilmez kılmak için kullanıyordu.

Narim'in yerli halkı, çarlık memurları, tüccarlar, kulaklar ve papazlar tarafından acımasızca yağmlandı ve yoksullaştırıldı. İdari yollardan sürgün edilenlerin durumu da vahimdi. Onların her birine sözümlü ona yardım veriliyordu. Bu yardım, o kadar sınırlıydı ki, ne yaşamaya ne de ölmeye yetiyordu. Buna ek olarak, yardım, kendi ceplerini dolduran ve diğerlerine yardımı ne tam olarak ne de zamanında veren yerel yönetimler üzerinden yapılıyordu. İş bulmak pratik olarak hemen hemen olanaksızdı. Sanayi hiç yoktu ve oradaki kulaklar, yalnız yazın gündelikçiye ihtiyaç duyuyorlardı. Ayrıca iş arzı talepten daha azdı ve işe alınmış olanlara da sadece birkaç kuruş ödeniyordu.

Narim'e sürgün edilenlerden biri, arkadaşlarına yazdığı bir mektupta durumunu şöyle izah ediyordu: "Durumumuz iyi değil... Hiç kimsenin bir kuruşu yok. Kuzu kulağı ve ekmekle beslenmek zorundayız... Tam bir ay boyunca kuzu kulağının dışında bir şey yemedik ve ondan sonra yine ekmek... Gücümüz önemli bir kayba uğradı. Şimdi günlerdir yiyecek hiçbir şeyimiz yok."

Ve oraya, bu umutsuz çevreye çarlık hükümeti bolşevikleri sürüyordu. Sverdlov buraya ikinci kez sürülüyordu.

Narim'e sürgün edilenlerin politik ve sosyal bileşimleri oldukça değişik ve renkliydi. Önemli bir kesimini bolşevikler ve ileri işçiler oluşturuyordu. Aralarında, aynı zamanda aydınlar da vardı. Çok sayıda

menşevik, anarşist ve sosyalist devrimci, köylerde isyanlara katılmış köylüler de vardı.

Merkez Rusya'dan Narim'e giden yol bu bölgenin idari merkezi olan Tomsk şehri üzerinden gidiyordu. Sürgün edilenler Tomsk geçici cezaevinde birleşiyor ve burada çoğu kez aylarca yattıktan sonra, polis askerleri eşliğinde vapurla Ob'dan aşağıya, sürgün edildikleri yere hareket ediyorlardı.

Kolpaşevo'ya kadar 350 verst, Parabel'e kadar 400'ü aşkın ve Narim'e kadar yaklaşık 450 verst, Tomsk'tan kuzeybatı yönüne doğru gidilmek zorundaydı.

Politik sürgünler, esas olarak Togur, Kolpaşevo ve Parabel gibi köylere, başka yerlere ve bizzat Narim'e de yerleştiriliyordu. O zaman Narim, yönetim merkezi dahi olmayan bir şehircikti.

Böyle bir yoğunlaşma zaten ümitsiz olan durumu daha da kötüleştirmekteydi. Konut sorunu çok yakıcı bir problem haline geldi. Gerçekten, örneğin Togur'da yüz çiftliğe 350 sürgün ve Bogdanovka köyünde sekiz çiftliğe 25 sürgün düşüyordu. Narim'de sadece 150 ev, ama 300'ün üzerinde sürgün vardı.

Bu koşullar altında sürgündekilerin kendi örgütlenmeleri, karşılıklı arkadaşça yardım ve destekleri önemli bir rol oynuyordu. Burada değişik düzeylerde örgütlenmelerin ilk adımları 1906-1907 yıllarına dayanıyordu. Ancak sürgündekilerin kapsamlı bir şekilde örgütlenmesi 1910'un ilk aylarında, Sverdlov'un Narim'e gelmesiyle başladı. O zaman polis yasağına rağmen Yakov Mihayloviç, köyden köye gitmiş, insanları toplamış, menşeviklerle ve sosyalist devrimcilerle tartışmalar yürütmüş, söyleşiler düzenlemiş, sürgün-

dekilerin mesleki ve tüketim kooperatiflerini kurup, ortak aşevleri ve kütüphaneler oluşturmuştu.

Ve Yakov Mihayloviç birkaç aylık özgürlük ve yarım senelik tutsaklıktan sonra, yeniden, tutsak arabasıyla Petersburg'dan Tomsk'a gönderildi. Haziran 1911'de Tomsk geçici cezaevine atıldı. Yerel makamlar kiminle muhatap olduklarını biliyorlardı ve Sverdlov'u en kısa zamanda sürgün yerine göndermek istiyorlardı.

Sıkı gözetim altında Yakov Mihayloviç'i, "Kolpaşev" vapuruna götürdüler. Bütün grup üç sürgünden oluşuyordu. Sverdlov, Melnikov ve Maksimov. Onlara beş bekçi eşlik ediyordu ve bunlardan ikisine, özellikle Sverdlov'dan gözlerini ayırmama görevi verilmişti.

Sverdlov vapura bırakıldığında, 18 hazirandı. Ama daha 19 haziranda bekçi Bunkov ve hemen ardından bölge polis şefi bağlı oldukları makamlara şunu iletiler: "...18 haziranda Sverdlov insan kalabalığından yararlanarak vapurdan gizlice firar etti." Peşine takılan polis ve jandarma, onun izine rastlayamadı. Petersburg'a ne yazıp ve ne bildireceğini bilmediğinden, polis şefi hırsından kuduruyordu.

Ve aniden 22 Haziran 1911'de Sverdlov'un çok uzakta olduğu sanıldığı ve onu yakalamak için hiçbir umudun olmadığı bir sırada, Tomsk müfettişinin eline posta yoluyla bir açıklama geçti, hem de doğrudan Yakov Mihayloviç Sverdlov'dan.

Sverdlov, "Kolpaşev" vapurundan yolculuk için bir şeyler almak amacıyla indiğini, kendisinin "tesadüfen geciktiğini" ve gelecek vapurla, "Vassili Pleşçeyev"le 22 haziranda Narim'e gideceğini ve orada yerel makamlara teslim olacağını yazıyor.

Ne olmuştu? Sverdlov'u Tomsk'ta durmaya iten neydi?

Öyle şanslı başlayan firardan vazgeçiren ve onu özgürce sürgüne gitmeye iten neydi? Gerçekten o "tesadüfen" mi vapuru kaçırmıştı, "şanslı tesadüfü" kullanmak istemeyip, acele edip "hata"sını düzeltmek mi istiyordu? Tabii ki değil! Sverdlov, sürgün yerine geri dönmeyi hiç düşünmemişti, onun için firar etmemişti ve hata da kesinlikle yapmamıştı. Ama koşullar öyle bir hal almıştı ki, firardan vazgeçmek zorunda kaldı. Tomsk kolonisinde söz sahibi olan menşevikler, Yakov Mihayloviç'i ortada bırakmıştı. Onlar, şanslı başlayan firarı başarısızlığa uğrattılar.

1911'de keskin düşünce ayrılıkları içinde bolşevikler ve menşeviklerin, şurada burada sürgünlerin örgütlülükleriyle bağları da çok kötüydü. Tomsk'ta da öyleydi, ayrıca orada politik sürgünler arasında menşevikler çoğunluğu oluşturuyordu.

Yakov Mihayloviç "Kolpaşev" firarından sonra, Tomsk'da sürgündeki yoldaşlarının yanında gizlendi. Başarılı firarına ilişkin haber, ertesi günlerde bütün politik sürgünlerin dilinde dolaşıyordu. Sverdlov'un nerede gizlendiğini çok azı biliyordu. Yolculuğun devamı için para ve belge nasıl bulunabilir sorusu gündeme gelmişti. Bunlar olmaksızın yola devam etmek olanaksızdı. Firardakiler, sürgünlerin yarı legal "Kızılhaç" adını verdikleri örgütleri tarafından pasaport ve parayla donatılıyordu.

Menşevikler, Yakov Mihayloviç'in firarını duyduklarında hemen gürültü kopardı. Onlar, Sverdlov'un görülmedik cesaretiyle hükümeti "hırslandıracığını", baskıların artacağını ve birçoğunun gereksiz

yere acı çekeceğini söylüyordu. Tek kelimeyle, Tomsk sürgünler örgütü, Sverdlov'un firardan vazgeçmesi ve sürgün yerine gitmesini tavsiye etme kararını aldı.

Yakov Mihayloviç, Tomsk sürgünler kolonisinin menşevik çoğunluğunun ilkeler tarafından değil, tamamen bencil çıkarlar tarafından yönlendirildiğini çok iyi biliyordu. Başka bir durum daha olsaydı o, böyle bir çoğunluğa belki de boyun eğmeyecekti.

Durum şöyleydi: Kolpaşev'le yolculuk etmek isteyen politik sürgün Nikolay Türkin, Sverdlov'un valizciğini yanına almaya çalışmıştı. Bekçilerden biri Türkin'i iskelede Yakov Mihayloviç'le konuşurken görmüştü. Bekçiler, Türkin'i, kaybolan Sverdlov'un eşyalarının yanında gördüklerinde alarma geçmişti. Türkin yakalandı, Tomsk Cezaevi'ne gönderildi ve demir parmaklıkların arkasına kondu.

Tomsk sürgünler örgütünün Yakov Mihayloviç'in firarına olumsuz yaklaştığı, onu para ve belgelerle donatmadığı yetmiyormuş gibi ne yazık ki, ona yardım etmek isteyen Türkin yoldaş da cezaevine düşmüştü.

Bütün bu nedenler Yakov Mihayloviç'i geçici olarak niyetinden vazgeçmeye, firarı ertelemeye, bilinen açıklamayı yapmaya, "Vassili Pleşçeyev" vapuruna binip Kolpaşevo'ya gitmeye zorluyordu.

Kolpaşevo'daki sürgünler, firarın sonuçsuz kalmasına üzülmelerine rağmen Sverdlov'u yürekten karşılamıştı. Buna karşılık, Sverdlov'un kendi iradesiyle gelip teslim olmasına sevinmesi gereken yerel yönetim, hiç de misafirperver davranmadı. Yakov Mihayloviç, Kolpaşevo'da henüz görülmüştü ki hemen tutuklandı ve Togur Cezaevi'ne götürüldü.

Maksimkin Yar

Tam bu sırada, vahşiliğiyle tanınan Tomsk valisi, Gran, Narim bölgesindeydi ve "düzen sağlamak" için sürgündekiler tarafından kurulan ve oradaki koşullarını iyileştirme amacı güden örgütlerin dağıtılması emrini verdi. Ekim 1911'de Tomsk bölge polis şefi Gran'ın emriyle Narim bölgesi kamu denetimi altında olan kütüphanelerin, aşevlerinin, dükkanların, kasapların ve fırınların dağıtıldığını bildirdi.

Bölge polis şefinin evdeki hesabı çarşıya uymadı. Aşevleri yeniden açıldı. Kütüphane illegal çalışıyordu ve 1910 yılında V.V. Kuibişev tarafından kurulan illegal parti okulu, işlemeye devam ediyordu.

Gran'ın Narim bölgesinde olmasını yerel makamlar, belirlenen zamanda Kolpaşevo'ya gelmemiş olan Sverdlov'un firarı hikayesine ilişkin rapor vermek için kullandı. Gran, kendi tarzıyla onunla hesaplaşmaya karar verdi. O, Sverdlov'un Narim'in en ücra ve insansız bölgesine Kolpaşevo'dan bin verst uzağa, Ket nehri üzerindeki Maksimkin Yar köyüne sürülmesi emrini verdi.

Maksimkin Yar üzerine, "Narim sürgününün en ücra ve en korkunç yeri idi" diye yazıyor Narim'e sürülen partinin en eski üyelerinden V.M. Kossarev:

"Böylelikle en cesaretli tutuklulara korku verildi..."

Gran'ın emri derhal uygulandı. 3 temmuz 1911'de Sverdlov yeni belirlenen yere götürüldü.

Togur Cezaevi yönetimi çok sıkı değildi ve Yakov Mihayloviç'in orada tutulduğu, valinin emrini beklediği sırada yoldaşlar, sürekli onu ziyaret etti. Herkes onun sert bir ceza tehdidiyle karşı karşıya olduğunu biliyor, ona oybirliğiyle firar etmeyi tavsiye ediyor ve değişik firar yollarını da öneriyordu. En heyecanlı yoldaşlardan biri, kısaca cezaevini basmayı ve Sverdlov'u zorla kurtarmayı öneriyordu. Yakov Mihayloviç böyle planların uygulanmasında çokça kurban verileceğini ve yoldaşlarla korkunç bir hesaplaşma sonucunu getireceğini biliyordu, bundan dolayı da çok heyecanlı arkadaşların bütün önerilerini reddetti.

Sverdlov tabii ki kaçma planından vazgeçmeyi hiç düşünmüyordu, kaçanların dışında hiç kimsenin suçlanmayacağı bir şekilde örgütlenmesi gerektiğini düşünüyordu. Hiç kimse gereksiz yere acı çekmemeliydi. Bundan dolayı Yakov Mihayloviç, firarı Maksimkin Yar'dan örgütlemeyi daha uygun görüyor ve yoldaşlara, zamanında hazırlık yapmayı öneriyordu.

Yakov Mihayloviç'in gerekçeleri onaylandı, hemen, mektuplaşmak için bir şifre üzerinde çalışıldı ve hangi araçların gizli şifre için kullanılacağı karara bağlandı.

Sverdlov, yoldaşlarla kısa görüşmeleri, sadece firar planını konuşmak için kullanmadı. "Togur'da kaldığı

üç dört gün içerisinde" diye yazıyor yaşlı bolşevik Boris Krayevski. "Bize Rusya'da çokça ilişki devretti. Aynı zamanda, onun düşüncesine göre hangi yoldaşların gizli çalışmaya gönderilmesi gerektiğini ve kimin başka yere gönderilmesi gerektiğini; firarı örgütlemek için kimden para alınabileceğini belirliyordu."

Bu arada yolculuk günü gelmişti. Yakov Mihayloviç'i yolcu edenler, tam anlamıyla bir yürüyüş korteji oluşturdu. Togur'a sürgün edilenlerin tümü, hangi partiden olursa olsun kıyıya geldi, aynı zamanda yerli halk da kıyıya geldi. Kolpaşevo'daki yoldaşlar da on beş verstlik yaya yolunu gerilerinde bırakarak geldiler.

Makamlar, sevki ayrıntılarına kadar örgütlemişti. Onlar iki büyük kayığı teçhizatlandırmıştı. Birine Yakov Mihayloviç kondu, onun yanına iki polis ve kürekçiler oturtuldu; diğerine ise polislerin aileleri ve ev eşyaları yerleştirildi.

17 temmuzda Gran, bölge polis şefi tarafından bilgilendirildi: "Siz hazretlerin yerine getirilen emriyle... 3 temmuzda Sverdlov bölgenin ücra köşelerinden Maksimo Yarskoye köyüne götürüldü; Sözü edilen Sverdlov'a, gönderildiği yere kadar Pristavka ve Mungalov adlı bekçiler eşlik ediyor. Bunlar Sverdlov'u gözetim altında tutmak için orada kalacak. Bekçiler silahlarla, gerçek mermilerle ve gerekli araçlarla donatıldı."

"Gerekli araçlar"daki amaç tutuklu, "kaçma girişimi" durumunda öldürülürse, polisler sorumlu kılınmayacaktı. Sadece Narim'li sürgünlerin Sverdlov'un durumunu meraklı izleyişleri ve Yakov Mihayloviç'in

olağandışı kendine hakimiyeti, yolda ve Maksimkin Yar'daki ikametinde yaşamını kurtardı.

Yol, zahmetli ve tehlikeliydi. Oldukça hızlı ve akıntılı olan Tayga nehirleri aşılacak zorundaydı. Yolda birçok kez alarm verildi. Mola esnasında her türlü yabancı hayvan etrafta dolaşıyordu. Gece gündüz dikkatli olmak zorundaydılar.

Uzun zahmetli bir yolculuktan sonra, tamamen bitkin bir şekilde kendileri için belirlenmiş olan yere ulaşmışlardı. Maksimkin Yar, o zaman bazı Rus aileleri ve Doğu Yakut'lu avcılarının oturduğu on on beş kadar evden oluşuyordu. Uçsuz bucaksız Tayga Nehri ve bataklıklar tarafından çevrilmişti. Maksimkin Yar'da bir de kilise bulunmaktaydı. Sınırsız bir yetkiye sahip olan papaz Pavel Pokrovski, ayyaştı. Halkı acımasızca yağmalıyor ve kürk tüccarlarına, bilinçsiz, okuryazar olmayan avcılarını içkiye yönlendirmeleri ve dolandırmaları için yardımcı oluyordu.

İssiz olan bu yerleşim birimine sürgün birinin gelmesi bir olaydı. Maksimkin Yar'ın bütün halkı kıyıya akın etmişti. Yakov Mihayloviç yaz ortasında yerine gelmişti. Yaza rağmen, ince yaz mantosu içinde soğuktan titriyor ve polisler bir ev için pazarlık yaparken, ısınmak amacıyla bir aşağı bir yukarı volta atıyordu.

Yetişkinler ve çocuklarla zaten dolu olan yoksul ve küçücük barakalarda sürgün edilenle, polis ve ailelerini yerleştirmek kolay değildi. Ancak yerliler için polisler yüksek amirdi. Ev eksikliğine rağmen konut bulundu. Sverdlov, çocuğu olmayan bir Rus ailesinin, doğramacı Kudrinlin'in yanına yerleştirildi.

Geziye katılmış olan kürekçiler, kış yolundan, köpekli kızaklarla Narim'e geri döndü. Onlar, ora-

daki yoldaşlara Yakov Mihayloviç'ten yolculuk üzerine ayrıntılı bilgi veren mektup götürmüşlerdi. Sverdlov, gizli yazıyla satır aralarında, kışın kaçmanın sadece kızak üzerinde olabileceğinden dolayı, mümkün olmadığını ve polisın gözünün sürekli üzerinde olduğunu yazmıştı. Polisın gözü önünde antrenman yapmak mümkün değildi. Antrenmansız ise Tayga üzerinde kızakla yüzlerce verst gitmek olanaksızdı, insan çabukça donabilir ya da yabancı hayvanlar tarafından öldürebilirdi. Yakov Mihayloviç hazırlıkların yaz için yapılmasını ve örgütlenmesi için ne yapılması gerektiğini ayrıntılı yazıyordu.

Hemen sonra Yakov Mihayloviç'in kaçış planını somut olarak geliştirdiği iki ya da üç mektup aldılar. Onun düşüncesine göre firar yazın, yeterince yiyecek ve silahla donandıktan sonra yapılmalıydı. Hatta Sverdlov, mektuplardan birinin arkasında Maksimkin Yar'ın planını çizmiş, kaldığı evi ve yattığı pencereyi işaretle tarif etmişti.

Yakov Mihayloviç'in yakın arkadaşları ve yoldaşları mektubu alıp, şifreyi çözdükten sonra işe başladı. Her şeyden önce, silahların ve kumanyanın alınabilmesi için para temin edilmesi gerekiyordu.

Bir çıkış yolu hemen bulunmuştu. Bazı sürgünler akşam geç saatlerde Tayga'ya gidiyor, karakavak kabuğu soyuyor (Narim'de balıkçı ağı yapımında kullanılan bir kuzey kavak türü) ve para temin edebilmek amacıyla kulaklara satıyorlardı. Bu oldukça yorucu bir işti, ama uğruna çaba harcadıkları amaç, onlara güç veriyordu. Herkes sıkı ve düzenli bir şekilde çalışıyordu, sonunda emekleri ürün verdi.

Bu sırada Yakov Mihayloviç yalnız başına hasret çekiyordu ve Maksimkin Yar'da tek başınaydı ve yoldaşlara herhangi bir şekilde yardım edememekteydi.

Sverdlov'un Maksimkin Yar'daki yaşam koşullarını oradan gönderdiği mektuplar yansıtıyordu. O, benden durumunun ne derece ağır olduğunu gizlemiyor; ama her defasında hasreti ve umutsuzluğu aşıyordu. "Ben boyun eğmiyorum! Ben dayanacağım ve gücümü gereksiz yere harcamayacağım" diyordu her mektubunda.

Hiçbir şey Yakov Mihayloviç Sverdlov'un iradesini kıramıyordu; ne ıssızlık ve hareketli yaşamdan koparılmışlık, ne yoldaşlar ve yakınlarla, dış dünyayla bağının koparılmış olması, üç-dört ay mektup alamama; ne açlık, parasızlık ya da elbisesizlik ve araç gereçsiz olmak; ne polislerin bıktırıcı gözetimi ve ne de sarhoş papazın usandırıcı tuzakları:

13 Ekim 1911'de yazdığı bir mektupta Yakov Mihayloviç yaşamını şöyle tarif ediyordu:

"Bir oda düşün, üç adım eninde ve yedi adım uzunluğunda, aynen tutuklu cezaevindeki bir hücre gibi. Bir duvarda iki küçük pencere, diğerinde ise bir pencere. Sokağa doğru duvarda tek kişilik tahtadan bir yatak yerleştirilmiş; bir de ortada bir sandık, bir masacık...

Küçük bir gaz lambası yanıyor. Geçmişte karanlık gördüğüm bu ışığa alıştım. Oda alçak tavanlı, aşağıdan yukarıya gazete kağıtlarıyla yapıştırdım. Bazen onu tümüyle hoş buluyorum, hatta bazen konforlu; çünkü papazın dışında, burada hiç kimse daha iyi yaşamıyor. İşte sana, burada nasıl yaşadığımın resmi.

Beslenmeye ilişkin: Bu soru seni genellikle ilgilendiriyor. Bu pek de parlak yürümüyor, insan bir şey

satın alamıyor: Et yok, balık dahi yok, ancak ırmak tamamen donduktan sonra bulunabiliyor. Ne süt ne de beyaz ekmek; ne yumurta ne tereyağı... Şöyle böyle yaşıyorum. Dört günden beridir örneğin çay içiyoruz patates kaynatıyoruz ve onu kvasla yiyoruz. Ben Mahorka içiyorum, diğer tütünü burada parayla dahi bulmak mümkün değil. Buğday unu alınabilir, ama benim param yok. 20 kasıma kadar 3 ruble 20 kopekim var. Kendime kış için kalın bir gömlek diktirmek zorundaydım, kışlık bir mantom da yok. Sadece baharlık bir tane var.

Hem bunların hepsi talihsizlik değil, bu zamanı aşacağım ve yıkılmayacağım. Hatta yazın biraz dinlendim, belki de açık havadaki ikametim bana iyi geldi.”

Önümde, Eylül 1911’de yazılan bir başka mektup duruyor. Kül rengi ince bir sigara kağıdından ibaret. Çok sık yazılmış ve yazı oldukça küçük. Böyle bir mektup katlanmış bir şekilde, elbise içinde kolayca saklanabilir. Uygun bir zamanda, sansür atlatılarak gönderildiği tahmin edilebilir.

“Havalar değişti, birçok kez lapa lapa kar yağdı, doğrusu yakında ırmak donar; upuzun Sibiryaya kışı yaklaşıyor. Ne kadar hazırlıklı olduğumu söylemekse oldukça zor, ne kışlık elbisem ve iç çamaşırım var ne de kitap ve kağıt... Ama bunların hiçbiri o kadar önemli değil. Kışın herhangi bir yere de gitmeyeceğim, zaten nereye gidilebilir ki? Etraf Tayga, her yer insanın gırtlığına kadar battığı yüksek karlarla kaplı. Dört beş gün sonra gelecek olan vapurla elime kitap geçmezse kötü olur. Her şeyi kolayca kabullenebilirim; ama biraz düzenli ve seyrek de olsa, mektup alamamayı kaldıramayacağım.

Her taraftan kötü haberler var. Yoldaşlarımın nasıl ve nerede olduğunu bilmiyorum; yazıyorum ve mektubun ulaşmış olduğundan emin değilim.

Tabii umudumu yitirmiyorum ve endişeye kapılmıyorum. Tekrarlıyorum; alışık olduğum iyimserliği, yaşam sevincimi kaybetmedim. Bu, sana bir çelişki gibi yansıyor! Ama yazdığım gibi... Ben kendi durumum üzerine görece az kafa yoruyorum, her zaman olduğu gibi gerçeklerden yola çıkıyorum ve burada kıslamak bir gerçek olduğuna göre, üzerine söylenecek bir şey yok. Artık bu bir şanssızlık değil. Dayanıyorum, iyimserliğimi ve enerjimi koruyorum, isteklerimle kavga için enerjimi harcamayacağım, onun için başka bir kullanım bulunur."

"Ah, bir bilsem" diye yazıyor başka bir mektupta Yakov Mihayloviç, "Mektubun eline kesin ulaşacağını, Nad. K. Mich. St. ve diğerleriyle ilişkiye geçmeni rica ederdim. Onlara ben de yazarım, ama gereksiz yere kağıt harcamak istemiyorum."

Bu koşullar altında bir sürgün ne yapabilirdi, neyle uğraşabilir, gücünü nasıl harcayabilirdi? Deli olmak işten değildi, can sıkıntısı, insanı öldürecek kadar güçlüydü. Polis şefi Sverdlov'u böyle ıssız ve umutsuz bir yere göndermekle tam da bunu amaçlıyordu. Orada hemen hemen hiç okuyamıyordu. Yakov Mihayloviç beraberinde çok az kitap götürebilmişti ve yoldaşlardan kendisine yayın ulaşması da pek mümkün görünmüyordu.

Ama polisin hesabı tutmamıştı. Sverdlov burada da bir dakika boş durmuyordu. Her şeyden önce yerli halkın günlük ekonomik yaşamına katıldı ve çabucak onlarla arkadaş oldu.

“Yakında büyük ağlarla balık avı tekrar başlar” diye yazıyor, Yakov Mihayloviç. Ekim 1911’de “Dışarıya açılmak ve özel balık avlama tuzağını denemek gerekiyor. Sonra; avludaki karın temizlenmesi gerekiyor, atların bakımının yapılması gerekiyor. Eğitim için de çok zaman kalıyor. Ayrıca ev sahibime ve genç bir kıza ders veriyorum. Onları öğretmen olarak yetiştiriyorum, bunun için her akşam iki saat gidiyor.”

7 aralıkta yazdığı bir mektupta şöyle diyor; “Bütün bunların dışında hastaları ziyaret etmek zorundayım. Burada doktorluk yapıyorum, elimde yoldaşların benim için gönderdiği bazı ilaçlar var, tabii onları başkalarına dağıtıyorum.”

Yakov Mihayloviç yerli halkın yaşamını tanıdıkça, etki alanı genişledi. O Maksimkin Yar ve komşu bölgelerin yerlilerine gelirlerin hesabını tutmalarına yardımcı oluyor, onlara tavsiyelerde bulunuyor ve okur-yazar olmayanların mektuplarını yazıyordu.

“Neredeyse hepsini tedavi ettim” diye yazıyor, “ya da onlara başka yardımlarda bulundum. Örneğin, bir mektup, bir dilekçe vb. yazdım. Bunun karşılığında ücret almıyorum, böylece bugüne kadar hepsini hayretler içinde bıraktım.”

“Dün bizden 17 verst uzaklıkta olan Yurte’den bir Doğu Yakuttan (Ostiyak) hediye elime ulaştı” diye yazıyor, Yakov Mihayloviç bir başka mektubunda: “Bir buçuk pud^(*) ağırlığında bir turna balığı, halbuki onun için kişisel olarak hemen hemen bir şey yapmamıştım, insanlar bana karşı iyi...”

Yöre gençliği Sverdlov’un etrafında yavaş yavaş toplanıyordu. O, onlarla Teşehov’un parçası olan

“Ayı” üzerinde eğitim yapıyor ve bütün ruhuyla kendini buna veriyordu. Başlangıçta “artistler” kendinden emin değildi, onlardan hiçbiri, hiçbir zaman sahneye çıkmamıştı. Evet, bütün yaşamları boyunca tiyatro görmemişlerdi. Buna rağmen rejisörün coşkusuna kapılanlar ve oyunda yer almak isteyenlerin sayısı, ihtiyacı aşmıştı.

Makyaj yapılması gerektiğinde ve peruğa ihtiyaç olduğunda, Yakov Mihayloviç hiç çekinmeden saçlarını kesip bir kağıda yapıştırdı; peruk tamamı.

Ortak provalar gençliği sıkıca birbirine kaynaştırdı, ilgi alanları yavaş yavaş genişledi ve Yakov Mihayloviç, yöre gençliği için genel eğitim çevresi oluşturdu.

Sverdlov’un durmak bilmeyen çalışmaları bekçileri ve Maksimkin Yar papazını ciddi derecede rahatsız etmeye başladı. Papazla yaptıkları bir görüşmenin ardından polis, Yakov Mihayloviç’in evinde arama yapma kararı aldı. Bir akşam, gençliğin Sverdlov’un yanında toplandığı bir sırada Pristavka ve Mungalov adlı iki bekçi aniden içeri girdi. Görevlerinin vermiş olduğu zevkle, sürgünün bütün eşyasını birbirine kattılar, yatağını, masa ve valizciğini karıştırdılar. Arama başarıyla taçlandırılmıştı!

Polisin, Yakov Mihayloviç’in odasına girdiği sırada, toplanmış olan genç kız ve erkekler kağıt üzerine bazı gizemli figür ve işaretler çiziyordu. Bu kağıtlara, Sverdlov’un ortalığı karıştıran faaliyetlerinin suç unsuru olarak el kondu. Bu kağıtçıların üzerine çok şüpheli şeyler çizilmişti. Ama ne olduğuna polis akıl erdiremiyordu. Onlar papaza koştu, tabii o da bu gizemli işaretlerden bir şey anlayamadı. Papazın tav-

siyesiyle; "ortalığı karıştıran" çizimler, ilk fırsatta bir üst yetkili kuruma gönderildi.

Uzun süre Pristavka'yla Mungalov, gösterdikleri çabadan dolayı, aferin alabilme umuduyla beklediler.

Ama, o da ne? Teşekkür yerine polisler, tepelerinden birer şamar yediler. Bölge polis şefi onları beceriksiz ve geri zekalı diye adlandırıyordu.

"Ortalığı kışkırtan" kağıtların üzerinde, sıradan geometrik figürler çizilmişti. "En kötü" çizim pisagor teoremiydi. Eve baskın yapıldığı sırada Yakov Mihayloviç öğrencilerine geometri dersi veriyordu.

Hepsinden en kızgını Maksimkin Yar papazıydı. Yerel halkın uyandırılması, onun hiç de işine gelmiyordu. Bir ayinde gökyüzünün bütün lanetlerini Sverdlov'un üzerine çağırıyor ve onu, "insanları şeytanın ağına düşüren, uyanık bir insan avcısı" olarak adlandırıyordu.

Ayin büyük bir izlenim bırakmıştı, ama hiç de papaz Pavel'in amaçladığı gibi değil. Onun ayininden önce, Tayga'da bir söylenti dolanıyordu: Maksimkin Yar'da "çarı devirmek isteyen" bir öğrenci yaşıyor, bu "öğrenci" hiç durmadan yoksulları tedavi ediyor, herkese yardım ediyor, herkese serbestçe iyi tavsiyelerde bulunuyor ve her yoksul için dostça bir söz bulabiliyordu. Ayinden sora "insan avcısı"na ilgi daha da büyüdü. Ta uzak göçebe kamplarından Doğu Yakutlar geliyordu. Sadece onu görmek için, ama ona, aynı zamanda kendi sorunlarını anlatmak, tavsiyelerde bulunmasını istemek için de.

Bir gün Ostiyak bölge idaresinden dört yaşlı, Yakov Mihayloviç'e geldi ve halkın; papaz Pavel hakkında bir rapor yazarak, onun Maksimkin Yar'dan

uzaklaştırılmasını rica etme kararı olduğunu açıkladılar.

Ostiyaklar: "O içiyor, görevini kötüye kullanıyor, halka hakaret ediyor" diye açıklamada bulundular.

Ne var ki, Ostiyaklar okuryazar değildi ve hiç kimse bundan dolayı bir rapor yazamıyordu. Dolayısıyla "öğrenci"ye başvurmaya karar veriyorlar.

Yakov Mihayloviç misafirleri dostça selamladı ve herkes tarafından kabul gören bir rapor yazdı. Raporunda yalnızca, papazın fesatlıkları anlatılmadı; haksızlıklar ve Ostiyakların içinde bulunduğu korkunç durum da yer aldı. Yaşlılar, imza yerine yazının altına kabilelerinin işaretlerini koydular.

Sverdlov'un tanınmışlığı ve etkisi büyüdü; aynı zamanda papazın ve polislerin kaygıları da.

Tabii Yakov Mihayloviç'in sağlığı bozuldu. Daha 25 Eylülde bana yazdığı mektupta; "Ben ciddi bir şekilde hasta olmak istemiyorum, çünkü bu imkansızlıklar içinde, herhangi tıbbi tedavi görmenin mümkün olmadığı bir ortamda, bu, tehlikeli olmaktan da öte bir şey olur." Üç ay sonra, 20 Aralıkta ise; "Gece hemen hemen hiç yatmadım. Kafam o kadar kötü çalışıyor ki, öğrencilerime verdiğim bir ödevi çözemedim. Dersi yarıda kesip, onları eve göndermek zorunda kaldım. Dün ağlayacak kadar kendimi kötü hissediyordum. Yatamıyordum da, kendimi bırakmamak için, bütün gücümü kullanmak zorunda kaldım. Şimdi bütün acıları kağıda döktüm; içim rahatladı. Bir iki gün içinde iyileşeceğimi kesin biliyorum. Sevgilim, beni merak etme, yıkılmayacağım, ne psikolojik ne de moralmen sakat olacağım, kelimenin gerçek anlamıyla sağlıklı bir şekilde özgürlüğe döneceğimi umut ediyorum" diye yazıyordu.

Tabii günler geçiyor, ama Yakov Mihayloviç'in durumunda düzelme olmuyordu. Bir sonraki mektupta; "Gece yatmadım, akşama doğru yine fenalaştım. Kendimi kötü hissediyorum, ah, nasıl da kötü! Ve bana yakın olan bir insan ruhu yok, insan burada geberebilir ve hiç kimsenin haberi olmaz" diye yazıyordu.

Tabii yoldaşlar onun ne kadar kötü yaşadığını öğrenmişti. Sverdlov'un hastalığını Narim'dekiler, Kolpaşevo, Parabel ve Tagur'da sürgünde yaşayan bolşevikler öğrendi. Tedirgin bir şekilde, onun kendilerine Maksimkin Yar'dan güvenli bir kişi aracılığıyla gönderdiği kısa mektubu okudular: "Kaçış hazırlıklarını bekletin, ağır yolculuğa tahammül edemeyeceğimden endişe ediyorum." Eğer Yakov Mihayloviç, her zaman herkesin güvendiği ve gücüne inandığı Andrey yoldaş böyle yazdıysa, o zaman onun durumu gerçekten kötüdür...

Narim'e Geri Dönüş

Narim'deki sürgün bolşevikler Yakov Mihayloviç'in yaşamı söz konusu olduğunu anladıklarından, cesaretle Sverdlov'u korumak amacıyla ayağa kalktı.

Narim polis komiseri Ovsyannikov'a bir gün bile rahat yoktu. O zaman Narim'de yürürlükte olan kurala göre her sürgünün haftada bir, kişisel bir rica, bir dilekçe ya da kişisel olarak komisere başvurma hakkı vardı. Bu günlerde kişisel sorunlar geriye itildi. Hiç ara vermeden sürgünler komisere gidiyor ve aynı şeyi tekrarlıyordu:

"Sverdlov'u geri getirin."

Ovsyannikov, sonuçları kestirilemeyecek böyle bir skandalın kendisini kötü durumda bırakabileceğini kavriyordu. Buna ek olarak papazın bitmek tükenmek bilmeyen şikayetleri ve polislerin "Sverdlov halkı kışkırtıyor ve onunla geçinilemez" gibisinden ihbarları söz konusuydu. Ovsyannikov, sonunda teslim oldu. 30 Aralık 1911'de valiliğe başvurarak, Sverdlov'u Maksimkin Yar'dan yakın bir yere nakletme ricasında bulundu. Gerekçe olarak da "Memurlara her ay yapılan devlet yardımını Maksimkin Yar'dan

yakın bir yere götürmek zorunda olduklarını; bunun oldukça zor olduğunu" ileri sürüyordu.

Tomsk Valisi 14 Ocak 1912'de Narim polis komiserinin talebini yerine getirdi. Sverdlov, şubat başında, gerekli yazı geldikten sonra Narim'e nakledilmek üzere Kolpaşevo'ya gönderildi.

Narim'e yerleşmesiyle Yakov Mihayloviç'in sağlığı hızlı bir şekilde düzeldi ve yeniden işe atıldı. 23 Şubat 1912'de bana şöyle yazıyordu:

"Gelişimin üzerinden yaklaşık iki hafta geçti... Başlangıçta pasif bir yaşam ve kitaplara gömülmeyi düşünüyordum. Özellikle de dergi yığınlarını karıştırmak istiyordum, Çünkü Maksiminka beni cezavinden daha az olmamak üzere her şeyden kopardı. Tabii bunu başaramadım. Eğitimli kadro eksikliği ve toplumsal hararetliliğim, önüme koyduğumu gerçekleştirmemi engelliyordu ve yoldaşların rica ve baskılarına teslim oldum. Ekonomi politik üzerine seminer ve ders vermeyi kabul ettim. Şimdi ben inisiyatifi ele aldım ve seminerci olarak benim de katıldığım, bugünkü durumun değerlendirilmesi gibi acil sorunlar, seçim kampanyası ve başka şeyler üzerine tartışmalar örgütledim."

Yakov Mihayloviç Maksimkin Yar'dan gelir gelmez, dış dünyayla bağları genişletmek, sürgündekileri son politik ve parti içi gelişmeler hakkında bilgilendirmek amacıyla enerjik kararlar aldı.

Onunla Narim'de sürgünde kalan yoldaşlar Sverdlov üzerine; "Yakov Mihayloviç, insanları birleştiren özel yeteneklere sahipti. Evimiz onun gelmesiyle bir karargaha, bütün sürgünlerin toplandığı bir yere dönüştü. Onun inisiyatifi ve yönetiminde, Narim'e

dağılmış olan bütün sürgünler birleşmeye başladı. Her yerde, Narim sürgünlerinin ortak örgütlenmesini oluşturan bürolar kuruldu. Yakov Mihayloviç'e ülkenin her tarafından mektup ve haberler geliyordu. O, Rusya'yla bizim daha önce tümüyle kopan, ilişkilerimizi iyi bir şekilde kuruyordu" diye yazıyorlardı.

Yakov Mihayloviç Narim'e sürülen her bolşevikle hemen ilişkiye geçiyor, şu ya da bu parti örgütünün durumu üzerine bilgi sahibi oluyor ve nerede parti kadrolarına ihtiyaç olduğunu biliyordu. O tek tek bolşeviklerin Narim'den kaçışlarında bu durumu göz önünde bulunduruyor ve kimin nereye gönderilmesi gerektiği üzerine tavsiyede bulunuyordu. Böylece o, Narim'de sürgün koşulları altında da parti çalışmasını durdurmuyordu. Narim'de Ivan Aborin, Vladimir Kossarev, Boris Karyevski, Valerian Kuibyşev, Nikolay Kuçmenko, İvan Çugurin ve diğer bolşevikler onunla beraber; el ele çalışıyordu.

Dış dünyayla bağları, Narim'deki sürgünlerin politik yaşamdan sürekli haberdar olmalarına yardımcı oldu. Narim'e atılmış bolşevikler, azalmayan bir dikkatle parti içi gelişmeleri izliyor; Narim'e kadar ulaşmış olan Lenin'in her makalesi üzerine canlı tartışmalar yapıyor, Prag konferansı haberlerine sevinçle tepki gösteriyorlardı.

Ural bolşevikleri, 1905'te olduğu gibi, yoldaş Andrey'i delege olarak seçmelerine rağmen, Yakov Mihayloviç, bu kez de bütün Rusya parti konferansına katılamamıştı... Saflarımıza sızmış olan provokatörler Ohrana'ya: "Yurtdışında yapılacak olan RSDİP Tüm Rusya Konferansı'na, Ural delegesi olarak 'Andrey' düşünüyor" diye bildirdiler.

Perm valiliği, jandarma yönetimi 1911 sonunda emniyet müdürlüğüne şu raporu veriyordu: "Planlanan tüm Rusya konferansına Ural delegeşi halen seçilmedi; bu seçim için, yasal yollardan Narim'e sürgün edilen Yakov Mihayloviç Sverdlov (Parti ismi Andrey) düşünüyor, onun sürgünden kaçış girişimi başarıya ulaşmadı."

Partiyi yeniden canlandıran ve menşevikleri ebediyen saflarından kovan RSDİP'in, Tüm Rusya 6. Konferansı, Ocak 1912'de Prag'da toplandı. Prag Konferansı bir dizi sorunu ele aldı ve Lenin'in başında olduğu bolşevik Merkez Komitesi'ni seçti. Bu konferansta seçilen Merkez Komitesi, Bolşevik Parti'nin gerçek savaş kurmayı oldu.

Merkez Komite üyelerinin tutuklanması ve sıkça politik çalışma dışına düşmeler nedeniyle, merkez komitesine geniş bir şekilde atama yetkisi tanındı. Daha ilk oturumunda Y.M. Sverdlov MK'ye atandı. 1912 sonunda Konferans tarafından kurulan ve Rusya'daki pratik işleri yapmakla yükümlü olan Merkez Komitesi Rusya bürosu üyesi de oldu.

Sverdlov, halen kendisini Narim sürgününden kurtaramamıştı. Firar düşüncesi onu bir dakika bile terk etmemişti. Maksimkin Yar'dan kaçmak Andrey'e nasip olmamıştı, ama Narim'e geri gelmesiyle aktif bir şekilde kaçış hazırlığına başladı. Bunu kendisinden aldığı ilk mektuplardan birinden, Narim'e sürgün edilmesinden kısa bir süre sonra, Şubat 1912'de anlamıştım.

Daha 1911 sonunda oğulcuğumla beraber, Yakov Mihayloviç'e, Narim'e gitmeye karar vermiştim. Bunu hemen ona bildirdim ve kısa süre sonra da ondan cevap aldım:

“Seninle en kısa sürede beraber olmayı çok istiyorum. Tabii bu bir rüya. Evet, beraber olabilme olanağının rüyasını gördüm. Şimdi de gerçekleşmesinin rüyasını görüyorum, bu, rüyayı gerçekleştirebilme olanağıyla kesinlikle ilintili değil... Son zamanlarda bir canlanma kendisini hissettiriyor.

Kendimi büyük bir harekete girişecek yetenekte hissediyorum... Rüyamın gerçekleşmesini senin gelmende görmüyorum.

Bence senin bana yakın olan büyük bir bölgeye yerleşmenin, şimdilik bir mantığı yok” (Bir önceki cümledeki kurgular ve düşünceler Yakov Mihayloviç'e aittir- K.Sverdlova.)

Her şey açık! Yakında beraber olacağız, hatta belki de umduğumdan önce! Ve Narim'e bundan dolayı gitmeme gerek yoktu... Yakov Mihayloviç uzun süre Narim'de kalmayı düşünmüyordu ve ben onu nasıl anlamazdım? Bin kere haklıydı. O, her yerde canlanmanın hissedildiğini yazdığında Stolypin gericiliğinin hakimiyeti sona eriyordu. İşçi sınıfı ülkenin her yanında çarlığa karşı yeniden kavga için ayağa kalktı. Prag Konferansı'nın ardından parti çalışmaları gözle görülen bir şekilde gelişmişti. Böyle günleri ve yılları Sverdlov yalnız başına Narim sürgününde geçirebilir miydi?

Nisan 1912 başlarında Lena'da, Sibiry'a'da, altın ocaklarında bütün ülkeyi harekete geçiren kanlı bir trajedi yaşandı. Jandarma çarın emriyle barışçıl bir şekilde altın ocakları işletme yönetimine pazarlık yapmak için giden bin kişilik işçi kitlesinin üzerine ateş açtı. 500 kişiden fazlası öldürüldü ya da yaralandı.

Çarlığın alçakça işlediği bu suça cevap olarak Rusya genelinde büyük bir dalga halinde kitlesel grevler, mitingler ve yürüyüşler düzenlendi.

Lena'daki kurşunlama haberi Narim'e, Petersburg ve Moskova'ya, 1 Mayıs yürüyüşlerine hazırlık yapıldığı aynı günlerde ulaştı. Narim'de de bolşevikler, mayıs yürüyüşüne hazırlanıyordu.

Narim'de en kalabalık bölgede yürüyüş yapmaya karar verildi. Bu, Narim'de yapılan ilk yürüyüş değildi, ancak 1912 yılında olduğu kadar güçlü bir hazırlık, bugüne kadar yapılmamıştı. Sverdlov ve Kuibişev yürüyüş hazırlıklarına aktif bir şekilde katıldılar.

Yakov Mihayloviç, her şeyin aşağı yukarı hazırlandığı bir sırada Kolpaşevo'ya gönderilme istemiyle oradaki polis komiserine başvuruda bulundu. Gerekçesi doğruduydu. Çok önemsiz bir gerekçe bile, onun yeniden Maksimkin Yar'a gönderilmesine neden olacağı için o, yürüyüşe doğrudan katılma olanağı bulamadan, yürüyüşten birkaç gün önce Narim'den ayrıldı.

Sürgündekiler 1 Mayıs'ta kızıl bayraklarla doğaya çıktı, güçlü bir katılımın olduğu bir miting düzenledi. Valerian Vladimiroviç Kuibişev, kitlenin önünde ateşli bir konuşma yaptı. Sürgündekilerin dışında yerliler ve gençler de mitinge katıldı. Toplantı öyle etkileyiciydi ki, polisler, dağıtmak bir yana, saldırmaya bile cesaret edememişti. Onun yerine birkaç gün sonra tutuklamalar başladı. Sverdlov da tutuklanmıştı.

Sverdlov "Beni hangi hakla tutukladınız" diyerek protesto ediyordu. "Yürüyüşten dolayı mı? Ama ben 1 Mayıs'ta Kolpaşevo'da bulunuyordum!"

“Biz, sizin Kolpaşevo’da olduğunuzu biliyoruz” diye ona cevap veriyorlardı: “Ama oradan da gösteriyi yönetme olanağına sahiptiriz.”

Yakov Mihayloviç birkaç ay Tomsk Cezaevi’nde tutuldu ve 1912 Ağustosunda Kolpaşevo’ya geri gönderildi.

Kayıpta

Tutuklanmayla, hazırlıklarından vazgeçilmemişti, ama firar ertelenmişti. Oysa acele edilmesi gerekiyordu. Çünkü sürgündekiler, Yakov Mihayloviç'in Kolpaşevo'ya geri dönmesinden kısa bir süre sonra, Vali Garn'ın Sverdlov'u tekrar Maksimkin Yar'a gönderme emri verdiğini öğrenmişlerdi. Tabii bu kez emir yerine getirilemedi. Nedenleri üzerine Tomsk bölge polis şefi hemen rapor verdi:

"2328 sayılı emirle, bu yılın 12 Ağustosunda yasal yollardan Narim bölgesine sürgün edilen Yakov Sverdlov, Kolpaşevo'dan Maksimkin Yarskoye köyüne gönderilemedi. Yakov Sverdlov bölgeden firar etti."

Kaçış planı uzun süreden beri hazırlanmıştı ve Boris Krayevski, Nikolay Kuçemenko ve kısa bir süre önce Parabel köyüne gelen Vanya Tçugurin'in aktif bir şekilde katıldığı son hazırlıklar fazla bir zaman almadı.

Parabel, Ob Nehri kıyısındaki Kolpaşevo'dan 80-100 verst kadar aşağıda ve Narim şehri ise Parabe-

l'in 20-30 verst kadar alt tarafındaydı. Tomsk'a en yakın düşen Kolpaşevo idi.

Yakov Mihayloviç'in küçük bir kayıkla Kolpaşevo'yu terk ederek akıma karşı, yakında bulunan ağaç yükleme yerine, Tomsk'dan gelen "Tyuman" vapuruna doğru gitmesi gerekiyordu. Orada, ağaç yüklendiği sırada Yakov Mihayloviç'in vapura binmesi gerekiyordu. Makine bölümündeki mürettebat içinde güvenilir kişiler vardı. Önceden onlarla her şey üzerine anlaşıldı. Mürettebat, Sverdlov'u saklama ve Tobolsk'a götürme sözünü vermişti. "Tyumen" Tabolsk'a Ob ve Irtiş boyunca gidiyordu.

Parabel'de sürgünde olan yoldaşların vapuru bekleyip her şeyin yolunda olup olmadığını denetlemeleri gerekiyordu. Bir kişi için kayıkla baş etmek zor olduğundan iyi bir kürekçi olan sürgün kaptan Kaplatedse'nin de Sverdlov'la beraber kaçmasına karar verildi.

Sürgünde olan küçük bir grup ağustosun son akşamında Kolpaşevo yakınlarındaki Ob nehri kıyısında bir araya geldi: Sverdlov, Kaplatedse, Aborin, Krajevski... Helalleşme kısa sürdü. Birbirlerinin elini sıkıca tuttu ve son bir kez kucaklaştılar. Geride kalanlar, bu cesur adamlara başarı dileyerek kayığı suya itti.

Ob, gürlüyordu, dalgalar birbirine çarpıyor ve beraberinde küçük beyaz köpük taşlarını yukarı atıyordu. Buz gibi esen rüzgar kemiklere kadar işliyor, kanı donduruyordu.

Geride kalanlar uzun süre kıyıda bekledi. Kırılabilir durumda olan kayık, birçok kez dalgalar üstünde görünüyor, ama su kütlesinden oluşan bulut ve

erken bastırın gecenin karanlığında hemen kayboluyordu.

Ağustos sonu, yeni takvime göre Eylül ortası; bu zamanda Narim'e kış çöker. Şimdi de kuzey rüzgarı uğulduyor, ara sıra ince bir kar düşüyor; bazen de Ob'un üstü ince buz tutuyordu. Kayık üzerinde firar etmek için, bundan daha kötü bir hava düşünülemezdi ama başka bir seçenek de yoktu. Vapur, periyodik seferini tamamlamış, şimdi yolculuğunun son bölümünü yapıyordu.

Üç dört gün geçmişti. "Tyumen" Kolpaşevo'ya yaklaşırken, oradaki yoldaşlar acele tarafından makine bölümü mürettebatı içindeki güvenilir adamla ilişkiye geçti: "Durum nasıl? Her şey yolunda mı?"

Cevap yoldaşları bir şimşek gibi çarptı: "Tyumen" de kimse yoktu!

"Neden, hiç kimse? Ama Andrey nerede, Kapiton nerede?"

"Bilmiyoruz. Biz yaklaşık 24 saat bekleme alanında durduk ve ağaç yükledik. İnsanlarımız sürekli kıyıyı gözetledi, ama hiç kimse gelmedi. Kendimiz bütün alanı aradık, orada hiç kimse yoktu?" (Ağaç yükleme meydanlarında kimse yoktu, anlaşılan vapur kimse tarafından beklenmiyordu.)

Artık hiçbir şüphe kalmamıştı. Ne Sverdlov ne de Kaplatedse vapurdaydı. Bu, onların ağaç alanına ulaşamadığı anlamına geliyordu. Ne olmuştu? Kayık alabora mı olmuştu? Gürleyen Ob'la şaka yapılmaz!

Bir iki gün geçti... ve aniden, Parabel'den haber geldi: "Firariler burda." Acaba tutuklu muydular! Onlar gerçekten, ağaç toplama alanına ulaşamamıştı. Sverdlov ve Kaplatedse, daha Kolpaşevo'dan ayrıl-

mamışlardı ki, zincirlerinden boşanmış doğa olaylarıyla umutsuz bir mücadeleye başlamışlardı. Onlar inatla, nehre yukarı, ağaç meydanına ulaşmaya çalışıyordu. Tabii rüzgar ve akıntı kayığı ters yöne sürük-lüyordu. Bu eşitsiz mücadele tüm gece boyunca sür-dü. Firarilerse sabaha doğru bitkin bir şekilde, akıntıya karşı kürek çekemeyeceğini kabullendi. Tabii Kolpaşevo'ya geri gidip firardan vazgeçmek onların akıllarından geçmiyordu.

Sverdlov ve Kaplatedse aracı döndürüp Ob'dan aşağıya doğru, akıntı yönünde Parabel ve Narim istikametinde ilerlemeye, mümkün olduğunca yavaş gitmeye ve kendilerinin yanından geçtiği anda vapura binmeye karar verdiler. Yakov Mihayloviç ve kaptan aldıkları kararın hangi zorlukları ve tehlikeyi beraberinde getirdiğinin bilincindeydi; ama başka çıkar yol yoktu. Tam iki ya da üç gün küçücük bir kayıpta köpüklü dalgalar üzerinde, hemen hemen hiçbir yiyecek olmadan, uykusuz ve kürekleri elden bırakmadan dayanmak zorundaydılar. Takibe uğramak ya da ıssız, balta girmemiş ormanla kaplı Ob kıyısında karşılaşacakları yabani hayvanlardan daha çok vapuru kaçırmak korkusundan, kıyıya yanaşmaya cesaret edemiyorlardı. Onun dışında, vapura nasıl çıkacaklarını düşünmek zorundaydılar. Onlar, görünmeden yanaşmak, görünmeden vapura tırmanmak ve kendilerini ağaç meydanında arayan yoldaşlarının yanında saklanmak zorundaydı. Bu şartlarda "Tyumen"e, görünmeden ulaşabilmelerini söylemek zordu.

Gerçekten vapura çıkamadılar. Ob'un dalgaları kayığı engellenemez bir şekilde akıntı yönüne sürük-lüyordu. Kolpaşevo'dan firarın ikinci günüydü;

kaçakların güçleri giderek azalıyordu. Beş ya da on dakika kürekleri bırakarak bellerini doğrultmaları soğuk rüzgarda ıslak elbiselerinin vücutlarında donmasına, el ve ayaklarına ağrı girerek büzülmesine yetiyordu. Kürek üzerine kürek çekmek zorundaydılar, ama güçleri hızlı bir şekilde sona eriyordu. Aniden korkunç bir şey oldu! Yanlış bir hareket, beceriksizce çekilen bir kürek; ve küçük araç alabora oldu. İçinde oturanlar kendilerini yeniden buz gibi suyun içinde buldu.

Bütün bitkinliğine ve kendisini dibe çeken 50 kilo ağırlığında ıslak elbiseye rağmen Yakov Mihayloviç emin bir şekilde kıyıya ulaşabilirdi. Çünkü o iyi bir yüzücüydü, ama kaptan yüzme bilmiyordu. Sverdlov onun yaşamı için de mücadele vermek zorundaydı. Yakov Mihayloviç kayığa tutunarak ve son gücüyle bitkin durumda olan kaptanı suyun üzerinde tutuyordu. Ölüm, kesin görünüyordu.

Şans eseri, kayık, Parabel'e çok yakın bir yerde devrilmişti. Rüzgar, dalgalar ve akıntıya karşı amansız bir mücadeleyle Ob üzerinde yüz verstin üzerinde bir mesafeyi arkalarında bırakmışlardı. Parabel'deki yoldaşlar, bütün bu süre boyunca kıyıda nöbet tutuyor ve "Tyumen"i bekliyorlardı. Tabii Vanya Çugurin de sürekli nehir kıyısındaydı.

"Köylülerle beraber oturuyorduk" diye anlatıyor Çugurin hatıralarında; "Değişik şeyler üzerine sohbet ediyoruz, karşı kıyıda küçük bir kayığın ortaya çıkıp ve bizim kıyıya doğru kürek çektiğini görüyoruz... Bizden yaklaşık olarak nehrin geliş istikametinden üç verst uzaklıktaydı. Köylüler keskin bir göze sahipti. Biz beklerken, onlar her şeye dikkat ediyordu. Köylü-

lerden biri aniden: "Yahu, kayık nerede kaldı" diye sordu. Kayık bizim görüş açımızdan kaybolmuştu. Biz, onun küçük adaya yanaştığını düşünüyorduk, aniden imdat çağrısını duyduk. Yakov Mihayloviç'in sesi net bir şekilde duyuluyordu.

Elimizde hiçbir kurtarma aleti yoktu; köylülerin elinde yapımı tam bitmemiş olan iki tane kayık vardı; birisiyle en kestirme yoldan, devrilen kayığın yanına kadar gidip, onlara ip bağlanmış bir kürek attılar. Çok korkunç bir andı. Sverdlov ve diğer yoldaş kaskatıydı. Akıntı, kayığı sürüklediğinden köylüler onları, hemen kıyıya çekemiyordu. Sonuç itibarıyla kıyıya ulaşabildiler. Köylüler onları karaya getirdi. Kazazedeleri hareket ettiremiyorlardı. Toprağın üzerinde donmuş gibi duruyorlardı. Yoldaşların ısınması için, köylüler hemen bir ateş yaktı. Daha sonra Kuçmenko'nun evine getirdiler, sonra polis geldi..."

Böylece firar başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Polisler, Sverdlov'u ertesi gün 31 Ağustos 1912'de, yeniden cezaevine konduğu Narim'e götürdü. Yakov Mihayloviç yeniden parmaklıkların ardında kaldı. Şimdi polis, rahatladığını düşünüyordu. Gerçekten de yıpratıcı yolculuk ve buz gibi suyun içinde uzun süre kalarak ölümüne yorulmuş ve bitkin düşmüş, geçmişte de sağlığı iyi olmayan bir insan ne yapabiliirdi? Ama Sverdlov, özel yeteneklere sahip bir insan, bir bolşevik, bir leninisti. Zayıf düşmüş bedende gem vurulamaz bir irade yaşıyordu. Gözcüleri, bir dakika için kendilerine güvenip uyanıklığı elden bıraktıklarında, üstlerine yeni bir rapor yazmak zorunda kalıyorlardı:

“Bu yılın 1 Eylülünde yasal yoldan sürgün edilen Yakov Mihayloviç Sverdlov kayboldu. Elde olan raporlara göre Sverdlov Tyumen ya da Tobolsk’a firar etmiştir. Elbiselerini Kolpaşevo’dan firar ederken Ob’da alabora olan kayıkta kaybettiğinden, Sverdlov’un üzerinde nasıl bir elbise olduğu bilinmiyor.”

Sverdlov öyle bir acele davranmıştı ki, beyninden vurulmuşa dönen gardiyanlar, yoldaşların, Parabel’de Yakov Mihayloviç’e ne giydirdiğini dahi görememişti. Onlar Narim Cezaevi’ne kapatıldığında onun nasıl görüldüğünü dahi bilmiyorlardı. Kendisine dinlenme fırsatı vermeyen Sverdlov, Ohrana’nın da sakinleşmesine fırsat vermiyordu. Bu kez daha 24 saat cezaevinde kalmamıştı ve yine firar etmişti.

Yakov Mihayloviç, Narim’e getirildikten sonra, sürgünlerden oluşan bir delegasyon polis komiserine gitti ve hasta, tamamen bitkin olan Sverdlov’un birkaç günlüğüne, en azından biraz kendine gelene kadar bir yoldaşın evinde kalmasına izin verilmesini talep etti. Komiser Sverdlov’un başına gelenleri bildiğinden, izin verdi. Tabii cezaevi kapısı açılır açılmaz Sverdlov kayboldu ve daha ertesi gün, 2 Eylülde, Parabel’de Vanya Çugurin’in yanında ortaya çıkmıştı.

Orada uzun süre kalmadı. Vanya Çugurin’in “Suhotin” vapurunun mürettebatıyla ilişkisi vardı. Tam da bugünlerde, Tomsk ve Narim arası sefer yapan “Suhotin” Parabel’e geldi.

Yakov Mihayloviç’e yoldaşların yardımıyla değişik şeyler giydirildi. Herkes az buçuk yedeklerinden bir şeyler verdi. Akşam geç saatlerde, “Suhotin” kalkmadan kısa bir süre önce, Çugurin, Sverdlov’u gizlice

vapura götürdü ve Yakov Mihayloviç'i, Tomsk'a gelene kadar kalması gereken birinci sınıf bir kamara-ya yerleştirdi.

Yirmi dört saat sonra "Suhotin" Kolpaşevo'ya ulaştı. Monoton yaşamın olduğu Narim yerleşim biriminde vapurun gelmesi bir olaydı. Bütün halk böyle günlerde kıyıya akın ediyordu. Bu kez, orada bulunan bazıları olağanüstü heyecanlıydı ve huzursuzluklarını zorlukla gizleyebiliyordu. Bunlar, Sverdlov'un yeni firarını öğrenmiş olan Kolpaşevolu bolşeviklerdi ve şimdi vapurun mümkün olduğu kadar acele bir şekilde Tomsk'a doğru yola koyulmasını sabırsız bir şekilde bekliyordu.

Her şey yolunda gidiyordu. Tam demir atılan yere gelmişken aniden bir bölük polis kıyıda görüldü ve "Suhotin"e yöneldi. O anda insanlar, işleriyle meşgul oluyor havasıyla oraya buraya koşuşturuyordu. Polisler vapura çıktı ve birinci sınıfın olduğu bölüme yöneldi. Onlar kendinden oldukça emin hareket ediyordu. Gelişigüzel yöneldiklerini düşünmek zordu. İşin içinde açıkça bir hainin parmağı vardı.

Birinci sınıf iki kamaranın tümüyle aranması sonuç vermedi. Polisler üçüncü kamaraya girdi. Orada da kimse görünmüyordu. Ama polislerden biri yatağın altına baktı ve aynı zamanda sevinç çığlığı attı: "Burada." Sverdlov, sarsılmaz bir tutumla sürünerek yatağın altından çıktı.

Masum bir edayla polislere dönerek "Kolpaşevo! Beni uyandırdığınız için teşekkürler baylarım. Düşününün bir kere az kalsın inemeyecektim." Ve sakince, şaşkın polislerin arasından karaya indi.

Yakov Mihayloviç'in engellenmeden inmesi ve yoldaşlar arasında kaybolması, deneyimli polisleri de şaşırtmıştı.

Tabii özgürlüğüne fazla uzun sevinemeyecekti. Aynı gün, 12 Eylülde tutuklandı, Tomsk'a gönderildi ve bir kez daha Tomsk Cezaevi'ne kondu. Narim'den dördüncü firar da başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

Sadece az sayıda sürgün, böyle inatçı bir tutumla bütün başarısız girişimlere rağmen bir firar girişimin ardından başka bir firar girişiminde bulunabilirdi. Vladimir Kossarev anılarında boşuna şöyle demiyordu: "Herkesten daha sıkça ve arada yaşanan bazı olaylarla Y.M. Sverdlov firar ediyordu." Bununla beraber, onun, polisleri atlatmasında özel bir zorluğu vardı: Sverdlov'da az sayıda sürgün gibi çok sıkı, çok özenle gözetleniyor, çok özel baskılara maruz kalıyordu.

Maksimkin Yar'a da sürgün edildi, her defasında tutuklandı.

Sverdlov'un yerleştirildiği her yeni sürgün bölgesinde (ve bu bölgeler, o söz konusu olduğunda sıkça değiştirildi) hükümet valisinin emirleri de peşi sıra geliyordu: "Yakov Sverdlov ... Parabelskoye köyüne yerleştirilmesine benim itirazım yok, ancak... Sverdlov'un sıkı bir şekilde gözetim altında tutulması ve gözetimin iki bekçiye verilmesi mutlak önkoşuluydu."

Buna rağmen Sverdlov, tekrar tekrar kaçma girişiminde bulunuyor, her seferinde düzinelerce yoldaş, firar hazırlığına katılıyordu. Bolşeviklerin olağanüstü yoldaşça dayanışmasında aşılabilir büyük bir güç vardı. Bolşeviklerin, Narim bölgesindeki sürgün tarihi, amansız bir kavganın etkileyici tarihidir. Bu kav-

ganın bir tarafında çok sayıda her türlü yetkiyle donatılmış gaddar ve dişlerine kadar silahlanmış çarlığın uşakları, bütün bölgeyi ellerinde tutan, ceza ve tevki-fevleri, yol vermeyen taygası, geçit vermez bataklıklar, korkunç dondurucu soğuklar ve çamurlu yollarıyla Narim doğası gibi doğal bir müttefikleri vardı. Diğer tarafta da kovalanan ve sürgün edilen, bütün hak ve olanakları ellerinden alınmış bir grup insan. Ama bu insanlar bolşevikti, özel bir yapıya sahip insanlardı! Onlar, soylu düşüncelerle donanmış ve dayanışma duygularıyla birbirine kaynaşmıştı. Onlarda kolektifin gücü vardı. Onları, dikenlerle dolu yoldan, Lenin yanında zafere götürüyordu ve bundan dolayı da onlar için aşılamayacak bir engel yoktu.

İlk bakışta güçler ne kadar eşitsiz olsa da, eşitsiz kavganın koşulları ne kadar zor görünse de bolşevikler, silahlarını bırakmadı; onlar savaştı ve kazandı. Bütün engellere rağmen, kaçmanın apaçık olanak görünmesine ve bir dizi başarısız girişime rağmen onlarca bolşevik, Narim sürgününden kaçmayı başardı; tabii Yakov Mihayloviç de. Bundan daha sonra bahsedeceğim.

Şanssızlığına ilişkin ayrıntıları 1912 sonbaharında oğlum Andrey'le Narim'e geldiğimde öğrendim.

Narim'den Birlikte Kaçış

Yakov Mihayloviç'le beni ayırmalarının üzerinden bir buçuk yıl geçmişti. Petersburg Cezaevi'nden serbest bırakılmamdan sonra, Yekaterinburg'da polis gözetiminde yaşıyordum. Oğlumun doğumundan dolayı orada belli bir süre kalmak zorundaydım. Ama daha 1911 sonbaharında çocuğumu aldım ve Yekaterinburg'dan kayboldum.

İllegal olarak Moskova'ya geldim ve Yekaterinburglu eski arkadaşım Sonya Anisimova'nın yanında kalacak yer buldum. Burada Narim'e gitme düşüncesi içimde olgunlaştı. Ancak Yakov Mihayloviç, Maksimkin Yar'da idi ve oraya yılda iki kez vapurun gittiği koşullarda, bir de daha tam bir yaşında olmayan bir çocukla bu seyahat mümkün değildi.

Sonra Narim'den bir mektup geldi. Yakov Mihayloviç, yakında birbirimizi göreceğiz, tabii Sibiry'a da değil diye yazıyordu. Narim'den birçok mektup aldım. Oğlumuz ve birbirimize bağlılığımız üzerine çok şey yazıyordu. Yakov Mihayloviç oğlumuzun ilk fotoğraflarını aldıktan sonra şöyle yazıyordu:

"Hem fotoğraflar hem de senin anlatımların beni sevinç ve gurura boğuyor. Herkese bu sanat eserini

gösterdim... Bazen, oldukça az beraber olduğumuzdan, ona ne verebilirim diye düşünüyorum. Onun ilk adımlarında yanında olacak mıyım? Koşulların bilincine vardığında, değişik soruları sormaya başladığında orada olacak mıyım? Çok şey, çok şey kafamdan geçiyor...”

Yakov Mihayloviç çok önceleri Maksimkin Yar’dan gönderdiği bir mektubunda şöyle yazıyordu:

“Bazen binlerce verst bizi ayırıyor, bazen beraberiz. Bazen böyle, bazen öyle... Önceden de, şimdi de daha az, yaşamımız üzerine düşündüm. Biz çok az beraberiz, çoğunlukla birbirimizden çok uzaktayız.

Sevinç bir gün sürüyor, ama dert, hasret aylar boyu. Ortak yaşamımızın bir amacı var mı, bu gerekli mi? Tabii bu sorunun cevabından bağımsız olarak başka bir soru, bunun cevabını veriyor, yani: ‘Bu soruyu sormak mantıklı ve gerekli mi?’ Direkt cevabı: ‘Günlerle değil, zamanla değil, duyguların yoğunluğuyla yaşam ölçülmelidir. Birbirimizi bulmamız mantıklı ve gerekliydi. Bunda zaman içinde beraber büyümemiz ve ortak yaşamımızın etkisi kesin...

Tekrardan başlamak zorunda olsak, ikimiz de emin bir şekilde itirazsız, yaşamımızı tekrarlayabileceğimizi söyleyebiliriz.”

Beraber olabilmek için çok az olanağa sahiptik. Sverdlov bir cezaevine kondu, ben başka birine. O bir bölgeye sürgün edildi, ben bir başka bölgeye. Özgürlükte beraberliklerimiz kısıydı, çok ender olarak ayları buluyordu. Çoğunlukla haftalar, bazen yalnızca günler söz konusuydu.

Yakov Mihayloviç’in görüşmemizi Sibiry’a da öngörmeyen mektubu, yolculuğumu geciktirdi.

Ama ilkbahar geçti, yaz sona erdi, Yakov Mihayloviç gelmiyordu, mektuplar da. Ne düşüneceğimi bilemiyordum. Bir Şey netti: Uzun bir bekleyiŐ anlamsızdı. Yolculuk için yoldaşlardan para temin ettikten sonra, yola koyuldum.

Sağ salim Tomsk'a ulaştım, oradan vapurla Ob'dan aşağıya doğru, son mektubundan çıkardığım kadarıyla, Yakov Mihayloviç'in olduğu Kolpaşevo'ya gittim.

Kolpaşevolu bolşevikler; Boris Krayevski, Vladimir Kossarev ve Dilevski kız kardeşler beni ve oğlu mu kendi yakınları gibi karşıladı, ama beni sevindirecek bir Şey syleyemiyorlardı.

Yakov Mihayloviç ne Kolpaşevo'daydı ne de Narim'de. Yoldaşlardan, onun birkaç gün önce yakalanıp Tomsk Cezaevine gönderildiğini öğrendim. Böylece ben Tomsk'dan itibaren Yakov Mihayloviç'e yakınlaŐmamıŐ, aksine daha fazla uzaklaŐmıŐtım. zlnecek bir durumdu tabii, geri dönmekten başka bir yol kalmıyordu.

Yoldaşlar, Kolpaşevo'da kalmam ve her Şey açıklığa kavuŐana kadar beklemem için boşuna uğraştı. Ben bir gün bile kaybetmek istemiyordum. Tomsk'a vapur seferleri her an durabileceğinden, hızlı bir Şekilde Tomsk'a dönmek istiyordum.

Yoldaşlar beni ikna etmeye çalışmanın gereksiz olduğunu anlayınca, ellerinden geldiğince beni donatıp, vapura binmeme yardımcı oldu. Ve ben yeniden Tomsk'taydım. ArkadaŐlarım olmasaydı, yabancı bir Şehirde, hemen hemen parasız, kucağımda bir çocukla kalmak, benim için çok kötü olurdu. Tomsk'ta çocukluğumdan beri tanıdığım Yekaterinburglu Naumov ailesi oturuyordu. Onlar beni yanlarına aldı.

Kalacak bir yer bulduktan hemen sonra, araştırmalarda bulundum ve bir ziyaret gerçekleştirmenin yollarını aradım. Jandarma yönetiminde bir albay – görüdüğü kadarıyla etkisi olan biri– tarafından karşılıandım. Albay benim, Sverdlov’un karısı olduğumu ve kocamı görmeye geldiğimi, yalnız değil de, aksine ocuğumla geldiğimi öğrenince oldukça sevimli davrandı. Evliliğimizin kilise tarafından onaylanıp onaylanmadığına bakmaksızın beni Yakov Mihayloviç’in karısı olarak kabul etti ve görüşmeme izin verdi. Ama nasıl bir görüşme! Parmaklıkların olduğu genel görüşme salonunda değil, aksine Yakov Mihayloviç’in yanında, hücrede ve jandarmasız.

İdareden doğru cezaevine koşabilirdim, tabii geç olduğundan, yarına kadar beklemek zorundaydım. O akşamın ve gecenin nasıl geçtiğini bilemiyorum. Yatamıyordum, her türlü gereksiz Şey kafamdan geçiyordu: Yakov Mihayloviç’i cezaevinde göremeyeceğimi, onun başka bir yere gönderildiğini ve onu kim bilir nereye sürgün ettiler diye düşünüyor, kaygılanıyordum. Hemen sevimli albay gözümün önüne geliyor, alçakça gülüşlerle izni geri alıyor. Yakov Mihayloviç’i on iki, on beş saat içinde sağlam ve sağlıklı olarak göreceğime inanmıyordum. Kasım 1910 günlerinden beri, bir yıl on ay geçmişti, Petersburg’daki evimizi, dönmemek üzere terk edişinin üzerinden.

Ama bunu düşünmek gerekli mi?

Sabahleyin uyku sersemi Andrey’i kucağıma aldım ve cezaevine gittim. Gıcırdayarak açıldı cezaevinin kapısı. Büroda kimse yoktu, daha çok erkendi!

Dakikalar geçmiyor, a kalan küçük, yaygarayı koparıyordu. Nihayet büro açıldı. İçeriye ağrıldım.

Son formalite yerine getirildi ve sonra karanlık cezaevi koridorlarında beklemeye başladım. Anahtarlar takırdadı, hücre kapısı genişçe açıldı.

Yakov Mihayloviç sabah gezintisini yapıyordu. Hızlı adımlarla hücrenin bir köşesinden diğerine, altı adım ileri altı adım geri gidiyordu. Ziyaretten ona kimse bahsetmemiştir. Tomsk'a gelişimizi de bilmiyordu. Anahtar kilitte gıcırdadığında, sadece kafasını çevirdi. Kucağında küçük Andrey'le nefret verici gardiyanla beraber hücreye girdiğimde Sverdlov, donmuş bir şekilde durdu. Sonra arkamdan kapı kapandı ve biz yalnızdık.

Yaklaşık bir saat süren bu görüşmenin ayrıntılarını hatırlamak zor, kafamda da kalmadı. Bir saat, bir dakika gibi uçtu. Bizden kim daha fazla konuştu; ben ya da o, kim fazla soru sordu, kim cevap verdi, bunu bilmiyorum. Bunu artık hatırlamıyorum ve ayrıca küçük Andrey de arada sırada lafa karışıyordu. O zaman Tomsk geçici cezaevinin yarı karanlık tek hücresinde Sverdlov ilk kez, bir buçuk yaşındaki oğlunu gördü.

Sanki daha iki kelime birbirimizle konuşmamıştık ki, anahtarlar yine gıcırdadı. Ziyaret sona ermişti. Cezaevinden, önce Andrey'i Naumovlara bırakıp ve aceleyle doyarduktan sonra, hemen jandarma yönetimine gittim. Yine bir gün önce yanına gittiğim albay tarafından karşılandım. O yine anlayışlı ve zarifti. Hatta Sverdlov'un cezaevinden çıkarılması ve sürgüne gönderilmesi için devreye girmeye hazır olduğunu söylüyordu. Yalnız bir koşulu vardı: Eğer ben ve çocuk beraber gidersek.

Jandarmanın ince davranmasının nedeni buydu demek! Yasal sürgüne çarptırılmış olan birinin uzun

bir süre cezaevinde tutulması tümüyle meşru değildi, ama amaçlandığı gibi Sverdlov'u Maksimkin Yar'a sürmek de mümkün değildi. Vapur, seferinin sonuna yaklaşıyordu, artık Maksimkin Yar'a kadar gidilemezdi. Peki, Sverdlov'u Kolpaşevo'ya, Narim ya da Parabel'e geri yollamak mümkün müydü? O yeterince gözetim altında tutulamayacağından, yeniden firar edebilecekti. Korku buydu.

Ve işte o sırada, orada ben, oğlumla beraber ortaya çıkıyorum. Sverdlov'un, tabii ki sansürden geçen mektuplarından, jandarmalar onun karısı ve çocuğuna olan sınırsız sevgisini, onun ailesine olan sürekli özlemini biliyordu. Bu durumda ailesi, Sverdlov'un el ve ayaklarını bağlar ve herhangi bir gözetimden daha iyi olur, onu sürgünde alıkoyar diye düşünüyorlardı. O, ailesiyle beraber Parabel'e gönderilirse, kaçamaz! Ama jandarmalar, bolşevik-leri iyi tanı mıyordu.

Tabii ki albayın önerisini kabul ettim, bu, ertesi gün Tomsk valiliğine bildirildi: Vapur seferlerinin sona ermesinden dolayı, Sverdlov'un Parabel köyüne yerleştirilmesini saygıyla rica ediyorum; Sverdlov'un karısı Klavdia Timofeyevna Novgrodzeva, bir buçuk yaşındaki çocukla buraya geldi ve kendi isteğiyle Sverdlov'la sürgünde kalmayı düşünüyor.

Bu vesileyle jandarmalar beni, ilk kez Yakov Mihayloviç'in karısı olarak resmen tanımış oldu.

Bu kez vali de inanılmaz şekilde istekliydi. Daha aynı gün bizim Parabel'e gönderilmemize izin verdi; Sverdlov'un sıkı gözetim altına alınması ve ona iki bekçi verilmesi şartıyla.

19 Eylül 1912'de hepimiz; Yakov Mihayloviç ve iki gözcüsü, küçük Andrey ve ben, "Bratya" vapurundaydık, Parabel'e gidiyorduk.

Bu kadar acelenin nedeni çok basitti. "Bratya" bu yıl içinde Tomsk'tan Ob'un akış yönüne giden son vapurdu.

Parabel, Ob kıyısına pek yakın değildi, aksine nehirden üç dört verst uzaklıktaydı. Buna rağmen Yakov Mihayloviç'in Parabel'e yerleşmesine izin vermediler. Aksine Ob'dan daha uzakta, Parabel'e dört, beş verst daha uzaktaki Kostirevaya köyüne gönderildik. Oradaki yönetim, aile iyi ve güzel, ama nehirden ne kadar uzak olursa, firar girişimi az olur diye düşünüyordu. Ayrıca küçük bir köyde, nispeten büyük, onlarca sürgünün yaşandığı bir kilise köyüne göre Sverdlov'un gözetiminin daha kolay olacağı düşünce-sindeydiler.

Kostirevaya dünyadan kopuk, sadece dört beş haneden oluşan bir köycüktü. Sürgün olarak Yakov Mihayloviç ve benim dışımda Vanya Çugurin, Nikolay Kuçmenko, Leonid Serebreyakov, Pyotr amca ve kırsal bölgede isyana katılmış olan yaşlı sürgün bir adam yaşıyordu.

Bütün zorluklara ve büyük olumsuzluklara rağmen yerleşme koşullarımız kötü değildi. Yakov Mihayloviç ve ben Kostirev adındaki bir köylünün yanında küçük bir odacık kiraladık. Aynı evde yanımızdaki odada Kuçmenkov ve Serebreyakov oturuyordu. Çugurin hemen yan tarafta, Pyotr amca biraz daha ilerde oturuyordu.

Hepimiz uyumlu bir şekilde beraber yaşıyorduk. Akşamları bizde buluşulur, tartışılır, şakalaşılır ve

gülünürdü. Bazen de şarkı söylenirdi. Ama bu, bir türlü başarılamazdı. Çünkü iyi sesler yoktu. Yakov Mihayloviç'in gür sesi koro içerisinde oldukça fazla gürültüye yol açıyordu.

Bütün ekonomik işleri Yakov Mihayloviç üstlendi. Bense, ev işlerine karışma hakkını mücadele sonucunu elde ettim.

Yemeği Yakov Mihayloviç hazırlıyordu. Çamaşırları da o yıkar ve arada sırada yardımcı olmama izin verirdi. Bu, yıllarca yalnız yaşamından, cezaevi ve sürgününün onu kendi başına iş yapmaya alıştırdığından değil, aksine bu bir ilke sorunuydu. Gerçek bolşevikler sadece lafta değil, tersine aile içindeki gerçek yaşamda, kadının kişisel yaşamda eşitliği ve ev işlerinden özgürleştirilmesi için de mücadele ederler.

Yakov Mihayloviç özellikle de oğluyla çok ilgilenirdi. Öyle görünüyordu ki, uzun ayrılığın acısını çıkartmak istiyordu. Aynı zamanda gelecek için, küçük Andrey'in dostluğunu garantiye almak istiyordu.

Çok sonraları Yakov Mihayloviç, Turuhansk sürgünündeysen, mektupta; oğlunun beklediği resimciğini bulamayınca şöyle yazıyordu: "Çok üzüldüm. Çünkü resim yoktu. Oğlumuzun şimdi nasıl göründüğünü öyle görmek isterdim ki, Parabel'i terk ettiğimde ondan ayrılmanın bana nasıl acı verdiğini hâlâ unutamıyorum. Onunla ortak yaşamımızı sıkça düşünüyorum."

Bazen yiyecek maddeleri satın almak için Parabel'e gitmek zorundaydım. Kostirevaya'da tabii ki dükkan yoktu. O zaman Yakov Mihayloviç oğluyla yalnız kalırdı. Ben olmadığım zaman, herhangi bir iş yapa-

çaksa, oğlanı yalnız bırakmanın orijinal bir yöntemini düşündüğü ortaya çıkmıştı.

Bir gün Parabel'den döndüğümde, Yakov Mihayloviç'i evde bulamadım, o Vanya Çugurin'in yanındaydı. Odada sadece Andrey vardı ve sakin bir şekilde odanın ortasında oturuyordu. Doğru söylemek gerekirse, ayaktaydı. Yakov Michailoviç, odanın ortasında keçe ayakkabısını iki tabureye bağlamıştı ve bunun içinden de Andrey'in kafası görülüyordu! Oğlan, iri iri açılmış gözlerle bana bakıyordu. Süknetinden, babasının keçe ayakkabısının içine ilk defa koyulmadığı anlaşılıyordu.

Birkaç dakika sonra Yakov Mihayloviç görüldü. Ben, keçe ayakkabının çocuk için hiç de uygun olmadığını kavratmaya çalıştım. Tabii, o bana hararetle, Andrey'i en fazla beş on dakika keçe ayakkabının içinde bıraktığının ve onun orada çok rahat oturuyor olduğunun güvencesini vermeye çalıştı. Pes etmek zorunda kalmıştım.

Yakov Mihayloviç, Kostirevaya'yı hiç terk etmiyordu, hatta Parabel'e bile gitmiyordu. Görünüşe göre sakin yaşıyor, aile mutluluğunun tadını çıkarıyor ve kaderine tamamen razı, firar fikrinden tamamen vazgeçmiş görünüyordu.

Yakov Mihayloviç'in gözetimi için verilen polisler, ilk dönemde bizi günde iki üç kez ziyaret ediyordu. Sverdlov'u her defasında ya oğluyla beraber ya da ev işleriyle uğraşırken gördüklerinden, giderek buna alışıyorlardı.

"Korkmayın, o, artık kaçamaz" diyorlardı.

"Karısı ve küçük oğlu olmadan o hiçbir yere gitmez."

Tabii görünüş, aldatıyordu. Daha Kostirevaya'ya gelişinin ilk günlerinde Yakov Mihayloviç yeni bir kaçış planı üzerinde çalışmaya başladı. Ailesini çok seviyordu, ama ailesi onu bir an bile politik çalışmadan alıkoyamazdı. Özellikle de şimdi, 1912 sonunda, Rus proletaryasının devrimci kavgasının giderek şiddetle alevlendiği ve parti çalışmasının giderek genişleyerek geliştiği bir dönemde, yerinin en ön saf-lar olması gerektiğini, bir dakika bile unutmuyordu Sverdlov.

Yalnızca yüksek bir iradi çabayla sükunetini koruyor ve kaderine tümüyle razı olmuş bir insan görünümü veriyordu. Ama benden sır saklamazdı. Akşamle-yin geç saatlerde yalnız olduğumuz zaman (tatlı tatlı yatan oğlanı hesaba katmıyorum), Yakov Mihayloviç hiç ara vermeden odada bir yukarı bir aşağı volta atarak planlarını geliştiriyordu.

Yaklaşık iki yıl Yakov Mihayloviç'i görmemiştim. Özellikle şimdi, bu sürede ne kadar büyüdüğünün, ne kadar olgunlaştığının farkına vardım. Sıkı teorik çalışma, korkunç sürgün koşulları altındaki büyük örgütsel çalışma, zindan hücreleri dışındaki parti hücreleriyle ilişki; ihtiyaç ve sıkıntıların giderilmesi eğitimi, gelişmiş işçilerle sürekli ilgilenme, Narim sürgününün bilinen ağır koşullarının çekilmesi; bütün bunlar, onun üzerinde etkili oldu. Onun ufku genişle-di, politik ortama bakış açısı daha da netleşti ve o par-tinin önünde duran görevlere daha da derinlemesine daldı. Bir şey yapamamak zorunda bırakılmak, onun üstüne daha ağır bir yük bindiriyordu.

Bir Kaçırma Yöntemi: Urgancık

Birçok seçenek ölçülüp biçildikten sonra, sonuçta bir kaçış planı hazırlandı ve kabul edildi. Kaçışın kışın olması ve kızakla gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna vardık.

Daha 1912'nin başında Yakov Mihayloviç'in inisiyatifiyle Narim sürgününde, sadece sürgün bolşeviklerin kaçışını örgütleyen sıkı illegal bir örgüt kuruldu. Tabii ki böyle "kaçış büroları"ndan sadece menşeviklerin değil, aksine birçok bolşeviğin de haberi yoktu. "Bürolar"ın çalışmalarına sadece özel güvenilir yoldaşlar alındı. "Bürolar"ın başına inanılmaz cesaret ve bitmeyen enerjisiyle kendini ispatlamış olan Boris Krayevski getirildi.

Büro, bütün büyük sürgün bölgeleriyle, Narim'den başlamak üzere Tomsk'a kadar ilişki içindeydi. Taşımacılarla da ilişkisi vardı; özellikle de geçmişte kendileri sürgün olan ve sonrasında Narim'e yerleşenlerle.

Taşımacılar, kaçakları bölgeden bölgeye götürüyordu. Böyle bir taşımacılık "zaylçın" olarak adlandırıldı.

Bu "zaylçın"ın yardımıyla Yakov Mihayloviç de çarın jandarması ve polisinden kurtulacaktı. Onun,

Kostirevaya'dan Kolpaşevo'ya ve oradan da 40 verst uzaktaki Novalinsk'e götürülmesi düşünülüyordu. Ardından zaylçınla Tomsk'a kadar gidilmesi gerekiyordu. Tomsk'dan Petersburg'a kadar direkt bir yol vardı. Tabii ki Sverdlov'un, kendisini gördüğünde tanıyabilecek bir bekçi ya da jandarmaya görünmesi gerekiyordu.

Kostirevaya'dan dikkat çekmeden ayrılabilmek için her şeyden önce "bizim" polislerimizin uyanıklığının köreltilmesi gerekiyordu. Örneğin, onların, günde bir kezden fazla evimize gelmemesini sağlamak gerekiyordu.

Bu özellikle önemliydi, çünkü bütün meselenin başarısı, Narim bölgesinin koşulları altında, kazanılan iki üç güne bağlı olabilirdi. O yıllarda bölgede ne telgraf ne de telefon vardı. Bütün haberler kurye aracılığıyla iletiliyor ve ne kadar geç alarm verilirse, kaçak, kendisini izleyenlerle arasına o kadar büyük mesafe koymuş olurdu.

Yakov Mihayloviç'in tüm davranışları, hatta Parabel'de gerçekleşen her şeye karşı tümüyle ilgisiz görünümü, nihayet polisleri sakinleştirmişti. Daha ekimden itibaren uyanıklıkları azaldı ve giderek bizi daha az ziyaret eder oldular.

Polislerle olan mesele yolunda görünüyordu. Artık Yakov Mihayloviç'in kızakla yüz versten fazla bir mesafeye, Kostirevaya'dan Kolpaşevo'ya nasıl gönderileceği sorunu gündemdeydi. Bunu Vanya Çugurin üstlendi. O bir taşıyıcı bulmak zorundaydı.

Sonuç olarak Kolpaşevo'daki yoldaşların zamanında haberdar edilmesi gerekiyordu ki, yolculuğun devamını örgütlesinler ve zaylçınları harekete geçire-

bilsinler. Yoldaşlardan biri Kolpaşevo'ya gitti. O Krayevski ve Dilevskilerle anlaştı, onlarla kaçışın zamanını karara bağladı.

Narim'den Foma kod adlı (A.P. Smirnov) sürgün bolşevik, 1 ya da 2 Aralıkta Kostirevaya'ya gelip hiç beklenmedik haberi getirdiğinde, hazırlıklar halen tamamlanmamıştı. Şiddetli kış koşullarında Foma, sadece Yakov Mihayloviç'i bilgilendirmek için, at üstünde yaklaşık 150 verstlik yol kat etti, çünkü Narim'deki bolşevikler, Tomsk'tan gelen polis emrin-den haberdar olmuştu. Bu emre göre Sverdlov, Maksimkin Yar'a yeniden gönderilmeliydi. Çünkü buraya kızakla ulaşılabilirdi.

Acele edilmesi gerekliydi. Daha uzun beklenilemezdi ve biz noelden bir akşam önce, 5'i 6 aralığa bağlayan gece, normal olarak bölgenin bütün üst tabakasının bolca içerek kafayı buldukları önemli bir kilise bayramında, Sverdlov'un kaçması gerektiğine karar verdik.

Vanya Çugurin, bizim tarafımızdan kaçış için hazırlanan stoktan bir şişe votka aldı ve Semyon amcaya, evinde oturduğu ev sahibine "diplomatik pazarlıklar" yapmak için gitti.

Önce birkaç bardak içtiler ve neşeli ortam doğunca, Çugurin, Semyon amcanın iyi bir arkadaşı Kolpaşevo'ya kadar beraberinde götürmek isteyip istemediğini sordu. O isteksiz değildi. Kimi götürmesi gerektiği dahi onu ilgilendirmiyordu.

Yalnız, "ne zaman, bugün mü" diye sordu Semyon amca:

"Evet, bugün" diye cevap verdi Çugurin, "geceleyin."

“Bana göre hava hoş, bugün de olur ve hatta gece daha iyidir” diye onayladı Semyon amca, “kardeşçik, yalnız, masaya bir şişe votka daha koy ve mesele hallolmuştur.”

Bunda anlaştılar. Sabah üçte Çugurin bize geldi. Yakov Mihayloviç hazırlanmıştı. Son bir tokalaşma, yatmakta olan oğlumuzla son bir bakış ve gidiş...

Onunla, daha önce, her şey yolunda giderse, kaçışın başarılı olduğuna ilişkin gelen ilk haberde, oğlanla Tomsk’a gitmemi, Naumovlarda başka haberler için beklememi kararlaştırmıştık.

Çugurin, Yakov Mihayloviç’i almaya gelirken, Semyon amca’yı korku sarmıştı. O, Sverdlov ve Çugurin’in girdiğini görünce, hayır demek istiyordu, ancak Çugurin’in ceketinden çıkardığı şişe onun yeniden karar değiştirmesine yol açtı.

Semyon amca çaresiz kabul ettiğini gösterir bir el hareketi yaptı ve atları arabaya koşmak için dışarı çıktı.

Şiddetli bir don hakimdi. Sokakta hiç kimse görünmüyordu. Ölüm sessizliği içinde, arada sırada küçük kulübelerin içindeki kirişler çatırdıyor. Köyün köpeklerinin havlaması duyuluyordu. Yakov Mihayloviç veda için Çugurin’i yürekten kucakladı, kulaklarına kadar koyun postuna sarıldı ve kızıağın içine uzandı. Semyon amca dilini şapırdattı, at çekmeye başladı ve az sonra kızak gözden kayboldu.

6 Aralıkta Dilevskiler uzun süre sakinleşemedi. Her zaman olduğu gibi arkadaşlar onlarda toplanmıştı: Krayevski, Aborin... Çay içiliyor, tartışılıyor ve gülünüyor. Farkına varmadan zaman uçuyordu. Birinci semaver boşalmıştı, ikincisi koyulmuştu. Ani-

den bahçeden kızak ağaçlarının gıcirtısı ve hızlı hızlı cama vuruşlar duyuldu.

Olga kapıyı açtı ve eşikte, koyun kürküne sarılmış Yakov Mihayloviç göründü. Yoldaşlar onun üstüne atladı, sarıldılar. Ama o, sevimli bir şekilde gülüyor ve buharlanmış gözlüğünü temizliyordu.

Yakov Mihayloviç aceleyle kağıt ve kalem talep etti. Hemen kağıt üzerine birkaç kelime yazdı, bahçede onu bekleyen Semyon amcaya verdi. Kızak harekete geçti, kısa süre sonra Semyon amcadan bir şey görünmüyordu.

Yakov Mihayloviç daha kendisini doğru dürüst ısıtmamış ve daha ilk soruları cevaplamamıştı ki, önceden, dikkat gereği kapıya dikilen nöbetçi yoldaş içeri koşarak geldi:

“Polis!”

Belli bir zaman sonra Kolpaşevo’ya gittim ve Dilevskilerde birkaç gün kaldım. Olga, Vera ve diğer yoldaşlar, o heyecanlı akşam olanları bana açıkladı. Her seferinde yeni yeni ayrıntılar hatırlıyor, birbirlerinin sözünü keserek gülmekten sarsılıyorlardı. O zaman ise hiç mi hiç gülmemiştiler.

İlk anda hepsi, beyninden vurulmuş gibiydi. Evden kaçmak mümkün değildi. Aydınlık geceydi ve ay çıkmıştı. Nereye bakılırsa bakılsın her yerde beyaz kar birikintileri vardı. Bir tavşan dahi bir verst öteden görülebilirdi. Öyleyse nereye? Bu arada ağır polis potinleri altında karın gıcirdısı artarak duyuluyordu.

Aniden çöken sessizlikte Yakov Mihayloviç’in sakin ve sağlam sesi duyuldu:

“Paniklemeyin! Hemen herkes masanın başına? Çay için, sohbet edin ve tamamen neşeli olun. Ben

somyanın altına saklanmaya çalışayım. Önemli olan, başka birisinin daha odada olduğundan kimseyi şüphelendirmemek. Acele, acele!”

Polisler merdiven önünde karı silkelemek için ayaklarını yere vuruyordu. Yoldaşlar bir anda toparlandı ve masanın etrafında oturdu. Yakov Mihayloviç koyun kürkünü aldı ve yatağın arka tarafında bulunan somyanın altında kayboldu.

Eğer polis aldatılabilmişse, bu, Olga Dilevskaya sayesinde oldu.

“Haydi, arkanızı dönün ve yavaş konuşun, burada hasta var” diye yönlendiriyordu o. Hemen elbiseyi üstünden atarak, yatağa uzandı, iki yorganla üstünü kapattı ve üzerine bir de kürk attı. Bu elbise yığınları altında insan, döşegİN olağandışı yükseldiğini fark edemiyordu.

Olga, alnına ıslak bir havlu koydu, annesi ayak ucunda oturdu, Vera küçük ev eczanesindeki her türlü şeyi açığa çıkardı.

O anda polisler de görünmüştü. “Heyecanlanmanıza gerek yok, beyler” diye açıkladı bıyıklı polis, “Biz sadece ev araması yapmak istiyoruz.”

Herkes kızgın bir şekilde yerinden fırladı.

“Utanmazlık! Önemsiz bir ev araması için gece yarısı buraya mı giriyorsunuz!”

“Evde bir hasta var ve buna rağmen rahat yok!”

“Buna izin vermemek, Petersburg’a valiye yazmak gerekir”, diye odanın her tarafından sesler yükseliyordu.

Polislerin kafası karıştı. Kolpaşevo sürgünlerinin hepsini tanıyorlardı, odada yabancı yoktu.

“Haydi arayın” diyen Vera, kararlı bir şekilde saldırıya geçti. Bekçi başına semaverin içine bakmasını

öneriyor, koyu renkte bir ilaç şişesi tutuyor ve bu şişenin içinde de aramasını salık veriyordu. Olga ise yavaşça inliyordu.

Toplanmış olanlar öyle emin bir şekilde duruyor ve polislin ani gece yarısı baskınına haklı tepkilerini kararlı bir şekilde dile getiriyordu ki, polisler odayı öylesine arayıp, yatağın altına görünüşte bir göz atarak aceleden toz olup gitti. Onlardan hiçbirinin aklına, çıplak hasta kadını rahatsız etmek ve somyanın altına bakmak gelmiyordu.

Polislerin adımları uzaklaştığında ve tehlike atlatıldığında, Olga ayağa kalktı, elbisesini giydi ve döşegi yana itti. Yakov Mihayloviç sevinçli bir nefes alarak gizlendiği yerden çıktı.

- "Harika" diye açıklıyordu, "İşinizi iyi yaptınız ve ben, çok iyi bir şekilde saklandım. Açıkça itiraf edeyim ki, yolda it gibi dondum, ama bu döşegin altında, yorganların ve diğer şeylerin altından hemen ısındım, bana göre yola devam edebilirim!"

Birkaç gün sonra zaylçın çalışmaya başladı. Novolinski taşımacı Alyoşa, Yakov Mihayloviç'i Novolinsk'e götürdü, orada başka bir taşıyıcıya devretti ve zaylçınla Yakov Mihayloviç emin bir şekilde Tomsk'a götürüldü. Oradan da zaman geçirmeden Petersburg'a gitti.

Narim'den beşinci kaçış denemesi, başarılı olmuştu. Biz Kostireyava'dakiler, zaman kazanması, polislin mümkün olduğu kadar bilgisiz kalması için çaba harcıyorduk. En azından birkaç gün onları odamıza almamak için Çugurin ve Kuçumenko, sevimli ihtiyar bir köylü olan Pyotr amcayla pazarlık yapmış ve belli bir votka stokuyla onu doyurmuşlardı.

Söylendiği gibi, Yakov Mihayloviç 6 Aralık gecesi, Noel günü kaçmıştı. Polis bizi, her sabah olduğu gibi ziyaret etmek isterken, Pyotr amca "tamamen tesadüfen" onları sokakta karşıladı.

"Sürekli ne dolaşıyorsunuz, kendiniz ve başkalarına bayram gününde de mi rahat yok? Bayram, bayramdır. Bayram günü insanın içmesi gerekir ve sağda solda dolaşması değil. Haydi, sevgili baylar, dönün benimle evime gelin ve bana arkadaşlık edin, harikalar yaratan noeli kutlayalım. Eğer çok ısrarlıysanız, daha sonra sağda solda dolaşmak daha neşeli olur."

Polisler, zararsız yaşlı adam tarafından hemen ikna edildi ve birer kadeh kaldırmak için ona gittiler. Birinci kadehi ikinci bir kadeh takip etti ve bir üçüncüsü. İki gün boyunca, Pyotr amca polislere içecek verdi, böylece, sokağa çıkmayı dahi düşünmediler. İlk kez 7 Aralıkta akşam geç saatlerde bizim odada göründüler. İçmekten açılan suratlarının giderek uzaması, Sverdlov'un iz bırakmadan kayboluşunu nihayet kavradıklarında görmeye değerdi.

Polisler alkolün tesirinden aniden kurtuldu.

Onlardan biri ivedilikle Parabel'e gitti ve oradan bölgenin tüm polis şefleri geldi. Tam bu sırada Kolpaşevo'dan dönen Semyon amca üstü köpükle örtülü atlarıyla bahçeye girdi, ısrarla Çugurin'e, Yakov Mihayloviç'in mektubunu vermeye çalıştı. Açığa çıktı ki, Çugurin'in kendine hediye ettiği şişe Kolpaşevo'ya giderken yolda kırılmıştı. O da Yakov Mihayloviç'ten, şişenin gerçekten kırıldığını açıklaması ve karşılanması için yazılı kağıt talep etmiş ve onun karşılığını almak için gelmişti. Şans eseri, çok meşgul olan polis memurları onun farkına varmadı. Van-

ya'nın bir şişesi daha vardı. Çugurin ivedilikle onu Semyon amcaya verdi, avludan çıkardı ve her şey yolunda gitti.

Kısa süre sonra, Yakov Mihayloviç'in Tomsk'u terk ettiğine dair haber aldım. Kostirevaya'da uzun süre kalmak mantıksızdı. Yoldaşlar, beni ve oğlumu yolculuk için donattı ve bizi Kolpaşevo'ya bıraktı. Dilevskilerde iki günlük bekleyişten sonra Tomsk'a gittim, orada Yakov Mihayloviç'ten mektup bekledim ve sonra onun yanına Petersburg'a gittim.

Merkez Komite Üyesi Milletvekillerinin “Dokunulmazlığı”

Yakov Mihayloviç Sverdlov, 1912 yılı Aralığının son haftasında Petersburg’a geldi. İlk dönemler onun için kolay olmadı. Hemen hemen hiçbir bağlantı ya da buluşma yoktu Merkez Komite’yle ve yurtdışında bulunan Lenin’le de bir ilişki yoktu. Bu ortamda her yanlış adım, her düşünülmeven buluşma, açığa çıkma ve tutuklanma tehlikesini barındırıyordu.

23 Aralıkta Sverdlov: “Şimdilik her şey bir şey söylemeyeceğim kadar belirsiz. Ben yaşıyor ve bir gece barınağından diğerine geçiyorum sadece, mutlaka görüşmem gereken insanlarla görüşüyorum. Bu, hiç kimseyle görüşmemem anlamına geliyor” diye Narim’e yazıyordu.

İlişkiler yavaş yavaş yoluna girmeye başladı. Yakov Mihayloviç’le ilk görüşenlerden biri; onu, aktif “Pravdist” olan Yeremeyev, Bonç Bruyeviç, Savelyev ve Samoylova’yla ilişkiye geçiren Mihail Stepohoviç Olminski idi. Yine bolşeviklerin 4. Duma milletvekilleri A.J. Badayev, M.K. Muranov, G.I. Petrovski, F.N.

Samoylov, M.R. Şapov, Merkez Komite ve Lenin'le ilişki sağlanmıştı.

Yokluğunda kısa süre önce Merkez Komitesi'ne atanan Yakov Mihayloviç Sverdlov'a, şimdi de Merkez Komite Üyesi olarak Pravda'nın yönetimi verildi. Ona aynı zamanda Duma milletvekillerine pratik yardımda bulunma görevi verildi.

Mayıs 1912'de yayımlanan "Pravda" ve 1912 sonbaharında 4. Dumaya seçilen bolşevik grup, işçileri ve halk yığınlarını örgütlemek için partinin öne çıkardığı kalelerdi. Onlar legal parti çalışmasının ana halkalarını oluşturuyor ve halk tabakaları üzerinde bolşevik etkinin yaygınlaşmasına yardımcı oluyordu.

Ama hem "Pravda", hem de Duma grubu, 1912 yılındaki gereksinimlere her zaman yetişemiyordu. Pravda'ya ilişkin olarak Vladimir İlyiç, Sverdlov'a özel talimatlar verdi. Lenin 1913 Şubat başında Krakov'dan Yakov Mihayloviç'in bir mektubuna şöyle yanıt verdi: "Sevgili Dost! Den, hareketi kaynaştırmak ve ileri çekmek açısından gerekli bir örgütlenme aracıdır. Yalnızca bu araç aracılığıyla vurguladığınız şey için gerekli insan ve olanak akımı olabilir. Petersburg'da durum kötüdür. Kötüdür; çünkü, ya biz anlamıyoruz ya da oradaki yayın kurulu, Den'in kullanılmasını engelliyor... Her şey Petersburg'da tasfiyecilere karşı verilen mücadelenin nasıl sonuçlanacağına bağlıdır: Bu açıktır. Bu kavgayı Den'in doğru bir örgütlenmesi tayin edebilir. Eğer Nr. 1 ve 3; ya da 3 ve 6,* Den'de reforma gitmekte dikkatli olunmaktan yanaysalar; yani, şimdiki redaktörlerin ve büronun kovulmasını geciktiriyorlarsa, bu çok içler acısı bir

* Anabiose: Yeniden doğuş-ç.n.

durumdur. Tekrarlıyoruz: Bu iflas kokuyor. Anlaşmak ve Den'de değişikliğe gitmek acilen gereklidir. Kendi yayın kurumuzu Den'e yerleştirmek ve şimdiki kapı dışarı etmek zorundayız.

Meselenin şimdiki götürülüş biçimi, çok berbat... Tabandan birlik için bir kampanyanın olmaması aptalca ve alçakça bir şey. Vassilyevski-Ostrov semtlerinde birleşme üzerine ve tasfiyecilerin karşı çıkması üzerine susuluyor... Bunlar redaktör mü? Bunlar redaktör değil, aksine meseleyi batıran pısrıklardır.

'Den'i, sınıf bilinci olan işçileri bilgilendirmek, onların çalışmaları (özellikle Petersburg Komitesi) için kullanmak bütün eleştirilerin altındadır. Bu pısrık redaktörlerin özerk durumlarına son vermek gerekir. Sizin özellikle meseleyi elinize almanız gereklidir. 1 Nr.'nın yanında gizlenin, telefon temin edin. Yayın kurumunu elinize alın. Yardımcılar seçin. Siz ve sizin talimatlarınızı yerine getiren bir dizi güç, buradan bizim yardımımızla tek başınıza sorunu mutlaka çözme durumunda olmalısınız. Mesele doğru bir şekilde örgütlenirse, şu anda gülünç derecede yardıma muhtaç olan, bir söz söyleyemeyen ve kamuoyuna çıkmak için, bütün imkanları kaçıran PK'nin çalışmaları (Partinin Petersburg Komitesi -Yazar) da gelişir" diye yazıyor.

İlişki kurulduğunda, Merkez Komitesi ve Lenin'den talimatlar geldiğinde, iki yılı aşkın cezaevi ve sürgün boyunca biriken bütün heyecan ve enerjiyle Yakov Mihayloviç işe başladı. Ona ilişkin olarak G.I. Petrovski anılarında; "Yakov Mihayloviç bütün parti çalışmalarına hızla müdahale etti, bize Duma grubunun çalışmalarında yardımcı oldu, 'Pravda'yla ilgilendi, MK bürosunda çalıştı ve Petersburg Komitesi'ni yönetti" diye yazıyor.

Yakov Mihayloviç, işçi ve bolşevik Duma milletvekili Fyodor Nikitoviç Samoylov'un evine taşındı. "Geçmişin İzlerinde" adlı kitabında F.N. Samoylov: "Ocak 1913'te Yakov Mihayloviç Sverdlov, benim odama taşındı. O zaman gerçekten, Pravda'nın redaktörlüğü görevini yürütüyordu. Sürgünde bir kaçak olarak (Narim bölgesinden) Petersburg'da illegal yaşıyor, odayı hiç terk etmiyor, tüm gün taslaklarla uğraşıyordu. Biz onun bilgi ve deneyiminden sınırsız şekilde yararlanıyorduk. O, benim ya da Badayev'in(*) evinde olursa, bizim bütün görüşmelerimize katılıyor; bizim parti ve Duma çalışmalarımıza ilişkin olarak değişik önerilerde bulunuyordu. Ayrıca özel yaşam sorunlarında da çok iyi bir arkadaştı. Biz çok iyi arkadaştık" diye yazıyor.

Lenin'in talimatlarının yönlendirmesiyle Yakov Mihayloviç birinci olarak bütün dikkatini "Pravda" da yoğunlaştırdı. O, İlyiç'in dikkat çektiği yetersiz disiplin ve yayın kurulunun gerekli olan örgütlü çalışmasındaki eksikliğe karşı kararlı bir mücadele yürüttü. O, MK direktiflerinin zamanında yerine getirilmemesinin ve Lenin'in makalelerinin geciktirilmemesinin -ki, bunu "Pravda" çalışanları zaman zaman yapıyordu- büyük sorumsuzluk olduğunun özellikle altını çiziyordu. Yakov Mihayloviç, tesadüfen de olsa hafiyelerin gözüne görünmemek için, mümkün olduğu kadar evden az çıkmaya çalışmasına rağmen, yanına sürekli insanlar geliyordu. "Yoldaşlar onu, Samoylov'un evinde ziyaret ediyordu" diye bildiriyor Petrovski; "O benim evime de davet ediliyordu. Böyle durumlarda oraya gelirdi. Evimde Sverdlov, Pravda çalışanlarını tekrar tekrar bir araya getiriyor ve 'Pekistenler-

le^(*) danışma toplantıları düzenliyordu... Yakov Mihayloviç'i ziyaret edenlerin hepsine dikkat etmedim. Ama Yeremeyev, Olminski, bir kez de Michail Ivanoviç Kalinin ve diğer Pekistenlerle orada karşılaştığımı hatırlıyorum."

Yakov Mihayloviç ne kadar dikkatli olsa ve Lenin'in talimatıyla geri çekilmiş olsa da, sığınak ne kadar emin olsa da Ohrana, onun Petersburg'a geri dönüşünden kısa sürede haberdar oldu. Dahası, Ohrana Sverdlov'un attığı her adımdan haberdardı. Ve bu bir sanat eseri değildi! Ohrana, Petersburg Emniyet Müdürlüğü ve Moskova Ohrana bölümüyle beraber çalışan, aynı zamanda bolşeviklerin güvenini kazanmayı başaran, Prag Konferansı'nda MK'ye alınan, Duma seçimlerinde milletvekili seçilince, bolşeviklerin Duma grubuna alınan hain Malinovski tarafından bilgilendiriliyordu. Malinovski, MK üyesi ve milletvekili olduğundan, tabii ki ondan sır saklamıyorlardı. O da Ohrana'yı hemen bilgilendiriyordu. Sverdlov'u ele veren de oydu.

10 Ocak 1913'te, Yakov Mihayloviç'in Petersburg'a gelişinin ardından bir ay geçmişti ki, Moskova Ohrana'ya şu haberleri veriyordu: "Bugünkü 'Pravda'nın redaksiyon komitesinin bileşenlerinin hiçbir şekilde sizin amaçlarınıza uygun düşmediği, yayın kurulu bileşenlerinin değişimine ve... Andrey Uralski'nin bu kurula alınmasına karar verildiği belirlenmiştir."

6 Şubat 1913'te Petersburg Ohrana Polis Teşkilatı Müdür Vekili şunu bildiriyordu: "Polis teşkilatı, bu yılın 23 Ocak akşamı, Andrey Sverdlov, Duma üyesi Petrovski, Malinovski ve Golosçokin'in de katıldığı, Duma üyesi Grigori İvanoviç Petrovski'nin evinde

Sosyal Demokrat İşçi Partisi Leninist merkez komitesinin Rusya bürosunun üyelerinin toplantısının olacağı haberini aldı.

“Aynı haberlere göre, bu yılın 22 Ocağında Duma üyesi Petrovski'nin evinde Merkez Komitesi Rusya Bürosu ve “Pravda” gazetesi yayın kurulunun ortak toplantısı yapıldı. Toplam olarak on iki kişi katıldı. Toplantı, merkez komitenin, Pravda'nın, parti ilkelelerini katı bir şekilde uygulamadığına ilişkin bir raporunu kabul etti. Toplantı aşağıdaki plan üzerine çalıştı: Gazetenin redaksiyonel yönetimi için söz konusu olan organın yayın kurulundan üç kişi ve yine yayın kuruluna dahil olmayan bir kişi daha –itiraz hakkı ve her türlü makale sansür hakkına sahip olmak üzere– Leninist Merkez Komite üyesi olan Andrey Sverdlov seçildi.”

Gözetleme giderek daha da ısrarlı, daha da aleni hale geldi. Ohrana, Sverdlov'u tutuklamak için acele etmiyordu. Neden acele etsin ki? Sverdlov'un gözetlendiğini biliyordu. Bu iş için Malinovski vardı ya!

Şubat başında kapıcı F.N. Samoylov'a geldi ve Samoylov'un odasında “kayıtlı olmayan bir kişi”nin kaldığına ilişkin duyumlar aldığını açıkladı. Kapıcı, “evin bahçesinde gizli polis ajanlarının görüldüğünü” söyledi ve “yoldaşlarınızı açıkça takip ediyorlar” dedi. “Eğer onu tutuklarsa, o zaman siz ve ben de, onu kayıt yapmadan almanın sorumluluğunu taşımak zorunda kalacağız.”

Samoylov kapıcıya, evinde kimin kaldığının kendisini ilgilendirmediği cevabını verdi. Sonra Yakov Mihayloviç'i durum hakkında hemen bilgilendirdi. Durumu değerlendirmek üzere bütün bolşevik Duma

milletvekilleri toplandı. Tabii ki onlar arasında Malinovski de vardı. Toplantıda, Yakov Mihayloviç'in yakalanmaması için acilen başka güvenli bir yere taşınması kararlaştırıldı.

"Aynı günün akşamı" diye yazıyor Samoylov anılarında, "Artık dışarısı karanlık olduğunda, bizim bütün grubumuz avluya yöneldi. Yakov Mihayloviç'i aramıza aldık ve böylece hepimiz arka tarafta, Neva kıyısında bulunan tel örgüye doğru gidiyorduk. Kararlaştırıldığı gibi diğer tarafta Malinovski faytonla bekliyordu. Biz Yakov Mihayloviç'in tel örgüyü aşmasına yardımcı olduk ve o "sağ salim Malinovski'yle onun evine gitti."

Yer gerçekten de "emin"di. Farkına varmadan yoldaşlar Sverdlov'u, çarcı Ohrana'nın yem olarak kullandığı ajanının eline teslim etti. Tabii Ohrana'nın Sverdlov'u, Malinovski'nin evinde tutuklamaya niyeti yoktu: Böyle değerli bir ajan açığa vurulmak istenmiyordu! Malinovski'yle doğrudan ilişkisi bulunan akıllı ve uyanık bir adam olan polis teşkilatı müdürü Belezki ona, Sverdlov'u başka bir yere götürme emri verdi. Ayrıca Yakov Mihayloviç de, o zaman tabii ki ona karşı en ufak bir şüphe beslememesine rağmen, Malinovski'nin yanında uzun süre kalmayı düşünmüyordu. Her neyse, Yakov Mihayloviç 9 Şubat 1913 akşamı Grigori Ivanoviç Petrovski'ye taşındı.

Bir gün öncesinde ben de oğlumla birlikte Petersburg'a gelmiştim. Petersburg'da Yakov Mihayloviç'in küçük kız kardeşi Saroçka yaşıyordu ve biz sürekli mektuplaşmıştık. Öylesine eşyalarımı emanet bıraktım ve ilk geceyi onda geçirdim. Saroçka, Sverdlov'un tek tek verdiği görevleri yerine getiriyordu. MK büro-

suyla ve Petersburg komitesiyle ilişki halindeydi; tabii ki Yakov Mihayloviç'in nerede bulunabileceğini biliyordu. Kendisi sürekli yer değiştirdiğinden kaldığı yeri bana, Tomsk'a bildiremiyordu.

Ertesi günün sabahı, 9 Şubat'ta Saroçka ve ben, Petrovski'ye gittik. Oraya vardığımızda, Yakov Mihayloviç daha gelmemiştir. Grigori İvanoviç ve Domna Fedotovna, onun karısı, beni kendilerinden biri gibi, içten karşıladı. Onların yanında yaşlı bir bayan yoldaş ile Perm Komitesinin eski bir aktivisti, "Pravda" redaksiyonunda çalışan ve bolşeviklerin Duma grubu sekreteri olan Bina Lobova'yla karşılaştım.

Petrovskilerin Şlagov'la beraber beş odalı büyük bir evleri vardı, onlar bana yanlarında kalmam teklifinde bulundu. Küçükle beraber Tomsk'tan Petersburg'a yolculukta çok sıkıntı çektim ve bundan dolayı teklifi sevinçle kabul ettim. Eşyalarımı almak için gara bile gitmedim. Domna Fedotovna ve Bina, ertesi gün beraber oraya gitmek ve her şeyi getirmek için bana yardım etmede ısrarcı oldular. Gerçekten de oraya gittiler, ama bensiz...

Petrovskilerde yerleşirken, gelişimden haberdar olan Malinovski'nin karısı geldi. Beraberinde bir buket çiçek getirdi ve en azından bir buçuk saat, durmadan kafamı şişirdi; birbirimizi ilk kez görmemize rağmen, ondan büyük bir çaba harcayarak kurtulabildim.

Yakov Mihayloviç akşam geç saatlerde geldi. Her zaman olduğu gibi neşeli ve umutluydu, plan ve düşünce doluydu. Kendi kendine, soğukkanlı bir şekilde oluşan durum üzerine hesap veriyor ve ihbar-

cılığın kendisini rahatsız ettiğini gizlemiyordu. Eğer tam da Samoylov'un yanında beni arıyorlarsa, diyor-du Yakov Mihayloviç, bunun nasıl olduğunu anlama-sam da, bu, benim izimi buldukları anlamına gelir. Her halükarda bana rahat vermeyeceklerdir.

Yakov Mihayloviç, mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde kendisine yeni, emin bir yer araması gerektiği düşüncesindeydi. Petrovski ve Samoylov arasındaki ilişki oldukça sıkıydı. Bundan dolayı Ohra-na, Sverdlov'un Samoylov'dan taşındığını öğrendik-ten sonra, diğer bolşevik milletvekilleriyle ilgilenmi-yormuş ve onun yanında aramıyormuş gibi davrandı.

Yakov Mihayloviç'in düşündükleri bana haklı geli-yordu, ama Grigori İvanoviç gülüyordu: "Ama siz unuttunuz sevgili dostum" diye Sverdlov'a itiraz edi-yordu, "Ben milletvekiliyim. Çarlık Rusyası'ndaki milletvekilinin dokunulmazlığı vardır."

"Milletvekili! Dokunulmazlık" diye şaşırılmış bir sesle karşılık verdi Yakov Mihayloviç. "Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz, bunda ciddi misiniz? Eğer gerekirse Ohrana sizin dokunulmazlığınızı hiçe sayar."

Böylece tartışıyor, dostça çekişiyor ve birbirleriyle alay ediyorlardı. Grigori İvanoviç onu ikna etmeye çalıştıysa da, Yakov Mihayloviç şakayla söylediği gibi, "milletvekillерinden biraz uzakta" başka bir eve kısa sürede taşınmakta kararlıydı.

Konuşmalarla zaman çabuk akıp gitti. Gece yarısına kadar beraber oturduk ve geceyarısından sonra Yakov Mihayloviç ve ben, bize ayrılan, küçük Andrey'in huzur içinde nefes aldığı ve çoktandır yat-tığı odaya gittik.

Daha uzun bir süre uyanık kaldık. Yakov Mihayloviç tekrar tekrar küçükle beraber Kostreyava'dan Petersburg'a nasıl geldiğimi soruyor, Narim'de kalan yoldaşlarla ilgili bilgi alıyor; kendisinden, işinden "Pravda"daki işlerden ve Petersburg örgütünden bahsediyordu. Sabaha doğru nihayet yatmak isterken, aniden keskin ve inatçı bir şekilde zil çaldı. Yakov Mihayloviç heyecanla kulak verdi:

"Nihayet" diyordu, sakince "Görüldüğü gibi benim Grigori İvanoviç'le çekişmem karara bağlandı. İşte 'dokunulmazlık!' Bu, açıkça benim için geçerli. Hoşça kal sevgilim. Metin ol, kendine ve oğlana dikkat et. Yine tek başına kalacaksın ve tahminen uzun bir süre için..."

Daha sözü bitmemişti ki, polis zorla bizim odamıza daldı: Bir jandarma subayı, birçok polis subayı, askerler ve bazı siviller. Uykudan uyanan küçük haykırmaya başladı. Petrovski kararlı bir şekilde protesto ediyordu, milletvekili olarak dokunulmazlığına işaret ediyordu, ama bu bir şeye yaramıyordu! Onu dinlemiyorlardı bile. Polis şefini aramak için, Grigori İvanoviç'i telefona dahi bırakmadılar. Üçümüz de tutuklandık, küçük oğlumuz dahi. Yakov Mihayloviç o yıllarda "Kresty"de kötü şöhretli Petersburg cezaevine götürüldü. Buna karşın ben ve küçük, iki yıl önce kaldığım tutuklular cezaevine gönderildik.

Ertesi gün, "Pravda" kızgın bir protesto yayımladı ve ayrıntılı bir şekilde bizim yakalanmamızı açıkladı: "Akşama doğru milletvekiline Tomsk'tan arkadaşı Yakov Mihayloviç, karısı Novgorodzeva ve iki yaşındaki oğullarıyla ziyarete geldi... Ohrana bunu milletvekilinin evine ziyarette bulunmak için bir fırsat ola-

rak kullandı. Evin aranmasından ve bir tutanak tutulmasından sonra, Sverdlov, karısı ve çocuğuyla birlikte yoğun polis gözetiminde Petersburg tutuklular cezaevine gönderildi.”

“Pravda” bir gün sonra milletvekili G. I. Petrovski'nin; “İşçi yoldaşlara” açık bir mektubunu ve aynı zamanda polisin keyfi ve kendiliğinden tutumunu açığa çıkaran bir makale yayımladı.

Grigori Ivanoviç Petrovski “Pravda” da şöyle yazıyordu: “Milletvekillerinin muafiyet ve dokunulmazlığına ilişkin yasanın açık bir şekilde dokunulabilir olduğu kanıtlandı. 10 şubat, gündeğmandan önce Rusya'da her zaman oynanan oyunu yaşadım. Zil çaldı, kim o, sorusuna; telgrafla bir haber, cevabı geldi, açtım. Aynı anda polis bir jandarma süvari yüzbaşı öncülüğünde ve birçok sivil eve daldı. Onlar Ohrana tarafından çıkarılan bir ev arama izni gösterdi. Protesto ettim ve İçişleri Bakanına, polisin kanunsuz davranışını bildirmek için beni telefona bırakmalarını talep ettim. Ama onlar, kapıyı kilitledi...”

Polis, benim bir akşam önce gelen iki misafirimi çocuklarıyla beraber tutukladıktan sonra ayrıldı.”

Sverdlov'un tutuklanma haberi, kısa süre sonra Krakov'a, Lenin'e de ulaştı. 16 Şubat'ta Nadejda Konstantinovna, Petersburg'a “Pravda” redaksiyonuna ve Petersburg bolşeviklerine şöyle yazıyordu: “Andrey için oldukça zor olsa da, cesaretinizi yitirmedığınız için seviniyoruz.”

Bu, Duma'da bir skandala yol açtı. Sosyal demokratların Duma grubu, 13 şubat 1913'te acil bir soru önergesi vererek ve milletvekilinin evinin aranmasını ve aynı zamanda polisin, evin aranmasından sonra

milletvekili Petrovski'nin orada bulunan tanıdığı Yakov Mihayloviç Sverdlov ve karısı Novgorodzeva'yı çocuğuyla tutuklamasını şiddetle protesto etti. Önergeye 73 milletvekili katıldı ve Duma, tartışma açmak zorunda kaldı. Tabii bununla ne değiştirebildi ki? Aylar geçti ve Y.M. Sverdlov özel bir duruşmayla beş yıl sürgüne mahkum oldu. Ben iki yıllığına sürüldüm ve özel polis gözetimine verildim.

Sürülme halinde, mahkum arabasıyla sürgün yerine götürülmüyor, kendi başıma bir yolunu bularak belirlenen yere gitmek zorundaydık. Böylece 1913'ün Nisan sonunda parasız, evsiz ve ağır hasta bir çocuk kucağında, Petersburg'da sokakta kaldım.

Küçük Andrey için, benimle birlikte çektiği tutsaklık kolay olmadı. Ben, ne kadar da en iyi parçaları seçsem, birazcık süt ve meyve için elimden geleni yapsam da, cezaevi yiyeceklerine dayanamadı ve dizanteriye yakalandı. Hastalığı günbegün kötüleşiyordu ve ben serbest bırakıldığımda, çocuğumuzun durumu çok kötüydü. Nereye gidebilirdim? Ne yapabiliirdim? Saroçka'ya mı? O zaten küçücük bir odada oturuyordu ve kıt kanat geçiniyordu. Bana nasıl yardım edebilirdi? Petrovskilere, öneri ve biraz yardım talebinde bulunmak için gitmeye karar verdim. Onları pek tanıımıyordum. Sadece birkaç saat görmüştüm, ama onlar bolşevikti, Yakov Mihayloviç'in arkadaş ve yoldaşlarıydılar ve ben onlara gittim...

Domna Fedotavna bana kapıyı açtı. Beni tanıdığında ağlayarak boynuma atıldı. Grigori İvanoviç de evdeydi. Her ikisi de beni hemen anladı. Onlar, benim kendime başka kalacak bir yer aradığımı duymak bile istemiyor ve ısrarla, beni bırakmayacaklarını açıklı-

yorlardı. Grigori İvanoviç, Petersburg'da kalmamla ilgili olan bütün işleri üstlendi. Polise gitti ve hiç olmazsa belli bir zaman, çocuğum iyileşene kadar, başkentte kalmama izin verilmesi için uğraştı.

Grigori İvanoviç'in çabaları başarısız sonuçlandı; talepleri reddedildi. Buna rağmen bir buçuk hafta Petrovskilerin evinde kaldım. Onların, beni ve oğlum nasıl bir sevgi ve hizmetle ağırladıklarını anlatmak zor.

İlk gün Grigori İvanoviç, Saroçka'ya haber gönderdi. Hemen geldi. Kısa süre sonra Olmingsik Vladimir Dmitriyeviç ve meslektan doktor olan Vera Mihayloviç Bonç-Bruyeviç geldi. Keza doktor olan Saroçka ile Vera Mihayloviç, Andrey'in tedavisini devraldı. İlk zamanlar benimle, gece gündüz küçüğün başucunda, yaşamı kurtulana kadar nöbet tuttular.

1913 Mayıs başında Petrovskilerle vedalaştım ve memleketime, Yekaterinburg yakınlarında sürgünümü geçirmeme izin verdikleri yere gittim. Yakov Mihayloviç ve ben yine ayrılmıştık; hem de uzun bir süre için...

TURUHANSK BÖLGESİNDE

Ohrana'da Panik

Yakov Mihayloviç "Kresti"de yaklaşık üç ay yattı. Mayıs 1913'te Turuhansk bölgesine sürgün edildi. Bu kez sürgün yeri ustaca seçilmişti. Turuhansk sürgününden kaçmak, pratik olarak imkansız gibiydi.

Yenisey Valiliğine ait Turuhansk bölgesini, muazzam büyüklükte ve Yenisey'den Kuzey Buz Denizine kadar uzanıyordu. 1 milyon 600 bin kilometrekareyi kapsıyor ve İngiltere, Fransa ve Almanya'nın toprak sahasından belirgin bir şekilde daha büyüktü. Ama bu büyük bölgede sadece 12 ila 15 bin insan yaşıyordu.

Turuhansk bölgesinin doğası, özellikle de onun kuzey bölümü yabani ve sertti. Bin verstten fazla, geçit vermeyen tayga, umutsuz tundura ve bataklık vardı. Yılın dokuz ayı burada kutup kışı hakimdi. Kışın başlamasıyla, sonsuz bir gece çöküyor, şiddetli kuzey kar fırtınası ulumaya başlıyor, ısı eksi altmış dereceyi buluyordu. Kısa yazda gece gündüzle yer değiştiriyor, güneş yirmi dört saat batmıyor; buna rağmen yer bir metre dahi yumuşamıyordu.

Yenisey'den aşağı Tunguska'nın döküldüğü yerde en yakın demiryolu istasyonu Krasnoyarsk'tan bin verst uzakta kutup bölgesine yakın Monastirskoye köyü vardı (bugünkü Turuhansk şehri). O yıllarda köy, Turuhansk bölgesinin yönetim merkeziydi.

Monastirskoye'de bir postane ve telgraf dairesi, devlet bankasının şubesi, sömürge malları bakkalı, bir okul ve hatta bir hastane bulunuyordu. Turuhansk polis idare merkezi; özel komiserliği, birkaç düzine polis; barış hakimi ve tabii ki bir cezaevi bulunuyordu. Ayrıca Monastirskoye ıssız, Tanrının unuttuğu, yalnız birkaç düzine evin ve yoksul barakaların bulunduğu bir köydü. Burada bir tiyatro ya da kütüphane hiç düşünülemezdi. Monastirskoye'nin nüfusu, birkaç yüzü ancak buluyordu. Köy uzun kış döneminde yüksek kar yığıntısı altında kayboluyordu. Sokaklar boş ve ölüydü. Karanlık kutup gecelerinin sessizliğini sadece kar fırtınasının uluması bozuyordu. Şiddetli dondan korunmak için yer arayan bir yayanın ayak gıcırıtları, ender, çok ender duyulurdu.

Turuhansk bölgesini dış dünyaya bağlayan tek yol Yenisey'di. Yenisey ve Kranoyarsk ile Rusya arasındaki ulaşım, yazın vapur ve kayıklar, kışın da yarış hayvanları, atlar ve köpek kızaklarıyla sağlanıyordu.

Yol, uzun ve yorucuydu. Günlerce insansız ya da insanlı yerleşim birimleriyle karşılaşmadan yolculuk yapılıyordu. Yenisey kıyılarına serpilmiş beldeler düzinelerceydi, çoğu kez de yüzlerce verst birbirinden uzaktı. Krasnoyarsk ve demiryoluna ulaşabilmek için insanın, haftalarca bir kayıkta akıma karşı kürek çekmesi, haftalarca köpek koşumunu kamçılması gerekiyordu.

Bu koşullar altında nasıl kaçılabilir, yolda nerede bir barınak bulunabilir ve erzak stoku doldurulabilir-di? Eğer böyle bir yolculuğu göze alırsa, yalnız bir yolcu. kesinlikle ölüme mahkum olurdu. Yalnızca şiddetli doğa, kaçanın düşmanı değildi. Çar polisi, attığı her adımı gözetiyordu. Narim'den farklı olarak Turuhansk bölgesinde telefon bağlantısı bulunuyordu ve eğer sürgünlerden biri kaçmaya yeltenirse, bölgedeki bütün polis güçleri ayağa kaldırılabilirdi. Yenisey kıyılarında bulunan bütün belde ve yerleşim birimlerinden düzinelerce polis acilen seferber edilebilir, kaçanın yolu kesilebilirdi.

Dahası da var. Turuhansk sürgün bölgesinin güneyinde, Turuhansk bölgesinin Yenisey'le kesiştiği yerde, nehrin her iki tarafını kış ve yaz hiç ara vermeden gözetleyen ve kontrol eden, Yenisey'den aşağı ve yukarı giden ve özel geçit belgesi olmayan herkesi gözaltına alan, özel askeri gözetleme birimleri yerleştirilmişti.

Turuhansk bölgesine sürgün edilenleri dış dünyadan güçlü ve sağlam bariyerler ayırıyordu. Son yıllarda Turuhansk'ta çarlık sürgününde yaşayanlardan hemen hemen kimsenin kaçmamış olması nedensiz değildi.

Sürgünler, başka hiçbir yerde burada olduğu kadar yaşamdan koparılmamıştı. Monastirskoye'ye posta çok seyrek ve düzensiz geliyordu. Mektuplar, gazeteler ve dergiler bir ay sonra ele geçiyordu. Bu, uzakta küçük Sibiry postanelerinden daha uzun sürüyordu.

Sverdlov, çarlık hükümeti tarafından bu ıssız ve umutsuz yere sürgün edildi.

Yakov Mihayloviç Mayıs 1913'te tutsak arabasıyla Peterburg'dan Krasnoyarsk'a gönderildi ve Krasnoyarsk'dan dağıtım cezaevine kondu. Burada bir ay yattı ve sürgün yerine gönderilmeyi beklemek zorunda kaldı.

Krasnoyarsk dağıtım cezaevindeki tutsakların bileşimi oldukça eşitsiz nitelikteydi. Bolşeviklerin yanında menşevikler, anarşistler, sosyalist devrimciler, Yahudi İşçi Birliği "Bund" üyeleri, Polanya ve Litvanya Sosyal Demokrat Örgütü, Polonya Sosyalist Partisi üyeleri bulunuyordu. Krasnoyarsk cezaevinde bulunanların birçoğu, yıllarca cezaevinden hiç çıkmamıştı: Cezaevi hücrelerini tutsak arabasıyla, tutsak arabasını yeni cezaeviyle, hapishaneyi cezalı ikametle değiştirmişti. Birçoğunun parti içi yaşamla bağı yoktu. Prag Konferansını duymamış, tasfiyecilerin, troçkistlerin ihanetçi uğraşlarından, bolşeviklerin bunlarla ve menşeviklerle, tüm ve kesin kopuşundan haberdar değildi.

Sverdlov, yoldaşları gelişmelerle ilgili bilgilendirmeye girişti. O, ülkedeki ve partideki politik duruma ilişkin detaylı analizler sundu; Krasnoyarsk dağıtım cezaevindeki tutukluların, karışık durum karşısında yollarını bulmalarına yardımcı oldu. Partinin varlığına saldırmış olan tasfiyeciliği ve troçkizmin niteliğini ortaya serdi.

"Sibirya'nın Hapishanelerinde" adlı kitabında Litvanyalı seçkin bolşevik Vikenti Semyonoviç Mizkeviç (Kapsukas) şöyle yazıyordu; "Krasnoyarsk dağıtım hapishanesinde Yakov Sverdlov'la buluşma olanağına sahip olmuştum. O, bütün siyasi sürgünlerden belirgin bir şekilde farklıydı. Onunla saatlerce sohbet

ettim. Son yıllardaki olan biteni, menşeviklerin tasfiyeci oluşlarını... dinledim.”

Haziranın başında aralarında Sverdlov'un da bulunduğu bir grup tutuklu “Turuhan” vapuruna bindirildi ve Yenisey'e götürüldü. Sverdlov, oradan polis eşliğinde bir kayıkla Yenisey'den aşağıya, Monastirskoye'ye gitti. Oraya 1913'ün Temmuz sonunda vardı. Ama Yakov Mihayloviç'i Monastirskoye'de bırakmadılar. Monastirskoye'ye kuzeyden 30 verst uzaklıkta olan Selivaniha köyüne göturdüler.

Belli bir zaman sonra J.V. Stalin de aynı yolu kat etti. O da, Sverdlov'dan iki hafta sonra Petersburg'da tutuklandı ve Turuhansk bölgesine, dört yıllığına sürgün edildi.

Sverdlov ve Stalin'in Turuhansk sürgününe gelmelerinden hemen sonra Petersburg Polis Dairesi, Yenisey Valiliği-Jandarma İdaresi Şefine bir yazı gönderdi: “Turuhansk bölgesine sürgün edilen ve açık polis gözetiminde olan Yosif Vissarionoviç Çugaşvili ve Yakov Mihayloviç Sverdlov'un yeniden parti faaliyetine katılma amacıyla sürgünden kaçmaları olasıdır... Polis Dairesi, alicenaplarından, Çugaşvili ve Sverdlov'un sürgünden kaçmalarını engelleyen tedbirler almanızı rica eder. Yardımcı Direktör Vassilyev.”

22 Kasım 1913'te Yenisey Valilik-Jandarma İdaresi Petersburg'dan yeniden bir yazı aldı. 2 Aralık'ta da Yenisey Valisi'ne şunu bildirdi:

“Polis Dairesi, beni kendisine gelen haberlere göre, Rusya Sosyal Demokrat Partisi Leninist Merkez Komitesi'nin önde gelen üyelerinin yasal olarak Turuhansk bölgesinde sürgünde olan Yakov Mihayloviç Sverdlov'u kaçırmayı düşündükleri” üzerine bilgilendirdi.

Bu rapora ek olarak söz konusu Sverdlov'un sürgün yerinden kaçmasını engellemek için tedbirlerin alınmasını Polis Dairesi'nin rica ettiğini belirtirim. Albay Baykov."

18 Aralık'ta Polis Dairesi'nden adresi doğrudan Yenisey Valisi olan yeni bir telgraf daha geldi:

"Yakov Sverdlov ve Yosif Çugaşvili, sürgünden kaçmayı düşünüyor. Kaçışın engellenmesi için tedbirler alınır. Müdür S. Belezki."

Bir haber daha, bir resmi yazı daha, yazılı bir rapor daha. Bir telgraf daha, bir daha ve bir daha... Petersburg ve Moskova'dan Krasnoyarsk ve Yenisey'e, Yenisey'ten Monastirskoy'a telgraflar uçuşuyordu. Jandarma memurları, arka arkaya resmi yazılar yazıyordu. Polis Dairesi, Sverdlov'un sürgünden kaçtığı, Moskova'da veya yurt dışında bulunduğu korkusu içindeydi!

Moskova Ohranası, Krasnoyarsk'a, "Söz konusu Sverdlov'un 15 Ocakta Moskova'dan yurt dışına kaçtığını, ama nereye gittiğinin belli olmadığını" yazıyordu. Petersburg sinirliydi, söze karışıyordu, zorluyordu.

13 Mart 1914'te Yenisey Valisi, Yenisey Jandarma İdaresi Şefine şöyle bildiriyordu:

"13 Şubat'ta, yasal yoldan Turuhansk bölgesine sürgün edilen Yosif Vissarionoviç Çugaşvili ve Yakov Sverdlov, Polis Dairesi raporlarına göre bölgeden kaçmak isteyen, bunların ve sonuncusunun; Sverdlov'un Moskova'da görüldüğü üzerine kayıt numarası 3777 olan yazınızı aldıktan sonra 20 Şubat'ta, Turuhansk Kaza Özel Komitesini, adı geçen ve gözetim altında olan kişilerin; Çugaşvili ve Sverdlov'un iskan

yerinde olup olmadıkları; kaza polis komiserinin kendisine daha önce iletilen talimatlar doğrultusunda adı geçen ve gözetim altında olan kişilerin kaçışının engellenmesi için tedbirlerin alınıp alınmadığı konusunda derhal rapor hazırlamakla görevlendirdim.”

Bu talimat üzerine cevap olarak bana 12 Mart'ta Kaza Polis Komiseri Kibirov vasıtasıyla telgrafla şu bildirildi: “Gözetim altındaki söz konusu her iki kişi, bölgede ve bulunmak zorunda oldukları yerdedirler ve kaçışlarının engellenmesi için tedbirler alınmıştır.”

Tedbirler, gerçekten alınmıştı. 1914 Martının ortasında Selivaniha'dan Sverdlov ve Kostina'dan Stalin, tamamen ıssız bir yere, en uzaktaki iskan yeri olan Kureyka'ya götürüldüler. Sefil bir yer; üç dört düzinelik nüfus, birkaç polis ve iki sürgün; Sverdlov ve Stalin vardı.

13 Mart 1914'te Yakov Mihayloviç, Petersburg'daki kız kardeşine şöyle yazıyordu:

“Yosif Çugaşvili ve ben, 180 verst daha kuzeye, kutup dairesinden 80 verst kuzeye götürüldük. İskan yerinde sadece ikimiz ve gözleyici olarak da iki polis var. Gözetim sıklaştırıldı. Hemen hemen hiç posta almıyoruz. Ayda bir kere, sık sık geciken “kurye”yle geliyor. Posta, yılda fiilen 8-9 defa geliyor.”

Birkaç gün sonra, mart sonunda Yakov Mihayloviç, Kureyko'dan Petersburg'daki arkadaşlarına şöyle yazıyordu:

“İki kişiyiz. Burada, Gürcü Çugaşvili'yle birlikteyiz. Başka bir sürgünde karşılaştığım eski bir tanıdık. Esasen iyi birisi, ama günlük yaşamda bireyci.”

Polis Dairesi, Sverdlov ve Stalin'in kaçışının örgütlenmesi için tedbirlerin alındığını iddia ederken yanıl-

mıyordu. Daha 1913'ün yazında partinin merkez komitesi, onların kaçış sorununu görüşmüştü ve Malinovski de polis dairesini hemen bilgilendirmişti.

Kaçışı örgütleme çabalarına 1914'ün başında da devam edildi. Ama kaçış, bu sefer başarılı olamadı. Sert Sibiryaya taygası tutukluları güvenli himayesine aldı ve çok sayıdaki polis tarafından da sıkı kontrol edildiler. 1914'ün Ağustosunda I. Dünya Savaşı patlak verdi. Yurtdışında bulunan merkez komitesinin Rusya'yla bağları zayıfladı ve zorlaştı ve böylece kaçışın örgütlenmesi daha da zorlaştı.

Turuhansk Prozası

Sverdlov için Kureyka'daki zaman kolay olmadı. Çarlık zindanlarında, geçiş kampları ve sürgün yerlerindeki uzun süren yaşamdan dolayı artık bozulmuş organizması, kutup bölgesinin özel koşullarına zor uyum sağlıyordu. Yakov Mihayloviç ciddi bir şekilde hastalanmıştı. Baş ağrısı başlamış ve çok hızlı bir güç kaybı baş göstermişti. Bir süre sonra, hastalığı atlattıktan sonra, bana; "Çok kötüydü, o kadar ileri gitti ki, beynim donuk vaziyete, bir biçimde anabiose durumuna geldi. Bu anabiose bana şeytanca acı çektirdi" diye yazdı.

Buna, yoldaşların canlı çevresinden, dış dünyadan tümüyle kopuk olmak eklenmişti. Yakov Mihayloviç'in içe kapanık bir karakteri olmuş olsa idi, Kureyka onun için pek zor olmayabilirdi, ama o çok sosyal; toplumsal yaşamın yansımalarına, hatta insanlara karşı dindirilmez bir ilgisi vardı ve bu Kureyka'daki yaşamı özellikle ağırlaştırıyordu.

Ağustos 1914'te, savaşın başlamasından bu yana, Yakov Mihayloviç, yoldaşlarla daha sıkı ilişkiye geçmek istiyor, gelişmelerden haberdar olmak, karmaşık

durumlarda yolunu bulmak, arkadaşlar ve yoldaşlarla düşünce alışverişinde bulunmak ve onların durumlarını öğrenmek için daha sıkı gözlem ihtiyacı duyuyordu. Hemen savaşın ilk günlerinde, 12 Ağustos'ta bana: "Monastri'de bir grup kişi telegraf dairesiyle anlaşma sağlamış. Eğer bu doğruysa ben, her koşul altında, mümkün olduğu kadar oraya yakın bir bölgeye nakli mi kabul ettireceğim."

Monastirskoye, Selivonina ve Miroyediha'daki sürgünler, Yakov Mihayloviç'in sağlık durumundan endişe ediyorlardı. Onun, insanlara ve bilgi kaynaklarına yakın olmak arzusunu biliyorlardı. Bu insanların da Sverdlov'a ihtiyacı vardı ve savaş ile bağlam içinde sürekli, sayısız karmaşık sorunlar çıktığından, Sverdlov'un geri gönderilmesini Turuhansk Polis Komiseri Kibirov'dan talep ettiler.

İnatçı ve başına buyruk bir memur olan, en yüksek polisiye yetkiyi temsil eden ve doğrudan Irkursk genel valiliğine bağlı olan Kibirov, skandallardan çok korkuyordu. Sürgünlerle ilişkileri gereksiz yere germek istemediğinden, onların, ısrarlı taleplerine boyun eğdi ve Eylül 1914'te Sverdlov, Kureyka'dan Selivaniha'ya geri gönderildi. Burada o zaman Philip Goloşçokin (George) de bulunuyordu. George ile Yakov Mihayloviç arasında kişisel dostluk vardı. Bu dostluk Yakov Mihayloviç'in Narim'deki ilk sürgününde, 1910'da doğmuştu. O zaman Philip Goloşçokin de oradaydı. Selivaniha'da başka sürgünler de yaşıyordu.

Burada, dış dünyadan kopukluk Kureyka'ya göre daha azdı. "En az haftada bir kez" diye yazıyordu Yakov Mihayloviç 27 Ekim 1914'te, "Ben ya da George Monastirskoye'deyiz. O zaman telegraflarımızı

kendimiz okuyoruz. Arada da köylüler oraya gidiyor ve beraberinde haber getiriyor ya da sürgünlerden biri Monastirskoye gidiyor. Öyle bir tecrit, öyle bir tümüyle karanlıkta kalma orada olduğu gibi, burada yok.”

Eski yerleşimciler, Turuhansk sürgün bölgesinde özel bir hava hakim olduğunu iddia ediyor.

Yeni gelen bir insan ya hızlı bir şekilde buraya uyum sağlar, yaşamda kalır ve hatta eski hastalıkları da iyileşir ya da kısa zamanda ölür. Yakov Mihayloviç yaşamda kaldı. Selivaniha'da Sverdlov'un sağlığı, yaşam pek kolay olmasa da, nihayetinde düzelmeye başladı. Yiyecek maddeleri inanılmaz derecede pahalıydı ve alınan yardım da yaşam için az, ama ölmek için de çoktu. Bir sürgün yazın arada sırada ağır bedensel çalışma sonucu kırk elli ruble kazanırsa, bu ender ve büyük bir şans sayılırdı. Ekmek, kırma ve sebzeyi sürgünler hemen hemen hiç tanımıyordu. Ayrıca ren geyiği etinden başka et yoktu, yumurta ve un da yoktu. Yağ, patates ve süt az bulunur şeylerdi. Şeker, tuz, kibrit ve tütünse zor bulunabiliyordu.

Olanaklara ve paraya sahip yakınları olanlar için durum daha rahattı. Tabii böyle durumda olanlar çok az vardı. Esasen sürgünler, özgür olan yoldaşları tarafından destekleniyordu. Onlara para topluyor, gazete ve dergi ismarlıyor, kitap gönderiyorlardı.

Merkez Komitesi, Sverdlov için, boş parti kasasına rağmen arada sırada başka olanaklar sağlıyordu. Duma bolşevik milletvekilleri de Yakov Mihayloviç'le ilgileniyordu. O 1913 Eylülü sonunda bir milletvekiline: “Ben ve Vaska için paran varsa (gönderme hakkı var) gönder...” diye yazıyordu.

Tabii yoldaşların çabaları sıkça başarısızlığa uğruyordu: Sverdlov'a para verilmiyor, kitaplar bekletiliyor ve gazetelere el konuyordu.

29 Aralık 1913'te Duma milletvekili Aleksey Yegoroviç Badeyev Sverdlov'a şöyle yazıyordu: "Sevgili Yakov Mihayloviç! Ben size bir grup öğrencinin topladığı 25 rubleyi gönderiyorum. Reç gazetesini göndereceğiz, ayrıca diğerlerinin ne olacağını – işçi gazeteleri ve dergileri– söylemek zor. Bize orada her şeyin kaybolduğu bir çukur var gibi geliyor. Kötü ünlü polis gazetesi, Reç'in dışında her şeye el konmaktadır.

Sevgili dost! Bütün bunları (hem gazeteleri hem de dergileri) yayımlanmasının ardından hemen gönderdik. 20 Ruble de, kim bilir ne zamandan beri gönderildi; ama siz onu daha almadınız."

Yardım alamayan sürgünler de, avlanma ve balık tutarak kendilerine yiyecek arıyordu. Yazın bol miktarda yaban hayvanı bulunuyordu. Yenisey, tüm yıl boyunca bol balıklıydı. Sürgünler, taygada ağaç kesiyor ve onu eve götürüyorlardı. Suyu ırmaktan getirmek zorundaydılar ve özellikle de kışın, kolay bir iş değildi. Onlar dülgerlik, kürkçülük yapmak ve tabii ki dikiş dikmek ve çamaşır yıkamak zorundaydı.

Bütün engellere rağmen Yakov Mihayloviç, Turuhansk sürgününe gelmesinin hemen ardından politik gözetim koşullarını delerek, Merkez Rusya ve Sibirya sürgününün ücra köşelerindeki yoldaşlarla yaygın bir mektup alışverişine başladı.

Yakov Mihayloviç kendi adresine gönderilen mektupların ağır kontrol ve sıkı sansürden geçtiğini bildiğinden, parti örgütleriyle ve tek tek yoldaşlarla ilişki-

de, çokça arkadaşı bulunan bölgede oturanların adreslerini kullanıyordu.

Yakov Mihayloviç en canlı mektup alışverişini bolşevik Duma milletvekili Petrovski ve Badayev'le yapıyordu. Tabii ki bu 1914 sonunda milletvekillerinin tutuklanıp Sibirya'ya sürgün edilmesiyle kesintiye uğradı. Ayrıca, Grigori İvanoviç'in karısı, Dona Fedotovna, M.S. Olminski ile, Y.D. Stassova, V.S. Mizkeviç (Kapsukas) ve A.P. Taimi, eski arkadaşlardan Olga Dilevskaya, Vanya Çugurin, Glafira Ivanovna Okulova ve bazı diğer yoldaşlarla da mektuplaşıyordu.

Mektuplarda yoldaşlarla düşüncelerini ve önemli politik sorunlara ilişkin yaklaşımını paylaşıyor, bütün parti meselelerinin çözümüne katılıyor ve bütün Yenisey sürgünleri arasında bilgi akışını örgütlüyordu.

Henüz Krasnoyarsk'da dağıtım cezaevindeyken, Vikenti Semyonoviç Mizkeviç, Sverdlov'a ömür boyu sürgüne mahkum edilmiş politik sürgünlerin yaşamlarını konu alan bir cilt yayımlama planından bahsetmişti. Yakov Mihayloviç, bu değerli girişimi hemen destekledi. Selivaniha'ya ayak basar basmaz, Vikenti Semyonoviç'e şöyle yazıyordu:

"Ben planınızın hayata geçmesini kolaylaştırmak için mümkün olan her şeyi yapacağım. Size daha önce söylediğim gibi (Yakov Mihayloviç burada Mizkeviç'le Krasnoyarsk dağıtım cezaevinde yaptığı konuşmaları söz konusu ediyor- Yazar) cildin yayımlanmasının oldukça gerekli olduğunu düşünüyorum... Ben şunu yapabilirim: Prosveşçeniye^(*) dergisine ve birçok kişiye yazabilirim... Bir milletvekiline başvuracağım,

en iyisi Petrovski yoldaşa... Aynı zamanda, Prosveşçeniye'den, sizin gönderdiğiniz her şeye özel bir dikkat göstermeleri talebinde bulunacağım."

Mektupta kısa bir ek yazıyla Petrovski'ye cildin yayımlanması için gerekli yardımın yapılması ricasında bulunuyordu.

Yakov Mihayloviç, Petrovski ve Badayev'le mektuplarında Duma'daki bolşevik grubunun duruşuna ilişkin yaklaşımını geliştiriyor ve bolşevik milletvekillerin menşeviklerle ilişkilerini koparınlarını onaylıyordu. O Petrovski'ye bolşevik basında yayımlanmak üzere makaleler gönderiyordu.

26 Aralık 1913'te "Sevgili yoldaş Grigori İvanoviç" diye yazıyordu. Y.M. Sverdlov; "Size makalenin bir bölümünü gönderiyorum. Diğer bölüm dolaylı yollardan ve bir iki günde ulaşır. Onu okuyun ve kendi değerlendirmenize göre Prosveşçeniye ya da Sa Pravda'ya verin... Ben uzakta da mümkün olduğu kadar işe yaramak istiyorum."

Yakov Mihayloviç mektuplaştığı herkesten, son gelişmeler üzerine bilgilendirilmelerini; gazete ve dergi göndermelerini talep ediyordu. Her zaman Selivaniha'dan Monastirskoye'ye gizlice gidiyordu. Sverdlov'u gözetleyen bekçi, şefine; "Yasal olarak sürgünde bulunan Yakov Mihayloviç her gün ormana ağaç kesmeye gidiyor, ayrıca Monastirskoye köyüne de gidiyor" diye bildiriyordu.

Monastirskoye'ye gelen her yeni sürgünden Yakov Mihayloviç hemen dışarıda ne olup bittiğini ayrıntılı olarak öğrenmeye çalışıyordu.

Petersburglu işçi ve bolşevik Boris İvanov 1915'te, Turuhansk'a sürülen Sverdlov'la ilk karşılaşmasını

şöyle açıklıyordu: "Ayaklarımı dünyanın kaybolmuş kutup dairesi köşesinde yere basar basmaz, Sverdlov'u aramaya başladım. Ve onu buldum. Çok canlı bir şekilde sohbet ettik. Masaya hemen çay geldi, ben de Yakov'a işçi merkezlerinde ne olup bittiğini ayrıntılı bir şekilde anlattım.

"Semtlerde çalışma nasıl örgütleniyor; kitlelerle yakın örgütsel bir bağ bulunuyor mu? Orduda bir çalışma var mı ve gerçek sonuçlar veriyor mu? Böylece beni soru yağmuruna tutuyor, aynı zamanda da hızlı adımlarla odayı adımlıyor, sigarasından derin nefesler alıyor; bazen de lüle lüle olmuş beyaz saçlarıyla oynuyordu."

Ama Turuhansk bölgesine yeni sürgün pek gelmiyordu. Sıkça değişik araştırma gruplarının üyeleri, bölgenin içlerinde araştırma yapmak amacıyla Monastirskoye'den geçiyorlardı. Coğrafyacılar, meteorologlar, jeologlar, botanikçiler geliyordu.

Yakov Mihayloviç hiçbir vapuru kaçırmıyordu. O yolcudan yolcuya gidiyor, kendi girişkenliğiyle sohbeti başlatıyor, sürekli ilginç sohbet arkadaşları buluyordu. Söylemek gerekir ki, onların yakalarına yapışıyor ve bu durumda yolcuların karşı çıkması mümkün olmuyordu.

Sverdlov, yeni gelen insanlarla günlerce sohbet ediyordu. Vapur gittiğinde Yakov Mihayloviç, dünyada ne olup bittiğini biliyordu.

Araştırma grubu üyeleri sonbaharda evlerine dönerken, Sverdlov'u iyi bir tanıdık gibi ziyaret ediyorlardı. Onlar, Yakov Mihayloviç'i yaptıkları bilimsel araştırmalar üzerine bilgilendiriyor; böylece onun, bölgenin yaşam ve doğal koşullarını öğrenmesine

yardımcı oluyorlardı. Krasnoyarsk'a geri döndüklerinde birçoğu Sverdlov'a bilimsel çalışmalar için, değişik bilgiler ve kitaplar gönderiyordu.

Sverdlov, parça parça, bölüm bölüm mektuplardan, gazetelerden ve sohbetlerden aldığı geniş bilgilerle ülkedeki yaşam ve parti yaşamı üzerine geniş bilgiler topladı. Aldığı bütün haberleri hemen Yeni-sey sürgünündeki yoldaşlara bildiriyordu.

"Biz merkezden tümüyle kopmuştuk" diye yazıyor 1914'ten 1916'ya kadar Minussisk'de, Monastirskoye'den bin kilometreden daha uzakta, güneyde sürgünde bulunan Yelena Dmitriyevna Stassova anılarında: "Tabii Yakov Mihayloviç bizim için anlaşılabilir olan bütün dünyayla canlı bağlantının sağlanmasını gerçekleştirdi. Bütün gücünü, yoldaşların morallerinin yükseltilmesi ve yolumuzu aydınlatan ışığın sönmemesi üzerine yoğunlaştırıyordu... O, sadece kendisine en yakın olan bölgelerle değil, Sibiryaya serpiştirilmiş bütün yoldaşlarla ilişkileri sağlıyordu."

Yelena Dmitriyevna, nasıl Yakov Mihayloviç'in ilginç bir parti açıklaması ya da makale eline geçtiğinde, düzinelerce yazıp çoğaltarak yoldaşlara gönderdiğini, orijinalini de kendisine gönderdiğini, bunun üzerine Yelena Dmitriyevna'nın aynı işi yaptığını anlatıyor. Yelena Stassova da eğer kendi cephesinde ilginç bir şey eline geçerse, çoğalttıktan sonra Yakov Mihayloviç'e gönderiyordu.

Savaş

19 Temmuz (1 Ağustos) 1914'te birinci dünya savaşı başladı. Top sesleri Turuhansk'tan ne kadar uzakta olsa da, onun yankısı sürgünde yaşayanları harekete geçirdi. Savaş, toplumsal yaşamın değişik yönlerine yansımaları ve kaçınılmaz sonuçlarıyla politik tutukluların üzerinde yoğunlaştığı bir soru çemberiydi.

Savaş, bütün politik partilerden, düşünen her insandan açık ve berrak bir duruş talep ediyordu. Sosyalist Enternasyonal'in önderlerinin çoğunluğu, güne kadar kendilerini sosyalist olarak adlandıran bütün Rus menşevikleri ve sosyalist devrimciler; sosyalizme, emekçilerin davasına açıkça ihanet etti. Onlar, burjuva anavatanı savunuyor ve şovenizme batıyordu. Yalnızca bir parti, Lenin tarafından yönlendirilen Bolşevik Partisi, cesur ve kararlıca savaşa karşı sesini yükseltti. Onun soyguncu karakterini acımasızca açığa çıkardı ve savaşı sürdüren ülkelerin proletaryasına, silahları kendi burjuvazilerine çevirmeleri çağrısında bulundu.

Başlangıçta Turuhansk'taki bolşevikler, partinin ve Lenin'in yaklaşımını bilmiyordu. Onlar önce yollarını kendileri bulmak zorundaydı. Sınırlı telgraf bilgileri-

ne dayanmak zorundaydılar. Çünkü, Turuhansk'a gazete ve dergilerin gelmesi için haftalar gerekiyordu.

Savaş, Yakov Mihayloviç'i kutup dairesinin öbür tarafında Kureyka'da yakaladı. 12 Ağustos 1914'te daha savaşın başlamasının üzerinden bir ay geçmemiştir ki, bana şöyle yazıyordu:

"Şu anda beni en çok ilgilendiren, buradan çok uzaklarda, orada ne olup bittiğidir. Haberler eksikten de öte. Telgraf ve gazeteler, çok seyrek geliyor. Bir çırpıda böyle uluslararası büyük bir önemi olan gelişmeleri anlayabilmek mümkün değil. İnsanın inanabileceği hiçbir haber yok. Ben çok az şey biliyorum, acınacak kadar az. Ve önümde dünyadan kopuk olduğum bir buçuk iki ay daha var. Yaures'in katledilmesi beni çok etkiledi. Bazı yoldaşlar, işçi hareketinde büyük bir gerilemenin olacağı, gericiliğin bir zaferiyle hareketin çok gerilere atılacağı tahminini yürütüyorlar, ben buna inanmıyorum. Tersine işçi hareketi öne doğru büyük bir atılım yapacaktır. Savaşın korkunçluğu, getireceği yükler ve yoksul kesimlerin sırtına binecek ağır yük, büyük bir devrimci atılımı gerçekleştirecek ve geri kalmış ülkelerde de harekete geçmemiş milyonların bilincini uyandıracaktır... Savaş döneminde korkunç baskılar mümkündür, gericilerin taşkınlığı da mümkündür. Ama zafer onlara ait değildir. Bana göre onların taşkınlıkları, ölüm çırpınışları olabilir. Evet, biz kaçınılmaz sonun başlangıcını yaşıyoruz... Memnuniyetsizliğin yayılması kaçınılmazdır ve bunu, gürültü ve trampet sesleri de bastıramayacaktır."

Sverdlov, daha MK'nin ve Lenin'in savaş hakkındaki tavırları üzerine hiçbir haber almadığından ve

oldukça az bir materyale sahip olduğundan, gelişmeler üzerine aydınlatıcı analizlerde bulunmak istemiyor; uluslararası işçi hareketinin gelişim perspektiflerini de belirleyemiyordu. Tabii bir an bile kafa karışıklığına kapılmıyor, tutarlı enternasyonal duruştan bir adım bile sapmıyordu. Başka bir mektubunda da, kararlı bir şekilde savaş kredilerini onaylayan Alman sosyal demokrasisinin tutumunu mahkum ediyor ve “savaş yürüten taraflardan herhangi birine zafer dilemenin zor” olduğunu yazıyordu.

Yakov Mihayloviç, şovenist bir tutum sergileyen Rus menşeviklerine karşı acımasızca mücadele etti.

Sosyal-Demokrat'ta yayımlanan İlyiç'in dünya savaşının karakterinin analizini içeren ilk makalesi Turuhansk'a geldiğinde, Yakov Mihayloviç hemen ve koşulsuz bir şekilde Lenin'in tutumunu benimsedi.

Birçokları Yakov Mihayloviç'i, her şeyden önce harika bir örgütçü ve bir pratik ustası, partiyi ve Sovyet devrimini inşa eden, propagandist ve ajitatör olarak hatırlar.

Yakov Mihayloviç'i Ekim devrimi günlerinde ve sonrasında, örgütsel-politik sorunlar tümüyle meşgul ettiğinden, sayısız parti ve sovyet dokümanlarının dışında hemen hemen bir şey yazamadı.

Sverdlov, geride az sayıda yayımlanacak eser bıraktı. Onun yaşamı oldukça kısaydı. Yakov Mihayloviç otuz dört yaşına bile varmadı ve bunun sadece bir buçuk yılını Sovyet iktidarının oluşmasının ardından yaşadı. Devrimden önceki otuz iki yıldan yaklaşık on iki yıl, özgürlükten yoksun yaşadı; beş buçuk yıldan fazla çarlık cezaevlerindeki hücreler ve kale hapsi, altı yıl da Sibirya'nın berbat ücra köşelerinde

sürgünde geçirdi. Bu, Yakov Mihayloviç Sverdlov'un yaşamının aritmetik toplamıdır.

Sverdlov, şu veya bu şekilde yerleşik bir yaşamı, Turhansk sürgününde, oranın koşullarını normal yaşam olarak adlandırabilirsek, sürdürdü. Ve Turuhansk sürgününde bir dizi makale, taslak ve mektup yazdı.

Yakov Mihayloviç bu ücra köşeden kaçışın çok zor olacağını ve uzun bir süre burada kalmak zorunda kalacağını kabul ettikten sonra, enerjik bir şekilde teorik çalışmaya yöneldi ve ciddi bir şekilde yayım çalışmasına başladı. Onun teorik düşüncesi; Marx, Engels ve Lenin'in eserlerinin incelenmesiyle Kautsky, Hilferding ve Pannekoek'in kitap ve makalelerinin eleştirel analizlerinin öğrenilmesiyle; sürekli olarak aylık dergi ve gazetelerin üzerinde çalışma ve yoldaşlarla coşkulu tartışmalarla olgunlaştı.

Yakov Mihayloviç, çok ve inatçı bir şekilde çalışırdı.

"Eğer biz proleter devrimin önderinin yaşam yoluna bir göz atarsak, bu proletarya devrim önderinin her muhteşem özelliğinin, büyük bir devrimcinin özelliklerini kendi gücüyle kendi içinde şekillendirdiğini... hemen görebiliriz" diye bahseder Lenin, Sverdlov'dan.

Yakov Mihayloviç'in Turuhansk sürgününde yazdığı mektuplarda, şu ya da bu teorik sorunlara değinmeyen bir tek mektubu yoktu. Yakov Mihayloviç en büyük dikkatini uluslararası işçi hareketine ve parti inşasına, tek tek tarihi sorunlara ve ekonomiye olduğu gibi, Sibiry'a da gelişimin perspektiflerine ve Turuhansk bölgesine yöneltiyordu. O, Turuhansk sürgü-

nünde şu makaleleri yazdı: "Alman Sosyal Demokrasi İçindeki Bölünme", "Kapitalizmin Çöküşü" ve "Savaş ve Sibirya."

"Alman sosyal demokrasisi içindeki bölünme" adlı makaleyi Yakov Mihayloviç 1916 yılında Moskova'da MK Rusya bürosuyla ilişkide bulunan bir grup bolşevik ve M.S Olminski, V.P. Nolgin, I.I. Skvorzov-Stepanov tarafından çıkarılan "Priliv" (Su Kabarması) adlı toplu cilt için yazdı. Toplu cilt için bir makale de Vladimir İlyiç Lenin gönderdi.

Sverdlov, bolşevizmin düşmanları olan oportünistlere coşkuyla karşı çıkıyordu. Yakov Mihayloviç 1914 Haziranında Troçkist dergi "Borba" (Mücadele) ve Plehanovcu gazete "Yedinstvo"nun (Birlik) yayımlanışını öğrenince şöyle yazıyordu: "Borba ve 'Yedinstvo'ya gelince, onların kitle içinde önemli bir etkinlik kazanacağına inanmıyorum... Onların, bütün tutumları, tasfiyecilerle giriştikleri belli bir polemikte dahi, tasfiyecilerden ayrılmıyor... Yalnızca düşüş döneminde bataklık, bir anlam ifade eder, 1909/1910 yıllarında Troçki'de olduğu gibi... Plehanovcu 'Yedinstvo'da durum daha iyi değildir. Plehanov, kavga eden 'kardeşler' arasında yüksek hakem rolü oynamak istemektedir. Ama o, yalnızca, adı aracılığıyla, kendi kişiliğinin otoritesiyle bu role ulaşmak istiyor. Hadi be; bu çok, çok az bir anlam ifade eder."

Lenin'in Zimmerwald solunu kurup, gerçek komünist 3. Enternasyonal için temel attığı, enternasyonalistlerin Zimmerwald Konferansının haberi daha tam Turuhansk'a ulaşmamıştı ki, Yakov Mihayloviç yoldaşlara, uluslararası devrimci hareketin sorunlarıyla ciddi bir şekilde ilgilenmeleri gerektiğini kavratmaya

çalışıyordu. O, 2. Enternasyonalin tarihi ve gelecekteki 3. Enternasyonalin görevleri üzerine bir dizi ders düzenledi.

Yakov Mihayloviç, bu dersler temelinde "Uluslararası İşçi Hareketinin Tarihi İçin Taslak"ı basıma hazırladı. Bu taslaklar, Yakov Mihayloviç tarafından planlanan büyük bir çalışmanın; 1. Enternasyonalin oluşumundan bu yana uluslararası işçi hareketinin tarihinin temelini oluşturuyordu. Bu kitap üzerine çalışma, Şubat Devrimiyle kesintiye uğradı ve Yakov Mihayloviç'in yeniden başlamasına imkan olmadı.

Unutmamak gerekir ki Turuhansk sürgünündeki yaşam koşulları, ürün verici bir bilimsel çalışmayı hiçbir şekilde teşvik edici değildi. Sürekli geçim endişesi, yaşamın küçük işleri, büyük güç ve zaman alıyordu. Sürgünler arasında çalışma ve mektup alışverişi de az enerji gerektirmiyordu.

Yakov Mihayloviç, M. S. Ominski'ye yazdığı bir mektupta; "Yalnız gece çalışabiliyorum, zamanı, uykudan çalıyorum, uyumak için kendime en çok dört beş saat ayırabiliyorum" diyordu.

Bilimsel çalışma, materyal eksikliğinden olağanüstü zorlaşıyordu. Monastirskoye ve hele hele Selivaniha'da doğru dürüst bir kütüphane yoktu. Hiçbir yerde, ne bakılabilecek bir eser, gerekli bir kitap, istatistik tablo ya da dergiler; bilimsel ve edebi çalışmayı kolaylaştıran hiçbir şey yoktu. Yine de Yakov Mihayloviç bu engelleri aştı ve böyle bir çalışma yaptı. O, 26 Aralık 1913'te Domna Fedotovna Petrovskaya'ya; "Çok sıkı çalışıyorum, masa başında hemen hemen hiç kalkmadan 12 saat oturuyorum, kendimi çok iyi hissediyorum..." diye yazıyordu.

1916'da, kendisine küçük bir kütüphane oluşturdu kütüphanede Marx ve Engels'in temel eserleri, Lenin'in bazı eserleri, ayrıca Hilferding'in Rosa Luxemburg'un kitapları, bolşevik teorik dergi "Sosyal Demokrat"ın bazı sayıları, Alman sosya¹ demokrat dergi "Die Neu Zeit"ın birçok sayısı; bunun yanında "Sovremennik", "Proveşçeniye", "Saveti", "Russkoye Bogatstvo", "Naşa Zarya" ve "Sovremeniye Mir" de vardı.

Yakov Mihayloviç, Turuhansk sürgününde ayrıntılı bir şekilde bölgenin incelenmesiyle uğraştı. Ölçülemez düzeyde zengin, hemen hemen hiç araştırılmamış ve çarlık hükümeti tarafından büyük bir hapishaneye çevrilmiş olan bölge üzerine, zahmet ve ısrarla materyal topluyordu. Yerli halk, değişik yerleşim birimlerindeki sürgünler, köylülüler ve balıkçılar, Doğu Yakutlar ve Tunguzlar bu çalışmasında ona yardım ediyordu.

Tunguzlar ve Doğu Yakutlarla konuşabilmek için Yakov Mihayloviç, onların dilini öğrendi. Boris İvanov anılarında şöyle anlatır: "Yakov Mihayloviç, bazen bir Ren hayvanıyla ya da köpek kızıyla benimle beraber Doğu Yakutların göçebe çadırlarına gitmek için gelirdi, onu orada iyi tanırlardı. Onun, Doğu Yakut kelimelerinin ve Rusça çevrisinin olduğu bir kitapçığı vardı. Yakov Mihayloviç onlarla biraz anlaşabiliyordu."

Daha o zaman Sverdlov, Sibiry'a'nın gelişim perspektifleri üzerine düşünüyordu. Uçsuz bucaksız Rusya'nın kenar bölgelerinin bitmez tükenmez zenginliklerine gereğince değer verilmemesi gerçeği onun içini acıyla dolduruyordu.

Turuhansk sürgününde, sürgünlerin durumu üzerine Sverdlov şu makaleyi yazdı: "On Yıl Çarlık Sürgünü (1906-1916) ve Turuhansk Ayaklanması."

Taslaklar, makaleler ve özellikle de mektuplar Sverdlov'un felsefe ve toplumsal sorunlar, edebiyat ve kültür sorunları üzerine düşüncelerini içeriyordu. Daha sonra, fırtınalı devrim yıllarında bu taslaklara geri dönemedi ve bundan dolayı, kendi eserleri olarak tamamlayamadı.

Yakov Mihayloviç tekrar tekrar sanatın sorunları, onun sınıfsal karakteriyle ilgilendi. 15 Şubat 1915'te o yetişmekte olan genç bir heykeltıraşa şöyle yazar: "İnsanca ortak yaşamın genel sorunları, modern entellektüel bir insanda, eğer biraz duyarlılığa sahipse, öne çıkmalıdır. Bu sorunların çözümü biraz başkadır. Burada sorun olağanüstü karmaşıklıktır... Sanat, ifade ettiği düşünceyle anlaşılabilir, herkese açık yapılabilir. Bununla beraber sanat, tabii, geniş kitlelere ulaşılabilir olamaz. Yeterli bir zamana sahip olduklarında ve maddi durumları nispeten iyileştiğinde, eğer yoksullukla baskı altında tutulmuyorlarsa ve düşünceleri yalnızca bir parça ekmek etrafında hareket etmiyorsa, işte tam da o zaman, kitleler sanatla tanışabilir. Bu, gerçek sanatın, şimdilik, insanlık yaşamının iyileştirilmesi için gereksiz bir şey olduğu anlamına mı gelir? Hayır, bu hiç de o anlama gelmez. Yaşamın yansımaları için duyarlı olan, aydınlanan herkes için ışıklı, mutlu bir yaşamı önceden gören bir sanatçı, çok şey yapabilir. Yaşamı yeniden biçimlendirenler arasında sanatçılar, onurlu bir yer alabilir. Ama hangi koşullarda? Onlar, giderek genişleyen çevrelerin düşüncelerini sarsabilir, iyi bir yaşam için

değiştirme isteği uyandırabilirler. Ve bunu iki yolla yapabilirler. Yaşamı bütün “çıplak”lığıyla göstererek bu yaşama dair hoşnutsuzluğa tercüman olarak ve değiştirme isteğini uyandırarak sanatçı, bu sonuca, bugünün uzlaşmaz çelişkilerle örülü yaşamını, uyumlu bir yaşamla karşılaştırdığında ulaşabilir. İnce ruhlu bir sanatçı için, birçok yol var. Önemli olan, yalnızca, onun yaratıcılığının bilinçli bir yaratıcılık olmasıdır. “Sanat sanat içindir” tezi etrafındaki bütün konuşmalar saçmadır. İnsan tarafından yaratılan her sanat, şu ya da bu insanlık çevresinin aynadaki resmidir. İnsanın bunu iyi anlaması gerekir.”

Turuhansk sürgünündeki mektuplarında Sverdlov, çeşitli sorunlara değiniyordu. Ama hangi sorunla uğraşırsa uğraşsın onun her mektubu, işçi sınıfına, onun gücüne, proletaryanın gelecekteki zaferine inançla doluydu.

“Yaşayan Ruhunu Kaybetmemek!”

Çarlık hükümeti, bolşevikleri, dünyanın unuttuğu Sibiryaya yalnızlığına sürgüne sürerken, onların sadece aktif politika yapma olanaklarını elinden almadı, onları, yalnızca uzunca bir süre eylemde safdışı bırakmadı, aksine her yolla insanları moralmen sakatlayabilmek, onlardaki “diri ruhu” öldürmek, aktif savaşçıları birer politik ve moral hurdaya döndürmek istedi. Sert hava koşulları, bir parça ekmek için sürekli uğraş, değerli olan her şeyden, sevgili davadan, akrabalarından ve yakınlarından, yoldaşların canlı dünyasından ayrılmak, hiç de seyrek olmayan bir şekilde, uğursuz bir rol oynamıyor değildi.

Ayakta duramayan bazıları oldu. Özlem, onların ruhunu kemiriyor, yiyiyordu; cesaretsizlik ve ümitsizlik baş gösteriyor ve insanlara yavaş yavaş sahip oluyordu. Onları, hiçbir şey ilgilendirmiyordu, hiçbir şeye istek duymuyorlardı. Küçük şeylerin tartışma ve dövüşe yol açması, bütün bölgelerde, yerleşim birimlerinde, birkaç politik sürgünün bulunduğu küçük kolektiflerin batmasına ve parçalanmasına yol açtığı oluyordu.

Turuhansk sürgününde, kendi küçük kulübesine ve kendi üzerine petrol dökerek evini ateşe veren ve kendisini yükselen alevlere atan bir sürgün, böyle bir kararsızlık durumu yaşadı. Hatta bolşevikler arasında bazıları nefret verici, moralmen çöküntüye uğramış birer hiç durumuna geldi. İntihar olayları da vardı. Evet, zordu, Turuhansk gibi uzak, ümitsiz ve dünyanın unuttuğu bir bölgede sürgün çok zordu. Yakov Mihayloviç, L.N. Dilevskaya'ya "...hepsinden daha beter. Her şeyden koparılmış olmak çekilmez, kopukluk korkunç" diye yazıyor.

Bu koşullar altında; dostluk duygusu, zamanında söylenen bir arkadaş sözü, basit, insani bir paylaşım, zor bir anda içtenlikle sunulan bir parça ekmek, sıcak bir öğle yemeği ya da birkaç ruble, büyük rol oynuyordu. Bir yoldaşı köklü bir şekilde, evet sıkı denetime alarak kendisini bırakmasına engel olmak, kendisine sahip olması için onu zorlamak, bir kitapla, herhangi bir şeyle ve küçük bir şeyle de olsa meşgul olmasını sağlamak bazen ne kadar da önemliydi!

İnsan için, yoldaşlar için, kavga arkadaşları için verilen sıkı savaşım, son dakikaya kadar "yaşayan ruhunu" korumasını bilen ve başkalarına da kendilerini kaybetmemeleri için yardım eden Sverdlov, sürgünlerin sevgi ve takdirini alıyordu.

O zamandan bu yana çok yıl geçti. Turuhansk sürgününde yaşayan bolşevikler, sürekli yaşama sevinci ve umutlu olan, ince ruhlu ve yardım sever Sverdlov'u özel bir sıcaklıkla bugüne kadar anıyorlar. Yakov Mihayloviç'in bütün çevresine de yaydığı genel politik ve parti içi gelişmelere azalmayan ilgisi, yoldaşlar için duyduğu sıcak endişe, her zaman son

şeyi de onlarla paylaşmaya hazır oluşu, sindirilmiş olan yerlilerin sorunlarını paylaşma; bütün bunlar, Sibiryaya tundrasının umutsuz yalnızlığında öyle gerekli, öyle önemliydi ki.

“Yaşam uzak sürgünde ümitsizdi” diye kaydediyor Boris Ivanov anılarında, “sürgünün öldüren atmosferi, Turuhansk’taki Yakov gibi bir yoldaşın paylaşımı ve çalışması olmadan bizim için çekilmez olurdu. Yakov, bir biçimde doğallığı getirerek, sürgünü canlandırıyor.”

1913’ten 1915’e kadar Monastirskoye’ye pek uzakta olmayan Podkamennaya Tunguska’da sürgünde yaşayan Adolf Petroviç Taimi anılarında şöyle yazıyor: “Günün birinde ırmakta akıntıya karşı giden iki kayık görüldü. Biz kıyıya gittik. Birinci kayık kıyıya yanaştığında, iki adam indi. Selamlaştık. Yeni gelenlerden biri Yakov Mihayloviç Sverdlov’du. Her zaman olduğu gibi, bize yabancı olan yoldaşları, gecelemeleri için davet ettik... Sverdlov, eğlenceli bir konuşmacı ve neşeli bir arkadaştı. Öğle yemeğinden sonra semaver masanın üstüne kondu, gece yarısına kadar çay içerek oturduk ve sohbet ettik. Sverdlov Rusya’nın durumu üzerine konuşuyordu. O, devrimin kapıda olduğuna kesin inanıyor ve zaferinden şüphe duymuyordu. Bir insan cezaevine ya da sürgünde olduğunda, her şeyi karanlık görür, kendini şansız sayar; isteği dışında, durumu genel bir yenilgi olarak algılar. Sverdlov’un yaşam cesareti ve iyimserliğine hayret ettim. Ben o zaman parti içinde hangi konuma sahip olduğumu bilmiyordum... Tabii, onun mükemmel bir kişilik ve alışılmadık bir insan olduğunu hissediyordum.

Yakov Mihayloviç'le karşılaşmamdan sonra, Podkamennya Tunguska'da yaklaşık iki yıl geçirdim ve ondan on, on iki mektup aldım... Sverdlov mektuplarında sadece politik sorunlara değil, sürgünlerin yaşamına da değiniyordu. Onun, sürgünde kendini kaybedenlere, çalışmayan ve öğrenmeyenlere nasıl kızdığını hatırlıyorum."

Yakov Mihayloviç, yerli halka, Rus köylülerine, balıkçı ve kürk avcılarına, Ostiyaklara ve Tunguzlara büyük sevgi ve ilgi gösteriyordu. Hâlâ Turuhansk'ın yerli halkı Sverdlov'u anılarındaki "Büyük Doktor" olarak düşünüyor. Onların herbiri, öğüt ve öneri için sıkça ona gidebildiğini, aileden birisi hastalandığında Yakov Mihayloviç'i gece yarısı uyandırdıklarını ve hastaya yardımcı olmak için ayağının tozuyla koşup geldiğini hatırlıyor.

Turuhansk Sürgününe Gidiyoruz

Yakov Mihayloviç'e, Turuhansk'ın can sıkıcı yaşamı ve bütün sorunların yanında ailenin, bizim kaderimizin endişesi de yük oluyordu.

Mayıs 1913'te Petersburg'dan Ural'a gidip Yekaterinburg yakınına yerleştim. Orada 30 Temmuz 1913'te kızımız Vera doğdu. Kızımızın doğumundan kısa bir zaman sonra, Yakov Mihayloviç'in kız kardeşi Sofya'nın yaşadığı Saratov'a göçmek için izin aldım. Ama bir ay sonra şehri terk etmek zorunda kaldım ve bana sürgün yeri olarak Tobolsk valiliğine bağlı küçük Turinsk şehri gösterildi. Çocuklarımla Turinsk'e yakın bir yerde olan küçük Fabriçnaya köyüne yerleştim.

Orada, özellikle de ilk zamanlar, durumumuz çok kötüydü. Bir ağaç deposu bürosunda iş buldum. Burada üç beş kuruş kazanıyordum. Bununla çocukları yedirip giydirmem ve benim de yaşamımı devam ettirmem gerekiyordu. Bütün bunlar Yakov Mihayloviç'i rahatsız ediyor ve ona ek bir yük oluyordu.

Yakov Mihayloviç 24 Ekim 1913'de Domna Fedotovna Petrovkaya'ya şöyle yazıyordu: "Benim sevgili karım çok zorluk çekmek zorunda kalıyor... Benim

için en kötü şey, tümüyle çaresiz olmamın bilincinde olmam, ona bir biçimiyle yardım edemememdir. Biz ikimiz de bu durumdan çıkamayız, birçok acı yaşamamız kaçınılmazdır.”

Yakov Mihayloviç bana yardım etmek için ümitsiz bir şekilde çırpınıyor ve imkansızı başarıyordu. Arada sırada yardım da geliyordu. Bazen Yakov Mihayloviç'in liberal aydın çevreden tanıdıkları bana ek gelir sağlayan yazım işi getiriyordu. Yoldaşlar bana düzenli bir şekilde gazete, dergi ve kitap, bazen de elbise parçaları gönderiyordu. Daha Yekaterinburg'da, hiç beklemediğim bir anda elime para havalesi ulaştı: Yaklaşık on beş ruble ve buna ek olarak Nadejda Konstantinovna Krupskaya'dan dostça ve yürekten yazılmış bir mektup, Merkez Komitesinden de arada bir elime para ulaştı. Daha sonra açığa çıktı ki, Yakov Mihayloviç, bir yoldaş aracılığıyla MK'ye zor durumda olduğumu iletmış ve kendisi için olası belirlenmiş miktarın bana gönderilmesi ricasında bulunmuş. Nadejda Konstantinovna, onun ricasını yerine getirmiş. Krupskaya yoldaşın tuttuğu Merkez Komitesi adres defterinde benim Yekaterinburg ve Turinsk'deki adreslerimin karşısında, “para gönderin” notu boşuna yazılı değildi.

Ayrılığımız uzadıkça, Yakov Mihayloviç'in aileye ve çocuklarına özlemi büyüdü. 27 Ekim 1914'te şöyle yazıyordu: “Çocukların resimleri gözümün önünde, masanın üstünde duruyorlar... Hayır, mutlaka çocuklarımı ve sevgili küçük karımı yeniden görmem gerekir. Sevgilim! Siz sevgililerimi düşünmediğim tek an geçmiyor... Yüreğim için sevgi ve değerli olan insanlara içten bağlı olma bilinci, beni mutlu ve neşeli edi-

yor... Evet, birbirini seven insanları birbirinden ayıran çıplak şiddet ve barbarlıktır. Böyle bir barbarlığın sona erdirileceğine güvenelim.”

Tabii ki benim için de durum daha kolay değildi. 1915’in ilkbaharına, sürgünlüğümün bitimine kadar, Yakov Mihayloviç’e gitmek düşünülmezdi.

Bu sürenin bitimi yaklaştıkça, ben bunun üzerine daha fazla düşünüyor ve Yakov Mihayloviç de bunu acil bir şekilde soruyordu. Ama her şey paraya bağlıydı.

Şubat 1915’te Yakov Mihayloviç şöyle yazıyordu:

“Bütün ailenin bir arada yaşaması, terazinin kefesine sığmayacak kadar bir şanstır. Yaşam olanaklarının dışında her şey, bütün düşünceler bunu gösteriyor.” Yakov Mihayloviç o zaman Selivaniha’da yaşıyordu, ama benim kolayca iş bulabileceğim ve kendisinin de bir şeyler kazanabileceği Monastirskoye’ye gönderilmesini sağlamada kararlıydı.

Yakov Mihayloviç bana bir kazanç olanağı arama çabasıyla Krasnoyarsk’taki yoldaşlara yazdı ve onlar da ona Krasnoyarsk yönetiminde, Monastirskoye’de bana herhangi bir iş verilmesi için ağırlıklarını koyacakları sözünü verdi. Maddi sorun böyle çözüldü. Ayrıca, bunu çözmek için olanak olmasa da gidecektim...

Yolculuk için ön hazırlıklarımız fazla zaman almadı. İki küçük çocukla yolculuk kolay olmasa da, sonuçta mutlu bir şekilde Krasnoyarsk’a geldik. Bizler burada sürgün bolşevikler, Yakov Mihayloviç’in kavga arkadaşları tarafından yürekten karşılandık. Onların arasında daha önceden tanıdıklarım, örneğin Yekaterinburglu Sergey Çerepanov da vardı.

Yoldaşlardan, Yakov Mihayloviç'in kendisini Monastirskoye'ye naklettirdiğini öğrendim. Onlar bana vapura kadar eşlik etti. Çocuklarla beraber 1915 Mayıs ortasında Yenisey'den aşağıya Monastirskoye'ye yola koyuldum.

Bizim küçüklerin garip bir çocukluğu vardı! Andrey babasını Tomsk cezaevinde ziyaret ettiğinde daha dört yaşında bile değildi. Anneyle Petersburg cezaevinde kaldı. Anne ve babayla bir buçuk yıl Narim ve iki yılda Tobalsk sürgününde yaşadı ve şimdi de üçüncü kez Turuhansk sürgününe gidiyordu. İki yaşındaki Veruşka da ikinci sürgününe gidiyordu.

Biz Monastirskoye'ye yaklaştıkça huzursuzluğum arttı. Yakov Mihayloviç'i son kez gördüğüm ve sesini duyduğum o şansız şubat gecesinden bu yana iki yıl geçmişti. Küçük Andrey babasını tümüyle unutmuştu ve Veruşka, o, daha onu hiç görmemişti.

Bir gün geçti... Bir gün daha. Uzakta yüksek kıyıda aniden beyaz bir çan kulesi görüldü ve yanında beş küçük kubbeli bir kilise. Kilisenin sağında, arkada ve solunda kıyı boyunca küçük evler görünmeye başladı: Monastirskoye!

Yaklaşık on, on beş metre Yenisey'e sarkan kıyı hemen hemen dik bir dağ yamacına doğru gidiyordu. Monastirskoye orada kurulmuştu. Köyün arkasında sonsuz yabani tayga başlıyordu. Kıyıda, dağ yamacının alt tarafında oraya buraya dağıtılmış duran sandallar ve bir dizi kesilmiş ağaç kütüğü görüldü. Kuzeyde yaşayanlara uzun karanlık kutup gecesini için tazminat ödemek istercesine, güneş parlıyordu.

Aniden kıyıdan bir sandal ayrıldı ve hızla bize doğru gelmeye başladı. Kürekçi kuvvetli bir şekilde

küreğe asılıyordu. O yakınlaşıyor ve yakınlaşıyor; bir kürek daha, bir daha ve ben Yakov Mihayloviç'i tanıdım!

Monastirskoye'deki yaşamımız, düşündüğümüzden daha iyi ve düzenliydi. Oraya gelmemin hemen ardından meteoroloji istasyonu müdürü olarak bir yer bulmam mümkün oldu. İstasyon küçüktü, ben tek çalışanıydım ve ücret düşüktü, ama buna karşılık ailemizin yaşayacağı istasyona ait küçük bir ev vardı. Benim görevlerim arasında, düzenli bir şekilde Yeni-sey'de suyun ve havanın ısı değişimini, rüzgarın hızını ve yönünü, yağış yüksekliğini ölçmek ve kaydetmek vardı. Yakov Mihayloviç bana, bu zor olmayan ve fazla zaman almayan işte yardımcı oluyordu.

Bunun dışında, köyün bazı öğrencilerine ders veriyorduk. Bütün bunlar bize ayda 75-80 ruble civarında bir para getiriyordu. Zor olsa da, biz bu parayla yaşayabiliyorduk, Yakov Mihayloviç'in arada sırada yazdığı bir makale için aldığı ücret, bir biçimde bütçemizin "plan dışı ekini" oluşturuyordu. Bu "ek" in yardımıyla bir inek satın aldık. Böylelikle küçükler için sürekli taze süte sahip olduk.

Narim'de olduğu gibi, Yakov Mihayloviç burada da bütün ev işlerini üstlendi. O hiçbir zaman altı ya da yediden geç kalkmaz ve hemen işe başlardı. İlk önce evin yanında ve nehirdaki gerekli meteorolojik ölçümleri hallediyordu. Yakov Mihayloviç Yeni-sey'den döndükten sonra ağaç doğruyor, ineği yemiyor, ahır pisliğini temizliyor; sonra da sobayı yakıyor, su koyuyor ve kahvaltıyı hazırlıyordu. Sekize doğru çocuklar kalkıyordu. Yakov Mihayloviç onları yıkıyor ve giydiriyordu. Çocuklarla uğraşmak da

aynı zamanda onun işiydi. Benim tekrarlanan protestolarıma rağmen, bu işi ondan alınama izin vermiyordu.

Yaklaşık sekiz buçukta kahvaltı yapıyorduk, sonra ders vermek için yola koyuluyordum. Bu zaman içinde Yakov Mihayloviç'e, bölgede yaşayan insanların çocukları, öğrenciler geliyordu. Saat on ikiye doğru serbestti ve öğle yemeği hazırlıklarına başlıyordu. O, harika yemek pişiriyordu. Örneğin Boris İvanov, Yakov Mihayloviç'in iyi yemek pişirdiğini, bu "sanat"ta bütün Turuhansk kadınlarını gölgede bıraktığını iddia ederdi. Yakov Mihayloviç'in Pelmenileri, bir çeşit et cepciği, gerçekten de Monastirskoye'den de öte meşhurdu. Uzak yerleşim birimlerinden birçok yoldaş Sverdlov'un Pelmenilerini yemek için Monastirskoye'ye geliyordu.

Alışıldığı üzere, ikiye doğru öğle yemeği yiyorduk. Sonra ben, bulaşıkları yıkıyordum. Bu hakkı uzun mücadeleler sonucu kazandım. Sonra beraberce eşyalarımızı yamamaya, tamir etmeye, gerekliyse yıkamaya girişiyorduk.

Beşe doğru Yakov Mihayloviç bütün ev işlerini bitiriyordu ve yediye doğru da alışıldığı üzere ilk misafirler geliyordu.

Bizi düzenli olarak Yakov Yefimoviç Bograd, Boris İvanov, Yakov Mihayloviç'den hemen sonra Selivaniha'dan Monastirskoye'ye göçen George Goloşçokin, Denis Dolbeşkin, Markel ve Valentina Serguşev, Martin İvanoviç Seltin, İvan Alekseyeviç Petuhov ve Anatoli Pissarev'den başka, Monastirsokye'de yaşayan diğer sürgünlerden de on beş yirmisi de bize geliyordu. Uzak ve yakın yerleşim birimlerinden yoldaşlar

sıkça bize geliyordu. Yeni gelen bolşevik yoldaşlar da bir yer bulana kadar bizde kalıyordu.

Evin üç odası vardı. Büyük odada ben çocuklarla kalıyordum, diğeri küçük oda Yakov Mihayloviç'e yatma ve çalışma odası olarak hizmet ediyordu, aynı zamanda yemek odasıydı. Üçüncü oda oturmaya elverişli değildi; demir bir sobayla ancak ısıtılabilirdi. Soba yakılmadığı zaman, gece, içeride buz gibi hava hakimdi. Bu oda sadece, bize birçok insan geldiğinde kullanılıyordu. Orada geceleyen yoldaşların hiç ara vermeden sobayı ateşlemesi gerekiyordu ve buna rağmen yine de donuyorlardı.

Yakov Mihayloviç'in odasında, meslekten marangoz olan İvan Alekseyveviç Petuhov'un yaptığı büyük bir masa ve pek çok sandalye bulunuyordu.

Ayrıca bizim küçük bir mutfağımız vardı.

Odalar, her zaman düzenli bir şekilde toparlanır ve zemin paspaslanırdı. Çünkü Yakov Mihayloviç dağınıklıktan hoşlanmazdı.

Akşamları heyecanlı konuşmalarla geçiyor, son gelişmeler görüşülüyordu. Yaşam canlanıyordu. Çoğu kez Yakov Mihayloviç konuşma yapıyor ya da konferans veriyordu. Diğer yoldaşlar da söyleşi ve konferans veriyordu. Böylesi günlerde eve sessizlik hakim olurdu. Orada bulunanların hepsi, tutulmuş nefeslerle konuşmacının net, akıcı konuşmasını dinlerdi. Alışıldığı üzere Yakov Mihayloviç herhangi bir tez geliştirir, açıklar ve bunu, gerçeği açıklayan zengin materyallerle destekler, sonuç olarak da, geniş teorik genelleştirmelerde bulunurdu. Anlatımın mantığı ve basitliği sayesinde bütün konuşmalar ve konferanslar, karmaşık teorik sorunları ele

alanlar için olağanüstü kavratıcı ve anlaşılır oluyor, hatta az eğitim görmüş bir dinleyici tarafından bile anlaşılabilirdi.

Bograd; mükemmel, neşeli ve zeki bir anlatımcıydı. O birçok kez yurtdışında kalmış ve çok şey görmüştü. Bu yüzden, Avrupa ülkelerinin yaşam ve çalışma koşullarını, devrimci savaşımını canlı ve renkli bir şekilde açıklıyordu.

Böyle ciddi konuşmalar ve konferansların ardından sıkça, beraberce taygaya giderdik. Güçlü ve iyi bir sesi ve kulağı olan Valentina Serguşeva "onanmış" bir şarkıcıydı. Ses ayarlaması yapılır ve sonra, Sibiryanın yalnız taygasında kuvvetli Rus özgürlük türkülerini söyledik. Devrimci proletaryanın kavga marşlarını, özellikle de bizim çok sevdiğimiz "Varşvyonka" ve "kızıl bayrak" söylenirdi.

Böyle geziler, sıkıca gürültülü ve neşeli boğuşmalara, tam anlamıyla kartopu savaşına dönüşürdü. Birbirimize karşılıklı olarak kar yığını atıyorduk ve kim, dikkat etmez ve karşıtının atışlarından kurtulamazsa, onun durumu kötü olurdu.

Bizim kartopu savaşımımızın girişimcisi ve önderi alışıldığı üzere Yakov Mihayloviç'di. İster çevik ve küçük Boris İvanov veya büyük ve kuvvetli Bograd olsun bir anda karşıtını öyle bir tutardı ki, kişi kendisini mutlaka kar yığını içinde bulur; yere yığılanın üzerine oturan Sverdlov, alta düşenin yakasına bir avuç kar koyardı.

Mihayloviç, yüksek sesle; "Evet şimdi çay içmeye gidiyoruz" diyerek yorgun, kızarmış yanakları, neşeli ve heyecanlı havasıyla bütün topluluğu bizim eve çekti. Burada herkes işinin başına geçer; biri sema-

veri kurar, bir diğeri bardakları getirir ve yine bir diğeri de masayı donatırdı.

Sonra çay içilirdi. Yeniden neşeli ve doğal bir konuşma başlardı. Yan odada, her türlü gürültüye alışkın olan Andrey ve Veruşka derin uykuda olurlardı.

Saat dokuz ile on arasında herkes evine gider, Yakov Mihayloviç ise çalışmaya başlardı. Şimdi, akşamın geç saati ve gece; onun için günün sıkı kısmı başlardı. Kendi kitapları ve materyalleri başında en az dört beş saat otururdu: Okur, tasarlar, özet çıkarır, not alır, kopya çoğaltırdı. Gece ikiden önce uyumazdı, ama sabah saat altı yedide, yine ayakta olurdu.

Yakov Mihayloviç arkadaş çevresiyle neşeli akşamları severdi. Misafirperverdi ve yoldaşlarına hizmet etmek onun hoşuna giderdi. Turuhansk sürgününde yiyecek maddelerinde çok fazla seçenek yoktu, ama var olanlardan da çok lezzetli şeyler hazırlanıyordu. Geleneksel bir yemek, Sibiryaya Pelmenisiydi. Turuhansk bölgesinde bunlar, ren hayvanı etinden hazırlanırdı. Başka bir et cinsi, bizim için ulaşılamaz bir lükstü. Ama ren hayvanı eti de, eğer tazeyse, lezetliydi, gerçekten güzeldi.

Pelmeniler, her zaman beraber hazırlanıyordu: Kıymayı ve hamuru Yakov Mihayloviç hazırlıyordu. Bunu hiç kimseye bırakmazdı. Ama biçim vermeyi herkes yapıyordu; sessiz sakın, şakacı Bograd, Markel Serguşev, Philip Goloşçokin ve meslekten fırıncı ve kendi işinin sanatçısı olan Boris İvanov.

Sonra, Yakov Mihayloviç, neşeli bir yüzle ocakta yerini alır ve herkes masaya otururdu. Neşe ve şakaların sonu gelmezdi. Bizde hiçbir zaman alkol olmaz-

di. Yakov Mihayloviç votka ve şarap hiç içmezdi. Yalnızca sıkıntılı bir ruha sahip olan insanların yapay bir şekilde kendilerini neşelendirmek zorunda olduklarını söylerdi.

Pelmenileri her zaman fazladan ve hatta birkaç yüz tane birden yapardık. Hemen yemediklerimiz soğuğa, anında taş gibi dondukları yere bırakılırdı. Bu yolla pelmeniler aylarca saklanabildi ve eğer uzak yerleşim birimlerinden beklenmedik misafirler gelirse, kaynamış suya birkaç tane atılır, öğle ya da akşam yemeği hazır olurdu.

Şabe balığı da sevilen bir yemektir. Onun hazırlanmasını Yakov Mihayloviç, Maksimkin Yar'da öğrenmişti. Çok basitti; çiğ balık, donana kadar dışarı bırakılırdı. Sonra et keskin bıçakla dilimlenir ve parçalanır, hafif tuzlanır ve baharatlanarak sirke dökülür; böylece şabe balığı tamam olurdu. Balığın ne kaynatılması ne de kızartılmasına gerek vardı.

Özellikle kışın balık, bizim temel beslenme maddelerimizden biriydi. Et, hatta ren hayvanı eti her yerde, her zaman bulunmadığı gibi pahalıydı da. Ama balıkları, sürgünler kendileri tutuyordu. Arada sırada kolan balığı ağa takılırdı. Onlardan elde edilen hayvan -bazılarında yarım kiloya kadar- hemen tuzlanır ve birkaç gün sonra yenmeye hazır olurdu. Sonra da bizim için iyi bir ziyafet başlardı. Böyle bir şansa balıkçılar her zaman sahip olamazdı, bazen ne etimiz ne balığımız olurdu. O durumlarda çocuklara süt yardımcı olurdu, biz de oruç tutmak zorundaydık.

Duma Grubu

Turuhansk sürgününe ulaşmamızdan kısa süre sonra oraya gönderilen Duma vekilleri de ulaştı: Badayev, Muranov, Petrovski, Samoylov, Şagov ve Duma duruşmasında hüküm giymiş olan Kamenev, Linde ve Yakovlev. Misafirler, Turuhansk sürgünleri tarafından yürekten ve sıcak karşılandı. Tabii ki, çarlık rejiminin acımasızca hesaplaştığı yoldaşlarımızın elinden Dumanın kürsüsünün alınması üzücü bir şeydi. Ama ne kadar yenilik ve izlenim getirmişlerdi? Sürgün olmalarından birkaç ay önce Lenin'le bir araya gelmiş ve onunla konuşmuşlardı! Soruların ve açıklamaların sonu gelmiyordu.

Yakov Mihayloviç Duma sürgünlerini Monastirskoye'ye götüren vapuru bir kayıkla karşıladı ve vapura bindi. "Selamlaştık" diye yazıyordu F.N. Samoylov anılarında. Yürekten kucaklaştık. O, 'Siz işinizi devrimin, işçi sınıfının yararına, çok iyi bir şekilde sonuçlandırdınız. Kayığa binin, şimdi yeni yerleşim bölgenize gidiyoruz' dedi.

Kayığa oturduk, kıyıya gittik, yokuşu çıktık ve bizi bekleyen sürgün yoldaşlarla beraber Yakov Mihaylo-

viç'in evine gittik. Hemen mahkememiz ve aşamalı yolculuğumuz üzerine soru yağmuruna tutulduk. Biz de sürgün yaşamı, tanıdıklar ve yoldaşlar hakkında bilgi alıyorduk.

"Geçici olarak Yakov Mihayloviç'de kaldık ve çoğunluğumuz ilk geceyi onun evinde geçirdik" diye yazıyordu.

Duma vekillerinin gelişi, Turuhansk sürgünündeki bütün bolşevikleri çok heyecanlandırdı. Bu mahkemenin uluslararası proletarya hareketi açısından nasıl bir rol oynadığını, daha önce gazetelerden anlamıştık. Duma grubu aleyhine açılan dava sayesinde, soyguncu işgal savaşını köşeye sıkıştıran ve bütün ükelerin işçilerinin silahlarını gerici ve burjuva hükümetlere karşı çevirmelerini içeren bolşeviklerin çözümlenmeleri, bütün dünyada yaygınlaştı. Bu çözümlenmelere iddianamede yer verildi ve mahkeme salonu kürsüsünden haykırıldı. Ama biz, hakkında her dava açılmasının duruşmada, onuruna yaraşır şekilde davranmadığını, örneğin Kamenev'in MK'yle ilişkilerini inkar ettiğini ve bolşevik çözümlerden vazgeçtiğini biliyorduk.

Lenin, 29 Mart 1915'te davaya ilişkin derin bir değerlendirme yaptı. O mahkemenin olumlu yönlerini tespit etti, ama Kamenev'in yanlış tavrına da işaret etti. Lenin, dava sürecinde, "Rus sosyal demokrasisinin öncü birliğinin mahkemede yeterli bir duruş sergilemedi, Rosenfeld'in⁽⁴⁾ yaptığı gibi sosyal yurtsever bay Yordanski'yle dayanışma içerisinde olundu ya da MK'yle aynı düşünülmediği ispatlanmaya çalışıldı" diye yazıyordu. Lenin bu tutumu; "Yanlış ve devrimci bir sosyal demokratın bakış açısıyla geçerli olmaya-

cak bir metod... Yoldaşların... mahkemenin açık kapılarını, sadece çarlığın değil aksine sosyal şovenizmin her yansımalarına karşı düşmanca karşı durmak; onu doğrudan doğruya açığa çıkarmak için kullanmaları gerekirdi" diyerek yargılıyordu.

Vekillerin ve beraberlerinde yargılananların Monastirskoye'ye geldikleri zaman, Turuhansk sürgününde olan bizler, Lenin'in duruşmaya ilişkin değerlendirmesini bilmiyorduk. Başta Sverdlov olmak üzere bir dizi yoldaş gazetelerden duruşma üzerine okumuşlar ve Kamenev'i mahkum etmişlerdi. Onlar, duruşmanın, sosyal demokrasinin yaklaşımları açısından yeterince kullanılmadığı düşüncesindeydi.

Daha 1915 Mart sonunda Y.M. Sverdlov, Moskova'daki yoldaşlara şöyle yazıyordu:

"Vekillere karşı duruşmadan memnun değilim. O başka türlü kesin, güçlü olmak zorundaydı. İnsanın az ceza alma düşüncesini tümüyle atması gerekirdi."

Uzak yerleşim birimlerindeki yoldaşlar, vekillerin geldiğini duyunca Monastirskoye'ye geldiler.

Duma grubunun mahkeme sonuçlarını görüşmek, ama aynı zamanda her bir yargılananın mahkeme önündeki tutumunu analiz etmek için, sürgündeki bolşeviklerin olağanüstü toplantısı kararlaştırıldı.

Olağanüstü, farklı bir toplantı oldu. Tabii birçok MK üyesi katıldı; F.I. Goloşçokin, Y.M. Sverdlov, S.S. Spandarian, J.V. Stalin ve 1914'te Duma grubunu yönetmek için MK tarafından Petersburg'a gönderilen, merkez yayın organı yayın kurulu üyesi Kamenev. Onun dışında bütün bolşevik Duma vekilleri bulunuyordu: A.J. Badayev, M.K. Muranov, G.I. Pet-

rovski F.N. Samoylov ve N.R. Şagov; beraber yargılanan: F.V. Linde ve V. Yakovlev. Bundan başka, sürgün bolşeviklerden D.P. Dolbeşkin, M.S. Serguşev, A.A. Maslennikov; bu satırların yazarı ve başkaları.

G.I. Petrovski'nin anılarında yazdığı gibi "... görüşmenin bütün gidişatını Y. M. Sverdlov yönetiyordu."

Herkes bu toplantının önemini kabul ediyordu. Mahkemeden sonra vekiller ilk kez bir parti toplantısında, hem de böyle yetkili biriyle konuşuyorlardı.

Duruşmanın raporunu Petrovski sundu. Ondan sonra Kamenev'e söz verildi. Kamenev'in duruşmanın ilk gününden itibaren çarlık cellatlarından mümkün olduğu kadar az ceza dilenmeye çalıştığını biliyorduk. O, mahkeme önünde, bolşeviklerin savaşa ilişkin tutumlarını paylaşmadığını ve bozguncu bir yaklaşımın karşısında olduğunu açıklamıştı. Yoldaşların baskısı altında tutumunu biraz değiştirmiş, fakat mahkeme salonunda, bir kez dahi bir bolşevişin, hele de MK temsilcisinin olması gerektiği gibi bir tavır sergilememişti.

Kamenev, toplantımızda bir yılan balığı gibi kıvranıp duruyordu. O, tutumunu; yargılananların savaş mahkemesi ve darağacıyla tehdit edildiğini, bolşeviklerin savaşa ilişkin tutumlarından kendini soyutlamasının gerekçesi olarak gösteriyordu. O, kendisi için değil, bütün bolşevik vekiller için endişe duymuş olduğunu ifade ediyordu. Birçok konuşmacı Kamenev'in tutumunu sert bir şekilde eleştirdi. Özellikle Sverdlov'un, Muranov'un ve Spandarionun etkileyici ve ikna edici konuşmaları hatırında. Kamenev'e karşı çok sert davranmak istemeyen bazı yoldaşların tutu-

mu, onun onurlu olmayan bu tutumunun mahkum edilmesini hafifletti.

Toplantının isteniyle, Y. M. Sverdlov ve S. S. Spandarian, hemen Lenin'e ve Rusya parti örgütlerine gönderilmek üzere bir karar metni kaleme aldılar.

Vekiller ve onlarla beraber yargılananlar, Monastirskoye'de uzun bir süre yaşamadılar, daha 1915 yaz sonu önce Yenisey'e ve oradan da Sibirya'nın değişik yerlerine yerleştirildiler.

Vekiller gidene kadar düzenli bir şekilde Yakov Mihayloviç'e geliyorlardı, hatta F. N. Samoylov bir süre bizde kaldı.

O, anılarında "Monastirskoye köyünde kaldığımız tüm süre zarfında Yakov Mihayloviç ve ben göbeği beraber kesilmiş gibiydik. O sürekli kendine güvenen ruh hali sayesinde yakında olacak devrime olan inancını sürekli canlı tutuyor ve bununla zor sürgün koşullarını bizim için hafifletiyordu..."

Monastirskoye'de Boş Zaman Pervasız Polis Komiseri

Bazen, özellikle de Aziz Bayramı günlerinde Monastirskoye'de halk eğlenceleri düzenlenirdi. Bölgenin amatör aktörleri sıkça tiyatro oyunları sergiliyor, akşamları dans düzenliyorlardı. Bu akşamlar, Monastirskoye yerlilerine bir araya gelme ve birbirlerini görme olanağı veriyordu. Uzak göçebe kamplarından ve yerleşim birimlerinden gelen Ostiyaklar ve Tunguzlar da bu akşamlara katılıyordu. Sürgünleri meraklı bir şekilde süzüyorlardı: Bunlar ne tür insanlar olabilirdi?

Yakov Mihayloviç böyle akşamlara mutlaka giderdi ve beni de beraberinde sürüklerdi. Tiyatro oyunu sona erip dans başladığında, bölgenin müzik grubu her zaman iyi olmasa da, coşkuyla bir kodril ya da valzer çalmaya başladığında herkes kendisini duvara yaslıyor ve hiç kimse başlangıç yapmak istemiyordu.

“Sonra bana dansı başlatmaktan başka bir yol kalmıyor” diye cesaretli bir şekilde çağırıyordu Sverdlov; Gözü pek bir şekilde saç perçemini geriye atıyor,

ortaya atılıyor ve dans etmeye başlıyordu. Dans edemiyordu, o ne figür ne de adım biliyordu, ama o öyle bir coşku ve rahatlıkla hopluyordu ki salon gülmekten kırılıyor, cesaretliler oyuna giriyor ve hemen genel bir neşe hakim oluyordu.

“Bu bir politikacı” diyordu yerliler.

“Hoşa gidiyor.”

“Şuna bak, nasıl da hopluyor.”

Dans sona erince Yakov Mihayloviç, yeni bir eğlence düşünürdü. Halk oyunları, gaj oyunu düzenliyordu ve böylece insanları, basit, ama dürüst ve ortak bir neşe içinde birleştiriyordu. Karnavalda halk eğlencelerine neşeye katılırdı Yakov Mihayloviç. Bu günlerde Monastirskoye'nin bütün halkı ve dışarıdan gelenler, hemen hemen dikey olan Yenisey kıyısında toplanıyordu. Coşkulu yerliler, elli kulaç yüksekliğindeki yamaca su dökerek başdöndürücü bir buzdağının oluşmasını sağlıyor. Çocukluğundan beri tehlikeli yamaçtan aşağıya kaymaya alışkın olan Monastirskoye gençliği kızak kayıyordu. Onların arasında rekortmenler ve ustalar vardı. Her şeye katılan küçük çocuklar da yetişkinlerin gerisinde kalmıyorlar. Hatta karnavalın ilerleyen günlerinde bu coşkuya kendini kaptıran yaşlı başlı erkekler de, kızığın üzerine oturuyordu.

Bu arada kaza olmuyor da değildi. Sağ selim kıyıya varmak, büyük bir yetenek gerektiriyordu, Kızak sürücüsü, ayaklarını kızak taban tahtalarına bastırıyor, kızığı yamaçtan aşağıya yönlendirmek için, ellerinde kısa saplar tutuyordu. Yanlış bir hareket, yamaçta bulunanların gürültülü kahkahaları arasında kızığın bir tarafa, şanssız kızak sürücüsünün de diğer tarafa fırlamasına yetiyordu.

Bir gün, neşenin doruğa ulaştığı bir sırada, bir astsubayın refakatinde polis komiseri Kibirov, kalabalığın içinde görüldü. Her ikisi de şişman, kızıl suratlı idi. Anlaşılan, yönetici baylar bayram eğlencesinde iyi tıknmıştı.

“Bay komiser” diye bağırdı, Yakov Mihayloviç ve cesaretli bir şekilde Kibirov’a doğru gitti. “Burada bazıları, komiserin dağdan aşağıya asla kayamayacağını, onun korktuğunu söylüyor. Ama ben bunun tam tersini iddia ettim: ‘Cesaretli bir polis komiserimiz var, onun için bu küçük bir şey, o, daha yüksek dağlardan kayabilir’ dedim. Lütfen astsubayınızla beraber kayarak bize ne kadar cesaretli ve yetenekli bir komiserimiz olduğunu gösterin!”

Gençlerden biri hemen büyük, dayanıklı bir kızağı yanaştırdı. Kalabalık yavaşça mırıldanmaya başladı. Polis komiserinin otoritesi söz konusuydu. Eğer Kibirov, öğle yemeğinden sonra votka içmemiş olsaydı, buna belki de cesaret edemezdi. Kızağa oturdu. Kızak, onun ağırlığından çatırdamaya başladı. Ürpermiş olan astubayı zorla önüne oturttu, haç çıkardı, yolculuk başladı.

Böyle iki yağ tulumunun ağırlığı, kızağı nefes kesecek hızda öne doğru sürüklüyordu. Ama “cesur sporcuların”, nehre ulaşması mümkün olmadı. Doğrusunu söylemek gerekirse, ulaştılar, ama kızağın üstünde değil, biraz alışık olmadık bir şekilde: Kızak daha yamacın yarısına ulaşmadan sağa sola kaydı, devrildi ve büyük bir altüst oluş yaşandı. Komiserin kafasının, astsubayın ayaklarının nerede olduğunu tespit etmek mümkün değildi. Bu insan yumağı, müt-hiş dağdan aşağıya yuvarlanmaya başladı.

Komiser her ne kadar astsubaya yapışsa da (ya da astsubay komisere, bunu söylemek mümkün değildi), sonunda bir çukurda öyle bir sallanıp sarsıldılar ki, birbirlerinden koptu ve aşağıya doğru yolculuğu tek başlarına sürdürdüler.

Bu arada, seyircilerin kıs kıs gülüşlerini tarif etmek mümkün değildi, gülmekten kırılıyorlardı. Kibirli, burnu havada gezen, bölgenin küçük kralı Kibirov, alay konusu olmuştu. Sürgünler gülüyordu, köylüler gülüyordu, memurlar da gülmekten kırılıyordu. Hatta, temiz yürekli Tunguzlar ve Ostiyaklar gülmekten kendilerini öldüreceklerdi. Sadece Yakov Mihayloviç ciddi duruyor ve:

“Ay ay ay beyler! Bu iyi değil” diye sitem ediyor; “Öyle itibarlı insanlar, orada zor duruma düşmüş ve siz daha gülüyorsunuz! Ay ay ay” diye de, sözde bizlere çıkışıyordu.

Yakov Mihayloviç’in bu çıkışması yeni bir gülme fırtınasına yol açtı, şenlik bununla sona ermemiştir.

“Haydi yardıma” diye bağırdı Sverdlov. Soğukkanlı bir şekilde bir kızağın üzerine atladı, becerikli bir şekilde sopaları eline aldı. Ok hızıyla aşağıya indi ve abartılmış bir sevecenlikle, zorlukla ayağa kalkmış efendilerin durumunu sordu. O an altın değerindeydi: Kibirov’un tören mantosu dikişlerinden patlamış, gözlerinin altında büyük mavi bir leke parlıyor ve dağılmış burnundan kan akıyordu. Astsubayın durumu, ondan daha iyi görünmüyordu. Tükürerek, lanetleyerek, oflayıp pufalayarak dağı tırmandı ve alelacele ortadan toz oldular.

Monastirskoye köylüleri uzun süre bu neşeli geceyi anımsadılar.

Yakov Mihayloviç, dağdan aşağıya inmeye cesaret eden az sayıda sürgünden biriydi. Volga'da büyüyen ve çocukluğundan beri sporu seven Yakov için vadiye cüretkarca iniş bir zevkti. O, Narim'de olduğu gibi Turuhansk'ta da spora devam etti.

Daha Kureyka'dayken Yakov Mihayloviç bana şöyle yazıyordu: "Ev yolunda (Selevaniha'dan Kureyka'ya -Yazar), sonbahara kadar komşu yerleşim birimlerinden tek başıma iyi bir şekilde baş edeceğim bir kayak kiraladım... Yenisey burada geniş, -tahmine göre beş verst- yanıma köpeği ve çekme halatı alıyorum ve yolculuğa başlıyorum. Bazen kürek çekiyorum, bazen de köpek beni çekiyor."

Yakov Mihayloviç köpekleri çok seviyordu. O, daha Kureyka'da, Turuhansk sürgününde oraya buraya gidişinde yanından hiç ayırmadığı, mükemmel bir hayvan edinmişti. Selivaniha ve Monastirskoye'deyken köpeği vardı. 1914 Ekiminde Yakov Mihayloviç bana Selivaniha'dan şöyle yazıyordu: "Kendimize ait kızak çeken iki köpeğimiz var, bunlardan birini Kureyka'dan getirdim. Çok mükemmel bir köpek, adı 'Pyos'. Ben onu öyle vaftiz ettim!"

Pyos, gerçekten de çok iyi bir köpekti. Monastirskoye'ye geldiğimde buna inandım. O küçük bir kurt büyüklüğünde olmasına rağmen, olağanüstü güçlü ve akıllıydı. Tüyleri koyu siyahtı, ama alnının, göğsünün ve ön ayaklarının bazı yerlerinde boz beyaz benekler vardı, kulakları bir kurtta olduğu gibi dik duruyordu.

Polisler, Pyos'un "özel" gözdesiydi. Onları şiddetli bir nefretle takip ediyordu. Polislerden birinin çite yaklaşması, Pyos'un kinle ona saldırmasına yetiyordu. Polise de kaçıktan başka bir yol kalmıyordu.

Polisin, evimize beklenmedik bir ziyareti asla yapamamasını Pyos'a borçluyuz. Onlar sokak kapısından eve yanaşmak, pencereyi çalmak ve Yakov'un bahçeden dışarıya çıkıp saldırıya hazır Pyos'u sakinleştirmesini beklemek zorundaydı.

Bu çok iyiydi; çünkü sıkça, izin almadan uzak yerleşim birimlerden gelen konuklarımız olurdu. Eğer polis bizde böylesi misafirler yakalamış olsa, bu hem bizim için hem de konuklarımız için büyük zorluk demektir. Pyos sayesinde her şey yolunda gidiyordu. Evimiz köyün tam sonunda bulunuyordu ve iki kapısı vardı. Biri, etrafı çitlerle çevrili olan bahçeye, diğeri de taygaya açılıyordu. Yakov Mihayloviç acele etmeksizin Pyos'u sakinleştirir ve polisleri içeri alırken, ben, yoldaşı diğer kapıdan geçirerek taygaya götürürdüm. Pyos ise, orada, davetsiz konuğu baştan sonuna kadar beklerdi.

1917 Şubatı'nda bizi ilgilendiren bir haberin bölge polis yönetimine ulaştığından haberdar olduk. Polisler, polis komiserine sundukları raporda; kendisinin verdiği emri yerine getirmelerine rağmen kimin Sverdlov'un evinde yılbaşı eğlencesine katıldığını tespit edemediklerini belirtiyorlardı. Pencerele donduğundan, içerindeki herhangi bir şeyi görmek mümkün değildi, Bahçeye de "siz muhteremin bildiği" köpek bırakmadı; bu yolla Pyos da polis raporlarına geçme şerefine erişti.

Pyos efendisine sınırsız bir sevgiyle bağlıydı ve onun yanından bir adım bile ayrılmazdı. Sverdlov nereye giderse gitsin, Pyos onun ensesindeydi. Sverdlov'un Monastirskoye'de nerede olduğu her zaman bilinirdi. Çünkü Yakov Mihayloviç nerede

bulunursa, bizim Pyos'umuz da onun bulunduğu evin kapısının önünde, taş gibi hiç hareket etmeden otururdu.

Yakov Mihayloviç de dört ayaklı arkadaşına bağlıydı. 1916 sonunda Pyos öldüğünde çok üzüldü; yerli bir avcıya Pyos'un derisini yüzme ricasında bulundu. Bu deri sonraları Kremlin'de, Yakov Mihayloviç'in yatağının önünde sürekli bulunuyordu.

Günlük yaşamın sıkıntıları, dünyayı tehdit eden gelişmeler ve onların uzak Turuhansk sürgününe ulaşan boğuk yankılarına bakışımızı bulandırmıyordu. 1916 sonunda duyulmadık bir olay, Turuhansk bölgesinde bulunan sürgünleri büyük bir heyecana sürükledi. Aralarında bazı bolşeviklerin de bulunduğu bir kısım idari sürgün, askere çağrıldı. Eğer kendi düşmanlarını da ordu saflarına çağırma adımını atıyorsa, bu, çarlık hükümdarlığının ne kadar berbat durumda olduğunu gösterirdi.

Bütün Monastirskoye halkı askere çağrılanları uğurluyordu. Yola koyulanlar oradan ayrıldıklarından dolayı seviniyordu. Bir sürgünü kışlada daha ağır şeylerin beklediğini biliyorlardı. Ama, onlar bir kez ordunun içine girdikten sonra, balıklama devrimci çalışmaya atlayacaktı. Her halükarda onlar açısından Turuhansk kar çölünde hareketsizliğe zorlanmışlık bitiyordu.

Köy sokağında yirmi kızak duruyor, yoldaşlar, ufak tefek eşyasını yüklüyordu. Bütün bölge polisi hazır bulunuyordu. Göndermeyi polis komiseri bizzat denetliyordu, ama sürgünler onu önemsemiyordu. Cesaretli konuşmalar yapıldı, herkes o anda ne düşündüğünü ve hissettiğini söyledi.

Yakov Mihayloviç için çok zordu. Yoldaşlarla beraber gitmeyi çok istemesine rağmen, sürgünde kalmak zorundaydı. Ama olayların gidişatı, onun da uzun süre Monastirskoye'de kalmayacağını gösteriyordu.

“Hoşça kalın” diyordu Sverdlov ayrılanlara; “Yakında görüşmek üzere Petersburg’da! Evet. Başka hiçbir yerde değil, Petersburg’da.”

Her şey tamamdı ve yola çıkma zamanıydı. Birisi “Varsavyanka”yı başlattı, herkes şarkıya katıldı ve harekete geçen kızakların arkasında topluca yürümeye başladılar. Yenisey’in dik kıyısında son bir kez tokalaştılar, ayrılanlar kızaklara oturdu; vedalaşırken şapkalarını salladılar. Biz de onlara arkalarından el salladık ve kıyıda çok uzun bir süre kaldık...

1917 Martının ilk günlerinde Monastirskoye’ye sevindirici bir haber ulaştı: Çarlık mutlakiyeti yıkılmıştı. Polis komiseri Kibirov’un aklına gelen, haberleri sürgünlerden saklamaktan başka bir şey değildi. Ama sürgünlere özel telgraflar geliyor ve posta çalışanları bunları, polis komiserinin iznini almadan alıcıya ulaştırıyordu.

Yakov Mihayloviç, Krasnoyorsk’tan telgraf alanların ilklerindendi. Şimdi Boris Ivanov tarafından komuta edilen Sibiryaya 14. Piyade alayı askerleri, bu telgrafla onu kutluyor ve alayda, kendi aralarında toplamış oldukları yol parasını gönderiyorlardı.

Yenisey’den, Monastirskoye’deki yoldaşlardan birine, bolşevik Maslennikov’un bölge komiserliğine atandığına ilişkin yetki gelmişti. Onun eski Turuhansk polis komiserindeki dosyaları ve değerli eşya-

ları devralması ve Sverdlov'un Krasnoyarsk'a dönüşünü yola koyması gerekiyordu.

Dönüş için acele etmek gerekiyordu. Krasnoyarsk'a kadar at kızaklarıyla bin verstten fazla yol almak gerekiyordu. Üstündeki buz, her an çözülebilecek olan Yenisey, tek yoldu. Ancak, hiç durmadan, gece gündüz yol alınırsa bu başarılabilirdi. Yolda kalınır ve buz zamanından önce erirse bu, vapurların işlemesine kadar iki ya da üç ay beklemek anlamına geliyordu.

İKİNCİ KİTAP

Şubat'tan Sonra

Yakov Mihayloviç despotluğun yıkıldığı haberini aldığımızın ertesi günü Monastirskoye'yi terk etti ve Krasnoyarsk'a gitti. Yola çıkacağı günden önceki akşam hemen hemen hiç yatmadık. O kadar çok şey üzerine konuşmak ve o kadar çok sorun üzerine karar vermek gerekiyordu ki...

Biz bu gelişmenin önemini, onun dünya tarihi açısından anlamını anlıyorduk. Bir hafta gibi inanılmayacak kadar kısa bir sürede, dünyanın en eski monarşisi ve çoğuna göre Avrupa'da en güçlü olanı, Rus çarlığı, çatırdayarak çöktü, paramparça oldu.

Despotluğun yıkılması haberi aniden gelmesine rağmen, bu, uzakta Turuhansk sürgününde yaşayanlar için tümüyle bir sürpriz değildi. Biz bolşevikler devrimi uzun yıllar hazırladık, gelecek zafer için cezaevleri, sürgün ve zindanları göze aldık. Bu kavgamızda yüzlerce yoldaşımız yaşamını yitirdi. Devrimin ne zaman olacağını kestiremiyorduk, ama biz onun yakınlaştığını bekliyor ve hissediyorduk.

Evet, devrimin kaçınılmaz olduğunu biliyorduk. Ama Petersburg'da, Moskova'da, tüm Rusya'da,

orduda olayların nasıl geliştiğini, hangi güçlerin, hangi sınıftan hangi partilerin ve hangi insanların iktidara geldiğini Turuhansk sürgününde bilmiyorduk.

Yakov Mihayloviç, yola çıkmadan önceki gece, sınırlı bir şekilde odada volta atıyor ve birbiri ardına kaba Rus tütününden yapılmış sigarasından yakıyor.

“Kadetlerin, menşeviklerin, ‘anavatan savunucuları’nın ve burjuvazinin etrafında pervane olan döküntülerin keyfi yerindedir tabii” diyordu, “Onların legal gazeteleri var ve Duma kürsüsü de onların emrinde. Rus burjuvazisi savaş yıllarında örgütsel olarak birleşti ve sağlaştı ve bu amaçla Zemstvo’yu olduğu gibi, Şehirler Birliği’ni ticaret ve sanayi komisyonlarını ve sonuç olarak Kraliyet Dumasını geniş bir şekilde kullandı.”

“Şuna inan ki” diye devam ediyordu Yakov Mihayloviç, “Burjuvazi, ilk iş olarak, devrimin meyvelerini iktidara gelmek için kendi yararına kullanacaktır. Bütün sosyal yurtseverler ve sosyal uzlaşmacılar da kendilerini iyi hissediyor. Onlar da tam kadro orada. Ve biz? Lenin yurtdışında göçmenlikte, parti yöneticileri cezaevinde ve sürgünde, bir kısmı burada, bir kısmı orada. Kraliyet meclisinin bolşevik vekilleri bile Sibiry’a’da. Birçok örgüt dağıtılmış, ayakta kalanlar da ağır illegaliteye sürüklenmiş durumda. Ve şimdi her dakikanın önemli olduğu, tutum takınmak ve bir kez daha tutum takınmak gerektiği bir dönemde Lenin’siz başlamak zorundayız. Bütün parti tarafından belirlenmiş ortak bir taktik olmadan, güçlü eylem halindeki bir merkez olmadan başlamak zorundayız. Petersburg’da şimdi kim var, Moskova’da kim var?”

Orada ne oluyor? Az, oldukça az bilgiye sahibiz burada. İlyiç'in ne düşündüğünü, ne kadar da bilmek isterdim."

Biz, despotluğun üzerine saldıran isyancı halk kitlelerinin başında yoldaşlarımızın, bolşeviklerin yürüdüğünden emindik. Ve böyleydi de. Partimiz bölünmüştü, merkezi daha kaynaşmamıştı, savaş yıllarından dolayı ve baskılardan dolayı da zayıflamıştı. Bu yüzden her bolşevik, nerede olursa olsun, partinin omuzlarına yüklediği sorumluluğun bilincindeydi. Ama kazanılan zafer halkın elinde nasıl tutulabilirdi? Rusya'nın işçi sınıfına ve emekçilerine hangi çağrılar yapılmalıydı? Hangi görevler gündemdeydi? Halkın içinde her gün, her saat, hatta burada Turuhansklı köylüler, kürk avcıları ve balıkçılar içinde de ortaya çıkan onca soruya ne cevap vermek gerekirdi. İktidar kime ait olacak? Toprak ne olacak? Savaş ne olacak? Bütün bunlar her birimizin üzerine düşündüğü sorulardı. Bunlar aynı zamanda Yakov Mihayloviç ve benim, onun yolculuğundan önce Monastirskoye'de üzerine konuştuğumuz sorulardı.

Gece, biz farkına varmadan geçti. Sabah oldu, Sverdlov'un Monastirskoye'deki son sabahı.

Dışarıda Turuhansk'ın korkunç kar fırtınası hidetleniyor ve şiddetli bir rüzgar kar yığınınını kasırgaya çeviriyordu. Ama, buna rağmen hemen hemen bütün Monastirskoye halkı Yenisey kıyısına akın ediyordu. Herkes Sverdlov ve onunla yolculuk eden Goloşçokin'in ellerini sıkıyor ve iyi yolculuklar diliyordu.

Daha önce de birbirimizden ayrılmak zorunda kaldığımız durumlar olmuştu, ama bu ayrılık diğerlerine

çok az benziyordu! Bu kez bizi jandarma ayırmıyordu. Bu kez Sverdlov yeni bir sürgüne gitmiyordu. O, özgür ve mutlu bir şekilde, Rusya'nın kalbine, kavganın ortasına yolculuk yapıyordu. Ben çocuklarla ve bir kısım yoldaşlarla beraber ilk vapur gelene kadar Monastirskoye'de kaldım. Çünkü üst kısmından her an buz yığınlarının akıntıyla gelebileceğinden dolayı Yenisey'e güvenmeye cesaret edemedik.

Maslennikov, bölge komiseri sıfatıyla bütün istasyonlara, Sverdlov'un hiç zaman geçirmeden yola devam etmesi ve ilk at talebinde atların değiştirilmesi için bir telgraf gönderdi.

Yakov Mihayloviç'in yola çıkmasından hemen sonra Monastirskoye'de iktidarı ele alan bir komite kurduk. Komitede, Bograd ve benimle birlikte, adını şimdi hatırlamadığım yoldaşlar yer aldık. Başkan olarak Aleksander Maslennikov'u seçtik. Komite, polis komiseri Kibirov'u görevinden alıp polisleri kovdu, polis belgelere ve arşivlere el koydu. Kilise topraklarını halk malı ilan ettik ve köylülerin kendi kulları için parasız dağıttık. Turuhansk bölgesini yönetmeye böyle başladık.

Yakov Mihayloviç ve Goloşçokin ise Yenisey'in donmuş uçsuz bucaksız alanları üzerinde hızla yol alıyorlardı. Onlar bir dakika bile kaybetmemek için kızıktan inmeden yolculuk sırasında uyuyorlardı. Atları değiştirmek, yeni gazeteleri gözden geçirmek ve son haberleri öğrenmek için bazı yerleşim birimlerinde ve köylerde mola veriyorlardı. Ve yola hemen devam ediyorlardı. Yolun son bölümüne çokça buz çukurunun çevresinden geçerek devam etmek zorunda kalmış olmalarına ve her an düşme tehlikesiyle

karşı karşıya olmalarına rağmen, sağlıklı bir şekilde Yeniseysk'e ulaştılar. Krasnoyarsk'a ve Rusya'ya giden yol artık açıktı.

Yakov Mihailoyiç Krasnoyarsk'a yaklaştıkça, aldığı bilgiler daha da kapsamlılaştı ve gelişmekte olan olayların özgünlüğünü ve karmaşıklığını daha çok tanımaya başladı. Rusya'da Şubat Devrimi sonrası ortaya çıkan durum gerçekten de herhangi bir kalıba sığmıyordu, tarihte böyle bir şey hiç olmamıştı.

Çarlığa karşı mücadelenin bütün ağırlığı, Rus proletaryasının omuzlarında duruyordu. Petrograd işçileri 1917 Şubat sonunda silahsız bir şekilde ayaklanmaya başladı. Petrograd garnizonlarındaki askerlerin büyük çoğunluğunu yanlarına alarak despotluğa ölümcül darbeyi indirdiler. İşçilerin başında Petrograd bolşevikleri yer alıyordu. Ondan kısa bir süre sonra ayaklanma Moskova'da ve Rusya'nın diğer şehirlerinde başladı ve monarşinin hakimiyeti her yerde çöktü.

Bütün ülkede devrimin ilk günlerinde iktidarı fiilen elinde bulunduran, işçi ve asker vekilleri sovyetleri oluştu. Ama sovyetlerin yanı sıra bir de geçici hükümet kuruldu. Bu hükümet, burjuvazi ve toprak beyleri hakimiyetinin organıydı. Sovyetlerin çoğunda, iktidarı gönüllü bir şekilde burjuvaziye veren menşevikler ve sosyalist devrimciler hakimdi. İkili iktidar böyle doğdu.

Bolşeviklerin çoğunluğu, geçici hükümete güvenilmeyeceğini, iktidarın burjuvaziden koparılması ve savaşa son verilmesi gerektiğini biliyordu. Ama, sovyetler iktidarı gönüllü şekilde terk ederken, burjuvaziden iktidarı kim alabilirdi? Menşevikler, sosyalist

devrimciler, hatta Kamanev gibi bir kısım bolşevikler savaşı onaylarken, burjuvazi, sessizce, savaşın şimdi de devrimin kazanımlarını korumak için yürütüleceğini ilan ederken ve kitleler de onlara inanırken savaş nasıl sona erdirebilirdi?

Bütün bu sorular olağanüstü karmaşıktı ve bu soruların yanıtlarına her il ve ilçede, uçsuz bucaksız ülkede ilk önce bolşeviklerin karar vermesi gerekirdi. Her tarafta –Rusya’nın merkezinde ve Kafkaslar’da, Ukrayna’da, Ural’da ve uzak Sibiry’a’da– bolşevikler bu olağanüstü karmaşık görevlerin çözümüne cesur bir şekilde atıldılar. Bir taraftan güçlerini hızlı bir şekilde bir araya getirip birleştirirken bir taraftan da kitleler içerisinde her yerde muazzam bir politik ve örgütsel çalışma geliştirdiler.

İlk dönemde tabii ki hatalar kaçınılmazdı. Ülkenin politik yaşamının merkezinde duran başkent Petrograd’da, çarlığın Ohranasının parti örgütünü dağıtacak sonuç alıcı darbeyi vurmadığı, bolşeviklerin Petersburg Komitesi ve Merkez Komitesi bürosunun çalıştığı, 15 Marttan^(*) bu yana Pravda’nın yeniden yayımlanmaya başladığı Petrograd’da da, geçici hükümete karşı olduğu gibi savaştan çıkmak için yolun belirlenmesinde de tek tek hatalar yapıldı. Sibiry’a’da ve Krasnoyarsk’ta bolşeviklerin durumu nasıldı?

Yalnızca Lenin’in büyük dehası anlaşılmaz hızla bütün menzili ve gelişmekte olan olayların özünün bütün karmaşıklığını ve özgünlüğünü kavırıyordu. O, bir tanesi “Pravda”da yayımlanan “Uzaktan Mektuplar”da geçici hükümetin niteliğini ve emperyalist savaş olarak devam eden savaşın durumunu analiz etti.

Lenin 3 Nisanı 4 Nisana bağlayan gece sürgünden döndü ve halka yönelik ilk konuşmasında ve ünlü Nisan Tezleri'nde; burjuva demokratik devrimin sona erdiğini ve şimdi esas görevin sosyalist devrime geçmek, iktidarın proletarya ve yoksul köylülük tarafından ele geçirilmesi ve devlet şeklinin sovyet cumhuriyeti olması gerektiğini ilan etti. Lenin'in Nisan Tezleri partiye bütünlüklü bir taktik sundu ve sosyalist devrimin zaferi için mücadelede partinin programı haline geldi.

Sverdlov ve Goloşokin Krasnoyarsk'a ulaştıklarında Lenin'in olaylara ilişkin değerlendirmesini bilmiyorlardı ve bilmeleri de mümkün değildi. Krasnoyarsklı bolşevikler de Lenin'in tutumunu bilmiyordu. "Pravda" ancak 20 Marttan sonra Lenin'in "Uzaktan Mektuplar"ını yayımlamaya başladı.

Ama gazetenin Krasnoyarsk'a ulaşması için en az bir hafta gerekiyordu. 1914'te olduğu gibi Sverdlov şimdi de tavrını tekil olaylara dayanarak belirlemek zorundaydı.

Bu konuda Y. Yaroslavski, şöyle yazıyordu: "Sverdlov'un Petrograd'la bağlantısı kopmuş, Merkez Komitesinden direktif alamamış ve kendi inisiyatifine göre hareket etmek zorunda kalmıştı. Burada onun proleter hareketin görevlerine doğru yaklaşımı kendisini gösteriyordu... Krasnoyarsk'ta o zaman, partinin tutumuna ilişkin net olmayan, nereye gideceklerini ve kiminle gideceklerini bilmeyen birçok yoldaş vardı. Yakov Sverdlov'un orada olması onların sağlam bir tutum belirlemelerine; bolşeviklerin menşeviklerden ayrılmasına ve en iyi güçlerin bolşevik komitede gruplaşmasına yardımcı oldu."

Haziran 1917'de, Yakov Mihayloviç'ten yaklaşık olarak iki buçuk ay sonra Turuhansk bölgesini terk ettim ve yoldaşların bana, Sverdlov'un kaldığı kısa sürede neler yaşandığını anlattıkları Krasnoyarsk'a gittim.

O zaman Krasnoyarsk'ta çok sayıda bolşevik vardı: Boris Şumyazki, Aleksey Rogov, Boris Ivanov, Valentin Yakovlev, A. I. Okulov, I. I. Belopolski ve M. I. Frumkin. Orada, aynı zamanda Glafira Ivanovna Okulova ve Y. Dubrovinski gibi bir dizi önemli "enternasyonalist menşevik" de bulunuyordu.

Lenin'e en yakın, berrak yaklaşımı, bolşevik Pravda'yla yakınlığından dolayı "Pravdacılar" olarak adlandırılan; Şumyazki, Yakovlev, Rogov ve Belopolski gibi bir grup yoldaş sergiliyordu. Ama başlangıçta onlar, Krasnoyarsk örgütünde çoğunluğu oluşturmuyordu. Krasnoyarsk'taki bolşeviklerin çoğunluğu, daha sonra aktif bir sağcı olan Frumkin'in söz sahibi olduğu uzlaşmacılara sempati duyuyordu. Frumkin, Dubrovinski'yle beraber, geçici hükümetin koşullu bir şekilde desteklenmesinden yana tutum takınıyor ve menşevik "anavatan savunucuları"yla iplerin koparılmasına karşı çıkıyordu. Uzlaşmacılar hem bolşeviklerin Merkez Komitesini hem de menşeviklerin örgütlenme komitesini tanımadıklarını ve "Pravda"yı da partinin merkez yayın organı olarak görmediklerini ilan ediyordu. Sverdlov ve Goloşçokin Krasnoyarsk'a geldiklerinde kentteki durum buydu.

20 ve 21 Martta Krasnoyarsk eğitim evinde tiyatro kostümlerinin saklandığı odada, "Pravdacılar"ın fırtınalı bir toplantısı yapıldı. Oda tıklım tıklım doluydu

ve havada kalın tütün dumanı dolanıyordu. Ateşli tartışmalar oluyor, konuşmacıların sözü sıkça kesiliyor ve zaman zaman inanılmaz bir gürültü yükseliyordu. Kapının sessiz bir şekilde açıldığı, iki kişinin içeriye girdiği, başkalarının arkasında köşeye oturdukları hiç kimsenin dikkatini çekmedi. Bütün coşku zincirlerinden boşanmıştı, gürültü artmıştı, ama onlar, önceden olduğu gibi sakin bir şekilde oturuyor ve arada sırada kısa düşünce alışverişinde bulunuyordu.

Aniden, köşede gürültüyü ve tartışmaların sesini bastıran dolgun tonlu, derin bas ses algılandığında, yarım saat ya da bir saat geçmişti.

“Söz hakkı istiyorum!”

Bir an sessizlik oldu, tabii hemen ardından inanılmayacak bir karışıklık başladı.

Herkes oturduğu yerden fırladı. Herkes Sverdlov ve Goloşçokin’e ulaşmak –arkadaki iki kişi onlardı– onlarla tokalaşmak ve kucaklaşmak istiyordu. Toplantıdakiler arasında acaba kaç tane kavga arkadaşı ve güvenilir arkadaş vardı!

Her taraftan soru yağmuruna tutuldular:

“Yakov Mihayloviç, gerçekten siz misiniz?”

“George, hangi mucize seni buraya getirdi?”

“Ne zaman geldiniz?”

“Yenisey üzerindeki buz erimeye başladı, buraya nasıl ulaştınız?”

“Siz gerçekten mi nehir üzerinde yolculuk yaptınız? Bu çok riskli bir şey!”

Herkes, Sverdlov’un kendilerinden bin verst ötede sürgünde olduğunu ve Yenisey’in üzerindeki buzların her an çözülebileceğini biliyordu. Vapur seferleri

başlamadan ne onu ne de Goloşçokin'i bekliyorlardı. Ve nihayetinde burada, Krasnoyarsk'taydılar.

Yakov Mihayloviç kendisine uzanan elleri sıkıyor ve yoldaşların sorduğu sorulara cevap veriyordu. Sonra masaya doğru kendisine yol açtı ve konuşmasına, Rusya'da devrim sonrası ilk konuşmasına başladı.

Sverdlov konuşmasına, kişisel yaklaşımını ortaya koyacağını belirterek başladı. Bazı yoldaşlar ona Merkez Komitesi adına direktif vermesini önermelerine rağmen o, Merkez Komitesinin kararlarını bilmediğinden dolayı bunu yapmayacağını ve Merkez Komitesi adına konuşmaya hakkı olmadığını belirtti.

Düşüncelerini kabulendirmek için Merkez Komitesi otoritesini baskı aracı olarak kullanmadan, basitçe kendi yaklaşımlarını ortaya koydu. O, geçici hükümetin burjuva, emperyalist bir hükümet olduğunu ve sınıf bilinçli proleterlerin böyle bir hükümeti desteklememesi gerektiğini söyledi. Bu hükümet üzerine bir baskı uygulamak? Onu gereken yöne itmek? Saçma! Burjuva bir hükümete ne kadar "baskı" uygulanırsa uygulansın onun karakteri değişmeyecektir ve burjuva olmaktan çıkmayacaktır. Yakov Mihayloviç, iktidarın çarlığın elinden burjuvazinin eline geçmesiyle savaşın emperyalist bir savaş olarak kaldığını ve bahsedilen devrimci anavatan savunmasının da halk kitlelerini kandırmak için öne sürülen bir şiar olduğunu ortaya koyuyordu.

Yakov Mihayloviç, toplantıdaki yoldaşların, uzlaşmacıların etkisinin oldukça büyük olduğunu vurgulayan konuşmalarını dikkatlice dinledi. Ama o, bazılarının önerdiği gibi uzlaşmacılarla iplerin hemen koparılması gerektiği düşüncesinde değildi. Uzlaş-

macılar arasında birçok samimi bolşevik vardı. Onları ikna etmek, hatalarını açığa çıkarmak ve böylece doğru bir tutum takınmalarına yardımcı olmak gerekiyordu. Ama menşevik anavatan savunucuları hemen kapı dışarı edilmeliydi. Onlarla birlik asla söz konusu olamazdı.

Sverdlov, "Pravdacılar"ın Krasnoyarsk birleşik komitesinden kendilerini kesinkes soyutlamaları ve bütün güçlerini kitleler arasında ajitasyona seferber etmeleri gerektiği anlayışına vardı. Çünkü esas görev tam da işçi ve köylü kitlelerini bolşevik çizgiye kazanmak ve bolşevikler etrafında birleştirmektir.

O zaman Krasnoyarsk Demiryolu İşletmelerinde yaklaşık beş bin işçi bulunuyordu. Şehirde birçok kıta birliği konuşlandırılmıştı.

"Tam da orada" diyordu Yakov Mihayloviç, "Çalışmanın geliştirilmesi gerekir. Bu çalışmanın başarısı, uzlaşıcılar ve birleşiciler üzerinde zafer anlamına gelecektir."

Toplantıya katılanlar hemen aynı gün işletme ve garnizonlara gitti. İşçi ve askerler, bolşeviklerin şiarlarını -Ekmek, Barış, Özgürlük- tanıyordu. Bu şiarlar onların gizli düşüncelerine ve umutlarına hitap ediyor ve halkı kavgaya sevk ediyordu.

22 Mart'ta Krasnoyarsk Sovyetleri meclis toplantısı yapıldı. Her zaman olduğu gibi yerel sosyalist devrimciler ve menşevikler kendilerinden oldukça emindi. Uzlaşmacıların yardımıyla çoğu kez çoğunluktaydılar, hele işçilerin ve asker temsilcilerinin sovyet meclis oturumlarına her zaman katılmayışları sayesinde da çoğunlukta olmaları hiç de istisna değildi. Ama bu kez, ilk dakikadan itibaren onları bir huzur-

suzluk sardı. Salon tamamen doluydu. Yaklaşık 300 kişi toplanmıştı. Hemen hemen bütün demiryolu işletmeleri, fabrikalar ve kıta birlikleri temsilcileri gelmişti. Burada Sverdlov'un önerisiyle "Pravdacılar"ın yaptığı çalışmanın etkisi görülüyordu.

Gündemde geçici hükümete ve sovyetlere karşı tutum vardı. Raporu uzlaşıcı tutum takınan ve birleşicilere eğilim gösteren Okulov sundu. O geçici hükümetin koşullu bir şekilde desteklenmesinden yana tavır aldı ve onun faaliyetinin ara vermeden gözlenmesinin ve üzerinde bir baskı uygulanmasının gerektiğini savundu.

Ondan sonra konuşan Krasnoyarsk sosyalist devrimcilerinin lideri, bütün şehirde geveze ve demagog olarak tanınan Kolossov, savaşın devam etmesi ve "devrimci demokrasinin çıkarlarının ve amaçlarının yegane temsilcisi olan" geçici hükümetin koşulsuz bir şekilde desteklenmesi çağrısında bulundu.

O arada konuşmacı kürsüsünde Sverdlov göründü. Salondakiler, oldukça dikkatli bir şekilde onun konuşmasını dinledi.

Toplantıya katılanlardan Boris Ivanov, yaklaşık iki yıl sonra 1919 yılında şöyle yazıyordu. "Sverdlov şuna dikkati çekti: Proleter sovyetlerin görevi; burjuvaziye karşı uzlaşmaz bir tutum takınmak, proletaryanın sloganlarını yaygınlaştırmak ve hiçbir biçimde burjuva unsurlarla ve sosyal uzlaşmacılarla bir uzlaşmaya girmemektir... Yakov'un konuşması, karşıtlarımızın hesabını bozdu ve otoritemizi yükseltti."

B. S. Şumyazki'nin anılarında yazdığı gibi: "Sverdlov yoldaşın ateşli konuşması, fırtınalı alkışlarla karşılandı. Açık ki bu, Sibiry'a'da bolşeviklerin en eski

merkezlerinden birisi olan Krasnoyarsk'ın devrimci sovyetinin, ikileme yer bırakmadan, bolşeviklerin yaklaşımlarına sempati duyduğunu gösteriyordu."

Sosyalist devrimciler, menşevikler ve uzlaşmacılar ölümcül bir yenilgi aldı. Yakov Mihayloviç'in bütün Rusya Sovyetleri Konferansı vekillerinin seçiminde izlenecek yola ilişkin getirdiği öneri ezici bir oyçokluğuyla kabul edilirken, onların geçici hükümeti destekleme önerileri reddedildi. Bolşeviklerin en kızgın karşıtlarından Kolossov, seçimlerde üç yüz oyun yalnızca on dördünü alabildi.

Krasnoyarsk sovyet toplantısının olduğu gün Sverdlov ve Goloşçokin Petrograd'a gitmek için yola çıktılar. 29 Mart'ta oraya ulaştılar ve gardan direkt Yakov Mihayloviç'in kız kardeşi Saroçka'ya gittiler. Saroçka, daha sonra bana Yakov Mihayloviç'in umulmadık bir şekilde birdenbire geldiğini ve onu Petrograd'daki durum üzerine, yoldaşlar üzerine ve Merkez Komitesi içerisindeki durum üzerine soru yağmuruna tuttuğunu anlattı. (Saroçka o zaman Merkez Komitesi sekreterliğinde Y. D. Stassova'ya yardım ediyordu.)

Saroçka daha soruların onda birini cevaplamamıştı ki, aklına, kardeşine bir şeyler sunmak geldi. Semaveri hazırlamaya başladı. O anda Yakov Mihayloviç kafasını tuttu.

"George, ah George" diye inledi.

"Neden George? George de kim?"

"Şu Goloşçokin. O sokakta. Ben ona, bir an için yukarı çıkacağımı ve eğer sen evdeysen, onu hemen alacağımı söylemiştim. Ve şimdi de üzerinden yarım saat geçti... Onu en iyisi sen getir" diye rica etti, "Beni gördüğü anda vurur! Onu çok kolay bir şekilde tanı-

yabilirsin: Öyle uzun, kara kuru, sakal ve bıyıklı, siyah bir şapka taşıyor. Tek kelimeyle Don Kişot gibi görünüyor.”

Saroçka aceleyle sokağa çıktı ve Goloşçokin'i hemen tanıdı. O bezgin ve sıkıntılı biçimde kaldırımda duruyordu. Onunla birlikte eve geldiler. Saroçka, kendisine ve Goloşçokin'e çay sundu, onları Tauris sarayına götürdü. Yelena Dmitriyevna Stassova burada, salona girişteki koridorlardan birine büyük bir masa koymuş ve masanın üstüne "RSDİP(B) Sekreteryası" yazılı büyük bir kağıt ilıstirmışti.

Tam da o günlerde, 29 Martla 3 Nisan arasında, Petrograd'da, Petrograd İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesi inisiyatifiyle çağrısı yapılan Rusya'nın büyük şehirleri Sovyet Temsilcileri Konferansı yapılıyordu. Merkez Komitesi bürosu aynı zamanda sovyet konferansına paralel olarak, bütün Rusya Parti Yöneticileri Konferansı çağrısında bulunmuştu.

Yakov Mihayloviç her iki konferansa da katıldı. Bu konferanslarda söz hakkı almadı. Bunun yerine, kendisinden önce Petrograd'a ulaşan ve böylece durumu daha fazla öğrenme şansına sahip olan parti yöneticisi yoldaşların konferansta yaptıkları konuşmaları dikkatli bir şekilde dinliyordu. 3 Nisan'da, konferansın bitiminden hemen sonra, Ural'a gitti. Yakov Mihayloviç Petrograd'ı terk ettiğinde, İlyiç'in aynı zaman zarfında sınırı geçtiğinden ve yirmi dört saatten kısa bir sürede bin kişilik Petrogradlı işçi kitesinin, uzun süren göçmenlikten geri dönen önder ve öğretmenlerini karşılamak amacıyla Fin tren garına toplanacağından haberi yoktu.

Yakov Mihayloviç, bana, daha Turuhansk'ı terk etmeden önce, Petrograd'da uzun kalmayacağını, aksine, kendisine en fazla ihtiyaç duyulduğu Ural'a gideceğini söylemişti. Sverdlov, daha Sovyet konferansı devam ederken, konferansa gelen Urallı bolşevikleri topladı, onlarla Urallıların önünde duran görevleri görüştü ve güçlerin dağılımını yaptı.

Yakov Mihayloviç Yekaterinburg'a tam zamanında gelmişti. Urallı bolşevikler gericilik ve savaş yıllarında ağır darbe yiyen örgütlerini yeniden kurmaya ve güç toplamaya daha yeni başlamışlardı. Urallı bolşevikler, cezaevlerinden ve sürgünden, zindanlardan ve toplama kamplarından memlekete akın ediyordu. Yüzlerce ilerici işçi bolşevik partiye katılıyor ve parti örgütleri günden güne büyüyordu.

Yakov Mihayloviç Ural'da 1905 devriminin unutulmaz günlerinde omuz omza parti organlarını kurup sağlamlaştırdıkları bir dizi kavga arkadaşıyla buluştu. Ama daha ziyade genç kadrolar vardı. İlligalite yıllarında gelişmişlerdi ve yeni kavgalara hazırdılar. Birçok Urallı Sverdlov'u 1905 yılından tanıyordu. Onu kişisel olarak tanımayacak kadar genç olanlar, yaşlı yoldaşlardan Andrey üzerine çok şey duymuşlardı.

Yakov Mihayloviç Yekaterinburg'a geldiğinde her şeyden önce işletmelerdeki işçilere gitti. Urallı proleterler Andreylerini coşkuyla karşıladı. Şimdi kendisini gizlemesine gerek yoktu ve Andrey yoldaşın şu ya da bu fabrikada konuşmadığı tek bir gün yoktu.

Daha Petrograd'da çerçevesi belirlenen planı hayata geçirmek için Sverdlov acele bir şekilde Ural'ın parti güçlerini topladı ve enerjik bir şekilde bölge

örgütünü canlandırdı. Bir konferans çağrısı hazırladı. Yakov Mihayloviç'in çevresinde denenmiş bolşevikler, içlerinden birçoğu çarlık cezaevlerinin, sürgünlerinin sert okulunda mücadeleyle çelikleşmiş Urallı işçi önderleri toplanmıştı. I.M. Malişev, A.İ. Şeynkman, S.M. Zvilling, N.G. Tolmaçov, A.İ. Vayner ve diğerleri bu dönemde Yakov Mihayloviç'in yakın çalışma arkadaşıydı. Yekaterinburg Parti Komitesi, Perm'e, sonra Çelyabinsk'e, Tagil'e, Nadeşdinsk'e, Minyar'a ve Nevjansk'a, Ural'ın bütün şehir ve büyük işletmelerine yönlendiriciler, ajitatörler ve propagandacılar gönderiyordu.

14 ve 15 Nisanda partinin ilk özgür Ural Bölge Konferansı yapıldı. "İlk özgür" konferanstı, çünkü, parti temsilcileri Ural'da ilk kez legal koşullarda toplanıyordu.

Yakov Mihayloviç konferans çalışmalarını yönetiyordu. Delegelerin gelmeye başlamasından itibaren, her gün onların topluca kaldığı konuta gidiyor ve yoldaşlarla sohbet ediyordu. Onu her şey ilgilendiriyordu: Gericilik yıllarında nasıl yaşadıkları, cezaevi ve sürgünü nasıl atlattıkları ve şimdi nasıl çalıştıkları. Urallı işçilerin, bolşeviklerin, Merkez Komitesi'nin ve Lenin'in arkasında olduklarından her gün daha fazla emin oluyordu.

Konferans tümüyle bolşevikçeydi. Yakov Mihayloviç enternasyonal üzerine, tarım sorunu üzerine, örgütlenme sorunları üzerine rapor sundu. Tartışmada, diğer sorunlar üzerine de konuştu. Birçok diğer parti yöneticisi gibi Yakov Mihayloviç de ortaya çıkan koşullarda partinin taktiğini yaratıcı, doğru bir şekilde belirleyemiyordu. Her şeyi, yeterince

kesin ve doğru formüle edemiyor, sovyetlerin, proletarya diktatörlüğünün devlet biçimi olduğu sonucuna varamıyordu. Tabii, geçici hükümet, savaş ve -Ural'da da bazılarının talep ettiği- menşeviklerle birlik gibi bir dizi konuda o, Lenin'in görüşlerine yaklaşıyordu. Yakov Mihayloviç Lenin'in Nisan Tezlerinin içeriğini kavradığında hemen Lenin'e katıldı ve Lenin'in duruşunu tam anlamıyla savundu.

Ural konferansı beş kişiden oluşan parti bölge komitesini seçti ve yerel örgütleri RSDİP (B)'nin tüm Rusya VII. Konferansına katılacak dokuz delegeyi seçmekle görevlendirdi. Y. M. Sverdlov oybirliğiyle bölge komitesine ve Tüm Rusya Bolşevik Konferansı delegeliğine seçildi.

Y. M. Sverdlov, diğer Urallı delegelerle beraber konferansın bitmesinden sonraki gün Petrograd'a konferansa gitti. Yakov Mihayloviç, o anda, çok sevdiği Ural'a bir daha asla geri dönemeyeceğini düşünmüyordu.

Urallılar Nisan Konferansının başlamasından birkaç gün önce Petrograd'a geldi ve Sverdlov, konferansın hazırlıkları için hemen harekete geçti.

Yakov Mihayloviç Nisan Konferansının başlamasından iki gün önce, Petrograd'a gelmesinin hemen ardından, Lenin'le buluştu. Nihayet çok uzun süredir aklını meşgul eden, en içten ve en ateşli arzusuna ulaştı: O, son günlerine kadar ondan ayrılmamak üzere Lenin'le buluştu. Burada Vladimir İlyiç'le oluşan yakın arkadaşlık, Sverdlov'un sonraki yaşamı üzerinde derin izler bıraktı, onun sonraki gelişimini ve ilerlemesini belirledi.

Parti en iyi temsilcilerini Konferansa göndermişti. Onların çoğu Yakov Mihayloviç'i, kişisel olarak tanıyordu. Bazılarıyla beraber Ural'da, Volga bölgesinde, Moskova'da, Petersburg'da illegal çalışmış, diğerleriyle tutuklu nakillerinde ve cezaevi hücrelerinde, Narim ve Turuhansk sürgününde karşılaşmıştı.

Narim ve Turuhansk sürgününde yatan, Goloşçokin, Smirnov, Kuibişev ve Stassova buradaydı. Sverdlov'un Yaroslav'dan ve 1912'de Petersburg'daki ortak çalışmadan tanıdığı Podvoiski, Bubnov, Voroşilov, Krupskaya, Solz ve düzinelerce başka bolşevik konferanstaydı.

Nisan Konferansı, partimizin tarihinde, proletarya devriminin zaferi mücadelesinde, muazzam bir rol oynadı. Konferans, Vladimir İlyiç'in Nisan Tezleri'nde ortaya koyduğu devrimin gelişim planını hep bir ağızdan onayladı; burjuva-demokratik devrimden sosyalist devrime geçiş rotasını kabul etti ve iktidarın sovyetlerin eline geçmesi sorununu en önemli sorun olarak öne çıkardı. Konferans partinin taktiğini belirledi ve Kamanev'in, Rikov'un, Pyatakov'un ve Lenin'in diğer karşıtlarının yanlış düşüncelerini yerle bir etti.

Lenin'in raporları (dört rapor sunmuştu), Konferansta ele alınan bütün sorunlara aktif katılımı, Nisan Konferansının gidişatı üzerinde önemli bir etken oldu. Konferansta kabul edilen tezlerin çoğunluğu Lenin tarafından hazırlanmıştı.

Nisan Konferansının önemi, parti örgütlerini sağlamlaştırmasında ve Merkez Komitesinin çalışmalarını sıkılaştırmasında yatıyordu. 1912 yılında yapılan Prag Konferansı'ndan bu yana seçim yoluyla yenilen-

meyen Merkez Komitesi, illegalite koşullarında kendisini sürekli atamalar yoluyla tamamlamaya çalışmıştı. Nisan Konferansı döneminde Merkez Komitesi ve Merkez Komitesi bürosunda yer alan 30'u aşkın kişinin çoğunluğu, seçimle değil, atamayla işbaşına gelmişti. Konferans V. İ. Lenin'in başında bulunduğu bir Merkez Komitesi seçti. Merkez Komitesi üyeliğine V. P. Milyutin, V. P. Nogin, J. M. Sverdlov, J. V. Stalin ve diğerleri, toplam dokuz kişi seçildi.

Merkez Komitesi çalışmaları konferanstan sonra belirgin bir şekilde düzeldi. Devrimin gelişimiyle daha büyük önem kazanan ve büyük boyutlara ulaşan örgütsel çalışma düzelmiş, Merkez Komitesi ile yerel örgütler arasındaki ilişki gelişmeye ve sağlamlaşmaya başlamıştı.

O zaman Petrograd'da değildim ve Yakov Mihayloviç'in konferans çalışmalarına katılımı üzerine ancak, yoldaşların açıklamalarından, hatıralarından ve konferans oturumlarına ilişkin çıkarılan tutanaklardan yola çıkarak bir yargıya varabilirim. Tutanaklardan; Sverdlov'un, Lenin'le birlikte beş kişiden oluşan divana seçildiği, onun Ural bölgesi rapor sunucusu olarak konuştuğu, konferans çalışmalarının örgütlenmesine ilişkin önerileri getirdiği ve oturumlarda Lenin'in birçok önergesini okuduğu anlaşılıyordu. Tutanaklardan çıkarılabileceklerin hepsi esasen bu kadardı.

Yoldaşların açıklamaları ise daha detaylı ve heyecanlı. 1903 yılından beri parti üyesi olan ve Moskova delegesi olarak Nisan Konferansına katılan M.M. Kostelovskaya, 1927 yılında şöyle yazıyordu: "Urallılar Y.M. Sverdlov'un önderliğinde geldi. Onlar, birlikte

hareket edişleriyle, örgütlülükleriyle, İlyiç'e sarsılmaz sadakatlarıyla dikkati çekiyordu. Onların gelmesiyle birlikte canlılık başladı. Onlar, konferansın örgütleyici merkezi oldu."

Konferans çalışması örgütlenmesinin ve Y. M. Sverdlov'un bu çalışmalara katılımının canlı bir resmini, o zaman Merkez Komitesi sekretaryasında görevli olan Y. D. Stassova çiziyordu.

"Nisan Konferansını düşünürsem" diye yazıyor, Yelena Dmitriyevna, "Özellikle Lenin'in ve onun yanında Sverdlov'un resimleri açıkça gözlerimin önünde duruyor. Vladimir İlyiç gibi Yakov Mihayloviç de Lenin'in çizgisinin uygulanması için olağanüstü aktif ve özellikle inatçıydı. O zaman Ural delegesi olarak gelmişti, ama hemen ilk günden itibaren o bütün sorunlarda konferansın ruhuydu. O, yoldaşlarla, tartışmalı bir konuda sıkça bir araya gelmeleri gerekiyorsa, danışma toplantıları düzenliyordu. Komisyonları hazırlıyor ve onları bir araya getiriyordu... Gündemde hangi önemli sorun olursa olsun, onların çözümünde Yakov Mihayloviç yorulmak bilmezdi. Onun nasıl da her yerde hazır olabildiğine ve yalnız başına hemen hemen mümkün olmayan görüşme ve danışma toplantıları düzenlediğine insan yalnızca şaşırabilirdi."

Nisan Konferansının başka bir aktif katılımcısı olan yaşlı bayan bolşevik Zerafina İlyiniçna Gopner anılarında şöyle yazıyor: "Sverdlov Nisan Konferansında aktif bir şekilde Lenin'in bakış açısı için mücadele etti. Tartışmaları izleme zamanı buldu, komisyon ve seksiyonları örgütledi ve onların çalışmaları üzerinde etkide bulundu... Sverdlov'un önerisiyle konfe-

rans, altı seksiyona bölündü. Bu önlem, tartışmaya açılan sorunların derinlemesine ele alınmasında önemli bir rol oynadı ve tereddüte yer bırakmayacak şekilde muhalefetin tam yenilgisini ve Lenin'in çizgisinin zaferini kolaylaştırdı.”

Nisan Konferansından sonra Merkez Komitesi Y. M. Sverdlov'u Merkez Komitesi örgütlenme çalışmalarına atadı ve onu Merkez Komite Sekretaryasının yönetimiyle görevlendirdi.

Merkez Komitesi Sekreteryası

İnsan bugün, Merkez Komitesinin o zaman hangi koşullarda çalıştığını ve ne denli mütevazı bir aygıtla sahip olduğunu, oldukça zor tahmin edebilir. Çok sayıda sorunun çözülmesi gerekiyordu; oldukça değişik nitelikte sorunlar, karmaşık ve daha az karmaşık sorunlar çözüm bekliyordu. Üstelik bunlardan birçoğu hemen, anında, hiçbir gecikme olmadan karara bağlanmak zorundaydı.

En önemli, ilkesel sorunlar Merkez Komitesinin haftalık toplantılarında açıklığa kavuşturuluyordu. Merkez Komitesi toplantılarını değişik binalarda düzenliyordu: Şubat Devriminden sonraki ilk aylarda Krzesinka sarayında ve Moika'daki, Pravda Redaksiyonunda, sonra da özellikle güvenilir yoldaşların konutunda. Merkez Komitesi, birkaç kez, şu veya bu Petrograd parti örgütü tarafından ağırlandı. Sekreteryanın yerleştirildiği bazı odaların dışında, Merkez Komitesinin kendine ait bir yeri yoktu.

O zaman Bolşevik Parti Merkez Komitesi üyelerinin, çalışma düzeniyle belirlenmiş kesin bir sorumluluk alanları yoktu ve buna sahip olamaz-

lardı da. Çünkü parti illegaliteden yeni çıkmış ve legal koşullar altında yeni çalışmaya başlamıştı. Önemli sorunlara ilişkin kararlar üzerinde Lenin'in yönetiminde Merkez Komitesi ortak bir şekilde çalıştı. Güncel örgütsel sorunlardan düzinelercesi ve yüzlercesi her bir Merkez Komitesi üyesine ve daha büyük oranda da Merkez Komitesi sekretaryasını yöneten Sverdlov'a düşüyordu. Bugünkü anlamıyla parti Merkez Komitesi sekreteri fonksiyonu ne Ekim Devrimi öncesinde ne de devrimden sonraki ilk yıllarda vardı. O zaman, sekretaryada çalışan, ağırlıklı olarak örgütsel-teknik, güncel pratik sorunlarla uğraşan ve Merkez Komitesi oturum tutanaklarını düzenleyen yoldaşlar Merkez Komitesi sekreteri olarak adlandırılıyordu. Nisan Konferansından başlayarak ölümünden kısa bir süre önceye kadar Merkez Komitesi sekretaryasının bütün çalışmalarını Sverdlov yönetiyordu.

1917 ve 1918 yıllarında parti Merkez Komitesinin bütün aygıtı, sekretaryadan oluşuyordu. Ne daireler ve ne de sektörler vardı. Sekretaryada sadece beş ya da altı yoldaş çalışıyordu. 1917 sonbaharına kadar bunlar Yelena Dmitriyevna Stassova, Vera Rudolfovna ve Ludmilla Rudolfovna Menşinskaya, Bronislav Andreyeviç Vesselovski ve Stenograf Ganya'dan ibaretti. Daha sonra Yelena Dmitriyevna ve V. Pavlova'yla birlikte çalıştı. İsimlerini şimdi hatırlamadığım başka bazı yoldaşlar da zaman zaman, sekretaryada çalışıyordu. Y.D. Stassova, V.R. Menşinskaya, L.R. Menşinskaya ve V. Pavlova; o zamanki anlamıyla, Merkez Komitesi sekreterleriydiler. Ben de 1918 Martından itibaren sekretaryada çalışma olana-

ğđ buldum ve Merkez Komitesi sekreteri sıfatıyla bir dizi belgeye imza attım.

Sekretarya, Merkez Komite belgeleri işlerine bakıyordu, toplantı tutanaklarını düzene koyuyordu, Merkez Komitesi maliyesi ona bağılıydı ve parti üyelerinin kayıtlarını yapıyordu. Ama oturum tutanakları, hiçbir zaman Merkez Komitesi toplantılarına katılmayan Sekretaryanın çalışanları tarafından değil, bizzat Merkez Komitesi üyeleri tarafından tutuluyordu. Yerel örgütlerin çalışanlarını seçmek ve yerleştirmek, sekretaryanın görevleri arasındaydı. Taşradan gelen yoldaşlar sekretaryaya başvuruyordu. Onların haberleri ve raporları burada alınıyor ve burada Merkez Komitesi üyeleri onlara tavsiye ve direktif veriyorlardı. Sekretarya bütün ülkedeki parti örgütleriyle mektup trafiğini yürütüyor, direktifleri ve Merkez Komitesi talimat ve emirlerini gönderiyor ve yerel örgütlerden gelen mektup ve soruları cevaplıyordu. Devasa bir işin yapılması gerekiyordu.

1917 yılı boyunca Merkez Komitesi sekretaryası sürekli olarak yerini değiştirmek zorunda kaldı. Önceden belirtildiğı gibi Şubat devriminden kısa bir süre sonra Krzesinska sarayına yerleşmişlerdi. Orada, Petersburg Komitesi ve bolşeviklerin askeri örgütü "Voyenka" da bulunuyordu. Saray, Şubat Devriminden sonra, bir panzer bölüğü tarafından işgal edildi. Bir bölümü Petersburg Komitesi ve Merkez Komitesinin emrine sunuldu. Bu zamandan sonra sarayda söz sahibi olan, Merkez Komitesi'ne birinci katta yalnızca iki oda bırakan Voyenka'ydı. Bu odalara, sekretaryanın dokümanları ve yayınları saklamak için kullandığı banyo odası dahildi.

Geçici hükümet, haziran başında, sarayın boşaltılmasını ve sahibine, çarın eski sevgilisi olan balerin Krzesinska'ya iade edilmesini talep ediyordu. Sekreteryaya, Y. D. Stassova'nın evine ve oradan da Kolomenskaya ve Razyessaya'nın köşesinde bulunan Belediye Erkek Lisesine taşındı.

Tabii sekreteryaya Kolomenskaya'da da uzun süre kalamadı. Daha Ağustos ya da Eylül başlarında Priboi Yayınevi kitap deposunun bulunduğu Furştatskaya 19'a taşınmak zorunda kaldı. Bu binanın kiralanmasıyla ben ilgilenmiştim. Bu konuya daha sonra geleceğim.

Yakov Mihayloviç, sürekli olarak gününün bir bölümünü, alışıldığı üzere sabah dokuz-ondan akşama kadar ve bazen de gece geç saatlere kadar faal olan sekreteryada geçiriyordu. Yakov Mihayloviç sabah erkenden sekreteryaya geliyor ve orayı, ancak dörde ya da beşe doğru, bir toplantıya, mitinge ya da danışma toplantısına katılmak için terk ediyordu. Sekreteryada misafirleri ve taşradan gelen yoldaşları karşılıyor, gelen postayı gözden geçiriyor, en önemli belgeleri redakte ediyor ve bazılarını da kendisi yazıyordu. Yakov Mihayloviç, sekreteryanın üyelerine görev veriyor, gerekli olduğu zaman da Petrograd Komitesi çalışanlarını ve bölge örgütlerini yardıma çağırıyordu. O, sekreteryanın irili ufaklı bütün işlerinde devreye giriyor ve çalışmalarını yönlendiriyordu.

Öğleden sonra saat dörtte bir semaver kuruluyor ve ardından hep beraber çay içiyorduk. Herkes evden getirdiği yiyeceği, "ortak sofraya", masanın üzerine koyuyordu. Semaver başında her zaman canlı bir sohbet başlardı. Yakov Mihayloviç, en önemli politik

gelişmeleri açıklar ve Lenin'in son talimatları üzerine yoldaşları bilgilendirirdi. O, sekreteryanın her üyesinin, önünde duran görevleri anlaması ve bilinçli bir şekilde yerine getirmesi için uğraşıyordu.

"Çalışmasının önemli bir bölümü" diye yazıyor L. R. Menşinskaya anılarında, "Hızlı ve kesin bir şekilde karar verme yeteneği vardı. O, sekreteryayla ilintili olan hiçbir kararı, sonraki güne ertelemezdi. Yakov Mihayloviç taşradan gelen mektuplar ve sorular hakkında, daha sonra sekreterlerin örgütlere mektup şekline çevirdiği kısa talimatlar yazardı."

1917'nin fırtınalı günlerinde partimizin Merkez Komitesinden ne çok mektup, rapor ve soru geçmişti! Bölge ve eyalet komitelerinin Merkez Komitesinin verdiği görevlerin yerine getirilmesine ilişkin çalışma raporları, şehir ve ordu örgütlerinin raporları ve sundukları bilgilendirmeler; parti toplantı ve konferans kararları; direktif, öneri ve yayın gönderilmesi talebinde bulunan işçi, asker ve köylü mektupları da buna dahildi. Yüzlerce ve yüzlerce, her sayfasında her satırında parti yaşamının kalbinin attığı haber, mektup ve sunular Merkez Komitesi sekreteryasında toplanıyordu. Hemen hemen her yazı ve her dokümanda Sverdlov'un notları, uyarıları ve talimatları bulunuyordu. Merkez Komitesi sekreteryası her ay yerel parti örgütleri ve tek tek yoldaşlara yüzlerce mektup gönderiyordu. Bunlardan onlarcası bizzat Sverdlov tarafından yazılmıştır.

Çalışanlardan oluşan küçük bir grubun bütün bu işin üstesinden nasıl gelebildiğini ve Sverdlov'un her gün onca şeyi nasıl yapabildiğini anlamak pek kolay değildi. Gerçekten de işin üstesinden geldiler ve

başardılar. Ama nasıl? Bu soruya L. R. Menşinskaya anılarında şöyle cevap veriyordu: "Aceleye getirmeden en yüksek aktivite" diyor Menşinskaya, "Yakov Mihayloviç'in hızlı ve tereddütsüz kararlar vermesini, büyük bir yoğunluk ve kolaylıkla sekreteryanın materyalleri üzerinde çalışmasını ve sonra da başkanlığını yaptığı ya da konuşmacı olarak katıldığı bir akşam toplantısına gitmesini olanaklı kılıyordu. Yakov Mihayloviç'in görünmesiyle beraber neşeli ruh hali bütün yoldaşları kaplardı. O her şeyi kolayca ve hızlı bir şekilde yapardı, tali işlerle uğraşmakla yetinmezdi. Böylece, diğerlerinin de işi kolay ve neşeli bir şekilde biterdi.

Merkez Momitesi sonsuz bir şekilde, yerel örgütlerin talep akınına uğradı. Yerel örgütler, kendilerine eleman gönderilmesini talep ediyordu. Parti, illegaliteden çıktıktan sonra, hızlı bir şekilde büyüdü, kitleler üzerinde etkisi günden güne arttı, çalışma daha da boyutlandı, ama kadrolar yeterli gelmiyordu. Bu koşullar altında, denetimi altında olan parti yöneticilerinin hayret verici tecrübeleri Y. M. Sverdlov'un özellikle işine yaradı. Y. Yarokovski bunun üzerine şunları yazdı: "Uzun yıllara dayalı devrimci bir pratik, ona, bütün mükemmel parti yöneticilerimizi tanımak için zengin bir imkan yarattı. Onun kafası, tümüyle bir kaydedici ve hareket dairesiydi."

Petrograd'a her gün, devrimin, cezaevlerinden, sürgünden ve zindandan özgürleştirdiği onlarca yoldaş geliyordu. Birçok yoldaş uzun yıllar süren sürgünden sonra yurtdışından dönüyordu. Birçoğu, illegalitenin mükemmel okulunu bitirmiş deneyimli birer parti işçisiydi. Bu yoldaşların her biri Petrog-

rad'a gelince, Merkez Komitesi sekretaryasına gidiyordu. Sverdlov, hemen hemen her biriyle yüz yüze görüşüyor ve Merkez Komitesi sekretaryası bu yoldaşları hemen, çalışmak için ya Moskova'ya, Voroneş'e, Tula'ya, Ural'a, Sibiryaya, Ukrayna'ya, Transkafkaslar'a gönderiyordu. Böylece ülkenin bütün parçalarına parti kadroları gönderildi.

Petrograd işletmeleri, parti kadroları için sürekli bir rezervdi: Yekaterinoslav'dan yoldaşların, kendilerine kadro gönderilmesi isteğine karşın Y. M. Sverdlov şu anlamlı cevabı vermişti:

"Biz, o kadar az insana sahibiz ki, talepleri, az sayıda bile olsa, yerine getirme imkanımız yok. Petrograd'dan bazı işletmeler size, güneye kaydırılacak. Bu işletmelerin işçileri arasında kendinize iyi bir takviye bulabileceksiniz."

Merkez Komitesi sekretaryası yönetiminin yanı sıra Sverdlov, sürekli olarak Merkez Komitesinin oldukça sorumluluk isteyen görevlerini yerine getiriyordu. Bu görevleri saymak bile mümkün değil. Bazıları üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Şubat Devriminden kısa bir süre sonra, Petrograd işçilerinin inisiyatifiyle fabrika ve işletmelerde, proleter kitlelerin birleşmesinde ve örgütlenmesinde büyük bir rol oynayan işletme komiteleri oluştu. Vladimir İlyiç, işletme komitelerinin çalışmalarına oldukça büyük önem veriyordu. Lenin'in direktifleri doğrultusunda Yakov Mihayloviç, işletme komitelerini örgütsel olarak sağlamlaştırmada ve tümünü bolşevikler için kazanmada büyük bir çalışma yaptı.

Sendikalar ve işletme komiteleri işçi sınıfının gücünün sağlamlaştırılmasında büyük bir rol oynarken,

bolşeviklerin Askeri Örgütü de asker kitlelerin bolşevizmin bayrağı altında birleştirilmesinde ve harekete geçirilmesinde muazzam bir rol oynadı. Askeri örgütün faaliyeti, partinin asker ve bahriye çevrelerinden binlerce ajitatörü köylere gönderebilmesi açısından da önemliydi. Onlar, bolşevizmi köylü kitlelerine taşıyor ve köylüleri büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere karşı mücadele için harekete geçiriyordu.

Lenin, yorulmaz bir şekilde, askeri örgütün çalışmalarını yönlendiriyordu. Yöneticileriyle tekrar tekrar bir araya geldi ve RSDİP(B)'nin Haziran'ın ikinci yarısında Petrograd'da yapılan Tüm Rusya Askeri Örgütünün Cephe ve Cephe Gerisi Konferansında konuştu.

Temmuz olaylarından sonra Vladimir İlyiç, yeralına geçmek zorunda kaldığı zaman, "Voyenka"yı Y. M. Sverdlov üzerinden yönlendiriyordu. Bolşeviklerin askeri örgütünün yöneticilerinden biri olan N. I. Podvoiski anılarında şöyle yazıyordu: "Vladimir İlyiç, askeri örgütün çalışmalarını dikkatli bir şekilde izliyor, bu örgütün çalışması ve aynı zamanda partinin bütün çalışması üzerine Yakov Mihayloviç Sverdlov, onu, bağlantıyı sürdürenler aracılığıyla bilgilendiriyordu."

Lenin, silahlı ayaklanmanın ön hazırlıklarını kişisel olarak yönlendirmek için, ekim başında Petrograd'a geri döndüğünde, "Voyenka" yöneticilerini yanına çağırdı. N. I. Podvoiski bunun üzerine, Yakov Mihayloviç Sverdlov'un toplantıların birinde kendisine yaklaşıp kulağına şöyle fısıldadığını yazıyor:

" 'Hadi İlyiç'e gidelim. O, senden hazırlıklara ilişkin rapor talep ediyor.'

Sverdlov, beni Antonov Ovseyenko'yla bir araya getirdi. Onun da gelmesi gerekiyordu. Ayrıca, İlyiç, Nevski'nin de gelmesini talep etmişti. Üçümüz birden ona, partinin askeri örgütünün kitleleri ayaklanmaya nasıl hazırladığına ilişkin bilgi sunacaktık."

Merkez Komitesi ağustosta iki Merkez Komite üyesini, Sverdlov ve Cerjinski'yi askeri örgütün bütün yönetimiyle görevlendirdi.

Şubat Devriminden kısa bir süre sonra Petrograd'da kendiliğinden bir şekilde oluşan köylü hemşerilik birlikleri, "Voyenka"yla sıkı bağ içindeydi. Köken olarak aynı köy, aynı kaza ya da komşu ilçelerde doğmuş olan işçiler tarafından kurulmuşlardı. Hemşerilik birlikleri gelişiyor ve bu birliklere asker kitleleri katılıyordu. Daha temmuzda, yirminin üzerinde eyalet birliği vardı.

Bolşevikler hemşerilik birliklerinin köylülük üzerindeki etkisini hemen kavradı. Partinin askeri örgütü bu birliklerin içinde enerjik bir çalışma geliştirdi. Bolşeviklerin inisiyatifi üzerine köylü hemşerilik birliklerinin merkez bürosu kuruldu. Merkez Komitesi, bolşeviklerin hemşerilik birliklerindeki çalışmasının bütün yönetimini Y.M. Sverdlov'a verdi. Yakov Mihayloviç, hazıranda hemşerilik birliklerin yöneticilerinin V. İlyiç'le buluşmasını örgütledi. Sverdlov'un kaleme aldığı direktifle hemşerilik birlikleri delegeleri köylere gitti. O, aynı zamanda, köylü hemşerilik birlikleri merkez bürosunun tüzüğünü de yazdı.

Yakov Mihayloviç, belediye yönetimlerinde ve halen Menşeviklerin ve sosyal devrimcilerin elinde bulunan sovyet organlarında büyük bir çalışma yaptı.

O, Petrograd şehir meclisine ve birinci dönem Merkez Yürütme Komitesi (MYK) üyeliğine seçildi.

Yakov Mihayloviç'in üzerinde ne kadar iş yığılmış olsa da, o işletmeleri, fabrikaları ve askeri birlikleri ziyaret etmek, Petrogradlı işçi ve askerlerle bir araya gelip, onlarla sohbet etmek, düşünce alışverişinde bulunmak ve büyük miting ya da toplantılarda konuşmak için her fırsatı değerlendiriyordu.

V. D. Bonç-Bruyeviç, anılarında Sverdlov hakkında şunları yazıyor:

"Sürekli olarak işletmelerde ve işletme komitelerinde durumun nasıl olduğu üzerine, parti tarafından yürütülen çalışmaya ilişkin bilgi alıyor ve onların örgütlenmesine yardımcı olmak için tek kelimeyle her tarafa gidiyordu... Onda özellikle takdir edilmesi gereken, hiçbir zaman durumu olduğundan güzel tanımlamamasıydı, gerçeği olduğundan daha iyi göstermemesiydi. Herkesle açık ve sert bir şekilde bizi bekleyen tehlikeler üzerine konuşurdu.. O, asla, kimseye yaltaklanmazdı. İlişkilerdeki bu açıklık işçilerde ona karşı özel bir yakınlık uyandırıyor-du."

Yakov Mihayloviç, bir işletmede, işçi kulübünde ya da bir asker garnizonunda konuşacaksa, işçi ve askerlerle serbest konuşma fırsatı bulmak için, her zaman, tam zamanında, daha toplantı başlamadan önce orada olmaya gayret ederdi. Aralarda ve toplantı bittikten sonra onun etrafı sürekli insanlarla çevrilirdi. İşçilerin gelişmelere ilişkin tutumları, hangi ruh haline sahip oldukları, nasıl yaşadıkları onu ilgilendirirdi. Sverdlov, işçi ve askerlerle konuşmalarında kendi yaklaşımını gözden geçirir ve onlardan yeni

güç alırdı. Her dinleyici çevresi, onu bir arkadaş, kendisinden biri olarak görürdü.

Sverdlov, işçilerin kendisine yönelttikleri konuşma taleplerine değer verirdi. Eğer kendisi gidemiyorsa deneyimli bir konuşmacı gönderirdi.

A.V. Lunaçarski'ye 1917 sonbaharında; "Size, Obuhov işçileri önünde konuşmanızı talep eden Obuhov işletmesi temsilcisi iki yoldaşı gönderiyorum" diye yazıyordu Yakov Mihayloviç. "Obuhov işletmesi daha yeni elimize geçti ve orada dikiş tutturmak çok önemli... Lütfen hayır demeyin."

Temmuz Günleri

Zaman geçiyordu. 1917 Haziranı geldi. Despotluğun yıkılmasının üzerinden üç ay geçmişti, ama fabrikalar ve işletmeler hâlâ kapitalistlerin elindeydi, toprak halen toprak sahiplerine aitti. Savaş sürüyor, örgütsüzlük artıyordu. Halk kitleleri, geçici hükümetin karşıdevrimci karakterini, menşeviklerin ve sosyal devrimcilerin verdiği sözlerin ikiyüzlülüğünü gündен güne daha açık görüyordu. İlk olarak Petrograd işçi ve askerleri gerçek durumun bilincine varmaya başladı. Onların arasında kızgınlık büyüyordu.

3 Haziranda I. Tüm Rusya Sovyet Kongresi açıldı. Kongrede çoğunluğu, kongreyi geveze kulübüne çeviren sosyalist devrimciler ve menşevikler oluşturuyordu.

6 Haziranda Merkez Komitesi, "Voyenka"nın sunduğu, siyasi bir kitle gösterisi yapılması önerisini tartışmak için Petrograd parti örgütlerinin ve bolşeviklerin askeri örgütünün temsilcileriyle birlikte toplandı. Raporu N. I. Podvoiski sundu. Yürüyüşün yapılmasına ilişkin öneri Lenin tarafından enerjik bir şekilde desteklendi. Kamanev, Zinovyev ve Nogin itiraz etmeye çalıştılar. Onlar, zamanın daha olgunlaşmadı-

ğını ve kitlelerin sokağa çıkmaması gerektiğini söylüyordu. Ama onlar, azınlıkta kaldı. Kamanev, Zinovyev ve Nogin'e Lenin'in yanı sıra, aralarında Sverdlov'un da bulunduğu bir dizi bolşevik karşı çıktı. Yürüyüş tarihi olarak 10 Haziran belirlendi ve hemen kapsamlı ön hazırlıklara başlandı.

Sovyet kongresindeki menşevik sosyalist devrimci çoğunluk, bolşeviklerin niyetinden haberdar olunca 9 Haziranı 10 Hazirana bağlayan gece, kongrede, sonraki üç gün için her tülü yürüyüşü yasaklama kararı çıkardı. Bolşeviklerin Merkez Komitesi oldubittiyle karşı karşıya bırakıldı. Bu koşullar altında, buna rağmen yürüyüşü yapmak, kongreye ve sovyetlere karşı çıkmak anlamına gelirdi.

Merkez Komitesi ancak gece geç saatlerde toplanabildi. Dokuz Merkez Komitesi üyesinden sadece beşi oradaydı. Kamanev, Zinovyev ve Nogin, sovyet kongresinin kararına dayanarak, yürüyüşün yapılmasına ilkesel olarak karşı çıkıyor ve koşulsuz bir şekilde iptalini talep ediyorlardı. Karşılarında iki kişi vardı: Lenin ve Sverdlov.

Bu koşullar altında yürüyüşün yapılmasının imkansız olduğunu gören Lenin, ilkesel olarak yürüyüşü yapmanın gerekli olduğu, ama geçici olarak bundan vazgeçilmesi ve kongrenin kararlarına boyun eğilmesi gerektiği düşüncesindeydi. Yakov Mihayloviç Lenin'i tamamen destekliyordu ve sorun oylamaya getirildiğinde, Kamanev, Zinovyev ve Nogin yürüyüşün yapılmasına karşı oy verirken, Lenin ve Sverdlov çekimser oy kullandı.

Ama herkes, var olan koşullar altında yürüyüşün ertelenmesi gerektiğinde birleşiyordu. Oturumdan

hemen sonra tüm mekanizmalar harekete geçirildi. Yürüyüşün başlamasına yalnızca birkaç saat kalmıştı. Bu kısa sürede (üstelik toplantı gece yarısı bitmişti) Merkez Komitesi, bütün örgütleri zamanında haberdar etti ve on binlerce kişi hazırlanmış olmasına rağmen, 10 Haziran sabahı hiç kimse sokağa çıkmadı.

Bolşevikler tarafından yürüyüşün iptal edilmesine emekçilerin gösterdiği tepki, bolşeviklerin Merkez Komitesinin Petrograd işçileri ve askerleri içinde nasıl bir otoriteye sahip olduğunu ve Petrogradlı emekçi yığınların kimin peşinden gittiğini gösteriyordu.

Kongrenin yürüyüşü yasaklamasına ilişkin kararı, fabrikalarda ve işletmelerde ve başkentin askeri birliklerinde bir öfke fırtınasına yol açtı. Otoritelerinin son kalıntılarını kaybetme korkusuyla sovyetlerin menşevik ve sosyalist devrimci önderleri, yeni bir karar çıkarmak zorunda kaldı: Yürüyüş yapılsın, ama sovyet kongresi önderliğinde ve onun şiarları altında. Yürüyüşün, 18 Haziranda yapılması kararlaştırıldı.

Menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin bir haftalık zamanı vardı. Kapsamlı bir mekanizmaya, bütün ilişki araçlarına, arabalara sahiptiler ve yürüyüşün kendi istemleri doğrultusunda geçeceğini hesabını yapıyorlardı.

Bolşevikler, karşıtlarının sahip olduğu imkanların ancak onda birine sahipti. Ama kitlelerle çok sıkı bir bağ içindeydiler. Kitlelerin taleplerini dile getiriyorlardı ve bütünlüklü, disiplinli bir örgütün muazzam gücü onların yanındaydı.

18 Haziranda Petrograd caddeleri, bulvarları ve meydanları işçi ve asker konvoyları tarafından dolduruldu. Yürüyüşe 500 binin üzerinde insan katıldı.

Onlar bolşeviklerin şiarları altında yürüyordu; "Kahrolsun On Kapitalist Bakan", "Bütün İktidar Sovyetlere." Menşevik-sosyalist devrimci afişleri yukarı kaldırmaya çalışan hüzünlü bir entelektüel grupçuk, ne yapacağını bilmeden, birleşik bir gayret, birleşik bir ruhsal duyguya sahip muazzam insan seli arasında sürükleniyordu.

Tam da yürüyüşün yapıldığı günde, 18 Haziran 1917'de geçici hükümetin emriyle cephelelerde taarruz başlatıldı. Burjuvazinin hesabı çok basitti: Bir başarı durumunda (buna inanan çok azdı) geçici hükümetin durumu sağlamlaşacak, ipler daha sıkı çekilecek ve bolşeviklere bir darbe vurulacaktı; başarısızlık durumunda da bütün kabahat bolşeviklere yıkılacak ve örgütlerine darbe vurulacaktı.

Taarruz, tam bir fiyaskoyla sonuçlandı, on binlerce yeni kurbanda mal oldu ve emekçi kitleler içerisinde bir öfke fırtınasına yol açtı. Petrograd'daki atmosfer, günden güne, saatten saate daha da gerginleşti.

Kitlelerin ülke çapında belirleyici bir eyleme hazır olmadığını ve şimdi Petrograd vurmaya başladığında desteklemeyeceklerini açık bir şekilde gören Merkez Komitesi ve Petrograd Komitesi, bütün güçleriyle Petrograd işçi ve askerlerini engellemeye çalışıyordu. Ama karşıdevrim güç topluyor ve devrimci proletaryaya belirleyici darbeyi vurmak için bir gerekçe arıyordu.

Şehre gelmemden sonra Yakov Mihayloviç'in bana anlattığı gibi Petrograd'da, 1917 Temmuzunun başında durum böyleydi.

Çocuklarla beraber ancak 2 Temmuzda Petrograd'a ulaştım. Daha Haziranın başında ilk vapurla Monastirskoye'den ayrıldık. Yolculuk yaklaşık olarak

bir ay sürdü. Yakov Mihayloviç'in ne kadar meşgul olduğunu bildiğim için, gelişimize ilişkin ona haber bile vermemiştim.

Tanıdıkların yanında geceledikten sonra, 3 Temmuz sabahı çocuklarımı aldım ve Yakov Mihayloviç'i aramaya koyuldum. Karşılaştığım yoldaşlardan onun, günün yarısında Merkez Komitesi sekretaryasında bulunduğunu öğrendim. Bana, sekretaryanın adresini de verdiler. Hemen, Kolomenskaya'ya yöneldim.

Merkez Komitesi sekretaryasının yerleştirildiği liseyi bulmak zor olmadı. Çocukların elinden tutup merdivenlerden yukarı çıkmak istiyordum ki birisi, aniden heyecanlı bir şekilde merdivenlerden ikişer üçer atlayarak inmeye başladı. Aşağıya doğru koşarken neredeyse bize çarpacaktı. Yarı karanlıkta kim olduğunu göremiyordum ve yer açmak için çocukları aceleyle kenara çektim, ama o aniden durdu.

"Katya! Sen? Ve benim küçük hayvancıklarım!"

O, Yakov Mihayloviç'ti.

Daha ilk anda Veruşka'yı kucağına aldı, Andrey'le lafladı ve sayısız soru sordu. Bir yerlere gitme düşüncesindeydi, ama hemen işini erteleme kararı aldı ve beraberce, Merkez Komitesi sekretaryasına giden merdivenleri çıktık.

Yakov Mihayloviç beni, o sırada sekretaryada çalışan Yelena Dmitriyevna Stassova, Menşinskaya, Veselovski ve diğer yoldaşlarla tanıştırdı.

Hiç durmadan çocuklara takılıyor ve sekreterliğe gelen herkese onları heyacanla gösteriyordu.

"Bugün 'hiçbir yere' gitmiyorum" diyordu Sverdlov derin bas sesiyle; "ve gelmeyeceğim de. Kendime izin alıyorum. Bütün bir gün için!"

Yakov Mihayloviç Kolomenskaya'da yaklaşık yarım saat daha oyalandıktan sonra, bütün aileyle, Şirokaya sokağına, onun Ural'dan tanıdığı mühendis Besser'in boş evine gittik. Sverdlov, orada oturuyordu. Eve yaklaştığımızda, Yakov Mihayloviç, sokağın diğer tarafında bulunan alçak bir duvar içindeki yüksek bir ev kapısına dikkatimi çekti.

"Burada İlyiç oturuyor!"

Sekreterliği terk ederken Yakov Mihayloviç "tam bir gün için" demişti, ama daha beraberliğimizin üzerinden birkaç saat geçmişti ki, evimizin önünde, silahlı asker ve bahriyelilerle dolu bir kamyon durdu. Bunlar, "Voyenka"dan, Sverdlov'a gelen yoldaşlardı. Onlar, Viborg tarafında huzursuzlukların başladığını anlattılar. Birinci Makineli Tüfek Alayı, harekete geçmeleri ve eyleme katılmaları için çevredeki işletme ve askeri birliklere çağrı yapmak için temsilciler göndermiş. Halk, her an sokağa dökülebilirmiş. O sırada toplantıda olan Petrograd Parti Konferansı çalışmalarını yarıda kesmiş. Delegeler tek tek semtlere yönelmiş.

Yakov Mihayloviç yoldaşları dinledikten sonra, hemen harekete geçti, kamyona bindi ve Krszesinska sarayına gitti. Yürüyüşçülerin ilk konvoyları buraya doğru akın ediyordu. 1917'nin 3 Temmuz akşamıydı. Tam da o günlerde Vladimir İlyiç Petrograd'da değildi. O, birkaç günlüğüne kıra gitmişti.

Sverdlov, Merkez Komitesinin diğer üyeleri, Petrograd Komitesi ve "Voyenka" çalışanlarıyla beraber, işçileri ve askerleri eylemden vazgeçirmek için mümkün olan bütün çabayı harcadı. Bu saatlerde, N. I. Podvoiski, V. I. Nevski ve A.I. Sluzki'yle beraber

Krzesinska sarayının balkonundan yorulmak bilmeden konuştu ve galeyana gelmiş olan halkı sakinleşmeye ve sabretmeye çağırırdı. Tabii bu çaba boşunaydı, bent delinmişti ve kendiliğinden başlayan bu eylem artık durdurulamazdı.

Merkez Komitesi, Petrograd Komitesi, Petrograd Konferansı delegeleri ve askeri örgütün yönetimiyle beraber 4 Temmuz gecesi eylemin önderliğini ele alma kararı aldı. Engellenmesi mümkün olamadığından, kitlelerin başına geçip yürüyüşe, barışçıl, örgütlü bir karakter kazandırmak gerekiyordu.

Yakov Mihayloviç, ancak sabaha doğru eve geldi. Bana, acele bir şekilde, kısaca gelişmeleri aktardıktan sonra, hemen kafayı vurup yattı. Ama birkaç saat sonra onu uyandırmak zorundaydım ve Sverdlov yine Krzesinska sarayına gitti.

O gün Petrograd sokaklarını on binlerce işçi ve asker doldurdu. Kronştadt'tan birkaç bin bahriyeli gelmişti. Yürüyüşe 400 binin üzerinde insan katıldı. Yürüyüş kortejlerinden göğe "Bütün iktidar Sovyetlere" sesi yükseliyordu.

Lenin, başlayan eylemden haberdar olunca zaman kaybetmeden Petrograd'a geri döndü. Öğleye doğru Krzesinska sarayındaydı, yürüyüşün yönetimini ele aldı ve on binlerle akın etmiş olan emekçilere seslendi.

O zaman bolşeviklerden hiçbiri Lenin'in anlatımlarını yazmayı düşünmemişti. Tarih için şu ya da bu gerçeği kaydetmek bolşevikleri o zaman ilgilendirmiyordu; çünkü kendileri, tarih yapıyordu. Bunlardan bir kısmı, acele bir şekilde bolşeviklere karşı malzeme toplayan geçici hükümetin dokümanları arasında kal-

mıştı. Geçici hükümet tarafından bolşevik partiye karşı dava imal etmek için oluşturulan Özel Soruşturma Komisyonu dosyaları birçok gerçeği içeriyordu. Orada 4 Temmuz gelişmelerine ilişkin olarak şu not bulunuyor: "Krziesinska villasının balkonunda, aralarında Merkez Komite üyesi Sverdlov'un da bulunduğu birçok kişi bulunuyordu. Balkonda üzerinde 'RSDİP Merkez Komitesi' ve 'RSDİP Petrograd Komitesi' yazılı kırmızı bayraklar ve aynı zamanda bu partinin askeri örgütünün bayrağı asılıydı.

Birkaç dakika sonra balkonda Lunaçarski ve Lenin göründüler. İlk olarak Sverdlov, bahriyelilere ve askerlere yönelik kısa bir konuşma yaptı. Sverdlov, Kronştadtlıları, Bolşevik Parti Merkez Komitesi adına selamladı ve Merkez Komitesinin tarihsel anda, Rus devrimi öncülerinin, gerçek Kronştadt devrimcilerinin Petersburg proletaryasına yardıma geleceklerinden hiçbir zaman tereddüt etmediğini açıkladı. Sverdlov, ilk bahriyeli gruba konuşmacıların konuşmalarını dinlemeleri için imkan tanınması ve sonra da, diğer asker ve bahriyelilerin de konuşmaları duyabilmeleri için kenara çekilmeleri ricasında bulundu... Sonra Sverdlov, 'şimdi Lenin konuşacak' dedi."

Bu arada cepheden geri çekilen Kazak alayları, topçu birlikleri ve Zırhlı tümenler Petrograd'a getirildi. Daha 4 Temmuz günü şımaran subay okulu öğrencileri ve subaylar damlara ve çatılara çıkarak barışçıl yürüyüşçüler üzerine ateş açtı. Liteyin ve Nevski bulvarlarında onlarca işçi, asker ve bahriyeli bu hainlerin açtığı ateş altında şehit düştü.

Kronştadtlı ve Petrogradlı işçiler ve askerler, provokasyona gelmedi. Onlar, Kazaklara ve subay öğren-

cilerine ağır bir yenilgi tattırdı, ama kendiliğinden karşı saldırıya geçmediler. Onlar hiçbir hükümet binasını işgal etmedi ve devlet gücünün hiçbir temsilcisinin kılına bile dokunmadılar. Bolşevikler, olağanüstü bir çaba sarf ederek halkın, işçi ve asker örgütlerinin tümüyle dağıtılması için fırsat sayılacak hesapsız eylemlere girişmesini engellediler.

Merkez Komitesi, 4 Temmuz akşamı geç saatlerde, işçi ve askerlerin devrimci istemlerini açık bir şekilde dile getirdiklerinden dolayı yürüyüşü bitirme kararı aldı. Karşıdevrim, geçici olarak sahip olduğu gücün ağırlığıyla, menşevikler ve sosyalist devrimcilerin yardımıyla karşı taaruza geçti. 5 Temmuz günü sabah altıda "Pravda" matbaası tahrip edildi. Devrimci asker ve işçilerin silahsızlandırılması başladı.

Yakov Mihayloviç 4 Temmuz günü eve gelmedi, 5 Temmuz gecesi de gelmedi. Ancak sabah erken saatte, kararlaştırdığımız kapı vuruşu duyuldu.

"Biliyor musun" dedi Yakov Mihayloviç, daha eşikten içeri adımını atarken, "Subay okulu öğrencileri Pravda'yı tahrip etti. İlyiç oradaydı. Redaksiyonu saldırıdan kısa bir süre önce terk etmişti. Eğer biraz daha orada kalmış olsaydı, o alçakların eline düşecekti. Şimdi her şeye hazır olmak gerekir. Onlar, her an buraya gelebilir." Yakov Mihayloviç kafasıyla işaret yaparak sokağın diğer tarafını gösterdi. "İlyiç'in uyarılması gerekir. Hemen! Onu başka bir yere götürmek gerekir, orada daha sonrası üzerine düşünürüz. Ben aslında sadece bir dakikalığına yağmurluğumu almak için geldim. Ona ihtiyacım var."

Yakov Mihayloviç, yağmurluğunu elbise askısından aldı ve acele bir şekilde çıktı. Kapı arkasından

çarpıldı. Onun uzun bir yolu yoktu –yalnızca sokağın karşısına kadar.

5 Temmuz sabahında Pravda “dağıtıldı” diye yazıyor Maria İlyiçna Ulyanova anılarında. “Tahripten ilk olarak bir gün sonra haberimiz oldu. Sabah –daha yeni kalkmıştık– Y. M. Sverdlov bize geldi ve gece yaşananları anlattı. İlyiç’in hemen ortadan kaybolması gerektiğinde ısrar ediyordu... Yakov Mihayloviç, kardeşimin üzerine su geçirmez mantosunu attı ve gizlice evi terk ettiler.”

Karşıdevrimcilerin “Pravda”ya saldırılarının ilk saatlerinde ne Yakov Mihayloviç ne de başka bir yoldaş, Vladimir İlyiç için güvenilir bir yer hazırlayabildi ve hazırlayamazdı da. Önemli olan, o anda İlyiç’i evinden çıkarmak ve karşıdevrimin Lenin’in evine her an yapacağı saldırıda ellerine düşmesini engellemkti. Yakov Mihayloviç bundan dolayı çok endişelendi. Bundan dolayı öyle acele bir şekilde İlyiç’e gitti. Ve onun acelesi boşuna değildi!..

Yakov Mihayloviç, Vladimir İlyiç’i ilk zamanlar, Petrograd’da, bir yoldaşın yanında gizledi. Bolşeviklerin Petersburg Komitesinin güvenilir bazı üyeleriyle hemen ilişkiye geçti ve kısa süre sonra İlyiç için az çok güvenilir bir yer hazırladı.

Bütün bunları, aynı akşam, 5 Temmuzda Yakov Mihayloviç birkaç dakikalığına eve yağmurluğunu geri getirdiğinde öğrendim.

Aynı gün ya da bir gün sonra, şimdi tam hatırlamıyorum, sokağımızdan bir kamyon geçti. İlyiç’in oturduğu evin yakınında durdu. Subay okulu öğrencileri ve askerlerden oluşan bir grup şoseye atladı. Ve Vladimir İlyiç’in akrabaları onun evde olmadığını belirt-

melerine rağmen subay okulu öğrencileri onu her tarafta aradı: Dolapların içinde, yatakların altında, sepet ve sandıklarda. Tabii, geçici hükümetin izci köpekleri Lenin'i evinde boşuna aradı. İlyiç orayı zamanında terk etmişti.

Karşıdevrim kuduruyordu. Burjuva basın Lenin ve bolşeviklere karşı dizginsiz kışkırtma yazıları yayımlamaya başladı. Merkez Yürütme Komitesindeki Menşevik ve Sosyalist Devrimci hainler kendilerinin suçsuz olduğunu açıklıyordu. Geçici hükümet, 7 Temmuzda, Lenin'i tutuklama emri verdi. Ama karşıdevrimin Lenin'i bulma ve onunla hesaplaşma çabaları boşunaydı. Parti, önderini emin bir yerde saklamıştı.

Vladimir İlyiç günlerce değişik yoldaşların yanında gizlendi. Örneğin N. G. Poletayev'in ve S. Y. Alliluyev'in yanında kaldı, sonra Petrograd'ı terk etti ve Zestorezk yakınındaki Rasliv istasyonuna, eskiden beri Petersburg fabrika işçisi olan yaşlı bolşevik N. A. Yemelyanov'a gitti.

Bütün bu günlerde Yakov Mihayloviç'i çok seyrek görüyordum. Arada sırada kısa bir süre için, iki üç saatliğine eve geliyor ve yine kayboluyordu. Ancak 6 ya da 7 Temmuzda, oluşan durumu ciddi ve etraflı bir şekilde görüştük. İkimiz de burada, poliste kayıtlı olduğu yerde ve her an tutuklanabilme olasılığının olduğu yerde kalmaması gerektiğinde hemfikirdik. Yakov Mihayloviç, sabaha doğru, birkaç eşya topladı ve uyuyan çocuklarla dahi vedalaşmadan evi terk etti. Onun için yine, heyecanlı ve mahrumiyet dolu, güvenli bir konaklama yerinden diğerine dolaşmalar başladı. Yalnız bu kez Kerenski ve Çeretelli'nin "Özgür" Rusyası'nda.

Yakov Mihayloviç'in, bizimle beraber olma imkanının ortadan kalkmasının ardından, çocuklarla beraber, daha uzun bir süre yabancı evde kalmak beni rahatsız ediyordu. Temmuz sonunda Vasilyevski Ostrov'a, mobilyalı bir eve taşındık.

Yakov Mihayloviç arada sırada, genellikle hiç beklenmedik bir anda bize geliyor, birkaç saat geçiriyor ve tekrardan kayboluyordu. Ancak ağustos sonunda, geçici hükümetin izci köpeklerinin gayretkeşliği gevşemeye başladığı andan itibaren Vassilyevski Ostrov'da az çok devamlı kalma olanağına kavuştu.

Ayrıca, Yakov Mihayloviç'le şimdi ev dışında düzenli bir şekilde buluşuyordum. Temmuz ortasında parti Merkez Komitesi bana Merkez Komitesi yayınevi "Priboi"nin yönetimini verdi. Açık ki, daha önce kitabevleri ve kitap depolarında çalıştığım dikkate alınmıştı. Yayınevinin yöneticisi olarak, Merkez Komitesi sekreterliğiyle sürekli işim oluyordu. Hatta ağustostan itibaren Merkez Komitesi sekreterliği binasına yerleştirilmiştik.

Yayınevi işi çok büyük değildi ama, oldukça karmaşıktı. Önümüzde devasa bir iş olarak duruyordu. "Priboi", parti yayınlarını sadece yayımlamıyor, aynı zamanda bütün ülkede dağıtımını da yapıyordu.

"Raboçi i Soldat" (İşçi ve Asker) "Proletari" (Proleter) ya da "Raboçi Put" (İşçi Yolu) gazetelerinin hemen hemen her sayısında –bu isimler altında, temmuzdan beri yasak olan "Pravda" yeniden doğdu– bizim tarafımızdan çıkarılan yayınların listesini yayımlıyorduk. Marks ve Lenin'in çalışmaları, Mihail Stepanoviç Olminski, Milyutin, Krilenko, Nevski, Vorovski ve Kollontai'dan broşürler, Demyan Bed-

ni'nin masal şiir koleksiyonu, aynı zamanda, A. Mihayloviç imzasıyla yayımlanan, Y.M. Sverdlov'un "Kapitalizmin Çöküşü" isimli broşürü.

Petrograd'ın işçi semtlerinden ve ülkenin bütün bölgelerinden bize sürekli siparişler geliyordu. Bazen kırk elli kalemlik listeler geliyordu. Bu siparişler üzerine, küçük kütüphanelerin oluşturulması ve çeşitli yerlere gönderilmesi gerekiyordu. Ama yayınevinde yalnız beş yoldaş çalışıyordu. Onlardan hiçbirinin kitapçılık konusunda tecrübesi yoktu. Hiçbiri, kütüphanelerin hangi sisteme göre oluşturulduğunu bilmiyordu ve çoğu kez, bir tek küçük kütüphanenin oluşturulması için bir tam gün harcıyorduk. İş yavaş yavaş öğrendik, bir sistem kurduk ve sonunda, tüm bir seti on beş yirmi dakikada bir araya getirecek denli ustalaştık. Özellikle "Provinzia" kitap deposundaki çalışma deneyimlerim işimi oldukça kolaylaştırdı.

Kitapların çıkarılması ve dağıtılmasının yanı sıra tek tek dağıtımla da ilgileniyorduk. Yazarlarımız hemen hemen hiçbir ücret almadığından dolayı yayınevi, kâr yapıyordu. Bundan dolayı, partinin merkez organının finansmanına sürekli katkıda bulunabiliyorduk. Bu amaç için belirlenen parayı, düzenli olarak Cerizinski'ye veriyordum.

Bütün işlerimizi; yayınevi ve dağıtım işlerini bir arada Nevski bulvarının yakınındaki Nikolayevskaya sokağı No. 12'de, küçük bir dükkanda düzenliyorduk.

Çalıştığım sürece çocuklar bakıcısız kalıyordu. Ayrıca, onlar için yemek de yoktu. Petrograd'da yiyecek temin etmek zordu. Yakov Mihayloviç ve ben, ne bulursak onu yiyorduk, tabii çocuklar için endişe

duyuyorduk. Onlar için her gün bir şeyler bulmak mümkün olamıyordu. Bir keresinde şansım yaver gitti ve Nevski bulvarında Hollanda peyniri ve bir kilo elma satın aldım ve bunlarla Andrey ve Veruşka'yı bir hafta boyunca besledim. Bir keresinde Krasnoyarsk'dan Petrograd'a göçen ve fırıncılar birliğini yöneten Boris İvanov bir beyaz ekmek getirdi. Ama böyle bayram günleri oldukça seyrek oluyordu.

Yakov Mihayloviç ve ben, uzun süre düşündük ve sonunda çocukları dedelerinin yanına, Nişni-Novgorod'a göndermeye karar verdik. Hiç olmazsa orada ekmeksiz kalmazlardı. Yakov Mihayloviç, babasının yanına en son 1910'da uğramıştı, ama ne yapabiliirdik.

Şansımız yaver gitti. Durumu iyi olmamasına rağmen dede torunları gönüllü bir şekilde kabul etti. Çocukların bakımı sağlanmıştı. Artık onlardan dolayı endişeye kapılmamıza gerek kalmamıştı.

Ayaklanmaya Kısa Bir Süre Kala

Temmuz günleri ikili iktidara son verdi. İktidar tümüyle karşıdevrimci burjuvazinin eline geçti. "Pravda" matbaası ve Petrograd'da tek tek parti komitelerinin yerleri tahrip edildi. Şehirde ev aramaları ve tutuklamalar yaşıyordu.

Sovyetlerin menşevik-sosyalist devrimci çoğunluğu, Petrograd işçi ve askerlerinin karşısında yer alıyor ve devrim davasına açıktan ihanet ediyordu. Devrimin barışçıl gelişim dönemi sona ermişti.

Lenin oluşan durumun detaylı bir analizini yaptı ve partiyi, silahlı ayaklanmaya hazırlanmaya çağırdı.

İlyiç'le ilişki, onun şimdi Zestorezk yakınlarındaki Rasliv İstasyonuna taşındığı sırada, olağanüstü gizlilik gerektiren bir işti. Yakov Mihayloviç'le benim birbirimizden gizli-saklımız yoktu ve onun İlyiç'le sürekli olarak ilişkide olduğunu biliyordum, ama o, ayrıntıları bana dahi aktarmıyordu.

Karşıdevrimin taarruzu, çalışma koşullarını ağırlaştırmıştı. Ama burjuvazi, partiyi parçalamayı, önderlikten yoksun bırakmayı ve tümüyle illegaliteye itmeyi başaramadı. Partinin başında Merkez Komitesinin çalışmalarını yeraltından yöneten Lenin vardı.

Viborg semtinde bulunan Merkez Komitesi sekreterliği ara vermeden çalışıyordu. Bu konuda L. R. Menşinskaya anılarında şöyle yazıyor:

“Sekreterlikte çalışmalar iki üç gün geçtikten sonra (temmuz olaylarından sonra –K.S.) normale döndü, Yakov Mihayloviç’in sıkı eli bütün çalışmanın yönünü, yerel örgütlerle bağların devam ettirilmesini, yeni bolşevik gazetenin materyallerle beslenmesini ve en önemlisi de 6. Parti Kongresi’nin hazırlığını belirliyordu.”

Temmuz günlerinden sonra gazete sorunu, en önemli bir sorun haline gelmişti. Çünkü “Pravda”nın tahrip edilmesinin ardından parti, merkezi yayın organından yoksun kalmıştı. Bu durum uzun süre böyle gidemezdi. Merkez Komitesi, gazetenin yeniden yayımlanması için gerekli tedbirleri aldı. Daha 23 Temmuz’da, “Pravda”nın yasaklanmasından iki buçuk hafta sonra askeri örgüt, Merkez Komitesinin yardımıyla geçici olarak “Pravda”nın yerini dolduran “Raboçi i Soldat” gazetesinin yayımlanması işini düzene koydu.

Yakov Mihayloviç, “Raboçi i Soldat”ın çıkarılması çalışmalarına heyecanla katıldı. Bu konuda “Voyenka” yöneticilerinden M. S. Kedrov şöyle yazıyor: “Parti Merkez Komitemiz, ilişki ağının ayakta tutulması ve gazete üzerinde parti kontrolünün sağlanması için, Y. M. Sverdlov’u görevlendirdi.”

Partimizin merkez yayın organı “Pravda” üç hafta daha geçtikten sonra, ağustosun ortasında, tam baskı ve “Proletari” adıyla yayımlandı. Yakov Mihayloviç, gazetenin yeniden inşasına büyük bir çaba harcadı. “Proletari”nin redaktörlerinden biri olan B. S. Şum-

yazki, anılarında şöyle yazıyor: "Y. M. Sverdlov, bana, merkez yayın organının çıkartılması işinin örgütlenmesini önerdi."

Şumyazki, Yakov Mihayloviç'in kendisinden bir çalışma planı talep ettiğini ve kendisinin, Y. M. Sverdlov'la başka görüşmelerde bulunmak ve ondan, "Proletari"nin ilk sayısı için direktif almak için her türlü çabayı hacadığını belirtiyor. Yakov Mihayloviç ona, Lenin'in ve diğer yönetici yoldaşların makalelerini, Merkez Komitesi'nin ve Petrograd Komitesinin çağrılarını yayımlanmak üzere verdi.

Yakov Mihayloviç, 1917 Temmuzunda VI. Parti Kongresinin hazırlanmasına büyük önem veriyordu.

Parti Kongresinin hazırlıkları daha temmuz olayları öncesinde başlamıştı. Merkez Komitesi temmuz ortasında yönetimine Yakov Mihayloviç'in atandığı, parti kongresinin toplanması için bir örgütlenme bürosu kurdu. Yakov Mihayloviç, Merkez Komitesi adına 1 Temmuzda II. Petrograd Parti Konferansında yaklaşan parti kongresine ilişkin konuştu.

Temmuz olaylarından sonra, kongre hazırlıkları belirgin bir şekilde zorlaştı. Örgütlenme komitesi, 6. Parti Kongresinin zamanında yapılabilmesi için, yorulmaz bir şekilde elinden gelen her şeyi yapıyordu. Yakov Mihayloviç, parti kongresinin çalışmaları için uygun bir yer aradı. O, delegelerin bilgilendirilmesi ve aynı zamanda kongrenin çalışma düzeni için gündemi belirliyor, delegelerin yerleştirilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgileniyor, bir dizi örgütlenme sorununa ilişkin karar alıyordu.

Parti Kongresi, yarı legal biçimde yapıldı. "Raboçi i Soldat" ve hatta yarı Menşevik "Novaya Zhisn" (Ye-

ni Yaşam) gazetelerinde parti kongresinin toplanmasına ilişkin çağrı yayımlandı. "Raboçi i Soldat", kongre çalışmalarına ilişkin ayrıntılı bir şekilde bilgi veriyordu. Tabii, kongrenin nerede yapıldığı ve kimin katıldığı yayımlanmadı.

Merkez Komitesi sekreterliği, Viborg semti bolşeviklerinin yardımıyla, 6. Parti Kongresi'nin ilk oturumlarının yapıldığı bir odayı Zampsoniyevskaya Kilisesindeki Hıristiyan Kardeşlik'ten birkaç günlüğüne kiraladı. Viborg işçileri, kongrenin güvenliğini sağladı. Sverdlov, açılış gününde örgütlenme bürosunun raporunu sundu ve şöyle söyledi: "Sadece Kızıl Viborg semtinin çabası sonucu, parti kongresi burada, Petrograd'da toplanabildi."

VI. Parti Kongresi'nin açılışı 26 Temmuzda yapıldı. Esas rapor sunucusu Lenin olacaktı. Ama ne yazık ki o, parti kongresinin çalışmalarına katılmadı. Risk çok büyüktü. Lenin orada bulunmuyordu. Tabii, delegeler onun nefesini, ruhsal yakınlığını hissediyordu. Delegeler, fırtınalı bir tezahüratla İlyiç'in Parti Kongresi onur başkanlığına seçilişini selamladı.

Birkaç kez oturumlara katılma imkanım oldu. Bunlar; parti kongresindeki merkezi sorunların, politik ortam üzerine raporun ve Merkez Komitesinin politik ve örgütsel raporlarının ele alındığı oturumlardı.

Parti kongresi, kararlarında şimdi iktidarın yalnızca silahlı bir ayaklanmayla proletaryanın ve yoksul köylülüğün eline geçebileceğine dikkat çekiyordu. Lenin'in silahlı ayaklanma hattı bolşevik partinin mücadele planı oldu.

Rusya'da sosyalist devrimin zafer kazanma imkanını yadsımaya çalışan Buharin ve Preobraşenski, parti kongresinde kesin bir yenilgi aldılar.

Parti Kongresi, Lenin'in geçici hükümetin mahkemesine çıkıp çıkmaması sorununu da ele aldı. Kongre, devrimin önderinin kapitalist cellatlara teslim edilmesini ilkesel olarak reddetti ve Lenin'in mahkemenin çağrılarına uygun davranmasını talep edenleri de kesin bir yenilgiye uğrattı. Ayrıca bir dizi başka sorun da ele alındı, görüşüldü.

Parti kongresinin çalışmaları en yüksek noktasına ulaştığında, burjuva gazeteler inanılmaz bir gürültü çıkardı. 29 Temmuzda geçici hükümet her türlü kongre ve konferansı yasaklayan kararı yayımladı. Her an parti kongresine bir saldırı beklenebilirdi.

Yakov Mihayloviç'in inisiyatifiyle parti kongresi, çalışmalarını bitirmeden, Merkez Komitesi seçiminin yapıldığı olağanüstü kapalı bir oturum yaptı. Bu oturuma ilişkin tutanak tutulmadı ve seçim sonuçları da açıklanmadı. Yakov Mihayloviç, seçim sonuçlarını şifreli bir şekilde not defterine kaydetti ve onu, ancak kongre bittikten sonra Merkez Komitesinin genel toplantısında okudu.

Parti kongresi, Merkez Komitesi seçimleri sırasında çalışmalara Viborg semtinde değil de başka bir yerde devam edilmesi kararını aldı. Sverdlov bu kararın pratik olarak hayata geçirilmesi için parti kongresi divanı ve Merkez Komitesi tarafından görevlendirildi. Yakov Mihayloviç hemen Narva semtine yöneldi ve semt parti örgütü yöneticileriyle parti kongresi oturumları için bir yer üzerine görüştü. Narva semti bolşevikleri, delegelerin yerleşimi ve ihtiyaçlarının

karşılanmasını üstlendi ve gerekli güvenlik tedbirlerini örgütlediler. Yakov Mihayloviç, hangi nöbetçinin nereye dikileceğini bizzat belirliyor ve güvenlik için belirlenen yoldaşlara kendisi talimat veriyordu. Parti kongresi, alınan önlemler sayesinde, çalışmalarını başarılı bir şekilde sona erdirebildi.

Aralarında Lenin, Bubnov, Cerjinski, Muranov, Nogin, Sverdlov, Sergejev (Artyom), Urizki ve Şaumian'ın bulunduğu 21 yoldaş Merkez Komitesine seçildi. Ayrıca aralarında Stassova ve Dşaparidse'nin bulunduğu on Merkez Komitesi yedek üyesi seçildi. Ekim Devrimi'nden kısa bir süre önce ve onun zafereinden sonra alçakça bir rol oynayan Kamanev ve Zinovyev de keza Merkez Komitesine seçildi.

4 ve 5 Ağustos 1917'de Merkez Komitesi ilk genel toplantısı yapıldı. Toplantı, bütün güncel işleri yürütmek amacıyla Merkez Komitesi üyeleri arasında dar bir çevreyi seçti. Bu çevreye dahil olanlar: Bubnov, Cerjinski, Yoffe, Milyutin, Muranov, Şaumian, Stalin, Stassova, Sverdlov ve Urizki'ydi (Lenin, o zaman Petrograd'da değildi ve bundan dolayı da Merkez Komitesi daraltılmış toplantısına katılmadı).

Daraltılmış Merkez Komitesi'nin ilk oturumunda, 6 Ağustosta, Merkez Komitesinin beş üyesinden oluşan bir sekreteryaya ya da Merkez Komitesi Örgüt Bürosu seçildi. (Tanımlamalar o zaman değışikti.) Faaliyetin bütün örgütsel kısmından bu büro sorumluydu. Bu sekreteryaya Cerjinski, Yoffe, Sverdlov, Muranov ve Stassova seçildi.

Temmuz günlerinde devrimi boğabileceğini zanneden burjuvazi, çok kötü yanılmıştı. Ülkede durum günbegün sertleşiyordu. Düzen bozukluğu yaygınla-

şıyor, ekmek yeterli gelmiyordu ve cepheadeki haziran taarruzu tam bir yenilgiyle sonuçlanmıştı. Bütün bunlar, halkın hızlı bir şekilde durumun bilincine varmasına yol açıyor ve bolşeviklerin etkisini arttırıyordu.

General Kornilov Rus ve yabancı kapitalistlerin bir işaretiyle ülkede askeri bir diktatörlük kurmak için Ağustos sonunda karşıdevrimci bir darbe girişiminde bulundu. Ama Kornilov'un eylemi burjuvaziye kötü bir hizmette bulundu.

Bolşeviklerin Merkez Komitesi, Petrograd Komitesiyle askeri örgütle, işletme komiteleri merkezi konseyiyle ve Sovyetlerin bolşevik fraksiyonuyla beraber Petrograd işçilerini ve devrimci askerleri Kornilov'a karşı enerjik bir şekilde direnmeye çağırdı. Menşevikler ve sosyalist devrimciler telaşa kapıldı. Kornilov darbesi tehlikesinden dolayı korktular ve geriye çekildiler.

Devrimin savunulması için Petrograd işçi ve askerleri, Baltıkların bahriyelileri ve ülkedeki bütün emekçiler ayağa kalktı.

Petrograd'da işçiler açıktan silahlanmaya ve kızıl muhafız bölükleri kurmaya başladı. Bolşeviklerin etkisi altında bulunan askeri birlik bölümleri, savaşa hazır hale getirildi.

Askeri örgüt, 28 Ağustos'ta Petrograd ve çevresinde, Viborg'da, Kronştadt'da bulunan askeri birliklerin temsilcileriyle danışma toplantısı yaptı. Toplantı Sverdlov ve Cerjinski tarafından yönetildi.

Petrograd'a doğru yaklaşan Kornilovcu birliklerin karşısına işçi bölükleri, devrimci taburlar, alaylar ve bahriyeliler çıktı. Onlarca, hatta yüzlerce bolşevik ajitatör, -işçi ve asker- devrimci birliklerin başında

yürüyor, Kornilovcu alayların ve süvari bölüklerinin içine giriyor, askerlerin gözünü açıyor ve karşıdevrimin ihanetini açığa çıkarıyordu. Birlikler panikleme-ye, yalpalamaya başladı ve durdu. Kornilov'un mace-racı darbesi çöküntüye uğradı. Bolşeviklerin etkisi karşılaştırılamayacak kadar arttı.

31 Ağustosta bolşevikler tarafından sunulan, ikti-darın Sovyetlere geçmesi sorununu içeren bildirge Petrograd sovyeti tarafından kabul edildi. Menşevik-sosyalist devrimci sovyet başkanlığı istifa etmek zorunda kaldı ve başkanlıkta çoğunluk kısa sürede bolşeviklerin eline geçti. Bolşevikler kısa süre sonra Moskova Sovyetlerinin önderliğini de ele geçirdi. Pet-rograd ve Moskova'da ve ardından ülkenin diğer şehirlerinde sovyetler bolşevikleşti. "Bütün iktidar sovyetlere" sloganı yeniden gündeme girdi. Şimdi iktidarı alması gereken Menşevik-Sosyalist Devrimci uzlaşıcı sovyetler değildi, aksine bolşeviklerin çoğun-luğu oluşturduğu gerçek devrimci iktidar organlarıydı.

Petrograd Sovyetleri yönetiminin bolşeviklerin eli-ne geçmesinden hemen sonra Sverdlov ve sovyetlere dahil olan Merkez Komitesi üyeleri, Smolny'de 18 numaralı odaya yerleşti. Sovyetlerin bolşevik grubu-nun yeri şimdi burasıydı.

Yüzlerce ve yüzlerce insan –işçiler, askerler ve köylüler– her gün Smolny'ye geliyordu. Onlar, Mer-kezi Yürütme Komitesine, Petrograd Sovyetine ve Smolny'ye yerleşmiş olan diğer örgütlere gidiyordu. Hemen hemen herkes sovyet bolşevik grubunu ziya-ret ediyordu, birçoğunun bolşeviklerin Merkez Komite-sine yöneltecek soruları vardı.

Smolny'de ziyaretçilerle yapılan konuşma ve danışmalar, çok zaman alıyordu. Çalışmalar öyle bir boyut aldı ki, Yakov Mihayloviç S.S. Pestkovski'yi bu iş için görevlendirdi. Smolny'de bir nevi Merkez Komitesi sekreterliği şubesi oluştu, burası Merkez Komitesi Smolny Bölümü adını aldı. Bu bölümde iki yoldaş çalışıyordu; Sverdlov ve Pestkovski.

Yakov Mihayloviç şimdi sekreterlikte daha az duruyordu. Gününün büyük bir bölümünü Smolny'de geçiriyordu. Bu dönemde Merkez Komitesi sekreterliği Furşadtskaya 19'da, "Priboi"nin odalarında bulunuyordu. Kornilov darbesinden kısa bir süre sonra, yayınevinden, Merkez Komitesi sekreterliğiyle birlikte oraya taşınmıştık.

Daha haziranda "Priboi"de işe başladıktan kısa bir süre sonra parti yayınları için gizli bir yedek depo oluşturmayı kararlaştırdık. Her an Nikolayevskaya'daki yerimize bir saldırı olacağından endişe duyduğumuzdan, bu acele bir şekilde gerekiyordu. Yayınevimiz, her türlü koyu gerici güruhun gözüne batıyordu. Merkez Komitesi sekreterliğindeki yoldaşlar da Kolomenskaya'ya taşınma düşüncesindeydi. İşlerden dolayı sıkı bir bağlantı içinde olduğumuzdan, beraberce yer aramaya karar verdik.

Ya Yakov Mihayloviç ya da Ludmil Rudolfovna Menşinskaya, Furşadtskaya 19'da (bir rahibe manastırına ait) altı yedi odalı geniş bir evin boş olduğunu öğrenip bize bildirmişti ama bunu hangisinin yaptığını, bugün artık hatırlamıyorum. Evi kendi adıma tutmam gerektiği kararına vardık. Temmuz günleri arifesinde Sibiryadan gelmiştim, bolşeviklerin Petrograd'daki eylemlerine katılmamıştım ve Kerenski'nin

emniyet teşkilatı beni henüz dikkate almıyordu. Belgelerim kızlık soyadıma çıkarılmış ve sağlamdı. Herhangi bir şüphe çekmem zordu.

Dünyanın en masum suratıyla rahibelere gittim ve onlardan, bana, evi göstermeleri ricasında bulundum. Karşılarına öyle sade çıkmıştım. Rahibelerin derhal sempatisini kazanacak kadar takdire değer bir görünümüm vardı. Ev, hoşuma gitti. Her şeyden önce iki kapısı olduğu dikkatimi çekmişti: Bir ana giriş kapısı ve bir de arka kapı. Üzerinde sağlam, buzlu camlı ve büyük, saydam haç işaretlerinin bulunduğu bir kapı, ana giriş kapısına götürüyordu. Daha sonra orada depomuzu düzenlediğimizde, yoldaşlardan birisi şakayla "Priboi"nin "tanrının haçı"nın altına yerleştiğini söyledi. Arka kapı, arka avluya çıkmıyordu; aksine, evle direkt bağlantılı olan kiliseye götürüyordu. Ani bir baskın durumunda her türlü materyal ve doküman kilisede saklanabilirdi.

Rahibelerle nezaketen kira üzerine biraz pazarlık yaptıktan sonra, fiyatı kabul ettiğimi açıkladım. Böylece sorun, iki tarafı da memnun edecek şekilde düzenlenmiş oldu. Zaman kaybetmeden en değerli yayınları, "benim apartmanıma" götürdük ve burada "Priboi" için yedek bir depo örgütledik. Üç dört oda depo olarak kullanıldı, diğerlerine de Merkez Komitesi sekreterliği yerleşti. Sekreterliğe sadece depodan geçerek ulaşılabilirdi. Biz kapıyı sadece belirlenmiş olan kapı çalma parolasına göre açıyorduk. Ziyaretçileri hemen değil, kapıdan zinciri almadan, aralıktan tamamen süzdükten sonra içeriye alıyorduk.

Parti yayınevi deposu ve bolşeviklerin Merkez Komitesi sekreterliği, kutsal kiliseye ait olan evde

konforlu bir şekilde yerleştirilmişti. Yakov Mihayloviç, rahibelerin, tanrı tarafından korunan evlerinin, kime ve hangi amaca hizmet ettiğini öğrendiklerinde yüz hatlarını görmek için neler vermeyeceği şakasını sıkça yapardı.

Eylül sonunda, depomuzun yanında yine Furşadtskaya üzerinde, 27 numaralı binada özel bir ev içinde iki oda kiralamayı başardım. Yakov Mihayloviç ve ben oraya taşındık.

Genel olarak evde gece buluşuyorduk. Ben her zaman eve geç geliyordum, ama Yakov Mihayloviç daha da geç geliyordu. Gece on ikiden birden önce çok ender gelirdi. Sabah erkenden de evi tekrar terk ederdik.

Sverdlov eve biraz erken geldiğinde ve yatmadan önce iki üç saat yalnızca bize ait olduğunda, ortalığı neşe kaplardı; evde sıcak, dostça bir atmosfer hakim olurdu.

Yakov Mihayloviç, daha eşiği geçmeden, "Bazı dostları arayalım mı" diye sorardı ve cevabını önceden bildiğinden hemen ahizeye sarılırdı. Bayan yol-
daş Stassova'yla ve Furşadtskaya yakınlarında otu-
ran bazı başka arkadaşlarla konuşurdu. Kısa süre
sonra insanlar gelmeye başladılar. Yelena Dmitriyevna
ve Volodarski arzı endam ederdi. Yaklaşık beş altı
kavga arkadaşı beraber gelirdi. Hemen neşeli ve canlı
bir sohbet başlardı. Odamız şakalar ve kahkahalarla
dolardı.

Berberce semaveri kurar ve çay içmeye başlardık. Gerçi çay şekersizdi ve genellikle misafirlerimize yanında bir parça ekmek sunamazdık, ama bunun bizim için ne anlamı vardı ki! Nasılsa kaynamış su her

zaman bolca bulunurdu ve Yakov Mihayloviç gibi coşkulu bir şekilde bir bardağı diğeri ardına içen birileri de her zaman bulunurdu...

Yelena Dmitriyevna sayısız neşeli hikaye biliyordu ve iyi bir anlatımcıydı.

İnsanların neşeliliği, gülüşler ve şakalaşmalar, o günlerde (1917 Eylül ve Ekiminde) hepimizin içinde bulunduğu insanüstü gerginliği iyi bir şekilde dengeleyordu.

Gerginlik günden güne artıyordu. Sovyetlerin bolşeviklerin eline geçmesinden sonra, politik iktidarın ele geçirilmesi sorunu gündeme oturmuştu. Ayaklanmanın saati yaklaşıyordu.

Vladimir İlyiç ağustos başında Rasliv'i terk etti ve Finlandiya'ya gitti. Ağustos sonunda Helsingfors'a, Eylül ortasında da Viborg'a geçti. Olayların merkezine yakın olmak için çaba harcıyordu.

Merkez Komitesi 15 Eylülde, ancak Maria İlyiniçna'nın aracılığıyla ulaştırılan Lenin'in mektuplarını görüşmek üzere toplandı. Lenin bu mektuplarda, silahlı ayaklanmanın pratik ön hazırlıklarına başlanmasını kararlı bir şekilde talep ediyordu.

Lenin'in mektuplarının içeriğini daha aynı akşam Yakov Mihayloviç'ten öğrendim. Merkez Komitesi oturumunda mektupların görüşülmesinin nasıl bir gidişat aldığını da bana anlattı.

Sverdlov ve başka bazı yoldaşlar, Lenin'in görüşünü tümüyle paylaşıyor ve İlyiç'in mektuplarını harekete geçmek için bir direktif olarak değerlendiriyordu. Onların en önemli parti örgütlerine gönderilmesi önerildi. Ama Merkez Komitesi içerisinde, farklı bir yaklaşımı savunanlar da vardı. Herkesten önce de

Kamanev. O, Lenin'in pratik önerilerinin reddedilmesini ve Lenin tarafından önerilen önlemlerin uygulanmamasını talep ediyordu.

Merkez Komitesi Kamanev'in düşüncesini reddetti; ama Lenin'in mektuplarının gönderilmesinin geçici olarak ertelenmesini ve bu sorun üzerine kesin kararın gelecek oturuma ertelenmesini kararlaştırdı. Altıya karşı dört ve altı çekimser oyla Lenin'in mektuplarından birer nüshanın saklanmasına ve kopyalarının imha edilmesine karar verildi.

Ama Lenin'in mektupları sadece Merkez Komitesi'ne değil, aksine Petesburg ve Moskova parti komitelerine de yönelikti. Birkaç gün sonra parti üyeleri ve ilerici işçiler, mektupların anlamlı içeriğini öğrendi. İlyiç'in yaklaşımlarının partiden saklanması yetkisini kendilerinde görmeyenlere Y. M. Sverdlov da dahildi.

Yakov Mihayloviç, Merkez Komitesi oturumundan birkaç gün sonra, Putilov işletmesi temsilcilerini çağırdı ve onlara, Lenin'in yaklaşımını anlattı. Dahası yalnızca anlatmakla kalmadı, Lenin'in direktiflerini Putilov işletmesi bolşeviklerinin önüne pratik görev olarak koydu.

Yakov Mihayloviç Putilov işçileriyle konuşmasına, işletmede askeri eğitim durumunun nasıl olduğunu tespit etmekle başladı. Kesin veriler talep ediyordu: Kaç silah var, mücadele gruplarının başında ne tür insanlar duruyor, gerçekten de top atmaktan anlayan topçular var mı? Putilov işçileri ayaklanmanın pratik ön hazırlıklarını gerektiği oranda ciddiye almamıştı. Bu konu üzerine, "Putilov İşletmesi Tarihi"nde şunlar yazılıdır:

“Siz kötü hazırlandınız yoldaşlar”, diyordu Sverdlov kafasını sallayarak, “Sadece ajitasyonun ve konuşmanın zamanı çoktan geçti. Gerekli olan, harekettir. Gerekli olan, ayaklanmanın ön hazırlığının itinalı bir şekilde yapılmasıdır. Ama sizin bu sorunla ilgilenmediğiniz görünüyor. Putilov İşletmesinin iki nedenden dolayı geri kalmaya hakkı yok. O büyük bir işletmedir ve buna ek olarak da top üretmektedir. Bu unutulmamalıdır.”

Yakov Mihayloviç, Putilov işçilerine insanın kendi gücünü ve düşmanın gücünü tanıması gerektiğini anlatıyordu. Güçlerin dağılımının nerede nasıl yapıldığı bilinmelidir, var olan bütün savaş yeteneklerini kullanmayı bilmek gerekir, kızıl muhafızların güçlendirilerek her türlü savaş emrini hızlı bir şekilde yerine getirebilecek hareketli kitlesel muhafız kıtalarına dönüştürülmesi gerekir. Askerlerle ilişkilerin sağlamlaştırılması ve onların bizim için kazanılması gerekir.

19 Eylülde, bölgenin aktivistler toplantısında, Putilov işçilerinin temsilcileri, Lenin’in mektuplarının içeriğini ve Sverdlov’la konuşmalarını aktardı.

Lenin’in talimatları eşliğinde Merkez Komitesi silahlı ayaklanma için ön hazırlık çalışmalarını daha geniş bir çerçeveye yayıyordu. Petrograd’da, Baltık filosu tayfaları arasında, bütün ülkede güçler harekete geçirildi. Merkez Komitesi, temsilcilerini en büyük proleter merkezlere, ordu ve donanma gönderdi. Yakov Mihayloviç, giden yoldaşların çoğuna bizzat talimat veriyor ve İlyiç’in talimatlarını anlatıyordu.

Yakov Mihayloviç, sürekli olarak miting ve toplantılarda Petrograd işçi ve askerleriyle zaman geçirdiğinden, zorlanmadan onlarca işçi, asker ve tayfayla

konuştuğundan, Petrograd proleter kitesinin ruh halini tanıyordu. Yakov Mihayloviç, her gün, bölge örgütlerinden parti işçilerini, Sovyetlerin bolşevik grubunun temsilcilerini, sıradan işçileri, asker ve köylüleri karşılıyor ve bundan dolayı da bölge örgütlerinin ve tüm ülkenin içinde bulunduğu ruh halini tanıyordu. Ve Sibirya'dan, Ural ve Ukrayna'dan ne çok yoldaş ve arkadaş gelmişti! Ekim Devrimi'nden önce Kossarev, Goloşçokin, Miyasnikov, Artyom ve diğerleri sıkça Petrograd'daydı. Hepsi kitle hareketinin devasa yükselişinden, bolşeviklerin etkisinin muazzam bir şekilde artışından bahsediyordu. Yakov Mihayloviç, yoldaşların raporlarını dinlerken, İlyiç'in ne kadar haklı olduğunu daha da bilince çıkarıyordu.

Yakov Mihayloviç ayaklanmanın zaferine inanıyordu. O, İlyiç'in bin kez haklı olduğuna inanıyordu. Bu inanç çürütülemez ve sarsılmazdı. Bu inanç durumun kavranmasına, parti aktivistleriyle ve geniş emekçi kitlelerle kopmaz organik bağlara ve Rus proletaryasının devrimci coşkusu ve gücüne olan sınırsız güvene dayanıyordu. Lenin'in Sverdlov'u değerlendirirken kimsenin partimizi, "Y. M. Sverdlov gibi, mükemmel bir şekilde şahsında barındırıp temsil etmediğini, Sverdlov'un dışında hiç kimsenin devrimimizin ve onun zaferinin seyri boyunca proleter devrimin en önemli özelliklerini böyle eksiksiz izah edemediğini" belirtmesi boşuna değildi.

Sverdlov'u sorularla hiç sıkıştırmıyordum. Bizde de gizliliğin kutsal kurallarına, başta da; sana anlatılmıyorsa, o zaman sorma, kuralına özen gösteriliyordu. Bilinmemesi gereken bir şeyi öğrenmek ortak davaya sadece zarar verebilir. Ama Ekim'in öngünü-

nde bu kuralı birkaç kez ihlal ettim ve Yakov Mihayloviç'e sordum: Ne zaman vurmaya başlıyoruz?

Anın olgunlaştığı sonucuna kendim vardım. Merkez Komitesinin talimatından ve "Priboi" işlerinden dolayı sıkça Petrograd fabrika ve işletmelerinde, partinin işletme ve semt komitelerinde bulunduğumdan dolayı, Petrograd parti örgütünün, Petrograd işçi ve askerlerinin ruh halini biliyordum. "Priboi"ye yerel örgütlerden düzinelerce yoldaş geliyordu. Çünkü Merkez Komitesi'ne gelen herkes yayın talep ediyordu. Ve yayınlar nereden alınabilirdi? "Priboi"den. Fabrikaların ve işletmelerin, alay ve tümenlerin, parti örgütlerinin şehirlerden ve eyaletlerden temsilcileri her gün bizimle konuşuyorlardı. Ve her birisinin yanında bir kağıt bulunuyordu: Biz yayın istiyoruz. Nakit karşılığı, krediyle ya da Merkez Komitesinin hesabına ("Merkez Komitesinin hesabına" demek, "Priboi'nin hesabına" demektir; yayınevi Merkez Komitesi'nin kasasına sık sık aktarma yapıyordu çünkü).

Sonsuz konuşma ve sohbetler yapılıyordu. Ve zaman yaklaştıkça herkes sadece bir şey üzerinde; geçici hükümetin yıkılması, iktidarın ele geçirilmesi üzerine konuşuyordu. Bir gün Yakov Mihayloviç'i Smolny'den eve geldiğinde bu konuda sıkıştırdım. Ama o benim gayretkeşliğimden dolayı gülüyordu. "Hele bekle, her şeyin bir zamanı var." Sonra ciddileşti ve şöyle dedi:

"İlyiç olmadığı sürece, başlamaktan söz edilemez. Eğer İlyiç geri dönerse, sonra... sonra göreceğiz!"

Yakov Mihayloviç ve İlyiç arasındaki ilişki, eylül sonundan itibaren özellikle canlılık kazandı. Hemen

her gün Yakov Mihayloviç'ten İlyiç üzerine yeni bir şeyler öğreniyordum: Henüz yayımlanmamış mektup ve makaleleri üzerine, şu ya da bu olay ve gerçekler üzerine değerlendirmesi. Yakov Mihayloviç, İlyiç'ten dün açıklamadığını bugün ve bugün açıklamadığını ertesi gün aktarıyordu.

Geçici hükümetin istihbarat servisinin Sverdlov hakkında tuttuğu dosyaları yıllar sona gözden geçirdiğimde, Sverdlov'un bu sürede iki kez Finlandiya'ya gittiği notuna rastladım. Yakov Mihayloviç bundan bana hiç söz etmemişti. Bunun doğru olduğuna inanmıyorum. Ama belki de doğrudur. O günlerde yaşanan; bugüne kadar aydınlanmayan ve belki de hiçbir zaman aydınlığa kavuşturulamayacak olan birçok gerçek vardır şüphesiz.

Yakov Mihayloviç, eylül sonlarında bir akşam olağanüstü coşkulu bir ruh haliyle eve geldi. Olağandışı bir şeyin gerçekleşmiş olduğunu hemen anladım.

"Kendini sıkı tut" diyordu, Yakov Mihayloviç, "Önümüzdeki günlerde İlyiç, Petrograd'a geri dönüyor. Bizde kalma ihtimali var."

Yakov Mihayloviç o akşam bundan başka bir şey söylemedi. Bana İlyiç'in gelmesi durumuna ilişkin daha kesin talimatlar verdi. Ayrıca, bundan hiç kimsenin haberinin olmaması gerektiğinin altını çizdi. Ama ben bunu zaten biliyordum.

Evimizin gerçekten de uygun bir konumu vardı. Merkez Komitesi sekreterliği hemen yan binada bulunuyordu ve Smolny'ye bir adımda varılırdı. Evin sahibi, tek başına yaşayan, bütün gün büyük bir ara salonda telefonun yanında koltukta oturan kötürüm ve yaşlı bir adamdı.

Her iki odamızın kapıları doğrudan küçük bir koridora ve evin kapısına açılıyordu. Evde hiç kimse tarafından görünmeden bize ulaşabilirdi. Tabii bir dezavantajı vardı, hem de büyük; mutfak, banyo ve tuvalet evin öbür ucunda bulunuyordu ve oraya giderken ev sahibine görünmemek mümkün değildi.

Bu akşamdan itibaren anahtarımı, sadece benim ve Yakov Mihayloviç'in bildiği, kararlaştırdığımız yere bırakıyordum. O beni, İlyiç'in her an gelebileceği, kesin bir zamanın belli olmadığı konusunda uyardı.

Ertesi gün hemen yayınevine gitmedim; İlyiç'i yerleştirmek istediğimiz odada her şeyi yıkadım, temizledim ve paspasladım. Bir süre boşuna İlyiç'i beledikten sonra öğleye doğru evi terk ettim. Akşam eve biraz erken geldim. Yine kimse yoktu.

Bir gün geçti ve bir gün daha... Yakov Mihayloviç, İlyiç'in gelişi üzerine artık konuşmuyordu ve ben de susuyordum, ama sabırsızlığım büyüktü.

Ekim başında bir gece Yakov Mihayloviç Smolny'den eve döndü ve:

"Şimdi her şey yolunda, İlyiç Petrograd'da" dedi.

Ama yine de bana ayrıntılardan bahsedemedi. Bundan dolayı da, onun İlyiç'i neden bize beklediği, bugünlerde nasıl ve kimler üzerinden İlyiç'le ilişkide olduğu ve İlyiç'in neden bize gelmediğini bilmiyorum. Belki de onun için birkaç ev hazırlandı ve o, en uygun olanı seçti. Sürekli evde telefonun yanında oturan felçli yaşlı adamın komşuluğu oldukça tehlikeli görüldüğü için, bizim ev tercih edilmemişti.

Lenin'in Petrograd'a gelişi, Merkez Komitesinin bütün çalışmaları üzerinde hemen etkide bulunmuş-

tu. Yakov Mihayloviç Şimdi İlyiç'le düzenli bir Şekilde buluŐuyordu.

10 Ekim 1917'de bolşeviklerin Merkez Komitesi, tanınmış menşevik ve Merkez Yürütme Komitesi yesi Suhanov'un Karpovka-Kai caddesi numara 32'deki evinde bir araya geldi. Evi bolşevik Merkez Komitesi sekreteryasına büyük yardımları bulunan Suhanov'un karısı Bayan Galina Konstantinovna kullanıma sundu. O, uygun bir bahaneyle Suhanov'u pohpohladı ve evden dışarı çıkardı, böylece onun toplanıdan haberi olmadı.

Bu VI. Parti Kongresinde seçilen Merkez Komitesinin, Lenin'in katıldığı ilk oturumuydu. Yakov Mihayloviç oturumun açılışını yapıyordu. Başkanlığı da o yapıyordu. Kısa bir raporda Romanya ve kuzey cephesi, aynı zamanda Minsk'in içinde bulunduğu durumu ele aldı. Yakov Mihayloviç Minsk'te yeni bir Kornilovculuk kıŐkırtıldıĐına ve karşıdevrimin g biriktirdiğine dikkat çekti. Cephedeki durumun "bolşeviklerden yana" olduğunu ve askerlerin Kerenski'ye karşı bolşeviklerle birlikte hareket edeceğini belirtti.

Merkez Komitesi Sverdlov'un bilgilendirme raporunu dinledikten sonra, en önemli ana soruna; Şu an var olan durumun değerlendirilmesine geçti. Raporu sunan Lenin'di. Vladimir İlyiç sarsılmaz bir güçle silahlı ayaklanmanın kaçınılmazlığı ve gerekliliğini ortaya koyuyordu.

Lenin'in raporu üzerinde ateşli tartışmalar yaşandı. Kamanev ve Zinoyev, Lenin'e ve ayaklanmaya karşı çıktılar ve kurucu meclisin toplanmasına kadar hiçbir Şeyin yapılmamasını talep ettiler. Tabii onlar

tek bir Merkez Komitesi üyesini dahi kendi taraflarına kazanamadı. Merkez Komitesi bu teslimiyetçilere acımasız bir ders verdi ve ona karşı iki oyla Lenin'in silahlı ayaklanmaya ilişkin bildirgesini kabul etti.

Merkez Komitesi 16 Ekimde yeniden bir araya geldi, bu kez Petrograd Komitesi yürütme komisyonu, Petrograd Sovyeti bolşevik grubu, bolşevik askeri örgütü, sendika ve işletme komiteleri temsilcileriyle toplandı. Toplantı sıkı gizlilik koşullarında, illegalitenin bütün kurallarına uygun olarak yapıldı. Buluşma yeri olarak M. I. Kalinin'in başkanı olduğu Lesnoi semtinde, Duma yakınlarında bir yer belirlendi. Toplantının nerede yapılacağını, toplantıyı doğrudan örgütleyenlerin dışında, son dakikaya kadar hiçbir katılımcı bilmiyordu. Toplantıya katılanlar, önceden belirlenen yerlerde, Merkez Komitesi tarafından seçilen en güvenilir yoldaşlar tarafından parolayla karşılandı ve tek tek Duma binasına götürüldü.

Toplantıya katılanlar açık bir kapıyla birbirine bağlı bulunan iki bitişik odaya dağılıyordu. Az sayıda sandalye vardı ve orada bulunanların çoğunluğu doğrudan yere oturuyordu. Oda, koyu bir şemsiye tarafından karartılmış, tavandan sarkan tek bir lambayla aydınlanıyordu; odanın köşeleri yarı karanlığa bürünmüştü. Başkanlığı Yakov Mihayloviç yapıyordu.

Toplantıya katılanların birçoğu, İlyiç'i Petrograd'a dönüşünden sonra ilk kez görüyordu ve birçoğu için toplantıya katılmak bir sürprizdi. Toplantı, Lenin'in bir raporuyla açıldı. O, toplantıya katılanlara Merkez Komitesinin 10 Ekimde aldığı silahlı ayaklanma kararını tanıtıyor ve sürekli olarak silahlı ayaklanmanın gerekliliği ve zorunluluğunun altını çiziyordu.

Ondan sonra Y. M. Sverdlov yerel örgütlerin içinde bulunduğu durum üzerine rapor sundu. Yakov Mihayloviç, partinin bugün en azından dört yüz bin üyeyi birleştirdiğini, onun sovyetlerdeki, ordu ve donanma içerisindeki etkisinin muazzam olduğunu ve ayaklanmanın başarısından tereddüt ettirecek hiçbir neden olmadığını söylüyordu.

Sverdlov'dan sonra Petrograd şehir bölge örgütleri, Petrograd metal işçileri birliği sendikalar konseyi, demiryolları, posta ve telgraf işçileri işletme komiteleri temsilcileri konuştu.

Toplantıda bütün raporlar dinlendikten sonra, esas soruna geçildi: Şimdiki durum ve silahlı ayaklanma. İlk söz alanlardan biri Lenin oldu. O, toplantıya katılanlardan Merkez Komitesinin silahlı ayaklanma kararına ilişkin kesin bir tutum almalarını talep etti. Yine Zinovyev ve Kamanev konuştular, sözü uzatarak partinin güçlerinin yetmeyeceğini, ayaklanmanın bolşeviklerin yenilgisi ve ezilmesiyle sonuçlanacağını ispatlamaya çalıştılar.

Zinovyev ve Kamanev'in ümitsiz varsayımları bazı katılımcıların kafasını karıştırdı. Şotman ve Fenigştayn gibi bir iki katılımcı yalpalamaya başladı. Onlardan sonra söz alan Kalinin, Sverdlov, Cerjinski ve diğerleri teslimiyetçilerin maskesini düşürdü.

Silahlı ayaklanma sorunu heyecanlı ve fırtınalı şekilde tartışıldı. Vladimir İlyiç üç kez tartışmaya müdahale etti. Gerçek bolşevikler kararlı ve birleşik bir şekilde önderlerinin arkasında duruyordu. Ayaklanmaya karşı olanlar, tam yenilgiye uğradı. Lenin'in bildirgesi ezici bir çoğunlukla kabul edildi. İki karşı oy verildi (Kamanev ve Zinovyev), dört kişi çekimser kaldı.

Toplantının bitiminden sonra geride yalnız Merkez Komitesi üyeleri kaldı. Burada ayaklanmaya önderlik etmek için Bubnov, Cerjinski, Sverdlov, Stalin ve Urizki'nin dahil olduğu Devrimci Askeri Merkez seçildi. Devrimci Askeri Merkezin, o günlerde kurulan Devrimci Askeri Komiteye (DAK) bağlanması ve onun bütün çalışmalarını yönlendirmesi gerekiyordu.

Devrimci Askeri Komite, Merkez Komitesinin 10 Eylülde, ayaklanma sorununu kararlaştırıldığı toplantıdan kısa bir süre sonra, karşıdevrimin Petrograd'a saldırı eylemlerine karşı savunmayı teminat altına almak iddiasıyla kuruldu. 'Savunma' gerekçesi, Petrograd'da güçleri açık bir şekilde harekete geçirebilmek ve gerekli yetkiye sahip yasal bir organ kurabilmek için bir kılıftı.

Devrimci Askeri Komite çalışmalarında, "Voyenka"ya ve Petrograd'ın semtlerdeki parti örgütlerine, fabrikalarına ve işletmelerine dayanıyordu. Kızıl Muhafızlar onun emir gücüne bağlıydı. Petrograd Sovyetlerinin bütün mekanizması gerekli olduğu anda, ayaklanma döneminde, devrimci iktidar örgütü olan Devrimci Askeri Komitenin elinde bulunuyordu. Devrimci Askeri Komitenin başkanlığına ayaklanmanın öngününde N. İ. Podvoiski atandı.

Devrimci Askeri Komitenin bütün çalışmaları, 16 Ekimde Merkez Komitesi tarafından kurulan partinin Devrimci Askeri Merkezi tarafından yönlendiriliyor ve koordine ediliyordu. Devrimci Askeri Merkezi ve bütün Devrimci Askeri Komiteyi V. İ. Lenin yönetiyordu.

Ekim sonunda, Petrograd'da II. Sovyet Kongresinin toplanması gerekiyordu. Troçki, ayaklanmanın başlan-

gıcının kongreye kadar ertelenmesini talep ediyordu. Oysa, Lenin'in söylediği gibi, bu ya "tam bir aptallık" ya da "tam bir ihanet" olurdu. Ayaklanmanın, kongreyi beklemeden, karşıdevrim yeterli güç biriktirmeden başlaması gerekiyordu. Moskova'nın ve Rusya'nın diğer büyük şehirlerinin Petrograd'la beraber aynı zamanda harekete geçmeleri gerekiyordu.

Merkez Komitesinin ayaklanmaya ilişkin kararından iki gün sonra Kamanev ve Zinovyev partiye ihanetçi bir darbe indirdi. Kamanev Merkez Komitesi toplantısında yenilgiye uğradıktan sonra, yarı-menşevik "Novaya Zhisn" gazetesinde kendisi ve Zinovyev'in adına, burjuvaziye bolşeviklerin planını ihbar eden bir açıklama yayımladı.

Kamanev ve Zinovyev'in ihaneti Lenin'i sınırsız bir şekilde öfkелendirdi. Lenin, 18 ve 19 Ekimde Merkez Komitesine yazdığı mektuplarda Kamanev ve Zinovyev'in ihanetinin büyüklüğünü ve etkilerini gözler önüne seriyor ve onların partiden hemen atılmalarını talep ediyordu.

20 Ekimde, Lenin'in mektuplarının değerlendirildiği bir Merkez Komitesi toplantısı yapıldı. Lenin toplantıya bizzat katılmadı, bundan dolayı onun mektupları Yakov Mihayloviç tarafından okundu.

İlk olarak Cerjinski söz aldı. Feliks Edmundoviç, Kamanev'in derhal politik çalışmalarından uzaklaştırılmasını talep ediyordu. Cerjinski'den sonra söz alan Stalin ise şimdilik bir karar verilmemesini ve sorunun Merkez Komitesi Genel Toplantısına kadar ertelenmesini önerdi. Milyutin sadece bu görüşlere katılmakla kalmıyor, bunun ötesinde sorunun "hiç de özel bir şey olmadığı" nı ispatlamaya çalışıyordu.

Bunun üzerine Sverdlov söz alır:

“Sorunun derhal karara bağlanması gerekiyor. Toplantı, bunun için, yeterli bir otoriteye sahiptir ve Lenin’in açıklamalarına da bir cevap verilmesi gerekiyor... Bir Merkez Komitesi üyesini partiden atmaya Merkez Komitesinin yetkisi yok, ama Kamanev’in Merkez Komitesinden derhal ihraç edilmesi gerekiyor” diyordu Yakov Mihayloviç.

Merkez Komitesi, Kamanev’in Merkez Komitesinden ihraç edilmesi ve Kamanevle Zinovyev’in Merkez Komitesinin kararlarına ve onun tarafından belirlenen çizgiye her türlü karşı çıkışını yasaklama kararı aldı.

Bütün bunları, aynı gün Yakov Mihayloviç’ten öğrendim. Bana Merkez Komitesi toplantısı üzerine bilgi verirken, cebinden bazı kağıtlar çıkardı ve bana verdi. Sanki bugünmüş gibi, önümde bu basit kareli kağıttan sayfaları görüyorum. Onlar bir öğrenci defterinden çekilip koparılmış gibiydi ve İlyiç tarafından elle yukarıdan aşağıya satır satır yazılmıştı. Kağıtlardan birinin üst köşesi koparılmıştı.

“Al” diyordu Yakov Mihayloviç, “bunlar İlyiç’in mektupları. Bunları iyi sakla ve hiç kimseye bunlardan bahsetme. Bunların her ne pahasına olursa olsun saklanmaları gerekir, çünkü büyük bir değere sahip. Bunlar Merkez Komitesi arşivinde bırakılamaz, Kamanev onları gizlice alabilir. Ben onu tanıyorum!”

İlyiç’in mektupları emin bir yerde saklandı ve birkaç yıl sonra, Yakov Mihayloviç’in artık yaşama veda ettiği bir zaman da Merkez Komitesine verildi.

Ayaklanmanın ön hazırlığı bütün hızıyla sürüyordu. Smolny’de hummalı bir çalışma vardı. Binlerce

işçi, tayfa ve asker, uçsuz bucaksız konvoy halinde eski asil kızlar vakfına ait olan geniş koridorlu ve büyük odalı binaya akın etti ve içeride dağıldılar. Direktifler, talimatlar ve emirler oradan, Smolny'den veriliyordu.

Geçici hükümet ilk vuruşu yapmak için ateşli bir şekilde güç topluyor ve partiyi ezmek ve devrimi öndersiz bırakmak için silahlanıyordu. Petrograd'a cepheden birlikler getirildi ve sokaklarda devriyeler sıklaştırıldı.

Ama gücün burjuvaziden yana olduğu zaman geride kalmıştı. Petrograd'ın işçi semtleri dışından tırnağına kadar silahlanmıştı. Her işletme, her fabrika devrimin birer kalesine dönüşmüştü. Bolşevikler işçilerden alaylar, bölükler ve mücadele grupları oluşturdu. Petrograd'ın devrimci garnizonu, silaha sarıldı. Şanlı Kronştadt ve Helsingfors başkaldırdı. Baltık tayfaları, partinin çağrısıyla gemilerin kazanlarını ateşledi. Bütün ülkede halk ayağa kalktı ve nihai kavga için başkaldırdı.

Ekim Taarruzu

O günlerde beni "Priboi"de tutan bir şey yoktu. Smolny'ye gitmek için her olanağı, her vesileyi değerlendirdiyordum. Olaylar öyle şiddetli bir şekilde gelişiyor, durum öyle hızlı bir şekilde değişiyordu ki, insanın saat saat yaşadığı her şeyi hatırlaması oldukça zordu, ama en önemlilerini hatırlıyorum.

Ekim Devrimi'nden önceki son günlerde Smolny'nin değişik odalarında yapılan fırtınalı ve heyecanlı toplantıları, olduğu gibi hatırlıyorum. Burada semtlerin askeri örgütlerinin, tek tek sendikaların ve işletme komitelerinin temsilcileri toplanmıştı. Bir dakikası bile boş olan herkes, ruh halini iyi anlamak ve kitlelerin saldırıya hazırlığını görebilmek için şu ya da bu toplantıda olmak istiyordu. Birçok toplantıda Yakov Mihayloviç'i, Cerjinski'yi, Urizki'yi, Podvoiski'yi görüyordum.

O günlerde Yakov Mihayloviç'in Merkez Komitesi kararlarını hangi sakinlik ve güvenle uyguladığını birçok kez görme olanağım oldu.

17 ya da 18 Ekim 1917'yi hatırlıyorum. Smolny'nin üst katlarından birinde büyük bir oda. Sandalye sıra-

ları ve ortasında ince bir geçiş. Geçişin sonunda, giriş kapısının karşısında kırmızı bezle örtülmüş bir masa. Masanın üstünde bir kahve ve bir bardak. Oda tıkabasa dolu, insanlar yan yana sıkışık oturuyor, ara geçiş yerinde ve duvara yaslanmış, duruyorlardı. En az yüz kişi toplanmıştı. Voenka'nın yöneticileri, Petrograd komitesi üyeleri, semt parti örgütleri, başkent büyük işletme ve fabrikalarının temsilcileri, birliklerin delegeleri buradaydı. Görüşme, silahlı ayaklanma sorunu üzerineydi.

İlk konuşanlardan birisi Çudnovski'ydi. Savaş yıllarını göçmenlikte geçirmişti. 1917 Nisanında Rusya'ya geri dönmüş ve kısa süre sonra bir marş bölüğüyle cepheye gitmişti. Kısa bir zaman önce Petrograd'a gelmiş ve derhal Devrimci Askeri Komitenin faaliyetine katılmıştı.

Çudnovski, her zaman olduğu gibi, canlı ve heyecanlı konuşuyordu. O, asker kitlelerinin Kurucu Meclise inandığını ve eylemi desteklemeyeceğini söyledi. Hayır, harekete geçmemek gerekir, Kurucu Meclisin toplanmasını beklemek gerekir.

Çudnovski'den sonra bu kez Temmuzda partimize katılan menşevik önderlerinden Larin ve Ryazanov arka arkaya masaya geldi. Her ikisi de iğneleyen fıkralarıyla meşhurdu, ikisi de diğerinden daha iğneleyici ve alaycıydı. Konuşmaları, zehirli fıkracıklar ve Marx'tan alıntılarla süslüydü. Harekete geçmek mi? Kiminle ama? Silahsız işçilerle mi? Kendisini kaybetmiş, dağılmış, disiplinsiz askerlerle mi? Bu, bizim sözümona gerçek gücümüzdü! Ve kime karşı? Kerenski'nin talimli subay öğrencilerine ve cepheden yeni gelen savaş taburlarına karşı mı? Hayır, bu bir

saçmalıktır, deliliktir. Hayır, hayır ve bir kez daha hayır!

“Kurucu Meclisin beklenmesi gerekir” diye talep ediyordu Ryazanov ve beyaza belenmiş sakallarını sallayarak; “Ayaklanmaya ilişkin her türlü düşünceyi kafadan atmak gerekir. Bizim birliklerimiz, savaşta çelikleşmiş deneyimli önderlerimiz, ordumuz yok. Bir eylem saçmalık olur, bir macera olur!”

Salonda, mırıltıların giderek yükselmeye başladığını duyuyordum. Tek tek sesler işitiliyordu. Bir kısmını şüphe duygusu sardı.

Ryazanov’un konuşması sırasında Petrograd Komitesinin bir üyesi ayağa kalkarak çıkışa doğru yöneldi. Birkaç dakika geçti. Ryazanov, konuşuyor, konuşuyor ve konuşuyordu. Arkamdan aniden, belirtili bir mırıldanma işitildi. Geriye döndüm ve Yakov Mihayloviç’in kenara çekilen insanların arasından hızlı bir şekilde kapıdan masaya doğru gittiğini gördüm. O, yarı askeri yeşil bir hırka giymiş, deri ceketi de omuzlarına atmıştı. Petrograd komitesindeki yoldaş bunun için dışarı çıkmıştı!

Yakov Mihayloviç toplantı yöneticisinin yerini aldı. Öne doğru hafif eğilmiş ve iki eli de masanın kenarına dayanmış bir şekilde orada duruyor, Ryazanov’u dikkatle dinliyor ve yükselen her tepkiyi kaydediyordu. Görünüşte oldukça sakindi ve onun, nasıl büyük çabayla soğukkanlılığını koruduğunu çok az insan fark ediyordu.

Ryazanov konuşmasını bitirmişti. “Voyenka”nın bir temsilcisi, bizim güçlerimizin örgütlülüğünün daha zayıf olduğunu, düşmanın ne kadar örgütlü, kavgaya hazır birliklere ve subay okullarına sahip

olduğunu anlatmaya başladı. Demek ki, eylem için erkendi. Heyecan artıyor ve gürültü şiddetleniyordu. Yakov Mihayloviç konuşmayı aniden ve kararlı bir şekilde kesti. Bir an için salon sessizliğe büründü.

“Önümüzde Merkez Komitesinin eylem sorununa ilişkin bir kararı duruyor. Ben burada Merkez Komitesi adına konuşuyorum ve onun kararlarının kaldırılması iznini hiç kimseye vermeyeceğim” diyordu Sverdlov.

Bir alkış tufanı ve ardından yine sessizlik. “Biz Merkez Komitesi tarafından alınan kararları tartışmak için toplanmadık” diye devam ediyordu Yakov Mihayloviç, “Konuşmacıların soruna ilişkin konuşmalarını rica ediyorum. İşletmelerde, fabrikalarda ve birliklerde ayaklanma hazırlıklarının gidişatına ilişkin bilgi verilmesi ricasında bulunuyorum. Merkez Komitesi direktiflerinin nasıl uygulandığını, silah durumunun nasıl olduğunu ve hangi yardıma ihtiyaç duyulduğunu öğrenmek istiyorum. Petrograd’daki işçiler ve askerlerin ruh halini biliyoruz. Merkez Komitesi, kavgada deneyimli Petrograd proletaryasına ve kahraman Petrograd garnizonlarının gücüne güveniyor!”

Kulakları çınlatan tezahürat yine işitildi. Putilov, Obuhov ve Lesner’den, Narva varoşlarından, Viborg tarafından proleterlerin, devrimci Petrograd’ın, askerlerin ve Baltık tayfalarının temsilcileri birbiri ardına masaya geldi.

“Putilov işletmeleri eyleme hazır, Putilov işçileri kavgaya zorluyor!”

“Novy Parivainen hazır.”

“Sestrorezk, Obuhov, Porhov ve Petrograd silah fabrikaları, Ayvaz işletmesi, Thornton işletmesi ve Nord işletmesi hazırlar! Hazırlar! Hazırlar!!!”

Kahraman Petrograd'ın gücü ve gururu, kızıl işçi muhafızları oradaydı!

"Partinin ve Devrimci Askeri Komitenin ilk çağrısıyla Pavlovlular sokağa çıkacak!"

"Kronştadt kavga emrini bekliyor!"

Mücadele birliklerinin noksanlarının nasıl tamamlandığını, nasıl silahlandığını, eksik olanın ne olduğunu, örgütte daha neyin iyileştirilmesi gerektiğini ve bağlantının güvenli bir şekilde sağlanıp sağlanmadığını; her birini ayrıntısıyla ve nesnel olarak bildiriyorlardı.

Yakov Mihayloviç arada sırada yönlendirici bir soru yöneltiyor, eksik kalan sözleri genişletiyor, gerekli bir kavramı ekliyor ya da bilgileri somutlaştırıyordu. Önünde, masanın üstünde mumlanmış siyah bir bezle kaplı bir not defteri duruyordu. Bazen kısa notlar alıyordu. Yakov Mihayloviç, disiplinli ve güvenli bir şekilde toplantıyı yönetiyordu.

Aynı anda, iki üç kat aşağıda, Yakov Mihayloviç'in çalışma odasında birçok yoldaş toplanmıştı. Orada, Viborg tarafından, Kronştadt'dan, Moskova'dan Tula'dan, Ural'dan, Harkov ve Sibiry'a'dan... yoldaşlar bekliyordu. Bir köşede birisi oturmuş ve sabırsız bir şekilde saate bakıyordu. Merkez Komitenin talimatıyla Kırım'a gitmesi gerekiyordu, treni iki saat sonra kalkıyordu, ama Sverdlov'la konuşmadan yolculuk yapamıyordu. Geç kalmayacak mıydı? O sırada kapı açıldı ve Yakov Mihayloviç odaya girdi. Toplantı bitmişti.

"Bir dakika yoldaşlar" diyerek, bekleyenlere döndü Sverdlov, "Önce, gitmesi gereken yoldaş, trenin kalkmasına sadece iki saat var. Öyle değil mi? Yakını-

ma oturunuz. Aklınızda kalsın: Politik iktidarın proletarya tarafından ele geçirilmesi sadece birkaç günden az bir sürenin sorunudur. Proletarya güçleri bütün büyük merkezlerde taarruza hazır. Ama güneyde, özellikle Kırım'da sosyal uzlaşmacıların tam bir hakimiyeti gözleniyor. Sivastopol'un savaş limanı olduğu göz önünde bulundurulursa, bu özellikle üzücüdür. Göreviniz Sivastopol'u, Karadeniz havzasının devrimci kalesine çevirmektir. Sivastopol, güneyin Kronştad'ı olmak zorundadır."

Sıradaki... Sıradaki... Sıradaki... Yakov Mihayloviç her biriyle en önemli olanı konuşuyordu. Her birine açık ve kesin görevler veriyor, her birine tavsiyelerde bulunuyor ve her biri için yürekten, dostça sözler buluyordu. Sonra da kavgada deneyimli bir tayfa olan Malkov geldi. Helsingfors ve gemilerdeki durum üzerine kısa ve ayrıntılı bilgi verdi. O, Baltık filolarının II. Sovyet kongresi delegesi ve aynı zamanda Helsingfors bolşeviklerinin bağlantı adamıydı.

Helsingfors'u Kronştad takip etti. "Aurora" temsilcileri de oradaydı. Bir bağlantı adamı aracılığıyla Smolny'ye çağrılmışlardı. Omuzlarında silahları, bahriyeli mantosu içerisinde iki uzun boylu genç tayfa. Kafada tayfa şapkası ve şapka şeridi üzerinde altın yazıyla "Aurora." Onlar şanlı kruvazörün gemi komitesi temsilcileri olan Belişev ve Lukişov'dular.

Yakov Mihayloviç "Aurora" temsilcilerinin masaya oturmalarını rica ettikten sonra, onlara mürettebatın içinde bulunduğu ruh halini sordu ve Belişev ve Lukişov'un yaklaşımlarına da ilgi gösterdi. Onlara acele birkaç soru yöneltti. Gemide kaç bolşevik var? Onların çoğunluğu partiye ne zaman katıldı? Tayfalar

arasında eski işçiler bulunuyor mu? Gemideki bolşeviklerden hangisi en büyük otoriteye sahip? Belşev, Yakov Mihayloviç'e son toplantıda kabul edilen bir bildirgeyi gösterdi: "İşçi sınıfı, iç ve dış düşmanlarına karşı savaşta filonun desteğini hesaba katabilir." Bu sözlerin gerçekliğine, gemi komitesi başkanı Belşev kefil oluyordu.

Yakov Mihayloviç ayağa kalktı:

"Bolşevikler devlet iktidarını ele geçirecektir. Ayaklanmanın yönetimi Devrimci Askeri Komiteye verildi. Aurora'nın durumu ne?"

Sverdlov tayfaların gözlerinin içine sarsılmazca baktı.

"Aurora tayfaları partinin emirlerini yerine getirecektir" diye kesin bir şekilde açıkladı Belişev.

Yakov Mihayloviç, memnun bir şekilde kafasıyla onayladı. Zaten başka bir cevap da beklemiyordu.

"Mükemmel! Devrimci Komite beni, kruvazöre bir komiser atamakla görevlendirdi. Bu göreve Belişev yoldaşı atamamız gerektiğini düşünüyorum."

Sverdlov "Aurora"nın temsilcilerine gerekli emirleri verdi. Zaman geçirmeden çıkarılan vekaleti de Belişev'e verdi ve tayfalarla vedalaştı. Yapılması gereken sayısız iş vardı: İlyiç'le ilişkiye geçmesi, bir Merkez Komitesi toplantısını hazırlaması ve onlarca yoldaşı karşılaşması gerekiyordu...

Sverdlov, Cerjinski, Urizki ve diğer Devrimci Askeri Komite üyelerinin çalıştığı Smolny'deki odaya sıkça gidiyordum. Hepsinin bir arada olması ender görülürdü. Bazen biri, bazen diğeri orada bulunmazdı. Bazen hep birlikte yolculuk yapar ya da giderler, kimi zaman planlar üzerinde çalışılan ya da emirlerin yazıldığı bir

toplantıda bulunur ve sonra geri gelirlerdi. Kendi aralarında daha özel bir görüşmeyi nadiren yaparlardı. Görüşmeleri daha çok diğer şeyler üzerinde çalışırken yaparlardı. Herbirinin çözmesi gereken onlarca sorun bulunuyordu. Sverdlov, sorunları anında çözer, enerjisini ve heyecanını başkalarına aktarırdı.

Fabrikaların, işletmelerin, alay ve taburların, gemi ve filoların temsilcilerinin akınının ardı arkası kesilmiyordu. Herbiri kendi soruları, kendi sıkıntıları, kendi meseleleriyle geliyordu.

Sürekli olarak insanlara ihtiyaç duyuluyordu. Oraya uğrayanların hepsi anında bir görev alıyor ve yerine getirmek için zaman geçirmeden gidiyordu.

Bana sıkça, bir fabrika ya da bir işletmeye gidip Smolny'ye adam gönderme ya da silah getirmeleri gerektiğini söyleme görevi veriliyordu. Bu nedenle bazılarını acele etmeleri için uyarmam, bazılarını da frenlemem gerekiyordu.

Gece ile gündüz arasındaki sınır birbirine karışıyordu. Bazen Yakov Mihayloviç ya da Feliks Edmondoviç bir saatliğine masalardan birinin üzerinde uyurdu –odada koltuk yoktu– ve yine işe başarlardı.

Subay öğrencilerinin bir bölüğü 24 Ekim sabahı "Raboçi Put" matbaasını işgal etti. Gazetenin yayımlanmış olan sayısına el koydu ve harf kalıplarını kırdı. O gün toplanmış olan Merkez Komitesi, Devrimci Askeri Komiteyi, gazetenin çıkarılmasını güvence altına alması için görevlendirdi. Litvanya Alayı ve 6. Yedek Tabur Devrimci Askeri Komitenin emriyle nöbetçi bir bölük gönderdi ve subay öğrencilerini kovdu. Gazete, birkaç saatlik gecikmeden sonra, geçici hükümeti devirme çağrısıyla çıktı.

Merkez Komitesi toplantısında, hiçbir Merkez Komitesi üyesinin Smolny'yi terk etmemesi gerektiği kararlaştırıldı. Merkez Komitesi üyeleri arasında görev dağılımı yapıldı. Sverdlov'a geçici hükümeti ve onun kararlarını gözetleme görevi verildi. Merkez Komitesi Peter-Paul kalesinde yedek bir karargah oluşturma kararı aldı. Kaleyle ilişkilerin sürekli sağlanması için de Sverdlov görevlendirildi.

Devrimci Askeri Komite, ayaklanmanın pratik yönetimi için, V. A. Andonov-Ovseyenko, N. I. Podvoiski ve G. I. Çudnovski'den oluşan üç kişilik bir komite belirlendi.

V. I. Lenin, 24 Ekim gecesi Smolny'ye geldi ve ayaklanmanın tüm gidişatının yönetimini doğrudan eline aldı.

Petrograd işçileri ve Petrograd garnizonlarının devrimci birlikleri başkaldırıyorlardı. Baltık filosu savaş gemileri başkente yaklaşıyordu. Devrimci Askeri Komitenin emriyle Neva köprüleri, işçi semtleriyle şehir merkezinin bağlantısını güvenceye almak için işgal edildi.

Lenin Smolny'deydi, ikinci katta, Devrimci Askeri Komitenin odasında. Devrimci Askeri Komitenin toplantısını yönetiyordu. Kararlar, hemen savaş emirleri şeklinde formüle edildi ve uygulayıcılarına iletildi.

Yakov Mihayloviç yoldaşları yanına çağırıyor, bölük komutanlarına talimatlar veriyor, şifreli telgraf- lar gönderiyor, telefonla emir veriyordu:

"T..er Parti komitesine bildirin, Kerenski birlikleri tarafından gelecek bir tehlike durumunda, demiryolu hattı havaya uçurulacak ve tahrip edilecek... K..er komitesine tren istasyonununun telefon ve telgraf daire-

sinin bizim birliklerimiz tarafından derhal işgal edilmesi gerektiği...”

Sverdlov, Yaroslavski ve Moskova Parti Komitesi-ne, zaman geçirmeden kıta birliği içinde yeni bir seçim yapılması ve özellikle Moskova birliklerindeki şüphe götürür komutanlık kademelerinin değiştirilmesi talimatını verdi.

Parti Merkez Komitesi Finlandiya ve Baltık filosu yetkilisi, Helsingfors'ta ayaklanma günlerinde Petrograd'ı desteklemesi gereken özel tayfa, süvari ve topçu bölükleri yetiştirdi. “Onun (Merkez Komitesi yetkilisinin K.S.) bu bölüğü, Yakov Mihayloviç'in: ‘Tüzüğü gönder’ içerikli telgrafıyla görev başına çağıracağına kararlaştırıldığını” yazıyordu Antonov Ovseyenko anılarında. “... 24 Ekim gece saat 12.00'de Sverdlov'la kararlaştırılan telgraf Helsingfors'a ulaştı ve sabaha karşı kızıl tayfalarla dolu ilk nakil treni, isyancı Petrograd'a girdi.”

“Aurora, ‘Neva’ya girdi ve Kışlık Saray'ın karşısında demir attı. Onun topları, çarlığın bu eski merkezine, geçici hükümetin son sığınağına yöneltmişti.

Kızıl muhafızlar ve devrimci asker birlikleri, telefon ve telgraf dairesini, posta dairesini, tren garlarını, bankaları ve bakanlıkları işgal etti.

25 Ekim sabahına doğru hemen hemen bütün şehir, bütün kilit yerler ve stratejik noktalar devrimcilerin eline geçmişti. Geçici hükümet, subay birlikleri; birçok subay öğrenci bölüğü ve kadın alaylarının koruması altında Kışlık Saraya sığınmıştı.

25 Ekim sabahı II. Sovyet kongresi bolşevik grubu toplandı. Başkanlığı Sverdlov yapıyordu. Kürsüde Lenin görüldü. Proletarya, devriminin büyük önderi-

ni uzun süren tezahüratlarla karşıladı. Ayaklanmanın zaferi açıktı, geçici hükümetin yenilgisi her an bekleniyordu. Lenin bolşeviklerin önünde duran yeni görevler üzerine sakin ve nesnel bir biçimde konuştu.

25 Ekim 1917, öğleden sonra saat 14.35. Smolny'de işçi ve asker temsilcilerinin Petrograd Sovyeti toplantısı başladı. Salonda bir alkış fırtınası kopuyordu. Lenin göründü. Kavga yoldaşlarınca sarılmış olarak divana yürüdü ve konuşmacı kürsüsüne çıktı. Tezahürat fırtınası dinmeye başladıktan sonra "Yoldaşlar" diye başladı Lenin, "Bolşeviklerin her zaman zorunluluğundan bahsettikleri, işçi ve köylü devrimi başarıldı!"

SOVYET CUMHURİYETİ

Yeni Bir Toplum Düzeninin Doğuşu

Kat edilen yola geri dönüp bakıldığında, sovyet devriminin ilk yıllarında Bolşevik Partinin, kahraman işçi sınıfı ve köylülüğün atlatmak zorunda olduğu sıkıntılar, o zamanki zor çalışma koşulları üzerine düşünüldüğünde, halkımız, partimiz, büyük Lenin ve mücadele arkadaşlarının onur dolu anılarıyla insanın kalbi kabarıyor.

Lenin tarafından yönetilen komünist partinin önderliği altında ülkemiz, bütün fırtına ve kötü koşulları arkada bıraktı, inanılmaz derecede güç ve sıkça eziyet verici sınavlar verdi ve komünizmin geniş aydınlık yoluna adım attı.

“Aurora” toplarının gürültüsü yeni bir çağın, büyük sosyalist Ekim Devrimi çağının doğuşunu ilan ediyordu. Kızıl muhafız taarruz bölükleri, devrimci tayfalar ve askerler 1917’de 25 Ekimi 26 Ekime bağlayan gece Kışlık Sarayı ele geçirdi ve geçici hükümeti tutukladı.

Bu saatlerde top atışının ve tüfek salvolarının gümbürtüsü altında Smolny’de II. Tüm Rusya Sovyetleri, işçi ve asker temsilcileri kongresi yapılıyordu. 25

Ekim 1917 günü akşamı saat 22.45'te kongrenin açılışı yapıldı. Kongreye katılan 670 delegenin 300'ü bolşevik, 170'i sol sosyalist devrimci ve geri kalan 103 kişi ise sosyalist devrimci-menşevik kesimdi. Yani I. Sovyet kongresinde ve birinci seçim dönemi Merkez Yürütme Komitesinde hakim durumda olan diğer küçük burjuva ve burjuva partilerin temsilcileriydi.

Kongre oturumuna katıldım. Başlangıçta salona inanılmaz bir gürültü hakimdi. Sağ sosyalist devrimciler ve menşevikler bütün güçleriyle kongre çalışmasını sabote etmeye çalıştı. Birbiri ardına kürsüye çıktılar ve bolşevikleri, "sovyetlerin arkasından askeri komplo örgütlemek"le suçladılar. Kongrenin ağırlıklı çoğunluğu, burjuvazinin uzantılarının düşmanca saldırılarını ağır bir yenilgiye uğrattı. Bunun üzerine menşevikler ve sosyalist devrimciler gösteri yaparak salonu meydan okurcasına terk etti.

Bu zavallıların, kongre delegelerinin ezici çoğunluğunun ıslık ve alaylı tezahüratları altında kapıya yönelirken, bolşevikleri lanetleyip vekilleriyle el kol hareketi yapmalarını hiç unutmayacağım.

Menşevikler ve sosyalist devrimciler salonu terk ettikten sonra, düzen yeniden sağlanmıştı. Delegeler, Lenin'in işçilere, askerlere ve köylülere yazdığı ve Lunaçarski'nin okuduğu çağrıyla kulakları patlatan bir tezahüratla selamladılar. "İşçi, asker ve köylü kitlelerinin çoğunluğunun arzusuna dayanarak", Petrograd'da gerçekleştirilen, işçilerin ve askerlerin başarılı ayaklanmalarına dayanarak kongre iktidarı alıyor... Kongre bütün alanlarda, bütün iktidarı; işçi, asker ve köylü vekillerine veriyor, kararını alır..." deniyordu çağrıda.

Kürsüden Kışlık Sarayın ele geçirildiği ve geçici hükümetin tutuklandığı duyurulduğunda, tarif edilemeyecek bir tezahürat yaşandı.

Lenin, bu saatlerde yoğun bir şekilde, ayaklanmanın doğrudan yönetimiyle uğraşıyordu. Bundan dolayı, kongrenin birinci oturumuna katılamadı. Sverdlov ve diğer bazı Merkez Komitesi üyeleri de orada değildi.

Lenin ancak 26 Ekimdeki kongre oturumuna geldi. Bir gün önce Kongre salonunda, Kışlık Sarayın ele geçirildiği bildirildiğinde alkış ve tezahürat kopmuştu. Şimdi ise bir deprem oluyor, bir fırtına kopuyordu!

Lenin, barış ve toprak sorunu üzerine konuştu. Lenin'in kararnamesi, sovyet iktidarının ilk kararnamesi kongre delegelerinin ezici çoğunluğu tarafından coşkuyla kabul edildi. II. Sovyet kongresinde Lenin'in başkanlığında sadece bolşeviklerin katıldığı dünyanın ilk işçi ve köylü hükümeti –Halk Komiserleri Konseyi– kuruldu: Krilenko, Nogin, Lunaçarski, Skvorzov (Stepanov), Teodoroviç ve Stalin. Daha sonra, Petrovski, Podvoiski, Menşinski ve diğerleri de bu konseye dahil oldu. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesine 2/3 oranında bolşevikler ve 1/3'ten daha az olmak üzere sol sosyalist devrimciler dahildi. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanlığına bolşevik Stuçka, Volodarski, Sverdlov, Cerjinski, Urizki ve Avanesov seçildi. Başlangıçta Kamanev de Tüm Rusya MYK'sına dahildi. Zinovyev ve V. Milyutin ilk başlarda bölüm başkanlarıydı. Ama kısa süre sonra onlar tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesindeki yönetici görevlerinden alındı.

Petrograd ve Moskova'da, Ukrayna ve Belorusya'da (Beyaz Rusya, ç.n.) Volga bölgesinde, Ural ve Kuzey Kafkaslar'da Rusya'nın yeni yönetim organları olan sovyetlerin başında deneyimli bolşevikler, Lenin'in sadık öğrencileri ve kavga arkadaşları bulunuyordu.

Bolşevikler, emekçilerin çıkarlarını dile getiriyor ve devrimci mücadelede çelikleşmiş proletaryaya dayanıyordu. Onlar, Rusya'nın asker ve emekçi köylülüğünün muazzam çoğunluğu tarafından desteklendi. Sayıları milyonları bulan, tarihte ilk defa dev bir devletin yönetimini üstlenmiş olan halk kitlelerinin yaratıcı inisiyatifinin gücü onların yanındaydı, gerçek halk iktidarının organı olan sovyetler de onlardan yanaydı. Bolşevikler yenilmez bir güce sahipti.

Bolşevik Parti'nin önünde insanlık tarihinde hiç kimsenin çözemediği yeni, muazzam görevler duruyordu. Dünyada ilk kez beylerin ve uşakların, sömüren ve sömürülenlerin olmadığı özgür bir toplum oluştu. İnsanlar ilk kez insanın insan tarafından sömürülmediği sosyalist bir toplum oluşturmaya başladı. Her şeyden önce iktidarın devamının sağlanması ve büyük sosyalist Ekim Devrimi'nin kazanımlarının savunulması gerekiyordu.

"Aurora"nın topları daha yeni susmuş ve sovyet iktidarının ilk kararnamesinin mürekkebi daha kurumamıştı ki, Rus burjuvazisi, Fransız, İngiliz ve Amerikan müttefiklerinin yardımıyla, kızgın bir şekilde devrimci halk üzerine saldırdı. Askeri darbe girişimleri, karşıdevrimci komplo ve isyanlar, yıkımlar ve açlık, sabotajlar, ülkede devlet ve ekonomik yaşamın örgütsüzlüğü, sovyet iktidarının her tedbirine karşı

çıkan menşevik ve sosyalist devrimcilerin kızgın saldırıları; bütün bunlar emekçilere, bolşeviklere karşı yürütülüyordu.

Petrograd'dan kaçan Kerenski daha 26 Ekimde, Ekim Devrimi'nin zaferinin ertesi günü koyu kralcı General Krasnov'la ittifak kurdu ve karşıdevrimci birlikleri Petrograd üzerine gönderdi. Krasnov, 27 Ekimde Gaçina'yı işgal etti. Petrograd önlerinde, Pulko-vo'da amansız mücadeleler yaygınlaşıyordu. Aynı günlerde bizzat Petrograd'da karşı devrimci "Anavatanı ve devrimi kurtarma komitesi" tarafından örgütlenen subay öğrencileri ayaklanması başladı. Bu komite, içinde kadetlerin söz sahibi olduğu Petrograd Şehir Meclisi tarafından 26 Ekim gecesi kurulmuştu.

Don'da General Kaledin, Orenburg'da General Dutov karşıdevrimci ayaklanmalar düzenledi. Kiev'de Ukrayna burjuva Rada'sı^(*) iktidarı ele aldı. Rus karşıdevrimcileri, emperyalist müttefikleriyle birlikte bütün ülkede iç savaşı başlattı. Bu arada Alman birlikleri, Rusya içlerine doğru ilerlemeye devam etti.

Karşıdevrimciler Petrograd'da dahi hemen hemen açıktan hareket ediyordu. Geçici hükümet, eski Merkez Yürütme Komitesi (MYK) ve Şehir Duması yetkilerini bırakmayı ve sovyet hükümetini tanımayı reddediyordu.

Ülkenin yönetim organları sabotajlar sonucu felce uğratılmıştı. Petrograd'a yiyecek ikmali hemen hemen durmuştu. Açlığın kemikten eli, devrimci başkenti boğuyordu. 1917 Kasımında Petrograd'da kişi başına düşen ekmek payı iki günlüğüne sadece 300 gramdı. Araçlar olmadığından, hammadde ve yakacak mad-

delerinin temini sağlanamadığından fabrikalar ve işletmeler durmuştu. Kapitalistler işçilere ücret ödemek istemiyordu. Burjuvazinin uşakları, şarap depolarını yağmalıyor, halkı sarhoş ediyor ve sarhoşları kargaşa çıkarmaya teşvik ediyordu. Her delikten karaborsacılar, çeteler, yağmacılar, serseriler çıkıyordu.

Devlet bankası, bakanlıklar posta ve telgraf dairesi çalışanları yeni iktidarı tanımamakta direniyordu. Geçici hükümetin ve MYK'nin ricası üzerine karşıdevrimi cömertçe desteklemiş ve desteklemekte olan Banka, Halk Komiserleri Konseyine, tüm Rusya MYK'sine ve yeni kurulan halk komiserliklerine bir kuruluş dahi vermiyordu. Dışişleri Bakanlığı çalışanları, sovyetlerin savaş üzerine getirdiği önerileri iletmeyi reddediyordu. Telgraf ve posta memurları, Sovyet iktidarının kararlarını yerine getirmiyor, Tüm Rusya MYK'sinin ve Halk Komiserleri Konseyinin telgraf ve mektuplarını göndermeyi reddediyordu. Bolşevik gazeteleri alıkoyuyorlar, ama devrim tarafından ortadan kaldırılan devlet organlarının mektup ve telgraflarını ara vermeden bütün ülkeye dağıtıyorlardı.

Birinci seçim döneminin menşevik-sosyalist devrimci MYK'sı yeni Merkez Yürütme Komitesinin bütün araç ve dokümanlarına el koyuyor ve II. Sovyet Kongresinde seçilen Tüm Rusya MYK'sini ve kongrenin kendisini de tanımadığını ilan ediyordu. Y. M. Sverdlov, III. Sovvyet kongresinde: "Eski Merkez Yürütme Komitesi, her türlü dosya, para ve raporlara el koymaya hakkı olduğunu düşünüyordu... Öyle ki ilk günlerde gelen paraları dahi, bu Merkez Yürütme Komitesi önce cebe indirdi" diyordu.

Bunlar, genel hatlarıyla, partimizin ve emekçilerin sovyet devriminin ilk günlerinde aşması gereken zorluklardı. Buna ek olarak saflarımızda Lenin ve Merkez Komitesinin, daha Ekim zaferinin ilk günlerinden itibaren amansız mücadele yürütmek zorunda kaldığı; panikçiler, kaçkınlar, örgütsüzlük örgütleyicileri – Kamanev, Zinovyev, Rikov, Nogin, Milyutin ve diğer bazıları– bulunuyordu. Bu mücadelede Yakov Mihayloviç, kesin bir şekilde Lenin'in yanında, yeni Sovyet devletinin inşacıları arasında bulunuyordu.

Kerenski ve Krasnov'un Petrograd'a yürüdüğü, Petrograd'da subay okulu öğrencilerinin isyan başlattığı ve Moskova'da kanlı çarpışmaların devam ettiği günlerde, menşevik ve sosyalist devrimcilerin elinde bulunan Tüm Rusya Demiryolu Birliği Yürütme Komitesi (*Vikshel*) eyleme geçti. Trafik işleri idaresini üstlenmiş olan *Vikshel* 29 Ekimde sendikalara, Halk Komiserleri Konseyi'ne, Tüm Rusya MYK'sine ve Parti Merkez Komitesine, menşeviklerin, sosyalist devrimcilerin ve hatta halkçı sosyalistlerin dahil olduğu sözümona bütün sosyalist parti temsilcilerinden oluşan bir "birlik hükümeti" kurulması talebiyle bir ultimatom verdi. *Vikshel*, bu talebin reddedilmesi durumunda, bütün ülkede demiryolu trafiğini durdurma tehdidinde bulunuyordu.

Merkez Komitesi, *Vikshel* tehdidinin gerçekleşmesinin hangi ağır sonuçlara neden olabileceğini biliyordu. Bundan dolayı görüşmelere hazır olduğunu açıkladı. Zaman kazanmak, Kerenski ve Krasnov'a karşı direnişi örgütlemek ve *Vikshel*'i zararsız hale getirmek için, demiryolcular arasında aydınlatma çalışması yürütmek gerekiyordu.

Merkez Komitesi, prensip olarak, hükümetin tabanının genişletilmesi olanağını dışlamıyordu. Hatta, hükümetin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından kurulması ve 2. Sovyet Kongresinin tüm kararlarını kabul etmesi mutlak koşuluyla, gerçek demokratik güçleri birleştirmek için çaba harcıyordu.

Bolşeviklerin hükümette çoğunluğa sahip olması zorunluydu.

Vikshel'le görüşmeler hemen aynı gün, 29 Ekimde başladı. Tabii herhangi bir anlaşma sağlanamadı. Menşevikler ve sosyalist devrimciler, bolşeviklerin bütün önerilerini reddetti. Onlar, tüm Rusya MYK'nin hükümeti kurmakla görevlendirilmesine karşı çıkıyor ve hükümetin bileşiminin derhal toplantıda tartışılmasını öneriyordu. Onlar en temel koşullardan biri olarak Lenin'in Halk Komiserleri Konseyi başkanlığından ve hükümetten atılmasını talep ediyordu.

Görüşmelerde Sokolnikov'la beraber başlangıçta bolşeviklerin Merkez Komitesini temsilen yer alan Kamanev, durmadan tavır değiştiriyordu. Lenin'in hükümetten uzaklaştırılması üzerine konuşulmaya başlandığına, Kamanev görüşmeleri kesmedi ve bu sorunun tartışılmasına bizzat katıldı.

Parti Merkez Komitesi, 1 Kasım'da görüşmelerin gelişme seyrini ele aldı. Merkez Komitesi bu sorunun önemini dikkate alarak, ayaklanma günü öncesi olduğu gibi Petrograd Komitesi, askeri örgüt ve sendikaların temsilcileriyle beraber toplandı. Görüşmeler üzerine raporu Kamanev sundu. O, her ne pahasına olursa olsun, sosyalist devrimciler ve menşeviklerle anlaşma yapılmasını talep ediyor; aksi taktirde devrimin yenilgiye mahkum olduğunu söylüyordu. Kamanev, Viks-

hel'de hükümette yer alacak kişilerin bileşimine ilişkin görüşülmediğini ve hükümet başkanına hiç değinilmediğini açıklayarak Merkez Komitesini aldatmaya çalışıyordu.

Lenin Kamanev'i acımasız bir şekilde eleştirdi. Lenin, Cerjinski, Urizki ve Sverdlov tarafından enerjik bir şekilde desteklendi. Zinovyev, Rikov ve Milyutin, Kamanev'i kuru kuruya savunmaya çalıştılar. Merkez Komitesi, Kamanev'in tutumunu mahkum etti ve kararında Vikshel'deki görüşmelerin uzlaşma partilerinin gerçek niyetini gün ışığına çıkardığının altını çizdi. Bu partiler, "birleşik bir sovyet iktidarı yaratmak için değil, aksine işçiler ve askerlerin saflarında bölünme yaratmak ve sovyet iktidarını yıkmak için" görüşmeler yapmıştı.

Merkez Komitesi toplantısının ardından, Tüm Rusya MYK, bolşeviklerin başvurusuyla toplandı ve sosyalist partilerle yapılacak bir birliğin yalnızca II. Sovyet Kongresi kararlarının tanınması ve hükümetin Tüm Rusya MYK karşısında sorumlu olması durumunda olanaklı olabileceğinin bir kez daha altını çizen bir karar aldı.

Vikshel'deki görüşmeler günlerce sürdü ve çıkmaza girdi. Bu süre içinde ülkedeki durum, temelden değişti.

Kerenski ve Krasnov'un birlikleri dağıtılmış, başkentte subay okulu öğrencilerinin ayaklanması bastırılmış ve Moskova'daki isyan tam bir zaferle sonuçlanmıştı. Aynı zamanda, bolşeviklerin sayesinde, demiryolcuların toplantıları ve mitinglerinde işçiler, Vikshel'e güvensizliklerini ilan eden kararlar aldı.

Grev tehdidi, dehşetini yitirmiş, grev yapılamaz olmuştur.

Merkez Komitesi, 2 Kasım'da, menşeviklerle ve sosyalist devrimcilerle ufak hesaplar için girişimleri mahkum ediyor ve yine ilke sorunlarında hiçbir tavizin kabul edilemeyeceğinin altını çiziyordu. Vikshel'le görüşmelere devam etmek, mantıksızdı artık. Ama Kamanev, Rikov, Milyutin, Nogin ve Zinovyev menşevikler ve sosyalist devrimcilerle bir anlaşmaya varılmasını talep ediyor, Lenin ve Merkez Komitesinin çoğunluğunu berbat bir politika yapmakla suçluyor ve aldığı karara boyun eğmeyi reddediyorlardı.

Vikshel'deki görüşmeler sorunu Tüm Rusya MYK'nin önüne getirildiğinde, Kamanev ve Zinovyev, Tüm Rusya MYK bolşevik grup içerisinde Merkez Komitesinin kararlarından tümüyle sapan bir karar çıkarttırdı.

Bunun üzerine Merkez Komitesi Lenin'in başvurusuyla, Merkez Komitesi içerisinde oluşturulan muhalefetin, proleter sınıf savaşımının olduğu gibi bolşevizmin de bütün temel tutumlarına ihanet ettiğini içeren bir karar aldı.

Tabii Kamanev, Zinovyev ve yandaşları, bu kez de teslim olmadı. Merkez Komitesinin çoğunluğunun istemlerine boyun eğmediler. Aksine Merkez Komitesine karşı amansız mücadelelerine devam ettiler ve parti saflarına nifak ve karışıklık taşıdılar.

Kamanev, Zinovyev ve yandaşlarının bölücü çabalarını hemen kullanan ve Tüm Rusya MYK çoğunluğunun bolşevik Merkez Komitesine güvenini yok etmeye çalışan menşevikler ve sosyalist devrimciler

sayesinde Tüm Rusya MYK içinde düşünce ayrılıkları daha da keskinleşti.

Atmosfer oldukça elektrikliydi. Smolny koridorlarında sürekli sert ve ateşli tartışmalar yaşanıyordu. O günlerde Smolny'yi yüzlerle ziyaret eden bolşeviklerden hiçbiri bir kenarda durup gelişmeleri izlemedi. Yorulmaz bir şekilde, sosyalist devrimcilere ve menşeviklere, Kamanev ve Zinovyev yandaşlarına karşı mücadeleye giriştik ve Lenin'in tutumunu savunduk.

Yakov Mihayloviç'i, Tüm Rusya MYK kürsüsünde, yeni durumu ateşli bir şekilde tartışan parti üyeleri arasında, işçiler ve köylüler arasında çok gördüm. Onun görüldüğü yerde, Lenin'in karşıtlarının gelecek durumu kalmazdı.

Yakov Mihayloviç ile Kamanev ve Zinovyev yandaşları arasındaki tartışmalardan birinin canlı bir resmini V. D. Bonç-Bruyeviç çiziyordu: "Ateşli konuşması üzerine zamanı doğal olarak unuttuyordum" diye yazıyor Vladimir Dmitriyeviç. "Mükemmel bir yöntem uyguluyordu: Konuşması bittikten sonra, en çok sinirlenmiş olanları ve tümüyle başka bir şekilde davranmak isteyenleri, zaman geçirmeden ve herkesin olduğu bir ortamda düşüncelerini dile getirmeye davet ediyordu. Bazıları bunu reddettiğinde o, onların arkadan vurma ve kışkırtma tutumlarını; sahtekarlık, hatta alçaklık sözcükleriyle damgalıyordu. Dinleyiciler, suskun bir şekilde oturan, kısa süre öncenin ateşli ajitatörlerine bakıyordu."

Yakov Mihayloviç, Kamanev, Zinovyev ve onların yandaşlarına öyle kızınıştı ki, o günlerde evde başka bir şey üzerine konuşmuyordu.

Kamanev ve Zinovyev'in Tüm Rusya MYK'da, Merkez Komitesi kararlarına karşı çıkmalarının ardından, Lenin, bölücülere ultiaton verdi; örgüt bozunculuğu tutumlarına son vermez ve parti disiplini tanımlarsa, Merkez Komitesine partiden atılmaları için başvuruda bulunacağını açıkça dile getirdi. Lenin'in ultiatomu, Sverdlov, Urizki, Cerjinski, Bubnov ve diğeri Merkez Komitesi üyeleri tarafından da imzalandı.

Buna cevap olarak Kamanev, Rikov, Milyutin, Zinovyev ve Nogin, Merkez Komitesinin politikalarıyla hemfikir olmadıklarını ve Merkez Komitesinden istifa ettiklerini açıkladılar.

Nogin, aynı gün bir grup halk komiseri adına – Rikov, Milyutin, Teodoroviç, Yurenev, Larin ve diğeri– Tüm Rusya MYK'nin bir toplantısında, Merkez Komitesi çoğunluğunun politikalarının sorumluluğunu üstlenmek istemediklerini ve bundan dolayı da mevkilerinden istifa ettiklerini açıkladı.

Bu yolla kaçınlar Merkez Komitesiden kovuldu, Halk Komiserleri Meclisinden çekildiler, ama sosyalist devrimciler ve menşeviklerin de içinde bulunduğu Tüm Rusya MYK'de kaldılar. Onlar, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinin çalışmalarını sabote etme çabasına devam etti.

Ülkede en üst organ ve yerel alanlardaki sovyetlerin yöneticisi olarak Tüm Rusya MYK büyük bir işleve sahipti. O, tüm ülkede devlet iktidarını örgütlemek ve inşa etmekle görevliydi. Parti çizgisinin uygulanması, Tüm Rusya MYK'nin ve Halk Komiserleri Konseyinin koordine edilmiş çalışmasına bağlıydı. Tüm Rusya MYK'nin önündeki görevleri başarmasının ve

parti çizgisinin MYK içerisinde uygulanmasının en önemli garantisi, menşevikler ve sosyalist devrimcileri zorda bırakan bolşevik grubun birlik ve kararlılığıydı. Ama Kamanev, Zinovyev, Nogin ve Milyutin, söz sahibi olmaya çalışırken ve Tüm Rusya MYK'yi Lenin ve Merkez Komitesine karşı kullanırken birlikte nasıl söz edilebilirdi? Tüm Rusya MYK içinde sağlam bolşevik bir düzenin sağlanması gerekiyordu. Bu amaç için Tüm Rusya MYK'nin başına, partinin tümüyle güvenebileceği bir yoldaşın getirilmesi gerekiyordu. Parti, Merkez Komitesi ve Lenin seçimlerini yapmıştı.

Merkez Komitesi 8 (21) Kasım 1917'de Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanlığı görevi için Yakov Mihayloviç'i önerme kararı aldı. Aynı gün Yakov Mihayloviç Tüm Rusya MYK Başkanlığına seçildi.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi Başkanı

Yakov Mihayloviç bu yüksek göreve, proletaryanın büyük kurtuluş mücadelesinde çelikleşmiş profesyonel bir devrimcinin uzun ve ağır yürüyüşünü geride bırakarak geldi.

“İllegal çevre sayesinde, illegal devrimci çalışma sayesinde, illegal parti sayesinde, hiç kimsenin Y. M. Sverdlov kadar bünyesinde bütünleştirmedeği ve temsil etmediği bu pratik okul sayesinde, yalnız bu yolda, Sosyalist Sovyet Cumhuriyetinin en yüksek temsilcisi, geniş proleter kitlelerin en iyi örgütleyicisi olabilirdi” diyordu Lenin.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinin başına getirilmesiyle, Yakov Mihayloviç, sıkı bir disiplin sağlamaya başladı. Onun yönetimi altında Tüm Rusya MYK hızla bolşevik politikanın gerçek çığır açıcısı oldu.

Bu konuda Y. Yaroslavski şöyle yazıyordu: “Sovyet iktidarı mücadeleyle kazanıldıktan sonra örgütlenmesi gerekiyordu, ilk sovyet devletinin Merkez

Yürütme Komitesi Başkanlığı için bir insan bulunması gerekiyordu. Seçim Y. M. Sverdlov'dan yana oldu. O, sadece devrime sınırsız sadakati değil, sadece devasa örgütsel yeteneği değil, ajitatör ve propagandacının güçlü sözü ve komünizme olan ateşli inancı değil, bilakis ilk dönemde özellikle ihtiyaç duyduğumuz, hiç kimsenin reddedemediği otorite ve sertliği kişiliğinde barındırıyordu... Sverdlov bize çalışmalarını üzerine hiçbir not bırakmadı. Ama onun çalışmaları sovyet devletinin bütün ilk adımlarında yazılıdır."

Nadejda Konstantinovna'nın anılarında yazdığı gibi, Lenin bizzat, Yakov Mihayloviç'i Tüm Rusya MYK Başkanlığı görevi için belirlemişti. "Seçim uygun olmuştu. Sverdlov, sağlam karaktere sahip bir insandı. Sovyet iktidarı mücadelesinde, karşıdevrimle mücadelede hiç kimse onun gibi durmuyordu. Yeni tipten devletin oluşturulması, bitmez tükenmez işlerin yapılması için, büyük çapta bir örgütçüye ihtiyaç vardı. Yakov Mihayloviç bu özelliklere tümüyle sahipti." O, "en ateşli zamanda ülkenin ihtiyaç duyduğu büyük örgütsel çalışmayı" başardı.

Yakov Mihayloviç, Tüm Rusya MYK başkanlığına seçildikten sonra, aynı zamanda Merkez Komitesi Sekreteryası yönetiminde de kaldı. O şimdi sekreteryaya daha az zaman ayırabilmesine rağmen, onun bütün işlerine hakimdi. Yakov Mihayloviç en önemli materyallere ve mektuplara bakıyor, ona ilişkin gerekli talimatları veriyor, en önemli belgeleri yazıyor ve sürekli olarak misafirleri karşılıyordu.

Parti inşası sorunları, partimiz yönetici parti durumuna geldiğinden, geçmişe göre tümüyle farklı bir karakter, farklı bir anlam kazanıyordu. Yakov Mihay-

loviç parti inşasını, sovyet inşasıyla birleştiriyordu. V. I. Lenin'in dediği gibi o, sovyet iktidarı yıllarında "tamamen şüphe götürmez bir otoriteye" sahip bir örgütçü olarak, "Rusya'da tüm sovyet iktidarının örgütleyicisi ve parti çalışmasının eşi bulunmaz bilgisi ve bilinciyle donanmış bir örgütçüsü olarak" önümüzde duruyor.

Ekim'den sonra parti ve sovyet faaliyetinin hiçbir dalı, parti tarafından alınan hiçbir önemli tedbir yoktu ki Sverdlov canlı, heyecanlı ve aktif bir şekilde katılmamış olsun.

Gerçekten de Ekim'den sonraki ilk haftalarda ve aylarda her şey yeniden yaratılmak, yeniden inşa edilmek ve bu arada burjuvazinin ve onun devlet çalışanları arasındaki uzantılarının umutsuz direnişleri kırılmak zorundaydı. Devlet inşasının yeni biçimleri bulunmak zorundaydı. Parti örgütlerinin devlet organlarıyla ilişkilerinin karakteristik biçiminin belirlenmesi, sovyet ve parti organlarının yapısının yeniden ele alınması; çeşitli halk komiserliği, daire ve kurumların kendi aralarında ve merkezin yerel birimlerle karşılıklı ilişkilerindeki sorunların çözülmesi gerekiyordu.

Temel örgütsel sorunların çözümü, insanların seçimiyle ve parti güçlerinin harekete geçirilmesiyle kopmaz bir şekilde bağlıydı. Yüzlerce ve binlerce parti yöneticisi, sovyet iktidarının örgütlenmesi ve parti örgütlerinin sağlamlaştırılması için taşraya gönderilmek zorundaydı; Halk Komiserliği Konseyi üyelerinin, merkezi aygıt için yönetici çalışanlarının daire ve değişik kurum yöneticilerinin, eyalet yürütme komi-

terleri başkanlarının ve ilçe parti komitesi sekreterlerinin seçilmesi gerekiyordu.

Bütün çalışma dallarında –parti, sovyet, ekonomi ve askeri aygıtta– yazılı talimat olmadan ve gerekli tecrübe olmadan cesurca işe başlayan ve işi yoluna koyan insanlara ihtiyaç vardı.

Nadejda Konstantinovna Krupskaya, anılarında Birinci Halk Komiserleri Konseyinin nasıl oluşturulduğunu anlatıyordu: “Önerilenlerden birisi ürperdi ve kabul etmemesini, bu işte tecrübeli olmamasıyla gerekçelendirdi. Lenin bunun üzerine kahkahayla güldü ve: ‘Peki bizim tecrübeli olduğumuzu mu düşünüyorsunuz? Tabii ki şimdiye kadar hiç kimse böyle bir iş yapmadı’ dedi.”

Partinin ve sovyet aygıtının inşası çalışmasının, onun çalışma biçimlerinin ve yapısının belirlenmesinin, güçlerin seçimi ve konumlandırılmasının, onlarca ve yüzlerce çalışanın atanmasının yükü parti Merkez Komitesi üyesi, Merkez Komitesi sekreteri ve Tüm Rusya MYK Başkanı olarak Yakov Mihayloviç’in sırtındaydı.

Yakov Mihayloviç hakkında Lenin şöyle diyordu: “Sadece örgütsel alanda, kadroların seçiminde, onların değişik özel alanlarda sorumlu mevkilerde konumlandırılmasında yaptığı işlerin üstesinden şimdi yalnızca, siz Sverdlov yoldaşın tek başına yönettiği her büyük çalışma alanında –ona yetişmeye çalışan tüm grup ve aktivistleri gönderip– onun tek başına başardığına yakınıni yapabilirsiniz, gelebiliriz.”

Üstelik kadro bölümlerinin düzenli kayıtlarının, kapsamlı personel dosyalarının bulunmadığı koşul-

larda Yakov Mihayloviç'in çalışanların seçiminde ve konumlandırılmasında zor sorunları nasıl çözdüğünü yoldaşlardan sürekli duydum ve ben kendim Merkez Komitesi sekreteryasında çalışırken de gördüm.

Vladimir İlyiç, bazen, Yakov Mihayloviç'e kısa mektuplar gönderiyordu; falan yoldaş iyi bir izlenim bırakıyor, kitleler arasında aktif bir çalışma yürütmek istiyor, ona olanak tanınmasını tavsiye ederim. Ya da; falan yoldaşı iyi tanıyorum, çalışmak istiyor, onunla konuşup meseleyi halledin. Lenin'in bütün kadro tavsiye ve önerileri, Yakov Mihayloviç tarafından özenli ve hızlı bir şekilde hallediliyordu.

Yakov Mihayloviç'in halk komiserleri, daire ve kurum yöneticilerine gönderdiği onlarca kısa mektup hâlâ duruyor.

"Sayın Leonid Borisoviç" diyordu Yakov Mihayloviç Ticaret Halk Komiserine, "Ben size eski bir parti yoldaşı olan Lebedev'i gönderiyorum. Onu lütfen karşılayın ve onunla bir şeyler kararlaştırın, Lebedev yoldaş size meclis çalışmalarında yardımcı olabilir."

Merkez Komitesi Sekreteryasına:

"Ben size, kişisel olarak tanıdığım eski parti yoldaşı, yoldaş Şişkov'u gönderiyorum. Vladimir'e gönderilebilir. Ona, yoldaş Şişkov'un, eyalet yürütme komitesi başkanı olarak faydalı olabileceğini içeren bir yazı verin. Onun üzerine bir iki hafta içerisinde bir düşünce oluşturulsun ve eğer itiraz yoksa, onaylansın."

Her birinin ardından bir yoldaş, bir parti üyesi, şu ya da bu sorumluluk mevkiini bekleyen bir çalışanın atandığı, ne çok kısa mektup vardı...

Yakov Mihayloviç, yüzlerce ama yüzlerce bolşevîğin geçmiş devrimci çalışmasını, mesleklerini, yaşam

tecrübelerini, eğilimlerini biliyor ve bütün bu bilgileri devrimin çıkarları için kullanıyordu. O, yalnızca partinin ve sovyet inşasının herhangi bir kesiminin değil, aksine her eyaletin (ilin, ç.n.), her ilçenin durumunu ve somut çalışma koşullarını biliyordu. O, her şeyi dikkate alıyor, nesnel ve tarafsız biçimde karar veriyor; kişisel sempati ya da antipatilerin kendisini yönlendirmesine izin vermiyordu.

Ekim günlerinde gıda maddelerinin taşınmasında yük arabalarına ihtiyaç olduğunda Yakov Mihayloviç, yaşlı yoldaşlardan D. M. Solovey'i yanına çağırdı ve onu taşımacılıkla görevlendirdi. Sverdlov, Solovey'in yük taşıyıcıları birliğinin organizatörü olduğunu biliyor ve bundan dolayı da ona bu görevi veriyordu. Yakov Mihayloviç, Solovey'in devrimden önce bir süre muhasebeci olarak çalıştığını da biliyordu. Bolşevikler iktidarı aldığında ve kendi finans uzmanlarına ihtiyaç duyduklarında Don Markoviç Solovey, Sverdlov'un önerisiyle Petrograd Devlet Bankası yazıhanesi ana kontrolörü olarak atandı.

Boris İvanov, 1918 yılı başlarında Yakov Mihayloviç'in kendisini ordudan nasıl aldığını (İvanov, makineci alay komitesi başkanıydı) ve değirmen endüstrisi ana yönetiminde konumlandığını anlatıyor: "Sen meslekten fırıncısın" diyordu Yakov Mihayloviç; "değirmen endüstrisini örgütleyeceksin!"

Smolensk'te çalışan Alexander Fyodoroviç Myasnikov, Yakov Mihayloviç'e şöyle yazıyordu: "Beni merkeze atamayı düşündüğünüzü duydum. Objektif olarak ben, bunun, belli bir süre sonra, belki bir iki ay içerisinde mümkün olabileceğini düşünüyorum. Sübjektif olarak her zaman hazırım. Beni cephe daha faz-

la çekiyor. Tabii en iyisi bunun üzerine yüz yüze konuşmamı”

Bu görüşmenin yapıldığı 1918 yılında Çekoslovak kolordusunun sovyet iktidarına karşı saldırısı en üst boyuta ulaştığında, A. F. Myasnikov, Yakov Mihayloviç'in tavsiyesiyle Volga Bölge Cephesi Komutanlığına atandı.

“Ben Yakov Mihayloviç'in insanları nasıl iyi tanıdığını birçok kez duyma olanağına sahip oldum”, diye yazıyor Lidia Aleksandrovna Fotiyeva anılarında. “O, kendisini, özellikle yöneticilerin beceri ve eğilimlerini mükemmel bir şekilde tanımayla gösteriyordu. Bununla ilintili olarak ben, o zaman İkmal İşleri Halk Komiseri olan Alexander Dmitriyeviç Zyurupa'yla bir sohbeti hatırlıyorum. İkmal işleri halk komiserliğinde bir meclis üyesine ihtiyaç duyuluyordu ve Yakov Mihayloviç orada çalışmaya Ruzer yoldaşı gönderdi. Daha sonra Zyurupa'nın hayranlıkla şunları söylediğini hatırlıyorum:

“Yakov Mihayloviç'in parti kadrolarını ne kadar iyi tanıdığı, herkesin yararlı olabileceği yeri bu denli iyi bilmesi hayret verici bir şey; o herkesin niteliklerini biliyor ve sanki insanların beynini okuyor.”

Zerafima İlyiniçna Gopner, 1918 yılından önce parti kongre ve konferanslarında, sovyet kongre ve konferanslarında Yakov Mihayloviç'le çok ender karşılaşmıştı. Anlık karşılaşmalardı bunlar ve Zerafima İlyiniçna, Yakov Mihayloviç'in onu hayal meyal tanıyacağını düşünüyordu. “1918 Nisanında, Almanların Ukrayna'yı işgal etmesinden sonra” diye yazıyor Z. I. Gopner anılarında; “Moskova'ya geldim, Merkez Komitesi Sekreteri Y. M. Sverdlov'la bir buluşmada,

çalışmamın devamına ilişkin karar verilecekti. Ben kendimi uzun ve detaylı bir konuşmaya hazırlamıştım ve biraz da heyecanlıydım: Merkez Komitesi Sekreteri, bir Yekaterinoslav yöneticisi üzerine ne bilebilirdi ki? diye düşünüyordum. Ben parti çalışmalarındaki deneyimlerimi detaylı bir şekilde anlatmam gerekeceğini düşünüyordum.

Moskova'da bulunan, Ukraynalı bir çalışandan özelliklerim üzerine bir şeyler talep edeceklerini ve benim çalışmalarımın devamı üzerine karar verilene kadar belli bir süre beklemem gerekeceğini sanıyordum."

Ama olay, Zerafima İlyiniçna'nın düşündüğünden tümüyle farklı gelişti. "Yakov Mihayloviç, Moskova'ya gelmemden bir, iki gün sonra beni yanına çağırdı. "İyi günler, Gopner yoldaş." Yakov Mihayloviç ayağa kalktı ve bana doğru geldi, "Moskovaya kadar yolculuk nasıldı? Nasıl yerleştirildiniz? Öğle yemeği durumu nasıl? Belki kötü? (O zaman Moskova'da korkunç bir açlık vardı); şeklinde soruları sıraladı.

"İdare eder" diye başladım, "yoldaşların yanında geceledim, idare edecek şekilde yerleştirildim, ama bu önemli değil..."

"Önemli değil de ne demek? Sizi Moskova'daki çalışmalarda tutmaya karar verdik. Kendinizi sürekli olarak burası için konumlandırmanız ve kendinize ev ve yiyecek temin etmeniz gerekir. Alın, Petuhov yoldaşa bir yazı, o sovyetlerin ikinci evinin yöneticisidir, bu eski 'Metropol' otelidir, orayı biliyor musunuz? Oraya Tüm Rusya MYK üyelerini yerleştiriyoruz. Oraya gidin ve orada yerleşin." Partinin Merkez Komitesi sekreteriyle konuşmam böyle başladı. "Ve

şimdi işinize" diye devam etti Yakov Mihayloviç. "Sizin büyük tecrübeniz sadece illegal çalışmayla sınırlı değil. Yekaterinoslav bölgesi sovyetlerinin kurulmasına katıldınız. Yekaterinoslav sovyeti sekreteriydiniz... Size, Avanessov'la Tüm Rusya MYK ikinci sekreteri olarak çalışmanızı önersek, ne dersiniz?"

Hakkımda ne uzun raporlar ne de karakteristik tanımlamalar gerekliydi. Yakov Mihayloviç'in hakkımda her şeyi bilmesine, Ukrayna'dan Moskova'ya aktarılan parti kadrolarının gelişini bekleyişine ve yoldaşların deneylerini göz önünde bulundurarak önceden nerede konumlandırılacağına karar vermiş olmasına hayret ettim."

O zamanlar genç bir kız olan ve 1918'de Yakov Mihayloviç'in ön odasında çalışmış olan Liza Drabkina bir olay üzerine şunları anlatıyor:

"Bir gün hafif kırlaşmış saçları ve biraz bükülmüş beliyle yürüyen bir adam ziyaret saatinde geldi: Yakov Mihayloviç o anda bir telefon görüşmesi yapıyordu. Ahizeyi bıraktı ve şöyle dedi:

'Hadi başla, Bogdan!'

Ziyaretçi Sverdlov'a hayretler içinde baktı.

'Beni nereden tanıyorsunuz?'

Bu sefer, Sverdlov'a dikkatlice baktı ve aniden bağırdı:

'Yoldaş Andrey! Sen?'

"Anlaşıldı ki, ziyaretçi geçmişte Yakov Mihayloviç'le Nişni-Novgorod'da beraber çalışmış ve onu parti ismi Andrey'le tanıyordu. Sverdlov'un, Andrey olabileceğini aklının ucundan bile geçirmemişti. Ama Yakov Mihayloviç 'Bogdan' üzerine her şeyi; hangi cezaevinde yattığını, hangi hükümlü naklinde yer

almış olduğunu ve şimdi nerede çalıştığını biliyordu.”

Yakov Mihayloviç her gün birçok yoldaşı karşılıyor, her birini dikkatlice dinliyor, her birine söyleyecek dostça bir kelime sunuyor ve her biri için uygun bir iş buluyordu.

Yakov Mihayloviç'in bir yoldaşı bir işe verdiğinde o yoldaşın bu işi başaramayacağından korktuğu, verilen işin kendisi için çok ağır olduğunu, zamanı olmadığından hazırlanamayacağını açıkladığı sık sık görüldü. Sverdlov bu durumlarda, sürekli cesaretlendirecek kelimeler buluyor, halkın yaratıcı gücüne, proleter devriminin gücüne olan inancını konuşma arkadaşına taşıyor, her şeyi yaparak, Merkez Komitesinin onlara duyduğu güveni haklı çıkarması için her birini teşvik ediyor ve etkiliyordu.

Eski bir parti üyesi ve eski Tüm Rusya Çeka Konseyi üyesi S.G.Uralov, Sverdlov'la ilk karşılaşmasını şöyle anlatıyor: “Ne de olsa Parti Merkez Komitesi üyesi ve sekreteriyle ilk kez bir araya geleceğim için içten içe heyecanlı olduğumu itiraf etmek zorundayım. Ama Yakov Mihayloviç'in ilk sözlerinden sonra, bütün çekimserliğim kayboldu. Sade, yürekten ve dostça bir gülücükle bana sordu: Yoldaş, siz Saratov'dan mısınız? Anlatınız, orada nasıl bir ruh hali ege-men ve örgüt nasıl çalışıyor?”

“Yakov Mihayloviç, beni dinledikten sonra, Smolny'de bulunan Petrograd İşletme Komiteleri Merkez Konseyi çalışmaları için düşünüldüğümü bildirdi. Hemen Merkez Konsey Başkanı N. S. Skripnik'e kısa bir mektup yazdı.”

Yakov Mihayloviç'in insanlarla ilişkilerinde sadeliğine ve içtenliğine ve alışılmadık iyi kalpliliğine şaşır-dım. Sverdlov'la her konuşan, onun işçi sınıfına, parti davasına sınırsız sevgisini hissediyordu. Bütün bunlar, bende, ona karşı sadece derin bir saygı uyandırmıyor, aynı zamanda beni büyülüyordu da. Bu duygu, bugüne kadar hep canlı kaldı."

Yakov Mihayloviç sürekli temel parti örgütlerinden kadro getiriyordu. Yeni bir görevin halledilmesi gerekiyorsa, Sverdlov, bunun için insanlar bulmasını biliyordu, onlarla ilgilenmesini, coşturmasını biliyor ve onlara iyimserliğini aşıyordu. O, parti semt komitelerinin, büyük işletme ve fabrika parti örgütleri ve yöneticileriyle canlı bir bağlantı sağlıyor, orada çalışan yoldaşların özelliklerini öğreniyor. Sonra yanına çağırıyor, tanışıyor, onlarla sohbet ediyor ve şu ya da bu iş için, kimin en uygun olduğuna karar veriyordu.

Tabii ki ara sıra hatalar da oluyordu. Bazen bir yoldaş kendisine verilen işin üstesinden gelemeyebiliyordu. Yakov Mihayloviç'in görevden alınan yoldaşla konuşması normal olarak şöyle sonuçlanırdı: "Partinin çıkarları için sizin üstesinden daha iyi bir şekilde gelebileceğiniz başka bir işe atanmanız gerektiğini şimdi anlayın" der ve hemen ona başka bir iş önerirdi. Hiç kimse, bir gün bile belirsizlikte kalmazdı. Sverdlov mutlaka böyle bir görüşmeye kendisini önceden hazırlamış, başarısız olan yoldaşın iyi ve amaca uygun bir şekilde konumlandırılabileceğini göz önünde bulundurmuş ve düşünmüştür.

Yakov Mihayloviç, kitlelerden kopmuş, partinin ve halkın güvenini, aynı zamanda konumunu kötüye kullanmış ya da entrika ve kötü niyetle hareket etmiş

olan insanları, derhal ve kararlı bir şekilde mevkilerinden indiriyor ve daha alt düzeyde olan işlere, onun sıkça dediği gibi "işçi sınıfının içine, eğitime" gönderiyordu. Sorumlu bir mevkide yer almış bir çalışma arkadaşının ya da bir yoldaşın işlediği suç, partinin ilgilenmek zorunda olduğu kadar ciddi olduğu durumlarda, Yakov Mihayloviç, sorunu zaman geçirmeden, gerekli önlemlerin alındığı Merkez Komitesine götürürdü.

O yıllarda sıkça toplanan parti ve sovyet kongreleri, parti ve ülke yaşamında önemli bir rol oynuyordu. 1917-1918 yıllarında sovyet kongreleri, her üç dört ayda bir toplanıyordu.

Tüm Rusya Sovyet kongrelerinde devlet inşasının en önemli sorunları, savaş ve barış sorunları olduğu gibi sovyet hükümetinin politik çizgisi hakkında da görüşülüyordu. III. Kongreden başlamak üzere her düzenli sovyet kongresi, Halk Komiserleri Konseyi ve Tüm Rusya MYK'nin raporlarını alıyordu.

O yıllarda yapılan, VI. ve VII. Parti kongrelerinde, bütün Tüm Rusya Sovyet Kongrelerinde ve kural olarak her hafta toplanan Tüm Rusya MYK toplantılarının bir çoğunda bulunma olanağım oldu. Her şey her zaman istendiği gibi gelişmiyordu. O zaman, başkanın büyük bir becerikliliğe sahip olması gerekiyordu. Bu, anlaşılır bir şey. Çünkü bir toplantıya aynı kafadan insanlar katılmış olsa dahi, özellikle toplantının düzenli akışı, canlı ve nesnel atmosferi gibi birçok şey yöneticisine bağlıdır. Tabii eğer sadece aynı kafadan insanlar bir araya gelmiyor ve toplantıya katılanlar arasında düşünce farklılığı bulunuyorsa, politik karşıtlıklar çıkıyor ve ihtiraslar kuduruyorsa, başkanın

rolü de daha sorumlu ve karmaşık olur. O yıllarda birçok toplantı, miting ve kongre böyle geçiyordu. Parti Merkez Komitesi oturumlarında bile bazen Kamanev ve Zinovyev, bazen Kamanev ve Rikov, bazen Troçki ve Buharin, Lenin ve Merkez Komitesinin çoğunluğuna karşı çıkıyordu.

Bolşevik Merkez Komitesi toplantılarında böyle olduktan sonra, bolşeviklerden başka sosyalist devrimciler ve menşeviklerin de dahil olduğu, bu partilerin önderleri olan Martov, Spiridonova, Dan, Sukanov, Karelin gibi eğilip bükülen konuşmacıların ve kurnaz polemikçilerin sonsuz bir şekilde söz alıp art niyetli sözlerle etrafa sataştığı ve hep olay çıkarmaya çalıştıkları Tüm Rusya MYK'nin nasıl olduğu tahmin edilebilir. Merkez Komitesi toplantılarında hiç olmadığı, sıkça yaşanan şiddetli çarpışmaları Yakov Mihayloviç ve diğer yoldaşların anlatımlarından öğrendiğim halde, hiçbir Tüm Rusya MYK toplantısını kaçırmıyor ve orada hangi gergin atmosferin egemen olduğunu görüyordum.

Ve Sovyet kongrelerinde; III, IV, ve V. Sovyet kongrelerinde ne büyük heyecan yaşıyordu! Bunlar, menşevik ve sosyal devrimci kongre delegelerinin düzinelerle, hatta yüzlerle bolşeviğe karşı saldırıya geçtikleri, Lenin'in konuşmasının zaman zaman engellenmeye çalışıldığı, ağız dolusu gürültü ve histerek bağırtiların yükseldiği ve kongre çalışmalarının sabote edilmeye çalışıldığı kongrelerdi.

Bazen öylesi hilekarlıklar oluyordu ki! Ben, sovyet kongrelerinden birisinde, IV. olduğunu sanıyorum, kulis arkası gibi bir yerde, başkanlığın arkasında yangın çıkarıldığını hatırlıyorum. Yangının hemen bildi-

rildiği başkan ve iki başkanlık üyesinin dışında hiç kimse, durumdan haberdar değildi ve yangın söndürülürken, sanki hiçbir şey olmamış gibi, kongre çalışmaya devam ediyordu. Yakov Mihayloviç, rahat bir tavırla toplantıyı yönetiyordu.

Olağanüstü fırtınalı geçen V. Sovyet kongresinde, toplantının ortasında aniden kulakları sağır eden bir patlama duyuldu. Tam panik çıkacaktı ki, başkanlığı yürüten Yakov Mihayloviç, delegelere, fuayede duran bir nöbetçide tesadüfen el bombası patladığını ve tehlikenin geçtiğini açıklayarak bir anda düzeni yeniden sağladı.

Bolşeviklerin ve emekçilerin düşmanları ne kadar hiddetlenseler de, bir tek kongrenin çalışmasını dahi engelleyemedi. Bolşevikleri gerekli kararların çıkarılmasından alıkoyamadılar. Burada, Lenin ve parti tarafından belirlenen politikanın uygulanmasında, bolşeviklerin kararlı duruşları, onların disiplini ve örgütlü durumları belirleyici bir rol oynuyordu. Tabii başkan; onun becerisi, sabrı ve kendine hakimiyeti de büyük bir rol oynuyordu. Yakov Mihayloviç bütün bu özelliklere sahipti.

Nisan Konferansından hemen sonra o, hemen hemen sürekli, bütün Merkez Komitesi toplantılarının ve parti kongrelerinin başkanlığını yaptı. Ekim'den sonra sovyet kongrelerinde ve Tüm Rusya MYK toplantılarının çoğunda, düzinelerce çok önemli oturum, toplantı ve mitingde aynı görevi üstlendi.

Yakov Mihayloviç en fırtınalı toplantıları dahi, disiplinli, sakin ve emin bir şekilde yönetiyor, toplantının çalışmasını sabote etmeye çalışanların ve onun

akışını bozmak isteyenlerin, enerjik bir şekilde önünü alıyordu.

Lidia Alexandrovna Fotiyeva anılarında Yakov Mihayloviç üzerine şöyle yazıyordu: "Ben onu birçok kez şu ya da bu büyük toplantının başkanı olarak gözlemledim. Onun, yüzlerce, hatta binlerce insanı kendi iradesine göre yönlendirmeyi başarması beni hayrete düşürdü. Onun güçlü sesi her türlü gürültüyü bastırıyor, güçlü iradesi kitleyi zapt ediyordu. En gürültülü ve karmaşık dinleyici kitlesi içinde hemen düzeni sağlıyor ve toplantıya egemen oluyordu.

Yakov Mihayloviç toplantılarda disiplinli yönetimi, büyük bir dikkatle demokrasinin ilkeleriyle birleştiriyordu. Eğer o bir toplantının başkanlığını yürütüyorsa, demokrasinin temel ilkelerine asla aykırı davranmazdı. İktüzüğü sıkı ve amansız bir şekilde uygular: Zaman bitti, sözünü bitir. İktüzük onun elinde herkese ve bütün düzensizliğe karşı yöneltmiş bir silahtı.

Yakov Mihayloviç'in, V. Sovyet kongresinde sol sosyalist devrimcilerin, parti politikalarımıza karşı uzun konuşmalarla sayısız karşı çıkışlarını, enerjik bir şekilde engellediğini hatırlıyorum. Onlar kışkırtıcı konuşmalar yapmaya başlayınca, 'Kabul edilen iktüzük bana, konuşmacının konuşmasını kesme hakkını veriyor' diye açıklardı. Böylece, sosyalist devrimciler de iktüzük için oy kullandığından, susmak zorunda kalıyorlardı.

Ya da VII. Parti kongresi konuşma kürsüsüne bazen Buharin, bazen Radek, bazen Riazanov çıkıyor ve oylamanın biçimleri üzerine ek önergeler açıklama bahanesiyle Lenin'in ve Kongrenin çoğunluğunun

anlayışına karşı her zaman yeni konuşmalar yapıyorlardı. Yine, biri daha birkaç cümle konuşunca Yakov Mihayloviç'in amansız sesi duyuldu; siz oylamanın biçimine ilişkin konuşmak istiyordunuz, bunun yerine polemik yapıyorsunuz. Ben size söz vermek zorunda kaldım, tabii sizin de açıklamanıza uymanızı rica ediyorum."

Sverdlov'un başkan olarak karakteristik bir özeliği de, kolayca ve hızla, politik formülasyonların her ayrımını kavraması; çok hızlı bir şekilde, yanlış ve kesin olmayan cümleleri reddetmesi ve o anda toplantının çoğunluğu tarafından kabul gören formülasyonu buluyor olmasıydı. Demyan Bedni, Yakov Mihayloviç'e, Sovyet iktidarı altında çıkan ilk kitaplarından birini ilettiğinde şaka yollu şu sözleri boşuna yazmıyordu: "Amcacık Yakov/ birçok iyi şeye sahip:/ Gür saçı ve güçlü sesi/ ve her zaman hazır bir bildirge/ Yaşasın sosyal devrim!"

Rus devriminin temel sorunlarından biri, işçi sınıfının köylülükle ittifakıydı.

Vladimir İlyiç sürekli olarak, bu sorunun büyük önemini dile getiriyordu. Sorunu sadece teorik olarak temellendirmiyor, aksine sürekli olarak, işçi sınıfı ve emekçi köylülüğün ittifakının gerçekleşmesi için muazzam bir pratik çaba da harcıyordu. Ekim günlerinde köylülüğün önemli bir kitlesinin arkasından gittiği sol sosyalist devrimcilerle partimiz arasındaki ilişkiler bundan kaynaklanıyordu.

Lenin'in talimatlarının yönlendirmesiyle partimiz, sol sosyalist devrimcilerle bir blok kurdu. Merkez Komitesi, Yakov Mihayloviç'i sol sosyalist devrimcilerle, temsilcilerinin sovyet hükümetine girmesi konusu-

nu görüşmekle görevlendirdi. Sol sosyalist devrimcilerinin önderi Maria Spiridonova, Vladimir İlyiç'le görüşmek istediğinde, ona; "Eğer mümkünse Sverdlov'la müzakere edin. O, sizinle Merkez Komitesi adına görüşmek için görevlendirildi" cevabını verdi. Sol sosyalist devrimcilerin sayısal olarak hiç de az olmadıkları Tüm Rusya MYK'de de Yakov Mihayloviç onlarla ilgilenmek zorundaydı. 1917'nin Kasım sonunda sol sosyalist devrimcilerle hükümetin bileşimine ilişkin anlaşmaya varılması, önemli oranda onun inceliğine ve Lenin'in çizgisini ustalıkla yürütmesine borçludur.

Yakov Mihayloviç bana, İlyiç'in sol sosyalist devrimcilerle bir bloku nasıl değerlendirdiğini tekrar tekrar anlatıyordu. Onlarla blok oluşturulması karşılıklı olarak gerekli olsa da, İlyiç gibi Yakov Mihayloviç de, sol sosyalist devrimcilere tümüyle güvenilmemesi gerektiği düşüncesindeydi: O, Sol Sosyalist Devrimci Partinin esasen kendisinin ve özellikle önderliğinin güvenilir olmadığını, onların orta köylülüğün, hatta köylülüğün varlıklı üst tabakasının çıkarlarını savunduğunu ama hiçbir şekilde yoksul köylülerin çıkarlarını savunmadığını söylüyordu.

Yakov Mihayloviç aynı zamanda, Sol Sosyalist Devrimci Parti içindeki ayrılıkları, farklı akımları da göz önünde bulunduruyordu. O, yoksul köylülüğün çıkarlarını savunan ve bolşeviklere eğilimli olan akımın güçlendirilmesinin gerekliliğine inanıyordu. Bu düşünce, Yakov Mihayloviç'in MYK içerisindeki sol sosyalist devrimcilere karşı tutumunu da belirliyordu. O Tüm Rusya MYK'nin sosyalist devrimci üyelerine ve onların parti yönetimine karşı dikkatli ve

nazik davranıyor, aynı zamanda sürekli olarak uyanık ve tetikte duruyordu.

Sol sosyalist devrimcilerle 1917 kasımında yapılan anlaşma, işçi sınıfının köylülükle ittifakını, proletaryanın öncülük rolünün sağlamaştırılmasını ve köylü vekillerinin sovyetleri ile işçi ve asker vekillerinin sovyetlerinin kaynaşmasını güvenceye almaya hizmet ediyordu.

Kasım 1917'ye kadar işçi ve köylü sovyetleri, varlıklarını birbirlerinden ayrı olarak sürdürdü. Bağımsız kongreler yapıyorlardı ve kendilerine özgü merkez yürütme komiteleri vardı.

10 (23) Kasım 1917'de Petrograd'da Tüm Rusya Köylü Temsilcileri Sovyeti olağanüstü kongresinin açılışı yapıldı. Kongrede çoğunluğu sol sosyalist devrimciler oluşturuyordu. Tabii delegelerin arasında ümitsiz bir şekilde kongrenin çalışmalarını sabote etmeye çalışan çok sayıda sağ sosyalist devrimci de vardı. Sol sosyalist devrimciler onların baskısı altında sağa sola yalpalıyor, daha yeni alınmış olan kararlarla aralarına mesafe koyuyor ve kongre tarafından kararlaştırılmış olan sorunlar üzerine yeniden sonu gelmez tartışmalar başlatıyordu.

Kongre sonucunu belirleyici etken, Lenin'in, kongre çalışmalarına bizzat katılmasıydı. Vladimir İlyiç birçok kez söz aldı. Her seferinde sayısız delege onu dikkatle dinliyordu. Onun sözleri her zaman büyük onay alıyordu. Vladimir İlyiç'le beraber Yakov Mihayloviç de kongre çalışmalarına katılıyordu.

O günlerde sol sosyalist devrimcilerin sovyet hükümetine katılmasına ilişkin bir anlaşma sağlandı. Bolşevikler adına bu anlaşmayı imzalayan Yakov

Mihayloviç, Halk Komiserleri Konseyinde sol sosyalist devrimcilerle yapılan görüşmenin sonuçları üzerine bilgi veriyordu.

14 (27) Kasımda Köylü Temsilcileri Sovyeti Olağanüstü Kongresi, Köylü Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesinin, İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesiyle birleşmesini öngören tarihi kararı aldı.

Köylü kongresinin oturumlarında hazır bulunan John Reed, ünlü "Dünyayı Sarsan On Gün" adlı kitabında şöyle yazıyor:

"Merkez Yürütme Komitesi Başkanı Sverdlov'dan bir selam daha! Sonra köylüler: 'Hurra, iç savaş bitti' ve 'yaşasın birleşik demokrasi' sloganları altında yavaşça salondan dışarıya aktılar.

"Karanlıktı ve donan yer, ay ve yıldızların yansımasıyla parlıyordu. 'Marseillaise'i çalmaya başlayan Pavlovski Alayının askeri bando takımı, kanal boyunca çoktan yürüyüş düzeni almıştı. Köylüler, askerlerin sevinç gösterileri altında, üzerinde altın işlemeli harflerle: 'Yaşasın devrimci emekçi kitlelerin birliği' yazılı Tüm Rusya Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi sancağını açarak kortej halini alıyorlardı. Başka sancaklar da geldi. Putilov işletmesinden, semt sovyetinden...

"Bir yerlerden aniden meşaleler geliyordu, gecede sarı kırmızı parıldayarak, buz kristallerine binlerce yansıyarak ve yavaşça Fontanka kıyısı boyunca yuvalanan yürüyüş kolu üzerinde tüten bir kuyruk bırakarak, şarkı söyleyerek, hayretler içinde duran insan topluluğunun yanından geçerek...

"Muazzam kortej böyle büyüyerek, her zaman daha yeni kırmızı, altın işlemeli meşaleler açılarak,

şehrin içinden geçiyordu. Ömür boyu çalışmayla beli bükülen iki köylü, suratları çocukça bir sevinçle kaplı el ele gidiyordu.

'Hadi' diyordu biri, 'şimdi toprağı elimizden almayı, bir denesinler!'

"Smolny yakınında sokağın her iki tarafına kızıl muhafızlar gelmişti.

"Karanlıkta binanın içinden dışarıya akan aydınlığa karşı, karanlıkta kalarak yukarı kalkan sancaklarıyla, yüze yakın işçi ve asker temsilcisi Smolny merdivenlerinde sıralanmıştı. Onlar merdivenlerden aşağıya, köylülerle kucaklaşarak ve öperek akın ediyor, daha sonra büyük kortej büyük kapıdan akın ederek, şimşek gümbürtüsüyle merdivenlerden yukarı çıkıyordu.

"O bayram bekleyişi içerisinde, bilinçli bir şekilde, o büyük tarihsel anı uyanık tutmayı bilen Merkez Yürütme Komitesi, bütün Petrograd sovyetiyle, bine yakın izleyiciyle, büyük beyaz toplantı salonunda toplanmıştı.

"Merdivenden yukarı müzik sesleri geliyordu ve kortejin başı salona giriyordu. Köylüler başkanlığına yer vermek için ayağa kalkıyordu. Birbirleriyle kucaklaştılar. Arkalarında, beyaz duvarda çarın resminin yırtılarak çıkarıldığı boş çerçeveyi, çapraz duran iki sancak kaplıyordu...

"Sverdlov tarafından kısa bir selamlamadan sonra, Maria Spiridonova kürsüye geldi..."

Ertesi gün, 15 (28) Kasım günü, Sverdlov'un başkanlığında, bayram havasında Tüm Rusya İşçi-Asker ve Köylü Temsilcileri MYK'nin kurulduğu Tüm Rusya İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti Yürütme Komitesi

tesi, olağanüstü Köylü Temsilcileri Kongresi ve Petrograd Sovyeti birleşik oturumu yapıldı. Bu tarihi toplantıda, ayrı duran işçi-asker ve köylü temsilciler sovyetlerine son verilerek, küçük burjuva partilerin gerici unsurlarına, ilk başta da sağ sosyalist devrimcilere öldürücü bir darbe vuruldu. Onlar, köylü sovyetleri Merkez Yürütme Komitesinin bağımsızlığını kullanarak belirleyici mevzileri ellerinde tutmak ve bunları karşıdevrimin bir aracı haline getirmek için var güçleriyle çabalıyordu.

Kurucu Meclisin Sonu

Günler baş döndürücü bir hızla, şiddetli geçiyordu. Yakov Mihayloviç ve ben her zaman ancak kısa bir süre için, yatmadan birkaç saat önce beraber olduğumuzdan –ve bu da her gün değil– birbirimizle konuşma, düşünce alışverişinde bulunma ve bizi etkileyen sorunlar üzerinde görüşme zamanımız hemen hemen hiç olmuyordu. Petrograd’da ve tüm ülkede kurucu meclis seçimleri başladığında, köylü kongresi henüz bitmişti. Aslında seçim kampanyası Ekim’den önce başlamıştı, ama o şimdi en geniş çevreye yayılıyordu. Sovyet iktidarı kurulduktan sonra hiçbirimiz kurucu meclisi ciddiye almıyorduk. Ama onu görmezden gelmek, toplanmasını engellemek mümkün değildi. Yakov Mihayloviç bu sorun üzerine benimle birçok kez konuştu.

Yakov Mihayloviç’in kurucu meclisin seçimleriyle ilgili çok işi vardı. Yakov Mihayloviç, seçim komiserliğine atanan M. S. Urizki’yle, J. D. Stassova ve diğer Merkez Komitesi sekreteryası üyeleriyle birlikte, ülkenin bütün parti örgütlerine gönderilen talimat ve detaylı direktiflerin hazırlanmasına katıldı. Yakov Mihayloviç, bir dizi dokümanı bizzat kaleme aldı.

Yakov Mihayloviç, daha seçimlerden çok önce, 1 Temmuz 1917'de Petrograd Konferansındaki konuşmasında şöyle açıklıyordu:

"Seçim hazırlıklarına hemen başlanması gerekir. Köylere göndermek için işletmelerde, ajitatörlerin yetiştirildiği çevrelerin kurulması, onun dışında, köylülerin saflarından da ajitatörlerin konumlandırılması gerekiyor... Semtler ve alt semtler köylere kimleri ajitatör olarak göndereceğini belirlemek ve seçmek zorunda."

23 Eylül (6 Ekim) 1917'de RSDİP (B) Merkez Komitesi tarafından Kurucu Meclise önerilen adayların listesi onaylandı. Bu listede; Lenin, Lunaçarski, Bubnov, V. Milyutin, Nogin, Şaumian, Stuçka, Cerjinski, Petrovski, Muranov, Badayev, Krilenko, Olminski ve Sverdlov'un da aralarında bulunduğu toplam 40 kişi vardı. Merkez Komitesi birkaç gün sonra yerel parti örgütlerine, ek olarak Volodarski, Voroşilov, Caparidse, Kalinin, Krupskaya, Kuibişev, Manuilski, Myasnikov, Nevski, Podvoiski, Sergeyev (Artyom), Stassova, Sergey Çerepanov, İvan Çugurin, Şvernik, Şumyazki ve diğerlerinin de Kurucu Meclis seçimlerine dahil edilmesini önerdi.

Bazen tek bir detay, göze çarpmayan bir hamle; insanın resmini tümüyle açığa çıkarır ve berraklaştırır, tüm yaşamının adandığı esas meseleyi daha berrak bir şekilde gün ışığına çıkarmakta uzun bir açıklamadan daha önemli olur. Önümde, Merkez Komitesi tarafından kurucu meclis için öngörülen parti üyelerinin 5 (18) Ekim 1917'de bolşevik gazete "Raboçi Put"da yayımlanan listesi duruyor. Bu tür listeler Ekim 1917'de tekrar tekrar yayımlandı. Burada; Bada-

yev, Vorosilov, Kalinin, Krupskaya, Kuibişev, Olminski, Sverdlov, Sergeyev (Artyom), Şvernük gibi 118 ismi, 118 bolşeviği buluruz. Her birinin hangi işi yaptığı kayıtlı; çoğunluğu işçi, ayrıca asker ve tayfalar, gazeteciler, hukukçular, öğretmen ve mühendisler de var. Bütün yaşamını partinin emrine sunan, çoğunluğu meslekten devrimciler de var aralarında. Yakov Mihayloviç isminin yanındaki, hangi işi yaptığıyla ilgili sütunda: "Parti işçisi" yazılı. Başka bir mesleği, başka bir uzmanlık alanı yoktu.

Kurucu meclis seçimleri, Kasım sonu-Aralık başı 1917'de yapıldı. Bolşeviklerin listeleri, Petrograd'da ve Moskova'da, başkente yakın olan kuzey ve batı cephelerinde, Baltık filosunda ve ülkenin sanayi merkezlerinde ezici bir oyçokluğuyla kazandı.

Seçimler; politik partilerin Ekim Devrimi'nden önce oluşturduğu, proleter devrimin zaferinden sonra, ülkedeki sınıf güçlerinin durumunu yansıtmayan listelerle yapılmasına rağmen; kadetlerin at oynattığı Kurucu Meclis seçimleri için Tüm Rusya Komisyonunun bir dizi bölgedeki seçim hileleri ve sahtekarlıklarına rağmen; bir kez daha, Rusya işçi sınıfının ve belirleyici cephe askerlerinin büyük bölümünün bolşeviklerin arkasında durduğunu onayladı.

Ama bütün ülkede alınan oyların sayısına ve kurucu meclise girebilen vekillerin sayımına göre, esas olarak köylülerin oy verdiği seçimlerde sosyalist devrimciler birinci sırayı aldı. Burada, oylamanın, Ekim Devrimi'nden önce ve sosyalist devrimci partinin sağ ve sol sosyalist devrimci olarak saflaşmasından önceki birleşik listelerine göre yapılmış olmasının göz önünde bulundurulması gerekir. Köylülerin çoğunluğu

ğu, Ekim'den hemen sonra, 2. Sovyet Kongresinde 'Toprak ve Mülk Kararnamesi'nin kabulünden sonra bolşeviklerle ittifak kurmuş olan sol sosyalist devrimcileri izlemeye başlamışken, bu listelerde önemli çoğunluk hâlâ sağ sosyalist devrimcilerden oluşuyordu.

Seçim sonuçları, hiçbir biçimde gerçek güç dengesini yansıtmıyordu ve 2. Tüm Rusya Sovyet Kongresi kararlarında ifadesini bulan geniş kitlelerin çıkarlarının doğrudan karşısındaydı.

Tabii ki Kurucu Meclise, böyle bir bileşimle iktidar devredilemezdi. Bu, emekçilerin davasına ihanet ve Ekim Devrimi'nin kazanımlarından vazgeçmek anlamına gelirdi. "Sovyetler" diyordu Lenin, "bütün parlamentoların, bütün kurucu meclislerin üzerinde duruyor." Ama halkın önemli bir kesiminde kurucu meclise inanç daha henüz canlıydı. Bunu hesaba katmak gerekiyordu. Partimiz bundan dolayı, bir seçime zorlamak için Kurucu Meclisin toplanmasına imkan tanıma kararı aldı: Ya devrimin zaferini tanımak, emekçilerin çoğunluğunun istemiyle kurulan sovyet iktidarını onaylamak; ya da bu iktidarı reddetmek ve böylelikle zorunlu olarak bütün halk önünde karşıdevrimci karakterini açığa vurmak.

Geçici hükümet ve menşevik-sosyalist devrimci Merkez Yürütme Komitesi, Ekim günlerinden önce, kurucu meclis seçimlerini bütün olanaklarıyla erteledi. Ama şimdi, Ekim'den sonra, kadetlerden sağ sosyalist devrimcilere ve menşeviklere kadar bütün burjuva ve küçük burjuva partiler, kurucu meclisin hemen toplanması için şiddetli bir kampanya yürütüyordu. Sovyet iktidarını ve 2. Sovyet Kongresinde seçilen

Merkez Yürütme Komitesini kurucu meclisle karşı karşıya getirmek istedikleri ortadaydı.

Burjuva ve küçük burjuva partiler, çeşitli meclis ve komiteler, "Kurucu Meclisin korunması için birlikler" oluşturuyor, miting ve yürüyüşler düzenliyor ve sözümona Kurucu Meclisin toplanmasını engelleyen bolşeviklere karşı fütursuz karalama kampanyası yürütüyorlardı. Bütün çabalarının amacı, Kurucu Meclisin toplanmasının inisiyatifini kendi ellerine geçirmektir.

Tabii onların çabaları boşunaydı. Bolşevik Parti ve sovyet hükümeti, sarsılmaz bir şekilde çizgilerini uyguluyor ve bütün inisiyatifi ellerinde bulunduyorlardı: Halk Komiserleri Konseyinin Kurucu Meclisin toplanması üzerine kararnamesi 26 Kasım'da (9 Aralık) yayımlandı.

Kurucu Meclisteki bolşevik grubun içinde de mücadele yürütülmesi gerekiyordu. Bolşevik grubun bürosuna mensup Kamanev, Rikov, Milyutin gibiler, yine Merkez Komitesinin çizgisine karşı mücadele ediyordu. Onlar, ülkedeki iktidarın kurucu meclis tarafından kararlaştırılmasını, Merkez Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyinin, Kurucu Meclis'in toplanması üzerinde denetim uygulamaması gerektiğini söylüyordu. Hatta, Kurucu Meclisin toplanmasına ilişkin tutum için bir parti kongresi talep ediyorlardı.

Merkez Komitesi 11 (24) Aralık'ta özel olarak Kurucu Meclis grubuyla uğraştı. Lenin, konuşmasında, bolşevik grup bürosunun dağıtılmasını talep eden ayrıntılı bir önerge verdi. Yakov Mihayloviç, konuşmasında Vladimir İlyiç'in önergelerini destekliyordu. Grubun toplanmasına, grup içerisinde bolşeviklerin

Kurucu Meclise ilişkin tezlerinin görüşülmesine ve büronun yeniden seçiminin yapılmasına karar verildi. Tezleri yazıya döken Vladimir İlyiç'ti.

Ertesi gün 12 (25) Aralıkta grup, Lenin'in tezlerini kabul etti ve Merkez Komitesi karşıtları bir yenilgi daha almış oldu.

20 Aralık 1917'de (2 Ocak 1918) Halk Komiserleri Konseyi, Kurucu Meclisin toplanma tarihini 5 (18) Ocak olarak belirledi. İki gün sonra da Tüm Rusya MYK, 8 (21) Ocak'ta III. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresini toplama kararı aldı.

Bu kararın önemi çok büyüktü: Kurucu meclisin kaderi, sovyet kongresinin, en yüksek iktidar organının ve halk kitlelerinin istemlerini gerçek anlamda dile getirenlerin eline verildi.

Parti ve sovyetler, kongre hazırlıkları için sıkı bir çalışma geliştirdi ve kitlelere bunun önemini anlattı. Tüm Rusya MYK bütün ülkeye, bütün sovyetlere, ordu ve cephe komitelerine: "Bütün iktidar Kurucu Meclis'e sloganının karşısına, Sovyetlerin –Bütün iktidar sovyetlere, Sovyet Cumhuriyetinin sağlamaştırılması– sloganının çıkartılması gerekir" içerikli bir genelge yazdı. Bu genelgeyi Yakov Mihayloviç kaleme almıştı.

3 (16) Ocak 1918'de tarihi bir öneme sahip olan bir belge –Lenin tarafından kaleme alınan Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu– Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinde kabul edildi. Lenin'in deklarasyonu 2. Sovyet kongresinin Tüm Rusya MYK ve Halk Komiserleri Konseyinin temel kararnamelerini onaylıyordu. "Rusya" deniyordu deklarasyonda; "işçi-asker ve köylü temsilcileri Sov-

yetleri Cumhuriyeti olarak ilan edilecektir. Bütün merkezi ve yerel devlet iktidarı bu sovyetlere aittir.”

Parti, Lenin'in ağızından, Rusya Cumhuriyeti'nin toplum düzeni ve devlet inşası üzerine son sözünü açıklıyordu. Sovyetlerin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi, halkın çıkarlarıyla uyumluluk arz eden bolşeviklerin önerilerini onayladı ve doğruladı. Şimdi bu önerilerin hayata geçirilmesi gerekiyordu.

Kararnamenin kabul edilmesinden sonra Tüm Rusya MYK, Lenin'in önerdiği, kimden gelirse gelsin, sovyet iktidarının fonksiyonlarını ele geçirmeye yönelik tüm girişimlerin acımasızca bastırılmasını içeren karar taslağını da onayladı.

Yeni Kurucu Meclisin 5 Ocak 1918'de açılması kararlaştırıldı. O günlerde, içimdeki sıkıntıyı zaptedemiyordum. Biz karşıdevrimin hangi şiddetle hazırlandığını biliyorduk. Daha birkaç gün önce Petrograd'da, "Kurucu Meclisi Korumak İçin Birlik" tarafından örgütlenen bir komplo açığa çıkarılmıştı. Komplocular, Kurucu Meclisin açılış günü için silahlı bir ayaklanma hazırlamıştı. Onlar, zor yoluyla iktidarı almak istiyordu. Menşevikler ve sağ sosyalist devrimciler delicesine bir ajitasyon yürütüyor ve başkent emekçilerini sovyetlere karşı kitlesel yürüyüş için harekete geçirmeye çalışıyordu. Karşıdevrimci odaklar ve komplocular, yalnızca zamanında alınan önlemler sayesinde dağıtılabildi. İşçiler, menşevik ve sosyalist devrimci ajitatörleri, yakalarından tutuyor ve en yakın sovyete sürüklüyordu. Ama devrimin bütün düşmanları şimdi zararsız hale getirilmiş miydi? Kurucu Meclisteki kadetler ve sağ sosyal devrimciler şimdi nasıl bir oyalama taktiği planlıyordu? Her şeye hazırlıklı olmak gerekiyordu.

Ve nihayet 5 Ocak 1918 geldi. Ülkenin her tarafından Kurucu Meclisin 400 vekili Petrograd'a geldi. Çoğunluğu oluşturan yaklaşık 250 vekil, sağ sosyalist devrimci, kadet ve diğer büyük burjuva ve küçük burjuva partilerin üyeleri idi.

Kurucu Meclisin açılışının Tauris Sarayında öğleden sonra saat dörtte olması kararlaştırılmıştı. Karşıdevrim tarafından sarayın içinde ve çevresinde herhangi bir alçak saldırıyı önlemek için, "Aurora" dan ve "Cumhuriyet" Panzer kruvazörü tayfalarından nöbetçiler görevlendirilmişti. İtirazına rağmen İlyiç sıkı korumaya alındı. Daha birkaç gün önce 1 (14) Ocak'ta ona alçakça bir suikast düzenlenmişti. Mihail-Manege'de konuşma yaptığı bir mitingten dönerken, Lenin'in arabasına ateş açılmıştı. Bu olaydan sonra İlyiç korumasız bırakılabilir miydi? O, kapalı arabayla Smonly'den Tauris Sarayına doğru yola koyuldu ve ana giriş kapısından değil, aksine belirlenen bir sinyalle açılan iç bahçe kapılarından birinden içeri girdi. O, buradan sonra, boş koridorlardan geçirilerek bolşevik meclis grubunun bulunduğu odaya götürüldü. İlyiç'in güvenliğini sağlamakla görevlendirilen yoldaşlar, onun yanından bir adım dahi ayrılmıyordu.

Vladimir İlyiç'in başkanlığını yaptığı bolşevik fraksiyon toplantısı, Kurucu Meclisin açılışından yaklaşık iki saat önce başladı. Nihai bir eylem planının hazırlanması, her şeyden önce Kurucu Meclis toplantısının açılmasıyla ilgili soruna ilişkin karar verilmesi gerekiyordu. Kurucu Meclisin sağ kanadının en azından şimdi, bolşeviklerin elinden inisiyatifi alarak ve sanki Kurucu Meclis kendiliğinden açılyormuş gibi göster-

mek ve düzenlemek, böylelikle kendilerinin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinden bağımsız olduklarını göstermek için ellerinden gelen her şeyi yapacağı herkes tarafından biliniyordu. Bolşevikler buna izin veremezdi. Sverdlov, Tüm Rusya MYK adına toplantıyı açmakla görevlendirildi.

Yakov Mihayloviç toplantının açılışını yaptıktan sonra Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu'nu okuyup, Kurucu Meclise, buna katılmayı önerecekti. Bu, meclisi, daha baştan tutumunu belirlemeye ve Sovyetlere karşı tutumunu berrak bir şekilde ortaya koymaya zorlayacaktı. Kurucu Meclisin açılış sorunu bolşevik grup tarafından böyle kararlaştırıldı.

Kurucu Meclisin açılışına ilişkin devrimin düşmanları da sıkı bir şekilde hazırlanıyordu. Kadetlerin, sağ sosyalist devrimcilerin ve menşeviklerin delegeleri kesin talimatlar almıştı. Kurucu Meclisin sağ kanadı bu kez ağız birliğiyle hareket etmek ve bolşeviklerin bütün eylemlerini örgütlü bir şekilde sabote etmek, onları konuşurmamak ve önergelerinin düşürülmesini sağlamak için karar almıştı. Sağ sosyalist devrimciler, özellikle hangi durumlarda yüksek sesle bağırlması ve ıslık çalınması ve hangi durumlarda alkışlanması gerektiğini önceden belirlemişti. Onlar, tam bir sinyal sistemi üzerine çalışmış ve toplantı sırasında kararlaştırılan işaretleri vermekle görevli kişiler belirlemişti. Bütün güçlerini, bolşevikleri zorlar umuduyla, değişik mekanizma ve hilelerin hazırlanmasına yöneltmişlerdi. "Özel adamlar seçildi" diye yazıyor, sağ sosyalist devrimci partinin delegesi ve daha sonra göçmen olan beyaz muhafızlardan B. Sokolov anılarında; "Oylamanın onların işareti üzerine başlaması

gerekiyordu. Gürültülü bir muhalefet bekleniyordu ve dolayısıyla işaretler özeldi, yani sessiz işaretlerdi.”

Tauris Sarayının dar salonu öğleden sonra saat 4'e doğru tıka basa dolmuştu. Ülkenin gerçek sahipleri; Petrograd fabrika ve işletmelerinin, devrimci alayların ve donanma mürettebatının temsilcileri balkonlarda misafir olarak yer alırken, salonda kurucu meclisin delegeleri oturuyordu.

Henüz delegelerin tam olarak yerini almadığı ve bolşevik grubunun salona henüz gelmediği bir anda, sağ sosyalist devrimcilerden, biçimsiz, şişman ve epeyce yaşlanmış olan Şvezov konuşmacı kürsüsüne çıktı ve başkan çanına el attı. Sağ sosyalist devrimciler, çizgilerini hayata geçirmeye çalışıyor ve bolşevik temsilcilerden hiçbirine toplantının açılışını bırakmak istemiyordu. En yaşlı delegenin toplantıyı açması gerektiğini iddia ediyorlardı. En yaşlı vekil, onların önceden başkanlık rolüne hazırlamış oldukları Şvezov'du. Şvezov, çaresiz bir şekilde, etrafa bakarak, hiç ara vermeden çanı sallarken, sağ sosyal devrimcilerin gösteri bağırtılarına karışan, balkondan ve salonun bir bölümünden kızgın protesto bağırtıları yükseliyordu.

Yakov Mihayloviç son anda alıkonmuş ve birkaç dakikalığına gecikmişti. Sverdlov, kendisini yitirmiş gibi duran Şvezov'un yanında görüldüğünde coşku seli, zincirlerini kırarcasına tribünleri istila etmişti. Emirane ve kendinden emin bir el hareketiyle başkanlık rolüne soyunan şanssız adayı bir kenara itti ve kararlı bir şekilde çanı, onun elinden aldı. Bu öyle sakin ve öyle onurlu bir duyguyla gerçekleşti ki, salon sessizliğe boğuldu. Nihayet sağlanmış olan sessizlikte Sverdlov'un muazzam, derin sesi çınliyordu.

“İşçi ve Köylü Temsilcileri Sovyetleri Yürütme Komitesi beni Kurucu Meclis toplantısını açmakla görevlendirdi. İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri Merkez Yürütme Komitesi...”

“Hile” diye histerik bir ses salonda çınlıyordu.

İlk anda şaşırان sağ sosyalist devrimciler bir bağırtı ve ıslık konserine başladı ve konuşmacının dikkatini dağıtarak konuşmaya devam etmesini engellemeye çalıştılar. Sverdlov dışarıdan bakıldığında, hiç de heyecanlı değildi. Sesini hafifçe yükseltip zorlanmadan yüksek bağırtıyı bastırdıktan sonra, demirden sakinliğiyle devam etti:

“Merkez Yürütme Komitesi, Kurucu Meclisin, Halk Komiserleri Konseyinin kararname ve kararlarının eksiksiz biçimde tanınması beklentisini dile getirir.”

Sverdlov’un tüm görüntüsünden, onun seyrek el hareketlerinden öyle aşılmaz bir güç akıyordu ki sağ sosyalist devrimcilerin sesi kesildi. Sverdlov açılış konuşmasının sonunda; “Şimdi, Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonunu okuyacağım” dediğinde, fırtınalı bir tezahürat koptu. “Onu Kurucu Mecliste gördüğüm günü, sıkça gözönüne getiriyorum,” diye yazıyor L. R. Menşinskaya: “Kızgın bir engeli süpüren hafif bir el hareketi, kızgın kitle üzerinde kendisini dinletmeyi bilen sert ve emin sesi, aynı zamanda onun kişiliğinin temel çizgilerinin üstüne onun sarsılmaz iradesini oluşturuyordu.”

Sverdlov, tamamen sessizlik içinde, her kelimenin üzerine basarak deklarasyon metnini okudu. Balkondan “Enternasyonal” duyulduğunda, son sözlerini tam bitirmemişti. Bolşevik delegeler iştirak ettiler,

tüm salon ayağa Kaltı ve hiç kimse, büyük salonda yüce proleter marşı yankılanırken oturmaya cesaret edemiyordu.

“Enternasyonal” henüz bitmişti ki, Yakov Mihayloviç başkanlık seçimine başlanmasını önerdi. İlk konuşmacı olarak bir sosyalist devrimci delegeye söz verdi.

Sosyalist devrimci delege kürsüye çıktı ve bolşeviklere küfretmeye başladı. Salonda yeniden bir gürültü koptu, kulakları sağır eden bir düdük sesi çınıyordu; ama bu sefer bolşeviklerin sıralarından ve yukarıdan, balkonlardan. Hiçbir etkilenme belirtisi göstermeksizin, hafif bir gülümsemeyi gizleyerek Sverdlov açıklamaya başladı.

“Sükuneti korumanızı rica ederim. Şayet gerekli olursa, sovyetlerin bana verdiği yetkiye dayanarak herkesi disiplinli olmaya çağırarak durumundayım!”

Beklendiği gibi, sosyalist devrimci-menşevik çoğunluk, Leninist deklarasyonu büyük bir düşmanlıkla karşıladı ve görüşülmesini dahi reddetti. Bunun üzerine bolşevikler, ortaya çıkan durumu meclis gruplarında görüşmek için oturuma ara verilmesini talep etti. Bolşevik grubunun oturumunda Lenin, o anda kendisi tarafından yazılan deklarasyonun kabul edilmesini önerdi ve grup tarafından da oybirliğiyle kabul edildi.

Deklarasyon, Kurucu Meclisten, halkın ezici çoğunluğunun iradesiyle uyumluluk içinde hareket eden Tüm Rusya MYK'nin iradesini kabul etmesini ve büyük Ekim Devrimi'nin kazanımlarını ve işçi, asker ve köylü temsilcileri sovyetleri iktidarını tanımasını talep ediyordu. Ama kurucu meclis bu talebi

geri çevirdi ve böylece bütün emekçi Rusya'ya savaş ilan etti.

Bolşevikler şunu söylüyordu: "Düşmanın halka karşı cinayetlerini bir an dahi örtbas etmek istemediğimiz için kurucu meclisin karşıdevrimci bölümü üzerine son kararı sovyet iktidarının takdirine bırakarak Kurucu Meclisi terk ediyoruz"

Deklarasyonun okunmasından sonra bolşevikler, oturma salonundan ayrıldı, onları sol sosyalist devrimciler takip etti ve balkonları dolduran işçiler, askerler ve köylüler de ayrıldı. Aniden tamamen boşalan salonda sadece, yaklaşık 200 kadar güya siyasi simalar, gösteriş düşkünleri, politika bozuntuları ve şanssızlıktan kurtulamayan ve uzun zamandan beri iflas etmiş "halk önderleri" kaldı. Bunlar, hiçbir durumda ve hiçbir bakımdan Rusya'nın emekçi yığınlarını temsil etmiyordu.

Kurucu Meclis yüzkarası bir son buldu, onun mezara gömülüşü kimsenin dikkatini çekmedi. 1918'in 5 Ocağını 6 Ocağa bağlayan gecesinde, saat 4'te en gayretkeş kadetler, sağ sosyalist devrimciler ve menşevikler arka arkaya 12 saat bağırıp çağırdıktan ve kendi tumturaklı sözleriyle mest olduktan sonra Baltıklı bahriyeli Anatoli Şelesnyakov, Tauris Sarayı nöbet komutanı, kürsüye çıktı.

Şelensnyakov, sert bir sesle, "Nöbetçi vardiyası yorgun. Salonun boşaltılmasını rica ediyorum" dedi.

Cevap olarak protesto sesleri ve hiddetli bağırışma ortalığı çınlattı. Biri daha kürsüye çıktı ve bir şeyler söyledi, bir diğeri herhangi bir şey için acilen onay verdi. Ama vekiller artık arka arkaya salonu terk ediyordu; Kurucu Meclis, ömrünü doldurmuştu!

Ertesi gün, 6 (19) Ocak 1918'de Lenin'in önerisi üzerine Halk Komiserleri Konseyi, Kurucu Meclisi dağıtma kararı aldı. Aynı gün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi Lenin'in bir raporunu kabul etti ve Kurucu Meclisin dağıtılması üzerine kararnameyi onadı.

Henüz bir hafta geçmemiştir ki, geniş salon ve balkonlar yeniden doldu. Geniş koridorlar, sayısız geçiş galerileri ve Tauris Sarayının görkemli salonları canlı, gürültülü insan seliyle yeniden dolmuştu.

Petrograd'ın her tarafından, uzak kenar bölgelerinden ve varoşlarından işçiler, askerler, bahriyeliler, fabrika ve işletmelerin, ordu bölüklerinin ve savaş gemilerinin temsilcileri Tauris Sarayına akın etti. Petrogradlılarla birlikte Moskova'nın, Ural'ın, Sibiryaya'nın Ukrayna'nın, Volga bölgesinin yüzlerce temsilcisi saraya yürüdü.

10 (23) Ocak 1918'de İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetlerinin III. Bütün Rusya Kongresi toplandı; diğer sorunların yanı sıra dağıtılmış Kurucu Meclisin geleceği üzerine karar vermek de kongrenin göreviydi.

Saat tam 8'de Yakov Mihayloviç Sverdlov, kürsüye çıktı ve onun "üçüncü Tüm Rusya Sovyet Kongresi'nin açıldığını ilan ediyorum" sözleri selamlamalar ve alkış tufanı içinde kaynayıp gitti. "Enternasyonal" coşkulu ve haşin bir sesle çınlıyordu.

Marş bittikten ve yeniden patlak veren alkış tufanı sonuçlandıktan sonra Sverdlov söze başladı. "Burada oldukça önemli kararlar almak zorundayız. Kurucu Meclisin dağıtılması olgusunun karşısına III. Bütün Rusya Sovyet Kongresinin toplantısını koymalıyız. Bu, işçilerin ve köylülerin çıkarlarını doğru yansıtan yegane en yüksek organdır."

Açılış konuşmasından sonra Sverdlov, Sovyet Kongresini selamlamak için gelen işçilerin, askerlerin ve bahriyelilerin temsilcilerine söz verdi. Petrograd'ın devrimci birlikleri adına, birkaç gün önce kurucu meclisi "kapatan" Şelesnyakov konuştu.

Gece boyunca alkış tufanı hiç dinmedi. John Reed kürsüye geldi. Salondaki yüzlerce yoldaşla birlikte onun sözlerine kulak verdim. Amerikaya döndüğünde, Amerikan halkına devrimci Rusya üzerine bütün gerçeği anlatacağı konusunda kongre delegelerine söz verdi.

John Reed'den sonra Norveç, İsveç, Amerika ve İngiliz işçilerinin temsilcileri konuştu. Tarihte ilk defa özgür bir ülkede bütün ülkelerin işçilerinin kardeşliği ve dostluğu üzerine sözler böyle yüksek bir kürsüde çınlıyor ve bütün dünyada dinleniyordu. III. Bütün Rusya Sovyet Kongresi enternasyonal proleter dayanışmasının devasa bir gösterisi oldu. Kongrenin şeref başkanlığına Vladimir İlyiç Lenin ve Karl Liebknecht seçildi. Kongre, Yakov Mihayloviç tarafından hazırlanan enternasyonal proleter örgütlere yönelik mesajı oybirliğiyle kabul etti.

11 (24) Ocakta kongre Halk Komiserleri Konseyi'nin faaliyeti üzerine raporu ve Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi siyasi raporunu kabul etti. Halk Komiserleri Konseyi çalışmaları üzerine raporu Vladimir İlyiç Lenin, Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi raporunu da Yakov Mihayloviç Sverdlov sundu.

Lenin'in raporu, kongre çalışmasının temelini oluşturuyordu. Vladimir İlyiç, kuruluşunun ilk iki buçuk ayında sovyet iktidarının bütün faaliyeti üzerine

detaylı bir çözümleme yaptı. O, hangi koşullarda çalışmak ve hangi zorlukları aşmak zorunda olduğunu gösterdi. Rusya proletaryasının ve emekçi köylülüğünün önünde duran temel görevlerin çerçevesini çizdi.

Proletaryanın büyük önderi, yapılanlardan sonuçlar çıkararak; Rusya emekçilerinin kararlı bir şekilde sosyalizmi şekillendirmenin yoluna girdiklerini, bazı büyük zaferleri kazandıklarını ve hiç kimsenin onları sosyalist yoldan ayırmaya muvaffak olamayacağını haklı olarak açıkladı. "Önümüzde," dedi İlyiç, "daha pek çok zorluklar ve çok ağır sınavlar var. Sosyalizme henüz ulaşamadık, ama bizim devletimiz daha şimdiden bir sosyalist Sovyet Cumhuriyetidir ve bu, bütün büyük kazanımların en büyüğüdür."

Lenin'in konuşmasının ardından, kongreye katılanların, insanlığın yolunu komünizmin ışıklı geleceğine yönelten bütün halkların temsilcilerinin kalbi daha hızlı çarpıyordu.

Yakov Mihayloviç, kongreye Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesinin faaliyeti üzerine ayrıntılı bir rapor sundu. Raporunu, Kurucu Meclis tarafından reddedilen Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Deklarasyonu'nun onaylanması çağrısıyla bitirdi. Sverdlov, Leninist belgeyi okumaya başladığında salonda nefessiz bir sessizlik hakimdi. Rusya'yı bir sovyet cumhuriyeti ilan eden deklarasyonun ilk kelimelerini coşkuyla henüz okumuştuk ki, bütün salon ayağa kalkmış ve temsilcilerin alkış tufanı okumaya devam etmesini uzun bir süre imkansız kılmıştı. Herkes deklarasyonu ayakta selamlarken, meydan okurcasına yerlerinden kalkmayan bir avuç sosyalist dev-

rimci, hiddete ve tepkiye neden olmuştı. Sverdlov, zincirinden boşanan coşkuyu bastırmakta ve toplantının devamını sağlamakta çok zorlandı.

Kongre, metnin okunmasını büyük bir dikkatle dinledikten sonra, sovyet devleti düzeninin ilkelerini belirleyen deklarasyonu büyük bir oyçokluğuyla onayladı. Kongre, Halk Komiserleri Konseyi ve Tüm Rusya MYK'nin politikasını onayladı ve onlara tam güvenini dile getirdi.

Kongre, Lenin ve Sverdlov'un raporlarından sonra ulusal soruna ilişkin bir rapor ele aldı. Ülkemiz, sovyet cumhuriyetleri federasyonu, özgür uluslar birliği olarak ilan edildi.

III. Tüm Rusya Sovyet Kongresi, işçi sınıfının köylülükle olan ittifakının sağlamlaştırılmasının yeni işaretlelerini vererek geçti. İşçi ve asker sovyetleriyle ve köylü sovyetlerinin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitelerinin birleşmesi, yerel alanlarda daha da tam bir kaynaşmayı beraberinde getirmiyordu. Bu yüzden Tüm Rusya MYK, sovyetlerin aynı zamanda III. Tüm Rusya Köylü Sovyetleri Kongresinin aynı anda toplanmasını kararlaştırmıştı.

III. Köylüler Kongresinin bileşimi, son köylü kongresinin üzerinden geçen bir buçuk ayda bolşeviklerin etkisinin ne kadar arttığını gösteren bir delildir. Kasım sonunda bolşevikler, Tüm Rusya Olağanüstü Köylü Sovyetleri Kongresinin üç yüzden fazla delegesinden sadece 37'sine sahipti.

III. Tüm Rusya Köylü Sovyetleri Delegeleri Kongresi, başka bir tablo sunuyordu. Bolşevikler ve bolşeviklere sempati duyan partisizler, bütün kongre delegelerinin yaklaşık yarısını oluşturuyordu.

Köylü Kongresi, 13 (26) Ocak 1918'de III. Tüm Rusya Sovyet Kongresinin açılmasından üç gün sonra, Smolny'de toplandı. Y. M. Sverdlov, daha kongrenin ilk oturumunda Tüm Rusya MYK adına konuştu ve kongre, işçi ve asker delegeleri sovyetlerinin III. kongresiyle kaynaşma kararını aldı. Aynı gün akşam saat 9'da Tauris sarayında işçi, asker ve köylü vekilleri sovyeti kongresinin ilk birleşik oturumu, Yakov Mihayloviç tarafından açıldı ve sonraki oturumlar beraberce bütünlüklü bir kongrede yapıldı. Kaynaşma süreci tamamlanmıştı.

Menşevikler, sağ sosyalist devrimciler ve anarşistler, inatçı bir şekilde kongrenin çalışmalarını sabote etmeye çalışıyordu. Küçük bir grupçuk olmalarına rağmen yerlerinden yüksek sesle bağıyor ve oturumun normal seyrini engellemek için her şeyi yapıyorlardı. Menşevik ve sosyalist devrimci delegeler her soruna ilişkin yeniden söz alıyor ve itirazlarla, ek önerilerle, muhalefet şerhleriyle bolşeviklere karşı çıkıyorlardı. Bazı sorunlarda sol sosyalist devrimcilerin bir bölümü yalpalıyordu. Ama kongrenin çoğunluğu sıkı bir şekilde bolşeviklerin arkasındaydı. İflas etmiş küçük burjuva partilerin temsilcilerinin kongre çalışmalarını sabote etme çabaları, kongreyi yöneten Sverdlov tarafından enerjik bir şekilde reddedildi ve delegelerin ezici çoğunluğunun oybirliğiyle kararlı bir şekilde engellendi.

Yakov Mihayloviç, kongrenin kapanış oturumunda, III. Sovyet Kongresinin özel öneminin bir kez daha altını çizen iki değişiklik önergesi verdi. III. Kongreden önce çıkarılan yasa ve kararnamelerin en önemlilerinde hep, "Kurucu Meclis tarafından karar verilene

kadar" şartı vardı. Kongre, Yakov Mihayloviç'in önerisiyle "kurucu meclis tarafından onaylanana kadar" şartının, sovyet iktidarının bütün belgelerinden çıkarılmasını kararlaştırdı.

İkinci değişiklik şöyleydi: III. Kongreye kadar "en yüksek devrimci iktidar gücü" olarak geçici işçi ve köylü hükümeti belirtiliyordu. Yakov Mihayloviç, delegelerin fırtınalı tezahüratları altında "geçici" kelimesinin çizilmesini ve "bu andan itibaren en yüksek iktidar organımızın, Rusya Sovyet Cumhuriyeti işçi ve köylü hükümeti olarak ifade edilmesini" önerdi.

Kongre, aralarında 160 bolşeviğin, 125 sol sosyalist devrimcinin, bazı sağ sosyalist devrimcilerin, menşeviklerin ve diğerlerinin bulunduğu 306 kişiden oluşan Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesini seçti. Tüm Rusya MYK başkanlığına Y. M. Sverdlov, tüm Rusya MYK sekreterliğine de V. A. Avanesov seçildi.

Barış İçin Mücadele “Sol Komünistler”

Yakov Mihayloviç ve ben III. Sovyet Kongresinden bir gün önce, Kurucu Meclisin feshedilmesinden birkaç gün sonra, Furşadtskaya'dan Tauris sarayına taşındık. Sarayın bir kolunda birçok yoldaşla beraber geniş beş ya da altı odalı bir konutta oturuyor ve yine 1905'te Ural'da olduğu gibi bir komün içinde yaşıyorduk.

Bir odayı ve en büyüğünü beraberce kullanıyorduk. Odanın belirlenmiş bir sıfatı yoktu. Onu bazen yemek odası, bazen yatak odası olarak, o anın kullanım amacına uygun olarak adlandırıyorduk. Geriye kalan odalar küçüktü. Birinde Yakov Mihayloviç ve ben kalıyorduk, diğerinde ise Volodarski ve Avanesov kalıyordu. Zaman zaman diğer yoldaşlar da bizde kalıyordu.

Yarım düzine bardak ve tastan, biraz tabak, kaşık, bıçak ve çataldan oluşan her birimizin sade özel mülkiyeti, bir biçimiyle toplumsallaştırılmıştı.

Öyle yemeğini herkes işyerinde yiyor; kahvaltı ve akşam ekmeğini de alışıldığı üzere evde yiyiyorduk.

Tabii ki kahvaltı ve akşam ekmeği genel olarak şeker-siz çaydan ve birkaç parça ekmekten oluşuyordu.

Bütün ev sahipleri sabah 8'e doğru kalkıyor, masa-da buluşuyor ve 9'a doğru evi terk ediyorlardı. Sıkı bir düzen yerleştirmiştik: Hiç kimsenin kahvaltıya geç gelmemesi gerekiyor ve kimse, tek başına, diğer-leri olmadan kahvaltı yapmıyordu. Kahvaltı acele yapılıyor, şakalar birbirini kovalıyor, uzun konuşma-lar akşama ve geceye erteleniyordu.

Akşam eve ilk ben gelir, çayı sıcak tutar ve diğerle-ri gelene kadar elime bir kitap alırdım. Gece 12'ye doğru Volodarski görünür ve gece bir ve iki arasında alışıldığı üzere Yakov Mihayloviç ve Varlam Alek-sandroviç birlikte gelirlerdi.

Avanessov ve Volodarski'nin aileleri yoktu ve ben bizim komündeki tek kadındım. Bundan dolayı da çayı doldurmak benim görevimdi. Çocuklarımız yanı-mızda değildi, onlar, hâlâ Nişni-Novgrod'da dedele-rin yanındaydı.

Gece sözümona akşam yemeği yenirken ciddi konuşmalar yapılırdı. Yakov Mihayloviç, sık sık bir yoldaşı, bazen birden fazlasını beraberinde getirirdi. Tabii onlar da bizde gecelerdi. Çoğu kez dışardan herhangi birisi olurdu. Petrogradlılar da gelirdi ve genellikle vakit geç olduğundan bizde gecelerlerdi.

Masada geçen günün olayları konuşulur, karşıla-şılan neşeli olaylar anlatılır ve gelecek günün planı üzerinde fikir alışverişinde bulunulurdu. Parti poli-tikasının temel sorunları ve sovyet iktidar organları-nın çalışmaları zevkle tartışılırdı. Birçok güzel düşünce, masadaki canlı, arkadaşça sohbetlerden doğmuştu.

Komünümüzde dostça atmosfer egemendi, herkes birbirine büyük bir yakınlaşma sağlamıştı, 1918 Martında hükümet Moskova'ya taşındığında ve biz Petrograd'ı terk ettiğimizde, Petrograd'da kalmak zorunda olan^(*) Volodarski, gözlerinde yaşlarla şöyle diyordu:

"Beni de beraberinizde götürün, gerçekten beni de beraberinizde götürün. Sizsiz ben ne yaparım, yalnız başına nereye giderim?"

Tauris sarayındaki kısa süreli komünümüzde, konuşmalarınızın ana temasını savaş ve barış sorunları oluşturuyordu.

Parti, Ekim Devrimi'nin zaferinden hemen sonra barış için kararlı bir mücadele geliştirdi. Milyonlarca insanın yaşamına mal olan ve ülkeyi ekonomik olarak mahveden acı dolu savaş bitmeden, Sovyet iktidarının sağlamlaştırılmasından, başarılı bir şekilde sosyalist devlet inşasından bahsedilemezdi.

Almanya'yla savaşın derhal bitirilmesi nefes alma imkanını sağlayabilirdi. Eğer nefes alma noktasına ulaşılabilecekse ağır bedellere hazır olmak, en aşağılayıcı koşulları kabul etmek gerekiyordu.

Sovyet iktidarının ilk eylemi, ikinci Tüm Rusya Sovyet Kongresinde kabul edilen ilk kararname, barış üzerine kararname idi. Sovyet Rusya, savaş yürüten bütün ülkelere adaletli demokratik barış üzerine derhal görüşmelerin başlatılması teklifinde bulunuyordu.

Bu teklif Rusya'nın o zamanki müttefikleri tarafından oldukça düşmanca karşılandı. İngiltere, Fransa ve Birleşik Devletler burjuvazileri, Rus askerlerine onları toplara yem etmek için ihtiyaç duyduklarından

Rusya'nın savaştan çıkmasını bütün güçleriyle engellemeye çalışıyordu. İş o kadar ileri gitti ki, Rusya'daki müttefik temsilcileri, sovyet yüksek komutanı Krilenko'ya, cephede kalan her bir asker için yüz ruble teklif etti.

"İttifak" güçleri barış görüşmelerine katılmayı reddettiklerinden sovyet hükümeti tek başına 1917 Aralığının ilk günlerinde Almanya ve Avusturya'yla görüşmeye başladı ve ateşkes üzerine anlaşma imzalandıktan sonra cephede saldırıların durması sağlandı.

Sovyet hükümeti, her iki emperyalist soyguncu grubunun aralarındaki amansız savaşı –Almanya ve Avusturya bir tarafta Fransa, İngiltere ve ABD diğer tarafta– akıllı bir şekilde kullandı ve böylelikle belirli bir nefeslenme süresi kazandı. Bu nefeslenme durumu yalnızca Rusya'nın savaştan tümüyle çıkması ve Almanya'yla barış anlaşması imzalaması durumunda süreklilik kazanabilirdi. Ama barışa giden yolda sayısız zorluklar vardı. Bütün uluslararası burjuvazi, Rus burjuvazisi ve onların yordakçıları –menşevikler, sosyal devrimciler ve diğerleri– bütün güçleriyle, bolşeviklerin, Rusyayı savaştan çıkarmak için gösterdiği kahramanca çabanın yoluna engel koymaya çalışıyorlardı.

Rus burjuvazisi ve onların ardından menşevik ve sosyalist devrimciler, bolşeviklere karşı kızgın bir kampanya geliştiriyor ve partimizi, Rusya'yı can düşmanına –Alman emperyalizmine– teslim ediyor diye karalıyorlardı. Gerçekte ise Alman militarizminin Rusya'yı istila etmiş gruplarına karşı direniş göstermeyi düşünmüyorlardı. Yalnızca savaşı uzatmak, güç biriktirmesi

için sovyet iktidarına olanak tanımamak amacını güdüyorlardı. Eğer onların yardımıyla bolşevikler tırpanlanabiliyorsa, Alman emperyalistleri isterse ülkeyi yağmalasın ve tahrip etsin, isterlerse Rusya'nın yarısını ele geçirsin; Rus kapitalistlerinin ve onların menşevik ve sosyalist devrimci yaltakçılarının sloganı buydu. Alman emperyalizmi Rus burjuvazisine, yüzlerce yıllık baskı zincirini kırıp, iktidarı kendi ellerine alan Rus işçi ve köylülerinden yüz kere daha yakındı.

Bu oldukça zor anda, partinin birlik ve sarsılmaz kararlılığına ihtiyaç duyduğu bir dönemde, bazı bolşevikler yalpaladı, parti düşmanı bir konuma kaydı ve Almanya'yla barış antlaşmalarına karşı çıktılar. Parti içerisinde yalpalayan, tutarsız ve kafası karışık unsurların katıldığı "sol komünistler" adı verilen bir akım oluştu. Çınlayan tumturaklı boş sözleri eksik olmayan "sol komünistler" Alman emperyalistleriyle görüşmelerin caiz olmadığını haykırıyor ve "neye mal olursa olsun görüşmelerin geçersiz kılınmasını" talep ediyorlardı. "Sol komünistlerin" başında Buharin, Pyatakov, Obolenski (Ossinski), Lomov, Yakovleva, Radek, Manzev bulunuyordu.

Troçki ve yandaşları da, Leninist çizgiye karşı amansız bir mücadele geliştirdiler. O, 'savaş yapmıyoruz ama barış da yapmıyoruz' biçiminde, caniyane bir slogan öne sürüyordu.

Almanya ile Brest-Litovsk'ta yürütülen barış görüşmeleri sonuçsuz biçimde uzayıp gittikçe, "sol komünistler" giderek aktifleşti ve parti içindeki mücadele giderek sertleşti.

28 Aralık 1917'de (10 Ocak 1918) "sol komünistler" in etkin olduğu RSDİP(B) Moskova bölge bürosu

barış görüşmelerinin kesilmesi gerektiği kararını aldı. Aynı gün Petersburg Parti Komitesi de Almanlarla görüşmelerin kesilmesi için görüş belirtti.

“Sol komünistler”in önderleri Buharin, Pyatakov, Lomov Obolenski (Ossinski) ve Preobrayenski Merkez Komitesini mektup bombardımanına tutuyor ve Merkez Komitesinin Almanya’yla barış görüşmelerine ilişkin çizgisini görüşmek üzere, zaman geçirmeden bir parti konferansının toplanmasını talep ediyorlardı.

Konferans delegeleri, örgütler tarafından değil, komiteler tarafından seçildiğinden ve belli başlı komitelerin yöneticileri “sol komünistler”in yaklaşımlarını paylaştığından dolayı böyle bir konferans onların yararına olurdu. “Sol Komünistler” bunun hesabını yapıyordu.

Konferans çağrısının ele alındığı Merkez Komitesi toplantısında, Vladimir İlyiç, “sol komünistler”e karşı kararlı savaşım yürüttü. O, konferansın bir yere götürmeyeceğini ikna ederek gösteriyor ve bir parti kongresinin toplanmasını talep ediyordu. Vladimir İlyiç son karar alınana kadar dört kez söz aldı. Fırtınalı toplantıda aynı zamanda, birçok kez söz alan Yakov Mihayloviç, kararlı bir şekilde İlyiç’in tutumunu destekledi. Merkez Komitesi üyelerinin de çoğunluğu Lenin’i destekliyordu. “Sol komünistler”in talepleri reddedildi ve Merkez Komitesi, savaş ve barış konuları üzerine son kararı vermesi için bir parti kongresi toplanması kararını aldı.

Troçki, Buharin ve yandaşları Merkez Komitesini sonsuz tartışmalara zorlayıp Lenin’in zaman geçirmeden barış sağlanması talebinin kabulünü engellerken,

Alman genelkurmayı görüşmeleri yarıda kesip ateşkesi ihlal etti ve Alman birlikleri Rusya içlerine girmeye başladı.

Görüşmelerin yarıda kesilmesinin temel sorumlusu Troçki'ydi. O zaman Brest-Litovsk'taki sovyet barış delegasyonunu yönetiyordu. Alman genelkurmayı 10 Şubat 1918'de sovyet delegasyonuna bir ultimatom verdiğinde, Troçki, Sovyet Rusya barışı imzalamayacak ama savaşı durduracak diye açıklama yaptı. O, böylelikle Lenin'in, eğer ultimatom verilirse, mutlaka kabul edilmesi yönlü ısrarlı talimatlarına aykırı davrandı.

Alman taarruzunun haberi ulaştıktan sonra da Merkez Komitesi, 18 Şubatta ara vermeden, hemen hemen tüm gün toplantı yaptı. Lenin ve ondan sonra Sverdlov ve bazı başka Merkez Komitesi üyeleri, Almanlarla yeniden barış görüşmelerinin başlatılmasını kararlı bir şekilde talep etti. Buharin'in şiddetli direnişi ve Troçki'nin manevralarına rağmen, hemen barış yapılması teklifiyle Alman hükümetine başvurulması kararlaştırıldı. Parti aynı gün ülkeye giren Almanları ülkeden kovmak için bütün güçlerini harekete geçirmeye başladı.

21 Şubatta, Halk Komiserleri Konseyinin Lenin tarafından yazılan bir karnamesi yayımlandı. "Sosyalist anavatan tehlikede" diye yazıyordu Lenin, "Biz Almanlara, onların barış koşullarını imzalamaya hazır olduğumuzu açıkladık. Ama onlar bunu cevaplamayı geciktiriyor ve saldırıya devam ediyor. Ülkenin bütün güç ve imkanları sınırsız bir şekilde devrimci savunmanın emrine verilmek zorundadır. Her mevzi son kan damlasına kadar savunulmalıdır!"

Aynı gün Almanlara karşı, bütün savaş hareketlerinin yönetiminin verildiği Petrograd Devrimci Savunma Komitesi kuruldu. Yakov Mihayloviç bu komiteye ve onun bürosuna dahildi. O, komitenin görevleri ve sorumluluk alanlarını belirleyen talimat-nameyi de kaleme aldı.

Parti ve sovyet hükümetinin çağrısıyla, işçi sınıfının en ileri temsilcileri cepheye gitti. Devrimci Halkın Ordusunun, yeni ordunun birlikleri oluşturuldu. 23 Şubat 1918 güçleri genel olarak harekete geçirme günü olarak ilan edildi. O zamandan beri bugün, her yıl, Kızıl Ordu'nun doğum günü olarak anılır.

Yeni kurulmuş olan işçi ve köylü ordusu, talimli ve dişlerine kadar silahlanmış olan Alman işgalcilerini hak ettikleri direnişle karşılayamıyordu.

Nihayet 23 Şubatta Alman hükümeti, sovyet hükümetinin barış talebine cevap verdi. Almanlar tarafından ileri sürülen barış koşulları, Troçki'nin daha önce reddettiklerinden belirgin bir şekilde daha ağırdı. Ama başka bir yol yoktu, barışın sağlanması gerekiyordu.

Merkez Komitesi, 23 Şubatta yeniden bir araya geldi. Yakov Mihayloviç, Alman genelkurmayının koşullarını okudu. Hemen sonra Lenin söz aldı. Lenin, "devrimci savaş üzerine boş laf politikası artık son erdi" dedi. Eğer bu politika hâlâ devam ederse hem hükümetten, hem de Merkez Komitesinden istifa edeceğini açıkladı. "Devrimci bir savaş için orduya ihtiyaç var, bu da henüz yok. Öyleyse koşulların kabul edilmesi gerekir."

Buharin ve Troçki, yeniden Lenin'e karşı şiddetli bir mücadeleye başladı. Lenin'in yandaşlarının tümü

de, Alman koşullarının imzalanmasından yana değildi. Koşullar ağır ve aşağılayıcıydı.

Lenin tekrar tekrar söz aldı: "Bazıları bana ulti-matomdan dolayı suçlamada bulundu. Bunu olağanüstü koşullarda veriyorum... Bu koşulların imzalanması gerekir. Eğer siz bunu imzalamazsanız bununla sovyet iktidarının ölüm kararını imzalamış olursunuz... Ültimatomu, geri çekmek için vermiyorum."

Sorun, devrimin kaderini ilgilendirdiğinden Lenin, ulti-matom diliyle konuşmak zorunda kalmıştı. Gecikilen her saatin sovyet iktidarının varlığını tehdit ettiği bu kritik anda, Buharin'in sadık yandaşlarından biri olan Lomov, Lenin'in hükümet yönetiminden uzaklaştırılmasını önerecek kadar alçaldı. "Eğer Lenin istifayla tehdit ediyorsa, bundan korkmak için hiçbir neden yok, Lenin'siz yönetmek gerekiyor" diye açıklıyordu Lomov.

Mücadele sürüyordu. Lenin, tekrar tekrar söz alı-yordu. O, ikna etmeye, açıklamaya, ispatlamaya çalışı-yordu. Sverdlov, ısrarlı ve tutarlı bir şekilde İlyiç'i destekliyordu ve Merkez Komitesi üyelerinin çoğun-luğu da Lenin'in arkasındaydı. Alman koşullarının derhal kabul edilmesi önergesi Merkez Komitesinin çoğunluğunca kabul edildi. Merkez Komitesi aynı zamanda, savunmanın örgütlenmesinin her şekliyle güçlendirilmesini de kararlaştırdı.

Merkez Komitesi, kararını aldıktan sonra, sorun, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesine havale edildi. Şimdi bu yüksek devlet organı cumhuriyetin kade-ri üzerine, savaş ya da barış üzerine karar vermek zorundaydı.

Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinin Tauris sarayındaki tarihi görüşmesi 23 Şubat'ı 24 Şubat 1918'e bağlayan bütün gece sabaha kadar sürdü. Tüm Rusya MYK nihai karar için toplanmadan önce, gruplar bir araya geldi. Bolşevik ve sol sosyalist devrimci fraksiyonlar o gece bazen ayrı bazen de ortak bir şekilde toplandı.

Devrimin kaderi üzerine karar verilen bu gece bir-biri ardına ara vermeden yapılan toplantıları ve çınlayan coşku fırtınasını insan hangi cümlelerle ifade edebilir ki? Bolşeviklerin, içlerinde en iyilerinin saatlerce yaşamak zorunda olduğu insanüstü gerginlik nasıl anlatılabilir ki?

Tüm Rusya MYK bolşevik grubunun toplandığı küçük oda, hıncahınç dolmuştu.

Tüm Rusya MYK üyelerinin dışında, Petrograd sovyetleri bolşevik üyeleri ve Petrograd parti aktivistleri de davet edilmişti. Smolny'den bir grup yoldaşla kürsünün yanına zar zor ulaştım ve başka biriyle beraber bir sandalyeye oturdum.

Salon tıka basa dolu olmasına rağmen, yere düşen iğne sesinin duyulabileceği bir ölü sessizliği egemen di. Herkes hareketsiz bir şekilde oturuyordu. Sonra sessizlik, taraf ve karşı olmak çağrısıyla bozuldu. Protesto ve tezahüratın arasında, konuşmacılar pek az sözcük sarf ediyordu.

Barış! Barış!! Barış!!! Barışa ihtiyacımız var, soluklanmaya ihtiyacımız var.

Barış! Bu alçaklıktır! Devrime ihanettir!! Yaşasın devrimci savaş!!!

Başkanlığı Yakov Mihayloviç yürütüyordu. "Soruna ilişkin" diye uyarıyordu, "Sadece soruna ilişkin

konuşalım.” Zaman daralıyordu. Yarın, Almanların verdiği ültimatoma süresi bitiyordu, sadece birkaç saat kalıyordu. Bolşevikler neyle, hangi önerilerle Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinin toplantısına gidecekti?

Yapılan konuşmalarla birlikte, salondaki çoğunluğun barıştan yana, Lenin’den yana olduğu berraklaştı. Karşı olanlar da az değildi. Örneğin sol sosyalist devrimcilerin arasında barış anlaşması yanlıları azdı. Sorun ortak ele alındığında güç dengeleri nasıl şekillenecekti? Tüm Rusya MYK’de durum nasıl şekillenecekti? Bu anda partimizin birliği ve kararlılığı ne kadar önemliydi!

Lenin salonda görüldü. Toplantının başında orada değildi. Yakov Mihayloviç konuşan yoldaşın sözünü kesti ve İlyiç’i divanda yer alması için davet etti. Ama İlyiç bu daveti reddeden bir el hareketinde bulundu. Zira oraya kadar gitmek mümkün değildi ve zaten sıkışmış olarak ayakta duran yoldaşlarının arasında duvara yaslandı. Ancak konuşmacı sözünü bitirdikten sonra, ince bir geçiş oluşturuldu ve İlyiç, güçlkle ön tarafa gitti. Yakov Mihayloviç’le birlikte başkanlığa oturdu ve konuşmalar devam ederken sıkça baş başa verip fısıltıyla sohbet ettiler. Sonra Yakov Mihayloviç söz aldı ve iki üç cümleyle salondakilere Merkez Komitesi çoğunluğunun görüşünü Lenin ve kendisi adına kısaca hatırlattı. Barış üzerine müzakere bitmişti. Ezici oyçokluğuyla bolşevik grubun, Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi oturumunda Almanya’yla barış anlaşması üzerine önerge lehine karar aldı.

Kararın alınmasından sonra “sol komünistler”den birisi olan Steklov:

“Sorun dünya devriminin kaderidir. Herbirimiz bunun sorumluluğunu taşıyoruz. Bu nedenle gruptan herkese oylama özgürlüğü için izin verilmesini rica ediyorum.”

“Tam da devrimin ölüm ve kalmı üzerine karar verildiğinden” diye karşılık verdi Yakov Mihayloviç, “Tüm Rusya MYK’de parti Merkez Komitemizin ve grubumuzun çoğunluk kararının geçirilmesi gerekir. Bütün olarak parti, sorumluluğu üzerine alıyor ve şimdi Merkez Yürütme Komitesinin bütün gruplarının bize karşı durduğu bir sırada, saflarımızda demirden disiplinin ve kararlılığın hakim olması gerekir. Sorunuza oylamaya sunuyorum; Parti disiplinin kesin korunmasından, azınlığın çoğunluğa uymasından yana olanların ellerini kaldırmasını rica ediyorum.”

“Müsaade edin” diye şaşkın bir şekilde itiraz etti Steklov, “bu, disiplin sorunu değil, aksine oylama sorunudur.”

“Tam da disiplindir, bolşevik disiplindir. Evet eziçi çoğunluk, disiplini taahhüt altına alıcı olarak kabul ediyor. Bunun özellikle isim isim oylama sırasında dikkate alınmasını diliyorum.”

Bolşevik grubun toplantısı ne kadar fırtınalı geçse de bu, Tauris Sarayının büyük salonundaki bolşevik ve sol sosyalist devrimcilerle yapılan ortak toplantıda yaşananlarla kıyaslanamazdı. Parti disiplinini kavramaya niyetli olmayan ve yeniden barış anlaşmasına karşı gelen bazı “sol komünist”ler de kargaşa yaratıyordu –herkesten önce de Ryazanov. Sol sosyalist devrimciler tam anlamıyla kızgınca bir tavır takınıyor ve onların çoğu, nasıl bir karar alınırsa alınsın barışa karşı olacaklarını bağıra çağıra ilan ediyordu.

Yakov Mihayloviç sözü Lenin'e verdi. Vladimir İlyiç'in konuşması bütün konuşma hilelerinden yoksundu. Ama konuşma, yenilmez mantığın kendisiydi. O barışa karşı çıkanların gerekçelerini çürüttü.

"Evet" diyordu. İlyiç "bu, aşağılayıcı bir barıştır. Evet bu, utanılacak bir barıştır. Ama başka bir barış elde edemememiz bizim suçumuz değildir. Öyleyse, aşağılayıcı barışı, utanılacak barışı kabul etmemiz gerekiyor. Çünkü savaşamayız, Almanlara karşı bir direniş için güç yok ve bunu herhangi bir yerden almak da mümkün değil. Savaş; bu, çöküş, sovyet iktidarının çöküşü, devrimin çöküşü demektir. Nasıl olursa olsun barış; bu, bize halk ekonomisini düzene koymamıza izin veren, beslenme sorununu düzene koymak, güçlü savaş yeteneğine sahip bir ordu yaratmak için bir soluklanmadır. Ve sonra, yalnızca sonra, emperyalist beylerle başka bir biçimde görüşeceğiz, sonra, bugün suçumuz olmadan kaybettiklerimizin yüz katını alacağız."

Ve yeter! Saat gece 3'e geliyordu. Tüm Rusya MYK toplantısını daha da uzatmak ve grupta söz düellosuna devam etmek, mümkün değildi. Evet, artık tartışmaya devam etmeye ne gerek var? Lenin'in ikna edemediğini kimse ikna edemezdi!

23 Şubat 1918'i 24 Şubat'a bağlayan gece Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinin toplantısı açıldı. Rapor için sözü, Halk Komiserleri Konseyi başkanı Lenin aldı. Bu son 24 saat içerisinde, Lenin kaç kez konuşma kürsüsüne çıkmış, tekrar tekrar açıklamış, tartışmış ve ikna etmişti! Sverdlov kaç kez başkanlık yerini almıştı!

Lenin'in yıkılmaz gerçeklerine rağmen, Menşevikler ve sosyalist devrimciler, hatta sağ sosyalist devrimciler

sollarla birlikte, kızgınlıktan köpürerek 'hayır'larını yinelediler. Hayır ve bir daha hayır! Alman koşullarını kabul etmek olanaksızdır! Savaş! Savaş!! Savaş!!! "Sol komünistler" karanlık bir suskunluğa bürünmüştü.

Oylamaya geçildiğinde sabah olmuştu. Çoğunluk barıştan yanaydı.

"İsim isim oylama" talep ediyordu menşevikler ve sosyalist devrimciler.

Neden olmasın? Öyleyse isim isim oylama. Yakov Mihayloviç, listeye göre Tüm Rusya MYK üyelerini kürsüye çağırdı ve herkesin, yüzünü salona dönük olarak, evet ya da hayır, barış ya da savaş demesi gerekiyordu. Bolşevikler birbiri ardına kürsüye çıktı.

"Barış için evet" diye çınlıyordu, onların sıkı sesleri.

"Hayır aleyhte" diye açıklıyorlardı sosyalist devrimciler ve menşevikler. Ama "sol komünistler" neredeydi? Parti çizgisi için oy vermek istemeyip parti disiplinine karşı çıkmamak için, onlardan birçoğu salonu terk etmiş ve oylamadan kaçmıştı.

Ancak onlardan bazıları da orada bulunuyordu. Örneğin Lunaçarski kürsüye geldi. O, hep "solcular"la hareket etmişti, şimdi ne söyleyecekti?

"Evet barış için" dedi Lunaçarski yavaşça ve sinirli görünen yüzünü elleriyle kapatarak, hızlı bir şekilde kürsüyü terk etti.

Buharin ve Ryazanov da keza salonda bulunuyordu. Birbiri ardı sıra kürsüye çıktılar.

"Hayır barışa karşı" diye yankılandı, ölü sessizliğine gömülen salonda Buharin'in gür, etkileyici sesi; sözleri ise salonun yarısının tezahüratları arasında

kayboldu. "Sol komünistler"ın önderi, sol sosyalist devrimciler ve menşevikler tarafından coşkuyla selamlandı. Ryazanov da aynen böyle davrandı. Onların dışında yalnızca Zaks ve Vetoşkin, yani bütün bolşevik grup içinde dört kişi barış anlaşmasına karşı oy verdi. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesinde, bolşevikler tarafından barış anlaşması için getirilen karar taslağı 85'e karşı 116 oyla kabul edildi. Çekimsiz oy sayısı 26 idi.

Merkez Komitesi, 26 Şubat 1918'de bütün parti üyelerine çağrı yaptı. Bu çağrıda Merkez Komitesini Alman genelkurmayı tarafından önerilen barış koşullarını kabul etmeye iten motifler açıklandı. Merkez Komitesi, partiye ve halka korkusuzca ve açıkça gerçekleri söylüyordu. Çağrı, kararın oybirliğiyle değil oyçokluğuyla alındığına dikkat çekiyor, barışın neden gerekli olduğunu ayrıntılı bir şekilde ortaya koyuyor, oluşan durumun derin bir analizini veriyor ve partinin önünde duran görevleri belirliyordu. Bu belge V. I. Lenin ve Y. M. Sverdlov tarafından ortak bir şekilde kaleme alınmıştı.

Sonunda, Mart 1918'de Almanya'yla barış imzalandı.

Tabii, "sol komünistler"ın önderleri, Merkez Komitesi kararlarına karşı durmaya devam etti ve silahlarını indirmediler. Moskova bölge bürosunda çoğunluğuna sahip olduklarından, Moskova parti örgütünü Merkez Komiteye karşı mücadelelerinde karargah yapmaya çalıştılar.

24 Şubatta, Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin, Almanya'yla barış anlaşması üzerine kararının yayımlandığı gün, Lomov, Manzev, Sapronov, Obo-

lenski (Ossinski) ve Yakovleva'nın dahil olduğu, RSDİP(B) Moskova Bürosu dar kurulu, "politik çizgisinden ve bileşimden dolayı" Merkez Komitesine güvensizliklerini dile getiren kararı aldı.

Onlar yazdıkları metinde şu inanılmaz sözleri sarf edecek kadar ileri gitti:

"Şu anda, şimdi sadece şeklen var olan sovyet iktidarının, yok olması için riske girmeyi gerekli görüyoruz."

Lenin bu açıklamayı "garip ve akıl almaz" diye tanımlıyordu.

Asıl olan Moskovalı bolşeviklerin kafalarında "sol komünistlerin" onları nereye götürdüğünü netleştirmekti. Asıl olan, bu dizginsiz hizipçilerin ve bozguncuların parti örgütleri nezdindeki prestijlerini yok etmek ve onların, keskin devrimci boş sözlerine rağmen, karşıdevrimci batağa kaydıklarını göstermekti. Merkez Komitesi, bu amaçla Sverdlov'u Moskova'ya gönderdi.

Yakov Mihayloviç, 3 Mart akşamı Moskova'ya ulaştı ve tren garından doğrudan Sovyet meclis toplantısının yapıldığı, Moskova Sovyetine gitti. Yakov Mihayloviç, toplantıda "sol komünistler" için ölümcül eleştiri içeren ayrıntılı bir konuşma yaptı. Moskova Sovyeti büyük oyçokluğuyla Merkez Komitesi ve Tüm Rusya MYK'nin barış çizgisinden yana tutum takındı.

RSDİP(B)'nin Moskova bölge bürosu, ilçe komitesi ve Moskova il komitesi 4 Mart'ta ortak bir toplantıda bir araya geldi. Yakov Mihayloviç, büyük bir kızgınlıkla "sol komünistler"e yöneldi. "Partinin çoğunluğu" diyordu o, "Lenin'in "ve Merkez Komitesinin

arkasındadır. Petrograd işçileri barıştan yana tutum takındı. Onlar, şu anda devrimci bir savaş yürütemeyeceğimizi kavradı. Sovyetlerin çoğunluğu barıştan yana ve şimdi, parti birliğinin ve saflarındaki kararlılığın gerekli olduğu bir anda, Moskova bölge bürosu, Merkez Komitesine güvensizliğini ilan ediyor!"

Yakov Mihayloviç, Moskova parti ve bölge örgütleri önderlerinden Lenin'e Merkez Komitesine ve partiye karşı başkaldıran bölge bürosu dar kurulunun tutumunu destekleyip desteklemeyecekleri konusunda açık ve net bir cevap talep etti. Her tartışma konuşmasıyla, bölge bürosunun tepesinin Moskova parti örgütünün düşüncelerini ifade etmediği ve bu inanılmaz kararın, sadece, çoğunluğu "solcu"lardan yana olan bölge bürosu dar kurulu tarafından desteklendiği açığa çıktı. Oyçokluğuyla, Merkez Komitesini destekleyen ve barış anlaşmasını onaylayan bir karar aldı.

4 Martı 5 Marta bağlayan gece, içinde çok sayıda Moskova fabrika ve işletme temsilcilerinin de bulunduğu, RSDİP(B) Moskova il konferansı toplandı. Moskova parti konferansı, "Sol komünistler" in zorladığı bölünme yolunu reddediyor, Merkez Komitesinin çizgisini destekliyor ve bölücülerin parti düşmanı hizipçiliklerini mahkum ediyordu. Konferans delegeleri ve Moskova proletaryasının birçok temsilcisi, Sverdlov'un heyecanlı konuşmasını dikkatli bir şekilde dinliyorlardı. "Sol komünistler" Moskova bolşeviklerini Merkez Komitesine karşı kışkırtmayı ve Moskova örgütlerini, partiye karşı mücadelelerinde kullanmayı başaramadı. Konferans, Moskova bolşeviklerini Merkez Komitesi'nin etrafında birleştirdi ve "sol komünistler" i ağır bir yenilgiye uğrattı.

“Sol komünistler”in önderlerinden olan Obolenski'nin (Ossinski) barış anlaşmasını imzalamama ve Merkez Komitesinin tutumunu mahkum etme önerisi, 116 oydan yalnızca 5'ini alabildi.

Yakov Mihayloviç konferansın bitmesinden sonra hemen ertesi gün, VII. Parti Kongresinin başlaması gereken Petrograd'a döndü.

Parti Kongresinin ön hazırlıklarının büyük bir bölümü Sverdlov tarafından yapılmıştı.

VII. Parti kongresi, 6 Mart 1918'de akşam geç saatlerde Tauris sarayında başladı. Yakov Mihayloviç, parti Merkez Komitesi adına onun açılışını yaptı. Parti kongresi çalışmasına, karar verme yetkisine sahip 48, danışma amaçlı 58 delege katıldı. Parti kongresi oturumlarında, Petrograd parti aktivistleri de hazır bulunuyordu. Ben parti kongresinin bütün oturumlarında misafir olarak bulunma imkanına sahiptim.

Ekim zaferinden sonra ilk parti kongresiydi. O, sovyet iktidarının zafer yürüyüşünden sonra inanılmaz ağır bir dönemin yaşandığı olağanüstü karmaşık koşullarda toplanıyordu. Zorluklar, barış sorununa ilişkin Merkez Komitesi kararlarını hâlâ değiştirmeye çalışan “sol komünistler” ve troçkistlerin yıkıcı ve bölücü çalışmalarıyla daha da büyümüştü.

Parti kongresinin “sol komünistler”e karşı mücadelede bilanço çıkarması ve partinin birliğini sağlamlaştırması, Brest barışına ilişkin nihai bir karar alması gerekiyordu. Parti kongresinin, partiyi örgütsel olarak sağlamlaştırması, halk ekonomisinde sosyalist bir düzen yolunun yaratılmasını göstermesi gerekiyordu.

Parti kongresi yalnızca üç gün sürdü; 6 Marttan 8 Marta kadar. Bu süre içinde Merkez Komitesinin poli-

tik ve örgütsel çalışma raporları ele alındı. Savaş ve barış üzerine raporlar, parti programındaki değişiklikler ve partinin isminin değiştirilmesi ele alındı ve Merkez Komite seçimleri yapıldı. Merkez Komitesinin politik çalışma raporu, savaş ve barış sorunuyla bağlantı içindeydi. Bu sorunlara ve parti programındaki değişikliklere ilişkin olarak V. İ. Lenin konuştu, Merkez Komitesinin örgütsel çalışma raporunu ise Y. M. Sverdlov sundu.

Parti kongresi çalışmalarının merkezinde Lenin'in raporu vardı. Lenin VII. Parti kongresinin yapıldığı süreçte ülkede ve partide oluşan durumun yaratıcı bir analizini sundu. O, Rus devriminin karşı karşıya kaldığı korkunç zorlukların nedenlerini ve aşılmasının yolunu gösteriyordu. Lenin, parti içinde barışçıl bir nefes alma süresi için verilen mücadelenin tüm gidişatını ele aldıktan sonra, barış anlaşmasının ne denli gerekli olduğunu tersi ispatlanamaz biçimde gösterdi. O, Buharin, Troçki ve yandaşlarının maceracı taleplerinin beraberinde hangi sonuçları getireceğini açık bir şekilde ortaya koydu.

Parti kongresinde, Lenin ve onun yakın mücadele arkadaşları, "Troçki ve sol komünistler" in yandaşlarına karşı yeniden amansız bir mücadele vermek zorundaydı. "Sol komünistler", parti kongresinde, parti birliğini bozmak için bütün güçlerini harekete geçirmişti. Gündemin ana sorunları hakkında ikinci rapor-tör olarak Buharin'i göndermişlerdi. "Sol komünistlerin" aktif bölümü; Radek, Ryazanov, Obelenski (Ossinski) ve diğerleri, parti kongresinde Troçki ve Buharin'in yönetiminde Lenin'e ve Merkez Komitesinin çoğunluğuna, bütün partiye karşı azgınca saldırı-

ları içeren, çok sayıda konuşmalar yaptılar. Merkez Komitesi çalışma raporundan Merkez Komitesi seçimlerine, gündemin onaylanmasından vekil komisyonuna kadar "solcular", parti çalışmalarını sabote etmek için her fırsatı kullandılar. Lenin oturumların seyri boyunca tekrar tekrar, "Sol" muhalefetin çizmeyi aşan ataklarına karşı koymak için söz aldı. VII. Parti kongresinde parti birliğini sağlamak için Lenin'in en kararlı yandaşı, bütün görüşmelere başkanlık yapan Yakov Mihayloviç Sverdlov'du.

Kongre kararlarının alındığı son oturumları özellikle fırtınalıydı. Merkez Komitesinin politik çalışma raporuna ilişkin karar tartışmasında "sol komünistler" in bir önergesi ezici bir oyçokluğuyla reddedildi ve parti kongresi, Lenin'in bildirgesini temel aldı. "Sol komünistler", Lenin'in cümlelerini ve formülasyonlarını bulanıklaştırmak için sayısız değişiklik önermeleri vermeye başladı. Ama onların çabaları boşunaydı. Parti kongresi, 30'a karşı 12 red oyu, 4 çekimser oyla Lenin'in Almanya'yla barış anlaşmasının yapılmasını ve Merkez Komitesi çizgisini onayan bildirgeyi kabul etti.

Muhalifler, temel sorunda tam bir yenilgi aldıktan sonra, başka bir önergeyle geldi. Onların, bütün yıkıcı çabalarını engelleyen başkana karşı tepkileri büyüyordu. Onlardan bazıları, Sverdlov'a sataşarak hakaretler yağdırıyordu. Bir dizi delege, diğer önergelerin yalnızca "taraf" şeklinde onaylanmasını önerdiklerinde ve Sverdlov parti kongresinin onayını istediğinde salonda muhalefetten biri bağırdı.

"Nasıl, karşı oy kullanmaya, medeni cesaret yetmiyor mu?"

“Medeni cesaretle ne alakası var” diye karşılık verdi Yakov Mihayloviç, “siz bölmek için medeni cesarete sahipseniz, iyi. Ben de oturumu nasıl gerekiyorsa öyle yöneteceğim.”

Yakov Mihayloviç, sadece Merkez Komitesinin örgütsel çalışma raporunu sunmadı, o, parti kongresinin açılış ve kapanış konuşmalarını da yapmakla görevlendirilmişti. Ayrıca, tartışmada, Lenin’in raporuna ilişkin de konuştu. Sverdlov, Merkez Komitesinin diğer üyeleri ve yerel parti örgütlerinin temsilcileriyle beraber Lenin’in karşıtlarını öldürücü eleştirilere tabi tuttu ve Lenin’in tutumunu coşkuyla savundu.

Yakov Mihayloviç, parti delegelerine ve salonu dolduran çok sayıda parti üyesine şöyle hitap ediyordu: “Çoğunuz için biraz evvel Ryazanov yoldaşın ağzından duyulan konuşmalar tabii ki yeni değil, burada biz bunları defalarca duyduk ve onlara önem vermemeye alıştık.”

Yakov Mihayloviç’in tartışmanın devamında Lenin’in raporuna ilişkin yaptığı konuşma, maceracılarla ve bölücülere karşı ateşli kızgınlıkla doluydu.

“En iyi bölüklerimizi şimdi kavgaya atmamız” diyordu Yakov Mihayloviç, “...bu anda, sadece politik değil, aynı zamanda fiziki bir intihardır. Eğer çevrenize iyice bakmışsanız Petrograd birliklerimizin hangi güçlerden oluştuğunu bilir ve orada en iyi yoldaşlarımızın olduğuna ikna olabilirsiniz. Bunlar onlarsız Ekim Devrimi’nin başarılı olmayacağı insanlardır.

Biz örgütsel, pratik, yaratıcı çalışmayla uğraşmak zorundayız, yaşamın bütün alanlarında yeni oluşumlar yaratmak zorundayız. Bunun için yüzlerce ve binlerce sınıf bilinçli yoldaşa ihtiyaç duyuyoruz. Ve

bütün bu yüzlerce ve binlercesini, bu kurbanların işe yaramayacağını ve bundan kaçınmanın mümkün olduğunu bildiğimiz halde, Alman emperyalizminin gırtlığına mı atmalıyız? Bütün bunlar bizi son adımı atmaya, barışı imzalamaya zorluyor.”

Barış anlaşmasının hemen yapılması için uğraşan Yakov Mihayloviç, aynı zamanda, barışçıl nefes alma molasının bütün araçlarla gelecek mücadelelerin hazırlanması için kullanılması gerektiğinin altını çiziyordu.

Polemik ne kadar heyecanlı olsa da, “sol komünistler” hangi uçlara savruldularsa da Yakov Mihayloviç, Lenin gibi, muhalefeti amansız bir şekilde eleştirdi, ama aynı zamanda hiçbir zaman onların arasında yolunu şaşırılmış ve doğru yoldan sapmış ama buna rağmen komünist partinin onurlu ordusunun üyeleri olarak kalan, sadık komünistlerin bulunduğunu unutmadı.

Cerjinski, Kuibişev, Urizki, Yaroslavski ve diğer yoldaşlar, partinin sadık evlatları da belirli bir süre “sol komünistler”le beraber gitmemişler miydi? Onları düzeltmek, hatalarını görmelerine yardım etmek ve yalnızca parti için mücadelede partiyle ayrılıklarından vazgeçmeyenlerden, reddi imkansız bir şekilde anti-Sovyet bir yaklaşım savunanlardan ve karşıdevrim kampına batmış olanlardan her düzeyde ayırmak gerekiyordu. Yakov Mihayloviç partinin birliğini, kendi gözbebeği gibi koruyordu.

“Bir bütün olarak partinin çıkarları,” diyordu Sverdlov parti kongresi kapanış konuşmasında, “her bir parti üyesinin çıkarlarının üstündedir. Parti örgütlerinin, parti üyeleri kitlesinin hiçbir zaman bölünme-

ye atılan bir adımı desteklemeye izin vermeyeceği inancımı dile getirmek istiyorum. Bütün yoldaşları, herhangi bir bölünme girişimine hiçbir zaman izin verilmemesi üzerine düşünmelerini rica ediyorum.

VII. Parti kongresinde partimizin ismi Lenin'in önerisiyle değiştirildi. Parti, VII. Kongresinden bu yana kendisini Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) olarak adlandırmaya başladı. Parti kongresi, parti programının değiştirilmesine ilişkin bir karar aldı ve Lenin'in yönetiminde yeni programın hazırlanması için bir komisyon kurdu.

VII. Parti Kongresi, Lenin, Sverdlov, Stassova, Cerjinski Vladimirski, Sergejev (Artyom) ve mücadelede deneyimli diğer yoldaşların dahil olduğu Merkez Komitesini seçti.

VII. Parti Kongresi, şimdilik sadece 'Brest Barış Anlaşması'nın yapılmasına ilişkin Sovyet hükümetinin takındığı tutumu onayladı. Bu görevi, esas olarak, gelecek sovyet kongresinin çözmesi gerekiyordu. IV. Olağanüstü Sovyet Kongresi, Petersburg'da değil, bu arada bizim büyük vatanımızın başkenti seçilen Moskova'da toplandı.

MOSKOVA

Yeni Başkente

VII. Parti kongresinin sona ermesinin ardından, Sovyet hükümeti Petrograd'dan Moskova'ya taşındı. Bütün Rusya MYK üyelerini taşıyan tren 9 Mart 1918'de Petrograd'dan ayrıldı ve 10 Mart'ta Moskova'ya vardı. Yakov Mihayloviç ve ben de bu trendeydik. Vladimir İlyiç ve Nadejda Konstantinovna Krupskaya 11 Mart'ta Halk Komiserleri Konseyi treniyle geldiler. Aralarında Yakov Mihayloviç ve benim de bulunduğumuz başka bir dizi yoldaş gibi onlar da önce sovyetlerin misafirhanesine dönüştürülen "National" Oteline taşındılar.

Daha geldiğimiz gün Yakov Mihayloviç, Avanesov ve adlarını artık hatırlayamadığım başkaları Kremlin'i ziyaret etti. Daha Petrograd'dan ayrılmadan önce, Halk Komiserleri Konseyi ve bütün Rusya MYK'nin oraya yerleştirilmesi kararlaştırılmıştı, ben de onlarla gittim.

Yakov Mihayloviç, her şeyi en ayrıntılı bir şekilde inceliyor ve çeşitli kurumların nereye yerleştirileceğini düşünüyordu. Bize refakat eden Moskovalılardan birisi Büyük Sarayın muhteşem salonlarından geçer-

ken, buranın Halk Komiserleri Konseyi için çok uygun yerler olduğunu söyledi.

Yakov Mihayloviç "Ne münasebet kardeşim" dedi ve ona dönerek ekledi; "Buraya bir büro? Hayır! Burası bütün halk için muhteşem bir müze olacak. Belki hemen değil, ama zamanla mutlaka!"

Kremlin o zaman, bugünkünden tamamen farklı görünüyordu. Bugün Spaski kapısının yanında yükselen, eski senato binasına sınır olan ve bu binayla birlikte, sovyet hükümetinin yerleştirildiği mimari bütünlüğü oluşturan yerde karmakarışık biçimde, düzinelerce küçük 2-3 katlı binacıklar, Çudav manastırı ve başka bazı eski manastırlar vardı. Orada daha ziyade, ancak 1918 sonunda Kremlin'den taşınan papazlar ve başka insanlar yaşıyorlardı; eski çarlık uşakları, hizmetçiler, başkaları.

Büyük Saray, cephanelik ve Senato binasının dış görünüşü, yaklaşık bugünkü gibiydi. Ama iç kısımda Sovyet iktidarı yıllarında çokça tadilat ve yenileme yapıldı.

Kremlin'in sokakları parke kaldırım taşlarıyla, Büyük Saray'ın karşısındaki meydan ise ahşapla döşenmişti. Asfalt, o yıllarda henüz kullanılmıyordu.

Yüzüm Spaski'ye dönük olarak duraksadım. Büyük İvan'ın Çan kulesinin sağında, şimdi yeşil alanların olduğu yerde büyük ve تنها bir meydan vardı. Orada askerler talim yapardı. Yazın rüzgar meydan üzerinde toz bulutlarını savururdu. Kışın ise meydan kara gömülürdü. Meydanın sonunda, Kremlin'in bahçesine doğru gidilen yerde at nalı biçiminde dev bir galeri vardı. Bu galerinin ortasında, yüksek bir kaide üzerinde bir Romanov'un -II. Aleksan-

dır'ın- dökme demirden heykeli vardı. Galerinin tavanı, Romanov sülalesinden bütün çarların mozaik resimleriyle işlenmişti. Tayniski bahçesi ihmal edilmiş ve bakımsız kalmıştı.

Kremlin'in komutanlığına atanan (Petrograd'da Smolny Komutanıydı) Pavel Dmitriyeviç Malkov, temizliği ve düzeni sağlamak için çok uğraştı. Para ve insan eksikliği vardı. Kremlin'in sokakları düzenli olarak süpürülse de, evler iyi ısıtılsa da yine de eksiklikler oluyordu. Örneğin bir kış günü, çar çanının altında bir köpek leşi bulundu. Kim bilir nereden gelmiş! Onun oradan kaldırılması uzun sürdü. Cephaneliğin karşısındaki bürodaki pencere ve camlar kırılmıştı, duvarlar mermilerle delik deşik edilmişti. Bunlar, Ekim mücadelelerinin izleriydi. Büyük Saray'ın önünde çok miktarda ahşap istif edilmişti. İşte 1918 yılının o anmaya değer günlerinde Kremlin'in durumu buydu.

Ziyaretten sonra Yakov Mihayloviç, Halk Komiserleri ve Bütün Rusya MYK'nin senato binasına yerleştirilmesini uygun gördü. Aynı yerde, Halk Komiserleri Konseyinin hemen yakınında İlyiç için uygun bir konut buldu. İlyiç'in gereksiz yere yol yürümesini sakıncalı buluyordu. Odaları gözden geçirdiğimizde, İlyiç için belirlenen odaların kirli ve pılı pırtıyla tamamen dolu olduğunu gördük. Tamamen yenilenmeleri gerekiyordu. Ama buna karşın konumları oldukça uygundu.

İlyiç'in gelmesinden birkaç gün sonra Yakov Mihayloviç, onu ve Nadejda Konstantinovna'yı Kremlin'de gezdirdi ve onlara, düşüncelerini bildirdi. Vladimir İlyiç, Yakov Mihayloviç'in önerilerini tama-

men kabul etti ve hem Halk Komiserleri Konseyi hem de Bütün Rusya MYK Senato binasına yerleşti. İlyiç'in konutunda tadilat başladı.

Halk Komiserleri Konseyi binanın sol tarafına ve ikinci kata, Bütün Rusya MYK de orta bölüme ve birinci kata yerleştirildi. Halk Komiserleri Konseyinin ve Bütün Rusya MYK'nin çalışanları, binanın yarısını dahi kullanamayacak kadar azdı ve bu yüzden binanın büyük bir bölümü, ilk zamanlar boş kaldı.

Vladimir İlyiç ve Nadejda Konstantinovna "National" de fazla kalmadılar ve kısa bir süre sonra, oturacakları evin tadilatının bitmesini beklemeden Kremlin'e taşındılar. Önce, Dvorzovaya Sokağında, centilmenler binası denen evdeki iki küçük odaya yerleştiler.

Hemen onların ardından Yakov Mihayloviç ve ben Kremlin'e taşındık. Cerjinski, Zyurupa, Menşinski, Avanessov, Demyan Bedni ve başka yoldaşlar da oraya taşındı. Yakov Mihayloviç ve ben, Büyük Saray'ın "Çocuk Kanadı"nın karşısında bulunan bir binanın ikinci katında Beyaz Koridor'daki iki odada ikamet etmeye başladık. Beyaz Koridor'daki diğer odalara Demyan Bedni, Avanessov ve başka yoldaşlar yerleşmişti. Böylece, komün gibi bir şey yeniden oluştu.

Yakov Mihayloviç, Vladimir İlyiç'i düzenli olarak, hem çalışma odasında hem de konutunda ziyaret ederdi. İlişkileri, sürekli daha sıkı şekilleniyordu. Nadejda Konstantinovna anılarında şöyle yazıyordu: "Centilmen evinde ikamet ettiğimiz müddetçe Yakov Mihayloviç Sverdlov bizi sık sık ziyaret ederdi. O Lenin'in çalışmalarını kendi başına yazdığını görüyordu ve onu bir stenograf talep etmesi için ikna

etmeye çalışıyordu. İlyiç buna uzun dönem karşı geldi, ama sonunda ikna oldu ve Sverdlov, ona en iyi stenografi gönderdi.”

İlyiç'in kalacağı evin tadilatı iki üç hafta sonra sonuçlandı. İlyiç ve Nadejda Konstantinovna Senato binasına taşındı. Onlarla birlikte Maria İlyiçna da taşındı. Ama konut, sadece üç odadan oluşmaktaydı. Daha sonra bir oda ilavesi yapıldı. Lenin böyle yaşıyordu.

Olağanüstü IV. Bütün Rusya Sovyet Kongresi başladığında Sovyet hükümeti Moskova'ya henüz tam olarak yerleşmemişti. Kongre, 14-16 Mart 1918 arasında toplanmıştı. Gündemde; barış anlaşmasının tasdik edilmesi, başkentin Petrograd'dan Moskova'ya kaydırılması ve Bütün Rusya MYK'nin seçilmesi gibi sorunlar vardı.

Kongreye 1200'ün üzerinde delege geldi, bunların yaklaşık üçte ikisi bolşevikti.

13 Martta, kongrenin açılmasından bir gün önce, IV. Kongrenin bolşevik grubunun bir toplantısı yapıldı ve bu toplantıda Lenin, Brest Barışı üzerine rapor sundu. Brest anlaşmasının onaylanması üzerine Lenin tarafından önerilen karar, ezici çoğunluk tarafından onaylandı.

VII. Parti Kongresinden sonra parti düşmanı faaliyetlerini durdurmamayan "sol komünistler" Lenin'e karşı çıkmak için yeniden girişimlerde bulundu. Ama VII. Parti Kongresinde tam bir yenilgi aldıktan sonra, geriye kalan taraftarlarını da kaybettiler ve henüz teslim bayrağı çekmemiş olanlar ise giderek daha açık bir şekilde bir avuç parti düşmanı bölücü oldular.

IV. Sovyet Kongresi Yakov Mihayloviç tarafından açıldı. Esas sorun –Brest anlaşmasının tasdiki– üzeri-

ne Lenin konuştu. Kongre, menşeviklerin, sosyalist devrimcilerin ve "sol komünistler" in anlaşmanın onaylanmasını önleme girişimlerini kesin bir şekilde reddetti ve Lenin tarafından önerilen kararı büyük bir oyçokluğuyla onayladı.

Olağanüstü IV. Sovyet Kongresi, Lenin tarafından başkent'in Petrograd'dan Moskova'ya nakledilmesi üzerine önerilen karar da onaylandı. Kongre 200 kişiden oluşan yeni bir Tüm Rusya MYK seçti. Bunların 140'ı bolşevik, 48'i sol sosyalist devrimci, diğerleri ise menşevik, sağ sosyalist devrimci ve anarşistlerdi. Bütün Rusya MYK Başkanlığına bolşeviklerden Y. M. Sverdlov, V. A. Avanesov M. N. Pekrovski, M. F. Vladimirski ve başkaları seçilmişti.

Sol sosyalist devrimciler kongrede yenilgiye uğradıktan sonra, kongre kararlarına uyma gereği duymamaya başladı. Brest Barış Anlaşması'nın onayına cevap olarak temsilcilerinin Halk Komiserleri Konseyinden ayrıldıklarını açıkladılar ve bütün hükümet görevlerinden istifa ettiler. Bazı "sol komünistler" de sol sosyalist devrimcilerden daha iyi olmadıklarını kanıtlarcasına, Halk Komiserleri Konseyinden ayrıldı. Amaçları, bir hükümet krizi yaratmak ve Almanya'yla imzalanan barış antlaşmasını boşa çıkarmaktı. Ama hem sol sosyalist devrimciler ve hem de "sol komünistler", Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesini Bolşevik Partinin politikasına karşı kullanmak amacıyla Bütün Rusya MYK'de kaldı.

18 Mart 1918'de, IV. Sovyet Kongresi'nin bitiminden iki gün sonra Halk Komiserleri Konseyi, "...bütün sol sosyalist devrimcilerin ve bazı yoldaş bolşeviklerin; Kollontai, V. M. Smirnov, Obolenski (Osinskii) ve

Dibenko'nun hükümetten çekilmeleri nedeniyle doğan genel bakanlar krizi" sorununu ele aldı. Bu sorun üzerine Yakov Mihayloviç rapor sundu.

Halk Komiserleri Konseyi Yakov Mihayloviç'i, "(bolşeviklerin K.S.) Moskova bölge komitesi ile Moskovalı yoldaşların hükümet görevlerine çağırılması olanağı üzerine görüşmelere başlaması için" görevlendirdi. Yakov Mihayloviç aynı zamanda, S. P. Zere da ve başka bazı yoldaşlarla bizzat görüşmelerde bulunmak için de görevlendirildi. Bu yoldaşlar boşalan halk komiserliği görevleri (Tarım Halk Komiserliği, Devlet Serveti Halk Komiserliği, Yüksek Halk Ekonomisi Konseyi Başkanlığı, Adalet Halk Komiserliği) için öngörülmişti. Aynı oturumda Halk Komiserleri Konseyi, Yakov Mihayloviç'in Yüksek Savaş Konseyi üzerine bir raporunu kabul etti ve sol sosyalist devrimci Proşian'ın bu konseyden uzaklaştırılması üzerine önerisini onayladı. Çünkü sol sosyal devimciler Halk Komiserleri Konseyinden ayrıldıktan sonra Proşian da Yüksek Savaş Konseyi üyesi olarak daha fazla kalamazdı. M. Podvoiski, ondan boşalan Yüksek Savaş Konseyi üyeliğine atandı.

Sadece birkaç gün içinde, Halk Komiserleri Konseyi'nde boşalan bütün görevler gerçek bolşevikler ve Lenin'in sadık taraftarlarıyla dolduruldu. Halk Komiserleri Konseyi bu değişiklikten dolayı, güç kazandı ve birliği daha sağlam oldu. Sol sosyalist devrimcilerin ve "sol komünistler" in hükümet krizi beklentisi suya düştü.

Bütün bu meselelerden dolayı Yakov Mihayloviç, Petrograd'dan Moskova'ya taşındıktan sonraki ilk dönemde Merkez Komitesi sekretaryasıyla ilgilenme

zamanı bulamamıştı. Bu arada Merkez Komitesi fiilen örgütsüz kalmıştı. Daha önceleri sekreteryada çalışan Yelena Dmitriyevna Stassova ve diğer yoldaşlar Petrograd'da kalmıştı. Daha 11 Mart 1918'de yerel örgütlere şu mektubu yazmışlardı:

"RKP(B) Merkez Komitesi Moskova'ya taşındığı konusunda sizi bilgilendirir. Tam adresi size henüz bildiremiyoruz ve bundan dolayı, doğrudan, keza Moskova'ya taşınmış olan Sovyetlerin Merkezi Yürütme Komitesine başvurmanızı rica ederiz."

Moskova'da yeni bir mekanizma oluşturulmak ve Merkez Komitesi sekreteryası faaliyeti bu yeni mekanda örgütlenmek zorundaydı. Merkez Komitesi, beni bu görev için görevlendirdi. 1918 Mart sonunda RKP(B) Merkez Komitesi sekreterliği çalışanı olarak atandım.

Merkez Komitesi sekreterliği Moskova'da başlangıçta "National"de iki odaya, sonra da sovyetlerin ikinci evi olan "Metropol"e yerleştirildi. 1918'in yaz sonunda sekreterliğe, Mohovya'daki Sovyetlerin dördüncü evinde bütün bir konut ayrıldı. Bu, Kremlin'in karşısındaki şimdi SSCB Yüksek Sovyetleri Başkanının konuşmalarının gerçekleştirildiği bürodur. Konutun beş altı odası vardı. Belli bir zaman sonra bize ilkinde komşu olan ikinci bir konut verildi ve böylece Merkez Komitesi sekreteryasının on on iki odası oldu.

Yakov Mihayloviç eskiden olduğu gibi Merkez Komitesi sekreteryasının bütün pratik faaliyetini doğrudan yönetiyordu ve bütün sorunlar hakkında bilgi sahibiydi.

Oldukça önemli sorunlarda bazen doğrudan Vladimir İlyiç'e başvuruyordum. Ona telefon ediyordum ve

derhal gerekli talimatları alıyordum. Ama bu, seyrek oluyordu. Sekretaryanın İlyiç'le kararlaştırılması gereken bütün sorunlarını kural olarak Yakov Mihayloviç onunla müzakere ediyordu.

Yakov Mihayloviç, haftada yaklaşık iki kere, hatta bazen daha seyrek ve genellikle akşamları sekretaryada olurdu. Çoğu kez ben onun yanına, Bütün Rusya MYK'ya giderdim. Onunla Sovyet ve parti sorunlarıyla ilgili görüşmelerimi orada gerçekleştiriyordum.

Yakov Mihayloviç eve oldukça geç ve sık sık bitkin bir vaziyette geldiğinden dolayı evde ona resmi işlerden asla bahsetmezdim.

Moskovaya taşınmamızdan sonra bütün diğer yoldaşlar gibi Yakov Mihayloviç de sağlığını hiç düşünmeksizin inanılmaz derecede çok çalışıyordu.

Yakov Mihayloviç'in üzerine çalıştığı dosyaların bir kısmını eve getirdiği ve gecenin üçüne dördüne kadar çalışması hiç de seyrek bir durum değildi. Sverdlov, geceyi, eskiden olduğu gibi araştırma yapmak için kullanıyordu. İşi çok olduğunda kitaplara ancak yarım saat-bir saat ayırıyordu, ama yanında az iş getirdiğinde en azından iki üç saat boyunca kitap okuyordu. Bundan dolayıdır ki o, günde beş saatten fazla uyumuyordu.

Yakov Mihayloviç daha çok çalıştıkça, görev alanı büyüdükçe ve sorumluluğu arttıkça daha büyük bir iç coşkuyla çalışıyordu. Sıkı çalışmasıyla karmaşık görevlerin üstesinden gelmek Yakov Mihayloviç'e en büyük mutluluğu veriyordu. Yorgunluktan dolayı sıkça yığılıp kalmasına rağmen Yakov Mihayloviç, işi başından ne kadar aşkın olursa olsun, sürekli en anlayışlı ve yardıma hazır yoldaş ve arkadaşı. Onunla

beraber çalışmak zevkliydi. Herkes herhangi bir sorun veya herhangi bir talep için ona başvurabilirdi.

1916'dan bu yana parti üyesi olan, iç savaş yıllarında Sibirya'da illegal çalışan Petrogradlı bayan işçi Y. S. Fyodorova anılarında şöyle yazıyor: "Yakov Mihayloviç'le konuşmak hayret verecek derecede basit ve kolaydı. İnsan Parti Merkez Komitesi sekreteriyle ve Bütün Rusya MYK başkanıyla konuştuğunu unutuyordu. Yoldaşlarının, Sibiryalı eski bolşeviklerin hatırını içtenlikle soruyordu. O, hepsini isimleriyle tanıyor ve itiraf etmeliyim ki, onlar hakkında benden daha çok şey biliyordu. Bu büyük adam, iyi yerleştirilip yerleştirilmediğimi, yakınlarının durumunun nasıl olduğunu ve herhangi bir meselede yardımına ihtiyacım olup olmadığını büyük bir ilgiyle soruyordu."

Yakov Mihayloviç'le Bütün Rusya MYK Başkanlığında birlikte çalışan Glafira İvanovna Okulova (Teodoroviç) şöyle yazıyordu:

"Çoğu kez olağanüstü hızla gerçekleştirilmesi gereken en karmaşık sorunların çözümünde Yakov Mihayloviç, kendine hakimiyetini asla kaybetmezdi, onun çevresinde gereksiz telaş ve asabiyet asla olmazdı. Endişe verici koşullarda o, sakin ve sarsılmaz olarak dururdu. Onun enerjik sesi adeta hipnotize eden bir etkiye sahipti. Yoldaşlarla yapılan oldukça ciddi konuşmalar dahi tamamen dostça bir tonla yapılırdı. Büyük titizliğine rağmen Yakov Mihayloviç, yönetimi altında çalışan bütün yoldaşlar tarafından sevilirdi. Yönetici olarak ona duyulan bu sevgi ortak faaliyette oldukça güçlü bir itici güçtü."

Sverdlov, her sorunu oldukça hızlı ve mümkün olduğunca bürokrasisiz çözmeye çalışırdı. Şimdi,

böyle bir yük onun omuzlarında olduğu için kendisinin ve diğerlerinin zamanını iyi örgütlemek, azami derecede kullanmak yeteneği, geceleri de çalışmak ve uyuma lüksüne sahip olmamak alışkanlığı onun oldukça işine yarıyordu. Sverdlov'un çalışma günü en ayrıntılı olarak örgütlenmişti. Daha illegalitedeyken benimsediği kuralı –alınan kararı sürüncemede bırakmamak– kararlı bir şekilde uygulardı. Yakov Mihayloviç, asla emeğini boşa sarf etmezdi. Bir sorunu halletmeden asla bir kenara koymazdı. Bir işi bitirdiğinde, kendine dinlenme fırsatı tanımadan diğerini ele alırdı.

L. A. Fotiyeva anılarında şöyle yazıyor: "Halk Komiserleri Konseyi sekreteri olarak, Vladimir İlyiç'in yaralanmasından sonraki hasta olduğu dönemde Lenin'e ve Halk Komiserleri Konseyi'ne gönderilen doküman ve materyaller üzerine rapor sunmak zorundaydım. Yakov Mihayloviç'in olağanüstü süratle bilgi edinişine hayret ettim. Oldukça hızlı bir şekilde, ne kadar karmaşık ve zor olursa olsun her sorunda, her belgede işin içinden kolayca çıkıyordu. Sorunun esasını derhal kavriyor, daha ilk kelimelerden sonra muhatabını anlıyor ve hemen orada süratle ve cesaretle kararını veriyordu. Hiçbir soruyu cevapsız bırakmıyordu ve hiçbir belgeyi gereksiz yere alıkoymuyordu. Süratle yön tayin etme yeteneği onda olağanüstü güçlüydü. Onun bu özelliği, kafamda silinmeyecek bir iz bıraktı. Bu yeteneğinden dolayı, o, diğer yoldaşlardan, belirgin biçimde ayrılıyordu."

Yakov Mihayloviç, yoldaşlarının düşüncesine çok güvenirdi. Diğer Merkez Komitesi üyeleriyle, Halk Komiserleriyle, sorumlu parti ve sovyet görevlileriyle

le, sıradan parti üyeleriyle, partisiz işçi ve köylülerle, özellikle ciddi sorunlar söz konusu olduğunda, sürekli görüş alışverişinde bulunurdu. O diğer yoldaşları kendi görüşünü kabul etmeleri için asla zorlamazdı. Tersine onları, kendi görüşünün doğruluğuna ikna etmek için sürekli çaba harcardı. Yakov Mihayloviç'in, Nişni-Novgorod'da görevinden alınan sorumlu bir partili üzerine Nişni-Novgorod ili Yürütme Komitesiyle mektuplaşması dikkate değerdir. Yakov Mihayloviç, Nişni-Novgorodlulara, kararlarını yanlış bulduğunu yazıyordu. Onlar ise, şayet Yakov Mihayloviç talep ederse kararlarını kaldıracaklarını belirten bir cevap gönderdiler. Bunun üzerine, Yakov Mihayloviç onlara şu telgrafı çekti: "İl Komitesi tarafından alınan kararın kaldırılmasını talep etmeyi gereksiz görüyorum, sadece bu konuda tavsiyede bulunabilirim."

Yakov Mihayloviç talimat ve emir verdiğiğinde onların yaşama geçirilip geçirilmediklerini sürekli olarak ve özenle denetlerdi. Onun talimatları daima somut, açık ve anlaşılırdı. Davanın çıkarı söz konusu olduğunda acımasızca çok talepte bulunurdu, ama herkesten de sadece gücü oranında katkıda bulunmasını talep ederdi. İnsanlara, asla eziyet etmez veya onları terslemezdi. Birisine, hatasını gösterirken, bütün sertliğine rağmen bunu daima dostça bir tonla, yoldaşını incitmeden, onun insanlık gururunu incitmeden yapardı.

Yakov Mihayloviç, doğrudan karşı karşıya kaldığı en önemli sorunları İlyiç'le görüşürdü. Ya Lenin'le telefonda ilişkiye geçerdi ya da telefon konuşması gerekli olmayınca ona giderdi. Böylece o, Vladimir

İlyiçi her gün ziyaret ederdi, hatta günde birkaç kez ziyaret edişi hiç de seyrek değildi.

Ülkenin bütün gelişmesiyle bağlam içinde olan, yaşam tarafından gündeme getirilen ve çözümünü siyasi çizginin belirlediği sorunları Yakov Mihayloviç, tartışılması için Merkez Komitesine taşırdı. Çünkü o, en akıllı ve en doğru çözümü sadece kolektifin bulabileceği düşüncesindeydi.

Yakov Mihayloviç'in inceliği, yoldaşlarının düşüncesine karşı değişmez saygısı, Merkez Komitesi kararlarının, parti kararlarının yaşama geçirilmesinde sarsılmaz sağlamlığı ve boyun eğmezliği, her çalışma alanında dostça bir atmosferin oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Lenin, şöyle diyordu: "Şayet bir yıldan daha uzun bir süre fedakar devrimcilerden oluşan küçük bir çevrenin omuzladığı ölçüsüzce ağır bir yükü taşıyabildiysek, önderlik eden gruplar, en zor sorunları kararlıca, seri biçimde ve oybirliğiyle çözüme bağlayabildilerse bunun nedeni, sadece Yakov Mihayloviç gibi olağanüstü yetenekli bir örgütçünün onların arasında yer almasından dolayıdır."

Yakov Mihayloviç, önemli görevlerde olsalar dahi tek tek parti aktivistlerinin kabalığını, kendini bağenmişliğini ve saygısızlığını oldukça kararlı bir şekilde men ederdi. Özellikle Troçki, etrafındaki insanları küçük görmesiyle ve zorbalığıyla tanınırdı, ama o da bu tavrından dolayı azardan kurtulamazdı. Bir defasında, 1918 Aralık sonunda Yakov Mihayloviç, Kızıl Ordu Yüksek Komutanı Vazetis'e karşı bir nezaketsizliğe göz yuman Troçki'ye şöyle yazıyordu:

"Vazetis'e verdiğiniz emrin gurur kırıcı bir izlenim bıraktığı bana bildirildi. Her şeyden önce telgraf şifre-

siz olduğu ve onun bütün astlarının elinden geçtiği için bu böyle. Bunun geriye bir izi kalmaması için anlaşmazlığı yok etmek zorundasınız. Ama anlaşmazlığı halletmek olanaksız ise hiçbir şekilde karar almayınız, Moskova'ya gidiniz. Tarafımdan söylenmiş olanlara Vladimir İlyiç de katılmaktadır.”

Yakov Mihayloviç, bizzat kendisine karşı da oldukça katıydı. P. D. Malkov şu olayı hatırlıyor:

“Günün birinde Yakov Mihayloviç, cepheye gitti ve bana burjuvazinin el konan eşyası arasında Kızıl Ordu mensupları için hediye olarak kürkler ve kışlık ceketler arama görevini verdi. Moskova Sovyetine gittim. Kremlin'in komutanı olduğum orada bilinmesine rağmen, stokta nelerin olduğunu bana göstermek istemediler. Önce yazılı bir emir getirmemi istediler. Bunun üzerine, Yakov Mihayloviç'in direktifi üzerine geliyorum, talimat onundur dedim. Hemen Kusnezki-Most'taki burjuvaziden el konmuş kışlık giysilerin depolandığı bir dükkana götürüldüm. Orada gerekli olan her şeyi seçtim. Kürkler ve kışlık ceketleri Kremlin'e getirdik. Derken Yakov Mihayloviç geldi ve hediye olarak neleri seçtiğimizi gördü. En azından birkaç parça giysiyi kendisi için almasını rica ettim. O, ya deri bir ceketle ya da ince bir paltoyla dolaşıyordu, kürkü yoktu ve kış geliyordu.

Yakov Mihayloviç'e 'giyecek hiçbir şeyiniz yok' dedim. Çok fena oldu.

Kararlı bir şekilde; 'Bunları burjuvazinin elinden, Kızıl Ordu mensuplarımızı, halkımızı giyindirmek için alıyoruz, sorumlu görevlileri giyindirmek için değil' dedi ve en ucuz ceketini dahi kendisi için almayı kesin olarak reddetti.”

Sovyet iktidarının ilk yıllarında, devrimin düşmanlarının –beyaz muhafızların, menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin– umutsuz direncinin kırılması gerektiği, parti içinde şiddetli bir mücadelenin cereyan ettiği yıllarda her bir bolşeviğin olağanüstü uyanık olması gerekiyordu. Yakov Mihalioviç, devrimin düşmanlarına karşı mücadelede amansızdı. Ama o, düşmanlarla sert bir şekilde hesaplaşırken, bazen uyanık olmayı kuşkuyla karıştıranlara da büyük öfke duyuyordu. Özellikle bizim insanlarımız, partimiz gibi bütünlüklü, büyük bir ailenin üyeleri söz konusu olduğunda.

Aile, Arkadaşlar ve Yoldaşlar

Petrograd'dan Moskova'ya taşındıktan yaklaşık 14 gün sonra, 1918 Martının üçüncü haftasında Yakov Mihayloviç Nişni-Novgorod'a gitti. Orada parti aktivistlerinin bir toplantısına katıldı ve VII. Parti Kongresi üzerine bir rapor sundu. O, Nişni-Novgorod İl Parti Komitesi ve Yürütme Komitesi Başkanlıklarının birleşik oturumunda da parti ve sovyet inşasının sorunları üzerine konuştu.

Yakov Mihayloviç, Moskova'ya geri dönerken, hâlâ Nişni-Novgorod'da, dedelerinin yanında yaşayan küçüklerimizi de beraberinde getirdi. Nihayet, ailemiz bir aradaydı!

Yakov Mihayloviç ve ben devrimden önce 12 sene beraber çalışmıştık ve Turuhansk sürgünündeki iki seneyi çıkartırsak, bütün bu yıllar, kesintisiz baş döndürücü dolanmaların, sürekli takiplerin, kısa beraberliklerin ve uzun ayrılıkların yıllarıydı. Özgürlükte ve illegalitede beraber geçirdiğimiz nadir günler ve haftalar, hapiste ve sürgünde aylarca ve yıllarca birbirimizden uzak yaşadığımız günlerle yer değiştiriyordu. Tutuklama, hapishane, sürgün ve yeniden hapishane,

yeniden sürgün; işte bu bizim yaşamımızdı! Ancak Ekim'den sonra ilk defa, yasal kağıtlarla, tutuklanma korkusu olmaksızın yaşamaya başladık. Ama sovyet iktidarının ilk aylarında sanki çadırdaymış gibi yaşadık. Bugün Petrograd Furştsadskaya, Tauris Sarayı; yarın Moskova "National" Oteli, Beyaz koridor. Çocuklar Nişni-Novgrod'da dedenin yanındayken Yakov Mihayloviç ve ben kah Petrograd'da, kah Moskova'daydık ve şimdi, nihayet hepimiz bir aradaydık. Yüklendiği büyük sorumluluk Yakov Mihayloviç'e evde günde birkaç saatten daha fazla kalma olanağı vermiyordu. Birazcık dinlenebilmek için pazarları nadiren boş kalıyordu. Ama o, oradaydı; yan tarafta, sadece bir iki blok uzaklıkta. Okrana'dan dolayı dikkatli olmak zorunda değildi, her blokta tutuklama tehlikesi yoktu ve saklanmasına ya da aniden, görünmeden kaybolmasına gerek yoktu.

Yakov Mihayloviç, çocuklarla ilgilenmek, onlarla beraber olmak için her fırsatı kullanıyordu. İkimiz de sabah saat dokuza doğru evden ayrılıyor ve ancak gece geç saatte, küçükler çoktan uykuya daldıklarında geri dönüyorduk. Buna rağmen Yakov Mihayloviç, onların büyümesini, bilinç ve karakter oluşumunu takip etmek için zaman buluyordu.

Her şeyden önce sabah, çocuklara aitti. Yakov Mihayloviç şayet oldukça bitkin değilse alışılmış olandan biraz daha erken kalkıyor ve oğlunu ve kızını hemen yanına alıyordu. Yatak odamızda büyük beyaz bir halı seriliydi. O halının üzerinde ne oyunlar oynarlardı!

Kah Yakov Mihayloviç bir at gibi ve çocukları sırtına alıyor ve dört ayağı üzerinde tırıs kalkıyor, kah

oğulcuğuyla "Fransız gürüşü" yapıyordu. Bütün ev oyun gürültüsü ve gülme sesleriyle çınılıyordu. Yakov Mihayloviç öğle yemeğini daima evde yemiyordu, çoğu kez yemekhaneden alıyordu, ama gün boyunca eve en azından yarım saatliğine geliyordu. Saat üçe dörde doğru MK sekreterliğinde, benim yanımda telefon çalar ve Yakov Mihayloviç yola çıktığını bana bildirirdi. Troizki kapısında buluşur eve beraber giderdik. Çocuklar bizi beklerdi. Yakov Mihayloviç onlara ne yaptıklarını ve günü nasıl geçirdiklerini sorardı.

Yakov Mihayloviç, çocuklarla dikkate değer bir beceri ve hassasiyetle ilgilenirdi. Konuşurken sesini asla yükseltmezdi. Onlarla eşit insanlar, iyi arkadaşlar gibi ilişki kurardı. Ama, hem ikisi nezdinde de tartışmasız otoriteye sahipti. Onun her ricasını anında ve severek yerine getirirlerdi. Onun her ihtarına da uyarlardı, onlarla sürekli oldukça ciddi konuşurdu. Asla çocuk dilini taklit etmezdi; ancak 8 yaşındaki oğluyla ve 6 yaşındaki kızıyla, birbirlerini çok iyi anlayacakları kelimeleri ve ses tonu buluyordu.

Turuhansk döneminden, Andrey'in beş ve Varuşka'nın üç yaşında oldukları dönemde geçen küçük bir hikayeyi hatırlıyorum.

Andrey, kız kardeşine bazen takılıyor, onu korkutuyor ve çoğu kez ağlatıyordu. Yakov Mihayloviç ve ben, birkaç defa bunu yapmaması gerektiğini ona kavratmaya çalıştık. Ama bizim ihtarımızın etkisi ancak birkaç gün sürüyordu ve sonra her şey eskisi gibi oluyordu.

Günün birinde, Andrey ciddi bir edayla Vera'ya pencerenizin altında korkunç görünümlü yaşlı bir

adamın çantasıyla dolaştığını ve Verayı alıp götürme niyetinde olduğunu anlatıyordu. Vera feryada başlamak üzereyken, konuşmayı duvarın öbür tarafından dinleyen Yakov Mihayloviç hemen odaya girdi, diz çöküp, elleri üzerine oturdu, saçını darmadağın etti, sakalını yalamaya başladı ve korkunç bir kükremeyle Andrey'in üstüne yürüdü. Oğlan, avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı. Yakov Mihayloviç ayağa kalktı, saçını düzeltti ve her zamanki sesiyle şöyle dedi:

"Ne oluyor sevgili arkadaşım, korkuyor musun? Hoşuna gitmiyor değil mi? Veruşka'nın da hoşuna gitmiyor, onu korkuttuğun zaman. Eğer Vera'yı korkutursan, ben de seni korkuturum."

Sverdlov, kendisine yapılacak her türlü hizmeti çocuklara kesinkes men ediyor, onları bağımsız ve emeğe saygılı yetiştiriyordu. Yakov Mihayloviç, çocukların yataklarını kendilerinin yapmasını, odalarını, giyeceklerini ve oyuncaklarını temiz ve düzenli tutmalarını talep ediyordu. Oğlan, birisinden, kopmuş düğmesini dikmesini rica ettiğinde Yakov, taklidi imkansız bir alayla gülüyordu. Ve her işte durum böyleydi. Ama o, çocuklara, bağımsız iş yapma heveslerinin kaçmaması için, yapamayacakları görevleri asla vermezdi.

Sverdlov basit ve anlaşılır kelimelerle, çocuklarınıza, burjuvaların kimler olduğunu ve Çar'ın neden kötü olduğunu, işçilerin neden devrim yaptıklarını ve Bolşeviklerin ne türden insanlar olduklarını anlatırdı ve çocuklar onu anlardı.

Bir gün yedi yaşındaki Andrey'in, yoldaşlardan birinin onu 'anarşist' diye tanımlaması üzerine hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladığını ve gözlerinden yaşlar

akarken sürekli, "Bu, doğru değil! Bu doğru değil! Ben de babam gibi bolşeviğim" dediğini hatırlıyorum.

Karl Liebknecht ve Rosa Lüksemburg'un vahşice katledilmeleri haberinin geldiği 1919'un o hüzünlü ocak gününde babanın oğluyla sürdürdüğü konuşmayı da hatırlıyorum. Liebknecht ismi bizim evde sık sık anılırdı. Ve çocuklar tarafından bilinirdi. Yakov Mihayloviç ve ben matem gösterisine gitmek istediğimizde Andrey aniden babasına sokuldu ve olağanüstü çekingен bir şekilde yanağını babasının eline bastırды, ona baktı ve sordu:

"Baba Liebknecht bir devrimci, bir bolşevik miydi?"

Yakov Mihayloviç, "Evet, gerçek bir devrimciydi" diye cevap verdi.

"Ve onu burjuvalar öldürdü?"

"Evet, tabii ki burjuvalar."

"Baba, sen de bir devrimcisin, burjuvalar seni de öldürebilirler?"

Yakov Mihayloviç oğluna uzun uzun baktı, başını şefkatle okşadı ve çok ciddi ve sakince şöyle dedi:

"Tabii ki beni öldürebilirler çocuğum. Ama korkmana gerek yok. Ölürsem sana dünyada daha iyisi olmayan bir miras bırakıyorum. Sana, lekelenmemiş bir şeref ve bir devrimcinin adını bırakıyorum."

Yakov Mihayloviç, ancak devrimden sonra, Moskova'ya taşındığımızda babasını ve kardeşlerini yeniden görme olanağına sahip oldu. Babası, bizi ziyaret etmek için ara sıra Nişni-Novgorod'dan gelirdi. Yakov Mihayloviç, Ulaştırma Halk Komiserliği Konseyi üyesi olan erkek kardeşi Venyamin ve kız

kardeşleri Moskova'da oturuyorlardı. Hepsi beraber olduklarında büyük, neşeli ve ahenkli bir aile tablosu oluşturuyorlardı.

Yakov Mihayloviç'in en küçük oğlan kardeşi 13 yaşındaki German uyanık, şakacı bir oğlandı. Bizi sık sık ziyaret ederdi.

German, Yakov Mihayloviç baba evinden ayrıldıktan sonra ve babası ikinci kez evlendiğinde doğmuştu ve Yakov Mihayloviç onu 1917'den önce hemen hemen hiç tanımamıştı. Ama şimdi koşullar elverdiği için German bize sık sık geliyordu. Onun göze batan özelliği, doğuştan var olan ve asla bitmeyen şakacılığıydı. Tamamen olağan bir hikayeyi öyle bir anlatırdı ki, herkes gülmekten katılırdı. German yüksek sesle okurken ve herkesin çocukluğundan tanıdığı Rus masallarını kendine özgü bir biçimde yorumlarken büyük bir kahkaha patlak verirdi. Yakov Mihayloviç evdeyse kimin daha içten ve candan güldüğünü tespit etmek güçtü; çocuklardan birisi mi yoksa Yakov Mihayloviç mi? Sadece anlatıcının kendisi, German istifini bozmadı.

Çocukların Nişni-Novgorod'dan gelmelerinden hemen sonra Büyük Saray'ın çocuk kanadı denen kısmında dört odalı geniş bir konuta taşındık. Konutumuzun yanındaki iki odayı Yakov Mihayloviç misafir odası olarak döşemeyi talep etti. Yakov Mihayloviç'i eskiden beri tanıyan çok sayıda yoldaş görevli olarak Moskova'ya gelişlerinde doğrudan ona giderdi ve bizde de gecelerdi.

Bizde birkaç günlüğüne veya bir haftalığına kimler gecelememişti ki! 1918'de Ural Parti Bölge Komitesi sekreteri olan Filip Goloşçokin, sık gelen bir misafirdi,

o yıllarda Nişni-Novgorod İl Komitesi sekreteri olan Markel Zerguşov; birçok cephede orduya komutanlık eden Boris Krayevski; Penza İl Yürütme Komitesi başkanı Makuşka Minkin; Vanya Çugurin, Artyom (Sergeyev), M. Tolmaşov, iç savaşın cephelerinden gelen komiserler ve siyasi görevliler; Almanlar tarafından işgal edilen bölgelerde veya beyaz muhafızların oturduğu bölgelerde illegal faaliyet sürdüren bolşevikler, ülkenin merkez bölgelerinden, Ural'dan ve Volga bölgesinden gelen parti ve Sovyet görevlileri belli bir zaman bizde kalırdı. Onların arasında Yakov Mihayloviç'in çok sayıda eski mücadele yoldaşları, Sormovo'dan ve Ural'dan, Narim'den, Kolpaşevo'dan Turuhansk ve Petrograd'dan işçiler vardı. Ama Sverdlov'un daha önce tanışmış olmadığı yoldaşlar da gelirdi.

Yakov Mihayloviç her birine coşkulu bir ilgi gösterirdi. Kendini onların yerine koymaya, onların düşünce ve ruh halini öğrenmeye; bütün özelliklerini, güçlü ve zayıf yanlarını öğrenmeye gayret ederdi. Çalışma odasının resmi atmosferi pek çok muhatabını sıkılan yaptığı için Yakov Mihayloviç, çoğu kez bu görüşmelerden memnun kalmazdı. O, yoldaşa beklemesini rica eder, işini tamamlayınca, onu eve davet eder, onunla oldukça içtenlikli konuşur ve tabii ki geceyi evde geçirmesini sağlardı. Misafir odaları hiçbir zaman boş olmazdı.

O yıllarda Moskova'da korkunç bir açlık hakimdi. Yakov Mihayloviç, kendisi ve ailesi için imtiyazlara tahammül etmezdi. Yaşamımız kötüydü. Bu durumda Sibirya'nın, merkezi Asya'nın ve güneyin tahıl bölgelerinden gelen yoldaşların gösterdiği ilgi ve ara

sıra yanlarında gıda maddeleri getirmeleri veya paketleyip göndermeleri çok makbule geçiyordu.

Birkaç kez un, kaba kırılmış arpa ve tereyağı aldık. Ama ne geldiyse hepsi derhal masanın üstüne konur ve yoldaşlar arasında paylaştırılırdı.

Sverdlov bize uzaktan gönderilen yiyeceklerden şu ya da bu yoldaşa bir parça vermek için evden çoğu kez bir paket tereyağı, un veya arpayla ayrılırdı.

Feodossia İlyiniçna Drabkina anılarında şöyle yazıyor; "Yakov Mihayloviç'e taşradan çok yoldaş gelirdi. Onlar, ona bazen gıda maddeleri getirirdi ve Sverdlov aldığı her şeyi ortak mal olarak görürdü.

O, Bütün Rusya MYK Başkanıydı, ama, hasta bir yoldaşa vermek için içinde elma veya başka şeylerin bulunduğu bir paketi koltuğunun altına alıp işe geldiği çok olurdu. O, doktorun kime nasıl bir reçete yazdığını biliyordu ve gerekli olanı bulunca, ona götürüyordu."

Hasis, bencil mülkiyet içgüdü, açgözlülük ve egoizm Yakov Mihayloviç'e tamamen yabancıydı. O, daima, sahip olduğumuz her şeyi yoldaşlarla paylaşmaya hazırdı. Ama Yakov Mihayloviç, aynı zamanda, küçük burjuva nihilizmine, sefaperestliğe ve ihmalkarlığa da kin duyardı. Daha sürgündeyken o, gerçekten ihtiyacı olan yoldaşlara isteyerek bir şeyler verirdi. Ama o, şahsi kullanım eşyalarına ilişkin komünist tutumu yanlış anlayan ve sormadan kendine ait olmayan şeyleri sahiplenen ve bunları özensiz ve hoyratça kullanan yoldaşları sert bir şekilde eleştirirdi.

Yakov Mihayloviç, daima kusursuz ve düzgün giyinirdi. Ve çevresinden de bunu isterdi. Dış görü-

nüşüne ve giyimine önem vermemeyi bir devrimcinin imtiyazı olarak algılayanlarla acımasızca alay ederdi.

Yakov Mihayloviç bir defasında Buharin'le oldukça sert bir tartışmaya girmişti. Petrograd'da ve sonra da Moskova'da Buharin bize sık sık gelirdi. O, olağanüstü ihmalcı, derbeder ve düzensiz biriydi. Ceketinin düğmeleri ya kopmuş ya da kopmak üzere olurdu; gömleğinin yakası kirli, kravatı ezik büzük veya yana kaymış olurdu.

Yakov Mihayloviç Buharin'e, "Domuz gibi dolaşmaktan utanmıyor musun? Sen ve 'sol' arkadaşların çapulcu gibi görünmekle Rus işçi sınıfına daha çok benzeyeceğinize mi inanıyorsunuz? Sen bir işçi gibi değil, bilakis tipik bir lümpen proleter gibi görünüyorsun. Rus işçisini kötü giyinmeye zorlayan, sadece büyük sıkıntı ve yüzyıllarca süren yoksulluktur. Buna rağmen o, derli toplu görünmek için çaba harcıyor. Önce çarları kovalım ve ekonominin perişan durumuna son verelim, sonra ilerleyeceğiz ve bizim işçimiz her Almandan veya İngilizden daha iyi giyinecektir" dedi.

Yakov Mihayloviç, ihtişam ve debdebeden nefret ederdi. Ama o, her bir sovyet ve parti görevlisinin dış görünüşünün, onlara verilen görevlere denk düşmesi gerektiği düşüncesindeydi.

1918 sonbaharında Sverdlov, Saratov'a gitti. Orada demiryolu işletmelerindeki bir gösteride ve Saratov Sovyetinin bir olağanüstü oturumunda konuştu. O zaman Saratov İl Yürütme Komitesi Başkanı olan V. P. Antonov-Saratovski şöyle anlatıyor:

"Sverdlov, Saratov Sovyeti Yürütme Komitesi binası üstünde, üzerinde 'Saratov Sovyeti' yazılı

büyük bir pankartın bulunmasını, başkanlık masasının püsküllü yeşil bir örtüyle örtülmesini ve masanın etrafında güzel koltukların bulunmasını önemseydiğini belirtti. O, bunun böyle olması gerektiğini söyledi; insanlar, Sovyetin eşliğinden içeri adım attığında, Yürütme Komitesinin, devlet iktidarının merkezi olan güven veren bir kurum olduğu hissine sahip olmalıdır.

Başkanlığa giderken Yakov Mihayloviç, o gün henüz bir şey yememiş olduğunu söyledi. Ona bir tabak yağlı, etli lahana çorbası getirildi ve tabak, masanın üstündeki örtünün üstüne kondu. O, 'size ne oluyor, tabak öyle gelişigüzel örtünün üstüne konmaz. Onu mahvedeceksiniz, altına en azından bir gazete koyun' dedi."

İlk dönemde Kremlin'deki yaşamımız oldukça ilginç şekillenmişti.

Kremlin'i ele geçirdiğimizde saray çalışanlarının –uşaklar, hademeler, odalardaki düzen için ve sarayın mülkiyeti için sorumlu olan çalışanlar– bir kısmının görevlerine devam etmelerine izin verdik. Büyük sarayın çocuk kanadı, çarın iki hademesi, yaşlarının toplamı en azından 150 olan Aleksey Loginoviç ve İvan Nikiforoviç tarafından idare ediliyordu.

Aleksey Loginoviç; küçük, zayıf, oldukça hareketli ve daima neşeliydi. Kır saçları alabros kesilmişti. Küçük ama kalın, özenle kırpılmış sarı beyaz bıyığında daima bir gülümseme saklı duruyordu. Etrafa atasözleri savurur ve hiçbir lafın altında kalmazdı. O, üst denetleyiciydi.

İvan Nikiforoviç, dış görünüm bakımından Aleksey Loginoviç'in tam tersiydi. Oldukça büyük kafası

tamamen keldi ve bıyık yerine muhteşem bir favorisi vardı. Onun ağzından sadece bir kelime bile almak zordu; sürekli susardı ve hemen hemen hiç gülümsemezdi.

Bu iki ihtiyar, bütün mobilyalardan, mutfak takımından ve çamaşırdan sorumluydu. Dolapların anahtarları onlardaydı. Dolapların içinde nelerin olduğunu, nerede neyin bulunduğunu bilmiyorduk.

Yeni iktidarın temsilcilerinin elbiseleri ve kitapları dışında kendilerine ait eşyaları yoktu. Ne Lenin'in, Sverdlov'un, Cerjinski'nin ne de başka birisinin kendi mutfak takımı veya yeterli yatak takımı vardı. "National"de otelin mallarını kullanmıştık ve Kremlin'e taşındığımızda evlerimiz "National" ve "Metropol" depolarından getirilen zorunlu şeylerle döşenmişti. Tabii ki, Beyaz Koridor'dan Büyük Saray'a taşındığımızda şahsi hiçbir şeyi beraberimizde götürmemiştik.

İhtiyarlar bizi hiç de dostça karşılamadı. Aleksey Loginoviç'in şakaları ve atasözleri çoğu kez oldukça kinayeliydi ve İvan Nikiforoviç, özellikle somurtkan ve çok şey ifade eden suskunluğunu korudu. Çarın odalarında en az yarım yüzyıl geçirmiş olan ihtiyar hademeler, yeni iktidarın temsilcilerini dikkatle ve ihtiyatla izliyorlardı. Tabii ki memnuniyetsizliklerini açıkça ve özgürce dile getirmiyorlardı –iktidar, iktidardır!– Ama bize karşı besledikleri güvensizlik ve saygısızlık her gün çok sayıda ufak tefek olayda ifadesini buluyordu.

Ve bizi sık sık evde ziyaret eden Malkov'un her adımını öyle bir takip ediyorlardı ki! Kremlin'in idarecisinden korkuyorlardı. Bilinmez bir nedenden dolayı onu bir kaşık, bir tabak çalabilecek, oldukça

şüpheli bir insan olarak görüyorlardı. Malkov görün-
düğünde, hemen onu gölge gibi takip etmeye başlı-
yorlardı. Bir kapının arkasına veya köşelere saklanı-
yor ve oradan Malkov'u gizlice gözetliyorlardı. Şans-
sız dedektifleri ele veren Aleksey Loginoviç'in kır
saçları veya İvan Nikiforoviç'in keli uygunsuz bir
anda görünürken, çevirdikleri dolapları kimsenin
fark etmediğine inanıyorlardı.

O günden bu yana yaklaşık 40 sene geçti. Sovyet
iktidarının ilk yıllarında ülkemizin önderlerinin
nasıl yaşadığını bugün az insan hatırlıyor. Çocuk
kanadının ihtiyar hademeleri çoktan öldü. Ama göz-
lerimizin önünde nasıl değiştiklerini, bize ve bizi
ziyarete gelen yoldaşlara karşı tavırlarının nasıl
değiştiğini asla unutmayacağım. Değişimlerine en
aleni kanıt mutfak takımıydı; normal yemek takımı,
çay takımı ve masa örtüleri.

İlk günden beri, evde olan mobilyaları kullanıyor-
duk. Ama ihtiyarların sakladığı mutfak takımından
ve başka eşyalardan haberimiz yoktu. İhtiyarlardaki
değişim, mutfak takımıyla başladı. Aleksey Logi-
noviç, ilk dönemde, bazı tabakları ve fincanları, en fazla
ihtiyaç duyulanları büfeye koymuş ve bununla yetin-
mişti. Bize sık sık gelenler oluyordu. Rahatça çay
içmek için oturuluyor, ama çay takımı eksik kalıyor-
du. Bunlardan başka olup olmadığını Aleksey Logi-
noviç'e birkaç kez sordum, ama o, omuz silkerek şu
cevabı verdi:

"Klavdia Timofeyevna, olanın hepsi bu, bundan
başka bir fincan da, kaşık da yok!"

Ve konuşma, böylece sona ermişti. Yoldaşlara,
sırayla arka arkaya çay içmekten ve sovyet "başka-

nı"nın yeterli olmayan yemek takımıyla alay etmekten başka bir şey kalmıyordu. Ama Yakov Mihayloviç'le bir araya gelen "bakanlar"ımız ve "vali"lerimiz sade insanlardı. Onlar, şımarık değillerdi ve alınmayan bardaklar ve fincanlar onları pek rahatsız etmiyordu.

Bir gece Yakov Mihayloviç bir grup yoldaşla eve geldi ve hep birlikte çay içmek istedik. Aleksey Loginoviç orada değildi ve bundan dolayı bardak takımı aramaya bizzat gittim. Büfenin bir çekmecesini çektiğimde çeşitli dönemlerde kırılmış fincan ve tabak kırıkları buldum. Bulduğum şeylere şaşırıp kaldım. Sabah Aleksey Loginoviç'e bu kırıkları niçin sakladığını sordum.

Cevabı şöyleydi: "Sevgili Klavdia Timofeyevna, bugün buradasınız, yarın burada olmayacaksınız. Başımıza ne geleceğini kim bilir? Ama bana soracaklar. Babacık Çar geri geldiğinde soracaktır: 'Alyoşka, ihtiyar şeytan, saray mutfak takımı nerede?' İşte o zaman ben, oradaki kırıkları onun önüne koyacağım ve şunu söyleyeceğim: 'Majesteleri, olan bu, koruyamadığım için beni affedin, bolşevikler -afedersiniz bunlar sizsiniz- kırdı, ama kırılrsa da hiçbir şey kaybolmadı, sakladım.' Yani bu kırıkları Çar'ın denetimi için saklıyorum."

Çarın artık geri gelemeyeceği üzerine Aleksey Loginoviç'i ikna etmeye ne kadar çalıştıysam da o, cevap olarak sadece içini çekti, başını sallayarak evet dedi, ama görüşünü değiştirmede.

Günler ve haftalar geçti. Günün birinde eve geldiğimde, Aleksey Loginoviç ve İvan Nikiforoviç'in kırılmış takımların parçalarını çöp kutusuna götür-

düklerini gördüm. Onlara hiçbir şey söylemedim. Ama akşam bu yenilgiyi Yakov Mihayloviç'e anlattım.

Yakov Mihayloviç, "Çok iyi, çok iyi! Bunu İlyiç'e anlatmalıyım. Bu, onlar gibi geri düşüncelere sahip olan insanların dahi Sovyet iktidarına inanmaya başladıkları, çarın geriye gelmeyeceğini anladıkları anlamına gelir" dedi.

Aleksey Loginoviç'i hiç kontrol etmedim. Büfedeki takımı asla saymadım. Ama, bir şeylerin eksik olduğunu biliyordum. Bir gün, bize kaç kişi gelirse gelsin, bardakların, fincanların, tabakların herkese yettiğini fark ettiğimde az şaşırmadım. Sonra masa üstünde bazı vazolar görünmeye başladı. Bir gün, ringo balığı her zaman olduğu gibi tabakla değil, aksine güzel bir tepsi üzerinde servis yapıldı. Takım seçimi görünecek derecede zenginleşti. Bundan kısa bir süre sonra, tamamen anınaya değer bir olay meydana geldi.

Günün birinde ziyaretçi bekliyorduk ve işe gitmeden önce Aleksey Loginoviç'e, 10-12 kişinin gelebileceğini bilirdim. Öğle yemeği için kuru balık ve darı bulamacından başka bir şey yoktu, ama önce masanın hazırlanması gerekiyordu.

Eve geldim ve masada çar taçlı ve monogramlı, ihtişamlı bir sofraya örtüsü gördüm. Daha önce bizde masa örtüleri hiç yoktu. Masada sadece basit bir muşamba örtü bulunurdu. Bir defasında Aleksey Loginoviç'e masa örtüsü olup olmadığını sormuştum. Ama o, öyle ümitsizce omuz silkmişti ki, bu soruyu bir daha sormadım. Ve şimdi birden bire ortaya bir masa örtüsü çıkmıştı. Hem de nasıl bir masa örtüsü!

Aleksey Loginoviç'e gittim. Ancak ağzımı açmıştım ki, vargücüyle şikayete başladı. Bıyıkları dimdik, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Yüksek ve tiz bir sesle konuşuyordu "Evet, durum açık, annemiz, rica ederim, sofrayı kimin için hazırladığımı gerçekten biliyor musunuz? Yakov Mihayloviç'in kim olduğunu düşünsenize ve siz, masa örtüsü de ne oluyor diyorsunuz! Sürekli sadece muşamba örtü, bu ayıptır. Doğru olan bu mu? Feliks Edmundoviç ve Varlam Aleksandroviç geliyor, belki İlyiç de gelir. Öyleyse her şey, olması gerektiği gibi olmalıdır. Evet yaşlı bir adam olarak tertipli olmanın nasıl olduğunu biliyorum. Burayı düzene sokacağım ve bundan sonra artık muşambaya son! Masa için yakışık alan masa örtüsüdür, kesinlikle muşamba örtü değil!"

Demek oluyor ki, o ana kadar masa örtüsüz olmanızın suçlusuz benmişim!

İhtiyarların tavrı günden güne değişti. Normal olarak her ikisi de üniformaya benzer sıçantüyü bir redingot ve benzeri bir pantolon giyiyordu. Ama günün birinde her ikisi de bir sandıktan altuni şeritlerle süslenmiş ve güve kokan hademe üniformalarını bulup çıkarmış ve giyinmişti. Durum, komik ve aynı zamanda üzücüydü. Yakov Mihayloviç, onlarla günlerce süren bir mücadele yürüttü ve eskisi gibi görünmeleri için rica etti. Ama sürekli aynı şeyi inatla tekrarladılar: "Yakışık almaz!" Yakov Mihayloviç ihtiyarları uşak üniformasını çıkartmaları için güç bela ikna etti.

Yaşamımız Petrograd'da olduğu gibi Moskova'da da olağanüstü fırtınalı, şiddetli tempoda geçiyordu. Devrimin zaferi, toplumun yeniden şekillendirilme-

sinde, yeni yaşamın inşasında gösterilen başarılar, kalbimizi sevinçle dolduruyordu. Çünkü düşüncelerimizin ve tüm çabalarımızın yöneldiği şey, bolşeviklerin elde etmek için yaşadıkları ve mücadele ettikleri şey, gerçekleşmişti. Yeni, komünist toplumun temeli atılmıştı. Engeller ne olursa olsun devrimin zaferiyle, başarıyla ilerlediğimizin ve ilk de olsa komünizme doğru emin adımlar attığımızın bilinciyle sevinçliydik.

Ama yaşam kolay değildi, soruna normal günlük açısından baktığımızda Turuhansk sürgününde Kremlin'dekinden kesinlikle daha iyi yaşamıştık. Her halükarda orada karnımız sürekli toktu, Kremlin'de ise her zaman tok değildi. Ve bu, anlaşılır bir durumdu. Çünkü halkımızın eski düzenden devraldığı miras oldukça vahimdi. Her şey kıttı. Her şeyden tasarruf edilmesi gerekiyordu. Bolşevikler kendilerini, kendi geleceklerini hiç düşünmüyordu. İşçi sınıfı, anavatanımızın emekçileri, tam da bundan dolayı iktidarı bolşeviklere vermişti. Çünkü biz onların çıkarlarını bütün diğerlerinden daha güçlü olarak temsil ediyorduk ve onların gizli umutlarını dile getiriyorduk. Çünkü biz, işçi sınıfının öncüsü olarak her şeyden önce bu sınıfın bir parçasıydık. İşçi ve köylülerle aynı koşullarda yaşıyor ve mücadele ediyorduk. Halkın bize devrettiği iktidarı bencil egoist amaçlar için kullanmıyor ve kendi refahımızı düşünmüyorduk. Bütün yaşamını halkın davası için mücadeleye adanmış, sorumlu görevlere gelmiş yüzlerce ve binlerce bolşevik, her gereksiz masrafa karşı ve saflarımızdan birinin lüks bir yaşam elde etme çabasına karşı da kararlı ve sert bir mücadele yürütüyordu. Kişisel

yaşamımızı ve kişisel tavrımızı ilgilendiren her şeyde oldukça titizdik. Örneğin, İaşe Halk Komiseri Aleksander Dmitriyeviç Zyurupa, ülkenin bütün gıda maddeleri sotakları üzerinde tasarruf sahibi olmasına rağmen gıdasızlıktan dolayı bazen bayılıp düşerdi. Sadece İlyiç'in, dinlenmesi ve beslenmesini iyileştirmesi için onu neredeyse zor kullanarak ikna etmesi Aleksander Dmitriyeviç'i kurtardı.

Parti, oğullarının en iyilerinin zamanından evvel mezara gömülmesine müsaade etmezdi. Yakov Mihayloviç, bana, Vladimir İlyiç'in kendisiyle sorumlu görevlilerimizin hangi koşullarda yaşadığı üzerine sık sık konuştuğunu anlattı. Lenin, Sverdlov ve daha başka yoldaşlar, omuzlarına insanüstü bir çalışma yüklenmiş olan önder kadroların güç ve sağlıklarının korunmasının ne kadar önemli olduğunu çok iyi biliyorlardı. Ama günlük yaşamın ihtiyaçları çoğu kez düzenlenemiyordu ve aileler, sefalet içindeydi. Yakov Mihayloviç, Vladimir İlyiç'in bu soruna ilişkin ihtarlarını ve düşüncelerini çok ciddiye alıyordu. O, sosyal tedbirler üzerine, Sovyet Evlerinde çocukların öğle yemeği de yiyebilecekleri çocuk bahçelerinin kurulması, özellikle hasta ve çok çalışmış olan yoldaşlara ek bakımın sağlanması üzerine uzun uzun düşünüyordu.

Petrograd'da, Smolny'de Yakov Mihayloviç'in talimatı üzerine, bir nebze iyi gıda alsınlar ve güçlerini en azından biraz korusunlar diye sorumlu çalışanlar için öğle yemeği hazırlanıyordu. Hükümetin Moskova'ya taşınmasıyla öğle yemeği de Kremlin'e kaydırıldı. Orada sürekli iyi pişirilmiş ve üzerine tereyağı dökülmüş darı bulamacı çıkardı. Hatırladığım kada-

ıyla Vladimir İlyiç de aynı yemekhaneden seyrek taneli çorbasını ve darı bulamacını alırdı.

Yakov Mihayloviç'in aşağıdaki gibi kısa mektupları hâlâ mevcuttur.

"Yoldaş Peters!

Hasta olan yoldaş Rahya'ya bir şişe Porto Şarabı vermenizi rica ederim.

Y. Sverdlov."

Veya başka bir yoldaşa:

"Sovyetlerin I. Evi,

Değerli yoldaşlar! Inessa Armand'ın konutundan çıkartılması olacak iş değil. Şayet parti emriyle yola çıkıyorsa, ailesinin şimdiki konutunda bırakılmasını rica ediyorum.

Dostça selamlarla.

Y. Sverdlov."

Aşağıdaki içerikte çok sayıda kısa yazılar da vardı:

"Sovyetlerin I. Evi'ne,

Sorumlu parti yoldaşı Zagorski-Lubozki'ye bir oda verilmesini rica ederim. Bu, mutlaka gereklidir!"

"Sovyetlerin IV. Evi,

Yoldaş Pastişev'e bir iki odalı bir konut verilmesini rica ederim" veya:

"Kremlin'in komutanına,

Bunu getiren demiryolu işçileri temsilcisine 25 yarım kiloluk ekmek teslim edilmesini rica ederim."

Bazen Yakov Mihayloviç akşamları resmi işinden kendini muaf tutar, eve biraz erken gelir ve şöyle derdi:

"Hazırlan bizim eskilerin ne yaptıklarına bir bakalım." Sonra Yakov Mihayloviç'in geçmişte beraber çalıştığı Urallı yoldaşları tanımlamak için kullandığı

kavramla, herhangi bir "eski"yi ziyaret ederdik. Günün birinde, eski bir Permlı ve şimdi 1918'de Bütün Rusya MYK Başkanlık üyesi ve Tarım Halk Komiserliği meclisi üyesi olan Mitrofonov'a gitmek için yola çıktık. İçeri girdik. Bütün aile evdeydi: Aleksander Kristoforoviç'in kendisi, eşi ve çocuklar. Ev derli toplu değildi ve sadece zorunlu eşyalarla döşenmişti.

Ne Yakov Mihayloviç'in ve ne de benim henüz tanımadığımız Mitrofonov'un eşi çok utandı. Nasıl olurdu, Bütün Rusya MYK Başkanı Yoldaş Andrey gelmişti ve oda oldukça dağınıktı. Misafirlere oturmak için buyrun denemiyordu, onlara hiçbir şey ikram edilemiyordu; çay bile. Heyecanlı bir şekilde sağa sola koşuşturmaya başladı. Ama Yakov Mihayloviç hemen, günlük yaşamın kötü örgütlenmesi üzerine neşeli ve doğal bir şekilde şakalar yapmaya başladı. Büyük bir ilgiyle ekonomik sorunları hakkında bilgi aldı ve kısa zamanda ev sahibinde utangaçlığın izi kalmadı. Geceyarısına kadar bareber olduk ve geçmiş yad ettik. Geleceğin hayalini kurduk. Gelecek o kadar aydınlık ve Ekim zaferinin önemi o kadar açıktı ki, günlük yaşamın önemsiz görünen küçük sorunları ve yetersizliklerini dikkate almaya değmezdi.

1918 yazının başlangıcında, bir gece Yakov Mihayloviç, kendinden geçmiş olarak eve geldi.

"Düşünsene" dedi, "Podvoiski bugün benim yanımdaydı. O, daha yeni geldi ve yeniden gidecek. Onu, Çekoslovak ayaklanmasının bastırılması için görevlendireceğiz. Nikolai İlyiç'i tanıyorsun değil mi? O, olağanüstü cesaretli, iyimser ve sonsuz enerji dolu bir insan. Muhteşem bir insan! Ama bir şeylerin iyi

gitmediğini fark ettim. Varlam'la (V. A. Avanessov-K. S) konuştum ve derdinin ne olduğunu dikkatlice araştırarak ortaya çıkartmaya karar verdik. Öğrenmek için her şeyi yaptık ve ancak güç bela öğrenebildik. Üç kızcağızıyla birlikte eşi Çeklerin eline geçmiş, çocuklarını Petrograd'dan Ural'a götürmüştü. Sonra Çekler aniden oraya geldi ve onları ele geçirdi. Kızcağızların nerede olduğu bilinmiyor."

Podvoiski'yi iyi tanıyordum ve eşi Nina Avgustovna'yla sık sık buluşurduk. O, 1917'de Petrograd Komitesinin sekreteri olarak çalışmıştı. Daima çekingen, sakin ve oldukça alçakgönüllü bir bolşevikti. Nikolai İlyiç'in ailesini nasıl sevdiğini, çocuklarına nasıl bağlı olduğunu biliyordum. Ve korkunç haberi duyunca tamamen şaşkına döndüm. Nasıl yardım edilebilirdi?

Ama Yakov Mihayloviç her şeyi düşünmüştü. Ufa bölgesine giden bir yoldaşı, Nina Avgustovna'yı Çek beyaz muhafızlarının pençesinden kurtarması için bütün tedbirleri almakla görevlendirmişti.

Öğrenildi ki, Nina Avgustovna Ufa hapishanesindeydi, ama tanıdıkları, en büyüğü on yaşında olan üç kızını yanlarına almışlar. Yakov Mihayloviç'in talimatına uygun olarak Nina Avgustovna, ya bizimkiler tarafından esir alınan bir beyaz subayla değiştirilecekti ya da kaçıışı başka türlü örgütlenecekti. Bu işin nasıl yapıldığını hatırlamıyorum ama sonuçta Nina, çocuklarıyla birlikte Ufa'dan kaçmayı başardı.

Nina Avgustovna, cephe hattından geçerek Balaşova bölgesine ulaştı. Nikolai İlyiç daha önce oraya varmıştı ve tamamen tesadüfi olarak doğrudan sokakta karşılaşmışlardı. Ailesinin öldüğünü sanan Nikolai

İlyiç'in sevinci tahmin edilebilir. Ama Podvoiski, Yakov Mihayloviç'in bu işteki rolünü asla öğrenemedi.

Sonbahar 1918'de olan başka bir olayı daha hatırlıyorum. Bir akşam Yakov Mihayloviç "haydi, Feliks Edmundoviç'e gidelim" önerisinde bulundu, "onun son zamanlardaki durumu hoşuma gitmiyor, oldukça kötü görünüyor. Artık evinde hiç bulunmuyor. Bürosunu gece gündüz terk etmiyor. Sağlığı tamamen bozulmuş, ama doktora gitmiyor. Durumunun nasıl olduğuna bir bakalım."

Bütün Rusya Çeka'sının bulunduğu yere, Lubyanka'ya gittik. Yakov Mihayloviç nöbetçiye hüviyetini gösterdi ve hemen içeri alındık. Sonsuz koridorlardan geçerken Yakov Mihayloviç bizimle karşılaşan birçok çalışan tarafından selamlandı. Bazılarının yanında biraz kaldı ve onlarla sohbet etti. Çekistler, Sverdlov'u iyi tanıyorlardı. O, sık sık onların merkezi bürolarında olurdu, sorunlarıyla ilgilenir ve nasıl çalıştıklarını kontrol ederdi. Çoğu Çekist'i daha önceden tanıyordu. Parti, en iyi bolşevikleri Çeka'ya göndermişti.

Cerjinski'nin çalışma odasının önünde durduk. İçeri girdik. Feliks Edmundoviç dosyalara gömülmüştü. Masanın üstünde gri bulanık bir sıvıyla yarı dolu bir bardak ve onun yanında da bir parça siyah ekmek duruyordu. Oda soğuktu. Odanın bir bölümü duvar perdesiyle ayrılmıştı.

Feliks Edmundoviç bizi görünce, ayağa kalktı ve sevinçli bir gülümsemeyle bize doğru geldi. Onun Yakov Mihayloviç'le derin ve içten bir dostluğu vardı. Masanın etrafına oturduk. Duvar perdesinin arka

kısına tesadüfen göz attığımda Cerjinski'nin yatağını gördüm. Yatağın üstünde sade bir asker yorganı vardı. Örtünün üstünde, oraya dikkatsizce atılmış bir askeri palto duruyordu. Yastık buruştu. Açık ki Cerjinski, uyumuyordu, tersine en fazlasıyla elbisesini çıkarmadan biraz uzanıyordu.

Yaklaşık bir saat Cerjinski'nin yanında kaldık ve sonra çıktık. Yakov Mihayloviç düşünceye dalmıştı. Belli bir zaman, konuşmadan yan yana yürüdük.

Sonunda Yakov Mihayloviç, "Feliks kötü yaşıyor" dedi. "Kendini çok yoruyor. İnsana yakışmaz bir şekilde uyuyor ve gidişatı çok kötü. Bu böyle devam edemez. O ailesiz yaşamamalı. Bir şeyler yapılmalı. İlyiç'e konuşmalı."

Devrimden önce yüzlerce bolşevik gibi Cerjinski de hapishaneden hapishaneye, sürgünden sürgüne dolaşmıştı. Keza eşi Sofya Zigismundovna da uzun dönem hapishanede kalmıştı. Oğlu Yasik hapishanede doğmuştu. Sofya Zigismundovna ve oğlu, İsviçre'deyken devrim olmuştu ve Cerjinski ailesinden ayrılmıştı. Yakov Mihayloviç bunu düşünüyordu.

"Evet, aileyi mutlaka buraya getirmeliyiz" diye devam etti. "Eşi ve oğlunun durumu onsuz iyi değil ve onun durumu da kötü. Aile geldiğinde ve eve yaşam girdiğinde Cerjinski, en azından bazen evde olur, dinlenebilir. Aksi taktirde mahvolacak..."

Yakov Mihayloviç, Cerjinski'nin yurtdışına ailesinin yanına gitmesini beklemedi ve kısa zaman sonra Sofya Zigismundovna, Yasik'le Moskova'ya geldi.

Bekar olan Varlam Avanessov ağır hasta olup, doktorlar itinalı bakımının sağlanmasını talep edince Yakov Mihayloviç onu derhal bize getirtti. Doktorlar

Avanessov'a şarap ve meyve verilmesini kararlaştırmıştı. Yakov Mihayloviç, gerekli besinin getirilmesine kadar, her şeyi ayarlamıştı. O zaman şarap ve meyve bulmak kolay değildi.

Y. D. Stassova anılarında şöyle yazar: "Yakov Mihayloviç'in yoldaşlarına olan özeni büyüktü. Parti Merkez Komitesi Moskova'ya taşındığında Petrograd'da kalmak zorundaydım. 1918'in ilkbaharında babam öldü ve bu kayıptan büyük bir üzüntü duydum. Yakov Mihayloviç, bana, kendimi yalnız hissetmemem gerektiğini, çünkü büyük bir ailenin, parti ailesinin bir parçası olduğumu yazdığı bir dostça mektup gönderdi."

Yakov Mihayloviç, Kremlin'i bekleyen askerlere karşı da özenli ve dostçaydı, onlarla sık sık sohbet eder, günlük yaşamlarına ve hizmet koşullarına ilgi gösterir ve evden nasıl haberler aldıklarını öğrenirdi. Yakov Mihayloviç ölümünden sora Kremlin'deki Kızıl Ordu mensupları kulübünün, Y. M. Sverdlov Kulübü diye adlandırılması boşuna değildir.

Petrogradlı işçi ve bolşevik Antonov, 1918 yazında bir grup işçiyle birlikte cepheye gönderildiğini anlatıyordu. Yolları Moskova'dan geçiyordu. Nikolai İstasyonuna geldiler. Ama bir türlü gidemiyorlardı. Çünkü bütün vagonlar tika basa doluydu. Aniden, birkaç gündür Petersburg'da olan Sverdlov'un peronda olduğunu gördüler. Ne Antonov ne de onun yanındaki diğer yoldaşlar Yakov Mihayloviç'i şahsen tanıyorlardı. Ama onu, gösterilerde ve toplantılarda sık sık görmüşlerdi. Ona başvurmaya karar verdiler.

Antonov anılarında şöyle yazar: "Yoldaş Sverdlov, konuşmamı sonuna kadar bile dinlemedi, 'gelin'

dedi. Trenin yanına gittik. Yakov Mihayloviç iki vagon daha eklenmesi için hemen talimat verdi ve bindik; aralarında benim de bulunduğum bir kısmımız onun bulunduğu vagona bindik. Bütün yolculuk çok neşeliydi...

2 Ağustos sabahında Moskova'daydık. Y.M. Sverdlov, yolculuğun bütün külfetinden bizi kurtardı. Onun talimatı üzerine burada öğle yemeği aldık. Yanımıza oturdu ve bizimle neşeli ve dostça konuştu.

Öğle yemeğinden sonra operatif bölüme gittik. Oraya vardığımızda yoldaşımız V. İ. Lenin'le karşılaştık. Açık ki oldukça meşguldü ve beklememizi rica etti. Bizimle konuşmak istediğini söyledi. Bir saat sonra Lenin ve onunla birlikte Y. M. Sverdlov görüldü. Masaya oturduk ve sohbet ettik. Yoldaş Lenin, uluslararası durumu ve Rusya'daki olayların bütün seyrini ayrıntılı olarak anlattı. Bize direktifler verdi ve sordüğümüz soruları cevaplandırdı. Sonra Y. M. Sverdlov bize otomobile kadar refakat etti ve vedalaştı."

Yakov Mihayloviç Moskova Sovyetini ve mahalli sovyetleri sık sık ziyaret ederdi. Sovyetlerde ziyaretçilerin işlerinin nasıl halledildiğini ve Sovyet aygıtının emekçilerin rica ve şikayetlerine canlı ve hızlı biçimde yanıt olup olmadığını yerinde denetlerdi.

Günün birinde Yakov Mihayloviç Moskova Sovyetine gitti ve kendine refakat etmem için beni de davet etti. Saat akşam dokuza geliyordu ama Moskova Sovyetinde hâlâ çalışılıyordu ve bekleme odasında tek tük ziyaretçiler oturuyordu. Yakov Mihayloviç, en önce bununla ilgilendi. Yaşlı bir işçinin yanına oturdu. Onunla konuşmaya başladı, niçin geldiğini ve derdinin ne olduğunu sordu. Diğerleriyle de sohbet

etti. Hepsiyle zorlamasız ve dostça konuştu. Kendisinin kim olduğunu açıklamadı, kimse de onu tanımadı. Çünkü o yıllarda portreler seyrek basılıyordu.

Ziyaretçilerle sohbet ettikten sonra bölümleri dolaştık. Yakov Mihayloviç, çalışanlardan, neyle uğraştıkları ve görevlerini nasıl kavradıkları üzerine bilgi aldı. Hemen orada onlara tavsiyelerde bulundu ve düşüncelerini dostça bir tarzda söyledi. Yakov Mihayloviç, başkent sovyetlerindeki çalışma üzerine sadece raporlara ve konferanslara göre değil, ayrıntılı olarak bilgileniyordu.

Bir yoldaşın ölüm haberini aldığında Yakov Mihayloviç çok hüzünlenirdi. Volodarski'nin ani ölümünden dolayı çok üzüldü. Volodarski, 20 Haziran 1918'de Petersburg'da, bir işçi toplantısındaki konuşmadan sonra, başka bir toplantıya gitmek isterken bir sağ sosyalist devrimci tarafından pusuya düşürülerek öldürüldü. Altı mermi onun vücudunu delik deşik etmişti. Petrograd işçilerinin bu sevilen konuşmacısının ve devrimin ateşli kürsüsünün parlak yaşamı böyle ani biçimde, henüz 28 yaşındayken son bulmuştu.

Yakov Mihayloviç, Volodarski'nin ölüm haberini alınca cenaze merasimine katılmak için hemen Petrograd'a gitti. Ayrılmadan önce bana şunu söyledi:

"Volodarski'ye sonsuz yazık oldu. Sadık bir devrimci, şehit düştü. Ağır bir kayıp. Ama bu kavgada ölmek, mükemmel bir ölümdür."

İlk Sovyet Anayasası

İktidarın ele geçirilmesinden sonra anavatanımızın emekçileri, Bolşevik Partinin yönetiminde sosyalist toplumun inşasına başladılar. Şimdi ön planda duran görev, sovyet devletini yaratmaktı, yeni, insanlık tarihinde emsali olmayan bir devlet düzeni inşa etmektir.

Milyonlarca emekçi, sovyetler aracılığıyla ülkemizin bütün yaşamının yönetimine çekildi. Sovyetler, yığınların yaratıcı inisiyatifinin ürünüydü ve onun bütün faaliyetinin kurallaştırılması gerekiyordu. Bu faaliyet, sıkı örgütlenme biçimlerinin hazırlanmasını, başlangıçta olmayan belli bir sistemi gerekli kılıyordu. İlk dönemde yerel kurumlarla merkezi devlet iktidarı arasındaki bağ dahi oldukça zayıftı ve parçacılık geliyordu. Çok sık olarak illerde ve hatta kazalarda, merkezi iktidardan bu konseyleri ve merkezi devlet iktidarını çoğu kez fazlaca hesaba katmayan şu veya bu ilin savunma konseyleri oluşmuştu. Herhangi bir yerde böyle konseylerde hele sosyalist devrimciler veya menşevikler üstünlüğü ele geçirdiklerinde durum tamamen kötü oluyordu.

Parti Merkez Komitesi ve Vladimir İlyiç, özellikle Moskova'ya taşındıktan sonra Sovyet inşasının, devletimizin örgütlenmesinin sorunlarına giderek daha büyük önem veriyorlardı. Partinin, sovyetlerin Merkezi Yürütme Komitesinin başına getirdiği Yakov Mihayloviç, Lenin tarafından yönlendirilen devasa yaratıcı faaliyetin doğrudan merkezindeydi.

O, parti örgütlerinin birliği için ve partinin; sovyetlerin, sendikaların ve diğer emekçi kitle örgütlerinin yönetimindeki rolünün sağlamlaştırılması için kararlı bir mücadele yürütüyordu.

Yakov Mihayloviç, parti örgütleri ve sovyet organları arasındaki ilişkinin düzenlenmesine çok büyük önem veriyordu. O, Merkez Komitesindeki faaliyetleriyle partinin, bütün kademelerde sovyet aygıtını nasıl yönetmesi gerektiğini gösteriyordu. Nişni-Novgorod'daki bir konuşmada Sverdlov şöyle diyordu: "Merkez Komitesinin komiserliklerin faaliyetinin teknik yanına müdahale ettiği asla görülmemiştir. Ama Merkez Komitesi, bütün sovyet faaliyetinin siyasi kontrolünü sıkı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Bütün temel kararnamele Merkez Komitesinden geçer. Bütün kurumların politikası, Merkez Komitesinin politikasıdır."

Yakov Mihayloviç, emekçilerle, emekçilerin en geniş yığınlarının devlet idaresine çekilmesiyle iktidar organlarının en sıkı bağının önemini sürekli vurgulardı. O, 1 Nisan 1918'de Bütün Rusya MYK'de şunları açıklıyordu: "Öngördüğümüz bütün o tedbirleri gerçekleştirmek, yalnızca işçilerin ve köylülerin en geniş yığınlarıyla sıkı bağlar kurarsak mümkün olacaktır: Sadece, emekçiler yığınların bağrından

öngörülen tedbirleri fiilen uygulama yeteneğine sahip aktif, bilinçli kazanmayı başarabilirsek, sadece, uygun kadrolara sahip olduğumuz ölçüde, sorunun garantiye alındığını söyleyebiliriz.

Ama ülkenin idaresi için, somut bir faaliyet için hazırlanmış kadrolara, yoldaşlara sahip olmak için bugünkünden çok daha geniş kesimleri faaliyetimiz, ülkenin yönetimi ve bir bütün devlet faaliyeti için kazanmak zorundayız."

Yakov Mihayloviç, ülkemizde ajitatörler ve Bütün Rusya MYK müfettişleri için ilk kurulan özel kursların düzenleyicisiydi. Bu kurumlar sonradan Komünist Y. M. Sverdlov Üniversitesine dönüştürüldü; bu üniversite haklı olarak parti ve Sovyet kadrolarının yetişme atölyesi olarak anıldı ve uzun yıllar müşfik anlamda "Sverdlovka" diye adlandırıldı.

Bu kursların ilk ders planları bizzat Yakov Mihayloviç tarafından hazırlandı; geriye Sverdlov'un elde yazdığı şu liste kaldı:

"Emek ve sermaye ve sınıf mücadelesinin tarihi – Lenin.

Tarım sorunu –Yaroslavski

İşe –Zyurupa, Sviderski.

Sovyet iktidarının örgütlenmesi –Vladimirski.

Parlamentarizm ve burjuva diktatörlüğü –Pokrovski.

Sovyetlerin inşası –Petrovski.

Ulusal Sorun –Stalin.

Sovyetler ve Eğitim –Lunaçarski.

Yakov Mihayloviç, kurslarda devlet üzerine dersler verdi. O, dinleyicilerin araştırmalarına, yaşamlarına ve ihtiyaçlarına ilgi duyardı. Bana, dinleyicilerle birlikte olduktan sonra birçok defa şöyle demişti:

“Ne mükemmel insanlar! Böyle insanlarla dağlar devrilir!”

Lenin’in talimatları doğrultusunda Yakov Mihayloviç, partikülarizme (parçacılığa) karşı kararlı mücadeleye sürdüdü. Vladimir İlyiç, Samara’dan, bu ilde bir savunma konseyi oluşturulması üzerine bir telgraf aldığı anda, telgrafın üzerine “bu saçmalık geçersiz kılınmalıdır” yazıp, Yakov Mihayloviç’e gönderdi.

Hemen aynı gün Yakov Mihayloviç Samara’ya şu telgrafı çekti:

“Samara ilinde bir savunma konseyinin oluşturulmasını uygunsuz görüyoruz. Bu sadece karışıklığa neden olabilir. Bu kararın kaldırılması talep edilir.”

Yerel kurumlara yönelik bir dizi belgeyi Lenin ve Sverdlov beraber imzalıyordu.

Astrahan İl Parti Komitesi ve İl Yürütme Komitesi, Hazar-Kafkasya cephesinin Devrimci Savaş Konseyinin işine karışmaya kalkıştıklarında Lenin ve Sverdlov Astrahan’a şöyle yazıyorlardı: “Parti komitesi doğrudan merkezin emrinde bulunan kurumların faaliyetine karışmaktadır. Parti komitesi, sadece düşüncelerini Merkez Komitesine sunma hakkına sahiptir... Bir müdahale sadece merkezden olabilir. Ancak şu veya bu somut sorun üzerine Merkez Komitesinin bir emri varsa... sadece, kararnameler yaşama geçirilmezse ve merkezi makamın kararlarına muhalefet edildiğinde doğrudan müdahale mümkündür.

Lenin-Sverdlov.”

Yakov Mihayloviç, Moskova Sovyeti’nin Yüksek Ekonomi Konseyinin talimatlarını dikkate almadığını öğrendiğinde şu telgrafı gönderdi:

“Moskova Sovyeti Başkanlığı’na, Nüshası Yüksek Ekonomi Konseyine.

Yüksek Ekonomi Konseyi Başkanının, Moskova Sovyeti vasıtasıyla Yüksek Ekonomi Konseyi’nin kararlarına karşı gelmesi nedeniyle aldığı telgraf vesi-lesiyle, şuna işaret etme gereğini duyuyorum. Mosko-va Sovyeti’nin bir merkezi sovyet kurumunun şu veya bu emrine karşı Halk Komiserleri Konseyi veya Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi nezdinde şikayette bulunma hakkı vardır. Ama onun, bir emri kendi kararıyla geçersiz kılmaya asla yetkisi yoktur. Halk Komiserleri Konseyi veya Bütün Rusya MYK vasıtasıyla iptal edilene kadar merkezi sovyet kurumlarının emirleri koşulsuz icra edilmelidir.

Bütün Rusya MYK başkanı Sverdlov.”

Sverdlov, alt sovyet organlarından merkezi emirle-
rinin ve kararların uygulanmasını önemle isterken,
aynı zamanda, her bir merkezi kurumdan ve merkezi
makamların bütün çalışanlarından yerel kurumlara
ve oralarda çalışan yoldaşlara karşı dikkatli ve nazik
bir tavır talep ediyordu. Katı yönetim ve disiplin
zorunludur, ama bu keyfiyet ve kendini beğenmişlik-
le karıştırılmamalıdır diyordu. 26 Ağustos 1918’de
Yakov Mihayloviç, sorumlu bir yoldaşa şöyle yazı-
yordu:

“Tarafınızdan Vyatka’ya gönderilen yoldaş Med-
vedyev, oldukça kaba hareket etmiş ve Vyatkalı yol-
daşlarla bir dizi çatışmanın doğmasına neden olmuş-
tur. Bu çatışmalar, onunla beraber çalışmayı olanaksız
kılmıştır. Faaliyetin çıkarları için Medvedyev, oradan
derhal alınmalıdır. Yerel organlara yoldaşların gön-
derilmesinde, bunların yerel görevlilerle en iyi uyum

içinde hareket etmesine her koşul altında dikkat edil-
melidir. Özel, olağanüstü yetkiler, yerel görevlilerde
düşmanca bir tavır doğurmayacak sınırları aşmamalı-
dır.

Vyatka'da, çoğu oldukça genç de olsa iyi insanları-
mız var. Diğer yerlerde olduğu gibi onlardan da
gerekli olan her şey elde edilebilir. Bunun için bir
kağıt parçasına değil; çalışma yeteneğine, büyük tec-
rübeye vb. dayanan bir otoriteye ve biraz inceliğe
ihtiyaç var.

Dostça selamlarla, Sverdlov."

Parti, emekçilerin çıkarlarını savunan bir Sovyet
kanun sisteminin oluşturulması için devasa bir faali-
yet geliştirdi. Sovyet hukuk organlarının başına sınan-
mış bolşevikler ve çelikleşmiş Leninistler; Pyotr İva-
noviç Stuçka, Dimitri İvanoviç Kurski ve Pyotr Anan-
yeviç Krassikov getirildi. İçişleri Halk Komiserliğini
Grigori İvanoviç Petrovski, Bütün Rusya Çeka'sını
Felix Edmundoviç Cerjinski yönetiyordu.

Sovyet kanun sisteminin oluşturulmasında yürü-
tülen bütün çalışmaları, bizzat kendisi mükemmel bir
hukukçu olan V. İ. Lenin yönetiyordu. Yüksek Sovyet
yasa koyucu organının başında bu karmaşık görevde
Vladimir İlyiç'in en yakın mesai arkadaşlarından biri-
si olan Yakov Mihayloviç bulunuyordu. O, oldukça
önemli kararnamelerin kaleme alınmasına doğrudan
katılmıştı: Mahkeme kurumu üzerine kararname,
nüfus kütüğü üzerine, evlilik ve aile hukuku üzerine
yasa; iş yasası ve Sovyet kanun yazımının temelini
oluşturan başka bir dizi yasalar.

Yakov Mihayloviç, en kararlı mücadeleyi, ilk
dönemde, Sovyet iktidarının tekil organları tarafından

işlenen kanunsuzluklara ve keyfi hareketlere karşı, bazen de yapılan temelsiz tutuklamalara karşı yürüttü. Örneğin, Yakov Mihayloviç, Nişni-Novgorod'da tarım organları çalışanlarından bir grubun tutuklandığını öğrendiğinde sorunun bütün yönleriyle itinalı biçimde araştırılmasını talep etti. Nişni-Novgorod İl Parti Komitesine şu telgrafı çekti:

"Voskressensk şehrinde tarım işletmeciliği alt bölümü yöneticisi Zuhanov ve diğerleri tutuklandı. Tutuklanma nedenlerinin derhal aydınlatılmasını talep ediyorum. İl tarımcılık bölüm müdürü ve il ormancılık bölümünden temsilcilerden oluşan Nişni Özel Komisyonu oraya gönderilsin, sonuçlar bildirilsin.

Bütün Rusya MYK Başkanı, Sverdlov."

1918 yazı sonunda Bütün Rusya Çeka'sı Tüketim Kooperatifi çalışanları arasında karşıdevrimci bir komployu açığa çıkardı. Bütün Rusya Çeka'sı, kooperatifçilerden oluşan büyük bir grubu tutukladı. Tutuklananlar arasında komploya katıldıklarına dair kesin bilgi bulunmayan insanlar da vardı. Ama onlar, komplocularla sürekli ilişki içinde olduklarından dolayı geçici olarak tutuklanmışlardı. O zaman İşçi Halk Komiseri olan Aleksander Dimitriyeviç Zyurupa, bazı kooperatifçilerin düşünmeksizin tutuklandıkları görüşündeydi ve bundan dolayı Yakov Mihayloviç'e başvurdu. Durum üzerine Yakov Mihayloviç, şunu yazdı:

"Cerjinski'ye, Peters'e.

Yoldaş Zyurupa tarafından sunulan listeye göre kooperatifçilerin serbest bırakılmasını rica ediyorum. Tutulması gerekenler, sadece, aleyhlerinde kanıt bulunanlardır.

Sverdlov.”

Karşıdevrimle en şiddetli mücadele koşullarında Bütün Rusya Çeka organlarının çözmek zorunda oldukları görevlerin büyüklüğünü ve karmaşıklığını ve bu organlara tanınan büyük hakları ve Feliks Edmundoviç'in taşıdığı büyük sorumluluğu dikkate alan Yakov Mihayloviç, Olağanüstü Komisyonun çalışmasına sürekli göz atmaya ve Feliks Edmundo-
viç'e daima yeterli yardımda bulunmaya çalışmıştır.

Bir defasında Voroneş'teki Sovyet iktidarı organının yöneticileri, yerel Çeka üzerine bir şikayetle Yakov Mihayloviç'e başvurmuşlardı. Yakov Mihayloviç şöyle cevap verdi:

“Cerjinski'yle konuşacağım, ama Çeka'ya yönelik ithamlarınızı yersiz buluyorum. Özellikle ağır çalışma koşullarının olduğu Çeka kurumlarına tam güven duyulmalıdır.”

1918 Aralık sonunda Tüm Rusya Çeka Heyeti yerel Çeka'nın faaliyetini denetlemek için temsilcisini Astrahan'a gönderdi. Yakov Mihayloviç, Astrahan Sovyet parti örgütlerinin yöneticilerine şu talimatı verdi:

“Tüm Rusya Çeka'sı yoldaş Moros'u buradan Astrahan'a gönderiyor. O, olağanüstü duyarlı iyi bir yoldaştır. Bize Astrahan'dan gelen bütün veriler, orada, Çeka'da birçok şeyin yolunda olmadığını gösteriyor... Yoldaş Moros, Çeka'nın ve askeri denetimin bütün faaliyetini ayrıntılı olarak öğrenmelidir. Bunun için ona her türlü yardımın yapılmasını rica ederim.”

Feliks Edmundoviç'in, Yakov Mihayloviç'ten Çeka'nın faaliyeti üzerine notları içeren bir yazı aldıktan sonra bu yazıyı, hiçbir kelimesini değiştirmeden, sadece kendi imzasını atarak Tüm Rusya Çeka'sının

direktifi olarak Çeka'nın bütün organlarına gönderdiği durumlar da vardı.

Daha o zaman, 1918'den 1919'a geçerken, Yakov Mihayloviç Sovyet devletinin sağlamlaşmasıyla, karşıdevrim güçlerinin giderek daha fazla yerle bir edilmesiyle birlikte, Çeka organlarının etki alanının ve haklarının da sınırlandırılması gerektiği üzerine düşünmekteydi. Düşüncelerini İlyiç'e bildirdiğini ve İlyiç'in onu coşkuyla desteklediğini bana söylemişti.

1919 Martının başında Yakov Mihayloviç, Harkov'da Ukrayna Komünist Partisi Kongresinde ve Tüm Ukrayna Sovyet Kongresindeyken, Tüm Ukrayna MYK başkanlığı için, o zaman İçişleri Halk Komiseri olan G. L. Petrovski'nin uygun olduğu sonucuna varmıştı. Görüşünü Merkez Komitesine bildirdi. Lenin ve diğer Merkez Komitesi üyeleri Yakov Mihayloviç'in önerisini uygun buldular ve kısa zaman sonra Petrovski Ukrayna'ya gitti.

Yakov Mihayloviç, Harkov'dan ağır hasta olarak döndü. Buna rağmen Vladimir İlyiç ve diğer Merkez Komitesi üyelerine hemen kısa bir mektup yazdı. Bu mektupta o, İçişleri Halk Komiserliğinin Tüm Rusya Çeka'sı üzerinde denetimini güçlendirmek için Petrovski'nin yerine Cerjinski'nin İçişleri Halk Komiseri olarak atanmasını öneriyordu. Yakov Mihayloviç'in bu önerisi kabul edildi. 1919 Mart sonunda Feliks Edmundoviç Cerjinski, İçişleri Halk Komiseri olarak atandı.

Merkezi ve yerel organlar arasındaki karşılıklı ilişkilerin düzenlenmesi sorunları, devlet idaresinin bütün alanlarındaki düzen ve yasallığın sağlamlştırılması sorunları, Sovyet iktidarının çeşitli organları-

nın işlevlerinin mükemmelleştirilmesi ve belirginleştirilmesi sorunları ne kadar önemli olursa olsunlar, bunlar nihayetinde tekil sorunlardı, sadece, tek bir bütünün, yeni sovyet devlet düzeninin tekil yönleriydi.

Sovyet devletimizin Ekim'de doğan yasası, Ekim Devrimi'nin zaferinden ancak bir yıl sonra oluşturulan ilk sovyet anayasasının kaynağıydı. Sovyet anayasası, Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları leninist deklarasyonuna dayanıyordu. Anayasa, bizim sovyet devlet düzenimizin inşasının kat edilen yolundan sonuç çıkartıyordu. O, sovyet devletini kuran, inşa eden halk yığınlarının tecrübelerinin somut bir genelleştirmesini içeriyordu.

Anayasa metninin kaleme alınmasına düzinelerce insan katılmıştı: Bolşevik partinin ve sovyet devletinin en seçkin temsilcileri, Leninist talimatlara ve önerilere göre hareket eden seçkin hukukçular ve hukuk dalından bilim adamları. Anayasa metninin hazırlanması üç aşamada oldu: Önce Tüm Rusya MYK'de tartışılan taslak, arkasından Merkez Komitesinde tartışıldı ve nihayetinde Tüm Rusya Sovyet Kongresine sunuldu.

Yakov Mihayloviç, ilk Sovyet anayasasının metninin kaleme alınmasıyla ilgili bütün çalışmalara büyük bir ilgiyle katıldı. Anayasanın hazırlanması için inisiyatif, Sovyet anayasasının hazırlanması için bir komisyonun oluşturulması kararını alan (30 Mart 1918) parti Merkez Komitesinden geliyordu. Bu kararın yaşama geçirilmesi görevi Yakov Sverdlov'a verilmişti.

Daha 1 Nisan 1918'de Tüm Rusya MYK, Yakov Mihayloviç'in, anayasasının hazırlanması için bir dizi

genel direktifi içeren bir raporunu kabul etti. Sovyet Cumhuriyeti anayasasının hazırlanması için, V. A. Avanessov, A. M. Bredinkov, M. N. Pokrovski, M. A. Raysner, J. V. Stalin, Y. M. Sverdlov ve bazı başka yoldaşlardan bir komisyon oluşturuldu. Komisyonun başkanı olarak Yakov Mihayloviç seçildi.

Bu akşam Yakov Mihayloviç ve ben, Tüm Rusya MYK oturumlarının yapıldığı "Metropol"den Kremlin'e döndüğümüzde bana şakayla karışık, belki son kez evde geceleyeceğini, çünkü komisyonun çalışacağı "Metropol"e taşınması gerekeceğini söyledi. Ve öyle de oldu. Komisyonda o kadar çok iş vardı ki, Yakov Mihayloviç gerçekten de "Metropol"e taşındı ve zamandan tasarruf etmek için hem Merkez Komitesinin ve hem de Tüm Rusya MYK'nin ziyaretçi saatlerini oraya kaydırды. Aynı zamanda, orada geceliyordu.

Komisyona dahil olan veya uzman olarak çalışmaya dahil edilen sol sosyalist devrimciler ve burjuva uzmanlar, bolşevikler tarafından getirilen hemen hemen bütün tezlere karşı mücadele ettiler ve tartışmaları yeniden ve yeniden uzattılar. Sonu gelmez bir şekilde, sovyet devletinin anayasal inşası için oldukça çeşitli taslakları gözden geçirilmesi için komisyona sundular. Bu taslaklar birbirinden saçmaydı. Ayrıca, bu taslakların her bir maddesinin tartışılmasını özellikle talep ettiler.

Leninist öneriler ve talimatlar, Tüm Rusya MYK başkanı olarak faaliyeti döneminde Sovyet inşası alanında edindiği tecrübeler, siyasi karşıtlarına karşı polemik yapma yeteneği ve bilhassa onunla beraber çalışan yoldaşların güçlü desteği Yakov Mihayloviç'e,

komisyonun başarılı biçimde çalışmasını güvence altına alması için yardım ediyordu.

Temmuz 1918'de komisyon faaliyetini sonuçlandırdı ve hazırladığı taslağı, Lenin tarafından yönlendirilen RKP(B) Merkez Komitesi komisyonuna verdi. Merkez Komitesi komisyonu, taslakta bazı değişiklikler yaptı. 10 Temmuz 1918'de V. Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Rus Sosyalist Federe Sovyet Cumhuriyeti Anayasası'nı onayladı.

Sol Sosyalist Devrimci Partinin Yok Edilmesi

V. Tüm Rusya Sovyet Kongresi, sadece Sovyet anayasasını onayladığı için değil, aynı zamanda bu kongre seyri içinde sol sosyalist devrimcilerin partisi nihai olarak yok edildiği için de önemlidir.

Sol sosyalist devrimcilerle ilişkiler, IV. Sovyet Kongresi'nin Brest Barış Anlaşması'nı tasdik etmesinden ve sol sosyalist devrimcilerin Halk Komiserleri Konseyi'nden ayrılmalarından sonra sürekli kötüleşmişti. Yakov Mihayloviç onlarla çalışmanın Tüm Rusya MYK'de dahi, artık imkansız olduğunu sürekli söylüyordu. Katılma olanağı bulduğum Tüm Rusya MYK'nin her oturumunda onların sürekli olaylar çıkardıklarını, gürültü patırtı yaptıklarını, faaliyeti sabote etmeye çalıştıklarını ve sürekli, daha açık bir şekilde sağ sosyalist devrimcilerle ve menşeviklerle birleştiklerini bizzat ben de gördüm.

14 Haziran 1918'de Tüm Rusya MYK, sosyalist devrimcileri ve menşevikleri, karşıdevrimci komplo ve ayaklanmalar örgütlemeye başladıkları için sovyetlerden dışlama kararı almak zorunda kalmıştı.

Büyük oranda zengin köylülerin çıkarlarını temsil eden sol sosyalist devrimcilerin sabotajı köyde sınıf mücadelesinin artan gelişmesine paralel olarak büyüyordu. Sovyet iktidar. ve işçi sınıfı kulaklar (zengin köylüler –ç.n.) biçiminde, genç sosyalist cumhuriyeti açlıkla dize getirmeye çalışan en gaddar, en alçak ve en vahşi düşmanla karşılaşıyordu. Petrograd'da, Moskova'da ve en büyük sanayi merkezlerinde işçiler açlıktan kıvrılırken, kulaklar, karşıdevrimci ayaklanmalar başlatıyor, tahıl teslimini sabote ediyor, stokçuluk yapıyor, tahıldan içki yapıyor, vurgunculuk ve kaçakçılığa başvuruyorlardı. Ekmek payı 1918'in yazında yeniden iki gün için 50 grama indirildi.

Lenin'in çağrısı üzerine parti ve işçi sınıfı, köylülüğün en yoksul tabakalarına dayanarak köyde sovyet iktidarının sağlamlaştırılması için mücadeleye, tahıl için mücadeleye başladı. Sanayi şehirlerinde ileri işçilerden gıda maddesi temin etme bölükleri kuruldu ve köye gönderildi. Köylerde köy yoksulu komitelerinin oluşturulmasına başlandı. Sosyalist devrim kırdaki giderek daha güçlü ve kapsamlı olarak geliyordu.

Sol sosyalist devrimciler, sovyet iktidarının bütün tedbirlerine, iâşe sorunları üzerine bütün kararnamelerine ve köy yoksulu komitelerinin oluşumuna oldukça düşmanca yaklaşıyordu. Brest Barış Anlaşması'na karşı dizginsiz bir ajitasyon sürdürdüler. Almanya'yla yeni bir askeri çatışmaya neden olmak ve Sovyet Rusya'yı yıkıcı bir savaşa çekmek amacıyla art arda provokasyonlar örgütlüyorlardı.

1918 Haziran sonunda sol sosyalist devrimcilerin Merkez Komitesi, Sovyet iktidarını devirmek ve iktidarı almak amacıyla silahlı ayaklanmayı örgütleme

kararı aldı. Komplocuların planları İngiltere'nin, Fransa'nın ve ABD'nin Moskova'da bulunan diplomatik temsilcileri tarafından da onaylandı.

Ayaklanma V. Sovyet Kongresi döneminde yapılacaktı. Komplocular, kongre başkanlığını tutuklamayı, Kremlin'i, hükümet binasını, telgraf dairesini, postaneyi ve istasyonları işgal etmeyi ve Lenin tarafından yönetilen hükümetin devrildiğini ve iktidarın sol sosyalist devrimcilerin eline geçtiğini açıklamayı tasarlıyorlardı.

Planlarının uygulamaya konması için sol sosyalist devrimciler, hâlâ bazı hükümet dairelerinde ve hatta Tüm Rusya Çeka'sında sahip oldukları bir dizi yönetici mevki kullanıyorlardı. Silahlı güçlerini Moskova'ya çekmeye ve Moskova'da bulunan ordu birliklerinden önderliğini ele geçirebildiklerini mücadeleye hazırlamaya başlamışlardı. Ayaklanma hazırlığını yöneten sol sosyalist devrimcilerin Merkez Komitesi, bolşevikleri gafil avlamak, onlara direnişi örgütleme olanağı vermemek istiyordu ve bundan dolayı da eylemlerini itinalı bir şekilde kamufle ediyordu.

Ayaklanma, birleştirilmiş bir dizi vuruşun desteğiyle gerçekleştirilecekti. Sol sosyalist devrimcilerin yönetimi, V. Sovyet Kongresinin yapılacağı Bolşoy Tiyatrosu karakolunu kendi mücadele gruplarıyla takviye etmeyi düşünüyorlardı. Bu mücadele grupları, kongre delegelerinden en radikal sol sosyalist devrimcilerle birlikte başkanlığı tutuklayacaktı.

Eski Tryohsvyatitel Sokağında, Pokrovski Kapısı'nın olduğu bölümde, sol sosyalist devrimci Popov'un komutanlığında bir Çeka bölüğü karargahı vardı. Sol sosyalist devrimciler, yaklaşık bin kişilik bu

bölükte çok sayıda yoz unsuru ve kulakları toplamayı başarmışlardı. Bundan dolayı, Popov'un bölüğünün esas vurucu güç olarak kullanılması düşünülmüştü.

Gerçek bir maceracı ve terörist olan sol sosyalist devrimci Blyumkin, Moskova'daki Alman elçisi Kont Mirbach'ı öldürme görevini aldı. Böylece Brest Barışı bozulacak ve Almanya'yla savaşın yeniden başlaması için bir provokasyon yaratılmış olacaktı.

Genel hatlarıyla komplocuların planı buydu. Olaylar V. Sovyet kongresi günlerinde gelişti.

Öngörülen plana uygun olarak sol sosyalist devrimcilerin elebaşları, Bolşoy Tiyatrosundaki kongre esnasında kendi nöbetçilerini mevzilendirmeye çalıştılar. Onların inatçılıkları kongrenin pratik hazırlığını yöneten Yakov Mihayloviç'in ilgisini çekmeye başladı. Çevirdikleri dolabı anladığını sol sosyalist devrimcilere sezdirmen, onlara, Bolşoy Tiyatrosu'nun korunmasına katılma olanağı vermeye razı oldu, ama aynı zamanda gerekli tedbirlerin alınması için direktif verdi.

Yeni Tiyatro binasında, nöbetçi noktalarının bir kısmına kongrenin başlamasından önce sol sosyalist devrimcilerin nöbetçileri yerleşti.

Ama sol sosyalist devrimcilerin her bir nöbetçisinin yakınında onları gözleyen iki üç kişi duruyordu. Bunlar, Kremlin'i koruyan Letonya nişancılarından özel seçilmiş mücadele grupları ve başka güvenilir ordu birlikleriydi. Sol sosyalist devrimcilerin mücadele grubu üyelerinden hiçbirisi, dikkatleri üzerine çekmeden parmağını dahi oynatamıyordu.

Aynı zamanda tiyatronun etrafına, bitişik sokaklara ve yan yollara güvenilir nöbetçiler dikilmişti. 4

Temmuzda, kongrenin açıldığı gün bir duyuru yayımlandı. Bu duyuruda, işi olmayanlara kongre gününde tiyatroya girişi yasaklanıyor ve Büyük Tiyatrodaki tramvay durağı kaldırılıyordu (o zaman tramvay tiyatro meydanından, şimdi ki Sverdlov Meydanından geçiyordu).

Tabii ki ne Yakov Mihayloviç ne de başka bir bolşevik, sol sosyalist devrimcilerin canı planları hakkında inandırıcı kanıtlara sahipti. Hazırlanan darbe girişiminden kimsenin haberi yoktu. Ama V. Sovyet Kongresi yaklaştıkça, Lenin, Sverdlov, Cerjinski ve diğer bolşevikler sol sosyalist devrimciler karşısında daha da dikkatli oldular, onların şüphe uyandıran hareketlerini daha da dikkatli izlediler.

İşçi, köylü, asker ve kazak vekillerinin V. Tüm Rusya Sovyet Kongresi 4 Temmuz 1918'de açıldı. 1164 delege toplanmıştı. Bunların arasında 773 bolşevik ve 353 sol sosyalist devrimci vardı.

Sverdlov, o zamana kadar, V. Tüm Rusya Sovyet Kongresinin ilk oturumlarındaki kadar fırtınalı toplantılar yönetmemişti. O zamana kadar ne bir kongrede ne de bir toplantıda bu denli sert çatışmalar olmuştu, asla böyle tehlikeli olaylar gelişmemişti.

Kongrenin çalışmasına başlamasından hemen birkaç dakika sonra sol sosyalist devrimcilerin engellemeleri başladı. Onların yerlerinden gelen bağırıtı ve kulakları sağır eden ıslık kesintisiz olarak çınlıyordu.

Daha gündem onaylanmadan önce sol sosyalist devrimci Aleksandrov, güya Ukraynalı emekçiler adına selamlama konuşması yapmak için söz aldı. Demagoji dolu konuşmasında o, Brest Barışı'na karşı sert saldırılarda bulundu ve Almanya'yla savaşa yeniden

başlanmasını talep etti. Sol sosyalist devrimciler, konuşmacılarını gürültülü bir yaygarayla dekteklediler ve ona tezahürat yaptılar. Başkan Yakov Mihayloviç yerinden kalktı ve şöyle dedi:

“Selamlama konuşmasında değinilen siyasi sorunun, şüphesiz, gürültülü bir duygu gösterisinde değil, kongrenin tamamen belli bir irade beyanında yansımalarını bulacağından eminim... Konuşmacının aldığı alkışların çoğunun onun sözleri için değil de mücadeleci Ukrayna işçileri ve köylüleri için geçerli olduğuna şüphe etmiyorum.”

Sonra, Spiridonova konuşmacı kürsüsüne doğru fırladı, onun arkasından da Karelin. Sol sosyalist devrimciler salonda “Cellatlar”, “Barbarlar” diye bas bas bağırıyordu. Sverdlov, yeniden kalktı ve gürültü çıkartan sosyalist devrimcileri yeniden susturdu. Sonra Yakov Mihayloviç, olağanüstü bir açıklama için sözü bolşeviklerin bir temsilcisine verdi. Bu temsilci kongreye, ordu içinde çeşitli karanlık unsurlar tarafından devlet iktidarına tabi olmamak ve Almanlara karşı saldırıya geçmek için bir ajitasyonun sürdürüldüğünü bildirdi. “Sovyet hükümetinin provokasyonlara yanıtı, böylesi ajitatörlerin özel mahkemeye sevk edilmesi olacaktır” uyarısını yaptı.

“Kürsüyü terk et” diye bas bas bağırıyorlardı sol sosyalist devrimciler.

Söz hakkı alan Kamkov, kürsüde “bu sağlıklı hareketi mahkum etmeyeceğiz, bilakis destekleyeceğiz” diye bağırıyordu. Bayan Spiridonova histerik bir konuşma yaptı. Bolşevikler güçlü sınırları sayesinde sabırla dinlediler ve bu konuşmanın ardından kongreye şu kararname önerisini sundular:

“Savaş ve barış üzerine karar vermek sadece Tüm Rusya Sovyet Kongresi ve merkezi sovyet iktidarının kongre tarafından görevlendirilen organlarının hakkıdır: MYK ve Halk Komiserleri Konseyinin, Tüm Rusya Sovyet iktidarı dışında hiçbir halk grubu, silah bırakılması veya taarruz sorunu üzerine karar verme hakkını kendinde göremez ... Sovyet cumhuriyetinin geleceği, en yüksek yasadır (her şeyden önemlidir ç.n.). Bu yasaya karşı gelen yok edilir.”

Sol sosyalist devrimciler kudurdu. Önderlerinden Karelin’in talebi üzerine yerlerinden fırladılar ve oylamaya katılmayacaklarını açıkladıktan sonra, meydan okurcasına salonu terk ettiler.

Sverdlov, her kelimeyi vurgulayarak; “Anlaşılan o ki, sol sosyalist devrimcilerin grubu oturum salonunu terk etti. Tüm Rusya Sovyet Kongresi oturumuna devam ediliyor” açıklamasını yaptı.

Bolşeviklerin kararnamesi oylamaya sunuldu ve kongre tarafından oybirliğiyle kabul edildi. Böylece V. Tüm Rusya Sovyet Kongresinin birinci oturumu kapandı.

Ertesi gün kongre çalışmasına yeniden başlandı. Halk Komiserleri Konseyinin siyasi raporunu Lenin, Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesininkini de Sverdlov sundu. Sol sosyalist devrimciler, yeniden, ilk oturumda olduğu gibi gürültü çıkartıp kudurdu. Ve bir kez daha sonu gelmez bir bağırışma ve kudurganlık başlamış oldu. Ortam, saatler ilerledikçe daha fazla gerginleşti. Durumu soğukkanlı ele alma yeteneğini henüz kaybetmemiş ve her şey üzerine bilgilendirilmemiş olan çok sayıda sosyalist devrimci, “bu işin sonu ne olacak” diye düşünüyordu.

Karar 6 Temmuzda verildi. Sol sosyalist devrimcilerin macerası başladı.

O gün, öğleden sonra saat üçe doğru Blyumkin Moskova'daki Alman elçiliği binasına sızdı. Bunu yaparken o, suç ortaklarının, Tüm Rusya Çeka'sı çalışanlarından sol sosyalist devrimcilerin temin ettikleri Cerjinski'nin taklit imzasını taşıyan sahte kağıtlar kullandı. Blyumkin, elçi Mirbach'ın yanına ulaştıktan sonra, onun üstüne bir el bombası attı ve elçiyi ölümcül derecede yaraladı. Sonra da, elçiliğin penceresinden dışarı atladı, kendini bekleyen otomobile bindi ve en hızlı bir şekilde Popov'un bölüğünün karargahına gitti.

Bundan kısa bir süre sonra hainler, hücumla geçti. Pokrovski Kapısı civarında görülen komünistleri tutukladılar. Sonra bitişik binalara anlamsız bir ateş açtılar. Telgrafhaneye ve telefon santraline buraları işgal etmesi gereken bölüklerini gönderdiler. Pokrovski Kışlarına yerleştirilmiş olan "1 Mart" alayının önemsiz bir bölümü onlara katıldı.

Telefon santralini işgal etmeyi başaramadılar. Buna karşın telgrafhaneyi ele geçirdiler. İktidarın bundan sonra Sol Sosyalist Devrimci Parti'nin eline geçtiğini ve sol sosyalist devrimcilerin Merkez Komitesinin kararıyla "Alman emperyalizminin temsilcisi Kont Mirbach"ın öldürüldüğünü belirten telgraflar çektiler.

Çekilen ilk telgrafta şöyle deniyordu:

"Telgrafçıların ve telefoncuların bilgisine: Lenin ve Sverdlov'un imzasını taşıyan... bütün telgraflar durdurulmalıdır. Çünkü bunlar genel olarak sovyet iktidarı için ve özel olarak da şu anda iktidarda olan Sol

Sosyalist Devrimci Parti için zararlı olarak görülmektedirler.”

Mirbach'a yapılan suikasti öğrendiğinde Cerjinski derhal cinayetin işlendiği yere gitti. Alman elçiliğinde, cinayeti Blyumkin'in işlediğini ve Popov'a sığındığını tespit etti. Feliks Edmundoviç, Lenin ve Sverdlov'la telefonla konuştuktan sonra üç Çeka mensubunun refakatinde, duruma açıklık getirmek ve Blyumkin'i tutuklamak için Popov'un bölüğüne gitti. Ama dört kişi olarak, ayaklanan haydutlara karşı ne yapabilirlerdi ki? Darbeciler, Cerjinski'yi silahsızlandırdı ve tutukladılar. Cerjinski'nin hemen ardından Moskova sovyeti başkanı P. G. Smidoviç tutuklandı. Sol sosyalist devrimciler, o gün Çeka nöbetçilerinin çoğunun kendi insanlarından oluşmasından faydalanarak Tüm Rusya Çeka binasını işgal ettiler. Binada bulunan Çeka yöneticisi bolşevikleri tutukladılar.

Ayaklananların ilk adımları, planlarıyla uyumluluk içindeydi ve inandıkları gibi, başarı vaad ediyordu. Ayaklanmanın elebaşlarından birisi, tutuklu Cerjinski ve Smidoviç'e, Halk Komiserleri Konseyinin tutuklandığını ve iktidarın sol sosyalist devrimcilerin eline geçtiğini açıklamıştı. Ama onlar, oldukça erken sevinmişlerdi.

Sol sosyalist devrimcilerin eylemi, tam da Yakov Mihayloviç kongrenin bir sonraki oturumunu açmak istediği zamanda gerçekleşmişti. Lenin, tiyatro salonuna henüz gelmemişti.

Kaybedilecek zaman yoktu. Yakov Mihayloviç, o anda Bolşoy Tiyatrosunda bulunan güvenilir yoldaşları topladı. Süratle bir hareket planı tasarlandı. Sverdlov, gerekli talimatları açık ve itinalı hazırladı.

Bu arada hiçbir şeyden haberi olmayan delegeler, salonu dolduruyor ve gürültü çıkarmadan yerlerini alıyorlardı. Her şey hazırды, oturuma başlamanın zamanı gelmişti.

Ama oturum açılmadı. Bolşeviklerin bir temsilcisi, grupların görüşme yapmaları için bir önerge verdi. Sol sosyalist devrimciler tiyatronun geniş fuayesinde, bolşevikler de Malaya-Dimitrovka 6'da, Tüm Rusya MYK'nin ajitatörler okulunda toplandı.

Dışarı çıkmak için orkestra bölümünden geçmek gerekiyordu. Diğer bütün kapılar kilitlenmişti ve çıkışta nöbetçiler duruyordu. Tüm Rusya MYK sekreter yardımcısı bayan Glafira Okulova geçenlerin vekillik kartlarını kontrol ediyor ve sadece, kongrenin bolşevik grubunun üye kartını gösterenlerin dışarı bırakılması talimatını veriyordu. Her bolşeviğe "hemen Dimitrovka'ya git" diyordu.

Sol sosyalist devrimci grubun üyeleri salondan dışarı salınmadılar. Burada, tiyatroda toplanmışlardı ya! Yani dışarı çıkmak için bir nedenleri yoktu!

Her şey süratle ve telaşsız oluyordu. Daha önce hazırlanmış olan güçler, bir saat mekanizmasının kesinliğiyle harekete geçiyorlardı. Sol sosyalist devrimcilerin nöbetçileri anında bertaraf edildi Etrafını güvenilir yoldaşların geçilmez bir çemberle sardıkları Bolşoy Tiyatrosu binası kesinkes bolşeviklerin elindeydi.

Sol sosyalist devrimcilerin grubu, eksiksiz toplanmıştı. Olup biteni kimse anlamıyordu. Ama bir şeyler yapma fırsatı dahi bulamadılar. Fuayenin kapıları ardına kadar açıldı ve kapılarda silahlı Kızıl Ordu mensupları görüldü.

“Sakin olun yoldaşlar! Sol sosyalist devrimciler şehirde bir eylem örgütledikleri için onları tutuklamak zorundayız. Karşı koymak anlamsızdır.”

İktidarı ele geçirmeyi ve sovyet hükümetini tutuklamayı amaçlayan sol sosyalist devrimcilerin elebaşları şimdi bizzat hapisanedeydi. Ayaklanma, ödersiz kalmıştı.

Vladimir İlyiç, Mirbach’ın ölümünden ve sol sosyalist devrimcilerin eyleminden haberdar olmuştu. Yakov Mihayloviç, kongrede cerayan eden olaylar üzerine Lenin’e bilgi vermek için Kremlin’e koşmuştu.

Ayaklanmanın bastırılması için Vladimir İlyiç ve Yakov Mihayloviç acil tedbirler aldıktan sonra, elçinin ölümünden dolayı Sovyet hükümetinin taziyesini bildirmek için, hoş bir görev olmasa da, Alman elçiliğine gittiler.

Ertesi gün, yani 7 Temmuzda, “Pravda” hükümetin bir duyurusunu yayımladı.

“Sol sosyalist devrimciler, sovyet iktidarına karşı bir ayaklanma başlattı. Geçici bir dönem Cerjinski’nin komiserliğini işgal ettiler ve başkan Cerjinski’yi tutukladılar...”

Sovyet makamları, Büyük Tiyatro’da bulunan V. Sovyet Kongresi delegelerinden sol sosyalist devrimci partiye dahil olanların hepsini rehin aldı. Darbenin derhal bastırılması ve tasfiye edilmesi için de bütün tedbirleri aldılar...”

Ayaklanmacılara karşı mücadeleyi Lenin yönetti. Yakov Mihayloviç, onun yanında yer aldı.

Lenin’in emri üzerine Moskova’nın bütün mahallerinde kızıl muhafız birlikleri seferber edildi. Bütün

istasyonlara ve başkente giriş noktalarına nöbetçi birlikler yerleştirildi ve ayaklanmacı birliklere karşı harekete geçirildi. Lenin, "bütün güçler, harekete geçirilmelidir, canileri ele geçirmek için derhal her şey seferber edilmelidir" emrini vermişti.

Yakov Mihayloviç, Moskova Sovyetine şu telefon tebliğini gönderdi:

"MYK, işçi vekilleri Moskova Sovyeti Başkanlığından, Moskova Sovyetinin derhal genel bir toplantıya çağrılmasını rica eder. Toplantı yakın bir tarihte yapılmalı ve tarihi derhal bildirilmelidir.

MYK Başkanı Sverdlov."

Başka bir telefon tebliği de şöyleydi:

"Mahallelere sürekli nöbetçi yerleştirmek için bütün mahallelere talimat verilmelidir. Haber alma servisi en iyi durumda olmalıdır ve ilk çağrıda işçilerin sokaklara çıkartılması için fabrika ve işletme komiteleriyle en sıkı temasta olmalıdır.

Sverdlov."

Bolşevikler hiç zaman kaybetmediler. 6 Temmuz 7 Temmuz bağılayan gece, Popov'un bölüğünün bulunduğu semt, birlikler tarafından tamamen çembere alındı. Burada genel komutanlık N. I. Podvoiski'deydi.

Moskova proletaryası, sovyet iktidarının savunulması için ayağa kalktı. Bütün semtlerde fabrika ve işletmelerden işçiler silaha sarıldı. V. Kongrenin bolşevik delegeleri ve Moskova parti örgütünün üyeleri, görevli olarak semt sovyetlerine ve parti komitelerine, ordu birliklerine ve işletmelere veya komiser olarak istasyonlara, bölüklere ve kışlalara gönderildi.

Lenin'in emri üzerine, V. İ. Lenin ve Y. M. Sverdlov'un imzasını taşıyan özel geçiş belgesi olmayan motorlu araçlar durduruldu.

7 Temmuz sabahı ayaklanmacılara karşı birlikler harekete geçirildi. Ama çatışma olmadı. Daha ilk topçu atışlarından sonra, bütün gece boyunca cesaret toplamak için içen yarı sarhoş haydutlar selameti kaçırmakta buldu. Kursk garına ulaşmaya çalıştılar. Ama orada nöbetçi birliklerle karşılaşınca Vladimir Şosesine yöneldiler ve çoğu orada tutuklandı. Birçoğu şehre kaçtı, ama kısa zamanda yakalandılar ve sadece aralarında Popov'un da bulunduğu bazıları paçayı kurtarmayı ve Beyaz Muhafızların tarafına geçmeyi başardılar. Darbeciler arasında kandırılarak sovyet iktidarına karşı ayaklanmaya kışkırtılanlar da çoktu. Onlar, darbenin suçlularını teşhir eden öfke dolu Cerjinski'yi dikkatle dinlediler ve daha 7 Temmuz sabahında Feliks Edmundoviç'i serbest bıraktılar.

Sol sosyalist devrimciler darbeyi itinalı bir şekilde hazırlamış, silahlı güçlere sahip olmalarına ve baskın saldırısıyla avantajlı duruma geçmelerine rağmen, çok kurbanla mal olabilecek maceraları tam bir yenilgiyle sonuçlandı. Bu macera, sol sosyalist devrimcileri nihai olarak teşhir etti, yüzlerindeki maskeyi indirdi ve halka onların gerçek yüzünü gösterdi. Ülkenin her tarafından Moskova'ya, devrimin hainleri için sert bir cezalandırma talep eden çok sayıda toplantı ve gösteri bildirgeleri, kararları ve telgrafları geldi.

Ama V. Kongrenin sosyalist devrimci delegeleri hâlâ kapalı tutuluyordu ve Büyük Tiyatroda gözetim altındaydılar. Onlar, orada hiddetten köpürmüş ve aç vaziyette oturuyorlardı. Çok sayıda sıradan sosyalist

devrimci canice macerayı tertipleyen önderlerine lanet okuyorlardı. RKP(B) Merkez Komitesi 8 Temmuzda onlar için özel bir karar aldı. Bu kararın metnini Yakov Mihayloviç, Halk Komiserleri Konseyinin antetli bir kağıdına yazmıştı. Merkez Komitesi, V. Sovyet Kongresinin sol sosyalist devrimci delegelerinin darbe girişimiyle ilişkilerini gözden geçirme ve ona katılmayanları serbest bırakma kararı aldı. Bu sorunla ilgili bütün belgelerin soruşturma komisyonuna gönderilmesini kararlaştırdı. Mirbach'ın öldürülmesi ve sol sosyalist devrimcilerin darbe örgütlemeleri sorununa ilişkin soruşturma komisyonu, 7 Temmuzda Halk Komiserleri Konseyi tarafından kuruldu. Bu komisyonda P. İ. Stuçka, Y. S. Şeykman ve V. S. Kingisrep yer alıyordu.

Sol sosyalist devrimcilerin partisi beklenenden daha hızlı çöktü. Orta ve fakir köylülerle bağ içinde olan bölüm ayrıldı ve kısa bir dönem varlığını sürdürdükten sonra bolşeviklere katıldı. Diğerleri ise açıktan karşıdevrim kampına geçti. Sol sosyalist devrimcilerin partisi fiilen, bağımsız bir siyasi parti olarak var olmaktan çıktı.

V. Sovyet Kongresi ara verilen çalışmasına 9 Temmuzda yeniden başladı. Kongre, hükümetin 6 ve 7 Temmuz olayları üzerine raporunu kabul ettikten sonra darbenin tasfiyesi için tedbirleri onayladı ve sol sosyalist devrimcileri sovyetlerden kovmak için oybirliğiyle karar aldı.

10 Temmuz 1918'de V. Tüm Rusya Sovyet Kongresi, Rus Sosyalist Federe Sovyet Cumhuriyeti Anayasasını onayladı ve böylece bütün dünyaya, sovyetler cumhuriyetinin sağlam ve sarsılmaz olduğunu ve

emin bir şekilde sosyalizm yolunda ilerlediğini ilan etti.

12 Temmuzda –bu bir cuma günü idi– bütün Moskova’da Lenin, Sverdlov, Lunaçarski, Petrovski, Kri-lenko ve başka Merkez Komitesi üyelerinin ve halk komiserlerinin V. Tüm Rusya Sovyet Kongresi olayları üzerine konuştukları kalabalık gösteriler yapıldı.

O zamanlar, 1918-1919 yıllarında Moskova’da cuma, parti günüydü. Her cuma partinin ve sovyet hükümetinin yönetici çalışanları büyük işletmelerde, kulüplerde ve büyük salonlarda işçilere hitap ederlerdi. Salı veya çarşambaları “Pravda”da partinin sonraki gün ele alacağı konu ilan edilir, gösterilerin ve toplantıların nerede yapılacağı ve konuşmacı olarak kimin öngörüldüğü açıklanırdı. Ama belli bir konuşmacının nerede konuşacağı belirlenmezdi.

Kimin nerede konuşacağına, normal olarak Moskova parti komitesi ve Tüm Rusya MYK’nin ajitasyon bölümü karar verirdi. Konuşmacıların görevlendirilmesine Merkez Komitesi sekreteryası da katılırdı. Vladimir İlyiç’e defalarca telefon eder ve cuma günü nerede konuşması gerektiğini bildirirdim. Vladimir İlyiç, dikkatle dinler ve “güzel güzel, beni bilgilendirdiğiniz için size teşekkür ederim, oraya mutlaka gideceğim” derdi.

Vladimir İlyiç’in çok meşgul olduğunu öne sürerek işçilere hitap etmeyi reddettiği hiç olmamıştır. Lenin, toplantıları asla kaçırmamıştır ve asla geç kalmamıştır.

Vladimir İlyiç’in konuştuğu gösteri ve toplantılarda bulunma fırsatını sık sık yakalardım. İlyiç’in toplantılarda nasıl konuştuğunu ve toplantının başında ve

sonunda işçilerle nasıl canlı ve coşkulu sohbet ettiğini hatırlıyorum.

Partinin 1918'in Eylül ortasındaki günlerini, Vladimir İlyiç'in henüz yaralanmasının sonuçlarından kurtulamadığı ve çalışmasına başlayamadığı günleri hatırlıyorum. O günlerde partinin Merkez Komitesi ve sovyet hükümeti işçi sınıfı ve halkla çözülmez bağlarından güç alıyordu. 13 ve 20 Eylülde bütün Moskova'da halk komiserlerinin işçi sınıfına hesap verdikleri toplantılar ve gösteriler yapıldı. Sverdlov, Lunaçarski, Zyurupa, Çiçerin, Petrovski, Zereda, Krilenko ve Podbelski, işçilerin önündeki konuşmalarda siyasi raporlarını sundular.

Günün birinde, 1918 Temmuzunun ortasında, V. Sovyet Kongresinin bitişinden kısa bir zaman sonra Yakov Mihayloviç sabaha karşı –artık gün ağarmıştı– eve döndü. Halk Komiserleri Konseyi oturumunda uzun süre kaldığını ve diğer şeylerin yanı sıra Halk Komiserleri Konseyi üyelerini Yekaterinburg'dan gelen son haberler üzerine bilgilendirdiğini söyledi.

“Duymadın mı” diye sordu Yakov Mihayloviç, “Urallılar Nikolay Romanov'u kurşuna dizmiş.”

Tabii ki henüz bir şey duymamıştım. Yekaterinburg'dan haber o gün gelmişti. Yekaterinburg'daki durum endişe vericiydi. Çek karşıdevrimcileri, beyaz muhafızlar şehre yaklaşıyorlardı ve yerel karşıdevrim kıpırdanmaya başlamıştı. Ural İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyeti Yekaterinburg'da tutulan Nikolay Romanov'un kaçışının hazırlandığı haberini alınca, eski çarı kurşuna dizme kararı aldı ve kararı derhal uyguladı.

Yakov Mihayloviç, Yekaterinburg'dan haberi aldıktan sonra, Ural Bölge Sovyetinin kararını onaylayan Tüm Rusya Sovyeti Başkanlığına olay hakkında bilgi verdi. Sonra da Halk Komiserleri Konseyini bilgilendirdi.

Halk Komiserleri Konseyinin bu oturumuna katılan V. P. Milyutin, sorunla ilgili olarak günlüğünde şöyle yazıyordu:

"Halk Komiserleri Konseyinden geç saatte ayrıldım. Sorun 'güncel' meselelerdi. Sağlığı koruma üzerine bir tasarı ve Zemaşko'nun bir raporu görüşülürken Sverdlov içeri girdi ve Lenin'in arkasında bir sandalyeye oturdu. Zemaşko raporunu bitirmişti. Sverdlov Lenin'e doğru eğildi ve bir şeyler söyledi.

'Yoldaşlar Sverdlov bir duyuru için söz hakkı istiyor'

'Sizlere bildirmeliyim ki' diye başladı Sverdlov, o normal ses tonuyla, 'bir resmi açıklamaya göre Yekaterinburg'da Bölge Sovyetinin kararıyla Nikolay Romanov kurşuna dizilmiştir... Nikolay, kaçmak istiyordu. Çekoslovaklar ilerliyorlar. MYK başkanlığı onaylama kararı aldı...'

Lenin, 'şimdi tasarının tek tek maddelerinin okunmasına geçiyoruz' önerisini yaptı..."

Silahlı Güçlerin İnşası

Emperyalist Almanya'yla barış anlaşması sayesinde, Sovyet Rusya, barışçıl bir soluklanma dönemi elde etti. Ama parti ve Lenin, bu soluklanmanın uzun sürmeyeceğini ve tam güvenlik sağlamadığını biliyordu. Genç Sovyet Cumhuriyetine karşı, iç karşıdevrimin ve uluslararası emperyalizmin bütün güçleri birleşmişti. İngiliz, Fransız, Kuzey Amerika, Japon ve Alman emperyalistlerinin desteğiyle Rus toprak beyleri, burjuvazisi ve kulakları iç savaşı başlattı. Yabancı müdahaleci sürüleri anavatan topraklarımıza girdi.

Parti, ülkenin savunmasını güçlendirmek ve güçlü, mücadele yeteneğine sahip bir Kızıl Ordu kurmak için soluklanma sürecinin her gününü ve her saatini kullandı. Bu dönemde hem partinin ve hem de sovyet hükümetinin bütün dikkati, cumhuriyetin savunulması, onun silahlı güçlerinin inşası sorunlarına çevrilmişti. Parti, en iyi güçlerini cephelere göndermişti. İşçi ve köylülerin genç Kızıl Ordusu'nun başında tecrübeli bolşevikler vardı: Frunze, Gusev, Yaroslavski, Yeremeyev, Kedrov, Kirov, Kuibişev, Myasnikov, Ordjonikidze, Podvoiski, Tolmaçov, Voroşilov ve

diğerleri. Ordu, mücadelede denenmiş, çelikleşmiş komünistler tarafından kaynaştırılmış ve sağlamlaştırılmıştı. Onun ilk sıralarında Petrograd'dan metal işçileri, Donetz Havzasından maden işçileri, Ivanov'dan donanımcılar, Moskova'dan, Tula'dan, Ural'dan ve Ukrayna'dan işçiler yürüyordu.

Sovyet cumhuriyetinin savunma mekanizmasının, ülkenin silahlı güçlerinin inşasının başında Lenin bulunuyordu. Yakov Mihayloviç, Vladimir İlyiç'in en yakın danışmalarındandı. Askeri sorunlara ilişkin Vladimir İlyiç ve Yakov Mihayloviç tarafından verilen birçok talimat vardı.

27 Temmuz 1918'de, Çekoslovak isyanı doruk noktasına ulaştığında Merkez Komitesi, Petrograd Komitesinden Çekoslovak cephesine ajitatörler gönderilmesini talep etti: "Şu anda, Çekoslovak cephesinde Sovyet birliklerini aydınlatacak, birleştirecek ve disipline edecek parti işçilerine büyük ihtiyaç var... Oraya çok sayıda, aktif, mücadelede denenmiş parti işçisinin derhal gönderilmesi gerekmektedir."

Bu belge "Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesi adına Lenin ve Sverdlov" tarafından imzalanmıştı.

Sonbahar 1918'de, Zarizin dolaylarında tehdit edici bir durum oluştuğunda cumhuriyetin Devrimci Savaş Konseyi'ne şu talimat verildi:

"Zarizin'e yardım etmek için en hızlı biçimde tedbirlerin alınmasını talep ediyoruz.

Lenin, Sverdlov."

Ve işte Doğu Cephesi Genel Komutanına çekilen bir telgraf:

"Arsamas

Vazetis için

İşevsk ve Votkinsk'in ele geçirilmesinin gecikmesi üzerine oldukça şaşırдық ve endişelendik. Sorunu hızlandırmak için en enerjik tedbirlerin alınmasını rica ediyoruz. Başlattığınız girişimler üzerine telgraf çekiniz.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Lenin
Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi Başkanı
Sverdlov."

1918 aralığının başında Lenin ve Sverdlov, X. Ordu önderlerinden; Voroşilov, Şçadenko ve Parhomenko'dan bir yazı aldılar. Onlar, ordunun Devrimci Savaş Konseyi üyesi olarak yeniden atanan Okulov'la birlikte çalışamayacaklarını, çünkü Okulov'un Troçki'nin desteğine sahip olduğu için, X. Ordu önderliğini dikkate almadığını ve çalışmaya engel olduğunu bildiriyorlardı. Bu yazının üzerine Troçki'ye yazılan cevapta Lenin'in el yazısıyla:

"Troçki'ye, aşağıdaki protesto yazısını aldık..." yazılıydı. Metnin devamı Sverdlov'un el yazısıyla yazılmıştı:

"Voroşilov ve Okulov arasında oldukça gerginleşmiş ilişkiler nedeniyle, Okulov'un görevden alınmasını –onun yerine başka birisinin atanmasını– gerekli gördüğümüze bir kez daha dikkati çekeriz.

Sverdlov."

Böylesi birçok belge vardı!

VIII. Parti Kongresinde RKP(B) Merkez Komitesi örgütsel raporunda şu saptanmıştı: "1918'in Temmuz ve Ağustosunda, daha önce Lenin ve Sverdlov'dan talimat alan yüzlerce çalışan cepheye gitmiştir."

Kızıl Ordu'nun kurulması ve silahlı kuvvetlerin inşasıyla ilgili bütün önemli yasalar, bütün kararnameler, parti ve hükümet kararları Yakov Mihayloviç'in doğrudan katılımıyla hazırlanmıştır. Sverdlov, Kızıl Ordu'nun inşası sorunları üzerine ve cephedeki durum üzerine sürekli rapor veriyordu. Özellikle önemli askeri sorunlar üzerine verilecek kararlara doğrudan katılmak için çok defa cephelere –Zarizin ve Doğu cephesi– gitti.

Yakov Mihayloviç, Cumhuriyetin silahlı kuvvetlerinin başında duran hemen hemen bütün tanınmış parti işçileriyle oldukça canlı ve sıkı bağ sürdürür, onlarla daima müzakerede bulunur, askeri faaliyetin sorunlarında onların düşüncesini sorar ve tecrübelerini sahiplenirdi. Zaten onların çoğuyla uzun zamandan beri tanışıyordu, iyi bir dostlukları ve sıkı bir arkadaşlıkları vardı.

1918 yazında, o zaman Ivanovo-Vosnesensk İl Yürütme Komitesi başkanı olan Mihail Vasilyeviç Frunze'nin askeri çalışmaya aktarılması gündemdeyken, savaş komiserleri bürosu, Frunze'den bir soru kağıdı doldurmasını rica eder. Orada şu soru vardı: "Sizi kim tavsiye ediyor?" Frunze şu cevabı verir. "Bilgi almak için Sverdlov'a başvurulmalıdır." Yakov Mihayloviç'e soruldu ve o da gerekli olan her şeyi yazdı.

Başından beri sovyet iktidarının silahlı organlarının inşasına katılan Kliment Yefremoviç Voroşilov, Mart 1918'de Lugansk'tan Yakov Mihayloviç'e şu telgrafı çekmişti:

"Kızıl Ordu örgütleniyor. İlk talepte nereye emredilirse oraya hareket etmeye hazır... Bölgede, cepheye gidecek bir birlik örgütlüyoruz.

Sovyetler Başkanı
Voroşilov.”

Merkez Komitesi sekretaryasının yöneticisi olarak parti güçlerinin görevlendirilmesiyle ilgilenen Yakov Mihayloviç, Kızıl Ordu’da komutanlık görevi ve siyasi çalışma için parti kadrolarının seçimine büyük ilgi gösteriyordu. Düzinelerce tecrübeli bolşevik, onun tavsiyesi üzerine ordunun Devrimci Savaş Konseyi üyeleri olarak, tümen ve tugayların komutanları ve komiserleri olarak görev almıştır. Sekretaryada Yakov Mihayloviç’in şu ya da bu yoldaşın yönetici bir komutanlık görevi için veya siyasi bir çalışma için atanması talimatlarını sürekli alıyorduk. Yakov Mihayloviç, Cumhuriyetin Devrimci Savaş Konseyi veya cephe-lerden birinin yönetimine yoldaşları çoğu zaman bizzat önerirdi.

Yakov Mihayloviç Kızıl Ordu’da siyasi çalışmanın örgütlenmesine doğrudan katıldı. O, siyasi çalışma yapan işçilerin bir dizi görüşmelerine katıldı ve cephe-lerin siyasi bölüm şeflerinin müzakerelerini yönetti. Bir müzakere Ocak 1919’da yapıldı ve orduda bütün parti yaşamını yöneten organlar olarak siyasi çalışma bölümlerinin görevlerini saptadı.

İç savaş yıllarında, düşmanın cephe gerisinde partizan savaşı ve geçici olarak müdahaleciler tarafından işgal edilen veya karşıdevrimciler (beyazlar) tarafından ele geçirilen bölgelerde parti çalışması büyük bir rol oynuyordu. Merkez Komite, düşman cephe gerisinde parti çalışmasının örgütlenmesiyle düzenli olarak uğraşıyor, orada mücadele eden bolşevik yeraltı hareketiyle sürekli ilişki içinde kalıyor ve en denenmiş, gizli çalışmada en tecrübeli militanlarını onları destekle-

meye gönderiyordu. Bu işin pratik tarafıydı ve esas itibarıyla bizim, Merkez Komitesi sekretaryasının işiydi. Bize cephede savaşmış yoldaşlar gelirdi; Belorusya'dan ve Ukrayna'dan, Sibiry'a'dan, Ural'dan ve Uzakdoğu'dan, ülkenin kuzeyinden, güneyinden, batısından ve doğusundan sürekli gelirlerdi. Yakov Mihayloviç, bu yoldaşların hemen hemen her biriyle kişisel olarak görüşürdü ve çoğunu Vladimir İlyiç'e götürürdü. Merkez Komitesinin düşmanın cephe gerisine gönderdiklerinin hepsine, mutlaka bizzat talimatlar verir ve bu meseleyi sekretaryaya havale etmezdi.

1918-1919 yıllarında Letonya Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi F. V. Linde anılarında şunu yazıyor:

"O zaman işgal edilmiş Letonya'dan geliyordum. Yakov Mihayloviç, düşman tarafından işgal edilmiş olan bölgelerdeki çalışmayla ilgili sorunlarla bizzat doğrudan uğraşıyordu. Letonya'nın Almanlar tarafından işgalinden sonra partinin illegal faaliyete ne denli hızlı geçmeyi başardığını, ona ayrıntılı olarak anlattım. Yakov Mihayloviç, Letonyalı bolşeviklerin Almanların cephe gerisindeki çalışmalarından çok memnun kalmıştı. Letonyalı bolşeviklerin sovyet iktidarının varlığının en zor aylarında sağlamlaştırılması için gösterdikleri sadakat üzerine büyük saygıyla konuştu."

Bir defasında sekretaryaya tanınmış bir parti görevlisi geldi ve aşağıdaki yazıyı sundu:

"Merkez Komitesi sekretaryasına, yoldaş Novgorodzeva.

Bu yazıyı getiren yoldaş Boki'ye RKP Merkez Komitesi'nin görevlisi olarak, işgal edilmiş bölgelerde

gizli çalışmanın örgütlenmesi hakkında ayrıntılı bilgi edinmesi için batı bölgesi komitesine ve mütaka komitesine tayin edildiğini gösteren bir belge hazırlanmasını rica ederim...

Y. Sverdlov."

Bütün parti görevlilerinin isimlerini, Ural'da, Sibiryada ve ülkenin başka bölgelerindeki buluşma yerlerini ve bolşevik yeraltı ilişkilerini içeren listeleri Yakov Mihayloviç, sekreterliğe vermezdi, kendi yanında tutardı. Bu listeleri bana bile göstermezdi.

15 Eylül 1918'de Moskova'da müdahaleciler tarafından işgal edilen bölgelerdeki komünist örgütlerin temsilcilerinin ilk toplantısı yapıldı. Görüşmeleri Sverdlov yönetti. Toplantıda, RKP(B) Merkez Komitesi nezdinde, işgal edilmiş Cumhuriyetlerin ve bölgelerin, Ukrayna, Belorusya, Litvanya ve Letonya komünist örgütlerinin bir merkez bürosunun kurulması kararlaştırıldı.

Ekim sonunda merkezi büro, bu örgütlerin katıldığı bir konferans örgütledi. Konferans, düşman tarafından işgal edilmiş bölgelerde komünistlerin görevleri üzerine ve silahlı ayaklanmaların hazırlanması sorunu üzerine görüşmeler yaptı. Bunun dışında delegelerin tek tek bölgelerdeki durum üzerine raporları kabul edildi.

Yakov Mihayloviç konferansı RKP(B) Merkez Komitesi adına selamladı ve işgal bölgesindeki faaliyetin özelliklerini ayrıntılı olarak ele aldı.

Yakov Mihayloviç Sibiryalı yoldaşlarla özellikle sıkı bir bağ içindeydi. Onların arasında, şimdi yeniden yeraltı koşulları altında çalışmaya zorlanmış olan iyi arkadaşlarımız vardı. Yakov Mihayloviç Sibir-

ya'ya kuryelerle mektup gönderiyordu ve oradan da düzenli olarak ayrıntılı raporlar ve özel mektuplar alıyordu. Yakov Mihayloviç, yeraltında faal olan yoldaşların ailelerine en büyük özenin gösterilmesine önem veriyordu.

1919 başında o, Sibiryaya'ya şöyle yazıyordu; "Sevgili yoldaşlar, mektuplarınızı aldık, size birçok kez para gönderdik. Gerçi azdı, ama bu, bizim suçumuz değil. Şimdi, beş kişiden oluşan özel bir Merkez Komitesi Sibiryaya bürosu kurma kararı aldık. İçeride, eskiden olduğundan daha güçlüyüz. Geçici başarısızlıklar olasıdır, ama bizi engelleyemezler, zafere ulaşacağız. Hepinize hepimizden selamlar."

Yakov Mihayloviç 1918 sonunda, Merkez Komitesi tarafından Sibiryada parti faaliyetini yönetmek için kurulan Merkez Komitesi Sibiryaya Bürosundan Goloşçokin ve diğer yoldaşlarla sıkı ilişki içindeydi.

Kolçak'ın cephe gerisinde faaliyet sürdüren Naybut'tan, Maslennikov'dan, Yakovlev'den ve Şumyazki'den, Ukrayna ve Batı bölgesindeki yoldaşlardan da mektuplar geliyordu.

Aralıksız tutuklamalara, işkence ve idamlara rağmen düşmanın cephe gerisinde gizli parti örgütleri büyüyor ve güçleniyorlardı. Parti örgütleri, kurtuluş için ayağa kalkan yığınların mücadelesinin başındaydı.

Bu mücadele zordu. Ne çok mükemmel yoldaşımız, ne çok çelikleşmiş bolşevik yaşamını yitirmişti! Kolçak haydutları tarafından ölene kadar işkence yapılan Yekaterinburglu kahraman yoldaşlarımız Zeryoşa Çerepanov ve Marusya Aveyde artık aramızda değil. Turuhanskli yoldaşlar; Aleksandır Maslen-

nikov, ateşli ajitatör ve militan Bograd ve Valentin Yakovlev cellatlar tarafından şehit edildi; Olga Dilevs-kaya ve daha pek çok yoldaş öldü. Ama onlar, boşuna ölüme gitmedi, partinin davası için yaşamlarını feda ettiler. Ural ve Sibiryaya üzerinde, onların kan damlalarının ışık saldığı komünizmin muzaffer kırmızı sancağı yükseklerde dalgalanıyor. Urallılar ve Sibiryalılar onların şerefli isimlerini asla unutmayacaktır.

30 Ağustos 1918

30 Ağustos 1918, normal bir gün gibi başladı. Her zaman olduğu gibi ziyaretçiler Merkez Komitesi sekreterliğine geldiler. Çok sayıda yazı ve mektup işlemdeydi. Öğlene doğru telefon çaldı. Ahizeyi kaldırdım ve Yakov Mihayloviç'in sesini duydum:

"Petrograd'dan bildirildiğine göre, Urizki öldürüldü. Feliks oraya gidiyor."

Her şey normaldi ama, Ekim'in zaferi için, sovyet iktidarının sağlamlştırılması için çok şey yapmış olan ateşli devrimci Urizki artık yoktu. Önce Volodarski ve şimdi de Urizki.

30 Ağustos bir cumaydı -yani parti günüydü. Şehirde toplantılar ve gösteriler yapılıyordu. Vladimir İlyiç, Basmani mahallesinde ve Zamoskvoreçye Mahallesinde ve Mihelson işletmesinde; Yakov Mihayloviç de Letfortovski mahallesinde ve Vedenski Halkevinde konuşacaklardı. Konu şuydu; "iki iktidar-proletarya diktatörlüğü ve burjuva diktatörlüğü."

Akşama doğru Yakov Mihayloviç'e telefon ettim; "nasıl, toplantılar yapılacak mı?" Sverdlov şaşırıldı:

“Ne yani, burjuva gürühtan korkuyor muyuz? Şimdi gizlenelim mi? Tabii ki toplantılar yapılacak! Urizki’yi de anlatacağız.”

Bugün mutlaka Kunzevo’ya, orada köylük bölgede yaşayan çocuklara gitmek zorundaydım. En acil meseleler halledildikten sonra biraz yiyecek paketledim ve akşama doğru yola koyuldum. Geceyi orada geçirmek istiyordum. Yakov Mihayloviç, biraz gecikmeli olarak geleceğine söz vermişti.

Köye ancak varmıştım ki, Yakov Mihayloviç telefon etti. Onun her zamanki sakin sesi yoktu, bu yüzden onu güçlkle tanıyabildim. Çok heyecanlıydı:

“İlyiç yaralandı... ağır...”

Yakov Mihayloviç, başka bir şey söylemedi, ayrıntıları anlatmadı, yalnızca kendisini beklemememizi, -gelmeyecekti-; ertesi gün çocuklarla birlikte Moskova’ya dönmem gerektiğini söyledi ve telefonu kapattı.

Uyuyamadım. Ortalık henüz aydınlanmıştı ki, zaten birkaç parça olan eşyalarımı topladım. Çocukları otomobile yerleştirdim ve Moskova’ya gittim. Kremlin, olağandışı, gergin bir izlenim bırakıyordu. Görünüşte her şey dünkü, bir hafta önceki gibiydi ama yine de başkaydı. Her zamanki gibi nöbetçiler Kremlin’in kapılarında duruyordu, ama tavırları olağanüstü ciddi, çehreleri endişeliydi; elleri tüfeklerini, her zamankinden daha sıkı sarmıştı. Geçiş belgelerini daha özenli kontrol ediyorlardı.

Bu erken saatte, her zaman olduğu gibi, az sayıda yayayla karşılaşılıyordu. Ama hepsi hızla geçip gidiyor ve bir hedefe doğru acele ediyordu. Kremlin üzerine hüznü, endişe verici bir sessizlik çökmüştü.

Konutumuz ıssızdı, Yakov Mihayloviç'in yatağına el sürülmemişti. Geceyi Lenin'in yanında, kah onun konutunda, kah çalışma odasında, Nadejda Konstantinovna'nın sonraları yazdığı gibi, "büzülmüş olarak sandalyelerin üstünde" geçirmiş.

O gün, Yakov Mihayloviç'le sadece gündüz, onun odasında, sekreteryanın acil sorunları için yanına gidince karşılaşıyordum. Bana suikastin ayrıntılarını kısaca anlattı ve "İlyiç'in durumu ciddi, ama umutsuz değil" dedi. "Ciddi, ama umutsuz değil"; Yakov Mihayloviç bunu, Lenin'de iyileşme görülene kadar sürekli tekrarladı.

Ne bu hüznü günlerde ne de sonraları Yakov Mihayloviç'te şaşkınlığın ve sinirliliğin herhangi bir izine rastladım. O her zaman olduğundan daha tutarlı, daha kararlı ve daha sakin görünüyordu. Suikastten bir toplantıdan dönüşünde ve İlyiç'in hastaneye götürülmesinden sonra haberdar olan Nadejda Konstantinovna şöyle yazıyordu:

"Konutumuzda çok sayıda insan vardı, duvar askısında paltolar asılıydı. Kapılar, bizde hiç görülmeyen şekilde, ardına kadar açıldı. Gardrobun yanında Yakov Mihayloviç Sverdlov duruyordu. Çehresi ciddi ve kararlıydı, ona baktığımda her şeyin artık bittiğini sanmıştım. 'Şimdi ne olacak' sözü ağzımdan kaçtı. 'İlyiç'le birlikte her şeyi ayarladım' diye cevap verdi."

Yakov Mihayloviç şimdi omuzlarına yüklenmiş sorumluluğun bütün ağırlığını, kendi doğal yükümlülüğü olarak görüyordu. Bu sorumluluk, İlyiç'e suikastten sonraki ilk günlerde, çok sayıda Merkez Komitesi üyesinin Moskova'da olmamasından dolayı

daha da büyüktü. Cerjinski, Petrograd'a gitmişti. Art-yom Ukrayna'daydı. Bazıları cephedeydi, diğerleri başka yerlere dağılmıştı.

Yakov Mihayloviç, Merkez Komitesindeki ve Tüm Rusya MYK'deki daimi işinin yanı sıra şimdi, Halk Komiserleri Konseyinin sorumluluk alanındaki en önemli sorunlar üzerine de karar vermek zorundaydı. İlyiç'in hastalığı döneminde yapılan Halk Komiserleri Konseyi oturumlarının çoğunda başkanlık da yaptı.

L. A. Fotiyeva, anılarında şöyle yazar: "Vladimir İlyiç'in yaralanmasından sonra ağır hasta olduğu günlerde, Halk Komiserleri Konseyinin çalışması aynı zamanda Tüm Rusya MYK'deki ve partinin Merkez Komitesindeki işini de sürdüren Y. M. Sverdlov tarafından üstlenildi.

Yakov Mihayloviç o zaman, günde yaklaşık iki üç saatliğine Halk Komiserleri Konseyine gelir ve Vladimir İlyiç'in çalışma odasında çalışırdı."

Grigori Ivanoviç Petrovski şöyle yazıyordu: "Vladimir İlyiç'in hastalığı döneminde Halk Komiserleri Konseyi, Y. M. Sverdlov tarafından yönetilen kısa oturumlar için toplanırdı."

O günlerde Yakov Mihayloviç, evde hemen hemen hiç bulunmazdı. Çalışma odasında geceliyordu. Eve birkaç saatliğine geldiğinde de korku ve endişe verecek derecede bitkin olurdu. Ama sabah, kısa bir uykudan sonra, yeniden canlı ve enerji dolu olurdu. Halk Komiserleri Konseyinin çalışmasına düzenli olarak katılmasının ve bütün meseleler üzerinde bilgi sahibi olmasının işine nasıl yaradığını ve böylece şimdi işinin ne denli kolaylaştığını bana defalarca söylemişti.

“Ama ne kadar zor, İlyiç olmaksızın çok zor” diyordu Yakov Mihayloviç.

Tüm Rusya MYK'nin 2 Eylül 1918'deki oturumundaki konuşmasında Yakov Mihayloviç şöyle diyordu: “Lenin'in yerini hiçbir zaman dolduramayacağımızı biliyorsunuz, herbirimiz geliştik ve devrimci bir faaliyeti gerçekleştirdik, ama sürekli yoldaş Lenin'in yönetimi altında.”

Yakov Mihayloviç, Vedenski Halkevindeki toplantıdan dönerken suikastten haberdar olmuştu. Olayı telefonla öğrenmiş, anında, eve götürülmüş olan İlyiç'e koşmuştu. Lenin'e yardım eden bayan doktor Vera Mihailovna Bonç-Brueviç ve Maria İlyiniçna, Lenin'in üzerine titriyorlardı. Sonra profesörler Rozanov ve Minz geldi. Nadejda Konstantinovna da dönmüştü.

Yakov Mihayloviç, Avanessov, Petrovski ve Kurski'ye telefon etti ve sonra onlarla birlikte Tüm Rusya Çeka'sına –Kaplan'ın (bayan suikastçinin adı –ç.n.) götürüldüğü yere– gitti. Soruşturmanın seyrini ve iğrenç cinayetin aydınlatılması için hangi tedbirlerin alındığını kontrol etti. Kaplan'ın ilk sorgulaması için Petrovski ve Kurski'yi görevlendirdi.

Yakov Mihayloviç aynı akşam Tüm Rusya MYK adına anavatanımızın emekçilerine hitap etti.

Çağrıda şöyle deniyordu:

“Birkaç saat önce yoldaş Lenin'e canice bir suikast düzenlendi... İşçi sınıfı, önderlerine her suikasti, güçlerini daha fazla birleştirerek, devrimin bütün düşmanlarına karşı daha amansız bir mücadeleyle cevap verecektir.

Yoldaşlar! Önderlerimizin korunmasının kendi ellerinizde olduğunu aklınızdan çıkarmayın. Safları-

mızı daha sıkı birleştirin. Burjuvazinin hakimiyetine nihai, ölümcül darbeyi vuracaksınız...

Sükunet ve örgütlülük! Herkes kararlılıkla görevini sürdürmelidir! Saflar daha sıklaşsın!

Tüm Rusya MYK başkanı Y. Sverdlov."

Ülkenin her köşesinden, yurtdışından, fabrikalardan ve işletmelerden, ülkenin irili ufaklı pek çok şehrinde binlerce telgraf ve karar Moskova Kremlin'e geldi. Emekçilerin düşmanlarına karşı işçilerin ve köylülerin Moskova'da, Petrograd'da, Tula'da, Nişni-Novgorod'da, İvanovo'da –devasa Rusya'nın yüzlerce şehrinde ve binlerce köyünde– düzenledikleri gösterilerinde yapılan konuşmalarda öfke ve kin vardı. Komünistler, saflarını daha da sıklaştırdı.

Lenin'e yapılan suikastten iki gün sonra, 2 Eylülde Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi bir karar aldı. Kararda şöyle deniyordu: "İşçi ve köylü iktidarının düşmanlarının beyaz terörüne, burjuvazi ve ajanlarına karşı işçiler ve köylüler kızıl terörle cevap veriyor."

Bir gün sonra, 3 Eylül 1918'de, Lenin'e cani suikasti yapan Kaplan, Tüm Rusya Çeka'sının kararıyla kurşuna dizildi. İnfazı Kremlin komutanı, eski Baltık bahriyelisi Pavel Dmitriyeviç Malkov yerine getirdi.

Birkaç gün geçti ve İlyiç'in güçlü organizması ağır yaralanmanın neticelerini aştı. İlyiç'in durumu, iyileşmeye başladı. Daha eylülün ortasında çalışmasına yeniden başladı. Ama İlyiç kendini çok zorluyordu. Durumu yeniden kötüleşmeye başladı. Doktorlar, Lenin'in kesinlikle Moskova dışında kırsalda uzun süre dinlenmesi gerektiğini söylüyordu.

Bunun üzerine Yakov Mihayloviç, Malkov'u Moskova çevresini araştırması ve Lenin'in taşınabilmesi

için kısa sürede düzene sokulabilecek bir ev bulması için görevlendirdi. Geniş bir arazisi, hatta mümkünse parkı olan güzel bir ev seçmesi için Malkov'u uyardı. Ama ev çok büyük ve lüks olmamalıydı, aksi takdirde Lenin oraya taşınmazdı.

Malkov, Moskova çevresinde o zaman boş duran çok sayıda özel evin bazılarını gözden geçirdi. Seçtiği yer, Gorki'deki eski Raynboçe çiftliğiydi. Yakov Mihayloviç, Malkov'un tercihini onayladı ve onu, İlyiç'in mümkün olduğunca hızlı biçimde oraya taşınması için evin düzenlenmesiyle de görevlendirdi. Aynı zamanda, İlyiç'in kaldığı yerin gizli tutulması gerektiği konusunda onu uyardı.

Birkaç gün geçti. Gerekli olan her şey yapıldı, ev düzene sokuldu ve Vladimir İlyiç, Nadejda Konstantinovna'yla birlikte Gorki'ye gitti. Gorki'de gerekli olan her şeyin yapılmasıyla Yakov Mihayloviç bizzat ilgilendi.

Yakov Mihayloviç, İlyiç'i daha önceleri de sık sık evinde ziyaret etmişti. Gorki'ye de sık sık gitti. Yanına gidemediği durumlarda da İlyiç'i, kısa mektuplarla en önemli sorunlar üzerine bilgilendiriyor ve ona en önemli belgeleri yolluyordu.

Yakov Mihayloviç, bazen çocukları da onun yanına götürüyordu. Özellikle Veruşka'yı sık sık İlyiç'e götürüyordu. Veruşka'yla birlikte İlyiç'i Moskova'da da ziyaret etmişti. Vladimir İlyiç, Veruşka'ya düşkündü ve onunla seve seve ilgilenirdi. Günün birinde Yakov Mihayloviç kızıyla birlikte İlyiç'ten geri döndüğünde orada olanı gülerek anlattı: İlyiç, Veruşka'yı omuzlarına koydu, dişleri arasına bir ip aldı ve ipin ucunu da yönlendirsün diye Veruşka'ya verdi. Ve

omuzlarında sürücüsüyle İlyiç, odada neşeli bir şekilde tırıs kalkmış olarak dolaşırken içeri bir yoldaş girer oyunu izler, güler ve:

“Nihayet, İlyiç’e dizgin vuran ve onu zapt ve idare eden birisini gördüm. Bir kez de olsa gördüm” der.

Eylül geçmişti, ekimin ilk günlerinde Almanya’da devrimci olayların başlaması üzerine haberler geliyordu. Doktorların talimatlarının aksine İlyiç dinlenmeye ara vermek ve en azından kısa bir zaman için Moskova’ya gitmek istiyordu. 1 Ekim 1918’de Yakov Mihayloviç’e şöyle yazıyordu:

“Almanya’da olaylar uzak duramayacağımız derecede ‘hızlı bir seyir’ aldı... Yarın ortak bir toplantı çağrısı yapılmalıdır.

Merkezi Yürütme Komitesi.

Moskova Sovyeti.

Mahalle Sovyetleri.

Sendikalar, vb. vs.

Toplantıyı Çarşamba saat 14.00 için kararlaştırınız... Bana, 15 dakikalık bir açılış konuşması için söz hakkı verin. Geleceğim ve sonra geri döneceğim. Bana yarın arabayı gönderiniz (telefonda sadece: *anlaşıldı* deyiniz).

Selamlar! Lenin.”

Lenin’in bütün talimatları yerine getirildi. Yalnızca toplantı çarşamba günü değil, perşembe günü yapıldı. Ama o, toplantıya bizzat katılmadı.

N. K. Krupskaya anılarında şöyle yazıyor: “İlyiç’in sağlığı için derin özenden dolayı onun toplantıya katılmasına izin verilmedi. Toplantının tarihi perşembe günü, 3 ekim olarak tespit edilmişti. Çarşamba günü, 2 Ekimde İlyiç, toplantıda okunan bir mektup yazdı. Lenin’in anlayışında bir bildirge kabul edildi...”

İlyiç, araba gönderilmeyeceğini biliyordu, ama o gün yolun kenarında oturdu ve bekledi...”

Bu, Yakov Mihayloviç'in Vladimir İlyiç'in iradesine karşı hareket ettiği ender durumlardan biriydi. İlyiç'in iradesi, Yakov Mihayloviç için yasaydı. Onun otoritesi Sverdlov için şüphe götürmezdi. Devrimci faaliyete başladığından beri Yakov Mihayloviç, Lenin'i büyük önderi ve öğretmeni olarak görüyordu; ve onunla bu ilişkiyi bütün yaşamı boyunca korudu. Nisan 1917'den sonra, Yakov Mihayloviç'in ilk defa Vladimir İlyiç'le buluşmasından itibaren, onunla dostluk ilişkisi gelişti. Bu dönemde, Sverdlov'un bu dostluk duygusuna, insan, yoldaş ve arkadaş olarak Lenin'e duyduğu sevgi eklendi. VI. Sovyet Kongresinde Yakov Mihayloviç geride kalmış yılların olaylarından sonuç çıkardı ve şöyle dedi; “Kim olursak olalım hepimiz için açıktır ki, bütün devrimimizi ve devrimci mücadelemizi önderimiz yoldaş Lenin'in ismiyle birleştiriyoruz.”

Sverdlov'un gelişmesini dikkatle izleyen Vladimir İlyiç de, onu sürekli daha da takdir ediyor ve onun siyasi duyarlılığına ve pratik tecrübelerine güveniyordu.

Vladimir İlyiç'in Yakov Mihayloviç'le ilişkisi ilk defa Ekim günlerinde bilincimizde yer etti. 26 veya 27 Ekim 1917 idi. İlyiç'le Smolny'nin koridorlarından birinde rastlaştım. Ona, Nadejda Kostantinovna refaket ediyordu. Yorgun bir görünümü vardı, yüzünde gergin ve asık bir ifade gözleniyordu.

Bu karşılaşma, 1906'daki IV. Parti kongresinden sonra ilkti. Ve İlyiç, tabii ki beni tanımadı. Ne de olsa yıllar geçmişti ve ayrıca, IV. Parti Kongresinde onunla

şahsen konuşma fırsatım olmamıştı. Buna karşın Nadejda Konstantinovna'yla sık sık karşılaşmıştım.

Kenara çekildim ve uzaktan selam verdim. Ama Nadejda Konstantinovna, iyi günler demek için bana doğru geldi. İlyiç durdu ve sohbetimiz bitene kadar bekledi. Fakat acele ettiği ve bu beklenmeyen gecikmeye hiç de memnun olmadığı görülüyordu.

Nadejda Konstantinovna, "Biliyor musun, bu kim" diye Lenin'e hitap etti.

Lenin, biraz gözlerini kırptı ve beni dikkatlice süzdü. Yakına geldim.

"Bu, Klavdia Timofeyevna Novgorodzeva, 'Priboi'nin yöneticisi, Yakov Mihayloviç'in eşi!"

Lenin'in yüzünün bir anda nasıl değiştiği görülmeye değerdi. Yüksek alnındaki kırışıklıklar düz olmuştu, dostça bir gülümseme tüm çehresini aydınlatmış ve gözlerinde sıcak, neşeli ve sevgi dolu kıvılcımlar alevlenmişti. Elimi, samimi bir arkadaş içtenliğiyle sıktı, benimle biraz konuştu ve sonra ayrıldık.

Sonraları Vladimir İlyiç'i sık sık Yakov Mihayloviç'le birlikte gördüm. Bazen konuşmalarında hazır bulundum, Yakov Mihayloviç'in Lenin üzerine anlattıklarını dinledim. Ve onların arasında nasıl bir birliğin hakim olduğunu giderek daha iyi anladım. Birbirlerini hayret verici bir hızla, kelimenin tam anlamıyla daha ilk kelimelerde anlıyorlardı. Sverdlov, Vladimir İlyiç'in her düşüncesini, her talimatını derhal benimliyor ve kayıtsız şartsız onaylıyordu. Ve sadece, İlyiç'in büyük bilgeliğine ve uzak görüşlülüğüne sınırsızca inandığı için değil, bilakis kendi düşüncesinin sonuçları İlyiç'in düşüncesiyle tamamen uyumluluk içinde olduğu için onu onaylıyordu.

Bir defasında Yakov Mihayloviç'in defterlerinin birisinde Çiçerin'e yönelik bir yazının kopyasını gördüm. Yakov Mihayloviç, "Finlandiya'ya bir nota verilmeli, çünkü Finliler birliklerini sınırlarımızın yakınında topluyor" diye yazıyordu. Yazı şöyle sonuçlanıyordu: "Bunun üzerine Vladimir İlyiç'le konuşmadım, ama onun tarafından itiraz beklemiyorum. Hemen bugün olmalıdır... Şayet gerekli görüyorsanız, önce İlyiç'le ilişkiye geçiniz. Toplantıdayım ve onunla bizzat konuşamam."

Vladimir İlyiç ve Yakov Mihayloviç'in ortak faaliyetleri döneminde, Yakov Mihayloviç'in herhangi bir ciddi, ilkesel sorunda İlyiç'ten farklı düşüncede olduğu hiçbir durumu bilmiyorum.

Yakov Mihayloviç ve Vladimir İlyiç arasındaki anlayış birliği, Vladimir İlyiç'in devrimin ilk yıllarında düzenli olarak katıldığı Tüm Rusya MYK oturumlarında da açıkça görülürdü. Tüm Rusya MYK'nin, Moskova Sovyetinin ve sendika temsilcilerinin Mayıs 1918'deki bir ortak oturumu özellikle hatırımda. Sol sosyalist devrimcilerle kopuştan önceydi ve salon onlarla doluydu. Sol sosyalist devrimciler ve Menşevikler de oradaydı.

Lenin, mevcut durum üzerine rapor veriyordu. Topluluk Lenin'e karşı saldırıya geçti ve bolşeviklere karşı şiddetli bir mücadele vermeye çalıştı. Sol sosyalist devrimcilerin grubu ikinci raportör olarak Kamkov'u öne sürmüştü. Tartışmada Dan ve Martov gibi iflah olmaz ve dil dalaşında oldukça tecrübeli karşıtlar konuşuyordu. Tartışma sonuna yaklaştığında ve bilanço çıkartılması gerektiğinde Sverdlov, Lenin'in raporu için son sözü aldı.

Vladimir İlyiç, mücadelenin en çetin olduğu bir anda gitmek zorunda kalmıştı. Toplantıyı terk etti ve son söz hakkını Yakov Mihayloviç'e verdi. O zaman salonda oturuyordum ve İlyiç'in ona nasıl da güven duyduğunu düşünüyordum! Yakov Mihayloviç, bu güveni haklı çıkardı. Sosyalist devrimcileri ve menşevikleri sıkı bir eleştiriye tabi tuttu.

Vladimir İlyiç, yoldaşları kabul ederken ve ziyaretçileriyle sohbet ederken çoğu kez Yakov Mihayloviç'i de davet eder, görüşmeyi beraber sürdürürlerdi. Vladimir İlyiç, şu ya da bu yoldaşı kendisinin yerine kabul etmesi için bazen Yakov Mihayloviç'i görevlendirirdi.

Örneğin, o yıllarda ülkenin iâşe teşkilatının yöneticilerinden birisi olan Vladimirov, Lenin'e, ordunun iâşesini örgütlemek vb. için güneye gidilmesini doğru bulduğunu yazıyordu. Vladimir İlyiç, ona cevap verdi; "Kararlaştırdığımız gibi bunu niçin Sverdlov'la halletmiyorsunuz?"

Başka bir seferinde, Halk Komiserleri Konseyinin bir oturumu esnasında İlyiç'e bir yazı verildi. Bu yazıda, cepheye gönderilen Halk Komiserleri Konseyi yetkilileri üzerine bir kararnamenin kabulü öneriliyordu. Cevap olarak İlyiç şöyle yazıyordu:

"Nasıl bir kararname? Bunu onaylarız ve sorun biter diye düşünüyordum. İnsan seçimi Sverdlov'un meselesidir."

Bazen Vladimir İlyiç, Yakov Mihayloviç'e herhangi pratik bir talimat vermek için telefon ederdi ve cevap olarak Sverdlov'un sakin sesini duyardı: "Tamam." Bu, işin yapıldığı, tedbirlerin alındığı, insanların gönderildiği ve talimatların verildiği anlamına gelirdi.

1918'in sonbaharında sendika evinin sütünlu salonunda bir toplantı yapılacaktı. Yakov Mihayloviç ve ben, toplantılara sık sık beraber giderdik. Ama bu sefer bana telefon etti, biraz gecikeceğini söyledi ve bu nedenle yalnız gittim. Toplantı henüz başlamamıştı. Fuayede Vladimir İlyiç, etrafı bir grup yoldaş tarafından sarılmış olarak duruyordu. Sanırım bunlar; Vladimirski, Yaroslavski, Malkov ve adını bugün artık hatırlayamadığım başkalarıydı. Vladimir İlyiç, sovyet anayasası metninin, kısa bir zaman önce Moskova Sovyeti karşısında bulunan ve sovyet iktidarı tarafından sökülen General Skobelev'in heykelinin yerine dikilen özgürlük abidesinin üzerine yontulması gerektiğinden bahsediyordu. Ona yaklaştığım anda tam da bu düşüncesini heyecanla geliştiriyordu.

Vladimir İlyiç, "Evet, evet anayasa metni mutlaka abidenin üzerine yontulmalıdır, mutlaka" diyordu.

Bu esnada Yakov Mihayloviç geldi. İlyiç hemen ona döndü.

"Yakov Mihayloviç, anayasamızın metninin Moskova Sovyetinin karşısındaki Özgürlük Abidesi'nin üzerine yontulması fikri düşünmeye değer. Buna ne dersiniz?"

"Yapabiliriz" diye cevap verdi Yakov Mihayloviç.

"Toplantıdan sonra gidelim ve nasıl olduğuna bir bakalım. Aslında dün anayasanın metni abideye yazıldı. O iş yapıldı..."

Vladimir İlyiç yüksek sesle gülmeye başladı.

"Tabii ki, doğal! Yakov Mihayloviç'te sürekli her şey 'tamam'dır!"

Günler Geçerken

Günler birbirini kovalıyordu ve her gün büyük küçük olaylarla, sorunlarla oldukça doluydu.

1918'in sonbaharında anavatanımız emekçilerinin genç neslinin temsilcileri Moskova'ya geldi. 29 Ekim'de, Rusya'nın Komünist Gençlik Birliği'nin, şerefli Komsomol'un kuruluşu kararını alan İşçi-Köylü Gençlik Birliklerinin I. Tüm Rusya Kongresi açıldı.

Kongre, Lenin'e bir delegasyon gönderdi. Delegeter İlyiç tarafından sıcak ve içten biçimde kabul edildi. Lenin onlarla komsomolun önünde duran görevleri ayrıntılı olarak tartıştı. Konuşma bittikten sonra Vladimir İlyiç, delegeleri Yakov Mihayloviç'e gönderdi. Onlara bir yazı verdi. Bu yazıda Yakov Mihayloviç'ten, delegelere Halk Komiserleri Konseyi yemek salonunda dokuz kişilik öğle yemeği verilmesi için talimat vermesini rica ediyordu.

Delegeterle konuşmak Yakov Mihayloviç üzerinde büyük bir etki bırakmıştı.

"Komsomol'un örgütçüleri ne de enfes insanlar, görevleri için nasıl bir enerji, nasıl bir coşku, nasıl bir

anlayış, ne kapsamlı görüşler, nasıl perspektifler” diyecekti sonraları.

Delegasyonun bir üyesi olan şair Besimovski, kom-somolların Lenin ve Sverdlov’un ziyaretini ayrıntılı olarak anlatır. Yakov Mihayloviç’le konuşmayı şöyle yazar: “Vladimir İlyiç’le henüz yeni bitmiş olan konuşma üzerine izlenimlerimizi birbirimizle paylaştıktan sonra yoldaş Sverdlov’a gittik. Komsomolun örgütsel inşası üzerine, Merkez Komitesinin, İl ve bölge komitelerinin örgütlenmesi üzerine uzun bir konuşma başladı. Örgütsel sorunlarda büyük tecrübeye sahip olan Yakov Mihayloviç, bize bir dizi tavsiyede ve somut öneride bulundu, bizimle birlikte Rusya Komünist Gençlik Birliği’nin çalışma sahalarının gelişmesini planladı, bizimle birlikte hayal kurdu ve bazı konularda bilincimizi geliştirdi.

Konuşmamız sona yaklaşırken, bizim ‘konuşmacı’mız Yakov Mihayloviç’e Vladimir İlyiç’in yazısını gösterdi. Yoldaş Sverdlov neşeli neşeli gülümsedi; bir yoldaş çağırttı ve ona, dokuz kişi için öğlen yemeği temin etmesini rica etti, Lenin’in yazısını yazı masasının çekmecesine koydu ve sonra bize fişleri verdi...

Vedalaştıktan sonra, Yakov Mihayloviç, gitmediğimizi, tersine birbirimize baktığımızı ve yerimizden kıpırdamadığımızı fark etti.

‘Söyleyin yoldaşlar! Dilinizin altında başka bir şey daha mı var?’

Bizden birisi önce çıktı:

‘Evet, Yakov Mihayloviç, sizden büyük bir ricamız var. Bize Lenin’in yazısını veriniz. Bu yazı Lenin’i sovyet gençliğinin birçok nesline, yüzlerce makaleden daha fazla ve daha iyi anlatacaktır.’

6 Kasım 1918'de Moskova'da VI. Tüm Rusya Sovyet Kongresi açıldı. Bu, olağanüstü, özel bir kongreydi. Kongre, Ekim zaferinden tam bir yıl sonra toplanıyordu ve Sovyet iktidarının varlığının ilk yılından sonuçlar çıkartıyordu. Kongrenin açılışında Yakov Mihayloviç şöyle dedi: "Rusya'da iktidarı işçilerin ve köylülerin eline veren Sovyet Kongresi tam bir yıl önce başlamıştı. O kongre tüfeklerin yaylım ateşi ve topların gök gürültüsü altında açılmıştı. Şimdi, Rusya'nın bütün dış görünümüne bakılırsa, sovyet iktidarının sağlam ve sarsılmaz olarak varolduğunu tam bir kesinlikle söyleyebiliriz."

VI. Sovyet Kongresinin başka bir özelliği daha vardı: II. Sovyet Kongresinden bu yana yapılan tüm kongrelerde delegelerin en azından üçte biri sosyalist devrimcilerden, menşeviklerden ve diğerlerinden, bu kongrede delegelerin neredeyse tamamı bolşevikti. VI. Kongre'de yaklaşık 1300 delegeden 1250'si bolşevikti ve üç dört düzinesi de başka partilerin ve partiszizlerin temsilcisiydi.

Kongre, olağanüstü bir coşku ve az görülür bir oybirliği içinde geçti. Kongre delegeleri, İlyiç'i kongrenin şeref başkanı seçmek için verilen öneriyi fırtınalı alkışlarla selamladı. İlyiç kürsüye çıktığında ve uluslararası durum üzerine konuşmasına başladığında ne büyük bir alkış tufanı kopmuştu! Büyük Tiyatro'nun tavanının çökeceği, duvarlarının yıkılacağı sanılıyordu!

Ama hepsi bu kadar değildi. Kongrenin çalışması, doruk noktasına ulaşmışken Almanya'da devrimin başladığı haberleri geldi. Yakov Mihayloviç, Alman Kralı Vilhelm'in devrildiğini, Hamburg'da iktidarın

işçilerin, bahriyelilerin ve askerlerin eline geçtiğini ve bütün Almanya'da gösteri ve mitinglerin yapıldığını duyurduğunda yeni bir alkış fırtınası koptu ve Büyük Tiyatro'nun yüksek salonu, uzun süre, 'yaşasın' çığlıklarıyla çınladı.

Ülkenin her tarafından işçiler, Kızıl Ordu mensupları ve köylüler mektuplar ve telgraflar yolladı. Ülkemizin emekçileri VI. Sovyet Kongresini ve Alman devrimini selamlıyor, Vladimir İlyiç ve Karl Liebknecht'e içten selamlarını iletiyordu.

Ekim 1917'de Rusya'da yüz binlerce savaş esiri vardı. Onların ezici çoğunluğu Alman, Macar, Avusturya, Çek ve Yugoslav işçi ve köylülerinden oluşmaktaydı. Onların arasında çok sayıda devrimci vardı. Çok sayıda savaş esiri bütün ruhlarıyla bolşeviklerden ve Rusya'nın emekçilerinden yanaydı.

Ekim'den hemen sonra savaş esirlerinden oluşan çok sayıda grup Petrograd'a, Smolni'ye, sonra Moskova'ya, Kremlin'e geldi. Devrime hizmet etmek ve genç sovyet Rusya'nın iç ve dış düşmanlarına karşı mücadelesinde yer almak istiyorlardı. Yüzlerce gösteri ve toplantıda savaş esirleri, sovyet iktidarını destekleme kararları aldı. Bazı yerlerde, devrimci mücadelelerin en kızgın günlerinde savaş esirleri kızıl muhafız müfrezelerine katıldı. Hatta, bazı yerlerde bu müfrezelerin başındaydılar ve Rus işçileriyle, askerler ve köylüleriyle omuz omza karşıdevrimcilere ve müdahalecilere karşı kahramanca savaştılar.

Partinin Merkez Komitesi, savaş esirlerinin oynayabileceği rolün hemen farkına vardı. Bir gün çok sayıda yoldaşın bizde, Kremlin'de bir araya geldiklerini hatırlıyorum. Konu, savaş esirleriydi. Yakov

Mihayloviç, Urallı yoldaşlarından birini, savaş esirleri konusunda aydınlatıyordu: "Bunlar Almanya'nın, Avusturya'nın ve Macaristan'ın şehirlerine ve köylerine dönecek, Rusya'da gördüklerini; iktidarı nasıl ele geçirdiğimizi, yeni bir devleti, emekçilerin devletini nasıl inşa ettiğimizi anlatacak olan geleceğin on binlerce ajitatörüdür". diyordu. Yakov Mihayloviç, savaş esirlerine, devrimimizin bütün anlamını, yaptığımız barışın anlamını, kendi ana dillerinde açık ve inandırıcı olarak kavratmanın ve barış politikamızın özünü onlara açıklamanın zorunlu olduğunu vurguluyordu.

Savaş esirleri arasında büyük bir örgütlenme ve ajitasyon faaliyeti gelişti. RKP(B) Merkez Komitesi nezdinde, RKP(B)'nin yurtdışı grupları denen bir federasyon oluşturuldu. Bu federasyonun görevi, savaş esirleri arasındaki komünistleri birleştirmek, onların saflarından ajitatörler ve propagandacılar yetiştirmek ve yaygın bir basın propagandası geliştirmekti.

Yakov Mihayloviç, bu girişimin başını çekenlerden ve pratik örgütleyicilerindendi. Merkez Komitesi sekreteryasında biz, savaş esirleri arasında faaliyetin örgütlenmesi için ondan sürekli talimat alıyorduk. Yurtdışı grupları federasyonunu yöneten Macar komünist Béla Kun, bizi evde sık sık ziyaret ederdi. Dışa karşı, çatık yüzlü, hatta ilk bakışta biraz haşin bir insan izlenimi bırakıyordu. Ama Yakov Mihayloviç'le sohbet ettiğinde, Béla Kun'un çehresini sıcak yumuşak bir gülümseme aydınlatırdı. Yakov Mihayloviç'in ölüm haberini aldıktan sonra Budapeşte'den aynı içtenlikle, derin üzüntü dolu bir mektup yollamıştı.

1918'in Kasım ortasında VI. Sovyet Kongresinden hemen sonra savaş esirleri arasındaki Macar komünistlerinin konferansı yapılacaktı. Yakov Mihayloviç, konferansın hazırlığına coşkuyla katıldı ve delegelerin tüm ihtiyaçlarının karşılanmasını sağladı. 31 Ekimde İaşe Halk Komiserine şöyle yazıyordu:

"120 kişinin katılacağı Macar konferansına gıda maddeleri temin etmek için mümkün olan her şeyin yapılmasını rica ederim..."

Tüm Rusya Çeka'sına:

"Yoldaş Béla Kun ve Macar yoldaşlarımın Avrupa tarzı giyimleri için gerekli desteğin gösterilmesini rica ederim."

Şimdi, Almanya'da patlak veren devrimin Alman monarşisini yıktığı, Avusturya-Macaristan Krallığının çöktüğü koşullarda, eski savaş esirleri, öncelikle de komünistler, vatanlarına dönme arzusu duyuyordu.

Béla Kun, bir saat dahi kaybetmek istemiyordu. O, hemen, ilk fırsatta ülkesine dönmeye hazırdı ve gerçekten de hemen gitti. Yola çıkmadan önce, vedalaşmak için geldi ve Yakov Mihayloviç'le uzun uzun sohbet etti.

Almanya'daki devrim, anavatanımızın geniş bölgelerindeki Alman işgalcilerinin hakimiyetine son verdi. 13 Kasım 1918'de Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi, Brest Anlaşmasını geçersiz ilan etti. Alman birlikleri son hızla batıya doğru çekiliyordu. Ukrayna, Belorusya ve Baltık halkları, işgal boyunduruğunu atmışlardı. Tüm Rusya MYK, bağımsız sovyet cumhuriyetleri Estonya, Letonya ve Litvanya'yı tanıma kararı aldı.

O günlerde Pyotr Ivanoviç Stuça ka sevinçten kendinden geçmiş durumdaydı. Letonyalı komünistlerin önderlerinden, partimizin ve sovyet devletinin seçkin görevlisi yaşlı bolşevik Stuça ka, çok çekmişti. Vatanını çok seviyordu, canlı, çalışkan ve kahraman Letonya halkını seviyordu ve her şeyiyle Riga'nın hasretini çekiyordu. Ama Riga sokakları hâlâ Alman istilacılarının çizmeleri altında tutsaktı. Buna rağmen ülkelerinin en kısa zamanda kurtulacağına inanan Letonyalı bolşevikler, Ocak 1919'da Letonya I. Sovyet Kongresinin toplanması çağrısı yaptı.

Stuça ka, sevinç içinde Yakov Mihayloviç'e geldi ve onu, Letonya emekçileri ve onların hükümeti adına kongrenin açılışını yapmaya davet etti. Yakov Mihayloviç, Stuça ka'yı dikkatle dinledi, bir an tereddüt geçirdi, sonra gülümseyerek şu cevabı verdi:

"Davetinizi memnuniyetle kabul ediyorum, ama bir koşulum var; kongreye ancak Letonya işçileri Riga'yı kurtardıktan ve kongreyi kendi başkentlerinde toplantıya çağırdıktan sonra gelirim."

Riga, 3 Ocak 1919'da kurtarıldı ve Letonya Kongresi tespit edilen zamanda açıldı. Yakov Mihayloviç, neşeli ve coşkulu bir ruh haliyle Riga'ya gitti. Letonya'da sovyet iktidarının uzun süre ayakta kalamayacağını ve Letonya halkının, sovyet cumhuriyetlerinin dostlukla bağlı ailesine yeniden girmesi için uzun yıllar geçeceğini o zaman kim bilebilirdi ki? Yakov Mihayloviç'in bu günleri göremeyeceğini, bunun onun son seyahatlerinden birisi olduğunu kim bilebilirdi ki? Bunu o zaman kimse bilmiyordu ve hareketinden önce Yakov Mihayloviç'le vedalaşırken istasyonda neşeli ve heyecanlı bir ruh hali hakimdi.

Riga'da Sverdlov, Letonya Sovyet Hükümeti Başkanı Pyotr İvanoviç Stučka ve diğer yoldaşlar tarafından karşılandı. Söz verdiği gibi Yakov Mihayloviç 13 Ocakta Letonya I. Sovyet Kongresi delegelerine hitap etti.

O, açılış konuşmasında, Letonya emekçilerinin, Sovyet Rusya'nın bağımsızlığı ve özgürlüğü için Rus işçilerinin mücadelesindeki önemli katkısını açıkladı. Yakov Mihayloviç, Tüm Rusya MYK'nin Letonya'nın bağımsızlığını tanıma kararını delegelere hatırlattı. Bağımsızlık kararının, Letonya emekçileriyle Rusya'nın işçi ve köylüleri arasındaki dost ilişkileri gevşetmeyeceği bilakis pekiştireceği ve Letonya'yla Rusya'yı birbirlerine yakınlatacağı üzerine kesin inancını dile getirdi.

F. V. Linde'nin anılarında anlattığı gibi, "Yakov Mihayloviç, çalışmamızın en küçük ayrıntılarına bile girmeye çalışıyordu. RSFSC'nin yapısından farklı olan bizim cumhuriyetin yüksek iktidar organının yapısıyla özellikle ilgileniyordu. Hemen, kurşun kalemiyle bir kroki çıkardı ve ben ona, bütün halk komiserliklerinin çalışmasını, birbiriyle karşılıklı ilişkilerini, kararnameleri ve hükümet talimatlarının hangi biçim ve tarzda karara bağlandığını anlattım (o zaman Sovyet Letonyası Adalet Halk Komiseriydim). O zaman hükümet toplantıları, şimdi Letonya Yüksek Sovyeti Başkanlığının bulunduğu eski Livonya aristokrat meclisinin bürosunda, yani şovalyeler evinde yapılıyordu. Toplantı salonunun duvarları o zaman hâlâ Livonyalı soyluların çeşitli renklerden simlenmiş armalarıyla kaplıydı. Yakov Mihayloviç, bu armaları büyük bir ilgiyle inceledi ve P. L. Stučka'dan hangi

armanın hangi barona ait olduğunu açıklamasını rica etti. Ne Pyotr İvanoviç ne de başka biri armalar konusunda bilgiye sahipti. İvanoviç, sorunu bir şakayla çözdü; İçişleri Halk Komiserini, baronları yakalamak ve onları armalar konusunda açıklama yapmak üzere Moskova'ya, Sverdlov'un yanına göndermekle görevlendirme sözü verdi."

Riga'dan geri döndükten sonra Yakov Mihayloviç Moskova'da fazla kalmadı. Ocak sonunda Minsk'e gitti ve 31 Ocakta Belorusya KP(B) Merkez Bürosunun bir oturumuna katıldı.

2 Şubat 1919'da Minsk'te Belorusya (Beyaz Rusya-ç.n.) I. Sovyet Kongresi başladı. Kongre A. F. Myasnikov tarafından açıldı. İlk sözü Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi Başkanına verdi. Yakov Mihayloviç'in konuşma kürsüsüne gelişini kongre delegeleri uzun alkışlarla selamladılar.

Sverdlov, "Rus proletaryası, Alman emperyalizminin saldırı ve vuruşunu ilk göğüsleyen olduğunuzu ve onun ülkenin içlerine doğru ilerleyişini durdurduğunuzu asla unutmayacaktır" diye konuştu.

Yakov Mihayloviç, Minsk'ten Vilno'ya geçti ve oradan Moskova'ya döndü.

1919 Şubatının sonunda Yakov Mihayloviç Har'kov'a, Ukrayna KP(B)'nin III. Kongresi ve Ukrayna III. Sovyet Kongresi'ne katılmaya gitti.

Ukrayna Komünist Partisi (Bolşevik) III. Parti Kongresi 2 Mart 1919'da açıldı. Parti Kongresinin açılış günü Yakov Mihayloviç, RKP(B) Merkez Komitesi adına açılış konuşması yaptı. Birkaç ay önce Ukrayna KP(B)'nin II. Parti Kongresini selamlama fırsatı bulduğunu hatırlattı. O zaman Ukrayna Komünist

Partisi yeraltında olduğu için bu kongre Moskova'da yapılmıştı. Şimdi o, Ukrayna'da egemen parti olmuş ve kongresini özgür ve açık olarak Ukrayna başkentinde toplamıştı.

Yakov Mihayloviç, eski Rus İmparatorluğu yerine hangi ulusal cumhuriyetlerin kurulmuş olduğundan bağımsız olarak Rusya Komünist Partisi'nin birliğinden ve bütünlüğünden bahsetti.

"Parti olarak Rusya'nın bütünlüklü komünist partisi olarak kalacağımızın tam bilincindeyiz" diye açıkladı.

Ukrayna KP(B)'nin III. Kongresinde Yakov Mihayloviç dört kez konuştu ve Ukraynalı komünistleri birliğe ve bütünlüğe çağırdı. O zaman Ukrayna Komünist Partisi'nde yolunda gitmeyen şeyler vardı. Çoğu kez mutlaka ilkesel karakter taşımayan parti içi şiddetli mücadele vardı. Bu tartışmalarda kişisel ve önemsiz şeylerin rolü vardı. Görüş ayrılıkları "sol komünistler" in eski önderlerinden biri ve Ukrayna KP(B)'nin Merkez Komitesinde yönetici konumu olan Pyatakov tarafından keskinleştiriliyordu.

Kongrenin ilk günlerinde tartışmanın seyri de oldukça olumsuzdu. Yakov Mihayloviç, Avanessov ve bana Harkov'dan telgraf çekti: "Kongrede ihtiraslar kızıştı, söylendiğine göre, benim buradaki sürekli varlığım yararlı oluyor... İlaşeden dolayı askerler arasında ve ulusal ekonomi konseyleri arasında bir dizi idari çatışmayı hallediyorum."

Yakov Mihayloviç, Ukrayna KP(B) Merkez Komitesi'nin siyasi raporu hakkında ayrıntılı bir konuşma yaptı ve Ukraynalı bolşeviklerin birliğini bozmaya çalışanlara sert bir cevap verdi.

Yakov Mihayloviç, şöyle dedi: "Yoldaşların kongrede ortaya çıkıp birbirlerini böyle ağır ve düşüncesizce nasıl suçlayabildiklerini anlamıyorum... Her şeyden önce birbirimize karşı parti yoldaşları olarak davranmalıyız.

Burada, birbirine karşı şiddetli mücadele veren iki grup var... Bu yoldaşlar ortak partinin üyeleri olduklarını unutmamalıdır. Bugün bu kongrede çoğunluk nasıl olursa oluştun, nasıl bir Merkez Komitesi seçilirse seçilsin, Ukrayna'da çalışan bütün yoldaşları birleştirmek zorundadır. Rusya Komünist Partisi Merkez Komitesinden aldığı genel direktifleri burada yaşama geçirmek zorundadır...

Sadece güçlü bir parti örgütü olursa her tarafta görülen korkunç yıkılmışlığın üstesinden gelinir."

Parti kongresi sona ermişti ki, III. Ukrayna Sovyet Kongresi açıldı. Yakov Mihayloviç, onun çalışmalarına da katıldı ve ancak bundan sonra Moskova'ya gitti. Bu, Yakov Mihayloviç'in son seyahatiydi.

“Kalbin Son Atışına Kadar”

Daha Harkov'da, Ukrayna bolşeviklerinin birliği için gergin mücadele günlerinde Yakov Mihayloviç, hastalığın ilk işaretlerini hissetti. Ama hastalığa teslim olmak istemiyordu. Çarlık hapisanelerinde, Maksimkin Yar'da, Kureyka'da ve Monastirskoye'de yaptığı gibi bu hastalıkla da baş edeceğine kesin inanıyordu. Yapılacak çok iş vardı, çok sayıda önemli ve acil sorunun halledilmesi gerekiyordu ve o, bir saat da olsa zaman kaybetmeye hakkının olmadığını düşünüyordu.

Yakov Mihayloviç 6 Martta III. Ukrayna Sovyet Kongresinde konuştuktan sonra Harkov'dan Moskova'ya gitti. Ama yolda da çalışmaya devam etti. Belgorad'a, Kursk'a, Orjol'a, Tula ve Zerpuhov'a telgraf- lar gönderildi.

“Belgorad, komünistlerin komitesi,

6 Mart saat 21.00'de Harkov'dan hareket ediyorum. Saat 23.00'te Belgorad'dayım. Lütfen, Yürütme Komitesi Başkanlığıyla bareber trenime gelin.

Sverdlov.”

“Kursk, komünistlerin il komitesi,

Kursk'tan geçerken bazı parti ve sovyet sorunlarını görüşmeyi gerekli görüyorum. Lütfen, İl Yürütme Komitesi Başkanlığıyla trenime gelin. 7 Mart sabahı, saat 5'te Kursk'tayım.

Tüm Rusya MYK Başkanı Sverdlov."

"Oryal, Komünistlerin İl Komitesi, İl Yürütme Komitesi, lütfen ... başkanlıklarla trenime gelin.

Tüm Rusya MYK Başkanı Sverdlov."

"Tula, Komünistlerin İl Komitesi, İl Yürütme Komitesi ...Lütfen... gelin...

Tüm Rusya MYK Başkanı, Sverdlov."

"Zerpuhov, Cumhuriyetin Devrimci Savaş Konseyi..."

İl yönetimlerinde ve ordunun başında bulunan düzinelerce insan, Tüm Rusya MYK Başkanının trenine geldi, durum üzerine Sverdlov'a bilgi verdiler, onunla tartıştılar ve talimatlar aldılar. Ama Yakov Mihayloviç'in ateşi çıkıyordu.

Belgorod'da, Sverdlov'un oradan geçtiğini duyunca, istasyonda yüzlerce köylü ve köy propagandacısı toplandı. Sürekli beraberinde taşıdığı ince mevsimlik pardösü içinde Yakov Mihayloviç, onların yanına, perona gitti. Üzerindeki pardösü, 1909'da hapishaneden çıktığında Yekaterinburglu bir liberalden aldığı pardösüydü, Sverdlov'un o zamana kadar başka bir pardösüsü olmadı.

Köylülerin, Tüm Rusya MYK Başkanına yönelttikleri bir dizi soru vardı. Söyleşi, neredeyse iki saat sürdü ve Yakov Mihayloviç vagona bindiğinde kendini birden bire, uzanmak zorunda kalacak kadar kötü hissetti.

Ne var ki, Kursk'ta da aynı şey tekrarlandı. Yakov Mihayloviç, sinsi zayıflığı alt etti ve öngörülen çalışmayı soruna kadar tamamladı. Kursk köylülerinin temsilcileriyle de konuştu. Oryol'a geldiğinde kendini daha da kötü hissetti. Oryol'da onun gelmesinden dolayı, istasyonda yaklaşık bin işçi toplanmıştı. Yakov Mihayloviç, mitinge gitti. Sverdlov, aceleyle kurulmuş olan podyumda görüldüğünde büyük bir alkış koptu.

İstasyon soğuktu, kırılmış pencerelerden, rüzgar ıslık çalıyordu.

Oryollu demiryolu işçileri, Yakov Mihayloviç'i büyük bir dikkatle dinledi. Bu, Sverdlov'un kürsüye son çıkışıydı, yoldaş Andrey'in son konuşmasıydı.

Yakov Mihayloviç, eve geldiğinde tanınmayacak durumdaydı. Ateşini ölçtük, 39 derecenin üstünde, Ama, ne kadar karşı çıksam da onu evde kalmaya razı edemedim. Sabah ayağa kalktı ve gitti. Çünkü kendisi yokken ertelenemez ve acil sayısız iş birikmişti. Onu, özellikle VIII. Parti Kongresi için hazırlıkların seyri tedirgin ediyordu.

Daha ocak sonunda, kongrenin toplanacağı tarih kesin olarak tespit edildiğinde Yakov Mihayloviç, Moskova'da olmayan Merkez Komitesi üyelerine şu telgrafı çekti:

"Parti kongresinin tarihini 10 Mart olarak tespit ettik. Muhtemel gündem; 1. Program, 2. Komünist Enternasyonal, 3. Askeri durum ve askeri politika, 4. Köyde faaliyet, 5. Örgüt sorunları... Seçme hakkına (delege seçiminde K. S.) parti kongresinden 6 ay önce partiye girmiş olan parti üyeleri sahiptir. Seçilme hakkına, Ekim Devrimi'nden önce partiye girmiş olanlar sahiptir. Lütfen, derhal tavrınızı belirtiniz.

Sverdlov.”

Şubat ortasında, Yakov Mihayloviç, Merkez Komitesinin sekreterliğine, bütün il komitelerine gönderilmesi gereken ve kendisinin kaleme aldığı parti kongresi için hazırlıkların seyri üzerine bir genelge verdi. 20 Şubatta Moskova’da Rogoşski-mahallesi komünistlerinin bir toplantısında VIII. Parti Kongresinin görevleri üzerine konuştu. Aynı gün bir Merkez Komitesi üyesine, “program komisyonu hazırlıkları sonuçlandırdığı” için parti programının bir kısmının taslağını göndermesi ricasıyla bir mektup yazdı.

Harkov’a hareket etmeden hemen önce Yakov Mihayloviç, birçok il komitesine; Samara, Vologda, Voroneş komiteleri yöneticilerine yazdı ve parti kongresi için seçim kampanyasının nasıl yürütülmesi gerektiği üzerine tavsiyelerde bulundu. Ve şimdi de, gelişinden hemen sonra hastalığına rağmen Yakov Mihayloviç çalışmaya koyuldu ve parti kongresi öncesi halledilmesi gereken sorunları bir karara bağladı. Geldiği gün Halk Komiserleri Konseyi oturumuna katıldı, Tüm Rusya MYK Başkanlığının bir oturumunu yönetti ve parti kongresinin hazırlığıyla uğraşan yoldaşları bir araya topladı. Ertesi gece, 9 Mart gecesi kendini çok kötü hissetti. Yakov Mihayloviç şimdi de pes etmek istemiyordu. Talep üzerine o gece İlyiç’e çok sayıda belge gönderdim. Yakov Mihayloviç bunlar hakkında Lenin’i hemen bilgilendirmek istiyordu.

Yakov Mihayloviç’in bilgisi dışında bu dokümanlara kısa bir yazı da ben ekledim. İlyiç’e, Yakov Mihayloviç’in ateşinin dün 39 derece olduğunu ve bugün 40,3 dereceye çıktığını yazdım.

Ertesi gün, önce Yakov Mihayloviç'e sormaksızın ilk defa doktorunu çağırdık. En büyük uzmanlardan ikisini hastalığa teşhis koymak üzere davet ettik. Teşhis kısaydı: Grip. O zaman Rusya'da ve Avrupa'da grip kol geziyordu. Bu, bugünkü virüs gribinin bir türüydü ve binlerce insanı kırıp geçiriyordu. Ama Yakov Mihayloviç gençti, kalbi düzenli çalışıyordu ve doktorlar başarılı bir sonuç umuyordu. Ama durumu giderek kötüleşiyordu.

Yakov Mihayloviç'in kız kardeşleri bir dakika dahi olsun evimizden ayrılmadılar, Nişni-Novgorod'dan yaşlı babası geldi, Saratov'dan, Yakov Mihayloviç'in Perm döneminden eski arkadaşı doktor Aleksender Nikolayeviç ve Vanya Çugurin de gelmişti. Varlam Avanessov sürekli geliyordu.

Yakov Mihayloviç'e ziyaretçi akını durmuyordu. Merkez Komitesi üyeleri ve Moskova örgütü çalışanları, Tüm Rusya MYK üyeleri, Halk Komiserleri ve VIII. Parti Kongresi için toplanmış olan delegeler geliyordu. Ziyaretçiler arasında ne çok yoldaş, ne çok kavga dostu ve arkadaş vardı... Hepsini, Sverdlov'a ne olduğu ve durumunun nasıl olduğu sorusu tedirgin ediyordu. Herkes onu neşelendirmek, ona dostça bir söz söylemek istiyordu ve hiçbirisi kötü sonu düşünmüyordu.

Tabii ki tüm ziyaretçiler Yakov Mihayloviç'in yanına sokulamıyordu. O, günden güne halsizleşiyordu. Hastalık akciğere sirayet etmişti. Sadece bazı Merkez Komitesi üyeleri ve en yakın dostları Sverdlov'un odasına girebiliyordu; onlar da sadece birkaç dakika kalıyordu. Cerjinski geldi. Zagorski, Yaroslavski, Smidoviç, Petrovski, Vladimirski, Stassova geldiler.

O günlerde Vladimir İlyiç, Petrograd'a gitmişti. Lenin, 14 Martta geri döndü ve hemen Yakov Mihayloviç'e telefon etti, ama Sverdlov'a konuşmak dahi zor geliyordu. O gün bilincini kaybetti ve sayıklamaya başladı. Ateş içinde sürekli VIII. Parti Kongresi üzerine konuştu, yataktan fırlamak istiyordu ve bazı kararları arıyordu. "Sol komünistler" in kararları çaldıklarını sanıyordu. Onların içeri alınmamasını ve kararların onlardan alınmasını ve kovulmalarını rica etti. Oğlunu çağırdı ve ona bir şeyler söylemek istedi.

Sverdlov'un hapisane, sürgün ve muazzam iş ve gerginlikten dolayı yıpranmış olan organizması umutsuz ve acı dolu bir mücadele veriyordu. Ama her şey boşunaydı.

16 Martta, Ukrayna'dan dönüşünden 8 gün sonra çok hızlı bir kötüleşme oldu. Haber Kremlin'de hemen yayıldı. Bütün Merkez Komitesi üyeleri, düzinelerce en yakın arkadaş ve yoldaşları, Sverdlov'un acımasız ölümle son mücadelesini verdiği odanın yanındaki odalarda toplandı. Artık hiç kimseyi Yakov Mihayloviç'in yanına bırakmıyorduk. Yakov Mihayloviç'in kız kardeşleri, Avanesov ve Sokolov'le beraber günlerce onun yatağının başından ayrılmadım.

Bitişik odalarda çok insan olmasına rağmen evde tam bir sessizlik hakimdi. Hiçbir ses duymuyorduk. Aniden, öğleden sonra saat 4'te yan odada bir hareket duyuldu. Kapı sessizce açıldı ve İlyiç içeri girdi. Petrograd'dan geri dönüş anından itibaren iki günden boyunca Vladimir İlyiç, Yakov Mihayloviç'e ulaşmak için uğraştı, ama onu bırakmadılar. Zaten yardım edemezdi ve bulaşma tehlikesi de çok büyüktü. 16 Martta, Lenin, Yakov Mihayloviç'in durumunun daha

da kötüleştğini öğrendiğinde bütün yasakları çiğnedi. Hiç kimse onu durduramazdı ve hiç kimse de bunu denemedi. Lenin, yoldaşların oluşturduğu kalabalığı hızla yardı ve Yakov Mihayloviç'in odasına girdi. Bu anda Yakov Mihayloviç, kısa bir zaman için bilincine kavuştu. İlyiç'i tanıdı ve sevgi dolu ama hüzünlü, çocuksu çaresiz bir gülümseme bütün çehresini sardı. Vladimir İlyiç, onun elini tuttu ve giderek daha da halsizleşen bu eli oldukça duygulu ve sevgiyle okşadı.

Korkunç, acı dolu sessizlikte on, on beş dakika geçti. Yakov Mihayloviç'in eli, cansız gibi yorganın üstüne düştü. Vladimir İlyiç, olanca gücüyle yutkundü, başını iyice öne eğdi ve odayı terk etti. Etrafı sarılmıştı, suskun kaldı. Şapkasını masadan aldı, sert bir hareketle onu, neredeyse alnını kapatacak şekilde çekti ve hiç kimseye bakmadan ve tek bir söz söylemeden başı eğik biçimde dışarı çıktı.

Birkaç dakika sonra Yakov Mihayloviç, aramızdan ayrıldı. Yakov Mihayloviç, "Göğsümde kalbim çarptığı müddetçe, damarlarımda kan aktığı müddetçe mücadele edeceğim" demişti. Gerçekten de yaşamının en son dakikasına kadar mücadele etti ve bütün benliğini partiye hasretti.

Vladimir İlyiç Lenin, VIII. Parti Kongresi'nin açılış konuşmasında şöyle diyordu: "Yoldaşlar, parti kongremizde ilk söz, yoldaş Yakov Mihayloviç Sverdlov'a dair olmalıdır..."

Yakov Mihayloviç Sverdlov, bir bütün olarak parti için ve tüm sovyet cumhuriyeti için en önemli örgütleyici idiyse... o parti kongresi için daha da anlamlıydı ve ona daha da yakındı... Onun yokluğu, çalışma-

mızın bütün seyirinde hissedilecektir ve parti kongresi onun yokluğunu özellikle güçlü bir şekilde hissedecektir.”

Harkov ve Ufa'dan, Kırgızistan'dan, Petrograd ve Tula'dan, Polonya'dan, Ural'dan ve Kiev'den, Almanya'dan ve Macaristan'dan; komünistlerin ve komso-molların toplantılarından, cephelerden, işletmelerden ve köylerden Moskova'ya sayısız telgraf geldi. Moskova, Petrograd, Kiev ve Harkov'da matem törenleri düzenlendi. Bütün ülkede ve yurtdışında milyonlarca emekçi bu ağır kayıp üzerine derin duygu ortaklığını ifade etti.

18 Mart 1919'da Moskova, Yakov Mihayloviç Sverdlov'a son yolculuğunda refakat etti. Başkentin on binlerce proleteri, Kızıl Meydan'da ve bitişik cadde ve sokaklarında toplandı. Merkez Komitesi üyeleri, Tüm Rusya MYK Başkanlığı üyeleri ve Halk Komiserleri tabut başında saygı nöbeti tuttu.

Kremlin duvarında, orta kısımda hatıra levhasının altında derin bir mezar açılmıştı. Lenin, bir adım önce çıktı. Vladimir İlyiç acı dolu konuşmasında “işçi sınıfının örgütlenmesi ve zaferi için oldukça çok çalışmış olan proleter bir önderi mezara gömüyoruz” dedi.

Sonuç

Yakov Mihayloviç'in yaşamı, durmak bilmeyen çalışmasının ortasında ani ve beklenmedik bir şekilde koptu. O, henüz 34 yaşında bile değildi!

Sverdlov'un erken ölümü, işçi sınıfı ve komünist partisi için, yakınları için, yüzlerce yoldaşı, binlerce mücadele arkadaşı için ağır bir darbeydi.

Sverdlov'la birlikte yeraltı yıllarından geçen ve onunla birlikte sovyet iktidarının ilk yıllarında sosyalizmin devasa binasını kuran bolşevikler için kayıp ağırdı. Kayıp, Vladimir İlyiç Lenin için de ağırdı.

Lenin açısından Sverdlov'un ölümü sadece seçkin bir parti örgütçüsünün ve sovyet devlet adamının değil, bilhassa ve her şeyden önce görüş birliği içinde çalıştığı en yakın mücadele yoldaşının ve çalışma arkadaşının kaybı anlamına geliyordu.

Nadejda Konstantinovna Krupskaya şöyle yazıyor:

"16 Martta... İlyiç aceleyle gitti (Yakov Mihayloviç'in yanına- K.S.). Çok şaşkın bir şekilde geri döndü... İlyiç, genel olarak duyguları üzerine az konuştu ve şimdi de Yakov Mihayloviç'ten döndüğünde,

sadece Yakov Mihayloviç'in umutsuz durumundan söz etti, ama ne denli yüreği yanık olduğu görülüyordu.

Parti ve sovyet iktidarı, Yakov Mihayloviç nezdinde yığınlardan bir dakika bile kopmayan, zorluklara boyun eğmeyen ve ayrıntılara nüfuz etmeyi başaran seçkin bir örgütçüyü kaybetti."

Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesinin Yakov Mihayloviç anısına yapılan 18 Mart 1919'daki özel bir oturumunda Lenin şöyle diyordu:

"Kendisinde olağanüstü bir örgütçülük yeteneğini geliştirmiş olan bu insanın yerine başka birini asla koyamayız, onun boşluğunu asla telafi edemeyiz; şayet telafi kavramından, böylesi yetenekleri kendisinde birleştiren bir insanı, tek tek yoldaşları bulmayı anlıyorsak..."

Lenin'in Yakov Mihayloviç'e hasrettiği her sözü, onun Sverdlov'u zikrettiği çok sayıda konuşması, onun Yakov Mihayloviç'e olan sevgisiyle ve duyduğu derin acıyla doluydu.

Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi Başkanlığı makamı için adaylar üzerine konuşurken Lenin şöyle diyordu: "Yoldaş Yakov Mihayloviç Sverdlov için gerçek bir yedek bulmak oldukça zor bir görevdir. Çünkü, hem parti tarihi hakkında bilgi sahibi olan sorumlu bir parti örgütçüsü, hem de aynı zamanda sovyet makamları için insan seçmesini bilen, mükemmel bir insan sarrafı olan yoldaş Sverdlov'un... gerçekleştirdiği bütün işlevleri tek bir yoldaşta birleştirmek inkansızdır..."

Zaman geçip gidiyordu. Bir yıl geçti. 16 Mart 1920'de Yakov Mihayloviç'in ölüm yıldönümünde

Lenin, Büyük Tiyatro'da Y. M. Sverdlov için düzenlenen anma toplantısında bir konuşma yaptı. Lenin, 29 Mart 1920'de de IX. Parti Kongresi'nde şöyle dedi:

"Partimiz şimdi Y. M. Sverdlov'suz ilk yılını geride bıraktı ve bu kayıp, Merkez Komitesinin bütün yapısında etkisini gösterdi. Örgütsel ve siyasi faaliyeti tek bir insanda birleştirmeyi hiç kimse Sverdlov yoldaş gibi anlayamadı.

Yakov Mihayloviç artık yok, ama onun anısı, bolşeviklerin ve bütün dünya emekçilerinin kalplerinde devamlı yaşayacaktır."

Sverdlov'un ölümünden çok sonra da, yaklaşık Kasım 1919'a kadar Merkez Komitesi örgüt bürosu bizim evde, Yakov Mihayloviç'in çalışma odasında toplandı. Bu oturumlarda sık sık protokol tutuyordum ve örgüt bürosu üyelerinin bir sorunun irdelenmesinde, sık sık, bu durumda Sverdlov'un nasıl hareket etmiş olacağını açıkça ifade ettiklerini ve onun almış olacağı kararı aradıklarını hatırlıyorum.

Yakov Mihayloviç artık yok, yoldaş Andrey görevini bıraktı, ama onun yerini düzinelerce, yüzlerce yeni savaşçı aldı. "Yoldaş Yakov Mihayloviç Sverdlov" diyordu Lenin, "belleğimizde kalacaktır; sadece bir devrimcinin davasına sadakatının sembolü olarak değil, sadece soğukkanlılığın, pratik yetenekliliğin, yığınlarla kurulan mükemmel bağların ve onları yönetmenin örneği olarak değil, onun anısı bize, giderek daha büyük proleter yığınlarının bu örnekleri takip ederek, sürekli, komünist dünya devriminin sonal zafetine doğru ilerlemeleri için de teminat olacaktır."

Lenin'le birlikte yeraltı yıllarında bolşevik partiyi yaratanların ve halkımızı Ekim fırtınasına sevk eden-

lerin, anavatanımızın özgürlük için mücadelesinin ilk yıllarının bütün zorluklarını omuzlamış olanların, zor sınavların yıllarında da, büyük zaferlerin yıllarında da geri çekilmeyenlerin ve Leninist bayrağa ihanet etmemiş olanların isimleri ölümsüzdür. Lenin'in en yakın mücadele arkadaşlarının isimleri arasında, bu mücadelede oldukça erken düşen Yakov Mihayloviç Sverdlov'un şerefli ismi de, bir yıldız gibi parlıyor.

Bibliyografya:

Aleksandrovna Dilevskaya, Olga ve Vera

İki bolşevik kız kardeş Moskova'dan Narim bölgesine sürgün edildiler. Anneleri, Lyubov Nikoloyevna Dilevskaya, onlara kendi isteğiyle eşlik etti. İkisi de aktivitesi yüksek insanlardı; özellikle, 1918 yılında Tyumen'de Kolçak çetesi tarafından öldürülen Olga, olağanüstü enteresan ve sosyal bir insandı. Çok yönlü eğitilmişlerdi, iyi şarkı söylüyorlar, edebiyat ve sanatı tanıyorlardı. Yürekten davranmak ve misafirperverlik onları ifade ediyordu. Yakov Mihayloviç'in bu aileyle yakın dostluğu vardı.

Aşihmina, Aleksandra Asarjevna

(Takma adı; Andreyeva)

Bolşevik ve profesyonel devrimci. Ekim Devrimi'nden sonra devlet mekanizmasında yönetici görev aldı.

Avanessov, Aleksandroviç (Varlam)

Seçkin sovyet yöneticisi, 1903'ten beri devrimci hareket içinde; Ekim günlerinde DAK (Devrimci Askeri Komite) üyesi, 1917 Kasımından 1919 yılına kadar Başkanlık Kurulu üyesi ve Tüm Rusya MYK sekreteri; 1919'dan itibaren İşçi ve Köylü Halk Komiserleri Müfettişliği yardımcısı, daha sonra Dış Ticaret Halk Komiserliği yardımcısı ve Yüksek Halk Ekonomisi Konseyi Başkanlığı üyesi.

Baturin, N.N. (takma ad)

Nikolay Nikolayeviç Samyatın; Bolşevik, profesyonel devrimci, SBKP(B)'nin seçkin yazarı ve tarihçisi.

Ekim Devriminden sonra, bilimsel çalışmalar yaptı. Moskova'da Sverdlov Üniversitesi Rektörü olarak ve SBKP(B) MK'si nezdinde İstpart (Ekim Devrimi ve parti tarihi üzerine dokümanların incelenmesi ve toplanması komisyonu) üyesi olarak görev aldı.

Bograd, Y.Y.

Savaş döneminde menşevik, enternasyonalist bolşeviklere yakındı; sonra bolşevik, ateşli bir ajitator. Sibiryada büyük popülaritesi vardı. O, Kolçak sürüsü tarafından vahşice işkenceyle öldürüldü.

Boki, G. I.

Bolşevik, profesyonel devrimci, 1900'den itibaren parti üyesi; 1917'de Bolşeviklerin Petersburg Komitesi sekreteri, Ekim günlerinde Devrimci Askeri Komite üyesi. Sovyet iktidarı yıllarında Petrograd Çeka'sı başkanı, Tüm Rusya Çeka Heyeti'nin, Birleşik Devlet Siyasi İdaresi'nin (VGPU) ve İçişleri Halk Komiserliği'nin üyesi.

Bruyeviç, V.D. Bonç

Bolşevik, Ekim Devrimi'nden sonra ilk yıllarda, halk komiserleri sovyetler idari yönetmeni, sonra edebiyatla uğraştı.

Çudnovski, G. I.

Profesyonel devrimci. 1. Dünya savaşı yıllarında Menşevik Enternasyonalist, daha sonra "Ara grup üyesi" (Meşrayonez), 1917 Haziranından itibaren bolşevik; mükemmel bir ajitator. Ekim devriminde Devrimci Askeri Komite üyesi ve Kışlık Saraya taarruzun önderlerinden. Ekim Devrimi'nden sonra orduda çalıştı ve 1918'de cepheye şehit düştü.

Çugurin, İvan

Sormovo'dan eski işçi ve Y.M. Sverdlov'un arkadaşı; 1905'ten beri profesyonel devrimci; Lenin tarafından 1911'de Paris yakınında, Longjumeau'da parti işçileri için kurulan okulun katılımcısı; Petrograd'daki Ekim ayaklanmasına aktif katılanlardan. Ekim Devrimi'nden sonra ekonomide yönetici olarak çalıştı.

Den (Gün)

Bolşevikler, Pravda'yı gizli mektuplaşmalarında böyle adlandırıyorlardı.

Dolbeşkin, D.P.

Bolşevik, o zamanki Turuhansk sürgünü.

Fotiyeva, L. A.

1905'ten beri parti üyesi. 1918 Martından sonra Halk Komiserleri Konseyi yardımcı sekreteri olarak çalıştı, Ağustos 1918'den itibaren Halk Komiserleri Konseyi sekreteri ve Vladimir İlyiç'in ölümüne kadar, V. İ. Lenin'in sekreteri.

Goldenberg, J.P. (kod ismi Meşkovski)

1907'den 1910'a kadar RSDİP Bolşevik MK üyesi; savaş yıllarında, "anavatan savunucusu." Menşeviklerin saflarına geçti. Ekim Devriminden sonra bolşeviklerin saflarına geri döndü.

Goloşçokin, Philipp Issayeviç (Parti ismiyle "George")

Bolşevik, 1903'ten beri parti üyesi, Prag Konferansı katılımcısı: Prag Konferansı'nda MK (Merkez Komite) üyeliğine seçildi. Ekim Devrimi'nden sonra Ural Bölge Parti Komitesi Sekreteriydi. MK Sibirya Bürosu

Üyesi, SBKP(B) Kazakistan Bölge Komitesi Sekreteri ve SBKP(B) Merkez Komitesi'ne seçildi.

Gussev, S.I.

Bolşevik, 1902'den beri parti üyesi, Ekim Devrimi'nden sonra ordu ve parti aygıtında görev aldı. Cumhuriyetin devrimci savaş konseyi üyesi, birçok kez MKK (Merkezi Kontrol Komisyonu) üyeliğine ve SBKP(B) MK adaylığına seçildi. Yaşamının son yıllarında Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi üyesiydi.

İvanov, B

1906'dan beri SBKP üyesi; fırın kalfası, Ekim Devrimi'nden sonra sendika ve ekonomide yönetici konumdaydı.

Kadomzev, E.S.

Bolşevik, 1901'den beri parti üyesi. İç savaş yıllarında orduda komutanlık görevi üstlendi. Sonraları ekonomik inşada aktif faaliyet sürdürdü.

Kirsanova, Klavdia İvanovna

Bolşevik ve profesyonel devrimci ve J. Yaroslavski'nin karısıydı. Yaşamının son yıllarında SBKP(B) MK'sinin okutmanı olarak çalıştı.

Kosarev, Vladimir Mihayloviç

İşçi, bolşevik, 1898'den beri parti üyesi. Ekim Devrimi'nden sonra partinin yönetici organlarında çalıştı, RKP(B) Merkez Komite MKK (Merkezi Kontrol Komisyonu -ç.n.) üyesiydi.

Krayevski B.I.

1905'ten beri parti üyesi; aktif olarak Ekim Devrimi'ne katıldı. İç savaş yıllarında orduda kumandanlık mevkiine sahipti. Daha sonra dış ticaret dalında çalıştı. SSCB'nin Arjantin ticari ataşesi, "Exportles" in (Ağaç ihracı) başkanı ve dış ticaret halk komiserliği yönetimi üyesiydi. RKP(B)'nin 17. parti kongresi delegesiydi. Y.M. Sverdlov'un en yakın arkadaşlarından biriydi.

Kuçmenko, Nikolay Osipoviç

1898'den beri parti üyesi bolşevik. Ekim Devrimi'nden sonra yeniden SBKP(B) MK üyeliğine seçildi.

Lihaçov, V.M.

Bolşevik Parti'nin seçkin militanlarından; 1917'de bolşeviklerin Moskova Komitesi Sekreteri. Sonra Moskova Sovyeti Başkanlık Üyesi, Moskova Ekonomi Konseyi Başkanı, RKP(B) Moskova Komitesi nezdinde ajitasyon şubesi yöneticisi.

Linde, F. V.

Bolşevik, 1915'te Bolşevik Duma grubuna karşı açılan davada Zomoylov, Petrovski ve diğerleriyle beraber mahkum edildi, sürgününü Turuhansk bölgesinde geçirdi. Ekim Devrimi'ne aktif olarak katıldı. 1919'da Letonya Sovyet Hükümetinde halk komiseriydi.

Lobova, Valantina Nikolayevna (Takma adı; Bina)

Bolşevik ve profesyonel devrimci. 1912-1914 yıllarında Bolşevik Duma grubunun sekreteriydi. Aralık 1912-Ocak 1913'te Krakov'da RSDİP-MK'nin yerel parti görevlileriyle yaptığı "Şubat görüşmesi"ne katıldı.

Losovski, A.

Sonraki dönemde Profintern'in (Kızıl Sendikalar Enternasyonalı) başkanı, Sovyet Enformasyon Bürosu yöneticisi.

Lubozki, Vladimir Mihayloviç (Takma adı Sagorski)

Bolşevik partisinin aktif görevlilerinden; 1918'den sonra RKP(B) Moskova Sekreteri. 25 Eylül 1919'da sosyalist devrimcilerin RKP(B)'nin Moskova Komitesi binasında gerçekleştirdikleri bir bombalı suikaste kurban gitti.

Malkov, P. D.

1904 yılından itibaren partinin üyesiydi; 1911'den itibaren askeri görevde, Baltık filosu tayfası; 1917'de Diano Kruvazörü tayfası olarak Baltık filosu Merkez Komitesi ve bolşeviklerin Helsingfors Komitesi üyesi; Ekim ayaklanmasına aktif biçimde katıldı. 29 Ekim 1917'de Smolny Komutanı oldu, Mart 1918'de ise Moskova Kremlin komutanı oldu. Bugün onursal emekli.

Maslenikov, A.A.

Bolşevik, Kolçak darbesi döneminde Sibiry'a da yeraltı hareketinin önderlerinden. 1919'da karşıdevrimci beyaz muhafızlar tarafından kurşunlanarak öldürüldü.

Menşinkaya, V. R. ve L. R.

Yaşlı bayan bolşevikler, OGPU'nun 1934'te ölen başkanı, Vyaçeslav Rudolfoviç Menşinski'nin kız kardeşleri.

Minkin, Aleksandar (takma adı: Mark)

Bolşevik, profesyonel devrimci, birçok parti kongresine katıldı. Ekim devriminden sonra devlet mekanizmasında yönetici olarak faaliyet sürdürdü.

Miyasnikov, A. F.

Bolşevik partinin seçkin yöneticilerinden, 1906'dan itibaren parti üyesi. Şubat Devrimi'nden sonra Batı cephesinde Bolşevik grubu yönetiyordu. Ekim günlerinde Devrimci Askeri Komite'nin batı bölgesi başkanı. Sonraları Batı Cephesi birlikleri komutanı, Volga bölgesi cephesi başkomutanı, Belorusya Merkezi Yürütme Komitesi Başkanı ve Belorusya RKP(B) Merkez Komitesi Merkez Büro başkanı. 1919 ve 1920 yıllarında RKP(B) Moskova Komitesi sekreteri; sonra da batı cephesi politik yönetimi şefi; Ermenistan Halk Komiserleri Konseyi başkanı, RKP(B) Transkafkasya Bölge Komitesi başkanı. Merkez Komitesi adayı. 1925'te bir uçak kazasında yaşamını yitirdi.

Mizkeviç, Vikenti Semyonoviç (Kapsukas)

1903'te devrimci harekete katıldı. Litvanya Komünist Partisinin örgütçülerinden ve önderlerinden, profesyonel devrimci. Ekim Devrimi'nden sonra devlet ve parti mekanizmasında yönetici görevler üstlendi. Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi üyesiydi.

Okulova, G.İ. (Takma adı: Teodoroviç)

1899'dan beri parti üyesi. Ekim Devrimi'nden sonra devlet mekanizmasında ve orduda yönetici görevler üstlendi: Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi Üyesi, Cephe Devrimci Savaş Konseyi Üyesi. Yaşamının son yıllarında SSCB Devrim Müzesi'nde faaldi.

Olminski, M. S.

Rusya'da devrimci hareketin en eski ve güzide yöneticilerinden birisi. İlk defa 1885'te devrimci faaliyetten dolayı tutuklandı. Lenin'in yakın mücadele arkadaşı. Bolşevik gazeteler "Svezda" ve "Pravda"nın örgütleyicilerinden. Ekim Devrimi'nden sonra SBKP(B)-MK nezdinde İstpart yöneticisiydi.

Petuhov, I.A.

Bolşevik; Ekim Devrimi'nden sonra tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesinde çalıştı.

Pissarev, A.

Bolşevik, bugün onur emeklisi.

Podvoiskaya, Nina Avgustovna

1902'den itibaren parti üyesi. Kuruluşundan beri SBKP MK'ye bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nde çalıştı.

Poletayev, Nikolay Guryeviç

Putilov işçisi, Bolşevik, 1904'ten beri parti üyesi. III. Duma milletvekili (1907-1912). Ekim Devrimi'nden sonra ekonomide faaliyet sürdürdü.

Samoylova, K.N.

Seçkin bir parti yöneticisi ve profesyonel devrimci. 1897'den beri devrimci hareketin içindeydi; Birçok parti kongresine katıldı ve bolşeviklerin Petersburg Komitesi üyesiydi.

Savelyev, M.A.

Bolşevik, 1903'ten beri parti üyesi, illegalite yıllarında ve 1917'de "Pravda" redaksiyonundaydı. Ekim dev-

riminden sonra parti ve devlet aygıtında sorumlu mevkiler üstlendi, "İsvestiya" ve "Pravda" redaktörlüğü yaptı, aynı zamanda Lenin Enstitüsü müdürüydü.

Seltin, M.I.

Bolşevik. Sovyet iktidarı döneminde, ekonomi alanında yönetici görevler üstlendi. Soyusneftexport'un (petrol ihracatı) yöneticilerindendi.

Semalyaçka, R.S.

Komünist partisinin ve Sovyet Devletinin tanınmış görevlisi. 1890'lı yıllardan beri devrimci harekette, 1903'ten beri Bolşevik; 1903'ten 1904'e kadar MK üyesi, daha sonra Moskova örgütünün önde gelen üyesi. Ekim Devrimi'nden sonra Moskova Komitesinin (MK) sekreteri, sonra parti ve devlet mekanizmasında yönetici görevler aldı ve birçok kez SBKP(B)'nin MK ve Merkezi Kontrol Komisyonu (MKK) üyesi seçildi.

Serebyakov, L.

O zaman bolşevik, sonra aktif troçkist oldu, SBKP (B) 6. Kongresi'nde partiden uzaklaştırıldı.

Sergeyev, F. A. (Artyom)

Profesyonel devrimci, 1901'den itibaren parti üyesi, Ukrayna ve Ural'da devrimci çalışma yürüttü. Ekim Devrimi'nden sonra Ukrayna Sovyet iktidarının önderlerinden, Merkez Komitesi üyesi, Yakov Mihailoviç'in yakın arkadaşı. 1921'de bir demiryolu kazasında yaşamını yitirdi.

Serguşev, M.S.

Bolşevik, Ekim Devrimi'nden sonra parti işçisi, defalarca MKK'ye seçildi.

Siromolotov, Fyodor Fyodaroviç (takma adı: Fediç)

Bolşevik, aktif parti işçisi. Ekim Devrimi'nden sonra ekonomide yönetici görevler üstlendi.

Steklov, Y. M.

Geçmişte menşevik, Şubat Devriminden sonra "Anavatan savunucusu", menşevik-sosyalist devrimci Petrograd Sovyetinde menşevik önderlerden biri, Ekim'in arifesinde bolşeviklere geçti; barış için mücadele günlerinde "sol komünist", Ekim'den sonra bir dönem, Bütün Rusya MYK'nin gazetesi "Izvestiya"nın redaktörü idi.

Taimi, A.P.

1902'den beri parti üyesi. Yaşamının son yıllarında Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti SSR Karelofin Yüksek Sovyet Sekreteri. SSCB Yüksek Sovyet Vekili.

Teodoroviç, I.A.

Yaşlı bolşevik, 1895'ten beri devrimci harekete katılıyor; Lenin'e şahsi yakınlığı var. Birçok parti kongresine katıldı. Ekim Devrimi'nden sonra Gıda İşleri Halk Komiseri, Tarım Halk Komiserliği Kollekyum üyeliği, Halk Komiseri yardımcılığı, Bütün Rusya Merkezi Yürütme Komitesi üyeliği yaptı.

Vesselovski, B. A.

Yaşlı Bolşevik, profesyonel devrimci. 1918 yılında cepheye gitti ve 1919 yılında Merkez Komitesinin bir görevini yerine getirirken beyaz muhafızlar tarafından katledildi.

Vilonov, Nikifor Yetofremoviç (takma adı:

Mihail Savodskoy)

İşçi, profesyonel devrimci, bolşevik, 1910'da Davos'ta (İsviçre -ç.n.) mülteciyken öldü.

Yakov Mihayloviç'in erkek kardeşleri

Sinovi, Venyamin ve Lev

O yıllarda devrimci harekete aktif olarak katıldılar. Erkek kardeşleri ve ablası Sofya öldü. Küçük kız kardeşi Sara Mihailovna Sverdlova uzun yıllar doktor olarak çalıştı. Şimdi emekli. Yakov Mihayloviç'in babası 1921'de öldü.

Yeremeyev, K.S.

Bolşevik, 1896'dan beri parti üyesi, mükemmel bir parti yayıncısı, "Svezda" ve "Pravda"nın aktif yayın kurulu çalışanı. İç savaşa katıldı, "Raboçaya Gaseta"nın redaktörüydü.

Zereda, S. P.

Yaşlı Bolşevik, 1903'ten beri parti üyesi. Devrimden önce Zemstvo istatistikçisi olarak görevliydi. Devrimci faaliyetten dolayı defalarca tutuklandı. Mart 1918'de Tarım Halk Komiseri olarak atandı. Sonra, Yüksek Halk Ekonomisi Konseyi Başkanlığı üyesi. RSFSC Devlet Planlama Komisyonu başkan yardımcısı.

Zyurupa, A. D.

Bolşevik. 1918'den itibaren parti üyesi. 1918-1921 yıllarında gıda mahalli komiseri. Daha sonra İşçi Köylü Müfettişliği Halk Komiseri ve Devlet Planlama Komisyonu Başkanı. 1921'de Halk Komiserleri Konseyi başkan yardımcısı oldu. Birçok defa RKP(B)'nin Merkez Komitesine de seçildi.

: Rus alfabesinin son harfi, "evet"tir. İlki ise "A"dır. Yakov Mihayloviç, Yakov ve Andrey isimlerini, kendi adını ve parti adını kastediyordu.

Bu kitapta Klavdiya Timofeyevna, parti çalışmaları içinde yaşamını birleştirdiği Sverdlov'un mücadele yaşamını, öncesi ve ortak yaşamlarıyla da birleştirerek, neredeyse eksiksiz bir biyografik romana konu etmiş.

Bir devrim önderinin yaşamksnn merkezinde elbette ki, mücadele yaşamı durur. Diğer bütün yaşananlar; çocukluk, gençlik, evlilik, ocuk vb. bu merkezin etrafında, ona tabi bir şekilde yerlerini alırlar. Sverdlov'un yaşamı, aynı zamanda özel alana/duygusal ilişkiler alanına ilişkin zengin ve örnek alınacak deneyimler sunuyor.

1905 Devriminde Sverdlov, Ural'da MK'nın temsilcisi olarak tüm parti örgütlerinden sorumlu, 21 yaşında bir "delikanlı"dır. Sverdlov, cezaevini bir okul gibi ele alışıyla da oldukça öğretici bir yaşamın sahibi oluyor. Cezaevinin ona sağladığı yeni eğitim olanağı için; "Kitabı yaşamımla sınıyorum, yaşamı da kitapla" diyor.

Sverdlov, hızlı ve kesin bir şekilde karar verme yeteneği, partiyi ve parti üyelerini bütün süreçlerde en iyi tanıyan biri olması, onu, devrim yapmış ve iktidara gelmiş bir parti ile sınıfın, yeni dönemde yeniden örgütlenmesinin en başındaki pratik-siyasi örgütçü olarak konumlandırmıştır. Parti Merkez Komitesi Sekreteryasında, tüm partiyi yönetecek kararları alıp, yönergeler oluşturur.

Sovyetlerin Tüm Rusya MYK Başkanı olur. Yeni tipte devletin oluşturulması ve bitmez tükenmez işlerin kotarılması için, "en ateşli zamanda ülkenin ihtiyaç duyduğu büyük örgütsel çalışmayı" başaranlardan biri olur Sverdlov.

O ldğnde Lenin, "Kendisinde olağanüstü bir örgütçülük yeteneğini geliştirmiş olan bu insanın yerine başka birini asla koyamayız, onun boşluğunu asla telafi edemeyiz" demişti.

